

خه مبار مه به

نوسینی:
عائیزی قهرنی

وهرگیرانی:
نه حمهه د شیخ عه بدوئلا وهرتی

سید به بس در زنجیری عزیزی که در دهنش

⊗ ده و نه مذکر دنی که بتجانی کوردیه به گنگترین و کاریکه ترین ده تی نه و کیسانه

که مرشته فی سریرینی هزری ها و چه ریه سلایم .

⊗ ناشناکر دنی خوننه رو لاوی موسلانی کورده برده یوکتینانی

که سه چاوه ن یو بوشنیری یسلا می و سارینه ری بابونی یسلا می .

⊗ شاره زا کر دنی راسته و خونی لاوی کورد بهم سه چاوانه ، نازا در دنیا

که گشت کوت و به ندو بوچونی ته سکی عزبایه تی و تاکره وی و به ونگه رای .

⊗ باغسه یک بنی بوینا دانی که سایه تیکنی یسلا می به سیر بوهر تایکی

موسلانی کورد ، ناتوانای نه نجامدانی نه و گوزا کار یانه هبی ، که خواهی

به روه ردگار پی ی سپار دوه .

ده که نل ریز و ته قدیر مان بوهر و برای نوسه رانی نه م زنجیره یه ، مره چش نه

یتیم یانه ندی همه مویر و بوچونه کانیان بن .

باده ستوریه شمان له وه رگرتن فرمایه شته کی خواهی به روه ردگار بیت ،

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٥٨﴾

سورة النحل

پېشەكى وەرگىز

بەناۋى خۋاى بەخشندەى مېھرىبان
دروودو سلاۋ بۇ گيانى پاكى پېغەمبەرو يارانى و شوپنكەوتوانى.

خوينەرى سەنگىن!

خەزدەكەم سەبارەت بەو كىتېبە سى خالت بېخەمە بەرچاۋ:

خالى يەكەم: لەمەر ھەولدان بۇ دەستەبەرگەردنى بەختەومرى لەوبارمە دەلېم:
زۆربون ئەوانەى ئەسرېنيان بۇ ژيان ھەلدەرپشتو، لە دورمە ھەناسەى ئازادىيان
ھەلدەمژتو، تامى بەختەومريان ھەلدەچەژت، بەلام كاتى بە خواستو
مەبەستيان گەيشتن دلتيا بون ئەوەى سالانېكە بەدوايدا وېلن، خەوو خۇراكيان
لە پېناويدا لى تال بوە، ئىستاكە دەيىنن تەنيا تراويلكەى بىابانەو، جىبالەوەى
تېنويىتى رېگايان بىكىنى شەنگ وتىنيان لە بن دىنى، دېك و دالى سەر رېگايان
بەباخو گولشەن ھاتە بەرچاۋ بەلام كاتى پېى گەيشتن جىبالەوەى ماندويىتى
رېگايان وەحەسى، چيان پى نەما ئەو نەبى چىقلى و دېكيان لەپى چەقى، زۆرىك
لەوانەى ئەوينداریان بە پەخشان و ھۆنراۋە دەلاۋاندەو، ئاخو داخيان بۇ
ھەلدەكىشا، چەندجار چەندجار دلىان دىشا، شەوان شەونخونيان بۇ دەگرد،
چونكە ئەو خۆشەويستىە شياۋى خۆشويستن نەبو، پېزى ئەو رېنجەى نەگرت.

لە زۆر رېگاۋ لە زۆر لاۋە ھەوليان داۋە بەختەومرى وەدەست بىنن، ئەوكاتەش
پەيان پى نەبرد، ئەوسامنىش بۇ ئەو كىتېبە سەرنجەت رادەكىشم، بەلكە بە رېگاي
بەختەومرىت ئاشنا بكات.

خالى دوم: دەربارەى گرنكى ئەو كىتېبە، گرېنگىيەكەى لەوۋەدايە ھەرگىز خوينەر
بىزار ناك، چونكە جىباسەكانى كورتو پوختن، وشەكانى ھەلقوللۇى ناخو
ھەستىن، چارەى دەردوئازارە، لەناۋ خەم و خەمىنى دەرت دىنىو، بەرەو
ئاسودەيىو، بەختەومرى دەست دەگرى، باۋەپناكەم كەشىش لە ئىمە رۆزى لە

رۇۋان دلى ھەلنەقراپى، بەلام خوا دىردى داۋەو دىرمانى داۋە، بۇيە بە خۇم و بەتۇش دەلېم: گەر دىتەۋى كۆت و زىنجىرى خەمبارىت بېچىرئو، ئارەقەى شەكەتى رېگات بىرئو، ماندوۋىتى چەند سالتەت وەحەسى، وەرە لە ژىر سايەو سىبەرى ئەم كىتبە ھەنسكىك بدە، لەو گولزاردا چەپكى گولالە بچنەو پېر بە دل بۇنيان بکەو، بۆسۈى دلى برزاوت بەبابكە، چونكە ئەو كىتبە شەمالىكە بۆن و بەرامى گول و ۋەنەۋشەو سەۋزەگىي كۆيستانان و گىابەندى قەدى كىۋەكانت بەسەردا دەپرشىنى، پەندو ئامۇزىت لە دەمى ئامۇزىرانەۋە بە دىارى بۇ دىنىئو دلى زامدارت پى دەلاۋىنى، شەۋمى سەر پوخسارى گولە بەسەر ھەست و دىرونەكاندا دىتكى، فرمىسك و ئەسرىنى شادىيە درەختى ھىۋاى پى دەپروى، پىژنەو گەۋالەى بەھارە گەلەى ناسۋرى و خەمى پى دەپروى، دلۋپەى قەتیس ماۋى سەر پىشە گىي دواى بارانە لەبەر تىشكى ھەتاو وەكو دىنكى مروارى دەدرەخشى.

خالى سىيەم: سەبارەت بە ۋەرگىپرانى كىتبەكە بەلەى مەۋە كارىكى ئاسان نەبو، جا چۆن كەسىكى ۋەكو مەن دىتوانى بەتەۋاۋى مافى كىتبىكى ئاۋابدا، كە لەسەر بەرگەكەى نوسراۋە: لە ھەمو كىتبىك زىاتر لە جىھاندا بلاۋبۆتەۋە، بەلام ھەرچۈنېك بى مەنىش قۆلەم لى ھەلگەرد، ئەگەر جى بەر لە دەستبەكاربۈنى ھەزم نەدەكرد دەست لەو كارانە ۋەردەم، بەلام ئەم كىتبە سەرنجى پاكىشام و ناچارى كردم، جا بەش بەھالى خۇم ئەۋەندەى پىم كرابى ھەۋلەم داۋە بە كوردىيىكى پەتىكو پاراۋ وىست و مەبەستى نوسەر بىخەمەپرو، لە ۋەرگىپرانى ھەرقى پىت بە پىت خۇم بەدور گرتەۋە، لەھەر شوپىنىكى ئەم كىتبەش ئەگەر ھەست بە زەحمەتى و توندى بىرئ پىم ۋايە ھۆكارى بۇ خودى كىتبەكە دەگەرپىتەۋە، چونكە خاۋەنەكەى كەسىكى ئەدىپ و شارەزايەو بەسادەو ساكارى نەنوسىۋە. دەربارەى شىعەرەكانىش لە زۆر شوپىندا شىعەرەكانەم بىپوۋە بەشىكىيانىشەم ھەر بە شىعەر ۋەرگىپراۋە.

لە كۆتايىشدا دەلېم: خويىنەرانى سەنگىن!

گومان لەۋەدا نىە كەم ۋەكورىم ھەردەبى، بەلام ديارە مەن ھەر ئەۋەندەم لىزانىۋەو يەكەم جارىشەم خۇم لە قەرەى كارىكى ئاۋا بدەم، ئەگەر ئىۋەش دىلسۆزانە

پەخنەيەكتان ۋەدى گەرد منىش بە سىنەيەكى فراۋانەۋە ۋەرى دەگرم، ئەگەرىش
 ھەر بەھرمە قازانچىكىش ۋەدى بىكرى ھونەرى منى تىدا نىە يەگەم بەھرى خوايەۋ
 دۈمىش قەدرو پىزە گە بۇ نوسەر دەگەپىتەۋە، ئىتر لە خوام داۋايە ھەلەۋ گەمۋ
 كورپىم بېۋىشۋ، ويست ۋ مەبەستم بۇ ئەۋ بىۋ دۋارۋىزى نەپراۋەشمان مەۋگەر بىۋ.

ۋەرگىپ

ئەم كىتەبە

لېكۆلېنە ۋە يېڭى پىر بە بايەخ ۋە گىرنگ ۋە بەرپىر سيارە، بايەخ بە لايەنى خەم ۋە ناسۇرى دەدات لە ژيانى مۇقايەتيدا، لايەنى دو دلى ۋە نىگەرانى، سەر لىتېك چۈن ۋە بى متمانەيى، رەشپىنى ۋە ماتەمىنى، كۆل ۋە پەرىشانى، كەسسى ۋە دلگىرانى، دەست لە خۇبەردان ۋە ھىوا بىران ۋە دارمان.

لە ژىر تىشى نىگاۋ، رېنۇيى پەيامى خۇدا چارە كېشە سەردەم دەكا، لەگەل سىروشتى راست، ئەزمۇنى بە ئەنجام گەشتو، داستانى سەرنج راکىش، نمونەي زىندو، ۋىژە دىل رەفەن بەيەكە ۋە دەسازىن، وتە گەلېكى ھاۋەلانى شىكۆدارو، شۈپنكە ۋە تۈنەي چاكە كارو، بۆن ۋە بەرامى شىعرى گەورە شاعىران، نوژدارى پىزىشكانى ناۋدارو، ئامۇزىيە كاراشنا ۋە رېنۇيى زانايانى تېدايە.

ھەر لە ناۋ ئەم كىتەبە گوتارى پۇژھەلەتى ۋە پۇژئايۋى، زانايانى كۆن ۋە نوپى تېدايە كە ھەمويان لەگەل راستى تېك دەكەنەۋە، كە دەزگايەكانى پاگەياندىن ۋە پەيام ۋە گۇفارەكان بلاۋيان كىرەتەۋە، ئەوانەش كە چەند خولېك ۋە پىشكىن ۋە بلاۋكرەۋە دىارىيان داۋە.

ئەم كىتەبە ئاۋىتە ۋە پېك ھاتۋىكى رېك ۋە پېكە، ھەۋلىكى ساخ كراۋە ۋە بى خلتە. بە كورتى پېت دەلى:

((ئاسودە ۋە دىلارام بە، مۇدە بەدە ۋە گەشپىن بە، خەمبار مەبە)).

پېشەكى چاپى دوھ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وآله وصحبه

دوا به دواى ستايش و درود و سلاو:

گەلێك له نوسهران خویان پێ وهگرتوه به نوسراوهكانیان دا هەڵدەلێن و، یاس لەوه دەكەن چاپی یەكەمیان لە بازار نەماوه، خەلك زۆر پېشوازی ئی كردوه و بایەخی پێ داوه، ئەوهش كاریكە بەسەر دەرونهوه گرانه و بە پێی نەهريت دزیوه، سروشتیش بە چەپەلی دەزانێ.

ئەوهندهش بۆ من بەسە كە دەربارەى كتیبی خۆم (لا تحزن) بلیم؛ ئەو كتیبەم بۆ خۆم و بۆ هاوینەى خۆم نوسیوه، یەكەم كەسیش كە سودی ئی وەرگرتبێ خۆم بوم، ئەگەر جی من بە دەستی خۆم نوسیومە بەلام هەر كاتێ پێی دا دیمەوه، سەیر دەكەم شتیكى نوێیە بەلامەوه هەروەكو بلیی یەكەم جارە دەى خوینمەوه:

مەگەر نامیبینی هەر كاتێ دیدەنى یارم دەكەم

گەر گولاییش نە پرشینى هەست بە بۆنى خوشەكەم

هەر كاتێ بېزار بوم یا تورە بوم یادلگران بوم خۆم بە خۆم دەلیم:

باشە تۆ دانەرى كتیبی (لا تحزن)نى جا دلم ئۆقرە ئەگرێو، تورەیییم دەردەوێتەوه.

وامدەزانى من لەمەر گومان چاكیم بەرامبەر كتیبەكەم، سەرسامیم لە ناستى نوسینىدا زێدە پۆییم كردوه، هەتا ئەو كاتەى لەلایەن ئەوانەى متمانە بە زانست یان دەكەم، ریزی بۆچونیان دەگرم و سوپاسى هەلۆیستیان دەكەم، سوپاسنامەو پیرۆزباییم پێ گەشتو نزیان بۆ كردم، ئەوساكە لەسەر ئەو سۆزو یارمەتییهى خوا سوپاسم كردو، هیچیش لە هونەرى خۆم و دەستی خۆم توانای من نیه، هەر جی بەهره و توانایه هەر هەموى ئی خوایه، هەر ئەویش شیاوی سوپاسه.

بى گومان مەسەلەى بەختەۋەرى مەسەلەيەكى جىھانىۋ، خواستىكە ھەموو ھۆشمەندەن لەسەرى كۆك ۋە يەك دەنگەن، ھەموتاك ۋە كۆمەل ۋە بەرمەيك ھەولە دەستەبەرگەردنى بەختەۋەرى دەدەن، جا ھەيانە بە دەستى ھىناۋە، ھەشيانە چاۋمروانە.

ئەۋ كىتەبە سەدان پەيامى ئى كۆلىنەۋەى دەربارەى بەختەۋەرى لە خۆۋە گرتە، گوتارىكى كراۋەيە بۇ ھەر يەككە پەزىلەتلىرى خۇى بگىرى، وتەكانى لە دلىكى ھەلقراۋ ماران گەزىۋ ھەلقولون، بەۋ شىۋەيە ھەروەكو (موتەنەبى) باۋكى (تەيىب) دەلى:

كەسى سەرزەنش مەكە لە خواستى تامەرزۇيە

تاۋەكو بىدركىنى ھەرچىيە كە رازى خۇيە

خوایە كەردەۋەم لەگەل كەمىدا، تىكۆشانەم لەگەل كزىدا، كەردو كۆشم لەگەل خەۋش ۋە نەنگىدا گىرا بگە، تۆ بەرزو شىۋەدارى شایستەى پىدا ھەلدانى، ھەر تۆش ئەۋ خوایەى شىۋە پەرسىنى.

عائىزى قەرنى

نوسىۋىتى

پېشەكى چاپى يەكەم

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه،

دوای ستایش و درود و سلاو:

(خوینەری بەرپز):

ئومىد وایە كەلك و سود لە كتيبی (لا تحزن) وەرگري و بە ساي خویندنه وەى ئاسوده بى، دەشتوانى بەر لە خویندنه وەى بە پيۆمرى زيرى و عەقلىكى راست و دروست بيبۆيى، بەلگە لەو زير دەتوانى بە تەرازوى فەرموده هەلى سەنگيى.

ئامارى بپۆيزدانيشە بەرلە وەى شتيك تام و بۆ بگري و تاوتوي بگري فەرمانى لەسەر بدرى، ستمەيكيشە دەرەق بە زانست دەگري كە بەرلە وەى تيفكرين و ليكۆلینە وە بگري و گوي بۆ شكاتكار بگري و بسەليئري و سەرنجى بەلگە بدرى، برپارى لەسەر بدرى.

من ئەو گوتارەم بۆ يەكئ نوسيوە گيرۆدەى دەستى خەم و پەژارە بئ و لە ناو تەنگرەدا بگوزەرپنى، يا بەلا و مەينەتى دەورى بگري، يا بە ساي نيگەرانى و دلپەستى جئى بئ لەق بئ و خەم لە جاوى بزري، جا كيئمان هەيه لەو دەرە بە دور بئ؟!

چەندین نايەت و گوپلە شيعرو پەندو نمونە و، وتەى نەستەق و بەسودو، داستان و ئامۆژى تيدايە، پوختە و پالاوتەى ئەزمونی کاراشنايانم تيدا نوسيوە، ئەوانەى دەرمانى دەردى دل سوتاوو، دەرون بەزيوو، داماوو بئ ئوميدانن.

ئەو كتيبە پيت دەلى: مژدەت ليبي ئوميدەوارو گەشبين و ئاسوده بە.

بەلگە پيت دەلى: ژيان چۆنە ئاوا بگوزەرپنە، بە رازمەندى و بە پاکی و بە خوشى بژيى.

ئەو ھەلەنەي پېچەوانەي سۈرۈشتن لەمەر ھەئس و كەوت لەگەل خورەوشت و خەلگ و، شوپن و سەردەم و، ھەر شتېكى تر، ئەم كەتېبە بۆت راست دەكاتەو.

ئەم كەتېبە زۆر بە توندی رېت پې دەگرئ لەوہی پېدا نەگرى لەسەر تېك گېران لەگەل ژيان و پېچەوانە بون لەگەل قەزاو قەدەرى خواو، دزايەتى كردنى بەرنامە و ياسا و رەت كردنەوہی بەلگە.

بەلگە ھەر لە نەزىكەوہ بانگت دەكا لە ھەمو دەرگاگانى دلت دەداو، لە ھەمو لایەكەوہ سەرنجەت رادەكېشى بۆ ئەوہی دەرەنجامىكى روناكت ھەبى، ئۆمەت بە خواستەكانت بېى، بەرى بەھرەكانت وەبەر بى، تالايى ژيان و ناسۆرى رابردوت لە ياد چى، ماندو شەكەتى رېگات وەحەسى.

دەمەوئ لەسەرەتاوہ بۆ چەند بابەتېكى گرنگ سەرنجەت راکېشم:

يەكەم: مەبەست لەو كەتېبە دەستەبەر كردنى بەختەوہرى و ھېمنى و ھەدارى و دل شاديە، كردنەوہى دەروازەى ئومېد و گەشەبېنى و داھاتوېكى درەوشاوہ و رزگارېيە.

وہ ياد خستەوہى مېھروو سۆزى خوايەو، پشت پې بەستن و نيەت پاكيە، مەبەست بە قەزاو قەدەر باوەر ھېنانەو، لە سنورى ئەو رۆدا ژيانە، واز ھېنانە لە نېگەرانى لەمەر داھاتودا و ياد كردنەوہى بەھرەى خوايە.

دوہم: ئەو نوسىنە ھەول دانە بۆ فرى دانى دل پەستى و دلگرانى، كەساسى و پەرپشانى، دلاو دلى و نېگەرانى، دل توندى و دارمان و بى ئومېدى، دەست لە خو بەردان و ھەرس ھېنان و ھيوا بران.

سېيەم: ئەو ئايەتانەى لە ئاسمانى ئەو بابەتە دەخوليتەوہ، ھەندئ لە فەرمودەى پېغەمبەر ﷺ ھەندئ وتەى نەستەق و ناوازە، داستانى پەند دادەرو، ھەلبەستى كارىگەر و، قسە و لى دوانى كاراشنايان و پزىشكان و وېژمران، لەو كەتېبەدا كۆم كردنەوہو، دەدرەوشينەوہ دەستە چيلەپېك^(۱) لە بەلگەى رۆن و ئاشكراو ئەزمونى سەرگەوتو، دەستەواژەى راست و دروستى تېدا باس كراو،

(۱) دەستە چيلەكەيتكى وشكى بارىكە، كە ئاگرى پې بکړتەوہ.

تەنیا ئامۇژگارى و بابەتتىكى فىكىرى و گوتارىكى رامىيىرى نىيە، بەلكە لە پېناو ئاسودەيى تۆ بانگىشتىكى بە گورە.

چوارەم: ئەو كىتەبە بۆ مۇسلمان و نا مۇسلمانە، ھەست و نەستى مۇقايەتىم ئى پەچاۋ كىردە، ئەو ھەلۋىستەشم لە پەپرەۋى راست و دروستى پەرۋەردىيار وەرگرتەۋە كە ئايىنى سىروشتە.

پېنجەم: لەو كىتەبەدا چاۋت بە چەند و تەيەكى پۇژھەلاتى و پۇژئاۋايىيەكان دەكەۋى، ئومىدىش وايە گازاندىم ئى نەكرى، چۈنكە تىگەشتىن بىزبۇى بىرۋادارە، لە ھەر شۇيىنى بىدۆزىتەۋە بۆ ئەو لە ھەمو كەس شىاۋترە.

شەشەم: پەرۋاۋىزم بۆ ئەو كىتەبە دانەناۋە، تاۋەگو بۆ خۇيىنەر سوك و سانا بى، بۆ ئەۋەى ھەمىشە زەينى لەسەر بى و بەردەۋام ۋەى خۇيىنى.

ھەر لە خودى كىتەبەكەش سەرچاۋەى وەرگرتىم دىارى كىردە.

ھەوتەم: ژمارەى لاپەرەۋ بەرگەكەم نەنوسىۋە، چۈنكە چاۋم لەۋانەى پېش خۇم كىردە، ۋاشدەزانم ئەۋە سوك و سودمەندىرە، جارى وايە دەق بە دەق بابەتەكەم گۈازتۆتەۋە، يا دەست كارىم كىردە، ياخود واتاۋ ماناى كىتەبەكە يا گۈتارەكەم گۈازتۆتەۋە.

ھەشتەم: ئەو كىتەبەم باس باس و بەش بەش نەكىردە، بەلكە شىۋەى دەرخستى جۇراۋ جۇرە، جارى وايە بىرگەكان لىك جىيا دەكەمەۋە، لە باسىكەۋە بەرەۋە باسىكى تر دەرپۇم دۋاى چەند لاپەرەيەك بۆى دەگەرپىمەۋە، بۆ ئەۋەى كەسى خۇيىنەر پىر چىژى ئى وەرگىرئ و لەبەرچاۋى شىرن تر بى.

نۆيەم: بەھۋى دەرھىنانى ژمارەى ئايەتەكان و دەرھىنانى فەرمودەكان درىژەم پى نەداۋە، ئەگەر فەرمودەكە بىھىز بى پۇنم كىردۆتەۋە، ئەگەرەش بەھىز بى يا ھەسەن بى باس كىردە يا لىي بى دەنگ بومە.

ئەۋەش ھەمۋى بە مەبەستى كورت كىردنەۋە، دور كەۋتەنەۋە بۈە لە دۋبارەۋ زۇر بە دۋادا پۇشتىن و بى زار كىردن، ((ۋالمتشيع بما لم يعط كلابس ثوب زور.... ئەۋەى تىر نەبى و بە تىر خۇى نىشاندا ۋەگو ئەۋە وايە بەرگى درۋىنى لەبەرگىردى.

دەيەم: خوينەر ھەست پى دەكا ھەندى ماناۋ مەبەست بە چەند شىۋە و چەشن دوبرە بويىنەۋە، ئەو گارەشم بە ئەنقەست ئەنجام داۋە تاۋەكو ئەو بۆچونە بە چەند شىۋە بخريته رو، ئەو شتەش كە بە خور^(۲) دەگوازىتەۋە^(۳) چاتر لە دلدە جىي دەبىتەۋە، كەسى لە قورئاننىش وردبىتەۋە ئەو شىۋازە دمرك پى دەكا.

ئا ئەمانە دەى تەۋاون، پىشكەش بن بەو كەسەى بىەۋى ئەو كىتەبەى وەخوينى، ئومىدىش وايە ئەو كىتەبە راستى وەخۆ ھەلگرتەبى و بە وىژدانەۋە دوابى و دادومرانە برپارى دابى، بە دلىيەىيەۋە زانىارى بىەخشى و، بۆچونى راست و دروست بى و، بۆ چاۋكراۋمى چرايەك بى.

من لەو كىتەبەدا ھەموكەسى دەدوينم و لەگەل ھەموچىنىك دا قسە دەكەم، مەبەستم چىن و وتويزكى تايبەت و تەنيا كۆمەلىك نىە، مەبەستم شارو ولاتىكى تايبەت نىە، بەلگە بۆ ھەموئەوانەىيە دىمانەۋى بەختەومرانە بگوزەرىن.

بە مراۋاىم ھۇنىەۋە كاتى دەستم لى ھەلگرت
بى تىشكى خور تىشكى داۋ بى ھەيف شەۋرەۋى كرد
روخسارى رەۋنەق دەداۋ چاۋى ۋەك بەرى بەيانن
ئاي لە سۇماى چاۋان و گەردنى چەندە جوانن

عائىزى كوپى (عبدالله) ى قەرنى

نوسىۋىتى

۵/ مانگى رەمەزان

(۲) بەلئىزمە .

(۳) دەگىزىدريتهۋە .

خوایە ھاوار

كاتى دەريا ھەژا شەبۆلیدا زىيانىش شالۆى ھىنا كەشتىوانان ھاوار دەكەن
خوایە ھاوار، ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ھەر كى لەناو
ئاسمانەكان و زەمىن ھەمو كارىكيان ھەر بەووە و ئەو گشت رۆژى بە كارىكەووە
خەرىكە ﴿٢١﴾ الرحمن﴾.

كاتى لاپى لە بىبابان دا سەرگەردان بو رېبواران و خەربەندان^(٤) پى يان كەوتە
كوپرمېيان ھاوار دەكەن: خوایە ھاوار.

كاتى يەكى خەم بيجزىنى^(٥) كارەسات و كۆستى دای رۆشینی^(٦) لە مېھرى خوا
رادەمىنى دەلى: خوایە ھاوار.

كاتى دەرگاگان لە روى خوازىاراندا داخران، ويست و خواستيان پەردە پۆش كران
ھاوار دەكەن: خوایە ھاوار كاتى وزەو توانا لەبار چون، پىگە چارە تارو مار بون
پەتى خۆزگەكان بچراو، گەلای ئومىدان ھەلومرا ھاوار دەكەن خوایە ھاوار.

كاتى زەمىنت لى وىك ھاتە خۆلە ناخ و سىنەت ھاتەدەر
بۆن سو،^(٧) بابە ھاوارى خواوہ زمانت بىتە گۆبلى خوایە ھاوار
بى گومان يادى تۆم كرد كاتى ناخۆشەكان توند بون،
رەش بون، روى پۆزگارىش تۆزاوى و گۆراو،

(٤) كاروانچيان.

(٥) ئازارى پى بگەيەنى.

(٦) برىندارى بكا.

(٧) بۆنى سوتان

دەنگم ھە ئېرى ئە پېش بەياندا بە ناوی تۆ، بە ھاوارەو،
 ئە ئاكاو روخسارى ھەمو بەيانىيەك دەگرژاىەو.
 وتەى پاك و تگای بى خلت
 ھاوارو نزاى راستو رەوا، ئەسرینی چاوی بى ئەوا،
 ھەر بۆلاى خوا بەرزەبنەو.
 ئە دەمە دەمى بەيانىان دا، ئە بى دەرتانى و ئاتاجياندا
 دەستو ئە پى پېداوستان ھەر بۆلاى خوا ئەكرىنەو،
 ئە كارەساتو پەژاراندا پىلوى چاوان بە روى ئاسمان
 ھە ئىنەو، داواو خواستیش بەرەو خوا دەكرىنەو

ھەر بە ناوی ئەو دەو زمانەكان دىنە ئاواز، بانگى ئەكەن، لاى دەردەبىر پازو نیاز،
 بە يادى ئەو دەو دڵەكان ئارام دەبىن پۇحەكانیش ھەستو نەستو پەياكانیش^(۸)
 ئۆقرە دەگرن، ھۆش و جۆش دىنەو خۆ، باومرو متمانە دامەزراو خۆگر دەبىن.

﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ ...خودا دەربارەى عەبدانى بە ڤىانە ﴿۱۹﴾ الشورى ﴿﴾.

اللَّهُ: خۆستىرین ناوو جوانترىن پىتو راستىرین وشەو بەھادارتىرین واژمىە
 ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا...﴾ ئاخۆ ئاگات لىيە ھاوناوئىكى ھەبى؟ ﴿۶۵﴾ مريم ﴿﴾.

كەوايە جا ويدانى و بى نىيازى^(۹) شكۆمەندى و كار لە جىيى و بالادەستى، تىن و
 تواناو سەر خستى، ئە اللہ وە سەرچاوە دەگرن ﴿... لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ
 الْقَهَّارِ...﴾ لەو رۆژەدا ڤەرمانرەوايى بۆ كىيە؟ ھەر بۆ خوداى تاك و تەنىاي بەسەر
 ھەمو شتەدا زالە، ﴿۱۶﴾ غافر ﴿﴾.

كەواتە سۆزو خۆشەويستى و مېھرەبانى، كۆمەكى و ھاريكارى، ڤريا ڤرەسى و
 چاگەكارى، پەوشتى بەرزى ئەون.

(۸) وردە دەمارى ھەست.

(۹) بى نىيازى/دەولەمەندى.

﴿وَمَا يَكُم مِّن تَعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ... بەھرەيەك پو تىدەكا لە خواوەییە
 اللّٰه: خواوەنى پاىەبەرزی و بلندی هەرە زال و شکۆمەندى ناچار کردن و گەورەیی
 النحل ۵۲﴾

لە هەر ساتى بە چەند پىتى گەورەیی تۆ دەنوسرى
 ئەوا پىرۆزىيەكە گيان و رۆح نۆقرەى پى ئەگرى
 تۆ زۆر لەو بەرزترىشى پەرورەدگار
 هەمو تەوانا و لىكدانەو بە پى دەبن كاتى ناوت دەهينرى

خوايە ناخۆشى بەى شادى بىنى، دل سوتوان بىسەرەوینى، ئەمەى باومر بىپرشىنى،
 پۆلى دلان دامركىنى.

پەرورەدگار چاوانى لە خەو تۆراو بە ناردنى سوگە خەوئ لە لایەن خۆتەو
 بخەوینە، نارامى بۆ دلە پاراكان بىنەو موژدەى رزگارىان بە رودا بچرپینە.

پەرورەدگار: چاو خەلەتاوان بۆ رۆشنايى و گومراپوان بۆ رپى راست و دروستى و
 لاملانى لە ئايىنت بۆ رپنمايىت رپنوینى كەى، خوايە بە بەرەبەيانى دانى رپوناھىت^(۱)
 تەم و لىلى دلاو دلى لادەى، بە پرشتكى رەواى خۆت گەندەلى و بودەلى دلان.

رادەى^(۱)، بە كۆمەكى سەربازە فرىشتەكانت كەلەكەو تەلەكەى شەيتانەكان
 بپوكىنى^(۲) و لە كارخەى.

خوايە خەمى دلەمان هەلومرینى، پەستى دلەمان بتارىنى، نىگەرانى و راپايىمان
 برپەوینى.

پەنا دەگرين بە تۆ لە ترسو و بىم جگە لە تۆ، لە ملکەجى و لەسەر شۆرى تەنيا بۆ
 تۆ، لە پشت بەستن تەنيا بە تۆ، لە كۆمەكى و داواكارى تەنيا لە تۆ، تۆ يارو ياومرى
 ئىمەى، چاترين رزگار كارو دۆستى مەى.

(۱) روناكىت.

(۱۱) رامالى.

(۱۲) پوچەل كەيتەو.

بىرگەۋە سوپاسگوزار بە

ۋاتە بىر لەۋ بەھرەۋ بەخششانەى خوا بکەۋە گەبەسەرت داباريون ھەست دەكەى
تۆيان داپۇشيۋە، ھەر لەسەر سەرتەۋە تا بەرى پېتەۋە ﴿...وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ
لَا تُحْصُوهَا... ئەگەر بېنە سەر ژمارەى چاكەى خودا، لە ژماردن دادەمېنن ﴿۳۶﴾
إبراهيم﴾.

بەھرەى تەندروستى و لەش ساخى، ئاسايش و ھېمنى، خۇراك و پۇشاك ئاۋ ھەۋا،
ھەر چى لە بونەۋەر دايە، لە بەرژەۋەندى تۆ دايە، كەچى ھەستى بى ناكەى،
خاۋەنىتى ژيان دەكەيت و دەرگى بى ناكەى، ﴿...وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنًا﴾
... گەلى بەھرەى بەسەر تانارژاندۋە ﴿۲۰﴾ لقمان﴾.

تۆ خاۋەنى دو ديدەى گەشى، خېۋى زمانىك و دو لىۋ دو دەست و دو پىشى
بى خەشى.

﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ... دەسا ئىۋە لە كام چاكەى پەرۋەرنەدەۋ حاشا
دەكەن؟ ﴿۵۵﴾ الرحمن﴾.

بۇ مەگەر كارىكى ئاسانە تۆ لەسەر پېيەكانت گوزەر بکەيت و بەسەر
قاچەكانتەۋە بۈەستى؟

كەچى زۆر كەس قاچ و قول بىراۋ بى پېن؟!

شتىكى كەمە تۆ بە بىراۋ پېرى چاۋەكانت بىخەۋى

گەدەت لە خۇراكى بە چىز پىرگەى

ئاۋى ساردو سازگارېش نۆشكەى

كەچى كەسانىكى زۆر ھەن لە تاۋ ئىش و ژانىان خەۋ لە چاۋيان زىراۋە. تامى
خواردنىان لە دەمدا تال و گۆراۋەۋ، ئاۋى زولال لە قورگياندا وىنەى زوخاۋە؟!

ورد بەۋە لە بیستىن و بیناییت، سوپاس بۆ خوا گەپ و گوێز نیت، تەماشای پێستی لاشەت کە سوپاس بۆ خوا گولوگرو بەلەك نیت، لاکەو بە لای ژیریتدا کە خوا چاکەى لەگەڵ کردوى بەۋەى ھۆشت لەسەر خۆیە و دیوانەى چۆل و ھەردو شیتی کوچو کۆلا نەو گالته جارى خەلك نیت، ئایە دمتەوئ لە بەرابەرى تەنیا چاویکت دا بە قەد چىای ھەلگورد ئالتونت پى بدەى؟!

ئایە پیت خۆشە گوێچکەكانت بەسەنگایى چىای کارۆخ لە زىو بفرۆشى؟!
 ھەز دەکەى زمانت بدەى لە پای چەندان کۆشك و ئالە خانەى پازاۋەو بى زمان و
 لال بیت؟!

خوازىارى: دو دەستەكانت بکەیتە ھۆربانى لە پیناۋ چەندان ملوانکە و خەناوگە لە
 دوپو گەۋھەرو مروارى بى دەست و قۆل بیت؟!

بە راستى تۆ لە ناو نازو گۆزى زۆرو زەۋەندەى، کەچى لىي نەبانى و^(۱۳) بى ئاگای،
 دلشكاو دل سوتاو دل رنجاۋى دەست لە ئەژنۆو دۆشدا ماۋى، ئەگەر چى خودان
 ئاۋى ساردو نانى گەرمى، خەو خۆش و بئەلەكەو خەشى، ئاخ ھەلدەكیشى لەسەر
 شتى نەبو لە دەست چو سوپاسگوزار نى لەسەر ھەبو،

پشى سوارو ھەراسانى لەتاو زىانىكى سامانى كەچى كلىلى بەختەۋەرىت لە
 دەستەو خىۋى^(۱۴) چەنەين بەھەرەو بەخشى بى وینەو بەھادارى، دەسا بىر گەۋەو
 سوپاسگوزار بە ﴿وَقَدْ أَنْفَسِكُمْ أَفْلًا بُصْرُونَ... ھەرودھا لە ناو خۆشتاندا زۆر ھەن
 ناخۆ لە خۆتان ناروان؟﴾ (الذاریات ۲۱) ورد بەۋە لە خودى خۆت، لە مال و حال و
 خیزانت لە کردارو گوزەرانت، لە ھاۋرئ و خۆشەۋیستانت لە دنیاو دەورووبەرت
 ﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا... بە بەھەرى خودا ئاشنان كەچى
 سەرپىچى لى دەكەن﴾ (النحل ۸۲).

(۱۳) پىي ئاشنانى/داماۋى بىر دەكەیتەۋە.

(۱۴) خاۋەن .

لە دوا چوان مەچو

يادکردنەوێ رابردو تاو توێ کردنی لە بیرو هزرادا، سوێ بونەوێ دڵ پەستی لە پێناو ناخ و داخیدا^{۱۵}، گەوحی و گێلی و نەفامیە، بن بر کردنی ویست و خواست و پرش و بلاوێ کردنی ئیستای ژیانە.

بێ گومان ژيرو هۆشمەندان ناچن لاپەرە بەسەر چوێکانی ژیان بخویننەوێ و کۆنە برینان بکولیننەوێ، بەلکو لە کونجی زیندانی فەرامۆشیدا دەپێچرێنەوێ و کۆت بەند دەکرین، دەرگا لە رویان دادەخەن و پشت گوێ دەخرین، تا هەتایە نایینەدەر لە بینینی تیشکی خۆریش بێ بەش دەکرین.

چونکە رابردو ناگەرێتەوێ، نە بە دڵ پەستی دێتەوێ نە بە پەژاردو سوتو سوێ کەل و پارچە و وێک دێتەوێ گیانی بە بەر دەگرێتەوێ.

نێتر چی تر لە دەست دیوێزمە ی رابردوداو لە ژێر چەتری لە دەست چودا مەگوزمێنە، گیانت لە ژێر چەپۆکی تارماییە ترسناکەکی دەرپێنە.

نایە دمتەوێ پێچەوانە ی پەوشی ژیان مامەلەبکە ی ئاوی روبرار بەرەو ژورو خۆر بەرەو خۆرەلآت و منال بۆ سگی دایک و شیر بۆ گوان و ھرمیسک و ئەسرین بۆ چاو بگێرێنەوێ؟!.

بێ گومان ھەلس و کەوتت لەگەڵ رابردوداو پاراپیت لە ئاستیداو سوتانت لە ئاھو گریداو خۆ ھەلدانت بۆ ئەودیوی کۆسپ و لەمپەرانیدا، دۆخیکی نالەبارو بە ئازارو تۆقێنەر و راجلەکێنەر.

خویندەنەوێ و تیڤکرین لە روپەری رابردودا بەھەدەردا نەبۆ ھەنوگەو، دابەر دابەر کردنی کۆشش و بە بادانی کات و ساتیکە ئیستا لە رودا.

خوای گەرە باسی نەتەوێ رابردوێکان و کردار و ھەتاریان دەکات پاشان دەفەرموێ

﴿ تِلْكَ أُمَةٌ قَدْ خَلَّتْ ... ئەوانە کۆمەلانیکی بون کە رابردون. ﴿١٣٢﴾ البقرة ﴾

دەھۆل دېراو تەقەى بېرا دادېرىن و توى كارى لاشەى رۆزگار دادناداو گىرپانەھوى رەورەھوى مېزو بى ھودەيە.

ئەو كەسەى بۆ رابردو دەگەرپتەھو ۋەك ئەھو ۋايە دوبارە ئارد بھارپتەھو ۋە پۈشكەى كازى بېراو بېرپتەھو ھەر لە كۆنەھوش گوتراۋە بھوانەى ئەسرىن بۆ رابردۆ دەرپژن: "مردوى پار ھاوينى ئەمىرۆ بۆى مەگىرپە شىنى" بە ھەمان شىۋەيەكى لەسەر زامانى ئازەلەن سەر بوردەيەك دەگىرپتەھو، گوايە بە گوى درىزيان گوت: بۆ كاۋىژ "ناكەى؟ ئەۋىش گوتى چۈنكە رەقەم لە درۆيە.

دەردى ئىمە لەۋەدايە لەمەر ئىستا دەستەوسانىن لەسەر ھال بون بە رابردوش بى ۋە جانين، چاۋمان بە كۆشك ۋە تەلارە جوانەكان پىرنايى ۋە ھەردەم بۆ كەلاۋە دارماۋەكان بە پەرۋش ۋە پەرىشانين، خۇ ئەگەر مەردم ۋە پەرى كۆيىنەھو بۆ ئەھوى رابردو بگىرپنەھو نەبۈە ناكى بى ھىننەھو.

نەبۆتە باۋ خەلگان رۈھو دواۋە بېروان ۋە بۆ دواۋە لاكەنەھو، چۈنكە ژيان ۋە رەخساۋە باۋ بۆران رۈھو پىشەھو ھەلەكەكاۋ ئاۋ سەرەو زېر دادەرژى ۋە كاروان بەرەو پىش دەگوزەرى ھىچىك لەۋانە ناتوانى پىچەۋانەى رەۋشى ژيان ئاۋەژوبى.

ھەر ئەو رۆژەى ئىستات رۆژە

كاتى بەيانىت كىردەھو چاۋەرپى ئىۋارە ئى داھاتن مەبە ۋادان ھەر ئەو رۆ دەژى، نەۋەك دۈيىنى بە ھەر ۋە شەرى خۇى تىپەرى، نەۋەك سىبەى كە نەبۆتە مېۋانى ژين. تەنيا ئەو رۆژە رۆژى ژيانە، كە پىرشنگى خۇرى بەسەرت دا ھەلاتو ۋە تۋى لە ئامىزى خۇى گىرتو، كەۋابو تەمەنت تەنيا رۆژىكە، دەسا ھەر بۆ ئەۋرۆ بژى، ھەرۋەك بلىى لەو رۆژەدا چاۋت بە دنيا ھەلئىناۋ ھەر لەو رۆژەشدا سەر دەنيىەھو ۋە دەمرى، با ماۋەى ئەو رۆژە خلىسك بە ژيانە نەباۋ ۋە رىيا بە نەبىە قوربانى لە نىۋان بەرداشى بىر كەۋتەھو ۋە خەم ۋە پەستى رابردوداۋ لە نىۋان بەرداشى پىشېبىنى ۋە ھەپەسان ۋە پەلكىشانى داھاتو

(۱۶) دوبارە خواردەھوى خۇراكى ناۋ ھەناۋە، زۆرىك لە ئازەلەن خواردىنى ناۋ گەدەيان يان دوبارە دەخۇنەھو لەكاتى پالکەۋتن ۋە ھەسانەۋمىاندا، ديارە ئەو جۇرە خواردەش خواردىكى بەدرۆيە.

ھەر بۇ ئەورۇ جەخت و ھەول و داھینانت کردو کۆش و رەنجی شانت بخەرە گەر.
جا ھەر ئەو رۇ رو لە روگە و ملکہ چانە و بە ترسەو نوێژ ئەنجام دەو قورئان بە
تەفکرینەو بەخوینە، ھۆش و ژیریت لە موتالا و خویندەو بە کاربێنە، جوانکاری
لە کردار و لە پەفتار و لە روکارت دا بەدی بێنە، ئەو بەشەى خوا پێى داوی
رەزامەندی لى بنوینە کەلک و سودت ھەم بە خۆت و ھەم بە خەلکیش بگەییە.
دەشێ لەم رۆژەدا ساتەکانی بەر فراوان کەى، ھەر خولەکی بەکەى بە سائی، ھەر
چرکەیی بەکەى بە مانگی، تۆوی چاکەى تیدا بچینی، ھەلس و کەوتی جوان برۆینی،
فرمیسکی پەشیمانی ھەلومرینی، پەرورمردیارت^{۱۷} بە دەم یادەو بەدوینی، تویشوی
کۆچی یەکجارەکی بەرھەم بێنى.

خەمان لە دل ھەلومرینی، ئاسودەیی و دل نەوایی بۆ خۆت بێنى، رەزامەندی لە
ئاستی بژیوی ژيان، مال و منداڵ و خیزانت، پلە و پایە و گوزەرانت دا، بنوینی،
﴿...فَخُذْ مَاءً آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ...﴾ چەم پێداوی، وەری بگەرەو لە
شوکرانە بژیان بە ﴿الأعراف﴾. ئەو رۆژە بە بێ خەم و خەمینی، بە بێ رۆ و
کینەیی، بە بێ گرژی و چاوتیپری دەگوزەرینی جا پێویستە لەسەر تابلی دلت تاکە
رستەیکە بنوسی، بیکەیکە ملوانکەى پەرتوک خانەکەت و ھەلی واسی بلێی (ھەر ئەو
رۆژەى ئیستات رۆژە... کەوابو ئەگەر ئەمرۆ نانێکی گەرم و نەرمەت لە خوان بێ، لە
داخی نانە و شکەى دوینی و لە چاوپراوی نانی سبەینی بۆچی گیانت ھەراسان بێ).

نەگەر ئەمرۆ ناویکی شیرن و سازگار نۆشکەى، بۆ دەبێ لە ناھى ئاوە سوپرو
تالەکەى دوینی خەمان لە خۆ بارکەى، یا لە پێناو ناوی گەرم و زەلکاوی سبەینی
ھات و ھاوارکەى.

ئەگەر تۆ بە ھەست و ویستی پۆلایینەو ھەوەس و ھەواو ئارەزوت توند بگری
دەتوانی بیروکەى (ھەر ئەمرۆ دەژیم... وەك ئەلقەیکە لە گوێ بگری،
ھەموچرکەیی دەستەبەرکەى، بنچینەى کەسایەتیت توندو تۆل کەى، زیاتر خۆت
بەھرەمەرکەى، کردار و پەفتارت پالوتەکەى، ئەوسا دەلێی، لەمەولا تەنیا بۆ ئەورۇ

وتەكەنم بزار دەكەم، قەسەى پەرپوچ و ورپنان ناكەم، پاشمەندە باسى كەس ناكەم،
جوین نادەم،

تەنیا بۆ ئەو رۆ ئەزىم، ناو مال و پەرتوك خانەم رېك ئەخەم، نە گرزیه و نە
پەرشى^۸ بەلكو رېكى و لېك و پېكى.

تەنیا بۆ ئەورۆ دەزىم، بايەخ دەدەم بە خاوينى و بە روگارىم، بە روخسارم، بە
لفت و لېوو گوشتارم، بە رۆيىن و جوئە و كارم.

هەر بۆ ئەورۆ دەزىم، لە گوئى رايەلى پەرورەدگارم و بەجى ھېنانى فەرمانى
درېخى ناكەم، لە شوين پى ھەلگرتى پەيام بەرم كۆشش دەكەم، وا بەستەى
خويندىنى قورئان دەبم، لە توپزىنەوھى پەرتوك و موتالاي كتيپى بەسودو
لەبەرگردنى وتەى نەستەق سېرى ناكەم.

هەر بۆ ئەورۆ دەزىم، بۆيە كارى پەسەند لە نېو دلمدا دەروپىنم

دېك و دائى خراپە كارى، لەخۇ پى زۇرى و بەزلزانى

رۇپامايى و چاوتېپرى^۹، گومان خراپى و رەقە بەرى، بە ريشالەوھە دەردىنم. هەر بۆ
ئەورۆ دەزىم

بۆ خەلكى دەبمە دارى بە بەر لە ھەلوپست و كردارى چاك لە سەردانى نەخۇش و
ناشتنى مردو سلى ناكەم،

شېواوئى راستە رې دەكەم، برسى و بى نانى تېر دەكەم كۆست كەوتوى^{۱۰} رزگار
دەكەم، دلگىرى^{۱۱} دلنەوايى دەكەم رېز لە زانايەك دەگرم، سۆز دەنوینم بۆ گچكەيى،
گەورەيى بە گەورە ئەگرم.

من هەر بۆ ئەورۆ دەزىم كەواتە ئەى رابردوى لە دەست چو تۆش ئاوا بە ھەرودەك
رۆژت ئاوابو، تازە چى تر فرمىسكت بۆ نابارىنم، يادى رۆژە رەشەكانت ناكەمەوھو

(۸) بلاوى.

(۹) چاوتېپرى كەسودى.

(۲۰) خەمبار.

(۲۱) خەفەت بار.

تەنیا جىركەپەكىشت نالاولۇنم، چۈنكى تۇ ئىمەت بەجى ھىشتو بارگەو بارت
بېچاپەۋە نايىتتەۋە تا ھەتايە.

تۇش ئەى داھاتوى دا نەھاتو ھىشتا لە دونىاي پەنھانى
من مامەلە لەگەل خەۋنان ناگەم، خۇم بە خەيال سەرقال ناگەم
پەلە لە دايك بونى نەبوى ناگەم، چۈنكى سبەى لە بوندا بونى نىەو شەرو فەرى
لە رو نىە.

ئەى مرقۇى ھۇشيارو ژىر وتەى (ھەر ئەو رۇژەى ئىستات رۇژە... لە فەرھەنگى
بەختەۋەرىدا جۈانترىن پەندو ئامۇژە، بۇ يەكلى لە جۈانترىن شىۋەو خىشلا ژيانى
گەرەكە.

خۇت بە داھاتو سەرقال مەكە

﴿أَنْ أَمُرَ اللَّهُ فَلَا تَسْعَاجُلُوهُ... ئەۋا فەرمانى خوا ھات پەلەى مەكەن.﴾
النحل ﴿﴾

پېشبرىكى لەگەل روداۋان مەكە، خۇناتەۋى كۆرپەى ناوسگ لەبار چى بەر لەۋەى
كاتى دابى؟!، يا مىۋەى دارى ھەلچى بەر لە پى گەيشتنى؟! خۇ ھىشتا سبەينى
راستىتى بۇ نىەو جىگای قسەو باس نىە، تامو رەنگو بۇى نىە، دەى كەۋايە بۇ
خۇى پى سەرقال كەينو، خەمانى لەخۇ بار كەين، چارەى خۇمان ناچار كەينو،
ژيان لە خۇتارو مار كەين، خۇ نازانىن ئاخۇ مەرگ ئەكەۋىتە نىۋانمان يا بە خۇشى
پى ئەگەين؟! ھەرچى بى لىمان ناديارە، ھىشتا ھەر لە ئاسمانەو نەگەيشتۆتە سەر
زەمىن، تاۋەكو بۇ پېش بىنىو دادو بى دادى پەست بىن، لەسەرمانە بەسەر پردىكدا
رەت نەبىن ھەتاۋەكو پى نەگەين، كى دەزانى؟ دەشى بەر لە پىگەيشتنى وچان
دەين يا دابىرمى بەر لەۋەى پى ۋەسەر خەين، دەش بى پى بگەين و بە بى زيان
بەسەرى داگوزەر كەين.

بى گومان ديارى كىردى رۈبەرىكى فراۋانتر لە ئاستى بىرو ھۇشدا بۇ بىر لە داھاتو
كىردنەۋەو، سەر بەسەر لاپەرەى نەينىدا گىرتنەۋە، پاشان خۇ داخ كىردن بە پېش

بىننىيە شومەكانى، ھەم بە پىي ياساى خوا نابەسندە ھەم نىشانەى ئومىد گەلىكى نادىيارو بى سنورن بە ئايندە، ژىرىش بە پەواى دانانى، چونكە زۇرانباىزى كردنە لەگەل سىبەردا، زۇرىك لە خەلكان لەمەر داهاتودا پەش بىن و بەد بىنن، وا دەزانن نانئى نابى لە دەمى خەن پۇشاك نابى لەبەرى كەن نەخۆش و بى دەستمايە دەبن، بەرە بەلاو پەرىپوت دەبن نازانن ئەوانە وانەى شەيتانن لە قوتابخانەى ئەودا دەرڭ كراون:

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا...﴾ شەيتان ئىيۈە لە نەدارى دەترسىنى و بۇ خراپە ھانو دەدا. خواش بەلىنى لىخۆشبون و خۆشى ژيان و پىدەدا. ﴿البقرة﴾.

زۇرن ئەوانەى شيۈەن دەگىرن، پىيان وايە سبەى بە زگى خالى رادەبوئىرن، يا وا ئەزانن دواى سالى تر بە دەردان دەتلىنەو، يا ماو بە بىرانبەو، جىھان دادەننىنەو، بەلام ئەوۋە مان و بونى خۆى لە دەست نىيە گرەو كردنىشى لەسەر نەبو پەوا نىيە، ئەوۋەش كە نازانن چۇن و كەى دەمرى جىي خۆى نىيە بە دواى نەبوئى دا سەرقال و وئىل بى كە دەركى پى نەكاو خەون و خەيال و خىو بى.^{۲۲}

داهاتو بەلاو نى لە بىرت دا ھەتانى، باس و خواسى قەت مەپرسە، لە ھەرەشەو گۆرەشەو لەسەر روکشانى مەترسە، چونكە تۆ بەو رۆۋە سەرگەرمى.

جگە ئەورۇ سەرقال بونت دارمان و ھىنانى ھەرەسە

تەماشاكەن چەندە جىگەى سەرسورمان و تىرپامانە، ئەوانە چەند سەپرو سەمەرەن كە دەستاو دەست خەمان دەگرن، ھەتا دەكرى لە كۆلئى خۇيانى بار دەكەن.

تاوھكو ژيانى نايندەيان پەرت و پىوار كەن، لە رۆژى ئەو قەرزە ھەلدى ھەر خوا دەزانن كەى خۆرى ھەلدى دەى كەوايە بۇ خۆت وريا بەو مەگۆرى بە خەيال پلاوان مەدۆرى.

(۲۲) مېردەزمە، شتىكى مەترسى دارە بە خەيال.

((لە رەخنە بە ھیزتر بە))

گەوج و گیل و بئ ئابروان بەرامبەر خوای پۆزی دەریان قەسە پوچ و دەم شپن بئ ئەمەك و سېلەن و نان خۆری ناندین دپن، بەرامبەر خواپەك تاك و تەنیا یەو بەدی ھینەری ئاسمان و پېسمانە، من و تۆپەك چاوەروانی چیان ئی بکەین گە سەرتاپا گیانمان نوقمی ستم و تاوانە، دلتیا بە بە تۆ رۆبەرپوی جەنگیکی وئرانکارانە دبیەو، گە نەبېتەو.

بە رەخنە و پەلاری تاوانکاری بە چپو پېری شالۆ دینن، دەیانەوئ سەر لەبەرت بونیە و گەساتیت لە بناغەو ھەتەکینن بەسەر گۆنە و پوی مورچ و مۆنەو ھەرچی ئاکاری بەرزە لیت داتەکینن، و تۆ لە دیدی ئەواندا تاوانباری چونکئ خاوەنی وئژدان و ھەستی، بنیات دەنیی و دمیەخشی، تیشك دەدیو دەدرەوشی ئەوان لە تۆ بئ دەنگ نابن ھەتا ژېر گۆلئ ئی نەدیوخۆتی تیدا حەشار نەدی، یا پەیزەیی بە پوی ئاسمانەو ھەتەپەسیری و لەبەر دەستیان رانەکە، یا گەر بتەوئ لە ناویا نابمینی ئەوا دەبئ ھەرچی ناسۆری و ئەشکەنجەپە لییانەو چاوەرپۆ کە، لە داخان ئەسیرین بە خوین ھەلپژئ یا شەو تا بەیانی ناخ و داخان ببیژی.

بزانیە کەسی دانیشتو بەرنابیتەو تۆلە لە مردو ناگریتەو، دیارە بئ ھودە نیە لە ئاقارتۆدا دوژمن کارن چونکە تۆ بەھۆی ئاکار بەرز و پەوشت چاکی بە زانست و زانیاری بە زەنگینی و مال داری لەوان زۆر بالاتری.

لە دیدی ئەواندا تاوانباریکی وای مافی پەشیمانیت بۆ نیە ھەتا دەست بەرداری بەھرە بئ بەخشاوەکانی خوا نەبیت و خۆت لە ھەرچی ئاکار و پەفتاری بئ وینەپە دانەرنیت و کەسیکی نەدان و کەودمن و بئ دەستماپە و دارماو داھیزراوت ئی دەرچیت، دلتیا بە ھەر ئەویمان لیت دەوئ؟

دەسا داسەپاوو خۆراگر بە، سەبارەت بە ھەلپە گۆیی و دەم دراوی، تیرو توانجو رەخنە ی و رە پوخین مەرپوخی وەك حیای (احد... بە و مەھەژئ، وەك تاشە بەردان بە و مەپوکی، کاتئ دەنکە تەرزە ی پێو دەشکین و کار لە بون و مانئ ناكاو دەیسەلینئ پشت قایم و خۆراگرە.

ئەگەر تۆگۈي قولاغى وتەي وان بى و ورە پوخا و ھەراسان بى ئەوا خەونى لەمىژىنەيان دىنيە دى و بۆ تالکردنى ژيانىت و لىلى تەمەنت دەستباريان لەگەل دەگرى.

ورىا بە چاوپۇشيان لى بنوینە و پىشت يان تىكە و مەياندوینە و خۆت بە داوى وان مەخنىكەنە. بىگومان رەخنە و وتەي كىچ و كالىان خۆي لە خۆي دا بەلگە و نىشانەي سەنگ و رىزى تۆن لە پاى وان.^{۳۲}

تۆ ناتوانى قورپان لە دەم بېستى و زمانيان لە گۆ بېستى بەلام دەكرى ھەست و ويستيان لە گۆر خەي، ھەولى نەزۇكيان لە پى خەي، وتەي بى جىيان پىشت گۈي خەي: ﴿...قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ... بِيْزە: دەك لە پكان بمرن. ﴿۱۱۹﴾ آل عمران﴾. بەلكو دەكرى بە ئاكار و شاكارى جوان، بە راست كىردنەوہى ھەلەكان تالايى مەرگيان بى چىزكەي.

گەر بىتەوى لاي گىشت كەسى خۆشەويست بى ئىسك سوك و بى لەكە بى ديارە خەيال پلاوان دەكەي بە دواي كلاوى بابردودا رادەكەي.

(چاومېرى سۇپاسى كەس مەكە)

خوای بەخشندە و دلۇقان بەندەكانى تەنيا بۆ ئەو ھەراھەم ھىناوہ وە يادى خەن، رۆزى داون بۆ ئەوہى سۇپاسى كەن، كەچى بەندە گەل بۆ جگە لەو روى بەندايەتيان دادەخەن، بۆ جگە لەو سەرى نەوازش شۆر دەكەن، چونكە رەوشى دەرونى سەركەش وايە لاسارو سەرپىچى كارە سېلەيى و بى ئەمەكى بەسەردا زالە. كەواتە تۆش ھىدەمە مەگرە گەر دەبىنى ئەو كەسانە بەھرەكانت دەشارنەوہ، چاكە كارىت دەسوتىنن، مەردايەتيت دەپروينن، لەوہش زياتر جارى وايە سەنگەرى دوژمنايەتيت لى دەگرن بە گەلە كۆيى بە رىق و كىنەي خۆ خۆيى بەردەبارانت دەكەن، تەنيا و تەنيا لەبەرئەوہى كارامەيت وەدى دەكەن:

﴿...وَمَا نَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ ھەر بۆيەش پەريان بۆتەوھ
 كە خوداۋ پېغەمبەرى خوا بەۋ چاكەى دەگەلى كىردون، ناگوزورى بۇ نەھىشتون.
 ﴿التوبة﴾ ۷۱

دەى تۆش دلى خۆت بەۋە بدەۋە، سەر بوردەى بىۋ ۋەفاىى لە تۆمارگەى ئەۋ
 جېھانە جەنجالەدا بخوینەۋە.

لە يەكلى لە لاپەرەكانى سەربوردەى كۆرۋ باۋكېك سەرنجىت پادەكېشىۋ باۋكە ھەر
 لەۋ ساتەى كۆرەى چاۋى بە دنيا ھەلدىنى، چاۋى سۆزۋ مېھەربانى تىۋ دەپرى
 ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ لە ھەرچى قۇناغى ژيانىتى دەستى دەگرى، تىر نان دەكرى، تىر
 ئاۋ دەكرى، زۆر بە جوانى پۇشتە دەكرى، بەلەد دەكرى، ۋتەى جوانى لە گوئ
 دەخرى، تا پېنى دەكرى، شەۋ بېدارە تابخەۋى، برسېە تا ئەۋ تەسەل بىۋ، ماندەۋ تا
 بسەرەۋى، بەلام لەۋ ساتەى كۆرە تاقى لاۋىتى ھەلەت، لە دۆى باۋكى ۋەكو سەگى ھارى
 لېھات، كەۋتە گيانى لە پاى ۋەلامى چاكەكانى، ھەتا توانى، بە سوک ۋ چروكى زانى،
 بو بە كۆرېكى سەرگەشۋ دلى رەقۋ بىۋ مرومتو بە ھەنجەتۋ بە نەگبەت.

دەبا ھېۋر بىن ئەۋانەى لاپەرەى چاكەكانىيان بە دەستى ۋىست رۇخاۋ سىروشت ۋا
 ژيان^{۲۴} سوتېنراۋە، با گوشاد بىن بەۋ پاداشتەى ۋەرى دەگرىن لەۋ خوايەى ھەم ۋ نازو
 فەرى لە گەنجىنەى بىۋ سنورى ئەۋدا سەرچاۋە دەگرى.

ئەۋ گوتارە گەرمۋ گۆرە لەمەر ئەۋە نېە تۆ لە كىردەۋەى چاك ۋازىپىنى، يا
 ھەلۋىستى جوان لە ئاستى خەلگدا نەنۋىنى، بەلگو بۇ ئەۋەيە دىنيا بى كە ھەمىشە
 لەۋ دژەكارىەت چاۋ لە رى بى تا تۆۋى چاكە بچىنى ۋ ھەلۋىستى جوان بىۋىنى، ۋە لى
 نائۋمىدى نەت گرى لەبەرئەۋەى خەلگى ناحەز لېت دەخوینى.

لە پېناۋى خوا رەفتارى باشە ئەنجام دە، ھەر تۆ گرەۋى خۆت دەبەيتەۋە، نە
 نكولى ۋ سەرپېچى ۋان، نە بە كەم زانى ۋ ئېرمېيان كار لە بەرەۋ پېش چونت ناكەن،
 سوپاس گوزارى خوا بە چونكى تۆ چاكە ۋىستۋ ئەۋان شەپ ۋىستن، تۆ بالا
 دەستى^{۲۵} ۋ ئەۋان تەنك دەستن^{۲۶}.

(۲۴) ئاۋمژۋ.

(۲۵) بەلام.

(۲۶) ھەر بوى ۋ بىۋ كرايى.

﴿إِنَّمَا نَطَعُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُبْذِلُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا... ئىمە ھەر لە راھى خودا- ئەم خۆراکەتان دەدەينى، نە پاداشتیکمان لە نىۋە دەۋى نە شوکرانەش.﴾ (۹) الإنسان ﴿... زۆرى لە ھۆشمەندو ژىران لە داخى بى ئەمەك و پەخنەگىران كېو كۆل داماۋن، ھەروەكو بلىي گوى بىستى نىگى خۋاي بالا دەست نەبون، كاتى لە بارەى لوت بەرزى و خۆ پى زۆرى و سېلەي ئەوانەۋە ھۆشدارى داۋە، ھەست و ناخيان بەدەر را وەرگراۋە ﴿... مَرَّ كَانَ لَمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضَرْ مَسَّهُ كَذَلِكَ زَيْنَ الْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ... وەھا دەروا ھەروەك ھىچ لەبەرمان نەپارابىتەۋە، بۆ بەلايىك توشى بوە! نا بەم جۆرە كەردەومان بۆ ئەوانەى ھەلە پۆن، رازاندۆتەۋە.﴾ (۱۲) بونس ﴿...

سام گرتومە بە كاتى قەلەمىكت بۆ كەودەنى كەردە ديارى دژى تۆى پى بنوسى بە نالەبارى، يا گۆپالى بەدەيتە گىلو لاسارى بۆ ئەۋەى خۆى پىۋە بگرى و مەرو مالاتى پى بلەۋمپىنى لە پاداشى ئەۋە پىتدا بكىشى و سەرو گۆيلاكت بشكىنى، مەردومىكى بى ئەمەك ھەر ئەۋەى پى راست و پەوايە كە لە نىۋ كفى سېلە كارى دا خۆى مۇميا كەردەۋە لە فەرمانى خۋاي كار لە جى خۆى بواردەۋە، دەبى بۆ من و تۆ چۆن بى؟!.

(چاگە شادى بەخشى دلانە)

چاگە كارى و ئاكار جوانى جوامپىرى و سىنە فراۋانى ناۋو ناۋمپوكيان يەكن، سودمەندترىن كەس ئەوانەن ھەلگى ئەۋ پەۋشانەن، سىنە و ناخيان شىۋەى باخە بەروبوۋى لى ھەلدەچىن، وىنەى نزارگە و سەھەندەن ھەست و پۆحيان لە ژىر سىبەرىدا ئۆقرە دەگرن.

كاتى خەمى دەۋەى گرتى، يا بەلايى يەخەى گرتى، لە راست كەسىگدا ھەلۋىستىكى جوان بنۆينە، يا يەكى بە روى خۆشەۋە بدۆينە، ھەست دەكەى دەروى خىرت لە رۋدا دەگرىتەۋە و شادى بە دلت دا وەردەبىتەۋە.

دەستی کۆمەکی بۆ يەكئ دريژ كە، بريندارئ ساريژ كە، كۆست كەوتوي پزگار كە، برسي و بي ناني تير كە، نەخۆش دڵخۆش كە دەستبارلە لەگەڵ يەكئ بگرە،^{۲۸} هەست دەگەي چەند بەختەومري گيانن نوقمى شاديە سەرلەبەري^{۲۹}.

بي گومان كرده ي باشە، هەروەكو بۆنى خۆشە، هەم كپيارو فرۆشيار لئى سودمەندە هەم ئەووي خۆشى خاوەندە، جا راهاتنە دەرنيەگان لەسەر چاكە، داودمەانيكى پيرۆزن بەكار دەبرين لە دەرمانخانەي دڵ بيداراندا دابەش دەكرين. پەخش كردنى بزەو خەندەي درەوشاوە لە روى كەم دەرەمەتاني رەوشتا چاكەيەكي نەپراوہيە لە جيهاني رەوشتا "ولر ان تلقى اخاك بوجه طليق... ئەگەر چي بە روى گەشەوہ روبەرۆي براگەت ببیتەوہ".

كەچي رۆگرۆي شەريكي نەپساوہيە لە ئاستي خەلكاني تردا كە هەر خوا دەزانئ مەوداي ئەو شەرە چەندە.

تەماشائ تەنيا قومە ئاوي بە دەستي داوين پيسئ بۆ دەمي سەگيكي درندە، بوہ هۆي مسۆگەر كردنى بەهەشتيكي پان و پۆر لە ئايندە، چونكە خاوەني ئەو پاداڤتە خوايەكي ئ بوردەيە و سوپاسندە، جوانە و جوانيشي لاپەسندە، ستايش كراو و بي نياز و دەولەمەندە.

ئەي ئەوانەي لە دەست ديۆرمەي بەدبەختي و ترسو لەرزو كۆلئ دا حەپەساون و مرن بۆ گۆلشەني چاكەكاري، خۆتان بە كەساني ترەو سەرقال كەن، بە بەخشين و ميوان داري، بە دڵ نەوايي و خزمەتگوزاري، ئەوسا دەچيزن تام و رەنگ و بۆي بەختياري، ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ ۖ إِلَّا أَتِنَاءً وَجْهَ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ﴾ (۲۰) وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ (۲۱) اللیل ﴿﴾.

بۆيەش بە كەسي نەبەخشي كە پاداڤتي بدريتەوہ، هەر ويستويە رەزامەندي پەرورەندەي هەرە بەرزي بە دەس بيئي، بەم زوانەش رازي دەبي.

(۲۸) يارمەتي يەكئ بەد.

(۲۹) هەرەموي.

بەئە نجام دانی کارى ئە بىكارى دەست ھەنگرە

ئەوانەى لە ژياندا كات بە تال و بى كارن، ھەر ئەوانن بە بلاو كردنەوھى ھەوالتى نا دروستو پرۇپاگەندە سەرقالن، چونكە زەمىن پېرشو پەرتو بلاون ﴿رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ ... بەوھ رازى بون لەگەل بەجى ماوھكان بن...﴾ (۸۷) (۱۳) التوبە ﴿... ترسناك ترين حالت كە بەسەر بىرو ھۆش بى، ئەو رۆژەيە پىاو بى كردو كۆش بى، ئەوسا وەكو ئەو ئۆتۆمبىلەى لىدى بە توندو تىژى بە بى شوقىر سەرھو لىژ بى جارە بە لای جەپو جارە بە لای راستدا لا شۆر بى.﴾

ھەر رۆژى لە ژياندا بەتال بى، دەبى ئەو رۆژەت لى تفت و تال بى، چونكە ئەو بەتالىيە بەرھو ھەرچى دەرەسەرى و كولەمەرى رابردو ئىستاوا داھاتو، پەلت دەگرى، نامۇزگاريم بۇ خۆم و بۇ تۆش ئەومىيە خۆت بە كاردارى بەرھەم دارەوھ سەرقال كەى لە جياتى ئەو خاوەلىچكەيە^{۲۰} كوشندەى، ئەگىنا چالى بۇ خۆ لى دەدەى بە ئەسپايى خۆى تى دەخەى يا وەك ئەوھ وايە بە دەنكە دەرمانىكى ھىور كەرەوھ خۆت لەناوبەى.

كات بەتالى بەو سزايە خاوە خاوە^{۲۱} دەجى كە لە بەندىخانەكانى ولاتى چىن پىيادە دەگرى بەو شۆو بەند كراوھكە لە ژىر بۆرپە ئاوى دادەنن لەھەر خولەكى دۆپى ئاودىتە خوارى، لە ئەنجامى چاومروانى ئەو دۆپانە بەندىخانەى لى دەبىتە شىت خانە.

سەرھوتن بى ئاگايە، بەتالى دزىكى پىشە گەرە، ھەست و ژىرى تۆش نىچىرىكى بى ئەمانە لە دەست ئەو جەنگە خەيالىانە، كەواتە دەى ھەستە رابە نوپىر بەجى بىنە، يا ھورشان بخوینە، يا پاكانەى خوا بنوینە، يا بنوسە، يا پەرتوكى وەخوینە، يا پەرتوك خانەكەت وەرازىنە، يا ناو مالەكەت بلوینە، يا سود بە جگە لە خۆت بگەيینە، تا بەسەر بەتالىدا زال دەبى، بۇ خوا نامۇزگاريت دەكەم گوپت لىم بى.

۲۰ شلو خاوى.

۲۱ نارام نارام/وردە وردە.

كات بەتالى بە چەقۇى كار سەرپرە، تەنانەت لە پىناو ئەو ھەنگاو نانەو زات كىرەتدا سەرلەبەرى پزىشكانى جىهان دەستەبەرى سەدا پەنجای ۵۰% بەختەوهریت بۆ دەگەن، رامپنە لە جوتياران و نانەواچيان و بناسازان، سەر لە بەيانيان چۆن بەرەو كارىان دەرپۆن و وەك چۆلەكەو پاسارىان دەچرىكىنن ھەرچى خەم و خەفەتە بە ئىش كىردننى دەرپۆنن تۆش لە ژىر پىخەفەكەتدا مات و خامۆشى ئەسرین دەسپى و ماران گەزىوى تالايى بى كارى دەنۆشى.

(رەگەنگەوتە مەنبە)

بە پۆشتەى كەسايەتى كەسىكى تر خۆت مەپۆشەو لە كەسىشدا نەتۆيىتەو. چونكە دەپىتە ھۆى سزايەك بەسەرت دا نەپرېتەو، زۆرن ئەوانەى خۆيان و رەنگو رويان بەھەرەو وتەو چۆلەو خويان پشت گوى دەخەن دەيانەوى لە كەسايەتى كەسانى تردا خۆ بزر كەن، ئىنجا دەبى بلىين داخى گرانم بۆ قەوارەو خۆشپەكان خۆ لەبار چۆن و پەت كران و سوتىنران. لە ئادەمەو تا دوايىن بەدى ھىنراو دو مروڤ لە يەك وىنەدا ھاوشان نىن، ئەى چۆن لە بەھەرەو رەوشت و خودا يەك بن.

تۆ كەسىكى وىنەت نەبەو لە مېژودا نايەتە بونىش لەمەو دوا تۆ تەواو جىاى لەگەن ئەم و ئەودا لە شىوہى كەسدا مەرەخسى خۆت مەخە قەرەى چاويلېكەرى كۆپرانەو با رەنگو روت بە كەس نەچى.

بۆ خۆت چۆنى نا بەو شىوہ دەرکەوہ ﴿...قَدْ عَلَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبُهُمْ ... ھەر تىرەيەك جېي وەخواردنى خۆى زانى. ﴿٦٠﴾ البقرة .

﴿وَلِكُلِّ وُجْهٌ هُمْ مَوْلِيٌّ فَأَتَّبُوا الْخَيْرَ ... ھەر لايە شوينىكيان ھەيە روى تىدەكەن، دەسا ئىوہ بۆ چاكە كىبەرکى بكەن. ﴿١٤٨﴾ البقرة .

چۆن پەخساوى ئاوى بژىي، دەنگىت چۆنە ئاوا بدوئ چۆن چىنراوى ئاوا بپروئ،
پىچەوانەى سروشتى رۆينىت مەگوزەرئ، دەرونت بەوھى خوا پالاوتە كە، بەلام
بونت ھەلمەوھىيەنە و سەر بە خۇيىت بى سەر مەكە.

تۆ خاومنى چىژىكى تايىبەت و رەنگىكى تايىبەتى، تۆمان بەو رەنگو رۈوھ دەوئ،
چونكە بەو شىۋە دروست كراوى، لە ناو ئىمەشدا ھەروا ناسراوى "با ھىچ كام لە
ئىۋە كەسىكى رەگەل كەوتە نەبى".

خەلك لە سروشت و شىۋەياندا بە جىھانى درەخت دەچن، ھەندى شىرىن و
ھەندىكىان ترش، ھەندى درىژو ھەندىكىان كورتىن، دەى ئىۋەش ھەر بەو شىۋە بىن.
ئەگەر تۆ تام و بۆت وەك دارى مۆز بى ھەول مەدە وەك دارى بەھىت لى بى،
چونكە جوانى و نرخی تۆ لەوۋە دايە شىۋەت وەك دارى مۆز بى.

لە راستىدا لىك جىيىي رەنگو زامانمان بەھەرە و تۈناو دەسەلاتمان، يەككىن لە
نیشانە و بەلگەى كار لە جىيى پەرۋەردىارمان، دەى تۆش سەرپىچى ئەو بەلگە و
نیشانە نەكەى.

قەزا و قەدەر

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا ... ھەر بەلايىك رۈدەدا لەم سەرزەمىنە و ھەر بەلايىك كە بەسەر خودى خۇتان دى -
بەرلەوھى وەدى بەيىن - لە دەفتەرىك دا نوسراوہ. ﴿٢٢﴾ الحديد ﴾

مەرەكەبى پىنوس وشكەوۋە بو، نوسراوہكە پىچرايەوۋە، بپىارى خوا جىبەجى
بو، بەرپۈۋە جو ﴿ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا ... بىژگە ئەوھى خوادا
بۆى نوسىيىن توشمان نايە. ﴿٥١﴾ التوبة ﴾

ھەر بەلايى بۆ تۆ بى بەسەرت دا رەت نابى، ئەوھى كە بۆ تۆش نەبى رادەبورى و
ھەرنابى.

ئەگەر ئەو باۋەرمە ئە ناخدا پرواۋ لە دلدا جېي خۆي كردهو، بەلا دەبن بە خەلات، ناخۆشی دەبیتە شادی، گارەسات و ژین ژاری^{۳۲} دەبیتە بەخشش و دیاری، (ومن یرد الله به خیرا یصب منه... هەریەکی خوا بیەوی چاکەي لەگەل دا بکا بەرپەلای دەکا.

با نیگەرانی نەت گری بەهۆی نەخۆش کەوتنی، یا کەسیکت لی دەمری، یا کە هەژاریت دیتە پئی، یا خانووەکەت گر دەگری، چونکە خواي کردگار چارەنوسی کردو، برپاری جی بەجی بوو، مەردوم هەلی بزاردوو، خوا دەست نیشانی کردوو، پاداش مسۆگەر بوو، ژەنگی تاوانیش لاچوو.

دەسا خۆشی بۆ ئەوانەي لەبەر خەمان چۆکیان دانەداو، رەزای خویان وە دەست هینا، ئەو خودایەي دەگریتەوو دەبەخشی، بە ویستی ئەو ژیانمان لی ویک دیتەوو^{۳۳} و بە ویستی ئەو دەروی خیر والا دەگری، ﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ ... جی ئەو بیکا ناشی پرساری لی بگری و ئەوانن کە بەرپرسیارن.﴾ (الانبیاء ۲۲)

پەيەکانت ئارام نابن^{۳۴}، خورپەي دلێت داناخەجم، خوتوکی دەرونی نۆقرە ناگری تاوێکو باوەرت بە (هەزاو قەدەر) دانەسەپی، ئەوێ بەسەرت دئ قەلەمی لی هەلگیراو، وشک بۆتەو ئەوێ نوسراو، کەواتە گیانت ئاویتەي خەم نەکەي، و مەزەندە نەکەي ئەوێندەت لەبار دابی دیواری رابگری خەریک بی نسکۆ بیئی، یانەیهلی ئاو لە شوینی خۆي هەلژی، یالینەگەپیی با هەلکا، یا شوشە بەرپیتەوو نەتەوی بشکی، بی دەستی من و تۆ دەبی ئەوانە بیئە دی، ئا بەو شیو چارەنوسی خوا هەردەبی و برپاری ئەو هەر دیتە جی و نوسراوی ئەو پیادە دەگری ﴿فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ... کئ برپای پیدەکا، بیکاو کئش برپا ناکا هەر نەیکا.﴾ (۱۹)

الکھف ﴿﴾ .

ملت کەج کە بۆ قەدەر، بەر لەوێ بە لەشکری تورپیی و دەستەو یەخەو بە هات و هاوار گەمارۆ بدری دان بنی بە برپاری خوا بەرلەوێ بە شەپۆلی پەشیمانی

(۳۲) ژيانى تال و ناخۆش.

(۳۳) تەنگ دەبیتەوو.

(۳۴) دەمارى هەست.

لول بدرېږي، که واته با دلت بسمروئ نه گهر هوکاره کانت به دهست هيټاو، وزه و توانات خسته گهر، دواي نه وه دمردو به لات هاته سهر، چونکه دمبوايه ههر بيته ناراو ده وهی خوا برپاري داوه، وا مه لي: "لو اني فعلت کذا لکان کذا، ولکن قل: قَدَّرَ اللهُ وما شاء فعل... نه گهر ئاوام بکردياوه وا دهبو، به لام بيژه: خواي هيټا بوي نه وهی حه زيش بکا دهی کا.

(دنيا به ناخوشي خوشي له دوايه)

نهی مروفي دهسته پاچه، له ژين هیوا بر مېبه، دواي برسی نونئ تيږيه، دواي تيږيوتي تيږ ناويه، دواي خه و زړان خه و خوشيه، دواي نه ساخی لهش ساخيه، روژي دي ون بو که بگاته وهو، بي سهر و شوين خدا به ره وړي کاته وهو، بيولته^{۲۵} دهری لي بيته وهو، تاريکايي بره ويته وه ﴿... فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ...﴾ هيچ دور نيه خدا روژي سهرتان بخا، ياخو کاريکي تر بکا. ﴿الْمائدة ۵۲﴾. موژده^{۲۶} بو شه و به ره و نه ق دانئ به ره بهيان که ياوه ياوه^{۲۷} به سهر لوتکه چياگاندا هه لده گهړي و به کونجی دولاپيه کاند ا شوږ ده بيته وهو تاريکي راو دهنئ، موژده^{۲۸} بو که ساس و رهنګ هه لبرکاوان به ئاور لي دانه و هيه کی په نهانی خودايي و به دهست بهر داري له خراپه و مال ئاويي لي کردنی. نه گهر بينيت بيا بان دهکشي و دهکشي^{۲۹} بزانه بهرو باخي سهوزو سي بهر پري له دواوه دي.

نه گهر په تيکت بيني جار له دواي جار توند دهبو، دنيا به نه و په ته له نه نجامدا ده پچري.

بزانه دواي نه سرين سرين خه نده و مړينه له دواي ترسو بيم دل سره وينه^{۳۰}.

(۲۵) هه ژار/ نابوت/ به ديه خت.

(۲۶) موژده ليږمدا به واتاي هه پشه يه.

(۲۷) ورده ورده/ نارام نارام.

(۲۸) موژده به ماناي هه وال پيداني خوشه ليږمدا.

(۲۹) دور دمکه ويته وه.

ئىبراھىم پېغەمبەرى دۆستى خوا بە گېرى ئاگر نەسوتا، چونكە دەرگای چاودېرى
بەرورمىدگارى لى والا كرا بەو فەرمانە ﴿... وَسَلَّمَا عَلَیْ اِبْرٰهِيْمَ ... ئاگر! دەبى ساردو
بى زيان بى بۆ ئىبراھىم. ﴿٦٩﴾ الانبياء.﴾

دەريا پېغەمبەر موسای ئاخافتەر لەگەل^{۴۰} خوای بەخشندەى نغرو^{۴۱} نەگرد
چونكە راستگوڭيانە بە گور دەرگى بەو دروشمەووە هەلدەبېرى ﴿... كَلَّا اِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَدِينُ ... نابی بترسن چون پەرورمىندەم دەگەلەو بەم زوانە دەروىكم لى دەكاتەووە.
﴿٦٢﴾ الشعراء.﴾

پېغەمبەرى بى هەلەو پەلە ﴿...﴾ لە ناو ئەشكەوتدا لە دژوارترین حالەتدا،
موژدەى لاگرى^{۴۲} خوای تافانەى بە ياورمەكەيدا، جا ئارامى و رزگارى و هەدادايى^{۴۳}
رژابە سەرياندا.

ئەوانەى بەندەو گۆيلەى ئىستانيان، دەسخەپۆى ژېر چەپۆكى رۆژە پەشەكانيان،
تەنگو تروسك و كورت دەروان، مەوداى بينايى چاويان تا ديوارى ژورىيانەو، تەنيا
تا بەر دەرويانە^{۴۴}.

دەبا پەردەى بەر روياى لادەن و دور بېروان، با جەلەوى هۆش و ژىريان شل كەن و
بەرەو ئەودىوى شورەو ديوارەكانيان بەرى هەلدەن.

كەواتە كىت و مەت دامەمىنە، چونكە ناشى لە پەوشى^{۴۵} بارو دۆخەكە بوەستى،
چاترين نواندى بەندايەتیش ئەووە چاوت لە لىبونەووى دەروى خىر بى، رۆژانى
ژىن دەستاو دەستان بى دەكرىو، رۆژگار هەر دەمە بە روخسارى خۆى دەپەنگىنى،
شەوگار بە رەودا گەلىكى ناديارەووە خۆى دەئاوسىنى^{۴۶}، ئەووە ناديارىشە بە پەردەى

(۴۰) ئارام گرتنە.

(۴۲) نغوم.

(۴۳) دەرگەيانە.

(۴۴) ئاسودمى.

(۴۵) لایەنگرى.

(۴۶) لە حالەتیکدا.

(۴۷) لە ناوەخۆ دەگرى.

نەيتى (غيب) داپۇشراو، خۇاى كار لە جىش ھەموساتى لە كاردايەو، ئاسۋى ئومىدانىش پۈنە، بەلكو خودا شتىكى تر بە ئەنجام بگەيتى، دلتيا بە ناخۇشى خۇشى لە دوايە، دەسا دلتيا بەناخۇشى خۇشى لە دوايە.

لە ئىمۋى ترش خۇشاۋى شىرىن بسازىنە

مەردمى زيت و^{۴۸} ژىر دىمىھوئى زەمەر مەندى بەرەو ھازانچ وەرسوپىتى، بەلام مەردمى نەزان و بى ھەرمىن^{۴۹} ھەر مەينەتى و پەتەرىك^{۵۰} دۈچەندەنە دەگاتەو. پىغەمبەرى خوا ﷺ: لە شارى مەگەو پەھەندە كرا^{۵۱} كەچى لە شارى مەدىنەدا دەولەتتىكى پىكھىنا گۈنچكەى مېزۋى كاس كىردو چاۋى مېزۋى زەق كىردەو. (ئەحمەد) كۈرى (حەنبەل) زىندانى كراۋ داركارى كرا بە ساي ئەو بە بو بە رېبەرى فەرمودە، (ئىبن و تەمىمە) بەند كرا بەھۋى ئەو زانستى (فقە) رەنىو ھىنا و ھىنايە بەر، (ئىبن ئەسەر) خانەنشىن كرا لە پال ئەو كىتېبى (جامع الاصول) و كىتېبى (النهاية) دانا كە سودمەنترىن و ناودارتىن كىتېب دەربارەى فەرمودە (ئىبن و جەوزى)... لە بەغدا شار وەدەر كرا لە دواى ئەو زانبارەكى زۆرى كۆ كىردەو دەربارەى ھەر حەوت شىۋە خويندەنەو قورئانى پىرۋز، بە ھەمان شىۋە (مالىكى) كۈرى (رەبىب) دۈچارى تاۋلەرزىكى كوشندە ھات لەگەل ئەو دەپارچە ھەلبەستىكى ھۈنەو بە گۈنچكەى جىھانىدا چىپاند كە بەرامبەر ھەمودىوانە شىعەرى بوئىزنى دەولەتى (عەباسى) دادەنرى، (ئەبو زوئەبى ھوزەلى) مەرگى كۈرەكانى بە چاۋى خۇى بىنى بە كۆپلە ھۈنراۋەيەك لاۋاندن يەو كە رۇزگار گۈنى بۇ ھەلخست و^{۵۲} جەماۋەرى سەرسام كىردو چەپلە رېزانەى بۇ كرا.

(۴۸) وريا و توند و تۆل.

(۴۹) بى پەواج.

(۵۰) ناخۇشەك.

(۵۱) دەر بەدەر كرا.

(۵۲) گۈنى بۇ گرت.

ئەگەر مەينەتى و گۈلۈى داي پلۇسى لاي رۇژھەلاتەكەى رەچاوكە، ئەگەر يەكۈ لىۋانىكى^{۵۲} پەر لە ئاۋى لىمۈى ترشى پى داي تۆ مشتى شەكرى تىكە، ئەگەر يەكۈ ماريكى بە ديارى بۇ ناردى كەلك لە پىستەكەى وەرگەر و ئەۋەى ترىشى فەرامۇش كە، ئەگەر دۈپشكى پىتى وەدا وا بزانە ژمەرەكەى زەرداۋى خوينە و پارىزەرو بەربەستىكە لە دژى ژىن و ژارى ژيان.

لە بارودۇخى ناھەمۋارتدا بېرخسى، بۇ ئەۋەى گۈل و گۈلزارو ياسەمىنت لە گۈلشەندا وەبەر بى ﴿...وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ... رَهْنَكُ لَه شَتِيكُ حەز نەكەن بەلام بۇتان وە خىر گەرى. ﴿البقرة﴾ (۲۱۶)

دەۋلەتى فەرمەنسا بەر لە شۆرشە دژۋارپەكەى دوشاعىرى^{۵۳} شىۋدارى بەند كىردن يەكەن گەشەين و يەكەن رەشەين بو، لە كەلەبەرىكى^{۵۴} زىندانەكەدا ھەردووك سەريان ھىنايەدەر ئەۋەى گەشەين يەكسەر چاۋى بېرە ئەستىرەكان و خەندە روى وى داگرتەۋە.

بەلام رەشەينەكە چاۋى بېرە قورۇ لىتەى شەقامەكە يەكسەر خەم ھەناۋى بەردايەۋە.

تۆش تەماشاي ئەو دىۋى مەينەتپەكانت بىكە، خۇ ھىشتا خواست و ئومىدت ھەلنەۋەراون، بەلگە سەركەۋتن و ھىۋاۋ ئاۋانت لەو دىۋى مەينەتپەكانتدا دىنە ئاراۋە.

(ھەر خواپە پەناى بى پەنايانە...^{۵۶})

ئاخۇ كى بى ئەو كەسەى مەرۋقى بى چارەو مەفەر بە رويدا پابچلەكى و رازى خۇى لادىرېكىنى، كى بى ئەۋەى بى نياز بى و ھەموبونەۋەرىش ئاتاجى ئەو بى، كى

(۵۲) پەرداخىك.

(۵۴) دو شاعىر.

(۵۵) كەلېن.

(۵۶) پەناى بى پەنايان ھەر خواپە.

بى ھەموكەس لىي وەپارىتەو دە زامانىان بە يادى ئەو دەو بەرپتەو دە، ئەو دەنیاو تەنیا ھەر لە خواى تاقانە دەو شىتەو دە.

ماڧىكە بەسەر مەن و تۆو دە، لە ھات و نەھاتىدا، لە شىن و لە شايدا، داوا و نزا لە خوا بگەين، لە تەنگانە و چەلەمەدا پارانەو دە زرىك و ھۆرمان پو دە خوا گەين. لە بەر قاپىيە مېھرو سۆزى ئەو دا خۆمان بە گورپ دادەين و، بەلانەو دە نوزانەو دە چاوى فرمىسكاويەو پومان دا خەين، لەو ساتەدا يارمەتى و كۆمەكى خوا دەگاتە جى، بە خىرايى دەروازەى دەھەندەيى^{۵۷} ئەو والا دەكرى ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ...﴾ ئەو كەسەى چاترە كە ھەر وەختى ھومىد بپرواىك لە بەرى بپارىتەو دەھانای دى ﴿النمل﴾ بە فرىاى نغرو بو^{۵۸} دەگا، ون بو بەرەو مال دەگا، بەلا بار بى بەلا دەگا، ستم ديدە رزگار دەگا، گومرا رپنووينى دەگا، دەرە دار تيمار دەگا، تەم بارو^{۵۹} بى چارە چار دەگا.

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ...﴾ ھەر كاتى سوارى كەشتى دەين، بە دلى پاك لەبەر خودا دەپارىتەو دە ﴿العنكبوت﴾.

مەن نامەوى ليرەدا ئەو نزاو پارانەوانەى بۆ لا بردنى پەژارەو دەرە سەرى و نىگەرەين بەسەرتدا بخوينمەو بەلام رەوانەى لاى گەنجينە پى بەھايەكانى گولزارى ڤەرمودەت دەكەم، تا بتوانى لەگەل خواى پەروەرىنتدا جوان گۆ بى، ھاوارى كەى، لىي وەپارىيى، داواى لى بگەى ئومىد گەلىكى لى چاومرپ كەى، جا ئەگەر توانيت خودات يار بى و دانى ھەرچى خۆزگەو ئومىدى ھەتە ھەموى لەبار بى، ئەگەر بىرو باومرپشت بەرامبەرى لار بى، وا دانى رەوشى ھەموژيانى لەبار جى، دلتيا بە وىراى ئەو دەى بەو نزاو پارانەو ھەى ئاوات و خواستەكانت وەبەر دىنى، لەو دەش زياتر ئەو پەرى بەندايەتى و گوى راپەللى خوا وەدەست دىنى، سا ھەر كەسى لە ھونەرى نزاو پارانەو وىرا ھات^{۶۰} جى خۆيەتى دل پى نەبى، جا رس^{۶۱} نەبى، نىگەرەن نەبى،

(۵۷) بە خستندەيى.

(۵۸) نغوم بو.

(۵۹) خەم بار.

(۶۰) شارمزا بو.

چونكى ھەمىيەت دەپچىرى جگە پەتى ئەو نەبى، ھەمىيەتگە دائىم خىر تەنبا
دەرگاى ئەو نەبى، ئەو نىزىكە ئەبىستى، لە داواى بى دەرەتەنەن گوى دەگرى.
دەرەمىنە لە سۆزى مېھرى ئەو خاويە، پىت دەلى لىيى و مېپارى داواى لى بىكە،
ئەگەر چى تۆ ھەزارى و نەدارى، بەلام ھەر شىاوى ئەو بى نىازى و^{۶۱} ھەرمەزالى،
شكۆمەندى و تەوانادارى، لەگەل ئەو پىت دەفەرموى: ﴿...وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي
أَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لەبەرم بېپارىنەو، ئەوسا بە دەنگ تەنەو دەم، ﴿غافر ۶۰﴾ غافر.

كاتى خەم و خەفەتت بەسەردا بارى، يا چورتەم و^{۶۲} كارەساتى ھالىان بى ھال
كردى بە يادى خوا خۆت رابىنە، ناوى ئەو بەسەر زارت دابىنە، لە پىناوى رېز
لىنانى ئەودا ناوچاوانت لە تۆزى خۆلدا بە كېنوش بىردن تۆزى كە و تاجى
گەوھەربەندى سەربەخۆيى لەسەر كەو، با فرمىسكو تۆزى سەر روت ئاويىتەي يەك
بنو، رۇخسارت بە قورپاوى بەندايەتى بىنەخشىنە، بە ساي ئەو سەرفرازى
يەكجاردكى و دەست بىنە، دەست و لەپت بەرەو ئاسمان بەرزكەو، زۆر داوا بىكە و
زۆر بخوازە، پىت دابگرەو بەر قاپىيە ئەو بەر مەدە، با دەنگت وەكو شىنەي با
بىنىتەو، وەك كزەي با بىزىتەو، با رازى نىيازت بەرامبەرى جوان بىو، خۆتى بۆ
يەك لاگەو، لە بەندايەتى كردنى جگە لە خوا دابىرىو، بۆ لاي بەندايەتى ئەو
دابىرى^{۶۳} ئومىد وايە خوا ئالەو نوزمت بلاوینى، بەردەوام بە تا دوايىن ھۇناغى
بەختەو، بەرھەم دىنى.

(۶۱) بىزار.

(۶۲) دەولەتمەندى.

(۶۳) بەلا.

(۶۴) ئەو وشەيە دوجار بەكارھاتو، جارى يەكەم بە ماناى لى دور كەوتنەو، مەيە وە جارى دووم بە
ماناى لى نىزىك بونەو، مەيە.

با مالت ئارام گە بى

ئەو گۆشە گىرىيەى بە پىي ياساى خواو فەرمايشتى پىغەمبەر ﷺ پەسندە ئەومىيە: لە شەرپو شەھران گىزان دور كەويەو، تىكەلاوى كەسانى نەبى كە گاتە پىر بەھاكانيان لە گالتەو گەپو بەرەبرەلايى بەسەر دەبەن، ئەوجا تواناو بەھرەكانت دەگەرپنەو، ھەستو ناخت پشو دەدن، بارى نالەبارت لەبار دەبىو، زەين و ھۆشت بە شتى سود مەند دەراژىنيەو ھەراوان دەبن، چاوەكانت لە باخى بەرھەم دارى پىر لە زانيارى دا ئۆقرە دەگرن.

خۆ بە دور گرتن لە ھەر شتى لە چاكەو پەرستش پەراويزت دەكا، دەرمانىكى سودبەخشە پسپۇراني شارمزا لە پازى^{۶۵} دل بە ئەزمونيان گەياندو^{۶۶} و بە رىزەيەكى ناوازە^{۶۷} سەرگەوتنى بە دەست ھىناو، منيش پىت دەلئىم بە ساي چى ئەو دەرمانە بە دەست دىنى، بەوھى خۆت لە خرابە كاري و گالتە جارپى و خەلكى دەبەنگو ھەرزەو پوچ بە دور بگري، ئىنجا دارى بىرو ھزرت بەردەگرئ، سروشتى ترسان لە خوا راستە پى دەبىو، ئاھەنگى بەخۆدا ھاتنەو ھەپانەو لاي خوا دەگىرپىرئ، تىكەلاوى و گرژ بونەومىيەك^{۶۸} كە سودمەندەو پەسندە، لە ھەر چاكە كاري دا وەدى دى بە ھەرەو ھەزەم ئەنجام بدري، وەكو كۆبونەو بۆ وتارى ھەينى لە رۆژانى ھەينىداو، نوپژى بە كۆمەل و كۆپى زانستى، بەلام نامان سەد نامان^{۶۹} نەكەى تىكەلاوى كەسانى بى كە بى ھودە تەمەنيان لە بى كاري و چەقەخانەكاندا^{۷۰} بە ھەدەر دەدن، بەلكو لە دەستان پاكەو، بۆ رابردوى پىر لە ھەلەى خۆت بگريو، زمانت لە وتەى بى سود بىستەو، با مالت ئارامگەت بى.

تىكەلاو بونى كوپرانە مايەى ئالۆزى و شىواندى زيانەو، ھەپەشە لە جىھانى ھىمنى و ھەدارى^{۷۱} دل و دەرونت دەكا، چونكە تۆ ھاوشىنى كەسانىكى وەستاي درۆ ھەلبەستىو،

(۶۵) نەينى دل.

(۶۶) تاقيان كردۆتەو.

(۶۷) بى وىنە.

(۶۸) كۆبونەو.

(۶۹) بۆ رەجا كردنىكى بە گۆر دەگوتري.

(۷۰) بەو شويانە دەگوتري تى دا كۆدەبەنەو بۆ كات بەسەربردن.

(۷۱) ھىواشى.

بلاو كردنەوێ پرۆپاگەندنە، وا نەگۆی^{٧٢} ھەوایی دلتەزین و باسو خواسی جەرگ بپرو
یەخەدا دپینن، تا وات ئی دەكەن بەرلەوێ ئەجەلت بئ پۆزی ھەوت جار تالایی مەرگ
بجیژی ﴿لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَا زَادُوْكُمْ اِلَّا خَبَالًا ... گەر وێرایی ئیوێش ھاتبان بۆ
خەزایە، تەنیا کاریان لە ئیوێ تێك دەدا. ﴿١٧﴾ التوبة ﴿١٧﴾

كەواتە تاكە داواكاریم ئەوێ رو لە پێشە خۆت كە، یا لە مائی خۆت دا وچان
دە، تەنیا بۆ دەرپڕینی گوتە بە سود ئەنجام دانی كردە^{٧٣} بەردار^{٧٤} بەدەرکەو،
ئەوسا ھۆشت لەسەر خۆ دەبێ و کات و تەمەنت نابێتە ئاردی ناو درۆی، زمانت لە دزی
ھیچ كەس ناگەرێ، دڵە راوکیت توش نایێ، گویت لە وتە پرۆپوچ نابێ، كەسیکی
بەد گومانە ئی دەرناچێ، تاھێ كردنەوێش باشترین بەلگە، ھەر كەسیكیش گومان و
دلاو دلی^{٧٥} كردە پێشەو لەگەڵ خەلكی رەشوکی^{٧٦} بۆی دەرچو، بلی خوای ئی خۆشبێ.

(پاداش لە خواوێه)

خوا ھەر شتیكت ئی بسینێ و تۆش، ئارام بگری و خۆپاگری، دلتیا بە باشتر لەوێ
پاداشتت لە خواوێ وەردەگری "من أخذت حبیبتيه عرضته منهما الجنة، من سلبت
صفيه من اهل الدنيا ثم احتسب عرضته من الجنة ... ھەر كەسێ دو خۆشەوێستەكانیم
ئی وەرگرتەو^{٧٧} لە بری ئەوێ بەھەشتی پێ دەبەخشم، ھەر كەسیكیش
خۆشەوێستیکی دنیای ئی بسینمەو، دواي ئەوێ دان بە خۆدابگری، لە پاداشتی ئەوێ
بەھەشتی پێ دەدەم.

ھەر كەسێ مەرگی پۆلەیی بینی و ئارامی گرت خوا لە پاداشتی ئەوێ مائیکی لە
بەھەشتدا بۆ دەسازینێ و ناوی ئی دەنێ مائی سوپاس گوزاری، ئەمە تەنیا نمونە
ھێنانەو، بەم شیوێ ھەرچی بلایی ببێ پاداشت مسۆگەر دەبێ. بە توش ھاتنی

(٧٢) مامۆستا.

(٧٣) كار.

(٧٤) بە ھازانج.

(٧٥) دو دلی.

(٧٦) سادە و عەوام.

(٧٧) دو چاوەكانیم لی سەندەو.

كارەساتى داخدار مەنبە چونكە ئەودى بەسەرى ھىناۋى بەھەشتىكى نەپراۋە پاداشتىكى بى سەئىر بۇدا ناۋى. دۆستانى خوا سەرگەردان و بەربەلا بون كەچى بە بەرزەتەن پەلە بەھەشت^{۷۸} شاد بون:

﴿سَلِّمْ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ... هەر لە سەى ھەيمنى دابىن، چونكە ئىۋە خۇراگر بون، پىرۋۇزتان بى دوا رۇۋى رۈن، ﴿۲۴﴾ الرعد﴾.

پىۋىستە لەسەر ئىمەش تەت و تالى ئارامگرى بىيىن، تاۋەكو لە داھاتودا بەرھەمى شىرىنى بىيىزىن ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّهَدُونَ ... خىرو بىرو بەزەبى پەرۋەندەيان بۇ دەبارى و شارمزا لە رى ئەۋان، ﴿۱۷۷﴾ البقرة﴾.

جا مۇزەدە خۇشى بۇ ئەۋانە بە چەرمەسەرى و پەتەرەۋە^{۷۹} خرۇشاۋن^{۸۰}. ژيانى دونيا پىنج و دو رۇۋىكە بەھاۋ گەنجىنەشى ھەر سەرىكە، دوا رۇۋى زىاتەر جى ئومىدە و نەپراۋە ھەر مۇسلمانىكىش تۈشى نىسكۋى ھات لە دوا رۇۋى لەۋە زىاتەر خوا بۇ قەربو دەكاتەۋە، ماندوى ئىرە ھەساۋە ئەۋىيە، بەلام ئەۋانە بە دونياۋە پەيۋەستەن، بۇ و ۋىل و سەۋدا سەرو مەستەن، دۇۋارەن بارى دەرۋىيان ئەۋە كاتەيە بەرۋەندەنىكىيان لە دەست چى، يا ئالۋىزىكىيان بىتە رى، ھەر دونيايان گەرەكە، بۇيە نىسكىيان لى دەبىتە گىسك و مىشيان لى دەبىتە گامىش، ھەر سەرو رىر دەرۋان بۇيە بەس فاق و بىرىقى دونيايان دىتە بەرچاۋ كە مايە پۈچ بى بەھايە و بى ھەرمىنە^{۸۱}، ئەى ئەۋانە ئالۋەدى^{۸۲} دەرۋە خەمانن ھەر نۇچدانى^{۸۳} بىتە رىتان ئىۋە تى دا بەرھازانچەن، دل گۇشاد بىن نامەيەكى پىر لە ھەست و سۇزو مېھرىبانى و ھىۋابەخىستان بۇ ناردراۋە. پىتان دەلى ھۇ ئەۋانە لە رىر چاۋدىرى

(۷۸) فەردموس.

(۷۹) كۆۋى.

(۸۰) بىرىيان كۆۋەتەۋە.

(۸۱) بى قازانچە.

(۸۲) گىرۋەدى.

(۸۳) نىسكۋى.

مەينەت باریدا خۆتان لەمە کۆناوە^{۸۴} بەسیە ئیتەر سەر ھەلپن ئاسۆ پونە و سەرمنجامی خەفەتباریش ئاوا بونە. ﴿... فَضْرَبَ بَيْنَهُمُ يَسُورَ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ... ئیتەر ئەوسا دیواریکیان لە نیوان دەبیته لەمپەر، دەرگای ھەییە، لە ژورمەوی بەزمیی یەو لە دەرەووی جەزەبەییە ئەو بەئینەیی خوا پئی داوون زۆر لە دنیا بەردارتر و سودمەندە دەیان و سەدان ئەوەندە^{۸۵}﴾ (الحديد ۱۳).

ھەر باوەر ژيانە

بەدبەخت و چارە ڕەشانی ھەرە چارە ڕەش ئەوانەن لەمەر گەنجینەیی باوەر داری و دنیاییدا دەستبادن^{۸۶} تا ھەتایە کەساس و پەشوکاون زەبون و سەرشۆرماون ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ... ھەر کەسیکیش بە نامۆزگاری من نەکا، ژینی لە تەنگا نەدایە،﴾ (طه ۱۲۵).

ھەر باوەرپەشانیان بە خۆی کردگار دڵ و دەرەو دەشواتەووە پاك و پاراوی دەکا، نیگەرانی نایێتی و ژین و ژاری^{۸۷} لادەبا، ژیانمان بو دەرەنگینی و تام و بوی^{۸۸} پئی وەردەکا.

ئەوانەیی لەناو بئی باوەریدا پەنگیان خواردووە^{۸۹} ئەگەر خۆیان دەرەزێ نەکەن چاترین چارە ڕێگایان ئەوەیە خۆ ھەلپن^{۹۰} یاپەت بخەنە ملیان و خۆ ھەلواسن تاوەکو لە دەست کێشمەکێشی^{۹۱} خەمان و کوۆت و زنجیری پەشبینی و تاریکایی و کارەسات و ھەپەسان خۆیان بھەسێننەووە، ئای لەو ژیانە کوێرەویریە کە بە بئی

(۸۴) لە کەمین داناوە.

(۸۵) مەبەستم ڕێزمیەکی بئی سنورە.

(۸۶) دەست بلاون/ھەرزە پوچن.

(۸۷) ژيانی تال و ناخۆش.

(۸۸) بوونی.

(۸۹) راوستان.

(۹۰) لە بەرزاییەووە خۆ ھەلپن.

(۹۱) دەرەسەری.

باومړې ده چېته سهر، ئای لهو نه فرمتو ږه نجه خه ساریه ی دېته رڼی که سانی له دمه وهی باز نه ی باومړداریدا ژیان به سهر دمه بن ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ... هه روا ئه وان جاری یه که م باومړیان به هورئان نه کرد، (ئیمهش) دل و دیدی ئه وان له کار ده خه ی. هه روه ک هه ن وازیان لی دینین که هه ر به ناهه رمانیه وه سهر گه ردان بن، ﴿الأنعام﴾ ۱۱۰.

ئه ورؤ ږؤژی ئه وه یه هه مو حیهان په رده ی چه واشه گاری له سهر روی داپرنئ و به و په ری ناخو کروکیانه وه^{۹۲} ناوېته ی باومړداری ببن و دئیا ببن که هیج په رستراوېکی شایسته نیه جگه له (الله) نه بی، له ئه نجامی ئه وه هه موتالی و سوړیه ی له چاخه گانی رابردو داپیراوه ژیری دمرکی به وه کردوه بی باومړی و بت په رستی و خوانه په رستی ته نیا درؤ و دله سه یه و، پیغه مبه ران راست گؤ و راستی هی ن بویه و، هه ر خوا شیاوی په رستش و خاوه نیتی و سوپاس کردنه و، هه ر ئه وه به سهر هه مو شتیدا زاله.

تؤ ږنژده و پله ی باومړداریت چه نده، نزمه یان بلنده گه رمو گوره یاسارده^{۹۳} به خته ومړی و هه داریشت^{۹۴} هه نده.

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... هه ر که سی کرداری باشه و به باومړه -ج نیر، ج می- هه تا دمژی و ده که یین به خو شی بژی، دیاریشه باشتر له وهی واکردویانه، ئیمه پاداشیان دده دینئ، ﴿النحل﴾ ۱۷.

ئا ئه و ژیا نه پاکزه یه که له ژیر سایه یدا زیاتر به به ئینی په رومردیاریان داده چه جمین و، دئیان به ئه وینی په رومردگاریان داده سه پی و، به سینه ی پاکیان له چنگی چه په نکاری لاری پیدا ږگار دهن و، ناخو ویزدانیان له ناقار ته نگو چه ئه مه دا هیوره دهن، له بریارو چاره نوی خوا لاملی ناکهن، چونکه هه ر خوا به په رومردگارو ئیسلام به ئایین و (ﷺ) به پی شه وایان قه بوئه.

(۹۲) ناومړؤک.

(۹۳) سارده.

(۹۴) هیمن.

ھەنگوین دەربېنە و شانە مەشكىنە

ھەر شتى نەرم و نيانى تىدا بى جان و پازاۋە بەرچاۋە، لەھەر شتىكىشدا ۋەدى نەكرى قىزمون و نا بەرچاۋە، ئىنجا قسەى خۆش و ۋتەى جان، خەندە و بزەى سەر پوان، پاك گۆى لە پوى دۆستان، رەخت و ^{۹۵} خىلىكى خەملاۋن.

بەختە ۋەران خۆيانى پى ئارايىش دەدەن، رەۋشتى باۋەردارانن، ئەۋانەى ۋەكو ھەنگن، كە شىلەى گولان ھەلدەمژى ۋە ھەنگوینى پاكى ئى بەرھەم دىنى، ئەگەر بىچىتە سەر پوپەى گولانىش لەھەكانى نەشكىنى، چونكە خۋاى كار لەجى نەرم و نيانى ۋا رەخساندە بى زەر و زىان بى، كەجى تورپەى و توندى ئەۋەى ئى رەچاۋ ناكى.

كەسانى ھەن بە ئامادە بون و ھاتىيان بۆ دىتنيان خەلك سەرى ھەلدەكىشى و چاۋيان لەبەردا دەنۋىنى، دل و رۇحيان دىنە پىشۋازى و بەۋ پەرى رىزەۋە بەرى دەكرىن، چونكە بەھۋى جۈلە و خۋيان قسەى خۆش و رەنگو پويان دلىان بۆ بويىنە ھىلانە و لەبەر دلان و خۆشەۋىستن.

ھونەرى پەيدا كىردى ھاۋەل و دۆستان زانىيارىكە بىر بىر و ^{۹۶} ھوشداران باش دەتۋانن بەجى بىنن، بۆيە ھەمىشە بە كۆمەلىكى ناۋازەۋە دەۋر دراۋن ھەرگىزاۋ ھەرگىز لايان جۆل نابى.

ئەگەر ئامادەى كۆرى بون پويان لەبەر دەگەشىتەۋە، ئەگەر نادىار و بزىش بون بە چاكە باسيان دەكرى و بۆيان دەپارىنەۋە.

ئەۋان خودان بەختان خاۋەنى داب و نەرىتىكن ئەۋە ناۋ نىشانىتى: ﴿أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ... تَوَّ هەمىشە ۋەرامى چاكر بدەۋە، ئەۋسا كەسى لەگەل تۇدا دوزمنە، دەبىتە دۆستى نىكت، ﴿۲۱﴾ فصلت.﴾

(۹۵) ھەنچارە بەۋ زىر و جلكە دەگوتىر كە بۆ بوكان دەكرى.

(۹۶) پازاۋەن.

(۹۷) تىگەشتەۋ.

ئەوان بەھیزو شەپۆلى ھېمىنى و نەرم و نىانى بەرگەى رىق و كىنە دەگرن، ئى بوردەنە و چاودەپۆشن، خراپەى دەرەق كراوىان پىشت گوى دەخەن، چاگەى بەرامبەر كراوىان لە گوى دەخەن، گوى بۆ قسەى تورپە ھات ھەئناخەن^{۹۸} بەلكو لەو گوىچكەيان دەچىتە ژورئو لەوى ترە و دەدرى دەخەن.

حائىيان خۆش و ھەموارە، خەلكىش لە دەستيان نە بىزارە، ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه يده، والمؤمن من أَمْنِهِ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ... موسلمان ئەو كەسەىە موسلمانان لە زمان و دەستيان بى وەى بن، باوەردارىش ئەو كەسەىە خەلكان ئىيان نەترىن كە خويىيان بە ناپەوا بىرژن و مالىيان بە ناحەق بخۆن)).

"ان الله امرني ان اصل من قطعني وان اعفو عمن ظلمي وان اعطي من حرمي... خوا فەرمانى بەسەردا داوم ئەو وەى پەيوەندى لەگەئ پچراندوم پەيوەندىەكە بگەىەنم، ئەو وەى ستەمى ئى كردوم لىي ببورم، ئەو وەى لىي گرتومەو پىي ببەخشم.

﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە رقى خويان

دەخۆنەو و لە مەردم چاوپۆشى دەكەن، ﴿١٣٢﴾ آل عمران ﴿... خۆشى لەوانەى دەست

بەجى ھەدارى و دلارامى بۆ بە خەلاتى كردو كۆشيان. خۆشى لە خويان لە دوا رۆژىشدا بەروبومى دنيايان دەدورنەو و لە نىو باخو كانىاوەكانى بەھەشتدا

دراوسىي پەرورەدگارىان ﴿... فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقَدِّرٍ ... لە نشىمەنى^{۹۹}

پەسندو لای خونكارى^{۱۰۰} بە دەسەلاتن، ﴿٥٥﴾ القمر ﴿...﴾

(۹۸) گوى ناگرن.

(۹۹) جىگا.

(۱۰۰) پاشا/گەرە.

ھەربە يادی خوا دلان دەگە شینەو

بە راستی گە راستائی^{١١} خوشەوێستی خوایە، بێ پیچ و پەنا گە بێ پیچ و پەنایی پاک کەرەوێ ژەنگ و ژاری دلانە، بە پێی تاقی کردنەوێ گە تاقی کردنەوێش باشتەین بەلگەییە، بە راستی دەدوێم گە چاوساغ و دیدەوانیش^{١٢} لەگەڵ ھۆزی خۆی بە درۆ نادوێ، یادێ خوا لە ھەمو کردەوێ پتر تەم و لیلی دلان دەرەوێنی و پاداشتی ھەرە گەرە وەبەردێنی ﴿فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ ... سا ئیوہ یادێ من بکەن، تا منیش لە بیرتان نەکەم، ﴿١٥٢﴾ البقرة﴾.

گەر دەرەوێ لە باخ و باخاتی بەھەشتدا بەشت ھەبێ وەرە پاگانەیی خوا بنوێنەو لە گولزاری یادەوێ ئەودا خۆت وەسێنە، چونکە ئەو یادە دل سەرەوێنەو تەم رەوێنەو ماندو ھەسێنەو دل دا سەپێنە، بەلگە نزیك ترین و سانترین رێگای سەرھەزایی و ئازادی ھینە.

بە دواي پەرەوێکانی نیگای خوادا بگەرێ، تا سودەکانی یادێ ئەوت بەرچاو گەوێ و زوخمەکانتی^{١٣} پێ تیمار کەو ئارام لەسەر ئازاری تیمار کردن بگرە، ھەتا کو زامەکانت سارپژ بن.

بە یاد کردنەوێ خۆی بێ ھەلە ترس و تۆھین دەرێ و ھێمنی و ھەداری دەرێ. تەنیا بە یادێ ئەو چیاي خەمان دەرێتەوێ دڵسوتوان ھەنێسکیان^{١٤} وەبەردێتەوێ ئەسەری لە چاویان دەرێتەوێ.

جێی سەرسامبوونی نیە گە دەبێنی یادەوێران دل گوێشان، ئەو بێنەمایەکی رەسەنە لەواندا بەدی دەرێ، بەلام سەیرە ئەوانەیی ناگان لە یادێ خوا چۆن چۆن دەرێ!

(١٠١) راستی و دروستی.

(١٠٢) گەرێدە و شارمزا.

(١٠٣) بێرینەکانتی.

(١٠٤) ھەناسە.

﴿أَمُوتْ غَيْرَ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ... مردویکن گیانیان به بهردا

نه کراوه، ههستیش ناکه نکهنگی زیندو دهکړینه وه، ﴿النحل ۶۱﴾.

نهی نهو کهسهی له ناهی بی خه ویدا دنالی و له تاو ئیش و ژاندا نه سرین ده پړزی، له بهر کاره ساتان تاساوی و ږنگ هه لېزرکاوو داماوی، دهی تازوه به ناوی پېروزی خواوه هاوار و چریکه ت هه لېره ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ... ئاخو ئاگات لییه هاوناویکی هه بی؟ ﴿مریم ۶۵﴾.

به نه ندازه ی یاد کردنه وم ت هه ست و ناخ ت فراوان ده بی و دلّه خور پیت نامینی، هه دادایی به سه رتدا ده باری و ته م و مزی سه ر پئی ژیان ت ده تاری، چونکه هه مو پالېشتی و یارمه تیه ک له یاد کردنه وهی نه ودا وه ده ست دی، بړواو متمان ه پته و ده کا، دلان ږوه و خوا ده کا، ږازو نیازت پاک ده کا، چرای ئومید ت هه لده کا، نه و خوا یه ی هاواری بو ده که ی لیت نزیکه و و مر امگو ی^{۱۰۵} خواسته گانه، دسا بنوزیوه و بکروزیوه ملکه چی به و بلائیوه چهن د جار چهن جار ناوی پېروزی به سه ر زمانتدا بی نه وه، خودا هه ر به یه ک بناسه، به ستایشه وه بی دوینه، نزاو سکالات به ره و باره گای خوا بکه و فرمی سکی ژیاو نی^{۱۰۶} هه لړزینه، نه و هه له گه ر خوا یار بی ئومید وایه باری ژیان ت له بار بی و له دوا ی سه رما و سو لی ژیان ت به هار بی ﴿فَتَأْتِيهِمُ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنِ تَوَابِ الْآخِرَةِ ... نه و سا خودا پاداشی نه م دونیا و چاگه و پاداشی نه و دنیا ی پیدان. ﴿آل عمران ۱۸۸﴾.

۱۰۵ وه لامگو.

۱۰۶ په شیمانی.

بە قازا نجى كەس چاويان ھەئنايى

چاۋ چىنۋۇكى قايرۇسىڭكە يەككى پېيى گرفتار بى لە ئىسكانى رۇ دەچىۋ ھەمۇلاشەي دادەمپزىنى، ھەر بۇيە ئەو وتەيە ھەلداۋە، دەلئىن: مرۇى چاۋچىنۋۇك قەت دلى وچان نادا، چونكە گورگە و لە ناو پېستى مەپىدا، خۇى وا ھەشارداۋە دوزمەنە و بە دۇست ناسراۋە. گوتراۋىشە ئاى چاۋچىنۋۇكى چەند نەبېرە^{۱۰۷} ھەتا خاۋەنەكەشى باز نادا لەويەۋە دەست پى دەگا، تا دەى كوژىۋ لە ناۋى دەبا.

من دل سۆزى خۇم و تۇشم بەر لە خەللى با بەساي چاۋتېپى و ئىرەيى^{۱۰۸} نەبىنە خۇراگى خەمان و خويىنمان نەبىتە نۇشابى مەينەتى و پەتەران^{۱۰۹} با خەو لە چاۋمان نەتۇرى و خەللى تر پېيى ۋەھەسىۋ پرخو ھۇرەي بى.

مرۇى چاۋنرېر^{۱۱۰} بە دەستى خۇى كورە دا دەگىرسىنىۋ خۇى تىدا ھەلدەقچىنى. ژيانئالى و دەردەسەرى دل بەستى و چەرمەسەرى ھەنوگە چەند دەردو پەتايەكن رۇلەى چاۋچىنۋۇكى لەمەۋبەرن تاۋەكو ئاسودەيى بن بېر كەن و خۇشى ژيان لىل و ويل كەن.

مرۇىى چاۋبىرسى دەردى لەۋەدايە مل ملانىيى بېريارى خوا دەكاو تۇمەتى نايەكسانى دەداتە لاي، لە ئاستى ياسا پاك و پاراۋەكەيدا بېرېزى ئەنويىنى لەگەلئىدا تىككەلدەچى.

ئاى لە دەردى چاۋچىنۋۇكى كىردو كۇشى خاۋەنەكەى بە با دەچى، چەندە جىيى داخو خەفەتە ئەگەر خاۋەنەكەشى داپلۇسىنى ھەرزە پوچ و بى دەستمايە دەمىنى، ھەر بەو جۇرە دەژىي دەسوتىت و دەمبىزى تا مەرگ يەخەى دەگرى، يا لە ھەرچى بەھرە و بەخششە بى پىشك دەبى.

(۱۰۷) جياۋازى ناخاتە نىۋان كەس.

(۱۰۸) چاۋچىنۋۇكى/ھەسودى.

(۱۰۹) خەفەتان.

(۱۱۰) چاۋچىنۋۇك.

ھەمو كەسى ئاشتەوايى لەگەڭ دەكرى تەنيا چاۋچىنۆك نەبى، ئەو تەنيا بەۋە لىت دىمبۇرى ۋەكو دارى بى پەلكت لى بى ۋەھرجى بەھرىيە لىت داۋەرى، ھەر ئاكارى پىي سەربەرزو ناسراۋى ھەر جوامىرىكت لى پەچاۋ دەكرى لە خۇي دابىرەۋىنى، ئەگەر ئامادە بوى خۇت ئاۋا شېرزەكەي پى دەچى بە نا بە دلى رەزامەندى دەرېرى، پەنا بە خوا لە چاۋى چاۋچىنۆكان ۋەكو رەشەمارى ژار پىس وان، داناحەجىي تاكو كولى دلى بە ھەژارىكى بى سوچو تاۋان نەپىزى.

دادو بى داد ئاگادار بە لە چاۋپىسى خۇ دور بگرەو پەنا بگرە بە خوا لە چاۋى چاۋپىسان چۈنكە ھەمىشە بۆت لە سەنگەردان.

ژيان ۋەكو خۇي بىرخىنە

سروشتى ژيان وايە خۇشەكانىشى ھەر تاللى، بەربەستى زۇرى لە پىيە، رېگى سەختو دژۋارە، بە زۇر رەنگ خۇي دىنۋىنى، پى لە ئەشكەنجەۋ ئازارە، شلەۋا ئالۋزە، تۇش بە شەكەتى لە ناۋ گىزاۋىدا دەخولپىيەۋە.

ھەرجى دپتە بەرچاۋت ھەر لە باۋكەۋە تا خىزان، لە دۇستان ۋ جوامىران، مال ۋ پىشە ۋ گوزەران، دەبى بەربەستىكىيان لە پىدا ھەبى ژيانى پى لىل ۋ وىل بى، دەى تۇش بە ئاۋى ئەو ژيانە شەپو گرى بكوژىنەۋەو، تۆلە بە تۆلە ھەر زەرەر لە نىۋەى بگەپتەۋە^{۱۱۱}.

خو ئەو جىھانەى ۋا ھەلخستۋە دۈشتى دژ بە يەك ۋ دو جۇرو دو پەنگو دو كۆمەل ۋ دو بۇچون لە خۇ بگرى، ۋەكو چاكە ۋ خراپە، بىيات نان ۋ پوخاندن، ئاسودەيى ۋ دل پەستى، كەچى لە پۇژى سەلادا ھەرجى چاكە ۋ بەختەۋەرىيە دىپالپۇرىن ۋ بەرەو بەھەشت دىبىرىن ۋەلى^{۱۱۲} ھەرجى تىك دەرى ۋ دەردە سەرىيە بەرەو دۆزەخ بەرى دەكرىن لە فەرمودەشدا ھاتۋە ((لدىنا ملعونۋ ملعون ما فىھا الا

۱۱۱) مەبەست ئەۋمىيە با خۇشى ناخۇشى بەرامبەر بى.

۱۱۲) بەلام.

ذکر الله وما والاہ و عالم و متعلم... دنیاو ئەوہی تیاپەتی وەبەر نەفرەتی خوا ئەکەوئ تەنیا یادی خواو ئەوہی لەگەڵ یادی خوا تێک دەکاتەوہو زاناو ئەوہی خۆی فێردەکا، نەفرەت نایگریتەوہ)). لەو بارودۆخە ی تیی دای بگوزەرئ و خۆت مەخە گێزاوی خەیاڵان و لە جیھانی ئەفسانەدا سوپ مەخۆوہ، دونیا وەکو خۆی ھەئسەنگینە، لەگەڵ کەش و ھەوای دابەرەخسئ، خۆی تێدا بھاوینە، بۆ ھیچ کەس ناچیتە سەر خەئک لەگەئئ دا وەک گوئئ بئ گەرد بئ، ھەم و کار و فەرمانیکی بئ دەردی سەر بئ. سەد لەسەد ھاوسەرێکی بئ ھەئە و پەئەت دەست ناکەوئ، لە فەرمودەشدا ھاتوہ ((لا یفرک مؤمن مؤمنە ان کرہ منها خلقا رضی منها آخر... با ھیچ پیاویکی باومردار لە ئاستی ھاوسەرە بروادارەکەیدا رِق و کینە نەنوینئ خۆ ئەگەر ھەئسوکەوتی خراپی ئی بەدی بکا لە ھەندئ شت رِمزەمەندی دەنوینئ)).

جا پێویستە کە لەن و گۆیان بگرین و لێک نزیك بین، چاوپۆش و ئی بورده بین، ئاسانکاری ھەئبژیرین و گرانباری ھەئبویرین، ھەندئ جار چا و بنوقیتین و ھەنگاونانمان بوەستینین، لە زۆر شتیشدا بئ ئاگایی بنوینین.

بە گێرۆدەبوان دلت بدەوہ

بە لای چەپ و راستدا لاکەوہ^{۱۱۳} کئ دەبینی مەگەر گێرۆدە نەبئ، کەست بەرچا و دەکەوئ مەگەر کۆست کەوتونەبئ؟! لە گشت مالتیکدا شیوەنئ ھەبە، لەسەر ھەمو کولمەبئ فرمیسکئ قەتیس ماوہ^{۱۱۴}، لە ھەمو شیوئ دا "بنو سعد" یك ھەبە^{۱۱۵}.

بەلاو مەبنەتی چەندە زۆرن، ئارامگرتنیش چەندە زەوہندەن، تۆ بە تەنیا بەر بەلائی، بەئکە مەبنەتی تۆ لە بەرابەری جگە لە تۆ ھەر کەمیکە چەند کەسانئ

(۱۱۳) ئاوپ دەوہ.

(۱۱۴) فرمیسکی راوستاوہ.

(۱۱۵) شیوی بەنی سعد بەو دۆلاییە دەگوترئ کە لە شاری مەککەبە کاتی خۆی پێغەمبەر و یارانئ تێدا گەمارۆ درابون.

چەندەن سائە لەسەر جېگا كەوتونو، بە دەست دەردەو بە حالى، جەر بە لاى
چەپو جەر بە لاى راستا خو وەردەگىرن، لە تاوان دەچرىكىن و دەنالن.
چەند كەس لە تارىكايى زىندانەكاندا سالانىكە ژيان بەسەر دەبەن روشنايى
خۆريان نەبىنيوە و تەنيا و تەنيا لە تاق و ديوارى زىندانەكەيان رادەمپن.
چەندىن دايك و باوك رۆلە جگەر گۆشەكەيان لەو پەرى ھەرەتى لاوتىدا لە
دەست دەدەن.

قەرزارو مەينەت بارو بەلا بارو دەردەدار چەندە زۆرن تۆش كاتى ئەومت ھاتو دلت
بەوانە بەدەيتەو، دلتايى ئەو ژيانە بەنديخانەى باوەردارانە، جېگاي پەژارەو
جەوروخەمانە، گۆشك و تەلارەكان بە پراو پەرى دانىشتوانى بەيانى دەكەنەو بە
چۆل و ھۆلى ئىوارەيان بەسەر دادى، يەكئى لەو پەرى شەنگو ھىزىدا، لەش ساخو بى
و، مال و منال زۆر، كەچى لە پەرى ھەژارى بەرۆكى دەگرى، يا دەردو بەلا ديتە
رېنى، يا مەرگ دەيتە ميانى ژينى ﴿...وَبَيِّنْ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ ... تَيْش گەيشتن كە چيمان بەسەروان ھىناو زۆر
نەزىلەشمان^{۱۱۶} بۆ گوتون، ﴿۱۵﴾ ابراهيم﴾.

دەبى خۆت واراينى، لەسەر تاتە بەردىكى رەق و روتىشې بگوزەرىنى، نازارو
مەينەتى ئەوانەى لە پيش تۆدا رابران و ئەوانەى ئىستاش لە دەورو بەرى تۆدا دەژين
بينە بەرچاوت تاوەكو بزاني تۆ بە ساخى قوتار بوى خەمى تۆ لە چاوى ئى وان ھەر
خەلاتە و تەنيا سوکە دەردىكە، بلى: سوپاس بۆ خوا كە سۆزو مېھرەبانى لەگەل
دانواندم، ستايشى ئەو بکە خو ئەگەر ھەندى نازو گۆزت لە دەستداو ھىشتا
زۆرتەرت لاماو.

سەرنجى گەورە خەمى خەلکان بەدەو خەمى خۆت بە چوك لە قەلەم دە، گەر
بەھوى ناھو ھەسرەتت لە دل دەركەى وەردە سەرگۆزشتەى پە مەينەتى پىخەمبەرى
خوا بکە سەر مەشقى رېگاي ژيانە، كاتى لە ناو كرنۆش بردنا ھورگو رېخۆلەيان

خستە سەر سەر، پىيەگانی لە خوین ھینران، ڕوی پىرۆزى بە خوینی گەشى و ئالى
 ڕەنگا، لە يەكی لە دۆلايیەگانی شاری مەككەدا گەمارۆ دراو ئەوەی بە زاران بخورئ
 لیى بئ بەش کرا تاواى ئى ھات لە جياتى نان گەلاى دارانى دەخوارد، بەوەش
 نەوستان تا لە خاك و زیدی خوئ و مدەريان نا، دانی پىرۆزىيان شکاند، ھەرزە پوچ و
 مايە پوتان^{۱۷} وتەى ناشايستە يان لە ئاستى ھاوسەرە پاكەگەى دا فرتاند، ھەفتا لە
 ھاوڤە شەكۆدارەگانی شەھید کران، بە چاوى خوئ مەرگی گورە تاقانەكەيو زۆربەى
 كچەگانی بيى، بە ئەندازمىەكى وا برسیتی دیت بەردى لەسەر سگی پىچا، تۆمەتى
 شاعیریتی و جادوگەرىو سىحربازى و درۆزنى خرايە پال، بەلام بە كۆمەكى خواى بالا
 دەست ھەمو مرزو مەرامى گلاويان تەنياو تەنيا وەكو بلقى سەر ئاو نرخینران،
 ئەوەى بەسەرەتۆش ھاتو بەلايىكە و دەبى ھەر بئ، لە بىژینگ دانەو پاداشتى ھەرە
 گەورەى پئ و مەبەردئ، سەربوردەى پىر لە ئەشكەنجەى پىغەمبەران بخوینەو
 دەبينى پىغەمبەر زەكەريا كوزراو، پىغەمبەر يەحيا سەربراو، پىغەمبەر موسا
 ھەلۆدا^{۱۸} بو، پىغەمبەر ئىبراھیم فرئ درايە ئاو ئاگر، پىشەواكانيشمان بە ڕىگای
 ئەواندا تىپەرین، پىشەوا عومەر بە ئارەوا خوینی ڕژا، پىشەوا على شەھید کرا،
 زانا پىشەنگان دارکاری کران و، ھەلکەوتە و جوامىران زیندانى کران و بە پەند بران
 ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ
 وَالضَّرَاءُ وَزُلْزَلُوا ... نَاحُوا نِيَّو لَاتَان وایە (بە ئاسانى... دەچنە بەھەشت؟ كەچى ھىشتا
 ئەوەى بەسەر پىشەنگانتان ھاتو، بەسەر ئیو نەھاتو ئەوان توشى گەل تەنگانە و
 ئازارو نەدارى و چەوسانەو بون، زۆر بە توندی تەگان دران، ﴿البقرة﴾.

 (۱۷) ھىج و بوجان.

(۱۸) ئاوارە.

(وریای نوێژ بە.. نوێژ)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ...﴾ (البقرة ۱۵۲) ئەگەر لە ترسان چ جیت بێ جێ نەبو، هەورو هۆلی خەفەت بۆی بەسەر داکیشای، دەردو بەلا یەخە ی بەرنەدای، دەستبەجێ رابە دو رپکات نوێژ بخوینە، راستەوخۆ گیان و رۆحت دینەو، خوۆ، ئارامی دات دەپۆشی، بەیارەمەتی خوا نوێژ دەردو بەلا ریشەکیش دەکاو رەوینەری تەم و مژی خەمانە.

پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر دلی پەست ببوایە دەیفەرمو ((أرْحْنَا بِالصَّلَاةِ يَا بِلَال... ئە ی بلال بانگمان بۆ بدەو با بەهۆی نوێژ دل ئارام))، بین ئەو نوێژە بیلەیلە ی چاوی بو، مایە ی شادی و گوشادی بو، لاپەرە ی ژیا نی کەسانێکی جوانمەردو دلفراوانم خویندۆتەو کاتێ توشی مەرگەسات و کارساتێ دەهاتن بە سایە ی نوێژ کلپە ی ئەشکەنجە و نازاریان دادەمرکاندەو، ئینجا شەنگ و وزمیان بۆ دەگەراییەو و ئومێد و ورە بەرزیان بە بەردا دەهاتەو.

نوێژە ترسە^{۱۱۹} بە ئەرك دانراو و تاوێکو لە تەنگانەدا ئەنجام بدری، ئەو کاتە ی شەر کلپە دەسینێ و کازەلە ی^{۱۲۰} سەران بە هەوا هەلەدەچی و لەگەڵ مەرگدا گیانبازێ دەکری، دیارە نوێژیکی مل کەچانە مایە ی ئەوپەر ی ئاسودەیی و هەداری دلانە.

ئەوانە ی بەهۆی نەخۆشیە دەرونیەکان هیوا و ئومێدیان بە بادا چون بەر لە هەمو رپگدا چارەیی پێویستە بەرەو مەرگەوت ئاراستە بکریین و ناوچاوانیان بۆ خوا لە ناو خۆلدا بنیشین و رەزامەندی خوا وەدەست بین، خۆیان لە چنکی ئەو سزایە دژوارە دەربین، ئەگینا دەبی هەندە فرمیسکان هەلرێژن تا پیلوی چاویان دەسوژین^{۱۲۱}، هەندە ئاخا ن هەلکێشن تا هەست و ناخیا ن دادەرمین، هیچ وزمێەکی واشیا ن لەبەردا نیە بەرەو هیمن و ئارامی دەستیا ن بگری تەنیا نوێژ کردن نەبی.

(۱۱۹) ئەو نوێژمێە تایبەتە بە حالەتی شەر و ترسان لە دوژمن.

(۱۲۰) کەللە ی سەران.

(۱۲۱) دەسوژین.

ئەو پېنج نوپۇزى لە شەوورپۇژىكدا ئەنجام دەدرېن گەورەترىن خەلاتى خوان ئەگەر دەرگى پې بىكەين، پەشكەرەوى تاوانن، بەرزگەرەوى پەلە وپايەن، چارەسەرېكى بى وپەنە ناسۇرى و ژانن، داودەرمانىكى سارپۇژكارن، باوەرى و متمانە بەخشن. بەلام ئەوانەى لە مزگەوت و نوپۇز دورەپەرېزن، چار لە دواى چار حالىيان شلۇق تر دەپى و، خەمیان دیتە سەر خەمان و، بەدبەخت و چارە پەش تر دەپن ﴿... فَتَعَسَّاهُمْ وَأَصْلَ أَعْمَلَهُمْ ... بەشيان ھەر نەگبەتى دەپى و کارەکانى لى پوچ کردون ﴿۸﴾ محمد ﴾.

بەسە خوا یاوەرمان بى

خۆدانە لای خواو پەشت پې بەستنى، باوەرى و متمانە پې کردنى، پېرازیبون و، ناو بە پاك راگرتنى، ئومىدى دەست گىرۋى و سەرخستنى، گەورەترىن بەروبومى باوەرو دەست گەوتن، شکۆدارترینى پەوشتى برودارانن. ئەو ساتەى بەندە ئومىدەوار بى و ئاسۋى پۇنى لى ديار بى و تاکە پالپشتى پەرورەدگار بى، ھەست دەکا خوا بەسەرپەو و چاوەدپەرە، لە گشت کردارى ئاسانکاریتى، یاریدەدەر و، پەشتوانىتى.

کاتى ئىبراھىم پېغەمبەر ﷺ خراپە ئاگر پەنای بۇ خوا برد فەرموى: "خوا بەسمانە و چاترىن پەشت گىرمانە" خواى مېھرەبان تىنى ئاگرى بۇ کردە فېنکايى، پېغەمبەرمان محمد ﷺ بەخۇيو ھاوۋەلانى بە شالاولى لەشکرو سوپای کوفر ترسىنران ھانايان برەدبەر خواو گوتيان: ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ ﴿۱۷۳﴾ فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمَسَّ لَهُمْ سُوءٌ وَأَتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ... خودامان بى بەسمانە و پەشت پەنامان تەنیا ئەو. ھاوپى دەگەل نېعمەت و چاکەى خوادا - بى ئەوۋى توشى زيان بن- گەرپانەو و ھەئوۋەى پەزای خودا بون، ھەر خوداشە چاکەى گرنگى بە دەستە، ﴿۱۷۴﴾ آل عمران ﴾.

مروقى بى چارە ئەوۋەندەى لەبارەنپە شان بداتە بەر روداوان و، بەرگەى مەپنەتيان بگىرى و، زۆرانبازي لەگەل کارەساتاندا بکات، چونکە بى ھىزو لاواز

خولقینراوه، تهنیا نهو دهمه خوئی به گوستاخ ۱۲۲ و چاپوک ۱۲۳ دزمانی، پشتیوانی و پشت نهستوری و کومه کی ههر له خواوه بزانی، نهگینا نهو بهنده دهمه پاجه و ههزاره کی له پشته و کی لی دياره نهگهر دهمدو به لا له خوئی بگرن و خه م و خه همت دهوړی بگرن ﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ... نهگهر ئیوه بروتان به خودا هه یه، خوتان به خوا بسپرن، ﴿۲۳﴾ المائدة ﴿المائدة/۲۳﴾.

ئه ی نهو که سه ی دمه وی خوت ناموژیاری خوت بی، پشت به و خوایه بیهسته که بی نیازهو^{۱۲۴} خاوه نی نه و په ری هیزه و هه ره زاله، تاوه کو فریاره ست^{۱۲۵} بی له هه مو ناخویشی به هانات وه بی، با دروشمیشت نهو دروشمه بی ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامان تهنیا نهو. ﴿۱۷۳﴾ آل عمران ﴿﴾.

نهگهر ههزارو نه دار بوی، بی دهرهتان و هه رزار بوی، بنج و بناوانی بژیویت دا چۆران و وشك بون، دهنگت هه لپره و بلی ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامان هه نهو. ﴿﴾.

نهگهر له دوژمن ترسای، یا له بهر سته مکاری راجله کای، له داخی مهرگه ساتی توڤای هاوار که و بلی ﴿...حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... خودامان بی به سمانه و چاکترین پشت و په نامانه. ﴿﴾.

﴿...وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا... په رومردیارت بو شارمه زایی کردن و هاریکاری به سی تویه، ﴿۳۱﴾ الفرقان ﴿﴾.

(۱۲۲) ئازا.

(۱۲۳) لی هاتو.

(۱۲۴) دهوله مهنده.

(۱۲۵) دادرمس/نهو که سه یه به هاواری که سیکه وه بجیت.

بەسەر زەھىدا گەشت و گوزار كەن

لەوانەى گوشادى ھىنن، خەم و پەژارە پەويىنن، گەشت و سەيرانە لە شار و لادى، پىگا بېرىنە لە چۆل و ھەردى، ھەلگەپان و داگەپانە لە بەندەن^{۱۲۶} و نشىوان، ورد بونە و مەيە لە پەرتۆكى ئەو بونە و مەرە بەرفەرەدا، تاوھكو پىنوس دەسەلاتى خوات بەرچا و كەوئ كە لەسەر لاپەرەكانى بون دا نىشانە و بەلگەى جوانى دەنوسى، تاوھكو باخ و باخاتى دىل پەيىن و چىمەن زار و مېرگى پەنگا و پەنگ بېيى، لە مالى خۆت بە دەرگەو و لە ھەر چوار دەورت وردبەو، بە كەژ و كىواندا ھەلگەپى، بە دۆلاياندا شۆر بەو، بە قەدى درەختاندا سەرگەو، تىر لە ئاوى زولال و سازگار بنۆشە، بۆنى خۆشى گولان ھەلەمە، ئەوسا ھەست دەكەى گىانت بەرھەل و ئازادەو، وەكو بالندەى دەم بە جىرەو دەخولیتەو لە بۆشايى ئاسمانى بەختە و مەرىدا، بە دەرگەو، پەردەى پەشى بەرچاوت ھەلەمالە، پاشان پىگە و پىچكەكان بگرە بەر لەو زەمىنە بەر فرەدا بە دەم ياد و ستايشەو بەگوزەرى.

ئەگەر ئامادەى لەو ژورە تەنگە بەرەدا خۆت مەلاسدەى^{۱۲۷} لەگەل ئەو كات بەتالىيە كوشندەى ژيان بەسەربەى چاترىن چارە پىگايە بۆ ئەوەى خۆت لەناوبەى، ئەو ژورەى تىي دای برىتى نىيە لە ھەموجىيەن، نە تۆش برىتى لە ھەموخەك، كەوايە بۆچى ئەوئەندە لە دەستى شالەوى دىل پەستىدا چەپرەك و لەرزۆكى، دە ھەستە بىدار بەو و دەنگ ھەلەبە، چا و ھەلەنە و گويچكە و دلت بەكاربىنە ﴿أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا... سَوْكُ بَارِ بْنِ يَاسَانَ غَرَانِبَارِ بْنِ، رِيَّ دَابْغَرْنَ﴾^{۱۲۸}، ﴿التَّوْبَةُ﴾ التَّوْبَةُ / ۴۱. دەومرە لە ناو ئەم جۆم و جۆبارانەدا، لەو بېشەلانە و دارستانەدا، قورئان بخوینە و با دەنگ و ئاوازت ئاويتەى چرىكە و دەنگى بولبولان بى، كە گوتارى خۆشەويستى

(۱۲۶) ھەوراز.

(۱۲۷) خۆت ھەشار دەى.

(۱۲۸) پاپەپن.

دەخویننەو، با دەنگت ئامبەتە ^{۱۲۹} خۆرەو ھاژەى رەبار بى كە سەرگوزەشتەى دارژانى لە بەرزايەو دەگىرپتەو.

بىگومان گەپان و سوران بە شوینەواری زەویدا تامو چىزىكى وای ھەيە پزىشكان ئامۇزگارى كەسانىكى پى دەكەن دل توندن، كپو كلاً ^{۱۳۰} لە تارىكايى زورەكەياندا داماون، ئەى ئەو كەسەى بەو شىو خۆت ھەشارداو ھەگەئمانكەو ھەو با گەشت كەين، با كەمى دلخۆش بىن و وچان دەين وردبىنەو ئەندىشەمان وەكارخەين ﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلاً سُبْحَانَكَ ...﴾ لە سازدانى ئەم عاسمان و زەمىنەش رادەمىنن، دەلەين: ئەى پەرورەندەمان! تۆ ئەم دەزگايەت بە فەرپۆ سازنەداو، پاكى و بى عەيبى ھەر بۆ تۆيە، ﴿آل عمران﴾.

بە ئارامگرتن خۆت بلاوينەو

خۆ خەملاندن ^{۱۳۱} بە ئارام گرتن لە خوڤەوشتى ئەو ئى ھاتوانەيە بە دلەيكى بەرودەو ^{۱۳۲} ھەستىكى پۇلايىن و بەرگريكى بەتەينەو لە روى ناخوشياندا دەوەستن.

دەى كە من و تۆ ئارام گر نەبين چمان لە دەست دى؟ ھىچ دەردەتان و پەنايى ھىچ چارەو تويشوى گومان دەبەى تەنيا ئارامگري ئى بىرازى؟.

گەورە پياوى وا ھەبەبەو شەنۆيەك مەينەتەكان پى كۆلەيان لى دەكردو، بېو ھەبەبەيانى ئەشكەنجەكان پىشەركەيان تىدا دەكرد، لە دەست دەردىك رەگار دەبو دەردىكى تر دەبو مەيانى، بەلام ئەو ئارامگري دەكردە مەتالو، بە ئومىدو كۆمەكى خوا خۆى زرى پۆش دەكرد.

(۱۲۹) ئاويەتەى/تىكەلاوى.

(۱۳۰) بى دەنگ و جودا.

(۱۳۱) خۆ رازاندەو.

(۱۳۲) فراوان.

ھەر ئىكەن ئىكەن ئەو مەردانەيە، مىللاننى كارساتان دەكەن و خەمان لە دڭ بەبا دەكەن.

كاتى ئەبو بەكر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ نەخۇش كەوت سەردانىان كرد، پىيان گوت: پزىشكىكت بۆ بانگ نەكەين؟ لە وەلامدا گوتى: پزىشك منى بىنيو^{١٣٣}. گوتيان: چى پى گوتى؟ لە وەلامدا گوتى: پىم دەل: من ھەرچى بمەوى ئەنجامى دەدەم.

ئارام بگرەو ئارامگريت تەنيا بە خوايە، ئارام بگرە وەكو ئارامگرتنى كەس كەلى^{١٣٤} رونى ئى ديارە، بۆ پاداشتى خوازيارە، ئارەزومەندى نەمانى تاوان و سوک بونى بارە، ئارام بگرە ھەرچەندە مەرگەساتى رەشت لە پىش بى، ئارام بگرە ھەرچەندە رىو بانى ژيانى تاريك بى، چونكە سەرکەوتن لە دواى ئارامگرتنە، سەرفرازى لە دواى خەفەت خواردنە، لە دواى ھەمۆدەردە سەرىيە حەسانەو و سەرەوتنە.

سەربوردە چەندىن كەسايەتى ھەلگەوتەم خويندۆتەو كە بەو ژيانەدا رابىراون لەبەر خۇگرى و ئارامى وان ھىدەمە گرو سەرسام ماوم، كاتى بەلاو چورتم بەسەرياندا دەبارىن ھەروەكو بلىي دلوپە بارانى فېنكى بەھارىن، وەكو كەزو كىوان بون نەھەژان، وەكو حەق و راستى بون دا دەسەپان، تەنيا ماومەيەكى كورتى پى دەچو لە ناكاو وەكو خۆر رويان بەسەر كەلو ناسۆكاندا دەدرەوشايەو، بەيانى ئازادىان لىدا دەھات و سېدەي^{١٣٥} رزگارى و سەرکەوتنىان ئى ھەلەھات. بگرە لەوھش زياتر ئى وا ھەبو وىپراى ئارامگرتنى زۆرانبازيى لەگەل خەماندا دەكردو بەرەو روى دەردو بەلايان ھاوارى دەكردو ئەو سەرى مەيدانى دەگرت.

(١٣٣) مەنبەستى لەو پزىشكە خاوبو.

(١٣٤) ئاسۆي.

(١٣٥) بەرەبەيانى.

(گۆي زەوى بەسەر، سەرتەووە ھەئەمەگرە)

كەسانى ھەن جەنگىكى جىھانى لە دەرونياندا دەگەرئ، كەچى لەسەر
پىخەفەكەيان پال كەوتون، ھەر كاتى ئەو جەنگە دامرگا دەست كەوتەكانيان بریتين
لە برينى گەدەو پالەپەستوى خوین و نەخۆشى شەكرە.

لەگەل ڕودانى ڕوداوى ھەئەمەقرچین^{۱۳۶}، بە گران بونی نرخى كەل و پەل مرچ و
مۆن، بە درەنگ بارینى باران دادوھاواريان ئى ھەئەستى، بە دابەزینی نرخى دراوان
كیچیان دەكەونە كەوئى، ھەمیشە لە ژيان بیزارن، بى ئۆفرەو نیگەرانی، ﴿يَحْسَبُونَ
كُلَّ صَبَاحٍ عَلَيْهِمْ... ھەرھەرایەك لە دژی خویان دەزانن﴾ ﴿النافقون﴾.

ئەو وتەى من لە گۆي بگرە، گۆي زەوى بەسەر سەرتەووە ھەئەمەگرە، كارەسات و
ڕوداوان بەلاو نى و لە ناو ھەناوانى مەنى. جوړە كەسانى ھەن دلیان وەكو ئیسفەنج
پرۆپاگەندە ھەئەمەمژئ، لە مشتئ ناو بە مەلە دەكەوئ، سەبارەت بە ڕوداوى
دەھەزئ، بەرگەى چوگرترین نازار ناگرئ، ئا ئەو دڵە بەئینی دەرە، كە خاوەنەكەى
داروخینئ و قەوارەى داتەپینئ.

ئەوانەى خاومنى رېبیری پاستن بە داخ و كەسەرانی ھەئەناچن، بەلكە پەندى ئى
وەردەگرن و باومپى و متمانەیان خەست تر دەكەن، ئەوانەش كە خاومنى ناخىكى
دارماون بە ناخۆشیان دەشیوین و پتر لە جارى پيشو دەتوقین، ئەومەندەى دلیكى
بویرو بى پەروا^{۱۳۷} لە زریان و گەردەلولی مەرەگەساتدا لە ھانات دئ، ھىچ شتىكى تر
ئەومەندە دادت نادا، جا مەردو ئازا ئەو كەسەىە كوئ نادا، دەروناخى فراوانە و
ھەست و نەستى ئاوەدانە، دلیایە و داسەپاوە، ئاسودەىە و دڵ ھەساو، بەلام مەرۆقى
بى جەرگ و نەویر ڕۆژئ چەند جار خۆى دەكاتە قوربانى ھەوالی ناراست و خەون و
خەيالى نادروست.

۱۳۶) دەستوتین.

۱۳۷) بى ترس.

ئەگەر تۆش خۆش گوزەرانىت گەرەكە لە ڕۆى مەينەت يەكانتدا بوەستە و پشت
 ھەل مەكە، با ئەوانەى لە ناو گىزاوى دلاو دليدان^{١٣٨} بە سوک و چروکت نەزانن، تۆش
 بە سايەى داوتەئەى وان دڻ توند مەبە، لە ڕۆى مەينەتى و کلۆلىدا وەكو چيا بە
 مەلەخشى، بە تەوژمى خەمان مەشلەزى، توندو تۆل بەو بە گەردەلولى پەتەران
 لول مەدرى، ئاى چەندە جى دڻ پى سوتان و سۆز بۆ نواندنن! ئەوانەى خواھنى
 دليكى لاوازن بەروەستى ھىچ ناخۆش يىكى رۆژگار نايەن ﴿وَلَجَدْنَاهُمْ آخَصَ
 النَّاسِ عَلَىٰ حَيَوةٍ... بَيَّگومان دەيانبينى لە ھەموکەس لە دنياىدا بۆ زيانى تامەزرۆترن
 ﴿البقرة﴾ ١٦.

بەلام ئەوانەى دئەوازو^{١٣٩} گوشادن، لە لايەن خواوہ ھاريکاري گراون، پشت
 ئەستورن بەو بەئىنەى خوا پيى داو ﴿...فَأَنزَلَ الْسَكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَنبَاهُمْ فَتَحًا
 قَرِيبًا... سا ئۆقرەو دليياى ناردە سەريان، ﴿الفح﴾ ١٨.

بە شتى کەم بايەخ مەروخى

چەندىن کەس کە خەمبارن سەبارەت بە شتيكى بى ھەرمين و نەشياوہ، کە
 بەلا بارن!!

سەرنجى دو ڕوہکان بدە چەند ورە داتە پيو دليست^{١٤٠} و بەزبون.

ئا ئەوہ گوتهو ھەلوپستانە: ﴿...لَا تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ... لەم گەرمايەدا دمرمەکەون،
 ﴿التوبة﴾ ٨١... أَتَذَن لِي وَلَا نَفَتِي... ئيزنمان بدە با نەيەين نەوہک توشى
 گوناھان بين، ﴿التوبة﴾ ٩١... إِنْ يُؤْتِنَا عَوْرَةً... کەسمان لەسەر مالەکانمان دانەناوہ

(١٣٨) دو دلي.

(١٣٩) دلگوشادى.

(١٤٠) ترسنۆک.

ئاگای ئی بی. ﴿١٣﴾ الأحزاب ﴿... نَحْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ... دَهْلِيْنَ: ئِيْمَه دهترسين توشی به لا بین، ﴿٥٤﴾ المائدة ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا... ئه وه به ئینهی خوداو پیغه مبه ر دهیاند هه ر بۆ فریوی ئیْمه بو. ئای له ئابروی تکاویان له زه بونی و دهرونی دارماویان! ﴿١٤﴾ الأحزاب.﴾

ویست و خواستیان ته نیا ته زی^{١٤} هورگه وه، کۆشک و ته لار و باله خانه ی به رزه، جارئ چاویان به ره و ئاسمانی سه ره وه یان هه ئنایین، له وه هه موبه هره وه به خششانه ی وه ک ئه ستیران دره خشان^{١٥} رانامین.

خه می هه ریه ک له وان پله ی هه ره ژوری هۆش و بیران: ته نیا ئازه له کانه وه، به رگه و پۆشاک ی به ریان و رازاندنه وه ی خوانیانه، ده بیئی خه لکانیکی ژۆر له به یانی تا ئیواره ته نیا له وه خه فته ت بارن له گه ل هاوسه ریان، یا مندالیان، یا خزم و خۆیشیان، ناله بارن، یا گوئ بیستی و ته یه کی ناهه مواری، یا له به ر نواندنی هه لۆیستیکی ناشایسته یه بیزارن.

هه ر ئه وه به لا و مه یه ته ی وانه، هیج مه به ست و ئاواتیکی بالایان نیه خۆی پپوه سه ره قال که نه، ئاشنای هیج کرده و مه یه کی بایه خدار و شکۆدار نین کاتی به تالی پی پر که نه، هه ر بۆیه گوتویانه: ئه گه ر جامئ ئاوی ئی به تال بی پر له هه وه ده بی، ده ی که وایه بزانه ئه وه کاره ی پییه وه سه رگه رمی و هه راسانی، ئه وه هه موه وه لۆ کۆششهی ده وئ؟ چونکه تۆ بیرو هزرت خوین و گوشتت، کات و سات و سه ره وتنت، کردۆته قوربانی ئه وه کاره، ئه وه تیڤشان و دۆرانی مامه له یه وه، به ره هه مه که ی بی بایه خه وه، زیانی شی رۆن و دیاره، زانایانی ده رونه سایش ده لئین: بۆ هه م و شتی سنوریکی شی او دابنئ، له وه ش راستر و ته ی خوایه که ده فهر موی ﴿... قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا... دیاره خودا بۆ هه ر شتی ئه ندازه یه کی داناوه، ﴿٢﴾ الطلاق.﴾

(١٤١) پر کردنی.

(١٤٢) تروسکه دارن.

جا ھەمو کردارو فەرمانی بە پێی سەنگو بەھاو پلەو ریزی ھەلەسەنگینە، وریای زیادە رۆیی بەو سنوریش مەبەزینە.

ئەو ھاوئە بەرپزانە ی لە ژێر دارەگەدا پەیمان و بەلێنیان بە پیغەمبەری خوادا ﷺ ئەو ی بە بیران دا دەھات تەنیا بەجێ ھێنانی ئەو بەلێنە بو، بە سای ئەو ھەرمەزەمەندی خوایان وەدەست ھێنا، بەلام پیاوی کە ھاوڕێیان بو، خەمی لە پێناو وشرەگە ی دابو، بۆیە ئەو ھەلە زێڕینە ی لە دەست چو سەرمەنجامی بی بەشی و خەشم و قین بو.

تۆش شتی بی بەھا بەلاوہ نی خۆتی پی سەرقال مەکە ھەست دەگە ی زۆربە ی خەفەتت لە کۆل دەبیتەوہ و ئارام و بی وە ی سەر دەنیتەوہ.

لە بەشی خوا پیدائوت ھەرمەزەمەندی بنوینە لە گشت کەسی زەنگین تری

ھەندی لە ھۆکاری ئەو مەبەستە رابران، بەلام بۆ بەرچاو رۆنی بە تیروتەسەلی لەوبارەوہ دەدویم: بی سو^{١٤٣} پیویستە ئەو بەشە ی لە لایەن خواوہ بوہ بە خەلاتت ھەر لە شیوہ ی لەش و لارت، مال و منال و گوزەرانت، خان و بەرمو بەھرەکانت، ھەرمەزەمەندی ئی بنوینی و دل لە دل نەدە ی، ئەو ھەش خوازراوی قورئانە کە دەفەر موئ ﴿...فَخُذْ مَاءً أَتَيْتَكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ (الأعراف: ١٤٤) زۆربە ی زانیانی پیشینی و زۆرەھای وەجە ی پەگەم، گوزیرو^{١٤٤} کەم دەرامەت بون، نە خاوەنی دارایی زۆرو، نە خانوبەری پان پۆرو، نە پێرپۆو چارەوپی^{١٤٥} جوړاو جوړو، نە خاوەنی دەست و پیوہند بون، لەگەل ئەو ھەشدا نمونە ی جوانکاری ژیان بون، خۆیان و مروفایەتیا پی بەختەومر بون، چونکە ئەو بەھرە و پشکە ی خوا پی بەخشیبون، لە جیگای خۆیدا بەکاریان دینا.

(١٤٣) بیگومان.

(١٤٤) دەست کورت.

(١٤٥) وەلاخی سواری.

لە بەرامبەر ئەو کۆمەڵە ناوازدەدا کۆمەڵێکی تر ھەبۆن، خۆی گەورە مال و سامانیکی زۆرو نازو گۆزێکی زەوێندی بەسەردا ڕشت بۆن، بەلام لە جیاتی پێی ئاسودە بن، پێی بەد بەخت و چارمەش بۆن، چونکە خۆیان لە یاسای پاک و پاراوی خواو سڕوشتی خۆڕسکیان ھەلبوارد بو، ئەوەش باشترین بەلگەییە لەسەر ئەوەی دەرامەت و سامانداری ھەموکەلەبەری ژیان پڕ ناکاتەو، سەرەنجە کەسانێ ھەلگری چەندین بڕوانامە ی جیھانین، کەچی لە بەھرەو زانست و پلەو پایەیاندا بێ گریو گال نین، ئەگەر چی کەسانیکی تر ھەن خواوەنی زانستیکی سنوردان، بەلام بە سایە ئەوەی لێ سود مەندو بەھرمەندن بە باشی ڕەنڤویان ھێناو، لەو زانستە کەمە ڕوباریکی بە تەوژمی لێ ھەلقولاو.

ئەگەر بەختەومریت گەرەك بێ قایل بە بەو شیوەی خوا تۆی تێدا نەخساندو، ڕەزامەندی بنوینە لە دەنگ و ڕەنگ و ھۆش و بیرت، لەو حال و گۆزەرانە ی خوا تۆی تێدا ڕەخساندو، بەلگە ھەندئ لە پەرۆردەکارو دنیا بە کەم گران، لەو دورتر سەرنجیان داو پێت دەلێن: قایل بە بە کەمتر و نزمتر لەوەی خوا پێی داوی.

فەرمو ئەووە لیستیکی سەر سوڕمێن پڕە لەوانە ی بەھۆی ھەلۆستی جوامێرانەیان و دنیا بە کەم سەیر کردنیان دەتروسکێن: (عەتائی... ی کوری (ڕەباح... یەگێ بو لە ھەرە زانا با ناو بانگەکانی چاخی خۆیدا کەچی کۆیلەییەکی ڕەشی نا بەرچاو بو لە ڕوالتدا.

(ئەحنەف) ی کوری (قەیس) بە نەرم و نیان و لەسەر خۆی ھەموەرمب ناوی دەرکرد بو، کەچی لە ڕوالتدا کەسیکی کزو لاوازو بە لەباریکە بو^{١٤٦}.

یەگێکی تر لە کۆیلەکان بە ناوی (ئەعمەش) فەرمودە ناسیکی ناوداری دنیا بو، کەچی کەسیکی چاو کزو دەست کورت و جل شپو نابەرچاو بو.

بەلگە پێغەمبەرائی شەھدار ﷺ ھەمویان مەر و مالاتیان لەوێراندو و شوانەتیاں کردو، بەھەمان شیوە پێغەمبەر داود ئاسن گەری کردو و زەکەریان دارتاشی کردو و پێغەمبەر ادیس بەرگ دوری کردو، کەچی ئەوان سەردەستەو ھەلبژاردە ی مەرؤفایەتی بۆن.

كەواتە نرخ و سەنگى تۆ لە بەهرەو كرده چاكەكانتداو لە سودمەندى و پەوشتى بەرزتدا وەدى دەكرى، بەهۆى لە دەستدانى جوانى يان زيانكى گيانى يا سامانى مەپەنجى، پەزەمەندى بنوینە لەو پشكەى لە لایەن خواوە پەريارى لەسەر دەدرى ﴿...نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلْحِرًا وَرَحْمَةً رَّبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ... ئىمە بژىوى ئەوانمان لەسەر دنيا بۆ بەش كردون، ﴿٣٢﴾ الزخرف﴾.

(ئەو بەهەشتە وەيادخەو پانتايەكەى بارتەقاي ئاسمانەكان و زەويە)

ئەگەر لە ژيانى ئەو دنيايەدا روت و پەجال بوى، يا دل پەست و بەرەلە بوى، يا لە مافى رەواى خۆت بى بەش بوى، بە ستمى ستمكارىكە وە گرفتار بوى، خۆشى و شادى بەهەشتىكى بى وینە وەياد خەو، جا ئەگەر ئەو بىرو باومرەت لە دلدە بسەپە و گردو گوشت بۆ ئەو سەرەنجامە بى، زيانبارىشت بەرەو قازانچ و دەرامەت و مەردەچەرخى، كلۆلى و كارە رەهات^{١٤٧} دەبنە بەخشش و خەلات.

ژىريارترین كەس ئەوانەن هەول و پەنجيان بۆ دوا پۆزە، چونكە دوا پۆز نەپراومىه و پتر جىگای ئومىدە، گەلۆر^{١٤٨} ترين كەسىش ئەوانەن لایان وایە دنيا جى پشودانى يەكجارەكى و ئاسودەيى هەمىشەيە و بەو پەرى خۆزگە و خواستيان شاد دەبن، بەلام لە كاتى توشەتانی كارەساتدا بى زالە^{١٤٩} ترين مروفن، لە مەينەتى و كزوریدا^{١٥٠} ژىوانى^{١٥١} دەيانگرى و پەنجەى پەشيمانى دەگەزن.

(١٤٧) پەريشانی.

(١٤٨) بى كەلك/گىل.

(١٤٩) ترسەنۆك.

(١٥٠) پىويستیدا.

(١٥١) پەشيمانى.

لەبەرئەو دەستخەڕۆی ئەم ژيانە بێ پەواجەن، تێڕوانین و بیرى كورتیان تەنیا لەو دنیاى بێ بنجەدا^{١٥٢} كاری گەرە، هەول و رەنجیان تەنیا بۆ ئەو ژيانە دوا بپاروێم، ئەوان نایانەوئ ژيانى دنیايان لێخەن بێ، ئەگەر بێ و ئەوان توێژى^{١٥٣} سەر دڵیان رامان، پەردەى پەشى بەرچاویان هەڵمان، چاودلێان دەكرێنەو، ناز و نۆزى بەهەشت و كۆشك و تەلارەكانى وەبەر خۆیان دێننەو، گوێ قولاخى نىگای خوا دەبن كە دەربارەى باسو و خواسى ئەو بەهەشتە دەدۆ، جا سوێند بە خوا هەر ئەو دوا رۆژمە شیاوى ئەو هەول بۆدانەو رەنجە.

نایا بە بى و هزرىكى قوڵەو دەبیرمان لە باسو و خواسى بەهەشتیان كردۆتەو كە نە دەرە سەرى و خەفەتبارى دەیان گریو، نە مەرگ بەرۆكیان لێ دەگرێ، هەمیشە هەر گەنج و لاو، بەرگ و پۆشاك دانەپزاون، لە خانوبەرەى وادا ژيان بەسەر دەبن دەرۆوریان لە یەك دیارن، شتى وای تێدا رەخساو بە هیچ چاوى نەبێنراو بە هیچ گویچكە بێ نەبێستراو بەسەر دلى هیچ مرۆفێكىشدا رانەبڕا، ئەگەر سواری لە ژێر یەكێ لە درەختەكانى سەد سال بپرو ئەو رێگایە بێ نابێ، چادری وای لێ هەڵدراو درێژى سەد میلی تەواو، رۆباراوەكانى هەمیشە بە خوێ دادەپژین، كۆشكەكانى بالا بەرز و دەرەوشین، هەلچینی میوە ئاسانە، كارێزو كانیاوەكانى هەمیشە هەلقولاو، تەخت و تاراجى بەرز، لیوان و پەرداخى بۆ بێ خواردنەو ئامادە كراون، سەرینەكانى بۆ پالکەوتن ریز كراون، پایەخەكانى راخراون، بېرپای بېر^{١٥٤} ئاسودەى نەبپراو، ناز و گۆزى بەرفرەمە، بۆنى خوشى بەرودەدە^{١٥٥}، بە زمان باسى لێ وەناكرێ، هەرچى ئاوات و خۆزگەى لەوێندەردا وەدەست دى، بۆ كام لاچو هۆش و بىرمان بۆ بە لای ئەو باسەدا ناچى؟! جا بۆچى ئەو باسو و خواسەمان لەیاد چى؟!

ئەگەر سەرمەنجاممان بۆ ئەو دوا رۆژە بێ، دەبا بەرە بەلاو مەینەت باران بارى خەمیان لەسەر سووك بێ، با دڵیان شاد و چاویان رۆن بێ.

(١٥٢) بى بناغە.

(١٥٣) توێكى.

(١٥٤) تا هەتايە.

(١٥٥) بەرپلاو.

ئەى ئەوانەى بەھۇى ھەزارىيەۋە دىشكاون، بە سائ نەدارىيەۋە دىرېنجان، بە دەست دەرەۋە ھەپەساۋن، ھەۋل دىن لەۋ زىانەدا تۇۋى چاكەى بچىنن، تاۋەكو لە بەھەشتى خوادا پاكى و شكۆدارى بۇ ئەۋ- داھات و بەرھەمەكەى بدورنەۋە لە ئارامگەى ئەۋدا خۆۋە ھەسېنن ﴿سَلِّمْ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ... ھەر لە سائ ھېمىنى دا بن، چونكە ئىۋە خۇپاگر بون، پىرۋزتان بى دوا رۇزى رۈن، ﴿٢٤﴾ الرعد﴾.

ئىمە بە نەتەۋەيەكى مام ناۋەندى خولقايۋىن^{١٥٦}

يەكسانى خوازراۋىكى ژىرىيەۋ بە پىئى ياسائ خوا پەسندە، جا پىۋىستە نە زىادەرپۇى نە سنور بەزىنى، نە قىرچۇكى و^{١٥٧} نە دەست بلاۋى، بەلكە مام ناۋەندىتى بنۋىنن، ھەر كەسكىش مىرازى^{١٥٨} بەختەۋەرى بى، دەبى بەسەر ھەست و سۆزىدا زال بى، ھاۋسەنگى لە نىۋانى ھەلچون و داجونىدا رابگرى، لە شىن و لە شاپىدا دانى بە خۇدا بگرى، چونكە زىاد بى راكىشان لە بەرپى خۇت و ھەلچون لەگەل روداۋان ستەمىكە دەرھەق بە گىان و دىرونن ئەنجامى دەدى، سەپىر كە زىان بە يەكسانى و ھاۋسەنگى چەند جوان و رازاۋەيە، بىگومان ياسائ خوا بە يەكسانى دابەزىۋەۋ زىانىش لەسەر دادۋەرى رەخسىۋە، ماندوشەكەت تىرىن كەسش ئەۋ كەسەيە بەندەى ھەۋا ھەۋەسېتى و دەستەمۇى ھەست و خواستېتى، لەۋ كات و ساتەدا روداۋەكانى لە لا گەۋرە دەبى و ھەر چوار چىۋەى زىانى دەبېتە تارىكايى ئەنگۈستە چاۋ، لە ناۋ دىرونىدا شەرىكى دەستەۋىيەخەى كىنەۋ رەقە بەرى پىادە دىكرى، لەبەرئەۋەى لەناۋ خەۋن و خەيالدا زىانى بەھەدەر دەدا، ھەتاۋەكو ئى واپان ھەيە بە ئەندازەيەكى وا بىر دەكاتەۋە پىۋى واپە ھەموخەلك نەپارىتىۋ، شەۋۋ رۇزى پىلانى لە دژ دەگىرۋ ھەموجىھان بۇى لە سەنگەردا، ھەر لەبەر ئەۋەيە لەناۋ تەمۋىزىكى رەش و گىژەى^{١٥٩} خەم و خەفەت و پەزارەدا زىان بەسەردەبا.

(١٥٦) ئامازىيە بۇ ئەۋ ئايەتە: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ (البقرة).

(١٥٧) رەزىلى.

(١٥٨) مەيەستى.

(١٥٩) گىژەلۈك/گىژاۋى.

شېۋاندن و شەۋاندن ئەگەر جى بە پىي سىروشتى مەۋقە كارىكى ئاسانە بەلام بە پىي ياساى خوا ياساخە،^{۱۰} تەنیا كەسانىكى بى سەرمایە لە خوونەرىتى بەرزو بنەما خاويىەكان پىادەى دەكەن ﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَاذِرُ... هەر هەرايەك لە دژى خۇيان دەزانن. ئەو دۆژمنن، ﴿٤﴾ المنافقون﴾.

با دلت لە شوینی خۆى ئۆقرە بگرى، زۆرىەى ئەو مەترسیانەى چاوەرپى دەكرین نایینە جى، دەشى بەر لە رودانى ئەو مەترسیەى چاوەرپى دەكەى، پىشبینى خراپترىنى بواری نالەبارى بۆ بكەى، پاشان خۆت ناچارکەى كە باوەرکەى، لەو ساتەدا سەرت لەو گىزاو شومانە دەردەجى كە دل هەپرۆن بە هەپرۆن دەكەن و هیشتاش روداوگە هەر لە شوینی خۆیدا ماوەتەووە روى نەداوە.

ئەى كەسى ژىرىارو ھۆشمەند ھەموشتى بە قەبارەى خۆى ھەلسەنگىنە و بارودۆخو گرافتەكان لە خۇيان گەورەتر مەكە، بەلكە مام ناومنجى و بە ویزدان بە سنورت مەبەزىنەو، خۆت لەگەل گومان و خەيالىدا مەپەوینە، بە دواى تراويلكەى ١٦١ ھەنخەلەتینەردا مەگەرپى، گوئى بگرە لەو ھاوسەنگىەى نیوانى رقبەبەرى و خۆشەویستى لەو قەرمودەیدەدا ((احبب حبيبك هونا ما، فعسى ان يكون بغيضك يوماً ما، وابغض بغيضك هوناً ما، فعسى ان يكون حبيبك يوماً ما... با ئاستى خۆشەویستىت بەرامبەر خۆشەویستەكەت سنوردار بى، چونكە دەشى رۆژى دابى ببیتە ناحەزت، رقت لە ئاستى نەپارتەدا سنوردار بى دەشى رۆژى ببیتە خۆشەویستىت)) ﴿عسى الله ان يجعل بئذك وبين الذين عاديتهم منهم مودة والله قدير والله غفور رحيم... شايدە خودا لەناو ئیووە ئەو كەسانەى دۆژمنايەتى و دەكردن، دۆستايەتى دامەزرىنى. خوا توانايەو خوا دەبورى و دلوقانە، ﴿٧﴾ المتحنة﴾. دلئابە زۆرىك لە ھەوالى مەترسیدارو پروباگەندەى نابەجى ناگاتە جى.

١٦٠ قەدەغەيە.

١٦١ سەرەپ/بەو شوینە دەگوترى دور بە دور لە بیاپاندا بترىسكى وابزانن ئاوە بەلام ھەنەبى.

(خه مو په ژاره نه سودمه نده، نه به پيی یاسای خوا په سنده)

خوای بئ هاوتا له چندين جيگا خه مو خه فته ياساخ دهكا دمه رموي: ﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا...﴾ با سستی روتان تينه كاو خه ميس مه خون، ﴿١٣٦﴾ آل عمران ﴿﴾.

﴿... وَلَا تَحْزَنَ عَلَيْهِمْ...﴾ خه میان مه خو، ﴿١٣٧﴾ النحل ﴿﴾.

به هه مان شیوه به دوری دهگری له دوستانی خوئی پوبدا، دمه رموي: ﴿... فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ...﴾ نه هیچ ترسیان له سر هیه و نه خه ده خون، ﴿١٣٩﴾ المائدة ﴿﴾.

کلوئی مایه ی خاموش کردن کله ی خوازیاریه و، کپ کردن گیانی بهر خودان و وره به رزیه، مایه ی به شوکان و خه ساردیه، په تاییکه جهسته و پیکهاته ی ژیان له بهلو پو ده خات.

نهینی نه و دیاردهیه نه و میه: خه موکی لیت ناگهړئ به ره و پیش هه نگو هه لینی به لکه ریت پئ دهگری و دمه و ستنی، بارو که سهری سهر دلانه و خوشه ویست ترین کرده ی شهیتانه: تاوه کو به نده دلکش^{۱۳۲} بکاو له رپړه وی ژیانیدا بیچرین و بی که وینئ، خوای کردگار دمه رموي: ﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا...﴾ سرته^{۱۳۳} له شهیتانه و میه، هه تا خاوه ن باوه رانی پئ خه مگین کا، ﴿١٤٠﴾ المجادلة ﴿﴾.

هه روا پیغه مبهری خوا ﷺ قه دهغه ی کرده له نیوان سی که سدا دویان به سرته بدوین و نه وی تریش هه راموش که ن، چونک پئی دمه رمجی.

دلرمجانندی برواداریش شیاوی نه وه نیه بخوازیرو که سیش له پیناویدا هان بدرئ، له بهر نه مه دمردو نازاریکه دمرونی پئ گرفتار ده بی، هه ر سه بارت به میه له موسلمان ده خواسترئ نه م خه موکیه تورداو^{۱۳۴} رامی ژیر دهستی نه بی، به لکه

۱۳۲) دلگیر.

۱۳۳) قسه ی به نه سپایی .

۱۳۴) فری دا.

به رمنگاری ئهم دياردهيه ببته وه و هه رچی هوکاري په سنده دهسته بهری کاو
خهفه تباری بی قه لا چو کاو هه لوه دری کا.

هه ر له م پیناوه دا که خه م نه خوازاوه و، نه ویستراوه و، ره چاوی دهسته وه و
به هره ی لی نه کراوه، پیغه مبهری خوا ﷺ خو ی لی په ناداوه، دهفه رموی: ((اللهم اني
اعوذ بك من الهم والحزن... خوايه په نات بی ده گرم له خه م په ژاره)).

وشه ی "الحزن" له گه ل وشه ی "الهم" دا ها و اتان ته نیا له وه دا جیاوازن، نه گه ر
خه م په ژاره له پیناوی داهاتودا بی ئه وه به وشه ی "الهم" ناوژم ده کری، به لام که
له پیناوی رابردودا بی به وشه ی "الحزن" ناوی ده بری، که چی هه ردوکیان فایروسی
وزه ی دلن له به ره و پيش چونیدا ری بی ده گرن، سه رکوت کاری ئارمزوو نیازن.

هه رچیه ک بی خه م تیگ دانی گوزمران و تال کردنی ژیا نه، زرينچکاوی^{۱۶۵} ژمه راوی
گیانه، هوکاري رهنجه روپی و شله ژانه، ئه و که سه ی گیروده ی ئه م درده بی هه میشه
دل په ست و مات و لیو به باره، له کاتی بینینی شتی سه رنج راکیش و دل رفین دا له
بری ئه وه ی شاد و گه ش بی، به سه ر رپودا ده که وئو، وه ک بلقی سه ر ئا و ده بوکی،
ناچار لیوانیک له بیولته ی^{۱۶۶} و داخ و خه فمت دهنوش.

به لام با ئه وه مان له یاد نه چی سروشتی ژیا ن وایه خه م و خه فمت هه رده بی، هه ر
له به ر ئه مه یه به هه شتیه گان له کاتی چونه به هه شتدا ده لین: ((الحمد لله الذي اذهب
عنا الحزن)).

ئه وه وا ده گه یه نئ ئه وان له ژیا نی دونیادا به بی خه م سه ریا ن نه نایه وه، هه روه کو
بی به ش نه بون له و درده سه ری و چه رمه سه ریه ی، که بی ده ستی وان هاته سه ریا ن،
جا ئه گه ر به ناچار ی به بی ده ستی خاونه که ی خه م و خه فمت دا بباری بی ئه وه ی
ده ست کیشی بی و ری خو شکاری بی، به لکه پاداشتی شی له سه ر و مرده گری، چونکه
ئه وه ش جوړیکه له و به لا باریه ی به سه ر به نده دا دی، جا پیو یسته هه ر کاتی به نده
دلی په تگو په ست بی، نزا و تکی دل سه روین و هوکاري زیندوی خه م ره وین به
ده ست بی نی.

(۱۶۵) ژمه راوی.

(۱۶۶) به دبه ختی.

به لām سه بارمت بهو فهرموده یه خوا: ﴿وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَحْجُذُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَرْحَرًا أَلَّا يَحْجُذُوا مَا يُفْقَرُونَ ... هيج گله بیش له وانه ناکری، که هاتنه لات هه لیا نگری و گوئت: چوارپی^{۱۶۷} وام نیه چونکه هیچی وایان نه بو به ختی بکهن، ﴿۱۶۷﴾ التوبة ۱۶۷.

ئه وهی لهو فهرموده یه ده فامریت هه ئه وهیه ئه و باومردارانه له مهر خه فتهت باریه وه ستایش نه گراون، ته نیا له بهر ئه وهی پی یاندا هه لگو تراوه، سه بارمت به هه ژاری و نه داری له پیغه مبهری خوا ﷺ دواکه وتنو، باومریشیان توندو تۆل بو. هه روه ها ئاماژه ی تانه و ته شهر لیدانه لهو دو روانه ی به هو ی دواکه وتیان له پیغه مبهری خوا: هه ر خو یان له گوره نه برد^{۱۶۸}، به لکو لایان وابو هه ر خوا خه نی کردونی. گریمان خه مباری ئه گهر رویدا کارکی په سندی ش بی، ئه و شیومیانه، به سای له ده ست چونی نواندنی به ندایه تی، یا توش هاتنی تاوانیک بی، بیگومان دل په ستی به نده له پی ناو سستی نواندن و کم ته رخه می کردنی له ئاستی په رومردیاریدا، نیشانه و به لگه یه له سه ر هه بونی دلکی زیندوو، پی رازی به رینمایی و روشنایی خودایی.

هه روه ها ئه و فهرموده نه سه ته قه ی پیغه مبهری خوا ﷺ : ((ما یصیب المؤمن من هم ولا نصب ولا حزن الا کفر الله به من خطایاه... بر وادار توشی هه ر خه م و په ژاره یی، هه ر شه که تی و دمرده سه ری بی بی سو خوا تاوانی پی ره ش ده کاته وه)) ئه وه به لگه و نیشانه ی ئه وه یه خه م و خه فتهت، به لا و کوستی که له لایه ن خواوه، به نده ی پی تا قی ده کاته وه و تاوانی پی ره ش ده کاته وه، ئه وه ناگه یه نی خه فتهت پله و پایه بی و، گه ره ک بی به نده هه ول ی بو بدا و له خویدا بی نی ته دی، جا که ی ره وایه به نده بو خه م تی بکو شی و له پی ناویدا بخروشی، که چی و گومان با له پی ناوی به ندایه تیدا ده جو شی، یا لای وایی له لایه ن خواوه فهرمانی پیا درایی، یا خوا پی رازی بی و خه لکی له پی ناودا هه ئنابی، ئه گهر ئه وه راست و ره وایه بی، ئه و دهبوایه پیغه مبهری

(۱۶۷) چوار پی/ وه لآخی سواری.

(۱۶۸) هه ر خو یان سل نه کرد.

خو ﷺ بەھۆی کۆۆلی و مەینەتی ژیاڤی تارو مار بێ، جا چۆن دەشی ئەووە شیایوی پیڤخەمبەرێک بێ سینهی بە رۆناهی خوا ئاوەلە بێ؟^{۱۶۹}

وەلی^{۱۷۰} ئەو فەرمودەییە هیندی کچی هالە کە دەربارەری رەوشتی پیڤخەمبەرەری خواوە دەدۆی: ((انە کان متراصل الاحزاب... پیڤخەمبەرەری خوا بەردەوام دڵ پەست بوە))، ئەووە فەرمودەییەکی ناجیگیرەو، لە پالداڤە لای پیڤخەمبەرەری خوادا یەکی لە گیرەووەکانی کەسیکی نەناسراوە، لەگەڵ ئەمەشدا پیڤخەوانەری رەوشتی پیڤخەمبەرەری خواوە ﷺ.

جا چۆن ئەو پیڤخەمبەرە بەردەوام ماتو خەمبارە، لە کاتیکیا خوداومندی دۆستو یارەو، لە داخدارای بونی بەو دنیاوە و ھۆکاریشی پاراستووە، ھەتا لەداخی بێباومرانیشت خودا رپی خەمباری پێ نەداوەو، ھەرچی تاوانی پابردوو داھاتووە لیبورەندی لیکراوە؟! لە کوێوە رپی تێدەچێ خەمبار و خاکە سار بێ؟! لە کام لاوە کام رپیگاو رپی بە مەینەتی دراوە بچیتە دلی پیڤخەمبەرەری خواوە؟! کەچی ئەو دڵە بە یادی خوا ئاوەدانەو، بە خۆراگری و داسەپاوی تێراوە، بە رپنوینی خوا پەرگراوە، بە بەلێنی ئەو ناسودەییە و ھەساوہییە، لە ھەرچی فەرمان و یاسای خواوە پەزامەندی نیشان داوە؟! بەلکە رپو بە موژدەو دەم بە خەندە بوە، ھەر وەکو دەربارەری رەوشتی پیرۆزی ھاتووە، درودو سلاوی خوا ی لەسەر - کە ھیچ گاہ^{۱۷۱} رپوگرزی و مۆنی لی بەدی نەکراوە.

ھەر کەسیکیشت لە ژیاڤ و گوزەران ئەو پیڤخەمبەرەدا ھۆل بیتەووە و رد بیتەووە تێدەگا پیڤخەمبەرەری خوا بۆ ئەووە ھاتووە ناپەرەوایی برپەوینێ و نیگەرانی و داخ و کەسەر بتارینێ، دەرو دەرونی خەلکان لە ژیر چەپۆکی گومان و دلاو دلی و ھاوہەشی دانان و خەمباری و تەمباری دا دەرینێ، بۆ ئەووە ھاتووە بە فریای ئەو گیان و رپوھانە بگات کە لەسەر لیواری تیاچون و ھەلدیران، ئای ئەو پیڤخەمبەرە چەندە شایستە ی ئەوہییە مرۆفایەتی چاوشۆر و مەنت باری بێ!

(۱۶۹) گوشار بێ.

(۱۷۰) بەلام.

(۱۷۱) ھیچ کات.

ئەو گوتەيەش ((ان الله يحب كل قلب حزين... خوا ھەمو دلتكى پەستى لا خوشەويستە))، گوايە لە پىغەمبەرى خواو ەبىستراو، بەلام راستو دروستى بە ھىچ جوړى نەزانراو.

چون دەرئ ئەو گوتەيە بى ھەلە بى، گەچى بەرنامە و پەيرەوى خوا بە پىچەوانەى ئەو وتەيە دابەزيو، بۆ ئەو ەرخسيو ەمان لە بنچينەو ەلومشيني؟

گريمان ^{۱۷۲} ئەگەر ەرمودەيەكى راستو دروستيش بى: وا ڤا ەەرئ ^{۱۷۳} پەزارە كوستانىكە لەو كوستانەى خوا بەندەى خو بى ەلدەسەنگينى، جا ئەگەر بەندە نارامگرو خوڤاگر بى، ئەوا خوا نارامگرى بەندەى خو بى خوشە لەسەر تافىكردنەوى.

بە ەلدەدا چون ئەوانەى ستايشى خەمبارى دەگەن و بە شان و بالى ەلدەليني و وا دەزانن بە پى بەرنامەى خوا ەرمانى بى كراو ەپەسند كراو، وە لى لەم ئاينەدا تەنيا ياساخ كراو ە ەرمانى لە دژ دراو، كە خەلگان بە ميھرو سۆزى خواى بى ھاوتا دلان شاد بى، بە ەمان شيو بەو پەيامە پى پىت و ەپەى لە ئاسمانەو بەسەر دلى پاكى دوستانى خوادا داباريو گەشاو بن و خەميان لە دل دا بەرباد بى.

ەوالتيكى تريس بە زمانى پىغەمبەرەو دراو ((اذا احب الله عبدا نصب في قلبه نائحة، واذا ابغض عبدا جعل في قلبه مزمارا... ئەگەر خودا بەندەيەكى خوشويست ئەوا زايەلە ^{۱۷۴} ئەخاتە دليەو، ئەگەر ەقى لە بەندەيى ەلسا شايى و ەنگەمە ئەخاتە دليەو))، ئەو ەوالتيكى ئيسرائيليەو، گوتراو لە تەوراتدا ئەم گوتەيە گوتراو. دەرئ بە واتاييىكى دروست شروڤە ^{۱۷۵} بكرئ، بلين: برپادار لە ھاى تاوانباريدا خەمگينە، بەلام مەردمى بەدگار خەلەفاو بى ناگايە گائە جارو سەر مەستەبى خەفەت و ەلپەرستە.

(۱۷۲) ھىچ كات.

(۱۷۳) وا لىك دەدرتەو.

(۱۷۴) شيومن.

(۱۷۵) ڤا ەەرئ.

ئه گهر دۆستانی خوا توشی دل شکستی بئین ته نیا له تاوی له کیسچونی به هرمییکه، یا له تاوی سستی نواندنیکه، یا توشبونی تاوانیکه، به پیچه وانیهی مهینه تباری تاوانباران، ئه وان له پیناوی له دهست چونی بهرزه و هندییک، یا هه واو هه وهسیک، یا ئامانجیکی دنیا یی دلگیر و پهستن، ههر له و پیناوه دایه هه ول و رهنجیان، له و پینه دایه ماته مینی و دهردی دلیان.

ئه و وته پرۆزه ی خوا ی گه ورهش که دهرباره ی پیغه مبه ر "یه عقوب" ^{۱۷۶} دهغه رموی: ﴿وَأَبْضَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ... له سووی یوسف تانه په ریه ^{۱۷۷} سه رچاوانی و هه روا پیشی ^{۱۷۸} ده خوارده وه، (۸۲) یوسف.

ئه و هه رموده یه دهرباره ی باس و خوا سی خهفه تباری یه عقوبه و، له تاوی بزر کردنی رۆله خو شه ویسته که ی هه وائی داوه کاتی خوا ی گه وره به و خه مباریه و جیا بونه وه ی له گه ل یوسفی کوری دا تا قی ده کاته وه.

ته نیا هه والدانیش دهرباره ی شتیک نابیته به لگه ی به باش دانانی و، هه رمان پیدانی و، له سه ر هاندانی، به لگه هه رمانمان پی دراوه خو په نادیه ی به خوا له خهفه تباری، چونکه خهفه ت باریکی گرانه و وه گو شه ویکی ره شی درێژ خایانه، به ره به ستیکه له ریگای گه یشتن به خو و خه سه لته بالا کان.

ئه وانیه ی ریگای دنیا به که م گرتنیان گرتۆته به ر له سه ر ئه وه کوک و یه ک دهنگن که دل پهستی له پینا و دنیا دا ناپه سنده، ته نیا "ئه بو عوسمان جهبری" نه بی نه و دل خهفه تباری به هه مو جو ره کانی هه وه په سنده و، به مه رجی به سایه ی تاوان نه بی. هه روه ها ده لی: ئه گهر خهفه تباری سود و فازانجیکیش هه راهه م نه یینی، به نده یه ک لا ده کاته وه و پاکژی له جه په لی دهر دینی.

گو تراویشه: گومان له وه دا نیه دل پهستی تا قی کردنه وه ی خوا یه و هه روه گو دهرده داری و به لا باری وایه.

(۱۷۶) پینی دهگوتری "اسرائیل".

۱۷۷ هه وری گه وته سه ر چاوانی.

(۱۷۸) رقی ده خوارده وه.

جا پېۋىستە ھەول دەى خۇشەختى و كامەرانى دەستەبەرگەى، ژيان و گوزەرانىكى بى گرىو گالو، ھەستو نەستىكى بى خەيال لە پەرورندەت داواگەى، بى گومان بە ھەرەۋەرى و بەھرەمەندى پاداشتىكى خوان ھەر لە ئىستاو دەنە دى، ھەتا بە ئاستىكى وا خۇشەختى ستايش كراۋە، دەلېن بەھەشتىكە لە روى دنياۋە، ھەر كەسى خۇى تى نەخا ئەوا لە بەھەشتى دوا رۇزىش خۇى بى بەش دەگا.

ھەر خوا خۇى دەتوانى بە پەرتەۋى^{۱۷۹} دلئايى دەستەبەرى بەرۋەدەى^{۱۸۰} و بەختەۋەرىمان بۇ بكاو، روى دلەكانمان بەرۋە راستە شەقامى خۇى راستە پى كا، لە تەنگ و چەلەمەى ژيان دەرمانبىنى و رزگارمان كا.

ھەئەستەيەك

دەى بابەيەكەۋە، بەو نزاۋ پارانەۋە بە گورۋ نەستەقەۋە دەنگمان ھەلپىن كە چارەسازى ناسازى و نالەبارى و خەمىنى^{۱۸۱} ئىمەن ((لا الە الا اللہ العظىم الحلىم، لا الە الا اللہ رب العرش العظىم، لا الە الا اللہ رب السموات رب الارض رب العرش الكرىم، يا حى يا قىوم لا الە الا انت برحمتك استغىث... ھىچ پەرستراۋىكى راستەقىنە نىە جگە لە خۋاى خاۋەن شكۆۋ مېھرەبانى، ھەر ئەۋ خۋايە شاىستەى بەندايەتى بۇ كردنە كە خاۋەنى گەۋرەترىن تەختى دەسلەتە، ھەر ئەۋ خۋايە شاىانى پەرستشە كە پەرورندەى ئاسمانەگان و زەمىنە و خاۋەندى تەختىكى پىرۋزى پان و بەرىنە، ئەى ئەۋ كەسەى ھەمىشە زىندو مشور گىپرى خۋايەتى تەنیا شىاۋى تۆيە، زاىەلەۋ زرىكەم بۇ سۆزى تۆيە)).

((اللہم رحمتك ارجو، فلا تكلني الى نفسي طرفة عين، واصلح لي شأني كله، لا الە الا انت... ئەى پەرورەدگار تەنیا سۆزۋ مېھرى تۆم لى ديارە، تەنیا چاۋەروكانىكىش وىلەم نەكەى، خۋايە ھەر تۆم ھەى، ھەرچى كاروبارى ھەمە راستە پى كەى)).

(۱۷۹) بە روناكى.

(۱۸۰) فراۋانى، بەرفراۋانى

(۱۸۱) خەمگىنى.

((استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب اليه... لهو خوايه داواي
چاوپۇشى دەگەم، پەشىمانى دەر دەبىرم كە ھەر ئەو لە خوايەتى دەوشىتەو و
ھەرگىز نامرئ و لە ھەمو بونەوەر دەپىچىتەو)). ﴿...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ... خوايه تەنيا تۆي بى ھەلە و بى قسورى، خوازىارم لە
بەندەيەكى تاوانكارى وەكو من بىورى، ﴿٨٧﴾ الأنبياء ﴿﴾.

((اللهم اني عبدك، ابن عبدك، ابن امتك، ناصيتي بيدك ماضٍ في حكمك، عدل في قضاؤك، أسألك بكل اسم هو لك سُميت به نفسك، أو أنزلته في كتابك أو علمته احدا من خلقك، أو استأثرت به في علم الغيب عندك، ان تجعل القرآن ربيع قلبي، ونور صدري، و ذهاب همي، وجلاء حزني... خوايه من بەندەي تۆم، رۆلەي باوك و دايكىكم كە بەندەي تۆن، جلەوى من لە دەستى تۆيە، ملم كەچى برپارى تۆيە، لىت دەپارىمەو بە ھەر ناوى خۆت پى ناو نابى، يا لە پەرتوكە پىرۆزەكەت دابى، يا يەكئ لە دروست كراوانت پى دەرس دابى، يا لە پەنھانىو بە بۆ خۆت دانابى، قورئان بكەيتە بەھارى دلم، رۆشنايى سىنەو، پەوینەرى دل گىرى و خەم)).

((اللهم اني اعوذ بك من الهم والحزن، والعجز والكسل، والبخل والجبن، وضلع الدين و غلبة الرجال... خوايه پەنات پى دەگرم لە خاكە سارى و لە مەينەتبارى، لە سستى و دەستە پاچەيى، لە قەرچۆكى و ترسەنۆكى، لە قەرزارى و ژىر چەپۆكى)).
((حسبا الله ونعم الوكيل... خوايه تۆ بەسمانى و چاترين ھاريكارمانى)).

رۈبە خەندە بە

لېو بە خەندەيى داوو دەرمانى پەرېشانىيە و ھەتوانى ^{۸۲} پەرۋشىيە وزە و توانايىكى بى وېنەيە بۆ شادى و گوشادى گيان و دل، ھەتا "ئەبو دەردا" دەلى ^{۸۳} من دەگرزىمەو ھە بى دەكەنەم تاو ھەكو بېتە مايە پشودان و ئارامى دلەم.

پېغەمبەرى خوا ^{۸۴} كە رېزدارترىن مەرۋف بو كەچى جارى وا بو پېكەنەن و بىزە لېو ھە بە ئەندازەيەك بو ددانى پىرۋى پېشىنەي بە ديار دەكەوتن ^{۸۵} ئا ئەو شېو پېكەنەنە نەرىتى ژيار ^{۸۶} و تېگەشتوانە، ئەوانەي بە دەردو دەرمانى دەرۋان كاراشنانە ^{۸۷}.

رۈگەشى چلەپۈپەي شادمانى و لوتكەي ھەرە بەرزى خۇشەي.

بەلام پېكەنەنەك بى زىادە رۈيى ((لا تكثر الضحك، فان كثرة الضحك تميت القلب... پېغەمبەرى خوا دەفەرمۇي: زۆر پېمەكەنە، چونكە پېكەنەننى زۆر دل دەمرىنى)).

بەلكە پېكەنەنەك مام ناو ھەندى بى ((وتبسُّك في وجه اخيك صدقة... پېغەمبەرى خوا دەفەرمۇي: گرزىنەو ھە بە رۈيى بىرايەكەتدا چاكەيە)).

﴿فَبَسَّ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا ... سولەيمان بە قسەي مېرولە بىزە ھاتە سەرلىۋان.

﴿النمل﴾. ئەو شېو پېكەنەنەنە نەبى بۆ گالە جارى و كەم نر خانەنە:

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ... كاتى نىشانەكانى منى لەبەر پانان ^{۸۸} لە پىر

ھەمو لە تىرقەي پېكەنەنەنەن دا ﴿الزخرف﴾.

(۸۲) مەلھەمى.

(۸۳) تېببىنى: پېكەنەننى پېغەمبەر ﷺ بە بى دەنگ ھەلپىن بوە.

(۸۴) ھۆشمەند.

(۸۵) شارمەنە.

(۸۶) خستەنە بەرچاۋ.

روگه شی و لیو به خه ندهیش خه لاتی به ههشتیانه: ﴿فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ...﴾ وا ئه مروش خودا ناسه کان به بی دینه کان ئه خه نن^{۱۸۷}. ﴿الْمُطْفِئِينَ﴾ .
داب و نه ریتی عه ره به کان وابو زور ستایشی لیو به خه ندهیان ده کردو، به
ناماری^{۱۸۸} سینه فراوانی و دهست کراوه می، به خشنده می و، رهوش به رزیان داده نا:

مروقی رو به خه نده به رچاوی فراوانه
ئه گهر لیشی بخوازی دهرونی ناوه دانه

زوهیری شاعیر به یه گیدا هه ئه لئ:

گه ربی به میوانی دڅوش و شادمانه
هه روه کو بلیی خانه خویی نهوت له لا میوانه

نایینی ئیسلامیش له بواری بیروباومرو به ندایه تی و خورپه وشتا له سه ر مام
ناوه ندیتی بنیات نراوه، نه پرو گرزی و چاوسور کردنه وه و رهش هه لگه پران له م
نایینه دا به دی ده کری، نه گالته جاپی و به رده وام قاقای پیکه نیشی تیدا قه بول
ده کری، به لکو بایه خداری و شکواری هیسک سوکی و نه بیزاری لی ره چاو ده کری.
"ابو تمام" ده لئ:

به لا گه ردانی باوکی علی به، چراو ئه ستیره ی هیوادارانه روخوش و به جوش له
هه ندئ جاردا، بی بزه و خه نده زیانیش که ی زیانه.

مچ و موژی^{۱۸۹} دهربرینی بیزاری و دهرن هه لچونه، هیمای^{۱۹۰} کلۆلی و زیان لیخن^{۱۹۱}
بونه: (تَمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ... ئه وساکه روی گرژ کردو ترش هه لگه را).

(۱۸۷) پی ده که نن.

(۱۸۸) نیشانه/هیما.

(۱۸۹) روگرزی.

(۱۹۰) نیشانه ی.

(۱۹۱) شیلو.

ھەرۋەكۈ بلىيى بە گېر دەسۋۇن
 ۋەكۈ ئەستىران ئامرازي پى بن

بە ساي پۇخ زلى پوتارى و گرژن
 ۋەكۈ گەلى نين بە پودا گەشبن

پېغەمبەرىشمان دەفەرمۇي: ((ولو ان تلقى اخاك برجہ طلق... ئەگەر چى بە
 رويكى خۆشەۋە بە براكتەت بگەي)).

"ئەحمەد ئەمىن" لە كتيبي "فيض الخاطر" دا دەلى: ئەوانەى لە ژياندا
 روگەشاۋەن نەۋەك ھەر بۇ خۇيان بەختەۋەرتىن كەس بن، بەلكە لە كىردارىشدا
 دەست بالاترن، پىر بەرگەى بەرپىرسىارىتى دەگرن، سەبارت بە ناخۇشيان پىشۋ
 درىژترو چارەسازترن، زۆرتىر شياۋى فەراھەم ھىنانى كىردەى بەردارن، بۇ خۇيان و
 بۇ خەلكى تىرىش سودمەندىترن.

ئەگەر بى و لە نيوان ھەبىژاردنى سامانىكى زۆر يا پلەۋ پاىيەيتكى بەرزداۋ لە
 نيوانى دەرونىكى ئاسودەۋ ئارامدا سەرىشك بىرىم، ئەمەى دۈەميان ھەلدەبىژىم،
 جامال و دارايى چ پىت و فەپىكى ھەيە ئەگەر خاۋەنى پوگرزو زوپىر بى؟! پلەۋ پاىيە
 چ سەنگو پىزىكى تىايە گەر خاۋەنەكەى مات و دلبەست بى؟!

مەگەر ھەرچى لە ژىندا ھەيە بى بايەخ و مايە پوچ نىە ئەگەر بى و خاۋە نەكەى
 پەست و دلەن^{۱۹۲} بى و ھەرۋەكۈ بلىيى لە ناشتنى تەرمى ئازىزىكى بگەپىتەۋە؟! زنى
 جوان چ كەلكىكى ئى پەچاۋ دەكرى ئەگەر ئاۋمالى بكا بە دۆزەخ؟! خىزانىك بە
 ھەزار ھات خاس و پەند ترە^{۱۹۳} ئەگەر چى لە پۋالەت دا زۆر بەرچاۋ نەبى بەلام بە
 سايەى ئەۋ ئاۋمال وەكۈ باخى بەھەشت بى.

پوگەشى و لىۋبەخەندەيىش ئەگەر تەنيا پۋالەتى بى و بەھۋى خونەرىتى ئاۋازەۋە
 لە ناخ و سىروشتى مەۋقەۋە ھەنەقۇلئ ھىچ بەھاۋ نىخىكى نىە، سەرنج دە
 روخسار و دىمەنى گولان، باخ و باخات و بىستان، ئاۋى دەرياۋ پوباران، ئاسمان و
 ھەسارەكان، بالئەندە سەر لەبەريان، ھەر ھەمۋى پو بە خەندەن.

(۱۹۲) پەرۋش.

(۱۹۳) خۆش پەفتار ترە.

مرۇقۇش بەھو سۈرۈشتەي خۇپسكى دەم بە خەندەھ پېكەننە، ئەگەر بىۋ
بەرجاۋتەنگى و خراپەكارى و خۇپەرستى روى گرزو مۆن ھەلئەگىپن، ئەگەر پۈشى
گرزىو لەو شىۋە گۈنجاۋەي لەسەرى پەخساۋە ھەلئەتۇقى^{۱۹۴} و دەتۇرى، بۇيە ئەۋەي
سىنە تەنگ و رۈگرزە چاۋى بە جوانى و پەنەقى ژيان ناكىرتەۋە، راستى و پەۋايى
دەرك پى ناكە ئەۋەي دەرونى پىس و پۇخۇل كا، جا ھەمومرۇقىك بەپىي پەفتارو
بىرو ئەندىشە و پائەرهەكانى ژيان دەنرخىن، ئەگەر پەفتارو بىرو ھزرو پائەرهەكانى
پاك و بى گەردو لەكە بن، ئەۋا ئەۋ چاۋىلەكەيەي پىي دەروانىتە ژيان لىل و لىخن
نابى، جوانى و نەشمىلى دىنا چۇنە ئاۋا دەبىيى.

ئەگىنا جامى چاۋىلەكەي پەلەي تىدەكەۋى و پەش ھەلدەگەپى، ھەرچى لە
ژياندا ھەيە لە دىدى ئەۋا ناھەزو دزىۋ دەبى.

دل و دەرونى وا ھەن لە بارەياندا ھەيە بەد بەختى و چارە پەشى لە ھەموشىدا
ۋەدى بىن، ھەندى دل و دەرونى واش ھەن دەتوانن لە ھەموشىدا بەختەۋەرى
فەراھەم بىن، ھەيە ژنى ناۋمالە چاۋى تەنيا ھەلە دەبىيى، وا دەزانى ئاسمان بەسەر
عەرزى دا پوخاۋە لەبەرئەۋەي پەرداخى شكاۋە، لە ئاھى ئەۋەي چىشتەكە زىادە
خويى تىكراۋە، يا لە داخى ئەۋەي لە ناۋ ژورەكەدا پەپە كاغەزىك ھەلۋەراۋە، بە
ساي ئەۋە ھەلدەچى و دەمى لە جىنۋ دەكاتەۋە لە ئەندامانى مال كەس نابوۋىرى و
بە گرو كلىپى ئازاۋە يەك پارچە مال دادەگىرسىن، پىۋاي واش ھەيە ژيانى خوى و
دەۋرۋەرى دەكاتە ژان، چۈنكە ۋتەيەكى ناھەزى لە كويچكەدا چەقىۋە، يا بە ھەلە
تىي گەيۋە، يا ھەلۋىستىكى كەم نرخی لە ئاقتاردا نوانراۋە، يا لە خودى خوىدا پۈي
داۋە، لە خەمى تىشكانىكى سامانى دايە، يا چاۋمىپى فازانچىكە نەھاتۋتە ئاراۋە، يا
لە تاۋى ھەر جۇرى لەم بابەتەنە دىناي لەبەر چاۋان تارى و وپرانەۋ، بۇ ھاۋنشىنانى
مايەي دەردە سەرى و شلەژانە.

ئا ئەۋ جۇرە كەسانە دەتوانن ژيان و گوزەران بشىۋىنن، نىسكىان لى بىي بە
گىسك و، مىشيان لى بىي بە گامىش، لە دەنكە تۋىيك درەختىك بىۋىنن، لە ئەنجام
دانى كارو كىرەۋەي بەرھەم دارەۋە بەلدە نىن، ھەرچەندە مال و دارايان زۇر بى

چاويان پېر ئابى، چەندى خاۋەنى بەھەرى بەھادار بن پېي بەھرەمەند نىن و چىڭزى لى ۋەرنىگرن.

ژيان بەسەر بردن ھۈنەرىكە، كارامەيى و شارمزاىي گەرەكە، بى سۆ^{۱۹۵} مروڧ ژيانى خۇي ۋەگو گولشەن بە نواندىنى كىردەۋى جوان و خۇشەۋىستى پىرايىنئەۋە، چاكتە لەۋەى ھەۋل و پىنجى لە پىناۋ كۆكردنەۋى سەرۋىست و سامان بى ۋەزىر^{۱۹۶} پىركردنى گىرفان بى.

ژيان چ سەنگ و پىزىكى ھەيە ئەگەر ھەموكرىد كۆش لە ۋىانەدا لە پىناۋى گىلدانەۋى پارە ۋە پۇل بى، ھىچ بايەخىك بە بەرەۋ پىشەۋە چۈنى بوارى سۆزو خۇشەۋىستى و پازاندنەۋە نەدرى؟! زۆربەى خەلگى چاۋەگانىان لە ئاستى نەخش و نىگارى ژياندا دىنوقىتىن، كەچى بۇ دىتنى پارە ۋە پۇل و دراۋەكان پىلۋى چاۋانىان ھەلدىن، بە لاي گولشەن و گول ۋە گوللەي پەنگاۋ پەنگ داۋ ئاۋو ئاۋمپۇي بەخورددا گوزەر دەكەن و گوى بىستى ئاۋاز و چىرىكەى بالىدەكان دەبن پۇي بەلەيدا لا ناكەنەۋە، بەلام ئەۋ دراۋەى دىتە دەستىان، ياخود لىيان دەپوا بە ھەندى دەزان و بايەخى پى دەدەن.

سەنگ و پىزى پارە لەۋەدايە ھۆكارى بەختەۋەرى ژيان بى، ئەۋان ئاسودەپيان كىردۈتە قوربانى پارە دەبى لە پىناۋىدا خالىان پەرىشان بى، خۋاي بەخشندە بىنايى بۇ بىنىنى جوانى پى بەخشيۋىن كەچى ئىمە ۋا پراھاتۋىين چاۋمان ھەر بۇ پۇل و پارە ھەلەدەپىن.

گەر دەتەۋى پۈگەشاۋە بە خەندە بى لە دۇى بى ئومىدى بوەستە، چۈنكە بى ھىۋايى دىاردەترىن ھۆكارى گرۇى و پەستى دەرونە.

ئەۋ ھەل و مەرچەى بۇ خەلگى تر پەخساۋە بۇ تۇش ھانتۈتە ئاراۋە، دەروى خىر چۈن بۇ خەلگانى تر كراۋەيە ئاۋاش بۇ تۇ ئاۋەلەيە، ئىنجا بىر و ھىزرت لەسەر ئومىدەۋارى و گەشپىنى لە داھاتودا راپىنە.

۱۹۵) بىگومان.

۱۹۶) لەجىياتى.

ئەگەر باوەرت وایى لە پیناوی شتى گەم بەھادا خولقینراوی، لە ژياندا تەنیا شتى بى بەھا بەدەست دەھینى، وە لى پیت وایى لە پیناوی شتى بى وینەو پر بەھادا دروستکراوی ھەست بە ورە بەرزىيکى وادەگەى ئاسن و پۆلا خۆى بۆ نەگرئ و ھەرچى بەر بەست و لەمپەرى سەر رىگایە پەرت و پیناوی کەى، بەرەو جیھانئىكى فراوان ھەنگاو ھەلپىنى و بەو پەرى ئاوات و خواستەکان بگەى، دەتوانىن بۆ سەلاندنى ئەم راستیە نمونەيىكى بەرچا و بىنەنەو، ئەگەر یەكئ لە روبەريکى سەد مەتریدا پىشپىرکى ئەنجام بدات تا بە ئەو پەرى دەگا ھەست بە ماندو بون و شەكەتى دەگا، بەلام یەكئ بەشداری پىش برکى لە روبەريکى جوارسەد مەترى دا بکات لە کاتى برینى سەد یادو سەد مەتردا ماندوئىتى دەرک پى ناگا.

جا ناخ و دەرونت بە ئەندازەى دیارى گردنى وىست و مەبەستت توانات پى دەبەخشن.

دەى تۆش بەھەرى بەر فرەمبخوازە، ھەرچەندە بە دەست ھینانى سەخت و دژوار بى، چونکى پۆژ بە پۆژ ھەنگاویكى نوئ ھەلپىنى، کۆل نەدەيو دانەمىن.

تەنیا ئەوەى دەبیتە بەر بەستى رىگاو دۆ و دەرون دىنیتەو یەك و دەپخاتە تارىکايى بەندیخانە. بى ئومىدى و ھیوا برانە، ئەو ژيانە تال و سوپەریە کە بە ساي رەشبینى و گەران بە دواى ھەلەو پەلەى گشت کەسێک و بە خراپە لى دوانیان دیتە ئاراو و ھىچى تر نیە.

ئەو ھەندەى پەرورەدگارى بەسۆز کەلک بە مەرۆف دەگەيپىنى و گەشە بە بەھەرە سروشتیەکانى دەدا و ھاوسەنگى لە نىوانیاندا دەنوئىنى و ئاسۆى ئاواتەکانى بەر فراوان دەگا، لەسەر سىنە پاکی و لىبوردەيى پەرورەدى دەگا، وای حالى دەگا کە سودمەندترین ئامانجى ئەو یە بە پىی توانای ببیتە سەرچاوى خىرو فەر بۆ خەلکان و، وەکو خۆر بى بدرووشى و خۆشەووستى و چاکە کارى فەراھەم بىنى، دلى پر لە سۆز و جوامىرى بى، خۆشى و ھەدارى بۆ گشت کەسێ گەرەك بى، ھىچى تر ئەو ھەندە دادى نادا.

ئەو دۆ و دەرونەى کراو یە و گەشاو یە بە خۆشچالئەو و روبەروى ئەشکەنجان دەبیتەو و بەسەریاندا زال دەبى، بە خەندەو و لىیانەو دەروانى و چارەسەریان دەگا

چېز لەو سەرکەوتنە وەردەگرئ، بەلام ئەو دلا و دەرونەى پەست و گرژە ناخۆشپەکان بە سوک نانرخینئ، بەلگە چوکیش بن بە گەورەیان سەیر دەکا و بە ورمیکی بەزیووە لە ئاستیاندا دەوستئ و بە ئەگەر و مەگەرەن بیانو دەگرئ.

ئەو رۆژگارەى نەفرەتى ئى دەکا تەنیا هەست و خوستى خۆپەتى، ئەو دەپەوئ حازر خۆرى بەر سێبەرى بئ و باجیشى نەدات، لای وایە هەموپێگایەکانى ژيانى ئى گىراون، لە بیرى ئەوەدایە ئاسمان زېرى ببارینئ و زەوى گەنجینەى بۆ وەدرئ نئ.

هەر کارئ لە ژياندا سەخت و دژوارە لە کاریکەووە بۆ کاریکى تر حیاکارە، جا هەر شتى زۆر گران و قورسە بە پێى بیرى کەسێکە دڵست و پەوێک بئ^{۱۹۷}، بەلام ئەوەى خاوەنى هەستىکى بەر وەدەو فراوانە کارى گرانیشى لە لا ئاسانە.

لە لایىکى تریشەووە دەرونێک کە خۆ گر بئ بەهوى زال بونى گوستاخ^{۱۹۸} تر دەپئ، کەچى دەرونى کزو لەرزۆک هەرچەندى لە ترسان راپکا خۆى زیاتر گرفتار دەکا، کارى سەخت و گران هەروەکو سەگى گازگر^{۱۹۹} وایە هەر کە چاوت پێى کەوت و هەلاتى پیت دەومپئ و راوت دەنئ، ئەگەرىش بە هەندت هەلنەگرت و گویت بۆ حەپەى^{۲۰۰} هەلنەخست سەر دەنیتەووە قاوخی خۆى و رێگات بۆ بەردەدا.

دواى ئەمە ئەووە بزانه هیچ شتى ئەوەندەى دەرون بەزیوى و خۆ کەم نرخاندن دوزمنى سەرسەختى دەرون نیه، کەسئ بەم چەشنەپئ ئەنجامدانى کردەى ناوازهى لئ پەچاو ناکرئ و، چاومپروانى بەهرەى بەروەدەى^{۲۰۱} لئ ناکرئ.

ئا ئەم هەستە وای ئى دەکا مرۆ باوەرو متمانهى بە خۆى نەمپئ، هەر گاه^{۲۰۲} بیهوئ بەرەو کردارئ هەنکا و هەلپئ نیکەرانى و بئ متمانهى یەخەى دەگرئ و بئ هیواى سارد و سەرى دەکاتەووە. جا متمانه بەخوبون بەهرەپێکى گوشادە^{۲۰۳} و کۆلەکەى

(۱۹۷) بئ جەرگ و ترسەنۆک بئ.

(۱۹۸) نازاتر دەپئ.

(۱۹۹) سەگى دپ.

(۲۰۰) ورمومپئ.

(۲۰۱) فراوانى.

(۲۰۲) هەر کات.

(۲۰۳) فراوانە.

سەرگەۋەتتە لە ژياندا، ئەم باوەر بەخۆبۆنەش لەگەڵ لەخۆبایی بوندا - كە بە خو نەريتییكى دزیو لە قەلەم دەدرئ - زۆر جیاكارن، جیاوازيان لەوەدایە لەخۆبایی بون پشت بە خۆ بەستنیكى خەياليەو، خۆ بە زلزانینیكى ساختەکاریە، بەلام متمانە بە خۆبون پشت بەستەنە بە وزەو توانای دمرون و هەست كردنە بە لە ئەستۆ گرتنى بەرپرسياریتی، پتەوکردنى بەهرەو تواناكانەو جوان بەگەر خستنیانە.

"ایلیا ابو ماضي" دەلئ:

وتی: ئاسمان تەمبارەو ڕەش هەلگەپراوە
 وتم: ڕوگەش و بەخەندە بە باوی گرزی نەماوە
 وتی: ئاخەر تافی لاویتیم پشتی هەلگر دوو تۆراوە
 وتم: بگرژەو بە داخ و کەسەران لاویتى ناییتەو ناراوە
 وتی: ئەوەی لە ئەوینداریدا ئاسمانی من بو
 لە پای وەفاداریدا وینەى دۆزەخى بئ بن بو
 دواى ئەوەى دلى لئ سەندم پەیمانى لەگەڵ شکاندم
 چۆن بتوانم دلى شاد بئ و پڕ بە دلى پئ بکەنم
 وتم: با ڕوت بەخەندە بئ و سینەت گوشادو بئ خەش بئ
 ئەگینا تەمەن دەکەیتە قوربانى و دەبئ پۆشنای ژيانت ڕەش بئ
 وتی: ئاخەر كئ بەركئ لەم کالایە بە نرخەدا
 وەكو ڕیپوارىكى گەرو وشكەو خەرىكە گیانى ئەدا
 یا وەكو بئ چارەو مەفەرئ بە دواى خویندا دەگەرئ
 کاتئ هەناسە هەلەدەپرئ خوین لە گەروى وشكى دمردەپەرئ
 وتم: بگرژێوە، دمردو دەرمانى ئەو نەخراومە دەستى تۆو
 بەلام ئەشئ چارەسەرى لانهوازئ، بەند بئ بە خەندەى تۆو
 ئایە جگە لە تۆ ستەمکارەو تۆش دلىست و خاکە سارى؟
 نانا هەروەكو بلىئى خۆت بۆ خۆت و بئ دەستى خۆت ستەمكارى
 وتی: نەیارى دەورووبەرم دەنگ زل و بەهاوارن
 ڕەوايە دەست خەرو بىم، ئەوانیش مەیدان دارن؟

وتم: خەمبار مەنبە ئەگرى تۇيان گەرەك نەبى
 گەر خۇت لەوان نەزمىرى دەستت بالاتر دەبى
 وتى: وا بەھارە و ئامارى دەرگە وتنى ديارە
 منىش بى بەرگ و پۇشاکم رەنگ ھەلبىزىكاو و بى چارە
 نەك بۇ خۇم بىم خۇشەوستانىشم لى ديارە
 كەچى بى دەست مايمە و نە كالام ھەيە نە پارە
 وتم: ئاسۇت رۇن بى شەوى خەمانت سەرە و نخون بى
 چاكە لە زىندا ماوى چى دىمەكى گەر چاوت لە چاوى دۇستانت و ن بى
 وتى: شەوگەرەكان جامى شەرابى گوژالگيان پى نۇشىم
 وتم: خەندە لىو بە نەكەى بلىى كوشتەى چىزى تالايىم
 ئومىد وايە بۇ غەيرى خۇت بىى بە پىشەنگى شادى
 ئەوانىش خەم لە دل دىمەكەن گەر بت بىنن دل گوشادى
 چ تىشكان و زەمرەيكە بە روخۇشى خۇت بدوئىنى
 ياللات وايە پارە و پۇلە خەلك لە دەستت دىمەندىنى؟
 ئەى ئەو كەسەى دەنالىنى و چرىكە و ھاوارت لى ھەلدەستى
 دىمەوگەش بە خۇلىوت ناكلشى و دەم و چاوت داناتەپى
 روت وەكو ئەستىران بى كە لە تارىكىدا دەدرەوشىن
 ھەر بە ساي ئەو خەندەمىە ھەسارەكانمان خۇش دەوئىن
 وتى: كەى رۇگەشى يەكەى بەختەومەر دەكا
 چاوى بە ژيان ھەلبىنى و بە ناچارىش كۆچ بكا
 وتم: پى بىكەنە ئەگەر چى لە نىوانى تۆو مەرگا بستى بمىنى
 لەوانەيە ئەم ھەلە لە دەست چى و مەوداى پى كەنن نەمىنى

چەندە ئاتاجىن بە خەندە لىوى، بە رۇگەشى و سىنە شادى، بە ئاكار بەرزى و
 ئىسك سوكى و نەرم و نىانى ((إن الله أوحى إلى أن تواضعوا حتى لا يبغى أحد على
 أحد ولا يفخر أحد على أحد)) پىغەمبەرى خوا دەفەرموى "خوای گەرە نىگای بۇ
 كردوم كە مل كەچى بنوئىن، بە ئەندازەى كەس خۇى بەسەر كەسدا ھەلنەكىشى و
 لاف و گەزافى بەسەردا لىنەدا.

هە ئۆيىستە يەك

خەمگىن مەبە: چونكى خەمىنى بە فریات نەھات، كۆرەكەت لە سالى خويىندى
دواكەوت تۆش ئاخو داخەت بۆ ھەلچەشت، ئايە ئەم سالى قەرمبو بوھوھ؟! باوكى
كۆچ كىردوت بە دادو فيغانى تۆ بزوت؟! لە بازىرگانىيەكەت تيشكاي پىر بە چاوانت
گرىاي بەرھو دەرماەت وەرچەرخاي؟!

خەمبار مەبە: چونكى خەمبارىت بوھ ماىيە زىدە خاكە سارىت، لە ئاھى
گىزورىدا^{۲۰۴} ھەراسان بوى كەچى پىر نەدارو بى دەستمايە بوى، بە وتەي نەپارانت
رەنجاي بەلام نەترانى لە ھاوپشتى ئەوانداي، لە ترسى رودانى پەتەرئ^{۲۰۵} دلت سوتا
كەچى ئەم روداوش ھەر روى نەدا.

دەلگىش مەبە: چونكە خەفەتبارى خانوبەرى گۆشادىش تەنگ دەكا، ھاوسەرى
شۆخ دىزو دەكا، سامانى زۆر وزە بەند بى سود دەكا، پلەو پاىيە بەرزىش نزم دەكا
منالى دەستەومرە^{۲۰۶} بى قازانچ و ھەرمىن دەكا.

دەل پەست مەبە: دەل پەستى ئاوى سازگارت لى تال دەكا، گۆلى جوانت لى بە
گۆزالك^{۲۰۷} دەكا، بەرو باخەت لى دەكا بە بىابانىكى وشكو برىن، زىانت لى دەكاتە
بەندىخانەي كەست لە ھانا نەيى. پەرىشان مەبە: كە دەبىنى خاومنى دوچاوى
جوانى، خىوى دو گۆچكەو دو لىو دو دەستو دو پىو يەك زمانى، خاومندى دەل
ويژدانى، لە ھىمىن و لە ئارامى، لەش ساخو بى وە^{۲۰۸} زىان دەگوزىنى: ﴿فَيَأْيُءُ الْآءُ
رَبِّكَمَا نَكْرَبَانِ ... دەيسا ئىوھ لە كام چاكەي پەروەرنەدو حاشا دەكەن. ﴿۵۵﴾ الرحمن ﴿۵۶﴾

دەل توند مەبە: تۆ خاومنى بىروباومرپكى كارى پى دەكەي، خاومنى خانوبەرىكى
خۆتى تىدا مەلاس دەدەي، نانئ ھەيە لە دەمى خەي، ئاوى ھەيە كە بىنۆشى، بايى

۲۰۴ پىويستىدا.

۲۰۵ خەفەت.

۲۰۶ گۆي دىر.

۲۰۷ گۆزالك گىياھكى تالە بە ھەرمىي پى دەلئىن حنظلە.

۲۰۸ بى دەرد.

ئەوۋى پۇشاك ھەيە لەش و لارت داببۇشى، خىزانىكت ھەيە دلى خۇى لە لا
خۇشكەى، ئەى بۇ دەبى بەم چەشنە خۇت پەرۇش كەى؟!

بەرھەمى رەنج

ئازارو رەنج ھەمىشە بى بەرو باو^{۲۰۹} نابىو، شىاوى رىق لىيونەوۋە نابى، جارى واىە
لە بەرزەوۋەندى بەندەى بى چارەيە ئەم ئازارە، دەنگى نزاو سكالای بە جۇش و
خپۇش لە كاتى مەينەتيدا ھەلدەپرى، كاتى قوتابى بە دواى زانستدا دەگەپرىو،
ئەركى وەبەرھىنانى زانست لە ئەستۇ دەگرى رەنج و جەورى بۇ دەكىشى، دەرەنجام
زانايىكى چاپوك و زىتى لى رەنىو دى، چونكى لە سەردەتاوۋە سوتاوۋە لە كۇتايى
دادرەوشاۋە رەنج و ئەشكەنجەى شاعىرى، كە لە رپى دەرپرېنى راستىيىك دا دىتە رپى،
ويزەيەكى كارىگەر و دىل رپىن فەراھەم دىنى، لەبەرئەۋەى ھۇنراۋەكەى لە قولايى
ھەست و ناخيدا ھەلدەقولى، بۇيە ھەستى خەلگان دەھەژىنى و دىلان رادەچلەكىنى.
كردو كۇشى نوسەرىك بەرھەمىكى زىندوى سەرنج راكىش و پر لە پەندو نامۇزگارى
لە وىنە و يادەومرى وەبەردىنى.

ئەو قوتابىەش كە فىرى پالگەوتنە و نە كۇشيارە^{۲۱۰} جارى لە جاران نەجزاۋە^{۲۱۱}،
سەرى لە تەمبەلى و كەمتەرخەمى و خاۋەلىچكەيى^{۲۱۲} دەرەجى.
ئەو ھۇنەرەى^{۲۱۳} لە زيانيدا كەسەرىكى نەبىنيوۋە تالى و سوپرى نەچەشتوۋە
نەنۇشيوۋە، ھۇنراۋەكانى لە وتەى بى بەھاۋە بەسەريەكدا كەلەكە دەبن و، وەكو كەفى
سەر ئاۋ دەسەنگىنرىن، چونكى بەرھەمەكەى زادەى بىرو ھۇشى نىە و لە ناخەۋە
سەرچاۋە ناگرى، بۇيە ھەر قسەى سەر زارانە و خەلكىش وەخۇى ھەلناگرى.

(۲۰۹) بى بەروبو.

(۲۱۰) تىكۇشەر نىە.

(۲۱۱) ئازارى بى نەگەيشتوۋە.

(۲۱۲) سستى.

(۲۱۳) ئەو شاعىرەى.

ژيان و گوزهرانی برودارانی پېشو دياردمترین و له بهرچاوترین به لگه‌یه، نه‌وانه‌ی له چاخی له دایکبونیکې نوږ و به‌یانی دانی نازادی و سهره‌تای هاتنی پېغه‌مبه‌ردا ﷺ دهم‌زیان، نه‌وان خاومنی پته‌وترین باومرو فراوانترین دل و دمرون و داسه‌پاوترین و شاره‌زاترین که‌س بون، هر به سای نه‌و ژيانه پر له مه‌ینه‌تیه بو که دهم‌نگوزهراند: هر له ئیش و ژانی نه‌داری و هه‌ژاری و هه‌لوه‌ده‌یی، چه‌وسانه‌وه و وهدمرنان و دوره و لاتی و جیابونه‌وه‌ی خوشه‌ویستان و دستبه‌رداری له هو گرانه‌وه، تا ده‌گاته ئیش و ژانی برینداری و سزادان و گوشتاری، هر بویه نه‌م چینه پاک و پالوته‌یه، نه‌و کومه‌له ناوازمیه، سهرمه‌شقی پاکیه‌تی و شیاوی هه‌لگرتنی مه‌شخه‌لی نازادی و دروشمی قوربانی دان بون، ﴿...ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا

مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْغُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيًّا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ... چونکه هه‌رجی له تینویتی و ماندویتی و برسیتی - که له ری‌ی خودا توشیان دی - و هه‌ر هه‌نگاویکې ده‌ی هاوین، خوانه‌ناسان توپه ده‌کاو هه‌ر زمربه‌یی له دوژمنی ده‌ومشینن، گشتی خودا به چاکه‌یان بو دنوسی. خوا پاداشتی چاکه‌کاران ون ناکا. ﴿١٢٠﴾ التوبة

له جیهان نامه‌ی نه‌م ژيانه‌دا که‌سانی بون، سه‌بارمت به‌و کوله‌واریه‌ی هاته ری‌یان به پیت و پیزترین به‌ره‌میان په‌خش کرد، شاعیریک به‌ ناوی (موتنه‌بی) له‌و ساته‌ی توشی تاو له‌رزیک هات نه‌م هو‌نراوه به‌ پیزه‌ی هو‌نیه‌وه:

ده‌لیی به‌لاو مه‌ینه‌تیم به‌ چاوو رووشه‌رمنن
بویه هه‌ر له شه‌واندا شه‌یدای دیدنه‌ی منن

یه‌کیکی تر به‌ ناوی (نابیغه) نه‌و هه‌له‌ی "نعمان"ی کورپی "مونزیر" هه‌ره‌شه‌ی کوشتنی لی ده‌کرد، نه‌م هو‌نراوه‌ی پېشکه‌ش کرد:

تۆۋەك خۇرى مىران^{۲۱۴} ۋەكوئەستىران

گەر تيشكى خۇر لە رو بى پەنھانە روخسارى وان

زۇرن ئەوانەى مايەى درەخشانى ژيانى

چونكى بريندارى دەستى ژيان و ژان

كەوايە بە ساي ئەشكەنجان دامەچلەكى، لە تاوى چروسانەو^{۲۱۵}، مەشلەژى،
لەوانەيە ئەم ئەشكەلە^{۲۱۶} مايەى شەنگو تواناى تۆ بى، تا مەودايىك كالاى تۆ بى،
ئەگەر ۋەكو كەسىكى دلسوتاۋو دەرودەرون ھەئەرقچاۋ وروژىندراۋ بزيى، لەبارترە
لەۋەى ھەئسوكەۋتت ۋەكو كەسىكى ساردو سېرو ۋرەتەپيو خامۇش بى، ﴿...وَلَكِنْ
كَرِهَ اللَّهُ أَنْبِعَانَّهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ... بەلام خودا
ھاتنى وانى پى خۇش نەبو، ۋرەى لە دليان بردە دەر. پييان گوتن: ئىۋەش وپراى
بەجى ماۋان بەجى مېن. ﴿التوبة﴾.

بەم بۆنەۋە شاعىرىكم^{۲۱۷} بىركەۋتەۋە كە لە ناۋ تەنگو چەلەمەدا ژيانى
بەسەرىد، ژانى لىك جوئ بونەۋەى بىنى، لە كاتىكا ھەناسەى ھەرە دوايى ھەئەكەشا،
ئەم پارچە ھەئەستە سەرسورمىنە ناۋ كىدوۋى^{۲۱۸} ھەئەست، بى ئەۋەى خۇى تەكان بىداۋ
فاق بىرىقى بى بىدا: ئەۋىشيان "مالىكى" كورى "زەيب" بو كاتى بە خۇىدا ھەئەلەئى:

مەگەر نام بىنى، چۇن سەرشىۋاۋىم بە پىنمايى فروشتوۋە

لە سوپاى كورى "عەفانا" بە تىكۆشەر ناۋم تۆمار كىدوۋە

ئەى دۇستانى ئەم كارۋانەم، كۆچ نىكەۋ با ئىرەدا بىسىمەۋە

ئەم تەنگرەدا بە تەنبايى چەند شەۋاننى بەسەبەۋ سەرنىمەۋە

۲۱۴ پاشايان.

۲۱۵ پاشايان.

۲۱۶ ئەشكەنچە.

۲۱۷ ھەستىارىكم.

۲۱۸ بەناۋبانگ.

ھەر بۇ خوايىھ لىھو پۇژەدا پىر بە دىل و ئارەزوى خۇم
 زاپۇلانم جىن بھىلەم و خۇم بە تەنيا و بىن مال بىرۇم
 ئەمپۇيا ھەندى لىھ شەودا بىمىننەو ھە جىم مەيلىن
 پەلە و تالۇكە نەكەن، تا دىنيا دەبن و دەم سىپىرن
 ھەر بەسەرى پەنجەى پىتان نەخشەى گۆرم بۇ بىكىشن
 ئەو ھەى لىھ پوشتەم زىيادى كىرد رومى پىدا دابپۇشن
 ئەم زەمىنە بەر فرەيە، بە تەنگە بەرى مەزانن
 خوا پلە و برەوتان پى بدا گشت شوين بۇ من فراوانن

تا كۆتايى ئەم نوزانەو ھە كىرزانەو بە جۆش و خرۇشەو، ئەم ھاوارو پۇرۇيە بە
 كۆلەى بۇ سۇ لىھ دىلى ئەم شاعىرەدا ھەئدەكا، كە لىھ ژيانىدا پىكىتراوو بە ژىن و ژارە.
 بىن سۇ^{۲۱۹} ئەم ئامۇزىارەى بە كىلپە^{۲۲۰} ى كۆلۈ دىلى سوتاو، و تەكانى لىھ ناو دىلاندا
 جىن نشىن دەبن و بە ناو كىرۇكى ناخەكاندا دەچنە خوارى، ھەر سەبارەت بەو ھەى
 ھاودەمى ئەشكەنجە بو ھە لىھ ناو ژاندا ژياو، ﴿...فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ
 عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ... خوازانى جىيان لىھ دىل دايە. سا ئۆقرەو دىنيايى ناردە
 سەريان و بە سەر كەوتنىكى نىزىك پاداشى دان. ﴿۱۸﴾ الفتح﴾.

كەسىن سەرزەنش مەكە، لىھ خواستى تامەزرۇيە
 تاو ھەكو بى دركىنى، ھەرچىنى كەپازى خۇيە

چەندىن بەر ھەمى شاعىرانم بىنيو ھە لىھ بىن ناو ھەپۇك و ساردو سىر بون، چۈنكە
 پۇژى لىھ پۇژان لىھ كۆلۈيان گىرانتىر پىن نەگوتراو ھە، لىھ ژيانىكى بىن گىر و گالىدا
 شىعەريان ھۇنيو ھەو ھە، ھەرو ھەكو بىللى شىعەركان پارچەى سەھۇل و گىرمۇلەى^{۲۲۱} قورن.

(۲۱۹) بىن گومان.

(۲۲۰) بە گىرى.

(۲۲۱) تۆپەلە.

چەند بەرھەممیکیشم دەرپارەى ئامۇژىارى^{۲۲۲} بە بەرچاوان گەوتوۋە كە بارتەقاي گەردىلەين كاريگەرى بەسەر بيسەرانبەوۋە نەبوۋە، تەنيا تالە موئىكىشى نەجولاندوۋە، چونكە وتار بېژەكە بە ئاستەم^{۲۲۳} ئاستەنگىكى^{۲۲۴} نەھاتۆتە رىۋەھىچ گاه^{۲۲۵} دل شىكىستى نەبىنيۋە، ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ... ئەو شتانەى بە دەم دەيلىن، ئەوۋە نىيە كە رازەو لە دليان دايە، خوا لەوۋى دەيشارنەوۋە ئاگادارتەرە﴾^{۲۲۶} گەر بتهوى بەھوى وتەكانت، ھۆنراوۋە ھەئەستەكانت، خەلكان سەرنج راکيش كەى، دەين لە پيشدا بو خوت بە گرى ئەم گوتراوۋە بسوتىي، خوت بخەيتە ژىر گاريكەريەوۋە، چىژ لەو بەرھەمەت وەرگىرى، ئەوسا خەلك گويت بو شل دەكاو وتەكانت وەردەگىرى، ﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ... ھەر كاتى بارانمان لى باراند، رادەژىۋ دەبوژىتەوۋە، ﴿٥﴾ الحج

(بەھەرى زانين)

﴿...وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا... زۆر شتى وای ڤىرى تۆ كەرد كە تۆ پيشو نەت دەزانين. چاكەى زۆر ھىزاو گرینگت لە خواوۋە لەگەل كراوۋە، ﴿١١٣﴾ النساء﴾

نەزانى مايەى ريشەكيش كردنى تەمەنەو، مەرگى دلانەو، سەربىرىنى ژيانە، ﴿...إِنِّي أَعْطُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ... من ئامۇژگاريت لى دەكەم كە نەچىيە ريزى نەزانان. ﴿٤٦﴾ هود﴾

۲۲۲) ئامۇژگارى.

۲۲۳) تۇزقانلىك.

۲۲۴) كۆسپىك.

۲۲۵) ھىچ كات.

زانستیش تويشوی ههست و نهستهو، وزه‌ی گیان و پۆحه‌و، پۆشنایی یه بۆ دیدهنی، ﴿أَوَمَنْ كَانَ مِيسًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ... ئاخۆ كهسێ كه مردو بو، ئێمه زیندومان كرده‌وه‌و پوناکیه‌كمان خسته‌ پێشی، به‌سه‌ر به‌ستی له‌ ناو خه‌لكا بوخلیته‌وه‌، وه‌ك كه‌سیكه‌ كه‌ له‌ ناو تاریکی دایه‌و هیچ دهره‌تانیکێ نیه‌؟﴾ (الأنعام ۱۱۲)

هه‌ر زانسته‌ ئاسوده‌یی و به‌ختیاری وه‌به‌ردیانی، چونكه‌ زانست به‌سه‌ر په‌نهانی داهه‌لبونه‌وه‌ نه‌یانی په‌یدا‌بونه‌وه‌، دیار بونی نادیار بونه‌، بێ گومان ویستی مرۆفیش وایه‌ خولیای زانستی نوێیه‌و، خوازیاری وهرگرتنی شتی نایابو له‌جێیه‌.

به‌لام نه‌زانین هه‌وینی بیزار بون و خه‌مبار بونه‌، چونکێ ژيانیکێ بێ نوێ خوازی و به‌ره‌م بونه‌، نه‌ جوان بونه‌و، نه‌ هه‌نگاوێك پێش وه‌چونه‌، دوینی وه‌كو ئه‌مپۆ بونه‌و، ئه‌مپۆی وه‌كو دوینی بونه‌. جا ئه‌گه‌ر خودان به‌ختیت گه‌ره‌ك بێ، با هه‌ول و گه‌رت له‌ پیناوی هه‌راهه‌م هینانی زانست و زانیاری بێو، بۆ به‌رده‌ست کردنی شتی نه‌سته‌ق و سودمه‌ند بێ، بۆ ئه‌وه‌ی خه‌م و خه‌مینی و مات و کزیت له‌به‌رچاواندا ون بێ، ﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا طه﴾ (طه ۱۱۴)

پێژه: ئه‌ی په‌روه‌نده‌ی من! گه‌شه‌ به‌ زانستم بده‌. ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ... بخوینه‌ به‌ ناوی په‌روه‌رنده‌ت! كه‌ زینده‌وه‌ر کاری ئه‌وه‌،﴾ (العلق ۱) ((من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين... پێغه‌مبه‌ری خوا دمه‌رموێ ﷺ هه‌ر كه‌سێ خوا خوشگوزمه‌رانی بۆ گه‌ره‌كه‌، له‌م نایینه‌ کاراشنای ده‌كا)).

با یه‌کێ دو دل نه‌بێ كه‌ ژيانێ به‌هه‌دمه‌ر داوه‌و، ته‌مه‌نی له‌كه‌دار ماوه‌، با به‌ مال و ساماندارێ پله‌ و پایه‌ و خانه‌دانی تینه‌كه‌وێ له‌ كاتیكا نه‌زانه‌و سه‌بارمه‌ت به‌ زانست بێ ده‌ستمایه‌ و په‌رێشانه‌: ﴿أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ أَعْمَى ... ئاخۆ كه‌سێ بپروای وابێ ئه‌وه‌ی له‌ په‌روه‌رێنته‌وه‌ بۆ تۆ هاتۆته‌ خواره‌وه‌ هه‌موپاسته‌، وه‌ك ئه‌وه‌یه‌ كه‌ له‌مباره‌ كت و كوێره‌؟﴾ (الرعد ۱۹)

"زىمخشرى" توپۇزمەۋى قورۇن دەلى:

گەر شەۋانە شەۋنخونى بۇ زانستى بىنوينىم
خۇشتىرە خۇم لە ھەمبىزى^{۲۲۶} شۇخ و شەنگى وەسىنىم^{۲۲۷}
گەر ژىرى و سەرە دەرى، لە گرى گۆيرەيى دەركەم
ئارەزمەندىترم ئەۋە ھەمىشە بادەنۇش كەم
سىرەي^{۲۲۸} نوكى خامەكەم، كە بەسەر لا پەرە دادى
لە رابواردن و ئەۋىندارانم، لە لا خۇشتىردى
ئەي ئەۋ كەسەي بۇ پلەۋ پاىە و پىزم خاۋىيىرى
لات وايە ھاۋتاي يەكن تەمبەلى و شىكۇدارى
رەۋايە من شەۋگارەكان، بە بى خەۋ بەسەر بەرم
تۇش ھەر پىرخە و ھۆرت بى و، ئەۋسا بىيە ھەمبەرم^{۲۲۹}

زانست و زانىيىرى چەندە جىگاي سەرۋەرى و ھەدارى و ھىنكايى دىل و دەرونەۋ، لەگەل
ناخى مەۋقدا چەندە لەگەل يەك لىكن، ﴿أَمِنْ كَانَ عَلَى بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ چىسۇۋ
عَمَلِهِ وَأَتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ... ئاخۇ كەسى لە پەرۋەردىيىرى خۇيەۋە بەلگەي رۈنى بۇ ھاتىبى،
ۋەك كەسىكە كەردەۋە خراپەكەي خۇي بۇ خەملاۋە^{۲۳۰} و شۇيىن ئارەمۋى خۇيان
كەۋتون؟ ﴿۱۶﴾ محمد ﷺ.

۲۲۶) لە ئامبىزى.

۲۲۷) ۋە ھەسىنىم.

۲۲۸) دىنگى.

۲۲۹) ھاۋتاي من.

۲۳۰) پاراۋەتەۋە

ھونەرى شادى

ئەۋەى شادى لە دڭ داىە، ھەداداىى و ھەدارى لە لاىە، لە ناو گەۋرەترىن بەھرى
خواداىە، شادى دڭە بىرو ھىزان مەند^{۲۳۱} دەگا، ژيان پەۋنەق دار دەگا، كىرو كۆش
بەردار دەگا، بۆيە گوتراۋە: شادى ھونەرىكە ئاشنا بونى گەرەكە، كەسى بزانى بە چ
چەشنى پامى دەگا و پەنىۋى دىنى، ئەۋا خۆى لى بەھرمەند دەگا، ھەست بە تام و
چىژى ژيان دەگا، دىزانى لە گشت لاۋە بە بەھرى خواۋە دەۋرى دراۋە.

بىنچىنەى ھەرە پەسەن لە خواستى بەختەۋەرىدا پىروا بە خۆ بونە، بىروا بونىك
بە تەۋۋمى ھىچ زىيانى نەھەزى و بە ھىچ كارەستاتى نەشىۋى، بە سوكە دەردى
ھەراسان نەبى.

ھەر بە پىى ئەۋ وزەى لە ناو دڭ داىە، دەرون ئال و ۋالايە.

بە دۇنيايىەۋە سىروش خاۋى و بى بەرگەيى و^{۲۳۲} ھەراسانى، دەبنە كارۋان سەراى^{۲۳۳}
دڭ كىشى و^{۲۳۴} پىرەشى و^{۲۳۵} پەروشى^{۲۳۶}، ئىنجا ھەر كەسى خۆى لەسەر ئارام گىرو
بەرگى رابىنى، بە كەم بەھاۋە لە ناخۇشيان پادەمىنى، بارى گران بە سوك
ھەلدەسەنگىنى.

گە نىجى گورگى باران دىتە بى
دەبى بى پەروا^{۲۳۷} لە قورۋ لىتە بى

(۲۳۱) ھىۋر.

(۲۳۲) خۆ نەگىرى.

(۲۳۳) قۇناخى كارۋان.

(۲۳۴) دىگىرى.

(۲۳۵) خەمگىنى.

(۲۳۶) دڭ پەنجى.

(۲۳۷) بى ترس.

بە ھەمان شىۋە بەرچاۋ تەنگى و كورت پروانى، تەنيا خۇ پېزىنى و ھىچ كەس بە ھىچ نەزانى، ھاۋرەنگى ئەم پېناسەيە دەبى كە خۋاى گەۋرە نەيارانى خۇى پى ناورەد دەكا: ﴿... أَهَمَّتَهُمْ أَنْفُسُهُمْ ... ھەر خۇيان لە بىرە، ﴿۱۵۴﴾ آل عمران﴾.

ھەرۋەكو بلىى ئەو بى بىرەنە وایان لە مېشكى چەقىۋە ئەم جېھانە لە پېناۋى چاۋى كالى ئەۋانەۋە پەخسىۋە، ھەر ئەم ژيانەيان پى ژيانە لە بەرژەۋەندى ئەۋانە، ئەۋەندە خۇۋىست و خۇپەرست ھەر خۇيان خۇش بى با خەلگى تر فەرماۋش بى. پېۋىستە مەن و تۇ ئەم ھەلەيە راست كەينەۋە، جار جار بە لای خەلگدا لاکەينەۋە، ھەر لە پېناۋى ۋىست و خواستى خۇمان تى نەكۋشېن، جىا لەۋە كەمى خۇمان لە ياد كەين و خەمان لە دل بە با كەين و، ھەم خۇمان و خەلگى تىرىش بەختەۋەر و گۈشاد كەين.

يەككى لە بنەماى ھونەرى بەختەۋەرى ئەۋەيە: جەلەۋى بىر و ھىزرت لەبەرەست دابى و نەپىلى بەرھەلدا بى، ئەگىنا ھەر جارە بەلايى دا سەرپېچى دەكاۋ ياخى دەبى، ھەرچى دىرۋكى^{۲۳۸} رەشى رابردۋى بەسەر چوتە ھەر لەۋ چاخەى چاۋت بە ژيان ھەلپناۋە تا ئىستاي لە ئارۋە، ھەمۋى بەسەرەتدا دەخۇنپىتەۋە. بى گۈمان، رەۋشى بىر و ھىز رەروايە ئەگەر پېش و بلاۋ بى رابردۋى خۇشۋاۋت و ھىاد دەخاتەۋە، داھاتۋى سامناكىشت پەرت و پېۋار^{۲۳۹} دەكا، ئەۋسا ھەمۋىگىانت لە پەل و پۇ دەكەۋى و دەھەژى، ناخ و دەرونت ھەلدەقرچى، دەسا بە ساي كىرد و كۋشېكى بەردارو^{۲۴۰} نەپساۋە ھۇش و بىرت جەۋكېش كە، ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ ... جا خۇت بدە دەس ئەۋ خوايە، كە ھەر زىندۋە نامرى، ﴿۵۸﴾ الفرقان﴾.

بىنچىنەيەكى تىرىش لە تۇژىنەۋە^{۲۴۱} بەختىارىدا ئەۋەيە: ژيانى ئەم دىنایە بە پى قەبارەۋ سەنگى خۇى ھەلى سەنگىنى و بى نرختىنى، تەنيا شىۋى ئەۋەيە پىشتى

۲۳۸) مېژۋى.

۲۳۹) تەفر و تونا.

۲۴۰) بەرھەمدار.

۲۴۱) بە شوپىن گەران.

لى ھەلگەى و بە گالتە و گەپى سەيرگەى، ھەوھسى دىنيا رەوشى وابى، ھەموبەدگارلى
لەودا پەيدا بى، سەرگىشى دىل كىشى بكاو خاكە سارى تىدا بى، چۆن دەبى شىاوى
ئاخ بۇ ھەلگىشان و ئەم ھەمو ھەول و پەنجە بى.

خۆشپەلەشى ھەر لىلە، فاق و برىقى ھەلخەتتە، پەيمان و بەللىنى ۋەكو
تراويلكەن، ئاۋات و خواستەكانى ئىستاكەش ھەر بەرپوھەن، رېز دارو بەھرەدارى
رەشك پى براۋە^{۲۲}، بەھرەو خەلاتى لە ژېر مەترسىدايەو، شەيداۋ ئەوينى بە تىخى
بى بەللىنى سەربراۋە.

باۋو باپىرانى ئىمە، خانوبەرە پىك دەيىن
كەچى ئىمە لىي خاۋەن، تاقەل و كوند لىي دەخوين
لە تاۋى دىنيا دەگرىن و، ھىچ كۆمە ئىكش نابى
كە دىنيا كۆيان كاتەۋەو، تا سەر لەگەل يەك دابى
چىيان بەسەرھات زۆردارانى بەرەى پىشو
ھەم خۇيان و گە نجىنەشيان، لە بەرچاۋ نەماۋ ون بو
ھەر كەسىپى، دەرمانەتى دەشت و بىابان پىر بكا
بۆزى دى گۆرى تەنگە بەر لە پىر باۋەشى پى بكا
يەك بە دەنگت بانگيان بگەى، كپو كەرن ۋەلام نابى
ھەرەكو بلىي نەيان بىستىن، مافى دەرپىنيان درابى

لە فەرمودەى پىغەمبەرى خوادا ھاتوھ ﷺ: كە ھەر ھونەرئ ھەول و پەنجىكى
دەۋى ۋەكو دەفەر موى: ((انما العلم بالتعلم، والحلم بالتَّحَلُّم... بەلام زانست بە فىر
بونەو، نەرم و نيانىش بە ھەول بۇ دانە)).

ھەم لە ھونەرى خورەۋەشتە، فەراھەم ھىنانى خۆش بەختى و روگەشى،
بەكارھىنانى ھۆكارەكانى، ھەول دان بۇ دەست پىشخەرى لى كردنى، ھەتاۋەكو
دەبىتە خورەۋەشتىكى خۆرسكى. بى گومان ژيانى دىنيا ئەۋەندەى لى ناۋەشىتەۋە ئىمە
پوگرزو جارس و بىزار كا.

ياساي مەرگە ئەم جىھانە، بى ھەئبۇيرى پىيادە دەكرى
 بۇيە دنيا بۇ ھىچ كەسى ھەساو گە نيە و بە مال ناكرى
 تۆ ھەست دەكەي ئەم ژىنەدا مروف ھەوالى پى نەدرى
 كەچى ھەر خۇي ئە ناكاول ھەوالى مەرگى ئى نەدرى
 شەيداو ئەوينى ئەم ژيانەي، كە لىل و لىخن پەخساو
 گەركتە پاك و پۇشن بى، ژىنى دىيائ ئەم زەلکاو
 ئەوئەي پىچەوانەيى ئەم پۇژگارە مەبەس بى
 وەكو بلىي تروسكەي، ئاگرى ئە ئاو گەرەك بى
 ئەوسا دەشى مەھالە بۇ بىتەدى و، نەشیاوكت بۇ بىش
 كە ئەسەر لىواری مەرگا، دارى خواستت وەبەرەبى
 ژيان خەوتنە و مەردن زەنگى ئاگايى
 بەندە ئە نىوان ھەردوكيا، سوارىكى تاودارى
 پەلە و دەس پىشخەرى كەن، ئە ئامانچ و مەبەستان
 ئە پەرتوكى تۆمارە، مەوداى ژيان و تەمەنتان
 چارەوئى لاوئىيان تاو داو، زۆر بە پەلە و تالوكە بون
 تا بۇ لاى خوايى وەگەرەن، كە خواستراوى دەستى ئە و بون
 ھەرچەندە ھەول و گەرەت بى، پۇژگارەي خەش و ئەكە بى
 ژيانىش ھەروا پەخساو، پۇژگارە يارى ھەزەت بى

راستىيەك كە سەربىچى ئى ناكرى ئەوئەيە: تۆ ناتوانى ھەرچى ھۆكارو شوئەوارى
 خەفەتبارىە ئە ناو دلت دا رىشەكىشى كەي، چونكە ژيان بەو شىوہ پەخساو ﴿لَقَدْ
 خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ... ئىمە پەگەزى مرومان دەگەل خەمان وەدى ھىنا، ﴿٤﴾ البلد﴾ .
 ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ... ئىمە مرون ئە تنۆكىكى ﴿٢٤٢﴾ ئاوتتە﴾
 وەدى ھىنا تا تاقى بکەينەوہ، ﴿٢﴾ الإنسان﴾ .

﴿...لِيَبْلُوكُمْ أَنْتُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا.. تَأْتِيهِ تَأْفِيكَاتُهُ وَكَامِتَانِ نَاكَارِي جَوَانْتُهُ، ﴿٢﴾ الْمَلِكُ﴾
 بەلكە ئەو لە تۆدا داواکراوە، کۆلی خەم و کەسەران بەسەر شانتەو سوک کە،
 وە ئی^{۲۴۲} بتهوی پيشالی پەريشانی لە بنەپەت دا بن بر کە، دەبی ئەو لە بەهەشتی
 دوا پۇزا چاومپی کە، هەر بەو بۆنەو خۆشەختانی ناو بەهەشت دەلین ﴿وَقَالُوا
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ... شُكْرَانَهُ بُوْئُهُ خُودَايَهُ كَه سَهْرِي لَه سَهْر
 نەهیشتین، ﴿٣٤﴾ فَاطِر﴾.

ئەو فەرمودەیه وا دەگەیی، تەنیا لە بەهەشت دا یەكجارەکی خەم نامینی،
 هەروەكو باری رقه بەری هەر لهوی دا له كۆل دمیتهوه ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ
 غَلٍّ... كَيِّنَهُمَان لَه سَيِّنَهُنَا، دَامَالِيُو. ﴿٤٣﴾ الْأَعْرَافُ﴾.

جا هەر کەسی لە رهوشی چهپەلکاری ئەم ژيانەى دنیا بەناگای، لە کۆسپ و
 لەمپەرانى چاو دەپۆشی، لە بی بەلینی و پەیمان شکینی دنیا خۆی دەپۆیری، دەزانى
 سروشتی ئەم ژيانە هەر ئەوئەندەى لەباردايه.

پەیمان و سۆیندى دا دا پەیمانی خۆی نەشکینى هەروەكو بلی سۆیندى خوارد، پەیمانی جی نەیینى

ئەگەر گوزەرانى ئەم ژيانە ئاوا بی، کە بۆ کەس بەردەس نابى، جى خۆیهتى
 کەسى زیت و ژیر هیئەدە کزو مات خۆی نە نوینی و سەرى بۆ کلۆلى دانەنوینی،
 بەلکە تا پىی دەکری و وزەى لەبەردا بی، پیویستە لە پوی ئەشکەنجەو نازاردا خوگر
 بی، ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ
 وَعَدُوَّكُمْ... تا بۆ دەکری چەك و جیەخانەى شەپ و ئەسپی سواری پەیدا بکەن،
 دوژمنی پی بترسین، کە دوژمنانی خوداشن، ﴿٦٠﴾ الْأَنْفَالُ﴾.

﴿... فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا...﴾ ھەرچەند بەلای
لە ڕۆی خوادا توشی ھاتن. نە ھیجیانی بێ توانا کرد نە زەبونی ڕوی تێکردن،
﴿آل عمران ۱۶۱﴾

ھە ئۆیستە یەك...

دڵ پەر مەبە: ئەگەر تۆ بێ دەستمایە و ھەزاری، جگە لە تۆ پەنگیان خواردووە لە
ناو قەرزاری، ئەگەر تۆ خاوەنی ئامیڤی گواستەووە نی، بێ لە تۆ ئەو ھەندە لەسەر
پێھەکانیان بڕۆن پێیان قلیشاو^{۲۴۶} ئەگەر تۆ لە ناھێ چەند دەردێکی دەنالی، جیا لە
تۆ سالانیكە لەسەر چار پایە^{۲۴۷} ڕەق و تەق کەوتون، ئەگەر تۆ یەك جگەر گۆشەت
لە دەست داو، جگە لە تۆ چەند ڕۆلەییکی لە یەك کارەساتدا لە دەست داو.

دڵ پەست مەبە: چونکو تۆ موسلمان، سەبارەت بە خوا و پەيامبەرانی و
فریشتەکانی، سەبارەت بە ڕۆژی دوایی و قەزاو قەدەری خوا باوەرداری، چەند
کەسانی جیا لە تۆ بەرامبەر خۆی پەرەمەردیار بێ باوەرن، نوێنەرانی خوا بە راست
نازانن، دەربارە کتیبانی خوا جیا کارن، لە ڕۆژی پەسلان^{۲۴۸} سەرپێچی دەکەن، لە
قەزاو قەدەر لاملی دەکەن.

دڵ پەست مەبە: ئەگەر توشی خراپە و تاوانێك ھاتوی، فرمێسکی ژێوانی ھەل
ڕژێنە و پەشیمانی بنوێنە، ئەگەر ھەلەییکیشت کردووە راستی کەو، بزانە میھرو
سۆزی خوا فراوانە و ھەمیشە دەرگای کراوێ، لیبوردەیی گشت گیر، گەرانیووی
بەندە قەبوڵە.

دڵ توند مەبە: بە سای دڵ توندی خۆت توشی دلاو دلی دەکە، بونیەت بەرەو
ڕوخان دەبە، دڵ ماندو شەکەت دەکە، خەوی شیرینت تال دەکە، بە ھەناسە
سەردەو شەوانت بەسەر دەبە.

(۲۴۶) قەلشاو.

(۲۴۷) قەردوێلە.

(۲۴۸) قیامەت.

شاعىر دەتلى:

چەندىن بەلاۋ مەينەت ھەن گەنج و لاۋىنى ھەراسانە
 بەلام نازانى ئەم دەردە پىي نازادىيە و دەرمانە
 كاتى نازار زۆرى ھىنا و جار لە دواي جار توند دەبو
 دواي ناۋمىدى خۇرھەلات، نازارەكانىشى لى ون بو

بەرگەي شە پۆلى ھەست و سۆز

بە سايى دو ھۆيان سۆزى مەرۇف ھەل دەقولى و كلىپە دەسپىنى: كاتى زۆرى بۆ
 ھىنانى شادى، دوھم لە كاتى رودانى كارەساتىكى بەرچاۋ رەش دا، لە ھەرمودەي
 پىغەمبەرىشدا ھاتوھ: ((واني نهيت عن صوتين احمقين فاجرین: صوت عند نعمة، وصوت
 عند مصیبة... من دو دەنگى ناخۆش و خراپەم لى قەدەغە كراوھ: دەنگى لە كاتى
 خۆشیدا ھەل دەبىرى، دەنگى لە كاتى بەلاۋ كارەساتدا ھەلدەبىرى)).

﴿لَيْكُنْ لَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ... ھەتا ئىۋە بۆ شتى

لە دەستو دەچى، خەم نەخۆن و بە دەسكەوتو دل خۆش نەبىن، ﴿٢٣﴾ الحديد ﴿﴾.

ھەر بە ساي ئەۋەيە پىغەمبەرى خوا دەفەر موى: ((انما الصبر عند الصدمة
 الاولى... ئەو ئارامگرتنە گرنگە لە سەرەتاي رودانى بەلادا دەگىرى)).

جا ھەر گەسى لە كاتى رودانى مەرگەساتى، يا دل خۆشپىكى بەرفرەدا بەسەر
 ھەلچونى ھەست و سۆزىدا زال بى، شياۋى ئەۋەيە: مەدالىي خۆگىرى و داسەپاۋى لە
 مل بىرى، بە ھەمان شىۋە بە بەھرى بەختەومرى شاد دەبى و چىز لە سەرگەوتن
 بەسەر ھەۋا ھەۋەسدا و مەردەگىرى.

خوای بالادەست مروۇفی وا ھەلەسەنگاندو، کە لە خوۆشیدا سنور دەبەزێنی و لافو گەزاف لی دەداو خووی ھەلەدەکیشی، ﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۚ﴾ (۲۱) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (۲۲) المارج ۖ ۖ.

ئەگەر دەکەوێتە خوۆشیش، ڕۆدی دەنوێنی، مەگین^{۲۹} ئەوانەى نوێژ خوینن. ھەر توشی گزو بو ھاوار دەکا.

ئەوان لە شین و شاییدا مام ناوەنجین، لە خوۆشیدا سوپاسگوزارن، لە ناخوۆشیدا خوۆگرو ئارامن.

ھەست و سۆزێکی لەسنوربەدەر، خاومەنەکەى شەگەت دەکا بەلام ج شەگەتیی، ومھا ئازاری پێ دەگەییەیی، دای ئەپمینی و خەوی لە چاوان نامینی، ھەر گاه ڕقو تورپیی بى گری زۆر بە توندی ھەلەدەچی و، ڕادەچلەکی، ھەرپەشو گورپەشان دەست پێ دەکا، ھەرچی ڕازی^{۳۰} دلیەتی ئەى پڕۆزینی، وای بەسەر دى ھەروەگو بلئی پاوانی پووشی گری گرتیی، بەم چەشنە سنورى دەبەزێنی، ئەگەریش ڕۆژی شادی ببینی، ھۆشی لای خووی نامینی، ھەلەدەپەری و سەما دەکا، لە قولایی خوۆشیدا خووی لە بیر دەکا، سەنگو ڕیزی لە دەست دەدا، خو دروست نیە ڕقی لە یەکی دابگری، زۆر بە خراپە لی دەدو، لە چاکەکان خووی دەبویری و، ھەر بە خراپەکانی دەویری، بەھرەکانیشی لە ژیر پی دادەپووشی، ئەگەر یەکیکیشی خوۆش بو، لای وایە لە ڕیزی فریشتانەو، لەو پەری چلە پۆپەى تەواویانە. ئەوھش بە فەرمودە لە قەلەم دراو: لە ئاستی خوۆشەویستەگەتدا سنور دابنی چونکو دەشی ڕۆژی لە ڕۆژان ببیتە نەیار، بە ھەمان شیوہ با ڕق لی بونەوہى نەیارمگەشت سنور دار بی، لەوانەى پۆژی دابی ببیتە ھاوڕیەکی خوۆشەویست^{۳۱}. لە فەرمودەى پێغەمبەردا ﷺ ھاتو: ((وأَسْأَلُكَ الْعَدْلَ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا... خَوَايَہ دَاوَايَ یەکسانیت لی دەکەم لە ڕەزامەندی و ڕق لی بونەوہدا.

۲۹) مەگەر.

۳۰) نەینی.

۳۱) ئامازمیە بۆ ئەو وتەى: ((احبب حبیبك هونا ما فعسى ان يكون يوما ما...)).

جا ھەر كەسنى ئامادە بىى ھەست و سۆزى دەستەمۇ كا و بىرو ھۆشى بكا بە دادومرو ھەموشتىكى بىى ھەلئەنگىنى و ھەر شتەى پلە و پاىەى خۆى بىى بىدا، ئەوا چاوى راستەقىنە دەبىنى و دەركى بىى دەكا و راستە شەقام دەدۆزىتەو، ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ... نِمْه پىغەمبەرمان نارد بە چەند بەلگەى ئاشكراو و وىپراى ئەوان، كتىب و ھۆى ھەلئەنگاندىمان ناردە خوار، ھەتا خەلك بىى جىاوازى لە ناو يەكا رەفتار بكەن، ﴿٢٥﴾

الحديد ﴿٢٥﴾

بىگومان ئايىنى ئىسلام بە رەوشت بەرزى و دابو نەرىتى پەسندەو ھاتو ھەر وەكو بۇ خۆى بەرنامەىكى گونجاو و ياساىكى مام ناومنجى و ئايىنىكى پىرۆزە، ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بەو شىو ىمە ئىو ەمان كر دۆتە ئۆمەتىكى ھەلئىزاردە، ﴿١٤٢﴾ البقرة ﴿١٤٢﴾

ئىنجا ھاوسەنگى و يەكسانى خوازراوئىكى سودمەندە لە خوړەوشتى نمونەىدا، ھەر وەكو لە بنەمايەكانى ياسادا خوازراو، بە ھەمان شىو ىمە ئايىنى ئىسلام لەسەر راستى و دادومرى بنىات نراو، راستى لە ھەوال دان و دادومرى لە ياسادا لە گوفتار و لە كردار و رەوشتدا ﴿وَكَمَتَ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ... قەسەكانى پەرومىندەت لە بىى لايەنگرى و راستىدا تەواو بىى كەم و كورپىن. ﴿١١٥﴾ الأنعام ﴿١١٥﴾

بە ساي پىغەمبەرى خوا ﷺ ھاو ەلان بە ختەومر بون

پىغەمبەرى خوا ﷺ بانگەوازى خواىى بۆيانى ھىنا بە ديارى، ئەم بانگەوازە بۇ دارايى و كۆكرىدەو ەى سامان نەبو، نە گەنجىنەى لە دەست بو، نە خىوى باخ و باخات و كۆشك و تەلارى بەرز بو، لەگەل ئەو ەشدا يارانى رويان تى دەكرد، ئەگەر چى گوزەران سەخت و ماندوشەكەت بون، بەلام پەيمانى مان و نەمانيان لەگەل بەست، ژمارەيان گەلئى كەم بو، روت و رەجال و بىى كەس بون، ترسيان لەو ەدا ھەبوخەلگان بيان خەنە ژىر پىيان، كەچى بەوپەرى ناخ و دلان پىغەمبەريان خۆش دەويست.

لەگەل پېغەمبەرى خوادا لە شیوئ گەمارۆ دران، ئەوەی بەزاران بخورئ لێی بێ بەش کران، سەنگو ریزیان لەکەدار کرا، خزم خویشیان بونە دوژمن، بە دەستی بێگانە ئازاریان چەشت، لەگەل ئەو ھەمومەینەتییەدا دەیان گوزمراند، کەچی لە کانگای دلیانەو پېغەمبەری خویان خوش دەویست.

ھەیان بو بەسەر لی سوربووھە بەر ھەتاودا رادەگێشران، ھەندیکى تر لە چۆلگەدا کۆت بەند دەکران، ھەندیکیشیان بە چەندین جۆرە سزا لە لایەن بێ باوەرپانەو ئازار دران، بەم دەردەیان دەبردن و گالته جاریان پێ دەھات، لەگەل ئەویدا بە پلەى ھەرە بەرزى خوشەویستی خوشیان دەویست.

خاكو زیدو مال و حالیان زەوت کرا، لە یاریگەى گەنجو لاو و پۆلەکانیان، لە باوەشى خاوو خیزانیان وەدەر نران، کەچی لە گرۆكى دلیانەو خوشیان دەویست.

بە ساي ئەو بانگەوازەى پېغەمبەرى خوا ترسو لەرزىكى وایان پێ گەشت، خەریك بو دلیان دەرچى و گومانیان دەبرد خوا لە ھانایان نایى، کەچی بەو پەرى خوشەویستی خوشیان دەویست.

گەنجى و لاویتى خۆیان خستە سەر تیخی شمشیرەکانو، نوکی شمشیرەکان بەسەر سەریانەو ھەر وەکو چقلى داران بون.

ھەر وەکو بلیى سیبەرى شمشیرانى سەر سەرمان

سیبەرى درەختى سەوزن، دەرازى دەوروپەرمان

پیاوھەکانیان گیانیان خستە سەر دەست و پێشوازیان لە مەرگ دەکرد ھەر وەکو بلیى لە گەشت و سەیراندا بن یا لە شەوانى جەژندا بن، سەبارەت بەو پەرى بە دلیان پېغەمبەریان خوش دەویست.

گەر یەكێ دەرکرایە پەيامنێر دەیزانى ئەم ھەلەى کۆتا ھەلى ژيانیتى، کەچی پەيامەكەى دەگەياند، یەكێ بە کاریكى پێویست دەنێردرا وای دەزانی ئەم جارەیان بە ساخى ناگەرپتەو، بەلام بە سینەیتكى گوشادەو بەرپێ دەکەوت، چونکو پېغەمبەرى خویان لە چاوى خۆیان خوشتر دەویست.

وھلّ با بزانی، بۆ ئەومەندەیان خۆش دەویست، دلّیان ئەومەندە بەو پەيامە ئاوەدان بو، بەو یاسایە و بەو رّیسیە هیئەدە خۆشحالّ و ئارام بو، ئەومەندە بە ھاتنی روگەش بون، ھەر گە شوین پئی ئەویان ھەلگرت، ھەرچی دەردەسەری و چەرمەسەری، ئازارو ئەشکەنجە و رەنجبەری ھەبە لە یادیان چو؟!

لەمەر ئەو بە ھەرچی پەوشتی بەرزە، دلّشادیە و پوی بە خەندە لە پوی پیرۆزی ئەویاندا بەدی دەکرد، ھەرچی ئاماری^{۲۵۲} جوامیری و راستیە لەو پیغەمبەردا ﷺ دەردەخشان^{۲۵۳}، دەربارە ھەر کارئ سەخت و گرانی و ھەلەم گۆی راپرسیان بو، بە سۆزی خۆشەووستی گری دلّی دەکوژاندەو، بە وتە ناسک و شیرینی کلپە سینی دەمراندەو، بەو پەيامە بەردەستی، زاخاوی رۆحەکانی دەدانەو.

نەمی دلّ گوشاری بەسەر دلّ دا دەرژاندن، لە پیناوی گەیانندی پەيامەکە دەریان بە ئەشکەنجە و مەینەتی نەدەکرد، ئەومەندە تنۆکی^{۲۵۴} دلّیا بونی بەسەردا دەباراندن ھەرچی زوخە و ژین و ژاری راپردویانە لە بیر دەبردەو.

بە پینمای و رینۆینی دلّی رۆشن دەکردن، بە پایە بەرز و شکۆداری بەرچاوی رۆناک دەکردن، باری گرانی سەردەمی نەفامی لە سەر شاندا لادەبردن و ئاماری^{۲۵۵} بت پەستی لەسەردا رادەمالین، پەتی ھاوبەشی دانان و گومرایی لە مل دا دادەپرنین، کلپە گری کینە و رەقەبەری و دوژمن کاری لە ناخیانەویدا دەمرکاند، بارانی دلّەوازی^{۲۵۶} بەسەر ھەستەکاندا ھەلدمرژاند، ئەوسا گیان و رۆحیان ھیورە دەبون، ھەموئەندامی لەشیان بی وەی^{۲۵۷} دەبون، ھەست و نوستیان دەسەرەوتن و فینک دەبون.

لە ھاودەمی پیغەمبەردا ﷺ چیژی ژانیان ھەلدمەچەشت، ھەسانەویدان بەدی دەکرد، لە خزمەتی ئەودا شادی و گوشاریان ھەست دەکرد، لە گوپرایەلّی ئەودا سەرفرازیان دەکرد، لە شوین پئی ھەلگرتن دا دەولەمەندیان پە پئی دەبرد.

(۲۵۲) نیشانە.

(۲۵۳) دەتروسکا.

(۲۵۴) دلّۆپ.

(۲۵۵) نیشانە.

(۲۵۶) دلّیایی.

(۲۵۷) بی بەلا.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ... ئَيْمَهُ هَر بؤيه تۆمان نارد كه به زميى و
چاكيهك بى بؤ ههمو خه لكى دنيا، (۱۰۷) الانبياء﴾
﴿...وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ... بئى گومان تۆ له پاسته پى، رېبه رى، (۵۲)
الشورى﴾

﴿... وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ... له تاريكى دهريان دهخاو
به رهو رو ناكيان دهبا، (۱۱) المائدة﴾

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ... ههر نه ويشه له ناو خوینده واراندا
پېغه مبه ريكى له خويان بؤ ناردن، كه نيشانه كانى نه ويان بؤ وه خوینى و له كتیب و
كارزانى رايانينى، ههر چهند نه وان له پيشودا له وپه رى گومر اييدا بون، (۲) الجمعة﴾
﴿... وَيَصْنَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ... گرانا بى زنجريان له سهر
لادهبا، كه به وانيان شه تهك^{۲۵۸} دا بون، (۱۵۷) الأعراف﴾

﴿... أَسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ... ههر كاتى خوداو پېغه مبه ر
ليو داوا ده كهن كارى بكهن ئيوه بى ببوژينه وه، جى به جى بكهن، (۲۴) الأنفال﴾
﴿...وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا... ئيوه له سهر ليوارى ناگر بون،
ههر خوا بو رزگارى كردن، (۱۰۳) آل عمران﴾

به راستى هاوه لان له گهل پيشهنگو سهرمه شقى^{۲۵۹} خوياندا به خته وهرو
به هره وهرو^{۲۶۰} بون، شايس تهيه و جى خويه تى به هاوه لايه تى نه و پېغه مبه ره
به ختيارو شادمان بن.

(۲۵۸) نهوانى بى به سترابونه وه.

(۲۵۹) پيشه وا.

(۲۶۰) به هره مه ند.

پەرۋەردىگار: مېھرو سۆزۈ ھېمنىۈ ھەدارى بەسەر ئارادىكارى بىرۈ ھىزاندا^{۲۶۱}
 دابىرژىنە، كە لە كۆتۈ زىنجىرى لاپىيىدا ئازادى كىردن، گىيان و پۇخى لە ئاستەنگى^{۲۶۲}
 پەشىۋىدا^{۲۶۳} پىزگار كىردن، پەرۋەردىگار: لە ھاۋەل و يارانى شىكۆدارى پىزماھەندى
 بىۋىنە، لە پاي ئەۋ ھەۋل و كۆششە پىش كەشيان كىرد.

بىزارى لە ژيان مەنۋىنە

ھەركەسى ھەنگاۋى نوئى نەنىتۈ بە يەك شىۋە بگوزەرىنى، شىاۋى توش بونى
 دەردى بىزارىيە، چونكى ھەر خۇي ھۆكارى ئەم دەردەيە، مەۋق بەۋ سىروشتەى خوا
 تىيىدا پەخساندۈە لەسەر يەك شىۋە گوزەراندىن چارس و^{۲۶۴} ھەراسانە، ھەر بە ساي
 ئەۋەيە خۋاي پاك و بى گەرد ھەمە پەنگى ۋ ھەمە جۆرى لە كاتۈ شۋىنەكانداۋ، لە
 خۋاردن و خۋاردنەۋەۋ، درۈستىكراۋەكاندا فەراھەم ھىناۋە^{۲۶۵}، پىروانە جىاۋازى نىۋانى
 شەۋ پۇژ، گران و ئاسان، پەش و سىي، گەرم و سارد، سىيەرو ھەتاۋ، ترشى و شىرنى،
 خۋاي كىردىگار لە پەرتۈكى خۇيدا باسى لەم ھەمە پەنگى ۋ جۆراۋ جۆرىيە كىردۈە:

﴿...يَخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ...﴾ لە دەرونى^{۲۶۶} تراۋىكى^{۲۶۷} ھەمەپەنگ

دېتە دەرى، ﴿٦١﴾ النحل ﴿﴾.

﴿...مُتَشَكِّبًا وَغَيْرَ مُتَشَكِّبٍ...﴾ بە رۋالەت ۋەك يەك و لە تامۈ پەنگا جىاۋازن.

﴿١٤١﴾ الأنعام ﴿﴾.

(۲۶۱) ۋاتە: بەسەر پىغەمبەرى خۋادا بىرژىنە.

(۲۶۲) تەنگانەى.

(۲۶۳) پەرىشانى.

(۲۶۴) بىزار.

(۲۶۵) درۈست كىردۈە.

(۲۶۶) لە سگى.

(۲۶۷) ھەنگۈينىكى.

﴿... وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا ...﴾ لە گیۆه گانیڭش پێگه و
 بانی سپی و سوری جۆراو جۆری به پەنگ جیای وەدی هێنان؟ ﴿٢٧﴾ فاطر.
 ﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ...﴾ ئێمه ئاوا لە ناو خەلکا زەمانە دەستاو
 دەس دەکەین، ﴿١٤٠﴾ آل عمران .

"بەنی ئیسرائیل" یەکان لە بەجێزترین خۆراک بێزاریان دەربری هەر لەمەپ
 ئەو بو لەسەر خواردنی بەردەوام بون ﴿... لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ ...﴾ (گویتیان) موسا
 ئێمه بەیەک جۆره خۆراک هەدا نادەین، ﴿١١﴾ البقرة.

"خەلیفه مەئمون" ئەم جیاکاریە بەجێ دەهێنا، چارە لە دانیشتنەوه چارە لە
 پێوه، چارە لە پێوه، قورئانی دەخویندو پاشان دەی وت لە یەک شیوەدا دل بێزارە،
 ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيلَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ ...﴾ ئەوانەى -ج لە پێوه و ج لە جێوه،
 بە دانیشتن، ج لەسەر تەنیشت دەخەون- هەر یادى خودا دەکەن، ﴿١٣١﴾ آل عمران.

هەر کەسیکیش سەرنجی بوارەکانی پەرستش ^{٢٦٩} بدات هەمە چەشنی و نوێکاری لێ
 بەدی کات، هەندێ لە جۆرهکانی بەندایەتی کردەى دلن، یا گوشتارن، یا کردارن، یا
 بەخشینی پۆل و پارەن.

زەکاتدان و پۆزو گرتن، حەج کردن و گیان بۆ خودا بەخت کردن، هەر لە نوێژدا
 هەمە جۆری وەدی دەکری، ڕاوەستان و چەمانەوه، ڕودا خستن و دانیشتن، جا هەر
 کەسێ ئاسودەیی و چاپوکی ^{٢٧٠} و، کۆلنەدانی گەرەك بێ، لە کردەى پۆزانەیدا لەوه
 دەست هێنای زانست دا ئاتاجی هەمە ڕەنگی دەبێ، بۆ نمونە لە بوارى خویندندا
 جۆرهها هونەر هەلبێژری، وەکو شارەزایی لە قورئان و توێژینهوهى ژيان نامەى
 پێغەمبەر و فەرمودەى، کاراشنایی لە دەرە ئایینیەکان، میژو ناسی و وێژە ^{٢٧١} ناسی و

٢٦٨ نارام ناگرین.

٢٦٩ پەرستن.

٢٧٠ چوستی.

٢٧١ پەروەردە.

وشیاری گشتی، ئا بەم شیۆمیه کاتی پۆژانەى دابەش بکا لە نیوانی نواندنی بەندایەتی و بەحەلانی بەسەربردن، سەرەدان و ^{٢٧٢} لە میوان پېشوازی کردن، گەشت و سەیران و وەرزش کردن، ئەوسا خێوی ^{٢٧٣} دلتیکی زیندوو و پۆشنایی بەخشە، سەبارەت بەوێ هەمە چەشنی خۆش دەوێ و هەنگاوی نوێی گەرەکە.

نیگەرانی مەنبە

با ئەو فەرمودەى پەرورمێنت هەوێنی دڵ نەوايیت بێ: ﴿الَّذِي نَشْرَحُ لَكَ صَدْرَكَ ...
ئەدى نێمە تۆمان سینه گوشار نەکرد؟﴾ (١) الشرح.

ئەم دڵ دانەوێهە هەمو ئەوانە دەگرێتەو هەلگری پەيامی راستین و چاویان پۆشنایی دەبینی و پێگای خاویان گرتۆتە بەر.

﴿أَمَّنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِٗٓ قَوْلٌ لِّلْقَسِيسَةِ قُلُوبُهُمْ مِّن ذِكْرِ
اللَّهِ ... ئاخۆ کەسێ خۆدا دلتی بۆ ئیسلام گوشار کردووە دیارە بەر تیشکی بەزەیی
پەرورمێندەى خۆی کەوتووە، کەى دەبێ وەك ئەوانە بێ کە دلتێقن؟ هاوارە بۆ ئەو
کەسانە دلتێقن لە یادى خۆدا،﴾ (٢٢) الزمر.

کەوايە راستەقینەى هەیه دڵان بەراوە ^{٢٧٤} دەکا، نا دروستیکیش هەیه دڵان
رەق و توند دەکا.

﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ، يَشْرَحْ صَدْرَهُ، لِلْإِسْلَامِ ... هەر کەسێ خۆدا حەز بکا، بۆ
خۆی پێگەى نیشان دەداو بۆ پېروا بە ئیسلامەتى دلتی گوشارى دەدات،﴾ (١٢٥) الأنعام.

دیارە ئەم ئایینە ئامانجیکە تەنیا شیاوی کەسانیکە بە دواى راستیدا وێلن. هەر
کەسێ لە چاوەدێرى و کۆمەکی و هاریکاری خوا دلت نیاپە لە تەنگانەدا ئەم وتەیهى لە

(٢٧٢) سەردان.

(٢٧٣) خاوەن.

(٢٧٤) فراوان.

دەم دایە: ﴿...لَا تَخْزَنَ ابْنُ اللَّهِ مَعَنَا... خەمت نەبێ ئێمە خودامان دەگەلە،
 ①۰ التوبة﴾.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا
 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... ئەو کەسانەى بێیان وتن: گەلە کۆمەکی و لێ کراوە و
 بە پەناوە دێنە سەرتان، ئەشێ ترسو لێیان هەبێ، باوەریان بەهێزتر بوو و گوتیان:
 ئێمە هەر خودامان بێ بەسمانەو چاترین پشتو پەنامان هەرئەو، ①۱۲ آل عمران﴾.
 کە خوا یاومرت بێ و وە خوڭرو پارێزمرت بێ هەر ئەوەندەت بەسە.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَبْ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ... ئەى پێغەمبەر! بۆ تۆ بۆ
 باوەردارانێ شوینت کەوتون، خودا بەسە، ①۱۴ الأنفال﴾.

هەر کەسیکیش بەرەو ئەو پێگایە راستە پێ بێ، دەگا بە مەنزلی خۆی و مەحاله
 کە لا پێ بێ.

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ... سا تۆ خۆت بدە دەس کەسێ، کە هەر
 زیندوو نامرێ، ①۱۵ الفرقان﴾.

غەیری خودا بێ زەبرەو^{۱۲۵}، دەستەوسانە^{۱۲۶}، دەبێ بمرێ و بەرەو نەمان پێگا بگرێ.
 ﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَخْزَنَ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ
 ①۲۷ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ... خۆراگر بە! دیارە خۆراگرتنیش
 هەر بە خواپە و خەمیان مەخۆ و لەو فیل و تەلەکانەش دەى کەن، دلتهنگ مەبە. بێ
 سو خودا وێرای خۆپارێزان و چاکەکارانە. ①۲۸ النحل﴾.

①۲۵ بێ دەسەلات.

①۲۶ پێویستە.

خوای گەورە کۆمەکی و بەرگری خۆی تاییبەت کردووە بە دۆستانی گە بە پێی لە خوا ترسان و کردو کۆشیان کۆمەکیان دەگا و دەیان پارێزی و بەرگریان لێ دەگا.

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ...﴾ بە سستی ڕوتان تێ نەگا و خەمیش مەخۆن. ھەر ئیوەن کە سەر دەکەون، ئەگەر بپروا بە خوا ھەبە، ﴿۱۳﴾ آل عمران.

ھەر شکۆداری و پایە بەرزێک لە نواندنی بەندایەتی دا وەدی دی.

﴿لَنْ يَصُرُواكُمْ إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُؤْلُوكُمْ أَلَذَّابَارَ ثُمَّ لَا يُصْرُونَ...﴾ ئەوانیش - مەگەر ھەر بە دەم - دەنا ھەرگیز ناتوانن بۆتان بە زەر بن. ئەگەر دەگژی شو ڕاچن، زۆر زو پشت و تێدەکەن و ڕا دەکەن و کەسیش دە ھانایان نای، ﴿۱۱۱﴾ آل عمران.

﴿... لَا غَلَبَ لَنَا وَأَرْسَلْنَا إِلَهُ قَوًى عَزِيزٌ...﴾ خودا خۆی بپاری داو: بێگومانە من و پێغەمبەرەکانم سەردەکەوین. خوا توانای بە دەسلەلاتە، ﴿۱۲﴾ المجادلة.

ئەو پەیمانیکە سەرپێچی لێ ناکرێ و بە ئێنیکە دوا ناخێ.

﴿... وَأَقِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿۱۱﴾ فَوَقَّهَ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكْرُوا... کاری خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوی لە عەبدەکانی خۆی ھەبە. خوا ئەو دی لە ئاکامی خرابی ئەو فیلە دیانکرد، ڕزگار کرد، ﴿۱۵﴾ غافر.

﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ...﴾ باوەرداران کاروباریان دەبێ ھەر بە خوا بسپێرن، ﴿۱۲۲﴾ آل عمران.

خەمگین مەبە و بزانە تەمەنت تەنیا یەك ڕۆژی تێدا ماو، دە دی گەواپە بۆ خەمان لە خۆ بار دەکە و ڕوی خۆت گرزو مۆن دەکە ھاوارو ڕۆپۆ دەکە؟!

لە فەرمودەدا ھاتو: ((اِذَا اصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ، وَاِذَا امْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ...)) ئەگەر بە یانیت کردووە چاومڕی ئیوارە ئی داھاتن مەبە، ئەگەر ئیوارەت کردووە چاومڕی بە یانی ئی داھاتن مەبە.))

مەنبەست لەو فەرمودەییە ئەوەیە: کردو کوشت تەنیا بۆ رۆژی تیدا ژيانە بێ، خۆت بە رابردو سەرقال مەکو، لەمەر داھاتو ھالەت بێ ھال مەکە، ھۆنەر^{۳۷} یش دەلێ:

بە دواي چواندا وێن مەبە و ھیواو ئومیدیش پەنھانە
ھەر ئەو ساتەي لەبەر دەستتە جیی ئومیدو ھیواي ژيانە

جۆرێ لە جۆرەکانی گێلی و نەقامی ئەوەیە: بە ئاھو کەسەری رابردو خۆت بسوتینی و ھەرچی پەژاردو مەینەتی بەسەرچوھ لە خۆیدا وەرئالینی.

پەندیکی کوردیش دا دراوھ دەلێ: پێش گەشتن بە روبرای قاجت ھەلەمەکە.
ئەوھێ لەو وتەییە وەردەگیرێ ئەوەیە: پەلە لە رودانی روداوان نەکەي، دەرودو خەمانی لە خۆ بار نەکەي ھەتاوەکو پێی دەگەي و تامو بۆی ئی جێز دەکەي.

یەکی لە پێشینان دەلێ: ئەي بەرەي مرۆف تۆ تەنیا سێ رۆژت ھەيە، دوینیي رابردو: سبەي نەھاتو، ئەم رۆژەي لە رو، دەي وریا بە ئیمەرۆ خواي خۆت نەرمەنجینی. ئەو کەسەي خەمی رابردو ئیستاو داھاتو لە خۆي بارکا چۆن بۆي دەلوێ ژيان بەسەربا؟!

چۆن ئاسودەیی پەي بەدلی یەکی دەبا ھەر داخو کەسەری رۆیدا یادەبێ لەناو دلیدا تاو توێکا؟! ئەوسا لەناو بیروھزریدا بیھینی و بیباو بە بێھودە گیانی بێ ئازار بدا!
دەرسێک کە لەو فەرمودەییە وەردەگیرێ ((اذا أصبحت فلا تنتظر المساء واذا امسيت فلا تنتظر الصباح... ئەگەر بەیانیت کردوھە چاوەرپی ئیوارە لیدا ھاتن مەبە، ئەگەریش ئیوارەت کردوھە چاوەرپی بەیانی لیدا ھاتن مەبە)).

ئەو دەرسەي لەو فەرمودەییە وەردەگیرێ ئەوەیە: ئومیدت بێ مەودا نەبێ، رۆژی کۆچی یەکجارەکیت لەبەرچاو بێ، کردەي بەردار بنوینە، با خەمو خەفەت وات ئی نەکەن جگە لەم رۆ بە رۆژی ھەلاتنی خواستەکانت بقرسینی، ھەر لەم رۆژە ھەول و رەنجت بخەرەگەر، کاروپیشەت رێک و رێزکە، ھەر بەو رۆژە بایەخ بدە، رەوشتی نایاب بنوینە، بە باری تەندروستیت گەرنگی بدە، ھەلەسوکەوتت لەناستی خەلکدا راستکەوھ.

ھەئوئەستەيەك

دڭ گير مەنبە: چونكى بېريارى خوا دراو، قەدمى پيادە كراو، مەرەكەبى خامە وشكەوۋە بوەو، لاپەرە ھەئېچراوۋە، ھەموكردارو ھەرمانى بەجى بوە، كەواتە دلگىرى تۆ ھىچ لە بابەتەكە ناگۆرئ، تازە كار لە كار ترازاوۋە دھۆل دپاۋ تەقەى بېراو.

خەمبار مەنبە: خەمبارى تۆ بەرگەى شالۆى رۆزگار ناگرئو، بەرى رۆزئ بە بېزىنگى ناگرئ، بۆت ناپەخسى چركە ژمىرى خولەك چەپە خولەكەى^{۲۷۸}، بەرەو دواوۋە گوزمركەى، ئاۋى روباىر بەرەو ژورو سەرەو ھەلگەى^{۲۷۹}.

زوير مەنبە: زويرى وەكو رەشەباى سەرگەش و ھەلەشەىى واىە كەش و ھەوا بشلەژىنى، ئاۋى بى گەرد بشلۆيىنى، رەنگى ئاسمان بگرژىنى، لقو پۆپەى گولان لە گولشەندا تىك بشكىنى.

خەمگىن مەنبە: خەمىنى وەكو روباىكى بە ھاش و ھوش واىە كە لە دەرياۋە ھەلەپرژئو بۆ ناۋ دەريا دادەرژئ، وەكو كەسىكە رېسى لە خورى بھۆئى و^{۲۸۰} پاشان ھەئى وەشىنى، يا وەكو ئەوۋە واىە ئاستگەر كوندەى كون بو دەف دا، يا وەكو كەسى واىە بە پەنجەى دەستى لەسەر روى ئاۋ بنوسى.

تەمبار مەنبە^{۲۸۱}: چونكى ھەر ئەو ساتەى دڭ شادو بەختەومىرى لە تەمەنى تۆ دەژمىردى، نەكەى رۆزگارەكانت بكەيتە قوربانى خەمۇكى، شەوگارەكانت بە ناخ و داخان بەسەربەى، كاتە پېر بەھاكانت بەسەر خەماندا دابەش كەى، لە بە فېرۆ دانى تەمەنت زىادەرپۆى نەنۆيى، چونكو كەسى زىادەرپۆ نەيارىتى خوا وەدەس دىنى.

(۲۷۸) بەرەو چەپ پېچەوانەى كەى.

(۲۷۹) بەرەو ژورو ھەلگىرپەوۋە.

(۲۸۰) بچنى.

(۲۸۱) خەمبار مەنبە.

پەروەردىگارت ئىبوردەيە و ئىبوردەيى پەروەدەيە

ئايە ئەوئى گىرگى خۇرى ھىوات لى ھەلدىنى و ئاسۇى ئومىدت دەردەوشىنى،
بەختىارى دىنى و خەم دەتارىنى: ئەو و تەيە پەروەرگار نى، گە مزگىنى دىنى؟:

﴿قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ

جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ... بىژە: ئەى عەبدەكانى من! ئەى ئەوانەى گە بە لادان
لە ئەندازە، ناحەقىو لە خۆ کردە! نابى ئىو لە بەزمى خوا ناھومىد بن، چونكە
لە ھەموگوناھىك چا و دەپۇش، ئەو ئىبوردە و دلۇفانە، ﴿۵۲﴾ الزمر.

خوای گەورە بە وشەى "ئەى بەندەكانم" دلنەوايىان دەكا و ھىواى دواپۇژيان
گەش دەكا، بەو مزگىنىيە گەسانىكى تايبەت كىردەو دەرھەق بەخۇيان سەمكارن،
سەبارت بەوئى ھەلەى زۇريان ئەنجام داو و فرەتاوانيان لى پوداوە، چ جاي ئەوانەى
لە ھەلە و تاوان بەدورن! بەھەمان شىو بەندەكانى لە بىئومىدى و بەدبىنى ^{۲۸۲} ياساخ
دەكا و پىيان دەلن:

گەر تاوان كار ژىوانى دەرپى ئەو خوای گەورە لە ھەموتاوانى ورد بى يا درشت،
ديار بى يا ناديار دەبورى.

پاشان خوای بالادەست بە راناوى دلنياكار ^{۲۸۳} "اِنَّهٗ هُوَ ... و ئامرازى ناساندن (ال) ^{۲۸۴}
خوى دەناسىنى "اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ... گە ئەوپەرى بى ھەلەى و تەواوى خوا
دەگەيىنى.

ئايە بەختەو و شادمان نىت بەو مزگىنى و بەلئىنەى پەروەرىنت: ﴿وَالَّذِيْنَ
اِذَا فَعَلُوْا فَجْرَةً اَوْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاَسْتَغْفَرُوْا لِذُنُوْبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ

۲۸۲) رەشىبىنى.

۲۸۳) (الضمير المؤكد.....

۲۸۴) (اداة التعريف.....

الذُّنُوبُ إِلَّا اللَّهَ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ... ئەو که سانهی هه رگا کاری خراب دهگهن، یان ناحهقی له خو دهگهن، خودا له بیر نابهنه وهو له بهری دهپارینه وه: له خه تاگانیان ببوری، بیژگه خوداش کی له گوناهان دهبوری؟ جا نهوانه له سهر کاری که زانیویانه هه لهیه، پی داگر نین. ﴿۱۳۵﴾ آل عمران ﴿۱۳۵﴾

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ... ههر که سیکیش کاریکی ناله بار بکا، یان غه دریکی له خو بکا، پاشان له خودا بخوازی که بیبه خشی، دهبینی که خوا لیی دهبوری و دلوفانه، ﴿۱۱۰﴾ النساء ﴿۱۱۰﴾﴾

﴿إِنْ تَجَنَّبُوا كِبَارَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ... نهگهر ئیوه ئەو تاوانه زهلامانهی پیمان راگه یاندون نه یکه و خوتان دوره بهریز بگرن، هه له و به لهی دیکه تان له سهر لادهبین و ده تانبهینه شوینیکی به قه درو عیزمت، ﴿۳۱﴾ النساء ﴿۳۱﴾﴾

﴿... وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَأَسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ... جا نه مانهش له پاش نه وهی که ئەو غه درمیان له خو کرد، گهر بهاتانه وه لای تو داوای خودا لی خوشبونیان بکردایه، تو یه کیش، که پیغه مبهری، داوای له گوناھ بوردنت بو نهوانه بکردایه، بی گومان نهوسا دهیاندی، که خوا زیوانیه که یان قه بول دهکا و دلوفانه، ﴿۱۶۴﴾ النساء ﴿۱۶۴﴾﴾

﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ... ههر که سیکیش توبه کاری باوهردارو، ناگار چاکو، شارهزای راسته ریگه بی، من دهیبه خشم، ﴿۸۲﴾ طه ﴿۸۲﴾﴾

کاتی موسا پیغه مبهری U بی باوهری دهکوژی دهلی: ((فَاغْفِرْ لِي فَقُضْ لَهُ ... خوایه لیم خوش به نهویش لی خوش دهبی.

خوای پەرەمردگار دەربارەى داود پېغەمبەر دەفەر موى لە کاتێکدا دەگەرێتە وەو بەشیمان دەبگێرێ و ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ، ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّعَآبٍ ... نِئْمَةٌ لَهُوَ هەڵەیهى بەخشیمان، لە نزیکانى خۆمانەو گەرانهوى چاکى هەیه، ﴿٢٥﴾ ص﴾.

پاکى و بى گەردى بۆ ئەو خوايه ميهروسۆزى چەند فراوانەو چەندە دەرۆى خێرى ئاوەدانە!! بە ئەندازەى ميهرو لیبوردەى گشت گیرە هاوبەش پەیدا کەرانیى دەگەرێتە وە ئەگەر بەشیمانى دەر بپرێ و بۆ لای خوا وەگەرێنە وە، پیمان دەلى: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌُ وَحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ، وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ... ئەوانەى كە گوتیان: خودا سێهەمینە لە سێ كەسان، بى سۆ لە دین لایان داو. جگە لە خودای تاقانە، هیچ كەس بۆ پەرستەن ناشێ. ئەگەر بێتو دەس هەلنەگرن لەو قسانە - ئەوانیانە كەوا لە دین لایان داو - گرفتارى ئازارىكى بەزان دەبن. بۆ چ ئەوانە بەشیمانى نابەنە بەرقابى خودا و داواى بەخشینی لى ناكەن؟ كە خوا لە گوناھ دەبورى و دلۆقانە، ﴿٧٦﴾ المائدة﴾.

پېغەمبەرى پېشەوا ﷺ لە فەرمودەى كى راست و پەواندا دەفەر موى:

((يقول الله تبارك تعالی: يا ابن ادم، انك ما دعوتني رجوتني الا غفرت لك على ما كان منك ولا ابالي، يا ابن ادم، لو بلغت ذنوبك عنان السماء، ثم استغفرتني غفرت لك لا ابالي، يا ابن ادم، لو اتيتني بقراب الارض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئا، لايتك بقرابها مغفرة... خوای بەرزو بى هاوتا دەفەر موى: ئەى گروى ئادەم، تاوێكو لىم بپارێتە وەو چاوى ئومىدەت لە من بى، بى سۆ لە هەمو تاوانىكى دەبورم كە تۆ پېتە وە تاوانبارى و گوى پى نادەم، ئەى بەرەى ئادەم ئەگەر تاوانت بەرى ئاسمان بگێرێ و داواى چاوپۆشى لە من بكەى تاوانى تۆ دەپۆشم و گوى پى نادەم، ئەى دەستەى ئادەم، ئەگەر بە پراو پرى زەوى بە تاوێنە وە بەرەو من بپى بەلام كاتى پىم دەگەى هاوبەشیت بریار نەدای ئەوا بە پراو پرى زەوى بە لىخۆشبوێنە وە بەرەو تۆ دىم)).

لە فەرمودەییەکی تردا دەفەرموئ: ((ان الله يبسط بالليل ليتوب مسيء النهار، ويبسط يده بالنهار ليتوب مسيء الليل، حتى تطلع الشمس من مغربها... خۆی گەورە لە شەودا دەرگای لیڤوردەیی خۆی کردۆتەووە تاووەکو تاوانبارانی رۆژ بگەرێنەووە، لە رۆژدا دەرگای میهروسۆزی وایا کردووە تاووەکو تاوانبارانی شەو ژێوانی خۆیان دەرپەرن هەتا خۆر لە خۆرئاواوە هەڵدێ)).

لە فەرمودەییەکی قودسیدا هاتووە: ((يا عبادي انكم تذنون بالليل والنهار وانا اغفر الذنوب جميعا، فاستغفروني اغفر لكم... خۆی گەورە دەفەرموئ: ئەو بەندەکانی من ئێوە لە شەو رۆژدا گوناھ دەکەن منیش خۆیەکی ئی بوردەم و لە هەمو تاوانی دەبۆرم، سا داوای ئی خۆشبوتم ئی بکەن هەتا لێتان خۆشەم)).

هەروەها پێغەمبەری خوا لە وتەییەکی تردا دەفەرموئ: ((والذي نفسي بيده لو لم تذنبا لذهب الله بكم ولجاء بقرم اخرين يذنبون فيستغفرون الله فيغفروا لهم... سوێند بەوێ گێانی منی لە دەستە ئەگەر بێ و ئێوە تاوان نەکەن خۆی گەورە ئێوە لائەباو گەلێکی تر دەئێ و تاوانیان لە دەست رۆیداو داوای لێخۆشبون بکەن و خوداش لێیان ببورێ.

لە فەرمودەییەکی تردا: ((والذي نفسي بيده لو لم تذنبا لَخَفْتُ عليكم ما هو اشد من الذنب، وهو العجب... سوێند بەوێ گێانی منی لە دەستە، ئەگەر بێ و ئێوە توشی تاوان نەبێن، شتێکی مەترسیدارترتان لێ چاوەرێ دەکەم، ئەویشیان پرا لەخۆیی یە.

لە فەرمودەییەکی تردا: ((كلکم خطاء وخیر الخطائین التوابون... هەمو تاوان شیایو هەڵە کردنن چاترینی هەڵەکارانیش تۆبە کاران)).

لەو فەرمودەییەشدا دەفەرموئ کە هەڵەووە خۆ هەڵناگرێ: ((لله افرح بتوبة عبده من احدمكم كان على راحلته، عليها طعامه وشرابه، فضلت منه في الصحراء، فبحث عنها حتى ايس، فنام ثم استيقظ فاذا هي عند رأسه، فقال: اللهم انت عبيد، وانا ربك اخطأ من شدة الفرح... بە دلتیایەووە خۆی گەورە لە ژێوانی^{٢٨٥} بەندەو خۆی خۆشتر دێ لە

یه کئی له ئیوه له بیابانی و لاخه که ی گوم کاو خواردن و خۆراکی له سهر پشتی ئه و
ولاخه بئ، ههتا ئومیدی دهبرئ به دواي دابگه پئ، به ناچاری خه و به سهر چاوی دا
بئ و پاشان به خه بهر بئ و له ناكاوی ببینی و لاخه که ی له سهر سه ری ه وه وه ستاوه، له
خۆشیان هه له بكاو بلئ: خوايه گیان تۆ بهنده ی منی و منیش په رومردگاری تۆم)).

ئو هه رموده یه ش گومانی تیدانیه که له پیغه مه به ره وه ﷺ بیستراوه: ((ان عبدا
اذنب ذنبا فقال: اللهم اغفر لي ذنبي فانه لا يغفر الذنوب الا انت، ثم اذنب ذنبا، فقال:
اللهم اغفر لي ذنبي فانه لا يغفر الذنوب الا انت، ثم اذنب ذنبا فقال اللهم اغفر لي ذنبي
فانه لا يغفر الذنوب الا انت، فقال الله عزوجل علم عبدي ان له ربا ياخذ بالذنوب، ويعفو
عن الذنوب، فليفعل عبدي ما شاء... يه کئی له بهنده گانی خوا، تاوانیکی کردو گوتی:
ئه ی په رومردگارا له تاوانم ببوره و هه ر تۆ له تاوان ده بوری، جاریکی تر توشی تاوان
هاته وه و، گوتی: په رومردگارا له و هه له یه م ببوره به راستی هه ر تۆ خوايه کی به ئ
بورده ی، بۆ جاری سئ یه م توشی گونا هیکی تر هات و په شیمانی ده ربړی و گوتی:
په رومردگارا ئه و جاره شیان بم به خشه به راستی به خشنده یی هه ر شیاوی تۆیه،
خوا ی به خشنده هه رموی: بهنده ی من هه ست ده کا په رومردگاریکی هه یه به هوی
تاوان خه لکی ده گرئ و له تاوانیش ده بوری، که وایه هه رچی بیکا و په شیمانی بنویئ
منیش لئی ده بورم. مه به س له و هه رموده یه ئه وه یه بهنده هه رچه ندی تاوانبار بئ
به لام ژیوانی ده ربړی و بۆ لای خوا بگه پئته وه خوا ی گه وره ده فه رموی منیش هه ر
لئی قه بول ده کم)).

خه مبار مه به، هه مو شتی قه زاوقه دری خوايه

هه ر که سئ موسلمان بئ و شوین بئ هه لگير پیغه مه به ری خوا بئ ﷺ بیروباوه ری
وايه هه ر جینی ببئ به قه زاوقه دری خوايه، هیج شتی نایبته ئاراو ده مه گه ر به
ئاگاداری و فه رمانی ئه وه و، ئه و لئی ئه ندازه گیره.

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا
إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ... هه ر به لاییک پوده دا له م سهر زه مینه و هه ر به لایه ک که

به سهر خودی خوتان دئ - بهر له وهی وهدی بهینن - له دمفته ریکدا نوسراوه و نه مه

لای خودا ئاسانه، ﴿٢٢﴾ الحديد.

﴿إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ... نَيْمُهُ هَهُ مَوْبُونُهُ وَمَرْمَانُ بِهِ نَهْ نَدَا زَهُ نَافِرَانْدُوهُ، ﴿١٩﴾ القمر﴾.

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِتَنِيٍّ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ

الْصَّابِرِينَ... دياره نيمه جاروباره به هينديك ترسو برسی بونو له ناوچونو كه م

بونه وهی مائی دنياو بهر بوتان، به نه زمونتان دهگه يينين. مزده بده بهو كه سانهی

خوارگرن، ﴿١٥٥﴾ البقرة .

فهرمودهی پيغه مبه ريش له وباره وه هاتون: ((عجباً لأمر المؤمن!! ان امره كله له

خير، ان اصابته سراء شكر فكان خيرا له، وان اصابته ضراء صبر فكان خيرا له،

وليس ذلك الا للمؤمن... کردارو فهرماني موسلمان سه رسوپ مينه!! هه موباريكي زيانی

فهرو چاكه يه، نه گهر خووش گوزهرانی به سه ردا هات سوپاس گوزاره، له مه پ نه وه

به هره داره، نه گهر ريش ناخوشي بيبي نأرامی له سهر ده گري، به ساي نه مه خه لاتی

خواوه دمست ديني، نه مه شيان ته نيا بو باوه ردار ره خساوه)).

ده فهرموي: ((اذا سئلت فاسأل الله، واذا استعنت فاستعن بالله، واعلم ان الامة

لو اجتمعوا على ان ينفعوك بشيء لم ينفعوك الا بشيء قد كتبه الله، وان اجتمعوا على

ان يضروك بشيء لم يضروك الا بشيء قد كتبه الله عليك، رفعت الاقلام، وجفت

الصحف... نه گهر داوات كرد داوا له خوا بكه، نه گهر ريش كو مه كي و يار مه تيت

گهر كه هانا به رهو خوا ببه، دنيا به نه گهر هه موخه لك له بهرزه وهندي تو

كو بيته وه، ناتوانن سودت پي بگه يينن به هيچ جوړي، مه گهر بايي نه وهندهی بریاری

خواي له سهر بي، نه گهر ريش هه مويان هه ول دهن به شيوه يي زيانت پي بگه يينن بويان

نالوي^{٢٨١} مه گهر بارت هقاي نه وهندهی بریاری خواي له سهر بي، پي نوسي خوا له

نوسين بوته وهو لاپه ره وشكبوته وه)).

بە ھەمان شێوە دmfهەرموئ: ((واعلم ان ما اصابك لم يكن ليخطئك وما اخطأك لم يكن ليصيبك... دئيا به ئەوێ تۆ بپێکی بەسەر تۆو ھەئنابری، ئەوێ بەسەرتا ھەئبیری تۆ ناپێکی)).

ھەرودھا دmfهەرموئ: ((جف القلم يا أبا هريرة بما أنت لاق... ئەي "ئەبا ھورەیرە" ئەوێ تۆ پێی گرفتار ببی تازە قەلەمی قەدەر نوسیویتی)).

بەو شێوەیە لەو فەرمودەدا دmfهەرموئ: ((احرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجز، ولا تقل: لو اني فعلت كذا لكان كذا، ولكن قل: قدر الله وماشاء فعل... لەسەر ئەوھیان پێ دایگرە کە سودت پێ دەگەيەنئو، پشتت بە خوا ببەستەو بئ توانایی مەنوینە، وا مەئئ ئەگەر ئاوام بکردایە واو وا دەبو، بەئگە بئئ: چارەنوسی خوا وابو ئەوھش، کە خوا بیهوئ دەبئ ھەر بێتە دی)).

لەو فەرمودەيەشدا دmfهەرموئ: ((لا يقض الله قضاء للعبد الا كان خيرا له... خوای میھرەبان ھەرچی بۆ بەندەي خۆی بە رەوا ببینیو بپریاری لەسەر بدا، ئەوا بەرژەوھندی ئەوێ تێدایە)).

دەربارەي گوناھو سەربپچی کردن پرسیاریان لە "ئیبن تەیمیەي"ی شیخی ئیسلام کرد: ئایە گوناھیش بەرژەوھندی بەندەي تێدایە؟

لە وەلام دا گوتی بەئئ، بە مەرچی پاشگەز ببیتەوھو ژێوانی دەربپئو داوای لئ بوردن لە خوا بکاو مل کەچی بۆ بنوینئ.

خوای تاك و تەنیا دmfهەرموئ: ﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ... رەنگە لە شتێك ھەز نەكەن بەلام بۆتان وەخپرگەرئ، رەنگیش ھەيە ئاوات بۆ شتێك بخوازن کە ئاكامەكەي باش نەبئ، خودا دەزانئو ئێوھ سەري لئ دەرناگەن، ﴿البقرة﴾.

خەمگین مەبە، گەشبین بە

"تیرموزی" ئەو فەرمودەییە دەگیرێتەو: ((أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ: اِنْتِظَارُ الْفَرَجِ... چاترینی بەندایەتی ئەوویە ئومیدی رزگاریت ببی.

﴿أَلَيْسَ الضُّحَىٰ بِقَرِيبٍ ... نَاحُوْا بِهَيَاَنِ نَزِيكَ نِيَه، ﴿٨١﴾ هود﴾

چاوت لە دەرۆزی رزگاری خۆی بەهەرەوەر بی، چاومرێ بە، هەر بینا خۆری ئومیدی بی ئومیدان لە سپێدەیی بەیاندا هەلبی.

گوردیش گوتەنی: زولم لە ئەستوری دەپچرێ.

ئەگەر تەنگانە تەنگی پی هەلچنی چاومرێ لیبۆنەووی دەرۆی خیر بە.

خوای هیژدارو توانادار دەفەرموی: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ... هەر کیش لە خودا بترسی، دەرۆکی لی دەکاتەو، ﴿٢﴾ الطلاق﴾ .

خوای دەفەرموی: ﴿... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ... هەر کیش

لە خودا بترسی، خەتاکانی دادەپۆشی و پاداشتی گەورەیی دەدات، ﴿٥﴾ الطلاق﴾ .

﴿... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ... هەر کیش لە خودا بترسی خوا کاری

ناسان دەکا، ﴿٦﴾ الطلاق﴾ .

لەو فەرمودە حاشا وەخۆ هەلنەگرەدا پیغەمبەری خوا دەفەرموی: خوای گەورە

دەفەرموی: ((أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فليظن بي ما شاء... بەندەیی من چ گومانی بە

من دەبا بەو شیومیە مامەلەیی لەگەڵدا دەکەم، جا چ گومانیکم پی دەبا با بیبا)).

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ ...

ئا ئەوسا کە پیغەمبەران ناھومید بون، مەردمیش وایاندەزانی کە درۆیان دەگەل

کردون، یارمەتی ئیلمەیان بۆهات، ئەوانەش وا حەزمان کرد رزگارگران، ﴿١١٠﴾ يوسف﴾ .

خوای گەورە ئەم و تەییەشی فەرموو: ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

﴿٦﴾ الشرح﴾ .

ھەندى ئە توپۇزمەوانى قورئان ئەو قسەيە دەكەن - ھەندىكىشان بە ھەرمودەى دادەنن- كە دەئى: ((لَنْ يَغْلِبَ عُسْرُ يُسْرَيْنِ... ناخۆشئىك بەسەر دو ناخۆشئاندا زال نابى)).

خوای بى ھاوتا دمفەرموى: ﴿... لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثَ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ (١) الطلاق ﴿...﴾ لە پاش تەنگانە ھەرەحنایى ھەيە، ئارى، لە پاش تەنگانە ھەرەحنایى ھەيە گەورەى بۆ ئەو دمفەرموى: ﴿... أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ... تۆ بزانه كە يارىدەى خوا نزىكە، (البقرة ٢١٤)﴾.

﴿... إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ... ئەو كەسانەى چاكە كارن، لە بەزەى نزىكن، (الأعراف ٦٧)﴾.

لە ھەرمودەيەكى ترى پىغەمبەرىشدا ھاوئە: ((واعلم ان النصر مع الصبر، وان الفرج مع الكرب... دئىيا بە سەرکەوتن ھاوشانى ئارام گرتنە، رزگارى دوا بە دواى خەفەت بارى چەشتنە)).

ھەئۆستەيەك

خەمبار مەبە: چونكو مال و سامانى داکراوت^{٢٨٧}، كۆشك و تەلارى بەرچاوت، باخ و بىستانى سەوزى رازاوت، ھاوكات لەگەل خەمبارى و كەسەر و، ھەلكىشانى ھەناسەى بە كۆلدا: جيا لەوئى دلت خۆش كەن، پتر گرى پەژارەو كۆلئىت جۆش دەدەن.

خەمبار مەبە: ئەگەر بى و دلت بكەيتە ھەساوگەى خەمان و چاوەكانى بۆ داخەى، بائى خۆى بۆ بنوئى و ھەكو توپكىك خۆت بەسەر خەماندا دابىنى، ئەوا دئىيا بە داودەرمانى پزىشكان و رىگا چارەى چارەسازان دەردى تۆ تىمار ناكەن.

ئەگەر تۆ لە بارەتدا ھەبى بە دئىكى پاكەو نزا بكەى، لەبەردەم قاپىەى خوایىكى ھەرمزال و پەرورەندە^{٢٨٨} مل كەچانە خۆت بە گۆرئ دادەى، ھەلىكى زىرپىنت بۆ

رەخساۋە لە سى يەكى كۆتايى شەودا ناوچاۋانت لە گرېنۆشدا لە ناو خۆلدا تۆزاۋى كەى، بۇ دەبى ئەۋەندە كەسەرەن لە خۆ باركەى. خەمبار مەنبە: ئەم گەردونە بە چەندىن ھەسارەى درەخشاۋە^{۲۸۹}، ئەم زەمىنەو ئەۋەى تىي دا رەخساۋە، ھەر لە باخو باخاتى درەۋشاۋە بگرە كە جۆرەھا جوتە گزۈگىي تىدا رۋاۋە- تا دەگاتە چەندىن دارو درەختى ميوەدارو، چرە و^{۲۹۰} جۆگەو جۆبار، خۋاى دەھەندە^{۲۹۱} لە پىناۋى تۆىدا فەراھەم ھىئاۋە، لەگەل ئەۋەشدا دل گرانى!!

خەمبار مەنبە: خۆ ئاۋى سازو شىرىن دەنۆشى، لەم كەش و ھەوا پاكە ھەناسە ھەلدەمژى، لەسەر دو پىي بى خەش دەگوزمىي، شەۋانە بە ئاسودەى سەر دەنىيەۋە.

(دۇش دامەمىنە و ژىۋانى بۇ خۋاى بە خەشندە بنوینە)

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ... ھەر پىم گوتن داۋاى لىبوردن لە پەرۋەردىارتان بکەن، ئەو بى گومان زۆر لىبۆرە. لە ھەۋاۋە بارانىكى پەلە دمرتەن بۇ بنىرى. بە دارايى و بە كورانىش ياريو بداۋ باغاتو بۇ پەيدا بكاو جۆبارتان بۇ ۋەدى بىنى، ﴿١٢﴾ نوح﴾.

بۇ ئەۋەى لە تەنگزەو خاكە سارى رزگارت بى و ھىمنى و ھەدارىت^{۲۹۲} لە ناو دلدا بى، رۆزى ھەلالت ۋەدەست بى و زاپۇلەى^{۲۹۳} دەستەۋەرمەت^{۲۹۴} لى بەپاشكەۋى و بارانى

۲۸۸) پەرۋەردگار.

۲۸۹) تروسكاۋە.

۲۹۰) بىشە/دارستان.

۲۹۱) بەخەشندە.

۲۹۲) ھىۋاشى.

۲۹۳) مەندال.

۲۹۴) گۆى دىر.

پېر پېتو سودمەندىت بەسەردا ھەلبېرژى، زۆر فرمىسكى ژىۋانى^{۲۹۵} ھەلرژىنەو ناۋى
خوۋا بەسەر دەمت دابىنە.

﴿وَأَن أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُغْفِرْ لَكُمْ مَتَّعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ...﴾^{۲۹۶} لە پەرودەدگارى خۆتانىش داۋا بىكەن، لىۋ بېورىۋ بىشگەرپنەۋە بۆ لای
ئەۋ، تا ماۋەيەكى ناۋنراۋ ژيانى خۆشتان بۆ دابىنكاۋ دەگەل خاۋەن ھەر چاگەيەك
چاگەى بىكا، ﴿۳﴾ ھود.

فەرمودەى پىغەمبەرى خوا ﷺ لەۋبارەۋە ھاتوۋە: ((من اكثر الاستغفار جعل الله
له من كل هم فرجا، ومن كل ضيق مخرجا... ھەرگەسى فرە^{۲۹۷} ژىۋانى بۆ خوا بنوۋىن،
خوۋى گەۋرە لە ھەموچورتىم^{۲۹۷} رزگارى بۆ دىنىۋ، لە تەنگانەدا دەرىدەھىن)).

ئەم نزايە ھەمىشە بىكە بە ئامرازى پارانەۋە، كە گەۋرەترىن پەيشى^{۲۹۸} ژىۋانى
دەربېرپنە، پىشەۋا بوخارىش ئەۋ فەرمودەيە دەگىرپىتەۋە: ((اللهم انت ربي لا اله الا
انت، خلقتني وانا عبدك، وانا على عهدك وعدك ما استطعت، اعوذ بك من شر ما
صنعت، ابرء لك بنعمتك علي، وابوء بذنبي فاغفر لي، فانه لا يغفر الذنوب الا انت...
ئەى خۋايە تۆ پەرودەردىارى منى، ھەر تۆ شياۋى پەرسىتى، منت فەراھەم ھىناۋەۋ
بەندەى تۆم، من لەسەر ئەۋ پەيمانەۋ بەئىنەم كە بە تۆم داۋە بە پىنى توانام، پەنات
پى دەگرم لە سەرەنجامى ئەۋ تاۋانەى كردومە، دان دەنىم بەۋ بەھرەۋ خەلاتەى
بەسەر منتدا ھەلرژىتوۋەۋ دان دەنىم بە ھەلەۋ تاۋانى خۆم، خۋايە لىم بېورە،
بىگومان تەنيا تۆ خۋايەكى لىبوردەى)).

۲۹۵) پەشيمانى.

۲۹۶) زۆر.

۲۹۷) كاردساتى.

۲۹۸) رستەى.

(خه مگین مه به، هه میشه خوات له یاد بی)

پاکی بو خوا که دمفه رموی: ﴿...أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ ... باش بزنان که یادی خوا ئوهره و نارامی دلانه، ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

دمفه رموی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ ... سا ئیوه یادی من بکه، تا منیش له بیرتان نه کهه. ﴿۱۵۲﴾ البقرة﴾.

﴿وَالذِّكْرُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَلِذِكْرِكَ ... ژن و پیاوی که زور یادی خوا ده کهه. ﴿۳۵﴾ الاحزاب﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿۴۱﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ... ئه ی گه لی خاوهن باومرآن! فره یادی خوا بکه (و له یادی ئه و رانه وهستن هه موبه یانی و ئیواران له پاکی و بی عه بیی خودا گوزارشت بکهه. ﴿۴۲﴾ الاحزاب﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ... ئه ی گه لی خاوهن باومرآن! سامان و زار و ئه تان یادی خواتان نابی له بیر به ریتته وه، ﴿۹﴾ المنافقون﴾.

﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ ... ئه گهر له بیر یشت نه ما یادی بهر وه رندمت بکه. ﴿۲۴﴾ الکهف﴾.

﴿وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿۴۸﴾ وَمِنْ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَادْبَرْ النُّجُومِ ... ههر کاتێ له جی راده بی په سنی بهر وه رندمت بده. له شه ویشدا شوکری بکه و په سنی بده، له وه دهمه شدا که هه ساره ناوا دهن، ﴿۴۹﴾ الطور﴾.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ... ئه ی گرو ی خاوهن باومرآن! ئه گهر ده گهل دوژمنان روه بهر و دهن، خوی که وه ره به گه وه ره بگرن و گه ئیک یادی خوا بکه، شایه تا ئیوه سه رکه ون، ﴿۴۵﴾ الانفال﴾.

چهند فهرمودهیه کی راستی پیڅه مبهري ﷺ له وباردوه هاتون: له وانه: ((مثل الذي يذكر ربّه والذي لا يذكر ربّه مثل الحي والميت... ويّنهى نهو كه سهى يادى خوا دهكاو نهو ویشی كه يادى خوا نهكا، ويّنهى زيندو مردوه)).

له فهرمودهیه کی تر دا پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى: ((سَبَقَ الْمَفْرَدُونَ... هه لکه وتو بى ويّنه كان له پېشپرکى دا پېش كه وتن)).

گوتهيان نهى پیڅه مبهري خوا نهو هه لکه وتوانه کين؟

پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى ﴿...وَالَّذِكْرُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَالذِّكْرُتِ ...

نهو ژن و پياوانه ن زور يادى خوا دهكهن. ﴿٣٥﴾ الأحزاب ﴿٣٥﴾

ههروه ها دهفهرموى: ((الا اخبركم بافضل اعمالكم، وازكاها عند مليكم، وخير لكم من انفاق الذهب والورق، وخير لكم من ان تلقوا عدوكم فتضربوا اعناقهم ويضربوا اعناقكم؟ قالوا: بلى يا رسول الله. قال: "ذكر الله"... ثايه پيتان بلّيم باشتين و پاكتين كرده وه له لايه ن خواوه كه نه نجامى ددهن، له به خشينى زيرو زيويش به هه پرمين تر بى و چاتر بى له وه كه بگهن به دوژمنتان و له گهرده نيان بدن و نهوان له گهردى نيوه بدن؟

گوتهيان: به لى نهى پیڅه مبهري خوا.

پیڅه مبهري خوا ﷺ فهرموى: نهو ديان يادى خوايه)).

له فهرمودهیه کی تر دا هاتوه: كه پياوى هاته لای پیڅه مبهري خوا ﷺ گوتهي: نهى پیڅه مبهري خوا، نهرك و فرمانه كانى ئيسلام به سهرمه وه زور بونه، منيش به سالدا چوم و بى توانام، شتيكى وام پى بللى دهستى پيوه بگرم.

نهو ویش فهرموى: ((لا يزال لسانك رطبا بذكر الله... يا بهر دهوام زمانت به يادى

خواوه تهرو پاراو بى.

دنگير مېبه و له مېهرې خوا نانو ميډ مېبه

﴿إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ... هەر نهوانه‌ی خوا نه‌ناسن له به‌زمی خوا ناهومیډن، ﴿۸۷﴾ یوسف﴾.

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ... تاهوسا که پیغه‌مبه‌ران ناهومیډ بون، مه‌ردمیش وایاند‌مزانى که درو‌یان ده‌گه‌ل کردون، یارمه‌تی نیمه‌یان بو‌هات، ﴿۱۱۰﴾ یوسف﴾.

﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَبَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَذَابِ وَكَذَلِكَ نُخَيِّجُ الْمُؤْمِنِينَ ... یونس‌مان له خه‌مه‌که‌ی رزگار کرد. نیمه‌ناوا باوم‌پ‌داران رزگار ده‌که‌ین، ﴿۸۸﴾ الانبیاء﴾.

خوای گه‌وره د‌م‌باره‌ی حالی موس‌ل‌مانانیش دم‌فرموی: ﴿... وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ... زور خه‌یالی جو‌راو جو‌رتان له خودا به‌ دل‌دا دم‌هات. له‌و شو‌ینه‌دا نه‌زمونی خاوه‌ن باوم‌پ‌ران هاته‌ گو‌ړی و به‌ له‌رزیکى زور به‌ هی‌ز، د‌لی هه‌موان که‌وته‌ له‌رزه، ﴿۱۱﴾ الاحزاب﴾.

له‌مه‌ر نه‌و نازاره‌ی پیت‌گه‌ییوه په‌رؤش مېبه و له‌هه‌له‌ی د‌ه‌رحه‌ق کراوت چاوپو‌ش به

نرخى توله‌یې که‌ قورسه، که‌سى توله‌ سین و هین له‌ دل، نه‌گه‌ر بیه‌وی کو‌لی د‌لی دام‌رک‌ینى و رق و کینه‌ی خو‌ی له‌ خه‌لك برپ‌ړزى، نه‌وا دم‌بى له‌ گو‌شت و خو‌ین و د‌لی، له‌ هه‌ست و نه‌ستى، له‌ ناسود‌ه‌یې و کامه‌رانى و خو‌ش به‌ختى خو‌ی، باجى نه‌م توله‌یه‌ بدا. بى‌گومان هه‌ر نه‌ویش تییدا زمرمه‌نده.

خوای بى‌هاوتا و کار له‌ جی نیمه‌ی له‌ داود‌ه‌رمانى نه‌م د‌ه‌رده‌و چاره‌س‌ه‌رى کاراشنا کردوه، دم‌فرموی: ﴿وَالْكَافِرِينَ الْغَظِّ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... نه‌وانه‌ش که‌ رکی خو‌یان ده‌خو‌نه‌وه‌و له‌ مه‌رده‌م چاوپو‌شى ده‌که‌ن، ﴿۱۳۲﴾ آل‌عمران﴾.

﴿حَذِّ الْعَوَّ وَأُمِّرْ بِالْعَرَفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَنَهِلِ﴾ ... چاو بپۆشه و فه‌رمان به کاری چاک بده و لهو نه‌زانانه واز بپنه (۱۹) الاعراف ﴿﴾.

﴿أَدْفَعْ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ ... تـــــــو هه‌میشه وهرامی چاکتر بده‌وه، ئه‌وسا که‌سی که له‌گه‌ل تۆدا دوژمنه دمبیته دوستی نزیکت، (۲۱) نصلت ﴿﴾.

له رابردو دڻ په‌ست مه‌به، له نازو گۆزی زموه‌ند دای

به‌هره‌و خه‌لاتی خوای به‌خشنده و میادخه‌وه، بیر له‌و هه‌مو نازوگۆزه به‌راوه‌لانه‌ی^{۲۹۹} خوا بکه‌وه به‌سه‌رته‌وه، بزانه تو به به‌هره‌ی خوا داپۆشراوی و به‌ستایشه‌وه وه‌لامیان ده‌وه. خوای به‌رزو بی‌هاوتا دمفه‌رموی: ﴿...وَأِنْ تَعَدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ ... ئه‌گه‌ر بپنه سه‌ر ژماره‌ی چاکه‌ی خودا له ژماردن داده‌مین، (۲۱) ابراهیم ﴿﴾.

﴿...وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنٌ﴾ ... به ناشکرا به نه‌ینی به‌هره‌گه‌لی به‌سه‌رتانا پۆزاندوه؟، (۲۰) لقمان ﴿﴾.

﴿وَمَا يَكُم مِّن نَّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ... هه‌ر به‌هره‌یه‌ک پووتیده‌کا له خواوه‌یه (۵۲) النحل ﴿﴾. له‌م ئایه‌تانه‌دا خوای گه‌وره به‌هره‌گانی خوای به‌چاوی به‌نده داده‌داته‌وه و دمفه‌رموی: ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ (۸) وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (۹) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ ... ئه‌دی ئیمه دو دیدهمان پێ نه‌داوه؟ زمانیکیش و جوتی لێو؟ پێگه‌ی هات و نه‌هاتیشمان نیشان نه‌دا؟، (۱۰) البلد ﴿﴾.

چەند بەھرەيىي پەيا پەي^{۲۰۰} بەسەرت دا باريو، بەھرەي ژيان و تەندروستی، بەھرەي بیستن و بینایی، بەھرەي دو پی و دەست و بازو، بەھرەي ھەواو ئاوی سازگار، بەھرەي خۆراکی بە چۆز و مەزەدار^{۲۰۱} لە سەروی ھەمویانەو بەھرەي پێگا نوینی^{۲۰۲} پەرورەدگار: ئەویشیان ئایینی ئیسلامە کە بە خەلات ھاتۆتە خوار.

یەکی دەلی: ئاخۆ ئامادەي ئەو مامەلەيە ئەنجام دەي دو چاوەکانت بە یەك بلیون دۆلار بەي؟ یادو گوێچکەت لە پای ئەم پێژە پارەيە بەي؟
یا لەمەر ژمارە پولی ناوبراودا خۆت لە پەلو پۆخەي؟ یا لەپیناوی ئەوئەندە دراوہ ھەردو دەستەکانت پەل دەي؟ یا خورپەي^{۲۰۳} دلت لە کارخەي؟ ئای بەندەي سەپلەکار لەناو ئەو ھەمو بەھرەي بەرودەوہ^{۲۰۴} بەسەردەبەي کەچی ستایشی لەسەر ناکەي!!

ھەر شتی شیاوی خەم نەبی بۆ دەبی دلت بۆی پەست بی

یەکی لەوانەي بەختەومریت لە ناو دلدا دەرپوینی، نەشونمای پی دەکاو دەي گەشی^{۲۰۵} ئەومیە: بە لای شتی کەم بایەخدا لانەکەیتەو، چونکی مەردمی خواستە بالاکانی گەرەک بی، ھەول و گەری ھەر لە پیناوی رۆژی سەلا^{۲۰۶} دەبی.
یەکی لە پێشینەکان ئامۆزیاری^{۲۰۷} برایەکی دەکاو دەلی: با خەمت یەك خەم بی، لەپیناوە گەشتە خواو وەستان لەبەردەم دادگایی ئەوو، رۆژی پەسلان بی ﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنْكُمْ خَافِيَةٌ...﴾ ئەو رۆژە ئیوہ پادەنی و ھەرچی بۆ شارەدەوہیە لە ئیوہ ھەشار نادری، ﴿الْحَاقَةُ﴾.

(۲۰۰) خیرا خیرا.

(۲۰۱) بەتام.

(۲۰۲) پینمای.

(۲۰۳) لیدانی دل.

(۲۰۴) فراوانەو.

(۲۰۵) گەشەي پی دەدا.

(۲۰۶) رۆژی قیامەت.

(۲۰۷) ئامۆزگاری.

(۲۰۸) رۆژی قیامەت.

چونکئ ههرچی په زاره په له ئاستی ئه م خه مه دا بئ بایه خه. ئینجا خه فه تی له پیناوی ئه م زیانه دوا بر او م دا بئ چ خه می که؟ پله و پایه ی ئه م زیانه و سه نگی گه نجینه و گه وه هری، نرخ ی مال و منالی، شکو داری و ناوداری، باله خانه و کو شک و ته لاری ده بی چ بایه خیکیان هه بی!!

خوای بئ هاوتا له مهر بایه خدانی دو پروان به زیانی دنیاوه به و شیوه مه دواوه:
﴿أَهْمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ... هَمَّرَ خُيَّانٍ لِّهِ بَيْرُ بُو، گومانی ناشایسته یان به خوا برد، ﴿١٥٤﴾ آل عمران﴾.

ته نیا خو یان خو ش بئ و هورگیان تیر بئ و ناره زوی نازه لانه یان پیک بئ چیان له خونه ریته بالا کاند ا وه!

له و ساته ی له ژیر داره که دا چه ند که سی له هاوه لان له سر دهستی پیغه مبه ر و الله پهمانیان به ست، یه کئ له دو پروان پشی هه لکرو به دوا ی وشتره سوره که دا ده گه را پی گوتن: من دیتنه وه ی وشتره که م لا خو شتره له و پهمان به ستنه ی ئیوه، بویه ئه و فهرموده یان دهر باره و ترا ((کلکم مغفور له الا صاحب الجمل الاحمر... هه موتان له لایه ن خواوه بوراون ته نیا خاوه نی وشتره سوره که نه بی)).

یه کیکی تر له دو پروان که ته نیا خو ویست و خو په رست بو به دو ستانی خو ی ده لی: ((لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ... له م گه رمایه دا دهر مه که ون)).

خوای گه و ره له وه لامدا دمفه رموی: ﴿... قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ ... بیژره: نه گه ر تیگه یشتنیان هه بوایه، خو ناگری جه هه نده م زور گه رم تره، ﴿٨١﴾ التوبة﴾.

خو په سندیکی تریان ده لی: ﴿أَتَذُن لِي وَلَا نَفَتِيَّ ... ئیزنمان بده با نه یهین، نه وه ک توشی گونا هان بین، ﴿٤٩﴾ التوبة﴾.

خوای گه و ره له وه لامدا دمفه رموی: ﴿... أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا ... با بزائن هه ر ئیستا که وتونه ناو گونا هه وه، ﴿٤٩﴾ التوبة﴾.

هه ندیکی تریان مال و مندالیان به ربه ستی سه ر ریگای چاکه یه: ﴿سَعَلْنَا أَمْوَالَنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ... ئیزن: دارایی و مال و مندالیان نه یانه یشت بگه یه نه ئیوه، دوا ی به خشینمان بو بکه، ﴿١١﴾ الفتح﴾.

بېگومان ئەۋەدى دو پۋان بە خەم و باری سەرشانیان دەزانی ھەر ئەو ش—تە
بى نرخانه بون گە مەردمى بى بارو^{۳۰۹} گەنە کار^{۳۱۰} بە لەمپەرى سەر پىگایان
دەزانی، گەچى ھاۋەلە بەرپزەگانی پىغەمبەر ﷺ ئەوان ھەر کردو گۆشیان بۆ
دەستەبەرگردنى بە ھەردەمەندى و رەزامەندى لای پەرۋەردگار بو.

دڭىر مەنبە، خەم ئە بىر بە

وچاندانى باۋەردار بى ناگایىيە، کات بەتالیش بگوژى مرۆفەو، پالکەوتن کارى
بى کارانە، ئەوانەى لە ھەمو گەسىکیش پتر گىرۆدەى دەستى گىچەل و کلۆلین،
ئەوانەن بە کاتى بەتال و بى کارى ژيان بەسەردەمەن.

گەسانىکیش دەستبەدى^{۳۱۱} کردارى بەرھەم دارن، سەرمايەيان تەنیا پروپاگەندەو
پىشبینى چاۋەروان نەگراۋە^{۳۱۲}.

دەى کپو کلا^{۳۱۳} دامەمىنە، ھەول دە خۆت وەجولئینە، کارامەبەو لى ۋەردبەۋە، يادى
خو بەگەو پەيامەگەى وەخوینە، يا بە نوسىن سەرقال بە، يا خەرىكى بەسەر
کردنەۋەو دیدەنى بە، ئەم ھەلەى لەژياندا بۆت رەخساۋە، تەنیا چرکەپەگى نەخەپتە
لاۋە، بېگومان ئەو رۆژەى لە ژياندا بى کارى، ھەراسان و وىزارى^{۳۱۴}، ترسو لەرزەت
دەپۆشى و دلاۋ دلو^{۳۱۵} نىگەرانى، دەبیتە گۆرەپانى يارى و گالتەو گەپى شەپتانى.

۳۰۹) نالەبار.

۳۱۰) بى سود.

۳۱۱) دەستبەلەو.

۳۱۲) مەترسیدار.

۳۱۳) بى دەنگ و جودا.

۳۱۴) بىزارى.

۳۱۵) دو دل.

(كە تۆ چاوت لە پاداشتی خوا بێ، بە نەیارانی جوامیریت دلت پەست نابێ)

کردەت بۆ خوا يەك لا كەو، لە چاوەرپوانی سوپاسان لاکەو^{۳۱}، بە دوری مەزانە
کە بەرامبەر یەكێ چاکەیی بنوێنی ئەو بە چاو نزیکیەو^{۳۲} لیت پامین^{۳۳} نە ئەو
دەستە چاکەخوازە بیناس، نە چاکەت بە چاکە بزانی، دە ی کەوا یە ئەو پاداشتەت
لە خوا بوێ.

خوای بێ هاوت سەبارەت بە دۆستانی خوێ دەفەر موێ: ﴿يَتَغَوَّنَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانًا ... چاونۆری بەهرەو رەزامەندی خوان، ﴿٨﴾ الحشر .

دەربارە ی پێغەمبەرانیشی بەو شیوەیە فەرمو یە ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ...
پاداشتم - بۆ ئەم کارە - لیتان ناوی، ﴿١٨﴾ الشعراء .

﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ... بێزە: من هیچ پاداشیکم لیتان ناوی، ئەوی
دەبو بیدەن بە منیش بۆ خۆتان، ﴿٤٧﴾ سبأ .

﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْرَى ... بۆیەشی بە کەس نەبەخشی کە پاداشی
بدریتەو، ﴿١٩﴾ الليل .

﴿إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ... ئیمە - هەر لە راهی خودا. ئەم
خۆراکەتان دەدەین، نە پاداشیکمان لە ئێوە دەوێ نە شوکرانەش، ﴿٩﴾ الإنسان .

هۆنەر دەلی:

هیچ کەس لە کردە ی چاکە بارەش بینی نەنوین

خودا لەسەر بە ئینی خوێ هەر ماو و دەمین

(۳۱) روت و مرگێرە.

(۳۲) رۆدی.

(۳۳) تەماشات کا.

سەوداۋ مامەلەت تەنیا لەگەڵ خۆی تاك و تەنیا بێ، چونكى پاداشتو بەخشش و خەلات تەنیا لەو پەچاۋ دەكرێ، شكۆدارى بۆ خوا، كە جەزىرەبەدان و ^{۳۹} سەرزەنشت كردن رِق ھەلسان و پەزەمەندى نواندن پەوشتى بەرزى ئەون.

لە سەردەمى پێشەوا (عومەر...دا لە شارى قەندەھار چەند موسلمانى بە پلەى بەرزى شەھىدى گەيشتن، پێشەوا عمر پرسى ئەم كۆزراوانە كي؟ ھەندى ناويان بۆ ھەلەدان و گوتيان: ھەندىكى تريش بەلام تۆ نايانناسى.

يەك سەر پێشەوا (عومەر) چاۋى لە ئەسرین ھەلرزاۋ گوتى خۆ خۆى گەورە دەيانناسى. يەكى لە پياۋچاكان خۆراكىكى گران بەھاو بە چيژ بۆ پياۋىكى كوێر ئامادە دەكا، خاۋو خيژانىشى دەلى: خۆ ئەمە كوێرە و نازانى چ خواردينىكە دەيخوا! ئەويش دەلى: بەلام خۆى گەورە دەزانى! كە تۆ دلىاي خوا بەسەرتەوہ چاۋەديرەو بە ھەمو خيرو فەرت ئاشنايە، كارت بەوہ نەبى خەلك بيزانى.

(بە گەزەندەى گەزەندەكاران دلى گران مەبە)

﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَذًى... ئەوانيش - مەگين ھەر بەدەم - دەنا ھەرگيز ناتوانن بۆتان بەزەر بن، ﴿۱۱۱﴾ آل عمران﴾.

﴿...وَلَا تَأْكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ... لەو فيل و تەلەكەش كە دەيكەن، دلتەنگ مەبە، ﴿۱۲۷﴾ النحل﴾.

﴿...وَدَعِ أَذْنَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا... گوى بە ئازاريشيان مەدە. ھەر خۆت بە خدا بسپيەرەو خدا پشتيوان بى بەسە، ﴿۱۸﴾ الأحزاب﴾.

﴿...فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا... ئەوسا خدا لەو بوختانەى بۆيان دەكرد، پاكانەى كرد، ﴿۶۱﴾ الأحزاب﴾.

كە دەريا لە ئاودا وەستاوه لیوان لیوی چ باکی لهوه دی بهردی بخریته نیوی

لهو فەرموده پیرۆزه ی پیغه مبهردا هاتوه: ﷺ كه دمهفرموی: ((لا تبلغوني عن اصحابي سوء فاني احب ان اخرج اليكم وانا سليم الصدر... به خراپه دهرباره ی هاوه لانه هه وانه پێ مهدهن، پێم خۆشه كه دیمه لاتان دلم هیچ نه لێ له پوتان)).

له ناهێ هه ژاری مه ناله جاری وایه نه داری ناسوده یی حانه

هه ر کاتی جهسته نازو گۆزی به خۆوه بیانی گیان و رۆح ویک دینهوه، چهندی که میشت هه بی سهرت سوک تره، دنیا به کهم گریش، ناسوده بونیکی راسته وخۆیه، خوای گه وره بۆ هه موکه سیکی به رهوا نابینی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا ... نهم زه مینه و هه رچی وا به سه ریه ویه له دوا جاردا هه ر بۆ ئیمه ئه مینیت، ﴿٤٠﴾ مریم. یه کی ئهم هونراوه ی هه لداوه:

نان و ئاوو سیبه رن به هه رهی خوای به هه ره وهرن گه ر بلیم من مه غدورم له میه ری خوا به دورم

بۆ مه گه ر بژیوی ژیان هه ر له م سێ شته سه ره کیه پێک نای، سیبه ری چرو پرو ئاو ی ساردو نانی گه رم و گوڕ!!
ئا ئه و چاوتیری یه هه لئۆستی که سانیکه سه ر به رزو شکۆمهندن، خاوه نی ری بییریکی^{۳۳۰} داسه پاون، له گوشتاردا نه گۆپاون، له په یاماندا دلکارن^{۳۳۱}.

۳۳۰) بیروباوم.

۳۳۱) تیکۆشه رن/چالاکن.

لە داخی چاومپوان گراوئ هەراسان مەبە

دەلێن لە تەو پاتدا نوسراوه: زۆریبە مەترسی چاومپوان کراو ناییتە ئاراوه!
مەبەست لەو وتەیەدا ئەوەیە: زۆریک لەوانەى خەلك مەترسیان لى دەكا پونادەن،
بیگومان ئەو لیكدانەوانەى لەناو دل دایە، زۆرتەن لەو روداوانەى لە رودایە.
شاعیریك دەلێ:

بە دلى خۆم وت گەر بە لایى یەخەت بگرئ

دلارام بە پیشبینى زۆر ناگاتە جى

گەر گێچەلئ بەرەو روت هات، یا گوئ بیستی مەرگەساتئ بوی، هیمنی و هەدارى
بنوینەو بە خەمەوه خۆت مەدوینە، چونکى زۆرئ لە هەوالئ جەرگ برۆ پیشبینى
یەخە دادر هەر لە رئ بون و بئ جئ بون، ئەگەر وزەیی هەبئ نەییلئ قەدەمرى خوا
بگاتە جئ، ئەوا خەلك بە دواى دەستەبەرکردنى ئەم وزەیهدا دەگەرئ، ئەگەریش
ئەم وزەیه نەبئ، لە گوئ دەستەبەر دەکەرئ؟!

﴿... وَأَفُوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝۱۱﴾ فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سِجَّاتٍ مَا

مَكْرُوءًا ... گارى خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوى لە عەبدەکانى خۆى هەیه.
خوا ئەوەى لە ناكامى خراپى ئەو فیلەى دەیانکرد، پزگار کرد، ﴿۱۵﴾ غافر ﴿﴾.

بە رەخنەي چە پەلکاران و چاۋچنۇگان چۆك دانەدەي

ئەگەر تۆلە ئاستى رەخنە گرى و چاۋ تىپىرى^{۲۲۲} ئەواندا دان بە خۇدا بىگرى، ئەوا پاداشتى خۇاي لەسەر و مردەگىرى، گومانى نەبى كە رەخنە و رەخنەكارى ئەوان بارتەقاي سەنگو رېزى تۆيە، دۇنيا بە هيچ كەسيكىش لە مردو قەلىس نابى و پييدا ناكيشرى و، خەلگانىكى بى بەهرە رەشكيان پى نابىرى^{۲۲۳}.

پېغەمبەر موسى درودى خۇاي لەسەر، داۋاي لە خوا كرد زمانى كەسانى لە گۆ بېستى كە بە خراپە لىي دەدوين، خۇاي بالا دەست فەرموى: "يا موسى، ما اتخذت ذلك لنفسى، انى اخلقهم وارزقهم، وانهم يسبونى، يشتمونى!!... ئەي موسى من ئەووم بۇ خۇم نەكردو، من بە ديم هيئاون رۇزيان پى دەدم، كەچى ئەوان وتەي نابهجى بەرامبەرم دەركيىن و جوينم پى دەدن!! هەروەها لە فەرمودەيەكى بەھىزدا ھاتو، كە پېغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى: ((يقول الله عز وجل: يسبني ابن آدم، ويشتمني ابن آدم، وما ينبغي له ذلك، أما سبه أياي، فإنه سيب الدهر، وأنا الدهر أقلب الليل والنهار كيف أشاء، وأما شتمه أياي فيقول: إن لي صاحبة ولدا، وليس لي صاحبة ولا ولد... خۇاي بەرزو تۈانا فەرمويەتى: مروف جوينم پى ئەداو تۆمەتى ناپروام ئەداتە پال، كەچى لىي ناوەشيتەو، جوينەكەي ئەوويە كە جوين بە رۇزگار دەدا كەچى رۇزگار بريتە لە من، من چۆن بم ھەوى ھەلگىرو و مرگىر بەشەو رۇزان دەكەم، تۆمەتى ناپرواش ئەوويە گوايە: ھاسەرو منالەم ھەيە، كەچى نە ھاسەرم ھەيەو نە منال)). تۆ ناتۈانى لەمەر ئابروى خۆت قور لە دەمى خەلك بېستى و زمانيان لەگۆ بېستى، بەلكە دەتۈانى كىردەوى چاكە ئەنجام دەي و، خۆت لە رەخنە و پەلاريان ھەلبويىرى.

بىگومان ئەوانەي بى نرخ و بى بايەخن بەساي كردو كۆشى تىكۆشەرو تىشك دەرو گەورەپياۋان بىزارو قەلىس. زۆربەي زۆرى دەولەمەندانىش ھالىيان واپە لە بىزارىدا دەگوزمىن كاتى نرخى دەستمايەكانيان بەرزە، پالەپەستۈي خوينيان

(۲۲۲) نىرمى.

(۲۲۳) نىرمىيان پى نابىرى.

نزمە. ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ (۱) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ، ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ﴾ (۲) كَلَّا لَيُبَدِّلَنَ فِي الْخُطْمَةِ ... ھاوارە لە کەسیکی تانەوتەشەر لێدەداو ھسان دینێ و دمبا، ئەوێ مائی کۆکردۆتەوێ دەبێژێ، خەیاڵ دەکا دراوێکە لە مردن دەبێژێ، نانا، باوا خەیاڵ نەکا، بێشک ھێ دەدریتە ناو (حوتەمە)، ﴿الْهُمَزَةُ﴾ (۳) یەکی لە وێزەرە پۆژناواییەکان دەلی: کام کردی راستە ئەنجامی دە، دواى ئەوێ لە بێشک و پەلاری ھەرزە گۆیان چاوەڕێ بە!

یەکی لەو سودو کەلکەى بە ساي ئەزمون بە دەست ھاتوێ ئەوێ: وەلامی ئەو وتەو گوتەو پرتە نەدەیتەوێ کە ھەست و ناخ ت دەخوێشێن ^{۳۴} دەشی ئەم ناو زرانە ^{۳۵} بێ خەوشی ^{۳۶} تۆ بگەیی، سەر بەرزێە بۆ تۆ کە نەرم و نیانی بنوینی، دوزمن بە شەکراوی بھنکی، گەر چاوپۆشیان لێ بکەى سەر بەلندی و پاداش و دەست دینی، نیوێ ئەوانەى سوکایەتی تۆیان بەر گوی کەوتوێ ئیستا لە بیران چۆتەو، نیوێشیان ھەر نەیان خویندۆتەو، خەلکانیکی زۆریش ئەگەر بە بەرگۆشیان کەوتبێ ھەر لەو باسو خواشە تێ نەگەشتون!

کەوايە تۆش زۆر بیرى لێ مەکەوێ تێ داھۆل مەبەوێ ھەر وەلامیان مەدەو. یەکی لە پەسپۆرو شارەزایان دەلی: کە خەلک نانی کەم بێ بە لای من و تۆدا لاناکاتەو، خو تینویتی یەکی لەوان مەرگی من و تۆیان لە بیر دەباتەو. خو ئەگەر مائیک خۆراکیان نانی جو بێ، بەلام ئەندامانی دلارامو لەسەر خو بێ، خوشتەر لەو مالەى لە جوړەھا خۆراکی بەجێژ پێ بێ، کەچی بارودۆخی دانیشتوانی تفت و تالو ھوززەلقورت بێ.

(۳۲۴) دەکولیننەو.

(۳۲۵) ناشرین کردنە.

(۳۲۶) بێ عەیبی.

هە ئۆستەيەك

ئەو دىل بەستىيە و كزو ماتىيە ناوئى: نەخۇش چارەسەر دەكرىئو، بەلاو مەينەتى رادەبرى، تاوانىش چاوپۇشى لى دەكرى، قەرزو قۇل دەدرىتەو، بەند كراو كۆتەندى لى دەكرىتەو، ون بو بەرەو مال دىتەو، ھەزارو نەدار دىروى خىرى لى دەبىتەو. بىزارى لە ژيان مەنۆينە: مەگەر نابىنى كاتى ھەورى رەش بەرى ئاسمانى دەكرى، پاشان چۆن دەرەوئەو ئاسمان بە رۆنى دەدرەوشىتەو، تارىكى شەو چۆن دىتارى، چۆن گەردەلولو رەشەبا رىقو كىنەى دەخواتەو، ئارام ئارام خۇى ھىورە دەكاتەو؟! كەواتە مەرگەساتو گىچەلى تۆش بەرەو ھىمەن وەردەچەرخىن^{۳۲۷}، خۇش گوزمەرانىت بەرپۆو ئاسۆى رونت لى ھەلدىن.

رەنگ ھەلەزىرگا^{۳۲۸} مەبە: ھەر ئەوئەندە لەسەرمەتۆ پىويستە كەمى ئارام بگرى و چا و لە رى بى، بزانە ساتى سەرەوتنى ژىر سەھەندى^{۳۲۹} كىلەى گرى بەر ھەتاو دادەمركىنى، تىنۆيتى لە قىرچە رۆزى ھاویندا^{۳۳۰} تەنیا قومە ناوئىكى سازگار دەى شكىنى، نانئىكى گەرم و نەرم برىستى چەند رۆزمت لە بىر دەباتەو، خەوئىكى خۇش شەونخونى چەند شەوانت قەرە بو دەكاتەو، لەش ساخى و تەندروسىت وەلامى دەردەدارى پىشوت دەداتەو.

جىبى خۇى نىيە پەرۇش و بى چارە دامىنى: ئەوئەى خوا بىھوئى رى لى ناگرى، قەزاو قەدمى خوا ھىچى لەگەل ناگرى، پزىشكان لە ئاستىدا پەشۇكاون^{۳۳۱}، كاراشنايان لە ئاقارىدا دەستەوسانن، پسپۇران و شاعىران لى مات و سەرسام ماون.

(۳۲۷) وەردەگەرپىن.

(۳۲۸) رەنگ تىك چو.

(۳۲۹) نراگە و سىبەر.

(۳۳۰) رۆزى گەرمى ھاویندا.

(۳۳۱) سەرسام بون.

(دَلْ لَه دَلْ مەدە ئەوەیان هە ئېژیەرە خوا بۆی دانای)

هەستان و دانیشنت بە پێی فەرمان خوا بێ، کاتی هەژاری پێ ڕەوا بینی ئارامی
لەسەر بگرە، ئەگەریش زەنگینی کردی سوپاسگوزاری بنۆینە.

ئەمەشیان یەکیکە لە کەرەستە و پێکەتەیی ئەو فەرمودەییە: "رضیت باللّٰه، ربا
وبالاسلام دینا، وبمحمد ﷺ نبیا" قایلەم بەوە، خوا پەرورەدیاریم بێ، ئیسلام
بەرنامەیی زیانەم بێ، محمد ﷺ رابەرم بێ.

(بێزاری لە هە ئێسوکەوتی کەس مەنۆینە)

خوای کار لە حج سود گەیانندن و زیان گەیانندنی نەخستۆ دەستی هیچ کەس، نە
مردون، و، ژیانی کەسیان لە دەستەو، نە دەشتوانن خەلکی لە قەبران قیت کەنەووە،
خەلاتیان کەن، یا تۆلەیان لێ بکەنەووە.

وتەیهکی ئیبراهیمی کوری "ادهم" یش دەلێ: ئیمە واین لە ژیانی، ئەگەر
زۆردارو دەسەلاتدار پێی بزانی، بە زەبری شمشیر لیمان دەسێنێ.

"ئیین تەیمیه" دەلێ: جاری وایە حالەتی وا بەسەر دێما دێ دەلێم: ئەگەر بێو
بەهەشتی یان لە وێنەیی ئەم خۆشیەدا بەسەر بەن، دیارە ئەوان خۆشگوزەران.

لە وتەیهکی تریش دا دەلێ: چەند حالەت و چۆنیەتی وا بەسەر دێما دێن لە
خۆشیان ئەم دێ شای و هەنگەمەیی تێدا دەگەرێ، کە بە سایەیی یادو یادەومری
خوای بەهرەومرو، دلارام بون بەو یادەووە ئەو حالەتە دێتە ئاراو.

بە هەمان شیوە لەو کاتەیی بەند دەکری و دەرگای بەندیخانەیی لەسەردا دەخری،
ئەم ئایەتە دەخوینێتەو: ﴿فَضْرَبَ بَيْنَهُمْ سُورًا لَّهُمْ بَابٌ بَاطِنٌ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظُهُرُهُ مِنْ قِبَلِهِ
الْعَذَابُ ... ئیتەر ئەوسا شورەیه کیان لە نیوان دەبیته لەمپەر، دەرگای هەیه، لە

زۆروەیی بەزەیییەو لە دەرەوێ جەزەبەیه، ﴿١٣﴾ الحديد .

ھەر لە ناو بەندیخانە کەدا دەلێ: باشە نە یارانم چیان لێم دەوی؟!
 من بە ھەشت و باخ و باخاتم وا لە ناو سینەمدا، بۆ ھەر لایێ برۆم لە گەلم دا،
 کوژرانم شەھید بونە، شار و مدەریم گەشت و سەیران و شاد بونە، بەندیخانەشم
 لە گەل یادی خوادا سەرقاڵ بونە.

پیاوچاگانیش ئەم وتەیان فەرمووە دەلێن: ئەو کەسە ی خوا نە یاری بێ دەبی چی
 بێ لە یاری بێ؟! ئەو ھیشی خوا لە یاری بێ دەبی چی بێ نە یاری بێ؟!
 بە ھیچ جوژی ئەم دوانە ناخوێنە یەك کێشانە و پێوانە^{۳۳}، ھەر کەسێ
 پەرس تراوی راستە قینە ی بدۆزێتەو وە خاومنی ھەموشتیکە، ھەر کەسێ کیش پەرس تراوی
 راستە قینە ی نەدۆزێتەو ھەموشتی لە دەست دەدا.

(ئەو ھە ی لە تاوی داخدار ی، بزانی سەنگی چەندە)

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: ((لَأَنْ أَقُولَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتِ عَلَيْهِ الشَّمْسُ...)) بە دانیاییەو کە بێم: پاکی بۆ
 خوا و سوپاس بۆ خوا، ھیچ پەرس تراوی بەراست نازانم جگە لە خوا ی تاك و تەنیا،
 ئەو خوا یەش لە ھەموشتی گەورە ترە، ئەو یادەم لە لا خۆشەویستەرە لە ھەر چی
 رۆژی بە سەردا ھەلێ.

یەكێ لە پێشینان، سامانداران و پارە و پوئیان، خانو بەرەو كۆشك و تەلاریان، بەو
 شیوەیە ھەلە دەسەنگێن و دەلێ: ئێمە لە گەل وان لە خواردن و خواردنەو و بینیندا
 ھاوشانین، بەلام ئێمە بار سوکین لە دوا رۆژداو ئەوان دەر بارە ی ئەو ساماندار یە
 لێیان دەپێچرێتەو.

لە بیرت دەباتەو شەوێ لە گۆری تاریت
 ھەر چی كۆشك و تەلارو گەنجینە ی پێی دەنازیت

﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ... هەر وەك تەك تەكەو بە تەنیا لە
 پێشودا، ئێوەمان وەدی هێناوە، هەر واش ھاتنەوێ لایمان، ﴿۹۶﴾ الأنعام.﴾
 (لەمەڕ ناخۆشیی ھاتە رێیان گوتیان): ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ... هەر بە ئێنی
 خودا و پێغەمبەری بیدەن، راست دەردەچێ، ﴿۹۷﴾ الأحزاب.﴾
 بەلام دو ڕوان ئەو ھەلۆیستیان بو: ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا... ئەو
 بە ئێنی خودا و پێغەمبەر دەیاندا ھەر بۆ فریوی ئێمە بو، ﴿۹۸﴾ الأحزاب.﴾
 ژیانئ کە ئیستا ھەتە، بەری بیروھزی خۆتە، ئەو بۆچونە ی لە بیروھزی
 تۆو ھەلەھۆلئو لە بیرو خۆتدا تاو توئ یان دەکە ی، ھەر ئەو ھە بەسەر ژیانئدا
 کاریگەری دەبێ، جا ج بە لای بەختەو ھەریدا بێ، یا بە لای بەدبەختی و چارەپەشیدا
 بێ. یەکن دەلئ ئەگەر تۆ بێ کەوش و ^{۳۳۳} پێخواسی، لە کەسانئ بنواڕە قاچەکانیان
 قرتاوە ^{۳۳۴}، کەوا یە تۆ لەسەر بەھەری ئەم دو قاچەت سوپاسگوزاری بۆ خوا بنوینە.
 شاعیر دەلئ:

بئ جەرگا و رەوێک نابم کە ڕوداوی لە رێیە
 دەلئ چی خوا بیھینئ خێرو ھەر ھەر لەوئ یە

 ۳۳۳ بئ پێلاو.

۳۳۴ بڕاوە.

با سهرنجی له و فرموده یه بدهین، له گوتاجاردا دهلی: منت له لای نه و نه خوښه دهست دهگهوت وهگو جارانی پېشو نالی: له لای منه وه پاداشتت دهست دهگهوت، چونکې خوی دلوفان له لایه نه کهسانیکه دل شکسته نه خوښیښ یهککه لهوان.

پېغەمبەرى خوا ﷺ لە فەرمودەيەكى تردا دەفەرموئ: ((في كل كبد رطبة اجر... چاگە لەگەڵ ھەر گيانلەبەرىدا بنوینە، پاداشتی خوا و مەدەست دینى)).

بزانە خۆی دەھەندە، سۆزى بۆ ژنىكى خراپەگارى "بەنى ئیسرائیل" دەنوینىو، دەپخاتە بەھەشت، بە ساي ئەووە سەگىكى تینو تیراو دەکا. چ جاي يەكی ھەزارو نەدارئ تیر نان و تیراو بکا، لە تەنگانەو کۆلیدا رزگارى کا؟!

بە ھەمان شیوە بە راست و دروستى لە پېغەمبەرى خواوە ﷺ بیستراوە کە دەفەرموئ: ((من كان له فضل زاد فليعد به على من لا زاد له، ومن كان له فضل ظهر فليعد به على من لا ظهر له... ھەر کەس زیادە لە خۆی پۆزى ھەبى، با بیدا بە يەكی نیەتى، ھەر کەس سیکیش زیادە لە خۆی باربەرى^{۳۲۵} ھەبى، با بیدا بە يەكی نیەتى)).

حاتەم چەند دێرە شیعریكى ھۆنیوەتەووە تیايدا ئامۆزگارى قەرەواشەكەى^{۳۲۶} دەکا، کە چاوپروانى میوانى بى.

دەگێرپنەووە "عبدالله" ی کورێ "مبارک" ھاوسنی یەكی جولەكەى دەبى، بەم شیوەیە مامەلەى لەگەڵدا دەکرد، بەر لە منائى خۆی خواردنى بە جولەكە دەداو بەرگو پۆشاکى بۆ دەکړى، بە جولەكەیان وت وەرە خانووەكەمان پى بفرۆشە، گوتى باشە بەلام من خانووەكەم بە دو ھەزار دینار دمبرۆشم، ھەزاریان نرخى خانووەكەى، ئەوى تریشیان لە پای ھاوسنیاتى "عبدالله" یە! عبدالله گوێى لەم قسەىە بو، لە خوا پاراپیوە گوتى: ئەى خوايە ئەم جولەكەىە بۆ لاى ئایینی ئیسلام رینمایى كەى. بە یارمەتى خوا موسلمان بو!

جاریكى تریشیان "عبدالله" لەگەڵ کاروانى بۆ حەج کردن دەرپۆشت، لە رێگا چاوى بە ژنى كەوت، لەسەر زبێدان قەلىكى مردارەووە بوى ھەلگرتەووە، خولامەكەى بە دوادا ناردو سەبارەت بەو كاردەى لى پرسی، لە وەلامدا گوتى: ئەووە سى پۆژە ھىچمان نیە بىخۆین تەنیا ئەووە نەبى، كە فەرئ دەدریتەووە سەر ئەم گوڤەكە، "عبدالله" چاوى لە ئەسرىن^{۳۲۷} ھەلرژاو فەرمانیدا ھەرچى پىيانە لەویدا

(۳۲۵) بارھەلگر/وہ لاخى سواری و ئۆتۆمۆبیل و ھەر شتى دەرگرتەووە بارى ھەلگرتى.

(۳۲۶) خزمەتکارەكەى.

(۳۲۷) فرمیسك.

بېبه خشن، له م گه شته یدا گه پايه وه و نه و سائنه جو بؤ حج، شهوئ له خه ودا بينی يه کئ پئی دهئ: حج کردنت قه بول بئ و، کردو گوشت^{۲۳۸} به هه دمر نه چئ و، تاوانت له سهر لاجئ.

خوای گه ورهش له و باره وه دمه رموئ: ﴿وَيُثْرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ...﴾ خه لکی و هپيشه خويان دهخن، هه رچهند دهست ته نکيشيان هه يه، الحشر ﴿٩﴾

شکوډاری بؤ خوای گه وره، خونه ریتی بهرز چهنده گران دهنر خيئ! به هره بالاگان چهند به به رزی دهنوئئ! رهمفتاری جوان چهنده جوان دهنرنگيئ! هيچ که سئ په شيمانی له نه نجامدانی کرده چاکه دمر نابري، نه گهر چي تييدا زياد مړو بئ، وه لئ له کردنی تاوانئ په نجهی ژيوانی ده گه زئ، نه گهر چي تاوانیکی چوکيش بئ.

به بيستنی وشه يه کی نه شياو دل گران مه به، رږدی فايروسيکی دیرینه

يه کئ له زانايانی نه م چاخه^{۲۳۹} دهئ: پيوسته له سهر نه وانهی له مهر توانج و په لاران زو هه راسانن له به رده م هاشه هاشی^{۲۴۰} رهنه ی سته مکارانه دا، لیوانئ^{۲۴۱} ناوی سارد به سهر په يه کانی^{۲۴۲} هه ستدا هه لپړزن.

هه روا نه م وته يان هه لداوه که دهئ: ((هه ر له پیناوی خوايه رهوشتی ئیره یی،^{۲۴۳} که دادوه ری دهنوئئ، چونکو خاوه نه کهشی هه لئنا بوئری، سهره تا له ويه وه دهست پیده کاو به خاکی ده سپیرئ^{۲۴۴})).

(۲۳۸) هه وئ و گوشت.

(۲۳۹) نه م سهر دمه.

(۲۴۰) هازه هاز.

(۲۴۱) په رداخی.

(۲۴۲) ورده دهماری هه ست.

(۲۴۳) هه سودی.

پیشه‌وا‌ه‌لی‌ خوا‌ لی‌ی‌ رازی‌ بی‌، به‌م‌ شی‌ومه‌ بی‌ ترسی‌ له‌ مه‌رگ‌ دمنوی‌نی‌ و ده‌لی‌، مه‌رگ‌ به‌ه‌ه‌شتی‌کی‌ په‌رژین‌ ه‌ایمه‌.

یه‌ک‌ی‌ له‌ کاراشنا‌یان‌ ده‌لی‌، مرو‌فی‌ بی‌ جه‌رگ‌ چه‌ندین‌ جار‌ ده‌مری‌، به‌لام‌ مرو‌فی‌ گوستاخ^{۲۴۵} ته‌نیا‌ یه‌ک‌ جار‌ له‌ ژیا‌نی‌دا‌ ده‌مری‌.

ئه‌گه‌ر‌ خ‌و‌ای‌ گه‌وره‌ش‌ بیه‌و‌ی‌ چا‌که‌ له‌گه‌ل‌ به‌نده‌کانی‌ خ‌و‌ی‌ بکات‌، ئه‌وا‌ له‌و‌ په‌ری‌ ته‌نگانه‌دا‌ وه‌نه‌وزه‌یان^{۲۴۶} به‌سه‌ردا‌ دین‌ی‌ که‌ ئاماری^{۲۴۷} ه‌ی‌ور‌ کردنه‌وه‌یه‌ له‌ لایه‌ن‌ خ‌واوه‌، هه‌روه‌گو‌ له‌ جه‌نگی‌ "ئو‌خ‌ود" دا‌ "ته‌لحه‌" خ‌و‌ای‌ لی‌ی‌ رازی‌ بی‌ت‌، وه‌نه‌وزه‌ی‌ گرت‌و‌، ئه‌وه‌نده‌ دل‌ارام‌ و هه‌ساوه‌ بو‌، چه‌ند‌ جار‌ان‌ شمشیری‌ له‌ ده‌ست‌ هه‌لده‌وه‌را‌.

که‌سان‌یکی‌ دین‌ کزو‌ لاری‌ هه‌بون‌ ئه‌م‌ حاله‌ته‌یان‌ به‌سه‌ره‌ات‌، یه‌ک‌ی‌ به‌ ناوی‌ "شه‌بی‌بی‌" کور‌ی‌ "یه‌زید" چا‌پو‌کت‌رین‌ که‌س‌ بو‌ خ‌یزانه‌که‌شی‌ ئه‌و‌ ژنه‌ بو‌ توانی‌ "ح‌ج‌اج" وه‌ده‌ری‌ نی‌، له‌ ته‌نگانه‌دا‌ له‌سه‌ر‌ پ‌شتی‌ و لا‌خه‌که‌ی‌ وه‌نه‌وزه‌ی‌ به‌سه‌رده‌ات‌.

خ‌و‌ای‌ گه‌وره‌ش‌ ده‌فه‌رم‌و‌ی‌: ﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوا بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْذِنًا فَرَبِّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ... ب‌ی‌ژه‌: ئاخ‌و‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ ج‌گه‌ له‌ یه‌ک‌ی‌ له‌و‌ دوانه‌ - که‌ هه‌ردو‌کیان‌ باشه‌کان‌ - شتی‌کی‌ ترمان‌ توش‌ بی‌؟ ئه‌وا‌ ئی‌مه‌ش‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ خودا‌ هه‌ر‌ خ‌و‌ی‌، یان‌ به‌ه‌و‌ی‌ ئی‌مه‌ جه‌ز‌ره‌به‌و‌ بو‌ بن‌ی‌ری‌. ده‌سا‌ نی‌وه‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌ بن‌، ئه‌وا‌ ئی‌مه‌ش‌ چا‌وه‌ن‌و‌پ‌ن‌، ﴿٥٢﴾ التوبه‌.﴾

به‌هه‌مان‌ شی‌وه‌ ده‌فه‌رم‌و‌ی‌: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كُنَّا مُؤَجِّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ... ه‌ی‌ج‌ که‌سی‌کی‌ش‌ به‌ بی‌ ئی‌زنی‌ خودا‌ نام‌ری‌. که‌ مردنی‌ هه‌ر‌ که‌سی‌کی‌ش‌ وه‌خته‌که‌ی‌ بو‌ داندراوه‌و‌ له‌ لای‌ خوداوه‌ نوسراوه‌ کیش‌ هه‌ر‌ خ‌و‌شی‌ له‌ دنیا‌دا‌ ئاره‌زو‌

(۲۴۴) هه‌تا‌ دمی‌کو‌ژی‌.

(۲۴۵) ئازا‌.

(۲۴۶) باو‌یش‌کیان‌ به‌سه‌ردا‌ دی‌.

(۲۴۷) نی‌شانه‌ی‌.

بى، خوا دەيداتى، ھەر كەس ئىككىش خۇشى دوا رۇزى گەرەك بى، خودا ئارەزى پىك دىنى. ئەوانەش وا شوگر دەكەن، زو جەزايان دەدەينەو، ﴿۱۴۵﴾ آل عمران. بەلى، سۆيىد بە خوا، كاتى مۆلەتى ژيانىان بىر تەنيا چىرەك بى مەرگيان دوا ناخرى و نە پىش دەخرى، پىشەوا على خوا لى پازى بى فەرموى: ھەروا پىشەوا "ئەبو بەگر" دەفەرموى خوا لى پازى بى: بە دواى مەرگا بگەرپىن ژيانىان و دەست ئەكەوى.

ھەئەستە يەك

ئەى باومردار ئەو خەمۇكى و دىلپەستىە پى ناوى: دلىا بە خوا پىشتىوانىت لى دەگا، فرىشتە بۆت دەپارپتەو، بىر واداران لەھەمو نوپۇزدا لە نزاو سكاللا بى بەشت ناكەن، پىغەمبەرى خوا ﷺ لە رۇزى سزا تكات بۆ دەگا، قورئانىش جىوانترىن بەلىنى پى داوى، لە سەروى ھەمويانەو خىواى گەورە سۆزىت بۆ دەنۆنى و مېھرى ئەویش بى سنورە.

خەمگىن مەبە: دلىا بە لەسەر چاكە يەك بە دە ھەتا ھەسەد بىگرە زىاترىش پاداشت دەدرپتەو، وەلى^{۲۴۸} تاوان ھەر بەو وپنەى خوى وەلامى دەدرپتەو يا چاوپۇشى لى دەكرى و تۆلەشى ناكىرتەو، دەبزەنە بەخىندەمى خوا چەند فراوانە ھىچ دروستكراوى ئەوۋى لى چاومپى ناكىر! مېھرى ئەو چەند بەرودەيە^{۲۴۹} كەس ھاوشانى پى ناكىر^{۲۵۰}!

خەمبار مەبە: تۆ لە دەستەى يەكتاپەرستانى، ھەلگىرى پەيامى قورئانى، يەك رۇگە پىدەزنى، تۆ بنچىنەى خۇشەويستى خواو پىغەمبەرت ﷺ لەناو دلىا سەپاۋە، خوا ئەم ھەستەى پىداۋى: لە خراپە پەشىمانى، لە چاكە و چاكەكارى دلىخۇش و شادمانى، چەندىن بەھرى شارامت ھەن كەچى پىيان نازانى.

(۲۴۸) بەلام.

(۲۴۹) بەر فراوانە.

(۲۵۰) بەرامبەرى پى ناكىر.

تەمبار مەنبە: تۆ لە شین و لە شاییدا، لە زنگینی و ھەزاریدا، لە تەنگانە و ھەداریدا ^{۲۵۱}، کردمت بە ھەدمەر ناچئ، پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەر موی: ((عجباً لأمر المؤمن، إن أمره كل له خيراً!! وليس ذلك إلا للمؤمن، إن أصابته سرّاء فشكرُ كان خيراً له، وإن أصابته ضرّاء فصبرُ كان خيراً له... کارو وەرامی ^{۲۵۲} پر وادار سەر سوپمێنە، ئەگەر خوشییکی بە سەردا ھات سوپاسگوزاری خواپە بە چاکە بۆی دەنوسری، ئەگەر ییش دو چاری تەنگانەیی ھات، ئارامی لە سەر دەگری و بە چاکە بۆی دادەنری.

ئارامگرتن و خۆراگری رێگان بۆ بەختە وەری

﴿وَأَصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ... خۆراگر بە، دیارە خۆراگرتنیشت ھەر بە خواپە، (۱۲۷) النحل﴾.

﴿...فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ. خۆراگری بێ ناشکوری (چارى منە)، لە مەدەر ئەوانەش کە ئیژن، خودا دەھانامە وە دئ، (۱۸) یوسف﴾.

﴿فَأَصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا... تۆ خوای گەورە بگرە بە خۆگرتنیکی پەسند، (۵) العارج﴾.

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ... ھەر لە سەای ھێمنیدا بن، چونکە ئێوە خۆراگر بە، (۲۴) الرعد﴾.

﴿...وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ... خۆراگر بن لە خۆراگریشا ھەر لە پێشەوہ بن، (۱۷) لقمان﴾.

﴿...أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا... بۆ پاراستنی سنور گەل ھەمیشە سازو تەیار بن، (۲۰۰) آل عمران﴾.

(۲۵۱) ھێمن دا.

(۲۵۲) کردموہ.

پېشەوا (عومەر) دەل: بە ساي ئارامگري بو بە خەختە و مريمان بە دەست هينا.
ئەوانەى شوين پى ھەلگري پىغەمبەرى خوانە، کاتى داماوو بەرە بەلەنە، سى
ھۆکاری دەر باز بونيان لە بەر دەست دانە: ئارامگري و پارانەو، چاومپى دەرگای خىر
ليکرانەو.

شاعير دەل:

نيوانىكيان پى نۆشين ئيمەش پيمان نۆشکردن
بەس ئيمە ئارامگر بوين لەسەر تالايى مردن

لە فەرمودەيەکی راستی پىغەمبەردا ﷺ ھاتو: کە دەفەر موئ: ((لا أحد أصبر
على أذى سمعه من الله: أنهم يزعمون انه له ولدا و صاحبة، وانه يعافيه و يرزقهم...
ھىچ کەس ئە خوا ئارامگرت نای ئەسەر ئەو ئازارەى گويىبىستى دەبى: بى باوەران وا
گومان دەبەن خوا منال و ھاوسەرى ھەيە، لەگەل ئەو ھەشدا خواى گەورە
دەيانبارىزى و، پۇزيان پى دەدا)).

لە فەرمودەيەکی تریشدا دەفەر موئ: ((رحم الله موسى، ابتلي باكثر من هذا
فصبر... خوا مېھرو سۆزى بەسەر "موسى" دا برىژى، پتر لەو ھى بەسەرە من دى
بەسەرى ھات بەلام ئارامى گرت)).

لە فەرمودەيەکی تریشدا درودى خواى لەسەر بى دەفەر موئ: "من يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ
الله... ھەر کەس ئە ھەولدا دان بە خۆدا بگرى خواى گەورە دلارامى بەسەردا دىنى.

بى گومان خواستە بالاکان بە خەون و خەيالان بەر دەست نابن، بەلگە بە ساي ورە
بەرزى و خۆراگري فەراھەم دىن.

لە مەزپەھە ئۆیستى خەلکان دۆلەت مەنبە، بزانە لە گەڭ پەرورمىندا چۆن

پېشەوا "ئەحمەد" ى كۆرۈ "خەنبەل" لە باسى دىنيا بە كەم گریدا فەرمودەيەكى
 پېغەمبەر ﷺ دەگىرپتەو، كە خۋاى گەورە دەفەر موى: ((عَجَبَا لَكَ يَا ابْنِ آدَمَ!
 خَلَقْتُكَ، تَعْبُدُ غَيْرِي، وَرِزْقُكَ وَتَشْكُرُ سِوَايَ، أَتَحِبُّ إِلَيْكَ بِالنَّعَمِ وَأَنَا غَنِي عَنْكَ،
 وَتَتَبَقُّضُ إِلَيَّ بِالْمَعَاصِي وَأَنْتَ فَقِيرٌ إِلَيَّ، خَيْرِي إِلَيْكَ نَازِلٌ، وَشَرُّكَ إِلَيَّ صَاعِدٌ!!... تُو
 جېگای سەرسامى ئەى مەرۆف! وەدېم ھېناۋى و جگە لە من دەپەرستى، رۆزىت پى
 دەدەم و جگە لە من سوپاس دەكەى، بە سەى بەھرەكانم خۆم لاى تۆ خۆشەويست
 دەكەم كەچى لېت بى منەتم، بەلام تۆ بە سەى تاوان رەقەم ھەلدەسېنى و كەچى
 ئاتاجى منى، چاكەم بۆ تۆ دادەبارى و خراپەى تۆ بۆ من ھەوراز دى)).

لەسەر بوردەو سەرگوزەشتەى پېغەمبەر "عيسادا" ھاتو، درودى خۋاى لەسەر
 بى، سى كەسى نەخۆش و ژمارەيەكى زۆر لە چاۋ كۆيەن لەسەر دەستى ئەو خوا
 چاكى كەردنەو، بەلام ھەمويان سەريان لە سېلەكارى و بى ئەمەكى دەرچو بونە
 دوزمى.

بە نەبونى مەنالى

دنيا بە ئەوەى بژىۋى ژيانى لە دەست دايە، خوايەكى تاكو تەنيايە، رۆزى تۆو
 ھەمويەندەيەكى لە لايە، بۆ دابىنکردنى ژيانىش بەلئىنى دايە، ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا
 تُوعَدُونَ... رَوْزِيتَانِ وَ هەرچى بەلئىن تان پى دەدرى، لە عاسمانە، ﴿٢٢﴾ الذاريات﴾.

كە دەيسەلئىن خۋا رۆزى دەرمانە، بۆ دەبى مەرۆ ئەوئەندە مەرايى بنوئىنىو، لە
 پېناۋى دەستەبەرکردنى رۆزىدا ئەوئەندە خۋى زەبون و ريسوا بكا؟!

خۋاى دور لە ھەلە پېمان دەفەر موى: ﴿وَمِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا...﴾

لەم زەمىنە ھەر شت دەجولئەو گشتى رۆزى لەسەر خوايە، ﴿٦﴾ هود﴾.

شكۆدارى بۇ ئەو كە دەفەرمۇي: ﴿مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ...﴾ ھەر ساتى خۇدا دەروى خىرى لە روى مەردەم بىكاتەو، كەس ناتوانى گالەى بداتەو، ئەگەر ئەویش گالەى بدا، - بەدەر لەخۇى - كەس ناتوانى بىكاتەو، ﴿۲﴾ فاطر.

دەشنى لە برى دىل پىرى، ئەم ھۆكارانە ئەبەرچاۋ بىگىرى

۱- ئومىدەت بە بەخشىۋ پاداشتى خۇاى دەستە بالا بى: ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ...﴾ بى گومانە ئەو كەسانەى خۇراگىر، بە تەۋاۋى و بە بى حىسابى پاداشى خۇيان وەردەگىر، ﴿۱۰﴾ الزمر.

۲- بە بىنىنى بەلا (باران بارى سەرشانت سوك بى):

گەر نەبۋايە ئە دەورم نالەى دىل برىنداران دەبۋايە خۇم ئەنۋايەم ئەتاۋ ئىش و ئازاران

دەى بە لای جەپ و راستدا بنۋارە، ئايە بى لە مەينەتباران و دەردەرانت لى ديارە؟
ھەربۋيە ئەم و تەيەش ھەلدراۋە: لە ھەمو شىۋى "بەنو سەعدىك" ^{۲۵۲} ھەيە.

۳- ئەم دەردەى بىيەۋە گىرفتارى لە ناخۇشەكانى تىرت لا ساناتىر بى.

۴- خۇشحال بە كە ئەم بەلایە روى لە ئايىنت نەكردو، ھەر بەرژمەۋەندى دىناى گىرتۋەتەو.

۵- دىنايە جارى وايە ئەو بەندايەتەى لە تەنگانەو ناخۇشىدا دەينۋىنى، پلەى زۆر بەرزترە لەو بەندايەتەى كە لە خۇشىدا بەجى دىنى.

۶- وا دانى دەبۋايە ئەو ھەر بىي.

(۲۵۲) "بنو سعد" بەو دۆلایى يە دەگوتىر پىغەمبەر و ﷺ يارانى تىدا گەمارۆ درابون.

واز بېنە ئەوۋى چارەسەرى ئەبارەى

چارە چارە ئەوۋىيە ئە رېگا چارە پازدەى

۷- ئەو خوايەى پەرورمىنى تۆيە، ئەوۋى بە سەرت بىنى لە بەرژەوۋەندى تۆيە:

﴿...وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ ... رَهْنَكُ لَه شَتِيكُ حەز نەكەى بەلام بۇتان

وەخېر گەرى، ﴿البقرة ۱۱۶﴾

مەچۈە قاوغى كەسىكى تر

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيهَا فَاسْتَخِرُوا الْخَيْرَاتِ ... ھەر لايە شوپىنكىيان ھەيە روى

تىدەكەن، دەسا ئىوۋە بۇ چاكە كى بەركى بىكەن، ﴿البقرة ۱۱۸﴾

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ ... ھەر

خۇشى ئىوۋەى كىرە جى نىشىنانى زەمىن و ھىندىكىيان بەرانبەر ھىندىكى تر، چەن

پەلە بىردە سەرەوۋە، ﴿الانعام ۱۶۵﴾ الانعام / ۱۶۵.

﴿...قَدْ عَمِرَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبُهُمْ ... ھەر تىرەيەك جى وە خواردىنى خۇى زانى.

﴿البقرة ۶۰﴾

خەلكان لە بەھەرە و زەو تۈنادا، لە پىشەو كارو كىداردا، جياكارن، بۆيە لە

ئامارى شىكۋدارى پىغەمبەرى خوا بو ﷺ، كە بە پىي و زەو ئامادەيى ھاوۋەلانى كارو

پىشەى پى دەسپاردن، "ەلى" بۇ دادوۋەرى دانا، "موغاز" ى بۇ زانىست تەرخان كىرە،

"ئوبەى" بۇ لىكەندەۋەى قورئان و، "زەيد" بۇ مىرات دابەشكىردن، "خالىد" بۇ

جەنگان لە روى دوژمن و، "حەسان" بۇ ھۆنىنەۋەى شىعرو، "قەيس" ى كورى

"سابت" بۇ وتاربېزى.

لە برى شەشىر لە تۈندى نەرمى بەكارھىنانى

زىيانبارە وەكو ئەوۋەى تۈندى لە جىي مانى

خۇ تەۋاندىنەۋە لە قاۋخى^{۲۵۴} كەسانى داۋ، خۇ پۇشتە كىردىن بە دابو نەرىتى خەلگىكى تر، خۇ كۈشتىن و لە ناۋ بىردىنە.

خەلگان كە لە پەۋشتو خوياندا، لە بەھەرەۋ زىمان و پەنگو پوياندا جياكارن^{۲۵۵}، بەلگە و نىشانەى خۋاى بەرزو تۋاندارن.

بۇ نەمۇنە پېشەۋا "ئەبۇبەكر" بە ساي سۆزو نەرمو نىانى، سودو كەلگى بۇ گەلو نەتەۋە ھانى^{۲۵۶} پېشەۋا "عومەر" بەھۋى تىن و تەۋمى ئىسلام و ھەلگىرانى بەۋ پاىە گەياندا، كەۋايە ئەۋەى لە تۋانات دايە بەھەرەۋ خەلاتى خۋايە، تۇش بە كەمى مەنرخىنە گەشەى پى بەدەۋ پەنىۋى بېنە، بۇ غەيرى خۇت پېش كەشى كەۋ، خۇشت سودى لى بېبىنە، ﴿لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا...﴾ خۋا ئەركى لە تۋانا بەدەر بەسەر كەسدا ناسەپىنى، ﴿البقرة ۲۸۱﴾.

بىگومان دەمە لاسكە كىردىن^{۲۵۷} زىدە پۇى لە خۇ تېخزاندىنى ناۋ تۋىكل^{۲۵۸} خەلگانى تر مۇرانەى ھۈنەر و بەھەرەكانە، قەلاجۇ كىردىنى^{۲۵۹} خواستەكانەۋ، ھەلۋەشاندىنەۋەى ئەم جياكارىيانەىە كە پىۋىستە لە مەۋقدا ھەبن.

گۆشە نشىنى و داھاتە سود بەخشەكانى

ئەۋ گۆشە گىرىم گەرەكە لە خراپە كارى و زىدەپۇى كىردىن لە ھەلەل خۇ بە دور بگرى، كە دەپىتە ھۋى دل فراۋانى و خەم پەۋىنى.

"ئىبىت تەمىمە" دەلى: پىۋىستە بەندە بۇ بەندايەتى نۋاندىنى و يادى خۋاۋ قورئان خۋىندىنى، بۇ بە خۇدا چۈنەۋەۋ نزاۋ ئەسرىن ھەلرژتىنى، لە خراپەۋ وىنەى ئەمانەش خۇ بە دور گىرتىنى، گۆشە گىر بى.

(۲۵۴) قالك/تۋىلك/تۋىكل.

(۲۵۵) جياۋازن.

(۲۵۶) ھىنا.

(۲۵۷) لاسايى كىردنەۋە.

(۲۵۸) تۋىلك.

(۲۵۹) بن بىر كىردىن.

"ابن الجوزى" لە پەرتوکی "صيد الخاطر"دا، سى باسى دەربارەى گۆشەنشینی^{۳۰} تەرخان کردووە کە ئەمە پوختەگەیهتی: نەمبەستووە نەمبەینیووە هیچ شتی ئەوەندەى گۆشەگیرى مایەى ئاسودەیی و پێزو سەرپلندی بێ، ئەوەندە لە خراپە و تاوان مرو بەدور بگرێ، ئەوەندە پلە و پایە بەرز پەرگربێ، پارێزەری تەمەن بێ، لەچاو تێوہەوان و^{۳۱} بەدکاران و گەزاران^{۳۲} بەدور گرتەر بێ، ئەوەندە بەدەستەینانی خواپەرستی و، بەکارەینانی بیرو ھزری تێدا بێ، بۆ فەراھە ھینانی شتی سودمەندو، دەرھینانی گەنجینە پر بەھاگان و، ھەلێنجان لە دەقە سەرەکیەکان ئەوەندە بەر قازانج بێ.

چەند وتەییەکی تریشی سەبارەت بە گۆشەنشینی گوتووە، کە ئەوە مەبەستەیتى بە دەستکارمەووە. لە بەشیکی رابەردوی پەرتوکیە کەمدا گوتومە: بەھەرەمەندى و شکۆمەندیکی وەھا لە گۆشەنشینیدا ھەبە ھەر خوا بۆ خۆی پێی ناشناپە، ژیری تیايدا و مەبرەئى، کاتی ھەلچینی^{۳۳} بەری بیرو زمین دێ، دلی تێدا دەسەرەوێ، ئابروی پێ دەپارێزێ، فرە بەخششی تێدا بەدەست دێ، سەرپێچی لە خراپە دەکری، کات و ساتە پر بەھاگان لە گوێراپەلێ خوادا خەرج دەکری، یادەومری خواى دلۆقانی تێدا دەکری، لە گائتە و گەپ و ئاشوب گیران^{۳۴} پشت ھەلئەدەکری، بە سەى ئەم گۆشەگیرە مروف لە تیکھەلچونی^{۳۵} گەل نەیاران و، قسەى نابەجێى ناحەزاندا لادەکاتەو^{۳۶}، لە تیلەچاوی^{۳۷} چاوچنۆکان بێ وەى دەبێ، لە کیشەو بیشەى گرانزانان بەدور دەبێ، لە برو بیانوی سەر زەنشت کاران و، سەندنەوہى مافە پێشیل گراوہکان و، مەرایى^{۳۸} خۆ بە زل زانان و، ژیان بەسەر بردن لەگەل گەمۆرو مایە پوتاندا^{۳۹} سەرسوک دەبێ.

(۳۰) گۆشە گیرى/خۆ دانە پەنا.

(۳۱) چاو چنۆکان/ھەسودان.

(۳۲) بێ شەرمان.

(۳۳) پرنینی.

(۳۴) ئاژاوە نانەوہ.

(۳۵) بەگژ یەکتەراجون.

(۳۶) پشت تى دەکا.

(۳۷) گۆشەى چاو.

(۳۸) فیل و تەلەکە.

(۳۹) ھىج و پوچان.

گۆشەنشینی ئەم کەم و کورپانەت پۆش بەسەر دەکا^{۳۷۰}: ھەلەو پەلەئە سەر زمانەت، خلیسکی جوئە و کردەکانەت، ھەتەلەبونی^{۳۷۱} ھۆش و بیرت، ھەلەشە^{۳۷۲} بونی دەروودرونت. گۆشەنشینی پەجەئە^{۳۷۳} سەر پوی نەریتە بالاکانە، قاوخی^{۳۷۴} مرواری پەوشتی جوانە، توپکلی شکوفەئە^{۳۷۵} جوامپریانە، چەند خۆشە گۆشە نشینی و ھاو دەمت کتیبی خوا بئ، بۆ بەراوەلە بونی^{۳۷۶} تەمەنت ھەمیشە لە گەلتا بئ، ھەوینی کونجی تەنیایی بەندایەتی خوا بئ، تۆشەئە^{۳۷۷} گەشت و سەیرانی پئی گوئ راپەلئە و یادی پەروردیار بئ، مەخابن تاگۆتا تەمەنت مو بە مو لیت جودا بئ. ھەر لەو گۆشەنشینییدا بیرو ھزرت بەکار دینی، ورد دەبیەو، پادەمیئە، ھەست کردنت بە چاوە دیئری خوائ بالادەس و دەس دیئری. لە گۆشەنشینییدا لەسەر تیگەیشتی رازو نیازان پئی دادەگری، زۆرو وردیاتی شاراوہ لە ناو بیرو ھۆشتدا ھەلەدەگری، لە مەبەست و خواستان تی دەفکری، قەلای بیروریان ھەلەدەجنی^{۳۷۸}، پەیکەری ژیری ھەلەدەبەستی^{۳۷۹}. لەو ساتەئە لە شوپنیککی چەپەک^{۳۸۰} دەگوزەریئە، گیان و دل زۆر ئاسودەن، ھەست و نەست بەدوای راوکردنی شتی سودمەندەوہن. بۆت ناپەخسئە لە گۆشەنشینییدا مەرایئ^{۳۸۱} بنوینی، چونکو ھەر خواپە کە بت بینئ، ناتوانی بە گوتەکانەت سەرنجی ھیچ کەسئ بۆ خۆت رابکیشی، بەلکە ھەر ئەو خواپە وتەکانەت دەبیستئ کە بەسەر ھەموبونە و مریدا بیسەرەو بینەرە.

(۳۷۰) دەشاریتەوہ.

(۳۷۱) پېش و بلاو بونی ھۆش و بیرت.

(۳۷۲) خۆپەسندی.

(۳۷۳) پێچە.

(۳۷۴) قالك/کیفک.

(۳۷۵) شتی تازە سەر ھەلەدەدا/و مکو خونجە.

(۳۷۶) فراوان بون.

(۳۷۷) توپشوی.

(۳۷۸) دروست دەرکەئە.

(۳۷۹) دروست دەرکەئە.

(۳۸۰) پئی بەسەرەوہ نەبئ.

ھەمو ئەوانەى بە پەشتى جان و ناوازمە تىشك دەدەن و دەدرەوشىن، ھەمو ئەوانەى بلىمەت و وردەكار بون، كۆلەكەى سەردەم و چاخ بون، كانزاي دىرىنى پۇژگار بون، گول ئەستېرەى^{۲۸۲} كۆرۈ كۆبۈنەوان بون، ھەمويان شەتلى نەمامى خۇيان لە كانياوى گۆشەنشىندا تىراو كىرد، ھەتا خۇى گىرت، درەختىكى بەرزە بالاي ئى وەدى ھات، بە پىشتىوانى پەرومىردىارى بۇ ھەمومىرەى بەرھەمى گىرت.

گوتويانە: ھەر كەس گۆشەنشىنى لا خۇشەى سەربىلەندى وەدەست دى.

گەر دەتەوئ لەو باسە زىتر ئاشنا بى، سەرى بەدە لە كىتەبى "العزلة" دانراوى "خطابي".

لە تەنگانە خۇگىر بە

تەنگانە و خەفەت بارى وزە بە دل دەبەخشى، تاوانى پى نامىنى، لوت بەرزى دادەنوئىنى، خۇ بە زلزانى ھەلدەوھىنىنى، مەوۇف لە ناناگايى بە ئاگا دىنى، كەپەى گىرى يادومىر خا ھەلدەگىرسىنى، سۆزو بەزمى خەلكانت بۇ دىنى، وا دەكا پىاو چاك بە نزاو پارانەو لىت رامىنى، خۇ پى زالى تىك دەشكىنى، بۇ خاى ھەرە زال و تاك و تەنبا مل كەچىت پى دەنوئىنى، راستەوخۇ ئامۇژيارە، ترسىنەرە لە ئىستار، فىرى ئارامىت دەكا، بە خۇ گىرىت ئاشنا دەكا، بۇ گەپشەنەو پەرومىرەنت ئامادە دەكا، لە پىشت ھەلكرەن لە پابەندى بە دنياو و ئۆقرە پى گىرتى ناچارە دەكا، ئەگەر چى سۆزو مېھرى خا لەوانە گەورەترە، لىبوردنى خا بەسودترەو، چاوپۇشى لە تاوان بەھەرمىن ترە^{۲۸۲}.

(۲۸۱) رىبابازى.

(۲۸۲) جۆرە گياندارىكى چوكەلەيە لە شەواندا دەترىسكى و شوق دەدا.

(۲۸۳) بە ھازانچ ترە.

هە ئۆستەيەك

خەمناك مەنبە: چۈنكى خەمناكى لە خواپەرستى سست دەكا، لە تىكۆشان پەكت دەخا، سەردەكەيشى بۆ روخانت، پيس دەكا ئەندىشە و گومان، بەدبىن و رەش بين دەكا ھەست و ناخ و وىژدانت.

زوير مەنبە: چۈنكو زويرى بنچىنەى دلە خورپى و نەخۇشە دەرونيەكانە چاوكى ئەشكەنجەى ھەست و نەستانە، كەرەستەى دلە راوكى و نىگەرانى و ھەرمس ھىنانە.

پەريشان مەنبە: تۆ قورئانت لە دەست دايە، دەتوانى بپارپىەووە و نزا بكەى، مال ببەخشى و نويز ئەنجام دەى، تۆوى چاكە بچىنى، كەردەى بەردار بپروينى.

دل گران مەنبە: بە ساي تەمبەلى و كات بەتالى دەسخەرۆى^{۲۸۴} داخ و كەسەران مەنبە، وريا بە نويز بەجى بىنە... پاكەنى خوا بنوينە... بەرنامەى خوا وە خوینە... بنوسەو... كەردەى باش بەرھەم بىنە... بەرەو پيش ھەنگاو ھەئىنە... خۆشەويستى بەسەرگەو... تى بفرەو ورد بەو.

﴿...ادْعُوْا اَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لەبەرم بپارپىنەو، ئەوسا بە دەنگتانەو دىم، ﴿۱۰﴾ غافر ﴿﴾.

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِلِينَ﴾... بە نەينى و بەسەرگەزى^{۲۸۵} ھەر پەرورەندە و لەبىرى و لەبەرى بپارپىنەو خودا ئەوانەى خۆش ناوى كە لە رىگەى ئەو لادەدەن، ﴿۵۵﴾ الاعراف ﴿﴾.

﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾... دەسا نىو بە دلپاكى ھەر ھانا بۆ خودا بەرن و دىنى پاكتران بۆ ئەو بى، ﴿۱۴﴾ غافر ﴿﴾.

﴿قُلْ ادْعُوا اللَّهَ اَوْ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيَّا مَا تَدْعُوْا فَلَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى﴾... بىژە: ھاوار لەخوا بكەن يان ھانا بە پەرحمان بەرن، ھەر يەكەيكە، ئەو ناوى زۆر پىرۆزى ھەن، ﴿۱۱۰﴾ الاسراء ﴿﴾.

(۲۸۴) ژىر دەستى.

(۲۸۵) مل كەجى.

به و بنچینانه ی به خته وهری دئنه وایی خوت بکه

- ۱- دئنا به نه گهر له سنوری نه و پوژه ی تی دای ژیان به سهر نه به ی، بیرو هزرت ده بیته ئاردی ناو دروی^{۳۸۶}، خه مو په ژارمت زور ده بی، هه مو کردارو مه رامت^{۳۸۷} لی ئالۆز ده بی، ههر نه و واتاپه ش له و هه رموده یه ده قامریت هه و: "اذا اصبحت فلا تنتظر المساء، واذا امسیت فلا تنتظر الصباح... کاتی به یانیت کرده وه چاوه پئی ئیواره لیدا هاتن مه به، نه گهریش ئیوارمت کرده وه چاوه پئی به یانی لیدا هاتن مه به.
- ۲- ئۆقره گیری به رابردوی تی کچرژاو^{۳۸۸}، به دوا ی چواندا چون، گه وحی و گیلی و نه قامیه.
- ۳- به داهاتو سهرقال مه به هیشتا له جیهانی نه بودایه گه ی هاته ئاراهه نه وسا بیرو لی بکه وه.
- ۴- به ره خنه مه چله کئ، سه قامگیر به و دئنا به نه و ره خنه ی روبه پروی تو ده بیته وه هیما ی^{۳۸۹} سه نگو ریزی تویه.
- ۵- ههر باومر به خوا و کرده وه ی چاکه ژیانیکی خوا پسکی به خته وه رانه یه.
- ۶- ههر که سی هیمن و هه دادایی^{۳۹۰} گهره ک بی، با یادی خوا ی گه وه ری هه میشه له ناو دل بی.
- ۷- پیویسته به نده لای وابی هه رچی خوا نه یکا نابی.
- ۸- چاوت له سو پاسی که س نه بی.
- ۹- به نه گهری رودانی خراب تر له وه دلت بده وه.

۳۸۶) پرشوبلا و ده بی.

۳۸۷) مه به ست.

۳۸۸) ئالۆز.

۳۸۹) نیشانه ی.

۳۹۰) ئاسوده یی.

- ۱۰- دەگونجى لەوەى پرویداوه تۆى تىدا بەر قازانج بى.
- ۱۱- ھەر کارەساتى پرویدا لە بەرژەوھەندى برپادارە.
- ۱۲- لە بەھرە پى بەخشاوەکانى خوا رامىنە و سوپاس بژىر بە ^{۲۹۱}.
- ۱۳- زۆر کەس لە تۆ بەرەو خوارن و تۆ لە سەروى ئەوانى.
- ۱۴- جار لە دواى جار خۆشى لە پى.
- ۱۵- بە سەى کلۆلى نزاو پارانەومت لە دلدا ھەلەمقولى.
- ۱۶- بەلاو مەینەتى ھەتوانى ^{۲۹۲} چاوو وزەى دلن.
- ۱۷- ناخۆشى خۆشى لە دوايە.
- ۱۸- با شتى کەم بايەخ بن برت ^{۲۹۳} نەکات.
- ۱۹- لىبوردەيى پەرورەديارت بەرودەدەيە ^{۲۹۴}.
- ۲۰- پروگرزو پروترشو توپە مەبە.
- ۲۱- نان و ناوو سىبەرن بژىوى ژيانيان لى پىک دى، بە ھىچى تر بايەخ مەدە.
- ۲۲- رۆزيتان و ئەوەى بەلئيتان پى دراوہ لە ئاسمانەوہيە.
- ۲۳- زۆربەى مەترسى پىشبینى کراو نايپتە دى.
- ۲۴- لە بەلا باران پەند وەرگرە.
- ۲۵- ئەگەر خوا گەلێكى خۆش ويست تاقيان دەکاتەوہ.
- ۲۶- ئەو نزاو پارانەوانەى لایەرى ئىش و ئازارن دوپارەو سى بارەيان بکەوہ.
- ۲۷- خۆت بە کردەى بەردارى بەرھەمدارەوہ سەرقال کە پشت لە کاتى بەتال کە.
- ۲۸- پروياگەندە وەلانئو بە ھەوالى نادروست باومر مەکە.
- ۲۹- ئەو رڤو کينەى لە دژى نەيارانت لە دلئ ناوہ، تۆ زياتر لىي زەرمرەندى.
- ۳۰- ھەر بەلايى بپتە رپت تاوانى پى ھەلەدەومرپت.

(۲۹۱) سوپاسى خوا بکە.

(۲۹۲) مەلجەم.

(۲۹۳) لەبەينت نەبا، ريشەکيش نەکا.

(۲۹۴) فراوانە.

كە ئەو شەش دەرمانە چارەسازەت ئەبەردەستە بۇ دۆلت پەستە؟

خاوەنى كىتەبى "الفرج بعد الشدة" دەگىرپتەو دەلى: يەككى لە زاناو پىسپوران دەردو كەسەرىكى توشەت دۆستو خۆشەويستانى بۇ دلنەوايى ھاتنە سەردانى، يەككى پىي گوت: مەن شەش دەرمانى گىراو پى دەزانم، گوتيان چ دەرمانىكن؟ ئەويش گوتى: يەكەم: متمانە بە خوا بون.

دووم: دلنابون بەوھى قەزاوقە دەردى خوا پەت نەبىتەوھ.

سەيەم: ئارامگرتن باشتەين چارەسەرى بەلا بارانە.

چوارەم: ئەگەر ئارام نەگرم چىم لە دەست دى؟! ھاوارو پۇرۇ بە چارەسەر نازانم.

پىنجەم: دەشە لەوھ خراپترەم بەسەر بى.

شەشەم: جار لە دواي جار رەزگارى دى.

بە ساي توانچو پەلارى، يا ئەشكە نەو نازارى، يا گوتەي رىسواكارى، يا ستەمى ستەم كارى، خەم بەسەرتا نەبارى.

شىخى ئىسلام دەلى:

بەرۋادار چاۋ لە تۆلە ناگىرپى، سەرزەنشتى سەرزەنشت كارى ناكاتەوھ، وەلامى لىدانىش ناداتەوھ.

مات و كز دامەمىنە، ھەلۋىستى جوان بنوینە، قەدرو رىز بە دەست بىنە

يەككى لە شاعىران توشى لىقەومانى ھات ھاناي بۇ كەسىكى بەخشندەو بەرچاۋ فراۋان ھانى^{۳۹۵}، ئەويش لە ھاناي ھات، لە وەلامى ئەم چاكەيەدا ئەم ھۆنراۋەي پىاھەلدا:

لاويكى نەۋنەمام بو خوا ئاۋرى پىن دايەۋە
 نامارى ھەر چاگەيىن ئە روى دەدرەوشايەۋە
 كە يىنى بە خشنەيى بەرگى ئە بەرنەماۋە
 بەرگى دىل فراۋانى خستە قەدو بالاۋە
 ھەرۋەكو بلىي ھەسارە ئە ناۋ چاۋانى ديارە
 ھەئبەستى من ملوانكەۋ ھەيقيش ئەسەر پوخسارە

گەر كۆستى داي پلۇسى، خەم ۋە خەفەت داي پۇشى، يا ئەستەنگى بىتتە
 رىت، با دىلت ئاسودە بىتتە نەك پەستو پىر ئە خەم بىتتە.

بىگومان ئەگەر ئارامت ھەبىۋ دان بە خۇ دابگرى، چاترە لەۋەى چرىكەۋ
 زايەئەت^{۳۶} ھەئېرى، ئەگەرېش لە ئاستى مەينەتىدا داسەپاۋو خۇپاگر بى، زۇر
 پايدەدارترى لەۋەى داپماۋو بى ۋرە بى، ھەرگەسېكىش بەھەۋمىسى خۇى ئارام نەگرى،
 پۇژى دى بەناچارى خۇى رابگرى.

دىل گران مەبە، دۇستو خۇشەۋىستانىكت ھەن خەميان ئەلا بەباكەى

ئەگەر ھەز دەكەى با چەند دېرە شىعەرىكت بۇ بىكەمە ديارى، بۇ ئەۋەى خۇشىۋ
 شادىت بەسەردابىۋ، كەمى دىلت بىسرەۋى، ھەندى ئە ھۆنەرەن دىمبارەى دىنەۋايىۋ
 لىك نىزىك خستەۋەى دىلەكان، ئەم پارچە ھۆنەرۋەيان ھەئبەستەۋ:

ھاتىن بە لاي قەيسى يە "يەمنى" دا
 كە ۋەجاخ زادەيىكى باش بو ئە رەچەئىدا

ئىمەي بىنى و پەچەي سەر پوي بەردايەو
 گوتى كىنە و خەنگى كۆنە و لە كام لاو؟
 گوتە بەلام لە تىرەي تەمىيانە ھاوئەم
 منىش خەنگى يەمنەم و لەوئىيە حال و مائەم
 بە خاك و ولات لىك دورىن خودا بە براى داناوين
 گەر نەژادىشمان جيا بى دلمان لە يەك جودا نىن

بىگومان دوست و ياران لە تەنگانەدا مايەي دلارامىن بۆ يەكتر، يەكئ دەلئ: ئەگەر
 لەبەر دلەپراوئى و نىگەرانى نەبوايە، تىكەلاوى خەنگان نەدەبوم.
 ﴿الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ ... ئەوئ پۆزئ ياران ھەمو
 دەبنە نەيارى يەكترى، جا مەگىن خوا پارىزەكان، ﴿الزخرف﴾.

ريژدارى و پايەدارى باشتەرە لە مالدارى

كەلاوئى^{٣٩٧} ھەبئ ژيانى تىدا بەسەربەي، يا پەشمائى^{٣٩٨} ھەلەئى، تىكە^{٣٩٩} نانئىكى جۆ
 ھەبئ لە دەمى خەي، لەگەل ئەوئى شەرم و شكۆت پارىزراو بئو، ئاوى روانت^{٤٠٠} دانەچكاو
 بئ^{٤٠١} و زمانت پاك و پاراو بئ^{٤٠٢}. زۆر سەربەرزو ريژدارترى لەوئى لە كۆشك و بالەخانەي
 رازاوئە و باخ و باخاتى درەشاوئە ژيان بەسەربەي، لەگەل ئەوئە ژيانئىكى تفت و تالت ھەبئو،
 دلئىكى بە ئالەو ھاوارت بئى.

ناخۆشى وەكو نەخۆشى وايە، چۆن نەخۆشى ماوئەيەكى پئ دەچئ، ھەتا لادەچئ، ئەگەر
 پەلە و تالوكەشى لئ بكرئ لەوانەيە دو چەندانە ببئتەوئەو، دەبئتە دەردئىكى كوشندە، ھەر

٣٩٧) كەچە خانو.

٣٩٨) چادر/ لە موى نازەلان دروست دەكرئ.

٣٩٩) پارو.

٤٠٠) ئابرو.

٤٠١) دانەپزائى.

٤٠٢) لە قسەي پىروپوچ دور بئ.

بە ھەمان شێوە بەلاو ناخۆشی پێویستی بە ماوەیی دەبی، ھەتا شوپنەواری بزر دەبی، پێویستیشە مەرووفی بەلا بار ئارامی ھەبی و چاوی لە لیبونەوادی دەروی خێر بی و زمانی بە یادی خواوە فێر بی.^{٤٠٢}

ھە ئووستە یەك

﴿... وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ...﴾
 ناھومئیدش مەبن لە بەزەیی خودا، ھەر ئەوانە ی خوا نەناسن، لە بەزەیی خوا ناھومئیدن. (٨٧) یوسف.

﴿قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ...﴾ کئی لە بەزەیی خوادا بی
 ھومئیدە، مەگین لە رێ لادەرەکان؟ (٨٦) الحجر.

﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ...﴾ ئەو کەسانە ی چاکە کارن، لە بەزەیی خودا نزیکن. (٨٥) الأعراف.

﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا...﴾ تۆ چوزانی، لەوانە یە لە پاش ئەمە خوا شتی تر وەدی بیئی. (١) الطلاق.

﴿وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ...﴾ رەنگە لە شتێک ھەز نەکەن بەلام بۆتان وەخێر بگەڕی، رەنگیش ھەبە ئاوات بۆ شتی بخوازن کە ئاکامەکە ی باش نەبی خودا دەزانی و ئێوە سەری ئی دەرناکەن، (١١٦) البقرة.

﴿اللَّهُ طَئِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ...﴾ خودا دەربارە ی عەبدانی بە قیانە، (١١٩) الشورى.

﴿وَرَحِمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ... به زهيشم هه مو شتی داگرتوه، ﴿١٥٦﴾ الأعراف﴾.

﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّكَ اللَّهُ مَعَنَا ... خه مت نه بی! نيمه خودامان دهگه له، ﴿٤٠﴾ التوبة﴾.

﴿... إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ... لهو کاته شدا که هاناتان بو به رومرديارتان دميرد، جا له فرياتان هات، ﴿٩﴾ الأنفال﴾.

﴿... وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ... هه ر ئه ويشه پاش ناهو ميديون له باران، بارانه دادمهباريني دلوفاني و خوشی بلاوده کاته وه، ﴿٢٨﴾ الشورى﴾.

﴿... وَيَدْعُوكَ رَعْبًا وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ ... به هوميديو به ترسه وه له بهرمان دهپارانه وه وه له بهرانبهر نيمه لاره مل بون. ﴿٩٠﴾ الأنبياء﴾.

چاترين هاو دهم کتیه

بیگو مان یه کی له هوکاری به خته و مری ئه وه یه: له گه ل خویندنه وهی کتیب دا کات به سه ر بهری، بایه خیکی زور به خویندنه وه بدهی، گه شه به بیرو زیریت بدهی.

"جاضر" به وه ناموزیاریت دهکا که به خویندنه وه لی وردبونه وهی کتیبان خوت سه رقال کهی، بو ئه وهی خه مان له دل به با کهی، پیټ ده لی: کتیب ئه وه هاو دهمه یه و مرس و بی توانات ناگا، خوشه ویستی که به پاکی دهمدوینی، هاوړپیه کی وایه ماندوو شه که ت ناگا، ئه وه چاو پو شی کاره یه ^{٤٤} شل و خاوت ناکاته وه، هاو سیپیه کی بارسوکه و بارت گران ناگا، ئه وه هاو ده لیه نایه وئ به نواندنی مه رای ^{٤٥} ده ست به تالاکاو ناپاکانه هه ل سوکه و ت له گه ل کا، به دوروی نات خه له فی نی و ^{٤٦}، به دروو ده له سه خلیسکت پی نابا.

(٤٠٤) لیبور دمییه.

(٤٠٥) فرتوفیل.

(٤٠٦) هه لئ ناخه له تی نی.

كتيپ ئەو ھاۋدەمەيە ھەتا لىي ورد بىيەۋە پتر تامەزرۆت دەكا، ھەست و نەست دەسازىنىۋ دەم و زمانت پاراۋ دەكا، دەست و پەنجهت رەنگىن دەكا، وتە و پەيقت ^{۴۷} شىرن دەكا، دل و دمرونت فراۋان دەكا، سىنەت شادو گوشاد دەكا، ئاپۇرە ^{۴۸} بەرپىزەۋە سەپرت دەكا، بە خەلگانی پایە بەرز ئاشنات دەكا، تەنیا خویندەۋەى مانگى بارتەقاي چەند سالانى زانستى وات پى دەبەخشى لە دەمى ھىچ زانايى نەت بىستى، وپراي ئەۋەى پارەو پوليش خەرج ناكەى، خۆشت لە دواى شەكەت ناكەى، لە دەرگای ھىچ كەس لە خۆ زانتر نادەى، خۆشت بەۋە ئاتاج ناكەى لە بەردەمى يەك جۆكان دادەى، كە تۆ لەو ئاكار جوانترى و خۆت بە سەتى وەك وى نادەى، لەگەل ئەۋەشدا لە كۆرۈ كۆبونەۋەى قىن لە دلان خۆت پەنا دەدەى، لەگەل ساماندارانىش خۆت بەراورد ناكەى، كتيپ ئەو ھاۋدەمەيە گوى راپەلى شەو رۆژتە، لە دمى و لە ژورى ھاۋرپتە، بە خەوتنت تەنگاۋ نابى، لە شەۋنخونيدا ماندوۋىتى و شەكەتى ناىگرى، ئەو فېر كارە ^{۴۹} دلسۆزمىە لىي دەپرسى و شەرم ناكەى، تۆ پارەى پى نابەخشى و ئەو زانياريت پى دەبەخشى، گەر تۆ بە توندى بدوۋى ئەو گويچكەت لە بۆ دەگرى، ئەگەر بايى ھەلېكاۋ لاپەرەى و مريگپىر بۆ تۆ دەگەرپتەۋە و جارى تر و مرنانگەر، گەر تۆ بەھەر ھۆكارى پەيۋەندىت لەگەل ھەبى پىۋىستىت بە كەس نابى و تاسەر لەگەلت دەبى، لە تەنپايى و بى زارى گەر كتيپ ھاۋدەمەت بى، ھەرگىز ئاتاجىت بە ھاۋدەمى بەد سروشتان نابى، ئەۋەندە چاكە و خەلاتەى كتيپ بەسەرە تۆدا دەيكا بەسە، كە لە دانىشتنى بەر دەرگا دەتپارپىزى و، لەۋانەى بەۋىدا رادەبورن چاۋيان تى نابى - لەگەل ئەۋەى ئەركى دانىشتنى سەر رېگات پى جېبەجى ناكى - چاۋت لە ئاپروۋ ناموسى خەلگان دەپارپىزى، لەو باس و خواسانە قول نابىتەۋە كە ھىچ پەيۋەندىەكيان بە تۆۋە نىە، تېكەلۋى كەسانىكى ھەرزە پوچ و مايە پوت ^{۵۰} نابى، لە وتەى بى واتايان گوى ناگرى و، بەشدارى مەرامى ^{۵۱} گلاۋو كارى

(۴۰۷) جەماۋەر.

(۴۰۸) جەماۋەر.

(۴۰۹) مامۇستا.

(۴۱۰) بى كەلك.

(۴۱۱) مەبەست.

چەپەلکارانەيان نابى، بىگومان ئەمەيان ھەم ئاسودە بونە و پرزگار بونە، ھەم دەسكەوتىكى بى وینەيە، ھەروەھا خۇپاراستنە لە مەترسىيىكى سەرەكى و بەدەست ھېنانى قازانچىكە، جا ئەگەر بى و كىتېب خويندەنەو تەنيا ئەوئەندە بەرھەمەى ھەبى و لە خواستى چروك^{۴۲} بە دورت بگرى، لە پالکەوتنى بى سودو گالتەو گەپى بى ھودەو تەمەن بەھەدەردان بە دورت بختەو، ديارە گەورەترين بەرھەمت بەدەست ھېناو، بەسودترین بەخششت بەسەردا پرزاو.

شتىكى بەلگە نەويستە كە پىويستە بىكارانى پۇژو گالتە چيانى شەو جيا لەوہى كاتە پر بەھاگانيان بەھەدمر چى: ئەم ھەلەى تەمەنيان بە خويندەنەو پەرتوكى سودمەند بەسەربەن، ئەوئەندەى بە ساي كىتېب خويندەنەو بەرو داھاتى سود بەخشان چىنگ دەكەوئ، ژيانيان بە ئەزمون دەگا، بىرو ژىريان گەشە دەگا، پياوہتى و جوامپىريان پتر دەگا، ئابروو شكۆيان دەپارپىزى، دىنداريان چاتر دەبى، مال و سامانيان پر پيت دەبى، كارو پيشەى نوئى فېر دەبن و دەروى خىريان لە رودا ناوالە دەكرى، ھىچ شتى ئەوئەندە سودو كەلكيان پى نابەخشى.

※ چەند وتەين دەربارەى سودى كىتېب ※ :

"ئەبوعوبەيدە" دەلى: "موھەللەب" ئامۇژياري كورەكانى دەگا و پىيان دەلى: پۇلەكانەم كاتى دەچن بۇ بازار تەنيا لە بەردەم دوكانى زرى چى^{۴۳}، يا پەرتوك خانەين بوەستن. ھاوئىكەم بۇى گىرامەوہو گوتى: كىتېبى مامۇستايەكى خەلگى شامەم خويندەتەو، يەكئ لە باسەكانى دەربارەى جوامپىرى تيرەى "غەتەفان" دەدوئ، دەلى: جوامپىرى و پياوہتى بەسەر چو تەنيا لە پەرتوك داماو. گويم لە "حەسەنى لوئلوئى" بو كە دەى گوت: چل سال بەو شىوہيە ژيانم بەسەربرد ئەگەر سەر خەوئىكەم بشكاندايە، يا پالەم دابايەو، يا شەوانە سەرم بنابايەو، دەبوايە پەرتوكىكەم ھەر لەسەر سىنگ بوايە.

(۴۲) مەبەستى بى سود.

(۴۳) ئەوہى زرى شەرى دروست دەگا.

"ئىبنول جەھەم" يىش دەلى: ئەگەر خەۋەكوتكى^{۴۴} بىم باتەۋەۋە كاتى خەۋەتنيشم نەبى - كە خەۋى نابەجىم زۆر پى ناپەسندە - دەست بە خويندەنەۋەى پەرتوكىكى سودمەند دەكەم بە ساي وتەى نەستەق و سودمەند دلم دەبوژتەۋە^{۴۵}، كاتى گرى كويىرميىكم بۇ دەبىتەۋە^{۴۶} پەى بە يەكى لە مەبەستەكانم دەبەم ھەست دەكەم ھەدارى بەسەرمدە دەبارى، خوشى دلم دادەپوشى، ئەو شكۆمەندىيەى بە ساي رون كرىنەۋەى بابەتلىك بە دەست دى، توندتر مرو رادەچلەكىنى لە شىرخاندن و^{۴۷} خورەى^{۴۸} دارمانى.

دوبارە "ئىبنول جەھەم" دەلى: ئەگەر پەرتوكىكم بە دل بو بە دەستم ھىنا، سودو قازانچىشم لى رەچاۋ كرىدو لىم بەدى كرىد، دەم بىنى چۆن لە ترسى ئەۋەى لىم بىرئى جار لە دواى جار تەماشە دەكەم ئاخۇ چەند پەرىكم ماۋە، يا لە ترسى ئەۋەى ئەو بابەتە كۆتايى بى، ئەگەرىش ئەم پەرتوكە لە قەبارەدا گەۋرە بى و پەرى زۆر بى و زۆر بەرگ بى، ئەۋا ھەست بە خوشحالىكى زۆر دەكەم و تەۋاۋ دلم دەسەرۋى.

"عەتەبى" باسى يەكى لە پەرتوكى زانا دىرىنەكان دەكاۋ دەلى: گەر بەھاتباۋ كىتەبىكى دورو دىژو زۆر پەرى نەبۋايە گۆرانكارىم بەسەر دىناۋ تىكم دەدا^{۴۹}.

"ئىبنول جەھەم" يىش دەلى: بەلام ئەۋەى لەم كىتەبەدا سەرنجى منى راكىشاۋە ھەر ئەۋەىيە كە تۆى لە دەستى بىزارى^{۵۰}، ھەر كىتەبىكى گەۋرەم خويندەنەتەۋە قازانچىكم لى ۋەدى كرىدە، لە رادەبەدەر كىتەبى بچوكىشم خويندەۋە بەلام كاتى كۆتايىم پى ھىناۋە ھەستەم كرىدە ھىچم بە دەست نەھىناۋە.

بۇ ناگادارىشت، شكۆدارترىن و پىرۋزترىن و پاىەدارترىن كىتەب قورئانە: ﴿كَتَبُ
أُنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صُدْرِكَ حَرْجٌ مِّنْهُ لِنَذِيرٍ بِهِ. وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ... كِتَابُ

(۴۱۴) دەخەۋ راجون.

(۴۱۵) دەگەشپتەۋە.

(۴۱۶) مەسەلەيەكى توندم بۇ رون دەبىتەۋە.

(۴۱۷) بە قىژە و دىنگىكى گەۋرە دىگوترى/من لە جىياتى دىنگى گوى دىژم بەكارھىناۋە.

(۴۱۸) دىنگى روخانى.

(۴۱۹) ديارە كىتەبى دور و دىژى خوشويستەۋە.

(۴۲۰) مەبەستى پى گەۋرەيى كىتەبىكە.

ھاتۆتە خوارمۇدە، تا بەھۆی ئەو ترس ومبەر مەردم بېنى و خۆت توشى دلتەنگى مەكە لەوبارمۇدە، ئەم كىتەبە نىسحەتەشە بۆ ئەوانەى بېرواى پى دىنن، ﴿۲﴾ الاعراف ﴿۳﴾.

بەرى درەختى خويندەنەو:

- ۱- نەمانى دلاو دلى و ^{۴۲۱}خەم و بەژاردە.
- ۲- لادان لە شتى پېروپوچ و بى ھەپمىن.
- ۳- دور كەوتنەو لە كەسانى بى ھودە ژيان و تەمەنيان بەھەدمر دەدەن.
- ۴- راھاتن لەسەر زمان بونەو دەمىرپىنى رستەى ناياب و دور بونەو لە ھەلەو ساتمەى زمان و رازاندەو بە پاراوى و رەوان بىژى.
- ۵- گەشاندەو زىرى و زاخاودانى بىرو ھزرو مشتومال كەردنى ھەست و نەست.
- ۶- ھەلقولانى زانىارى و فرە بونى بىر بىرى ^{۴۲۲}و ھۆشدارى.
- ۷- بەھەرمەند بون لە ئەزمونى خەلگان ودانايى دانايان و دمرخستنى زانايان.
- ۸- دەستەبەر كەردنى بەھەرى ومبەرھىنانى زانىارى و ئاشنا بون بەو رۆشن بىرىيەى بەسەر ژيانەو كارى گەرى ھەيە.
- ۹- پتەو كەردنى بىروباوم بە تايبەتەش بە خويندەنەو پەرتوكى ئىسلامى، چونكە پەرتوك دىگەن ئامۇژيارەو، بەھىزترىن سەرزەنشت گارە، گەورەترىن بەرەستى پى خراپەيەو، توندو تۆل ترين فەرمان پەوايە.
- ۱۰- ئاسودە بونى بىرو ھۆش لە پېرش و بلاو بون، ھەسانەو دىل لە دابردا بېبون، رەزگار بونى كات لە بە فېرۆ چۆن.
- ۱۱- رۆچۆن لە كەركۆكى وشەكانو، دەرشتى بابەتو واتاى پەيغەو رستەو، كاراشنايى لە نەپنى زىرى و دانايى.

ناخى واتاو مەنبەستان ھەساوگەيە بۇگيانى

ئەك لە خواردن و خواردنەو لە نۆشيني بزانى

۴۲۱ دو دلى.

۴۲۲ بىرپىزى

دۆلت ھەراسان نەبى، خەلگى بە ئاكارى بەرزت ئاشنايە و چاگەي تۆي لە چاودايە

بە ساي ئەو رەوشتە و ئاكارە بەرزەي نواندوتە، چەند دەستى بە نزاو پارانەو بە
تۆ بەرز كراونەو، چەند كەسى لە ئاستى تۆدا زمانى بە چاگە دەگەرئ. بېگومان
سوپاس و پېزانىنى خەلگانىش وا دەگا سەر لە نوئ نەمامى تەمەنت بېرئ و بېرئ
بېر بەرى بگرئ، بە كەلەپورىكى زىندودا بىرئ و بەرھەمىكى پاكى لى بەرھەم بى
خەلگ سودى لى وەر بگرئ.

ھەئەستەيەك

جارىكيان پېشەوا "ئەبوبەكر" نەخۇش كەوت خەي لى رازى بىت، ھاوئەلانى چەن
بۆ دىدەنى، پىيان گوت: پزىشكت بۆ بانگ نەكەين؟ لە وەلامدا گوتى پزىشك مەنى
بىنيو^{۴۲۲}.

گوتيان چى پى گوتى: ئەوئىش گوتى: پىي گوتە: مەن ھەرشتى مەوئ ئەنجامى
دەدەم. پېشەوا "ئومەر" كورى "خەتاب" ىش دەلئ خەي لى رازى بىت: ھەست
دەكەين خۇشترىن ژيانمان لە ئارامگرتن دايە.

ھەرۋەھا دەلئ: خۇشترىن ژيانئ پىي گەيشتەين بە ساي ئارامگرتنەو بە، ئەگەر
بى و ئارامگرتى پىياو بوايە ئەوا بە جوامىرىكى بەخشندە دادەنرا.

پېشەوا ەلى كورى ئەبو تالىب خەي لى رازى بىت. دەلئ: ئارامگرتن لە باوئەردا
بە وئەي سەرە لە لاشەدا، ئەگەر سەرىش بىردى ئەوا لاشە خەي ناگرئ، پاشان
دەنگى بەرز كەدەو گوتى: گومان تان نەبى باوئەرى نىە ئەوئە ئارامى نەبى. ھەروا
گوتى: ئارام گرتن پىرۋىكە^{۴۲۳} بەسەر رودا مەيكەوئەن.

^{۴۲۲} وەلاخى سواری.

^{۴۲۳} وەلاخى سواری.

شیخ "حسن البصری" دەلێ: ئارامگرتن گەنجینهییکی، چاکەیه، خوای گەوره تەنیا بە بەندهیهکی وا دەی بەخشێ لە لایەن خواوە بە دلّاوا^{٤٢٥} دانرا بێ.

عومەری کورپی عوبدول عەزیز دەلێ: خوای گەوره هەر بەهرهیهکی خۆی لە بەندهی بسینێتەوه، ئەویش لە بەرابەری ئەوهدا ئارامگر بێ، بێ سۆ^{٤٢٦} خوا لەوه باشتری بێ ئەداتەوه.

"میمون"ی کورپی "عبدالعزیز" دەلێ: هیچ کەس بەو پەری چاکە ناگا تەنیا بە سەی ئارامگری نەبێ.

"سلیمان" کورپی قاسم دەلێ: هەموکردەوهی سنوری پاداشتی بۆ دیاری کراوه و دەزانرێ، تەنیا ئارام گری نەبێ، خوای گەوره دەفەرموێ: ﴿...إِنَّمَا يُوقِي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ...﴾ بێ گومانە ئەو کەسانە خۆپاگرن، بە تەواوی و بە بێ حساب پاداشتی خۆیان وەردەگرن، ﴿الزمر﴾.

سولهیمان دەلێ: ئارامگری هەروەکو سەرچاوهیهکە بێ پسانەوه^{٤٢٧} هەلدەرژێ.

خەمبار مەبە چونکو جگە لەم ژيانە ژيانیکی تر چاوەڕێمانە

دلت بەو دادوەریە خوا دەسەرۆی، کە لە پۆژی پەسلان^{٤٢٨} گرووی^{٤٢٩} مروۆ^{٤٣٠} گشتی کۆ دەکاتەوه، جا هەر کەسێ لەم جیهانە دوا بپاوهدا مائی لێ زەوت کراوه لەوئ دەستی دەکەوێتەوه، هەر کەسێ لێره ستهمی دەرحاق کراوه لەوئ مافی دەسەندریتەوه، هەر کەسێ لێره ستهمکارە لەوئ بێ چاره و هەزاره!!

(٤٢٥) بەخشندە.

(٤٢٦) بێ گومان.

(٤٢٧) بێ برپانهوه.

(٤٢٨) دوايي.

(٤٢٩) دەسته.

(٤٣٠) مروۆف.

"كانت" كە زاناو پىسپۇرىكى ئەلمانىيە لىي دەگىرپنەو، كە دەلى: شانۇي ئەم ژيانەى دنيا ھىشتا كۆتايى پى نەھاتو، دەبى شانۇيەكى تر ھەبى، چونكو لەم ژيانەدا ستەمكارو ستەم لىكراومان بەرچاو دەكەوئ كەچى نابىنين دادومريان لە نيواندا بكرئ، كەسانى دەبىنين زالن ھەندىكىش چەوساودو ژىر دەستەن كەچى تۆلە سەندەو نابىنين، كەوايە دەبى جىھانىكى تر ھەبى ئەو مافانەى لى بسەندرى".

شىخ "عەلى تەنتاوى" دەربارەى ئەم قەسەيە دەلى: ئەو دەستەواژمە^{۴۱} كە مروفتىكى دور لە ئىسلام دەرى دەبى، دان پى دانان و باومر كردن بە رۆزى سەلا^{۴۲} لە خۆو دەگرئ.

﴿... لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ... ئەم رۆژە ھىچ غەدرىك نىيە. خودا بە خىرايى بە كاروباران پادەگا. (۱۷) غافر﴾

چەند گۆتەيەكى جىھانى و دەستكەوتى ئەزەمون

"رۇبەرت لويس ستيفنسون" نوسىوئىتى و دەلى: ھەمو مروفتى دەتوانئ لە يەك رۆژدا بە كەردەى خۆى ھەلبەستى با ھەرچەندە كارەكەى سەخت و گران بى، ھەمو كەسى دەتوانئ پۆزانە تا خۆرئاوا بەختەومرانە ژيان بەسەربا. كە ھەر ئەمەيان واتاى ژيان دەگەيەنى".

يەكئ تىرشىيان دەلى: "تۆ لە ژيانتا تەنيا يەك رۆژت ھەيە، دوئىنى رابراو و سبەينىش ھىشتا نەھاتۆتە ئاراو".

"ستيفن ليكوك" دەربارەى خۆ خەلەتاندن نوسىوئىتى و دەلى: منداڭ دەلى: دەى ئەو كاتەى بوم بە ھەرزەكار، ھەرزەكارىش دەلى: دەى ئەوساتەى بوم بە گەنج و لاو. ئەو كاتەش بوم بە گەنج ژيانى ھاوسەرئى پىك دىنم. بەلام دواى ژن ھىنان چى رۆئەدا؟ دواى بىرىنى ئەو ھەموھۇناغانە چ دىتە ئاراو؟ ئەم بۆچونە دەگۆرئ بۆ: تا ئەو كاتەى ئەتوانم دابنىشم.

۴۱) پستە/پەيف.

۴۲) دوايى.

ئاوړې بەرمو دواوې دەداتەو، بایهکی ساردو سړ خوځی به رودا دهگیښی، ههست دهکا ئەو ژيانە جیی هیلاوه گشتی به ههدمر داوو تەنیا یهک خولهک بهخوځی نهژیاوه، دواى ئەوې کار له کار ترازاً به هوښ خوځمان دپینهو و دزمانین هەر خولهک و کاتژمیرئ له ئیستای ژيانمان دژمیرئ.

به ههمان شیوه ئەوانەى به ئومیدى تۆبه گردنن بهو شیوهیه خوځان دهخه لهفینن.

یهکى له پېشینەکان دهئى: "وریابن له بهکارهینانی وشەى "دئ و دەبى" چونکو ئەو و شەپکە چەندین بهرزهوهندى دوا خستوه و له دەست داوه".

﴿ ذَرَهُمْ يَا كُؤُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ... لِيَبْيانَ گەپى بخوځ و خوځ رابووین و ئارزو سەرگەرمیان بکا زور ناخایەن دزمان، (۳) الحجر ﴾ .

"مۆنتین" ی پرۆفیسۆرى فەرهەنسى دهئى: ژيانم پرى ئەو خواستە خراپانە بو که هەرگیز بهزەبى نانوین.

منیش دهئیم: ئەوانە به کەلک و قازانجى وهديها تنيان ئاشنا نين، له گەل ئەو زیرمكى و شارمزا بيهدا په پرهوى ئەو رېنمايهى خوا نه بون که پېغه مبهرى خوا ﷺ

پى پەوانە کراوه ﴿ ... وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ... هەر که سىكى خوا روناكى نيشان نه دا، هيج روناكى شك نابا. ﴾ (۴) النور.

﴿ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ... خوځمان رېگه مان نيشان دا، جا يان شوکرانه بژیره يان پى نهزان. ﴾ (۲) الإنسان

"دانسی" دهئى: بىر کهوه ئیمرو دوباره گزنگى لى هه ئنايى".

منیش دهئیم: راست ترو جوانتر لهم وتهيه ئەو فەرمودهى پېغه مبهره ﷺ

((صَلِّ صَلَاةَ مَرْدَعٍ ... نوێژ بکه وهکو نوێژى که سىكى مال ئاوايى له دنيا دهکا)).

ھەر كەسى ۋا داينى ئىمىرۇى كۆتا رۆزى ژيانە، تۆ بەو پەشىمانى نوئ دەكاتەو، كىردەۋى دەپازىنەتەو، لە گوئ راپەئى خواو شوئىن پى ھەلگرتنى پىغەمبەرەكەيدا كۆشش دەكا.

"كالىداسا" كە ئەكتەرىكى شانۆگەرى ناودارى ھىندىيە نوسىۋىتى و دەئ:

سلاۋ لە سىپىدەى بەيان ھەر بە ئىمىرۇ بايەخ بدە لەبەر ئەۋەى ھەر ئىمىرۇ ژيانە، بون ژيانە لەو ھەلە كورتەى ئىمىرۇدا جۆرەھا نەئىنى بونى تۆى تىدا دەرئەكەۋى بەھرى گەشە كردن رازاۋە بەھرى سەرکەۋتن لەبەر ئەمەشيان دۋىنى تىپەرپىو تەنيا خەۋنى بۆ سبەى نەھاتوش تەنيا خەيالە بەلام ئەو رۆزى تۆ تىايدا دەگوزمىنى دەشى لە سايەيدا دۋىنى ۋەگو خەۋنىكى خۆش ببىنى، ھەموو بەيانىكىش پىشېنى خواستەكانت بى دەسا جوان سەرنجى ئىمىرۇ بدە ھەر ئىمىرۇ سلاۋى بەيانى دانە.

دامەمىنە، دەربارەى دۋىنى ۋ ئىمىرۇ سبەى بە پىرسىار خۆت بدۋىنە

دەرگای ئاسنىن بە پوى رابردوۋ داھاتودا گالەدە، رۆزى ئىستات لەگەل ساتەكانىدا بېسەر:

- ۱- ئايە گەرەكمە ئەو ژيانەى ئىستام دواخەم لەپىناۋى ئەۋەى لەمەر داھاتودا دودلەم، لەبەرئەۋەى بۆ گۆشەنىكى فرىودەر دەنالەم كە لەو دىۋى ئاسۋومىيە بە خەيالەم؟
- ۲- ئايە ئىستاي ژيانەم تفتو تالەم بە ساي ئەو رۆزە پەشانەى بەسەرمدا تىپەر بون، ئەو پوداۋانەى پويان داۋە لەگەل تىپەرپونى رۆزگار تىدەپەرن؟
- ۳- تۆ بلىئى بەيانى بە ناگا بىمەۋە، لە كاتىكا بىيارم داۋە ئىمىرۇم بە فىرۇ نەچىۋ لەو بىستو چوار كاژىپەى داھاتودا ئەۋپەرى كىردەى بەردار فەراھەم بىنەم؟
- ۴- تۆ بلىئى لەمەۋلا بتوانم خىروپىرى ئىمىرۇم دەستەبەر كەم ئەگەر بە كاتو ساتەكانى بايەخ بدەم؟

۵- كەى بەو كارە ھەستەم؟ ئەو ھەفتەى داھاتو؟ بەيانى؟ يا ھەر ئىمىرۇ؟

ئه گهر کاره ساتی به ره و ږوت بی بهر چاوت تاریک نه بی به خۆت له گهل خۆت بدوی:

- ۱- له خۆت بپرسه: له وه خراب تر پيش بينی چت ده کرد؟
- ۲- خۆت ناماده كه بهرگه ی ئه م پيش بينيه هه ره خراپه بگرى.
- ۳- پاشان هه وڵ ده به هيواسی ئه م پيش بينيه چاره سه ره گه ی.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ...﴾ ئه و كه سانه ی پييان وتن: گه له كۆمه گيو ليكراره و به پانه وه دينه سه رتان، نه شى ترس و لييان هه بی، باومريان به هيز تر بو وه گو تيان: ئيمه هه ر خودامان بی به سمانه و چاكترين پشت و په نامان ته نيا ئه وه. ﴿۱۷۲﴾ آل عمران

هه ئوه سته يه ك

﴿...وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا...﴾ هه ر كيش له خوا بترسى، ده روئكى لى ده كاته وه. ﴿۲﴾ الطلاق

له شوينيكه وه بزوي بۆ ده نيرى كه به خه ياليدا نايه. هه ر كى خوى به خوا بسپيرى ئه وى به سه.

﴿...سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا...﴾ خوا زو له پاش ته نگانه فه ره حنايى دينى. ﴿۷﴾ الطلاق

پنجه مبهري خواش ده فهرموى: ((واعلم ان النصر مع الصبر، وان الفرج مع الكرب، وان مع العسر يسرا... بزانه سه ره كه وتن له گهل ئارامگرتندا، ږزگارى له گهل خه م و خه فته دا، هه موناخوشيه كيش خۆشى له گهل دا)).

﴿إنا عند ظن عبدي بي فليظن بي ما شاء...﴾ پېغەمبەرى خوا دمفەرموئى: خواى
گەورە دمفەرموئى: بەندەى من چ گومانىکم پئى ببا بە پئى ئەو گومانە هەئس و
کەوتى لەگەئدا دەکەم، جا چ گومانىکم پئى دەبا با بيبا.﴿

﴿... فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ...﴾ خودا لە ئازارى ئەوان
ئەتبارىزئى و زۆر بيسەرو فرە زانا هەر خوئەتى، ﴿البقرة ۱۳۷﴾

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْوَحْيِ الَّذِي لَا يَمُوتُ ...﴾ سا تو خۆت بدە دەس کەسئ کە هەر
زىندووە و نامرئ، ﴿الفرقان ۵۸﴾

﴿فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنَّ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ...﴾ هيج دور نيه خودا پوژئى سەرتان
بغا، يا خو کارىکى تر بکا، ﴿المائدة ۵۲﴾

﴿لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ...﴾ غەيرى خودا کەس پەردەى لەسەر لانا، ﴿الحجم ۵۸﴾

خەمناک مەبە چوئکى خەمىنى تىن و توانا تىکدەشکىنى و جەستەدا دادەوهشکىنى

"ئەلکسىس کاسىل" ئەو پزىشکەيه، کە لە پزىشکيدا خەلاتى "نۆبىل" ى بەدەست
هئنا دەئى: پياوانى پيشەگەر ^{٤٣٢} ئەوانەى نازانن پواو پوى ^{٤٣٢} دلاو دئى ^{٤٣٥} ببەهه،
هەر سەر لە بەيانى دەمرن."

منيش دەئيم: هەر ئەوهيان راستە کە بئئين: مردن بە برپيارو چارەنوسى خوايه،
بەلام دەگرئى وا لئک بدرئتهوه: دو دئى و نىگەرانى يەککە لەو هۆکارانەى مروؤف لە
پەلو پو دەخات ^{٤٣٦} و بونيه و ههوارهى لە ناو دەبات.

(٤٣٣) خاوهن پيشه.

(٤٣٤) پوبه پوى.

(٤٣٥) دو دئى.

بەھەمان شېۋە خەمناكى برىنى گەدە پەيدا دەكا!

دكتور "جۇزىف ف. مونتاجيو" دانەرى كىيى "كىشەى دەمارگىرى"^{۴۲۷} لە كىيەكەيدا دەلى: تۆ بە ساي ئەو خۇراگەى دەپخۇى توشى برىنى گەدە نايى، بەلكە بەھۇى ئەو خەمانەومىيە، كە دەمىيان ناووتەلاشەى تۆۋە"^{۴۲۸}.
بە پىي گۇفارى "لايف" برىنى گەدە بە پلەى دەيەم دى لە نەخۇشەى كوشندەكان.

با ھەندىك لە شوينەوارى خەمناكىت بۇباس كەم:

كىيى دكتور "ئەدوار بۇدۇلىسكى"، بەناونىشانى (واز لە دلە پراوكى بىنەو ھەنگاۋى باشتر ھەلئىنە...^{۴۲۸} بەشىكى لە زمانى پىنوسراۋى وەرگىپراۋە، ھا ئەۋە ھەندى لە پىرستى ئەم كىيە:

* نىگەرانى چ بەسەر دل دىنى.

* نىگەرانى يارمەتى بەرزبونەۋەى پالەپەستۋى خويىن دەدا.

* نىگەرانى ئەگەرى توش بون بە نەخۇشى "روماتىزم" پەيدا دەكا.

* بۇ رېز گرتن لە گەدەى خۆت نىگەرانىت كەمكەۋە.

* نىگەرانى چۆن دەپتە ھۇى پەيداۋونى سەرما بون.

* نىگەرانى و چەقالو^{۴۲۹}.

* نىگەرانى و توش بون بە نەخۇشى شەگرە.

دكتور "كارىل مانىنگر" كە يەككە لە پزىشكانى تايبەت بە نەخۇشەى دەرونيەكان، كىيىكى ھەيە وەرگىپراۋەتە سەر زمانى ەرمىي بە ناونىشانى:

(۴۲۶) بى تۋاناي دمكات.

(۴۲۷) مشكلة العصبية.

(۴۲۸) دع القلق وانطلق نحو الافضل.

(۴۲۹) نەخۇشى "غودەى دىرمقى".

"الانسان ضد نفسه"، "مرؤف دزى خۆيەتى" لەم كۆتەبەدا دەلئ: "دكتۇر مانينگر" چەند بىنەمايەكت بى ئادا دەربارەى چۆنىەتى خۆپاراستن لە نىگەرانى، بەلكە راپۆرتىكى سەرسوڤمىنت پى دەدا بەو ناوہ:

ئىمە چۆن جەستەو لاشەو بىرو ھۆشمان بەھۆى نىگەرانى و خۆ خواردنەوہ دادەرمىنن، بە رڤە بەرى و پنگ خواردنەوہو^{۴۱} پەشۆوى و دلستى^{۴۲} خۆ دەشۆيۆينن".
خوای گەورە دەفەرموى: ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە لە مەردم چاوپۆشى دەكەن، ﴿۱۳﴾ آل عمران﴾.

گەورەترىن بەھرە كە لەو ئايەتەدا وەربگىرى، دلسەرەوتن و ھيۆرەبونە، ھەدارى و بەختەوەر بونە.

پروڤيسۆرى ڤەرەنسى "مونتین" ڤەرمان رەواى شارى "بوردو"ى ڤەرەنسدا دەلئ: "جەزدەكەم كىشەكانتان بەدەستى خۆم چارەسەرەكەم نەوەك لە ھەناوى خۆيان نىمەوہ".

ئاخۇ پەژارەو رڤە ئگرتن كاريان چيە؟

دكتۇر "راسل سىسل" لە زانكۆى "كورنيل" پەيمانگای پزىشكى، چوار ھۆكارى رۆن و بەرچاوى رەچا و كەردوہ بۆ توش بون بە ئاوسانى جومگەكان:

۱- ھەرەسەينانى پىكەيتانى ژيانى ھاوسەرى.

۲- كارەساتى شتكارى و^{۴۳} خەمبارى.

۳- تەنبايى و دلا دلى^{۴۴}.

۴- ريسوايى و قين لە دلى.

۴۴۰ (دل پەست بون.

۴۴۱ ترسەنۆكى.

۴۴۲ مادى.

۴۴۳ دو دلى.

دكتۇر "وليام مالىك گۆينگل" لە وتارىكىدا، كە بۇ يەككەنى پزىشكانى ددانى ئەمىرىكى پېشكەشى دەگا دەلى: ئەو ھەست و نەستانە دىلخۆشكەر نىن وەكو دىلەراوگى و ترسەنۆكى..

لەوانەيە كار لە دابەشكردى "كالىسۆم" بىكەن لەناو لەشدا، دواى ئەو ھەست دەكشە بۇ كلۆر بونى ددانەكان و لە ناوچونيان".

جەلەوى كارەكانت بە ھىواشى بە دەستەو بەگرە: "دايل كارنىجى" دەلى: "ئەو ۋەش پېستانەنى لە باشورى و لات ژيان بەسەردەبەن و دانىشتوانى و لاتى چىنىش كەم وايە دوچارى ئەو نەخۆشيانەنى دىل بېن، كە بەھوى نىگەرانى پەيدا دەبن، چونكى ئەوان بە ھىمنى جەلەوى كارەكانيان بە دەستەو بەگرە". ھەروەھا دەلى: ئەو ئەمىرىكىيانەنى پەنا دەبەنە بەر خۆكوشتن يەكجار زۆرتەن لەوانەنى بەھوى پىنج نەخۆشە كوشنەكان گيان لە دەست دەدەن". ئەو ھىشان راستەقىنەيىكى سەرسۆمىنە نىزىكە باور نەكرى! با گومانى بەرامبەر پەروەردىارت باش بى: "ويليام جايەس دەلى: بى گومان خواى گەورە لە تاوانمان دەبۆرى، بەلام ئامىرى ھەستىارىمان بەر بەستىكە بەھىچ جۆرى پىمان پى نادا" ^{۴۴}!

"ئىبن ول وەزىر" لە كىتەبى خۆيدا بە ناوى "العواصم و القواصم" دەلى: ئومىد ھەبون بە مېھرو سۆزى خوا - شكۆدارى و پايدەدارى بۇ ئەو- بەندە ھىقىدار و گەشەين دەگا، وزە و تواناى بەندەيەتەشى پى دەبەخەشى و دەبەتە كەسىكى كارامە لە شوين پى ھەلگرتنى پىغەمبەرى خوا و زىتەل لە پىشەركى چاكە كارىدا".

مەنىش دەلىم: ئەمەيان سەلەنراو، چونكو ھەندى دىل و دەرونى وا ھەن تەنبا سەبارەت بە يادكرەنەوى مېھرو سۆز، لىبوردەيى و، چاوپۆشى و بەخشەندەيى خوا، دىنەو سەرخۆ و لى نىزىك دەبەنەو دەكەونە گەرو كۆلىش نادەن.

ئەگەر خەيال ھەتەلى كرى: "تۆماس ئەدىسۆن" دەلى: "ھىچ ھۆكارى نىە مەروڤ پەناى بۇ ببا و لە دەست خەيالان ھەلەي".

ھەر بە پېي ئەزمون ئەم وتەيەو ھەر پاست گەپاوە، مەرۇف لەگەل نوسین و خویندەنە وەشیدا لە خەيال بە دور نابێ، بەلام دەکری بڵاين چاترين شت گە بیری مەرۇف تیز بکاو زمین و ھۆشی لەسەر خۆ بێ ئەنجامدانى کردەى بەسودو بەردارە، ھەر ئەوانەى گات بەتالان سەرگەرمى خەون و خەيالن، پەرو باليان شکاوە و بە پەروپاگەندەو سەرقالن.

لە ڕەخنەى بنیات نەرو دل سۆزانە نینگەران مەبە، بەلکوبە دليكى فراوانەو وەرى بگرە

"نەندری مۆرۆ" دەلێ: ھەر چى لەگەل بەرژەوئەندى كەسايەتيماندا تێك بكاتەو بە راست و ڕەواى دادەنێين، بەلام ھەر چي تێكەكاتەو ڕق و كينەمان ھەلدەستينى".
منیش دەلێم: ئامۆژيارى و ڕەخنەگرتنىش ھەروايە، زۆرجار ئيمە بەو دل خۆش و شادمانين پيماندا ھەلگوتري، ھەرچەندە لە جيى خۆى نەبێ، بەوھشيان ھەراسانين لۆمەمان بکري و ڕوى ڕەخنەمان تى بکري، ئەگەر چى لە جيى خۆى بى، ئەم شيوە بىرکردنەوھشيان لەكەيىكى گەورەو ھەلەپەكى مەترسیدارە.

﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ﴾ (٤٨) وَإِنْ يَكُنْ مِّنْ أُمَّةٍ

يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ... ھەر ساتيکيش بەرەو خوداو پاسپاردەى بانگيان دەکەن، كە خۆى بە کاريان ڕابگا، كەچى دەستەپەکیان ھەر خۆى لى دەبوين. ئەگەريش لە ھازانجى وان بى، دینە لای و ديسەلینن. ﴿٤٩﴾ النور ﴿٤٩﴾.

"ويلیەم جايەمس" دەلێ: کاتى سەبارەت بە کرداریك تەواو ڕێکەوتن دەکري بۆ ئەوێ ھەر لەم ڕۆژەدا ئەنجام بدری، تۆ بە تەواوی لە چنگى ئەم خەم و پەژارەدا ڕزگارت دەبێ كە دەبیتە بەربەستى ڕینگای چارەسەرکردنى گىروگرفتەكانت، ئەوھش وادەگەيەنئ، كە ئەگەر تۆ ٻرپاریكى چارەسازانە بگریەبەر کاریگەرى بەسەر گۆرانیكاری ڕۆژانەو ھەبێ، تازو بە ئەنجامى بگەيینەو دو دل و نینگەران مەبەو ھەنگاوەكانت مەوەستينە، گیانى خۆشت مەخە ناو گيژاوى ئەو گومان و خەيالاى كە جار لەدواى جار گومانت بۆ زیاد دەكەن و، بەردەواميش پوەو دواو مەپوانە".

يەككىكى تىرىش دەلى:

بېگومان بويىرى تۆلە مەر بېرىردان دەبىتتە ھۆكارى رزگار بونت لە ئاستەنگو
سەخلەتى ژيان، ﴿... فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ... ھەر كاتىكىش
خەزا بېرىار درا، ئەگەر ئەوسا بەرامبەر بە خودا راستىن ھەر بە قازانجى خۇيانە،
﴿۱۱﴾ محمد ﷺ.

**دەستەوسان و دو دل دامەمىنە، بەئكە دەستبەكار بە و كاتىبكۆشە و لە
بەتالى دامەگوزەرىنە**

دكتور "پىتشارد زكابوت" مامۇستاي پزىشكى لە زانكۆى "ھارفرد" لە كتيبەكەيدا
بەناونىشانى، مەروۇ بە چى دەزى...^{٤٤٥}، دەلى: "بەو ناوەى، كە پزىشكىكم، نامۆزگارى
ئەو نەخۆشانە دەكەم بە ساي گومان و دو دلى و بى زالىيى و^{٤٤٦} پەوھكى^{٤٤٧} گىرۆدەى
لەرزوئى بون، كە بە كارو كەردەوھى چارەسەرى ئەم دەردەيان بکەن... جا ئەو
بويىرەى^{٤٤٨} وزەى كارکردنمان پى دەبەخشى وەكو ئەو پاوەر بە خۆ كەردنە وایە كە
(ئىمرسۆن... بە ھەمىشە ھەست جولىن و پەونەق پەخشى ناوژەد كەردە^{٤٤٩}).

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ... ھەر كاتى لە
نویژى بونەو، بە ھەر دیدا بلاو بىن و بۆ چاكەى خودا بكۆش، ﴿۱۰﴾ الجمعة ﷺ.

"جۆرج برنادشو" دەلى: نەپنى دۆرانی تۆ بەو دەردەكەوئ كە كاتىكى وات بۆ
بەرەخسى بتوانى بىر و ھزرى خۆى تیدا بەكاربىنى و، لەمەر ئەو خۆت ھەئسەنگىنى
ئاخۆ بەختەومرى يا چارەمەشى، كە چى بايەخ بەو ھەلە پەخساوہ نەدەى، بەلام من

(٤٤٥) (بم يعيش الانسان....

(٤٤٦) بى ورمىى.

(٤٤٧) ترسەنۆكى.

(٤٤٨) نازايەتى.

(٤٤٩) داناوہ/ ناوى پردوہ/ ناساندويىتى.

پېت دەلئىم سەرگەرمى کارکردنت بە، لەو کاتەدا خوینت دەست بە سوڤى خۆى دەگا، هەست و ژیریت دەستبەکار دەبى، بە دوریشى مەزانە ئەم ژيانە نوپىەت دلاو دلى و نىگەرانى لە ناو بىروەزدا بېروپىنى! دەستبەکار بەو لە کارکردن بېزار مەبە، دلتيا بە لەسەر پوى ئەم زەمىنەدا لەو دەرمانە هەرزان ترو چاترت دەست ناکەوى.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فِسْرىَ اللَّهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ... بِيْزْه: دەسا وه کارکهون، گارى ئیوه بە زوڤى زو لە لای خودا و پىڤه مەبرى و خاومەن باومەران ديار ئەدا. ﴿١٠٥﴾ التوبة﴾.

"دزرائىلى" دەلى: "ئەم ژيانەى دنيا زۆر کورتە، تاوەکو بە کەم سەیر بکرى". هەندى لە زاناو کاراشنايانى عەرمب دەلئىن: "ژيانى دنيا لەو بە بى بايەختە ئىمە بە ڤقو کىنە بىبەینە سەر".

﴿قُلْ كَمْ لِيْسْتُمْ فِى الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ﴾ ﴿١١٣﴾ قَالُوا لِيْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْئَلِ الْعَادِيْنَ... پىيان ئىزى: چەند سال لە زەمین مانەوه؟ ئىزىن: ئىمە هەر ڤۆزىك يان هيندىك لە ڤۆزى ماینەوه، لە حىسابگەران بېرسە. ئىزى: ئەگەر بوزانىبا، کەمىك نەبى نەمانەوه. ﴿١١٣﴾ المؤمنون﴾.

زۆربەى هەوائى بلاو کراوه لە راستى بەدوره

"جەنەرال جۆرج کرۆک" - ئەگەر چى لە مېژوى ئەمريکىەکاندا بە گەورەترین نهيارى هيندى دادەنرى- لە لاپەرەى ٧٧ى ياداشت نامەکانى دادەلى: بىگومان زۆربەى هەرە زۆرى نىگەرانى و کەساسى هيندىەکان لە خەيال و بىرکردنەوهياندا سەرچاوه دەگرى نەوهک لە ژيانى ڤۆزانەياندا.

خوای تاك و پاکیش دەفەرموى: ﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ... هەر هەرايەك لە دزى خوڤان دەزانن. ﴿١﴾ المنافقون﴾.

﴿لَوْ خَرَجُوا فِىكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا تُضْعَمُونَ خَلَاكُكُمْ... گەر وىڤاى ئىوهش هاتبان بۆ خەزايە، کاريان لە ئیوه تىکەدەداو کىشەيان بۆ دەنانەوه ﴿١٧﴾ التوبة﴾.

مامۇستا "ھۆكس" - لە زانكۆي "كۆلۆمبیا" - ئەم پەيڤو دەستەواژەيەي كردۆتە يەكێ لە دروشمەكانی و دەلی: "هەمو دەردو بەلایێ لەسەر روی ئەو زەویەدا لە دو چۆنیەتی بەدەر نیە یا چارەسەری دەست دەكەوێ، یا بە هیچ جۆرێ چارە نادۆزرێنەووە.

جا ئەگەر دەزانی چارەسەری هەیه بەدوایدا بگەرێ، ئەگەریش دەزانی چارە نادۆزێتەووە هیچ بایەخی پێ مەدەو خۆی پێوە سەرقاڵ مەكە".

لە فەرمودەيەكی بێ هەلەي پێغەمبەريشدا ﷺ هاتووە: ((ما انزل الله من داء الا انزل له داء، علمه من علمه، وجهله من جهله "خوای گەورە هیچ دەردێکی نەناردووە مەگەر دەرمانیشی لەگەڵ ناردووە، جا ئەوێ بیزانی دەیزانی و ئەوێشی كە نایزانی نایزانی)).

نەرم و نیانی لە خلیسك بردن دەتپاریزێ

مامۇستایەكی یابانی بە قوتابیانی دەلی: "نەرم و نیانی وەكو داری خلاف^{٤٥٠} وایە خو نەگري و بێ بەرگەيیش وەكو بەرو^{٤٥١} وایە".

لەو فەرمودەي پێغەمبەريشا ﷺ هاتووە: "المؤمن كالخامة من الزرع، تَفِيئُهَا الريحُ يُمْنَةً و يُسْرَةً" برۆدار وەكو كشتوكاڵی تەرو ناسك وایە، بای لێدەداو بە لای راست و چەپدا دەیهێنێ و دەيبا".

مرۆڤی كاراشناو تێگەيشتوش وەكو ئاو وایە، لەگەڵ تاشەبەردان دا تێك ناگيرێ، بەلكە بە لای راست و چەپ و سەر و ژێرەويدا تێدەپەري.

لەو فەرمودەيەشدا هاتووە: "المؤمن كالجمال الأنف، لو أُنيح على صخرة لا ناخ عليها" برۆدار وەكو وشتری ئالقه لە لوت وایە ئەگەر لەسەر بەردێكیش ئيخ بدرێ ئيخ^{٤٥٢} دەدا".

٤٥٠) ناوی درەختێكی شامیە.

٤٥١) بەرو زو بەردمبیتەووە خۆی بەدارێەووە ناگري.

ئەۋەى چو ناگە رېتەۋە

دكتور "بۆل براندۇنى" پادەۋەستىۋ، شوشە شىرىك بە زەۋىدا دەگىشى، ھاۋار دەكاۋ دەلى: "لەسەر شىرى پزاۋ مەگرى".

ئاپۇرەش دەلى: ئەۋەى بۆت نەۋسرا بى بەسەرتەۋە گرانە.

حەزرىتى ئادەم بە حەزرىتى موسى دەلى درودى خاۋايان لەسەر بى: ئايە لەسەر شتى لۆمەم دەگەى كە چل سال بەر لەۋەى لە دايك بەم خاۋى گەۋرە لەسەرە منى نوسىۋە؟ پېغەمبەر ﷺ دەفەرمۇى: (("فحج آدم موسى، فحج آدم موسى، فحج آدم موسى" سى جار فەرمۇى: ئادەم بەلگەى موساى بىرى. ھەر لە ناۋ ناخو دەرونى خۇتدا بە دۋاى بەختەۋەرى دابگەپى، نەۋەك لە دەۋرۋبەرت: شاعىرىكى ئىنگلىزى بە ناۋى "مىلتون" دەلى: "بىگومان زىرى ھەر بە خۇى لە شوپنى خۇيدا دەتۋانى بەھەشتى بكا بە دۆزەخ، دۆزەخ بكا بە بەھەشت)).

ژيانى دنيا شياۋى خەم لەسەر خواردن نىە!

"ناپليۇن" لە "سانت ھېلىنا" دا دەلى: "بە بىرم نايى شەش پۆژم لە ژياندا بە بەختەۋەرى بىردىيەتە سەر"!!

خەلىفە "ھىشام" ى كۆپى "عەبدول مەلىك" دەلى: "پۆژانى بەختەۋەرىم ژماردن ھەستەم كىرد تەنىا - ۱۳- پۆژن".

"عەبدول مەلىك" ى باۋكى ھىشامىش ھەروا ئاخو ئۆف ھەئدەكېشان و دەيگوت "خۆزگە ئەۋ جېنشېنىيەم قەبۇل نەكردبا".

"سەعيد" ى كۆپى "موسەيەب" دەلى: سوپاس بۇ ئەۋ خاۋىيەى واىكردۋە ئەۋان پەلامارى ئىمە بىدەن ئىمە پەلامارى ئەۋان نادەين.

(۴۵۲) ئىخدانى وشتىر / واتە گەۋاندنى / وشتىر ئالغە لە لوت ئەۋ وشتىر مە لەبەر چەموشى ئالغەيان لە لوت دەكردو رام دەبو.

جارىكىيان "ئىبن سەماك" ى ئامۇزىيار دەجىتتە لاي "ھارپون پەشىد"، "ھارپون" تىنىۋى دەبىۋ داۋاي قومه ئاۋى دەكا، "ئىبن سەماك" پىپى دەلى: ئەى گەۋرەى بىرواداران ئەگەر بىۋ لىت نەگەرپىن ئەم قومه ئاۋە بىۋشى، نىۋەى ملىك و دەسەلاتى خۇى لە پاى دەدەى؟ گوتى: بەلى. كاتى ئاۋەكەى خواردەۋە، پىپى گوت: ئەگەر بىۋ ئەو ئاۋەى خواردەۋە بەرى لى بگىرى، نىۋە ملىكەكەى تىرىشى لە برى دەدەى بۇ ئەۋەى رپى بۇ دەرۋە چۈنى بىپتەۋە؟ گوتى: بەلى. "ئىبن سەماك" گوتى: جا ملىك و دەسەلاتى نىرخەكەى بارىتەقاي قومه ئاۋى ئەبى ھىچ سودو كەلىكى نىە. بىگومان ژيانلىك ئەگەر باۋەردارى تىدا ئەبى ھىچ نىرخ و بەھاۋ سەنگىكى نىە. "ئىقبال" دەلى: "ئىمرسون" لە كۇتايى وتارەكەيدا بە ناۋى "پشت بەخۇ بەستن" دەلى: "پىت وانەبى، سەرکەۋتىنى سىاسى، يا زىاد بۈنى كرپى رۇزانەت، يا چابونەۋەت لە نەخۇشى يا، كە رۇزە خۇشەكانت بۇ ۋەگەرپىنەۋە، دەرۋى خىرت لە رۋدا والا دەكرى، چۈنكو بەو شىۋە نىە، كە تىى گەىشتۋى. ھىچ كەسىكىش دلارامىت بۇ ناپىنى تەنبا دەرۋى خۇت نەبى".

﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمَطْمَئِنَّةُ (۷) أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً... تَوُشْ ئەى گىانى لە خەم رەخسىۋ! بە دلخۇشى بچۈۋە لاي پەرۋەرنەت، چۈن ئەۋەت لە خۇ رازى كرد. (۸) الفجر﴾.

پىرۋىسۋرى ژىرىارو وردىبن "ئىبىكتۋىتۋس" ھۇشيارى داۋە دەلى: پىۋىستە بە لاپردنى بىرو بۇچۈنى ھەلەۋ نابەجى لە بىر كىرنەۋەماندا بايەخ دەىن، پىر لەۋەى بايەخ بە نەھىشتى ئاۋسان و نەخۇشى لاشەمان دەىن".

سەىر لەۋەدايە لە قورئانى پىرۋزدا ئەو نەخۇشيانەى پەيۋەندىيان بە بىروباۋەرۋە ھەيە، پىر بە جىگاي مەترسى دانراۋ لەۋەى پەيۋەندىيان بە نەخۇشى لاشەۋە ھەيە، خۋاي تاك و پاك دەفەرەمۋى: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ... دلان نەخۇشەكى ھەيە و خودا نەخۇشى پىر كىردون، لەسەر ئەم درۋ كىرنە، بەشىان ئازارى بەژانە، (۱۰) البقرة﴾.

﴿... فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ^۵ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ... وَخَتَىٰ نَهْوَان خَوَّيَان

لادا، خوداش دلى وانى لادا، ﴿٥﴾ الصف﴾.

پروڤيسسورى فەرمەنسى "مونتين" ئەم چەند وشەى كىردۈتە دروشم لە ژيانى خۇيدا: "مروڤ ئەوئەندەى بە بۇچونى خۇى دەربارەى ئەگەرى رودانى روداوەكە دەكەوئتە ژىر كارى گەريەوە خودى روداوەكە ئەوئەندە كارى تىناكا".

ئەم وتەيش بە فەرمودە بىستراوہ: ((اللّٰهُمَّ رَضِّنِي بِقَضَائِكَ حَتَّىٰ أَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَنِي لَمْ يَكُنْ لِيْخْطَنِي، وَمَا أَخْطَأَنِي لَمْ يَكُنْ لِيْصِيبَنِي... خَوَّيَهِ وَا م لِيْ بَكْهِي و لَهِ بَرِيَّارِي تَو رَهِزَامَهَنْدِي بَنُوئِم تَا دَلْنِيَا دَهْم ئەوہى بە سەرم دى بەسەرمدا هەئنايرى، ئەوہيشى بەسەرم دا هەئدەبرى بەسەرم نايى)).

هەئوہستەيەك

خەمبار مەنبە: چونكو خەمبارى لەمەر رابردو جەرگاوس و^{٤٥٢} بىزارت دەكا، داھاتوشت لەبەرچاودا سامناك دەكا، رۆزى ئيمرۆشت لە كىس دەدا.

خەمگىن مەنبە: چونكى خەمىنى دىل و دەرون دىئىتەوہ يەك، روان گرزومۆن دەكا، گيان و رۆح دا دەرمنىئەو، خۆزگەو خواستان دەپوكىئى^{٤٥٣}.

دىل پەست مەنبە: چونكە دىل پەستى نەيارانت دىلخۆش دەكا، نازيزانت دەرمنجىئى، چاوجنۆك و چاوتىپران لىيان وەخۆشى دىو، راستىەكانىشت لەبەرچاودا دەشيوئى.

دىل توند مەنبە: لەبەرئەوہى دىل توندى دژايەتى بىريار و فەرمانى خوايە، بىزارى نواندەنە لە شتى كە دەبوايە ھەر بىي، خۆ ھەلاوئەردنە^{٤٥٤} لە باوو نەريتى گشتىو، لە بەھرە بىزار بونە.

٤٥٢) داخدار.

٤٥٤) ناھىئى.

٤٥٥) خۆ جياکردنەوہيە.

دَلْ گران مەبە: بە ساي دلگرانی ون بو ناگەرپتەووە و پویشتو نابیتەووە، مردو لە گۆر قییت نابیتەووە، قەدەمری خوای گەورەش بە دَلْ گرانى پەت نابیتەووە، هیچ قازانجیکیشی پێ قەراھەم نای.

دَلْ گیر مەبە: بێ گومان دلگری لە شەیتانەووەیە، بێ ئومید بونیکی وایە بەسەر چاوانتدا دەکەوین، لە جێووە توشی هەزاریت دەکا، هیوا برانیکی بێ مەودایە، سەتاسەت دارمانە، دەست بە جێ هەرسەیتانە.

﴿الَّذِي نَزَّحَ لَكَ صَدْرَكَ ۝١ وَوَضَعَا عَنكَ وِزْرَكَ ۝٢ الَّذِي أَقْضَىٰ ظَهْرَكَ ۝٣ وَرَفَعَا لَكَ ذِكْرَكَ ۝٤﴾ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٥ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝٦ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۝٧ وَإِلَىٰ رَبِّكَ

فَارْغَبْ ... ئەدى ئیمە تۆمان سینە فەراح نەکرد؟ قورساییشمان لەسەر شانت لانهبرد؟ ئەوێ پشتی چەماند بوی؟ ناوبانگیشتمان بەرزەووە کرد. لە پاش تەنگانە فەرحەحنایی دێ، بەلێ، لە پاش تەنگانە فەرحەحنایی هەیه. هەر کاتێ لە کارت قوتار بوی، پاستەووە بە (بۆ کاریکی تر.... ئەوسا لەبەر پەرورمێنت بلائیووە^{٤٥٦}، ٨ الشرح).

لە سۆنگەى ئەووە کە باوەردارى وا مەزانە بە لا بارى

بێگومان هەر باوەر بونە نهێنى قایل بونەو هیۆرە بون و ئارام بونە، بەد بەختی و چارەشیش هاو دەمی دو دلی و گومرا بونە. کەسانیکى زیاریشم^{٤٥٧} بەرچاوکـهـوتووە - بەلکە پەسپۆر و کاراشنا بون^{٤٥٨} - بەلام دلایان بە پوشتایی پەيامی خوا پوشتن نەبو، بە ساي ئەووە زمانیان نەپرشایە^{٤٥٩} سەر پاستی و دروستی یاساو پێسای خوا.

"ئەبو عەلای موعەری" لە بارەى یاساو بنەماکاندا دەلێ: چەند دژە کاریی لە ناویا هەیه هەرئەووەمان لە دەست دێ لێی بێ دەنگ بێ!!

رازی دەلێ: کۆتا هەنگاوی وەستانە.

٤٥٦) بپارێووە.

٤٥٧) هۆشیار.

٤٥٨) شارەزا بون.

٤٥٩) نەکەوتە سەر.

"جوهینی" له‌مه‌ر له‌کوێ بونی خوا، واق و پ‌ماوه^{٤٦٠} ده‌لێ: هه‌مه‌دانی سه‌راسیمه‌ی کردم، هه‌مه‌دانی سه‌ری شیواندم.

هه‌روا (ئیبین سینا) ده‌لێ: ئه‌و هه‌ست و ژیری‌ه‌ی زۆر کارایه^{٤٦١} هه‌ر ئه‌وه له بونه‌وردا کاری گه‌ره.

زۆر گوته‌و وته‌ی تریش هه‌ن که دورو نزیک مافیان به‌سه‌ر راستیه‌وه نیه.

جا دنیایا بوم که به‌نده به پێی به‌رز و نزمی باوه‌ری به‌خته‌ور ده‌بی، به گوێره‌ی سه‌رگه‌ردانی و گومان و دودلێشی به‌دبه‌خت و چاره‌په‌ش ده‌بی، هه‌ر ئه‌و وته‌و جێ باسانه‌ی له‌دوایی سه‌ریان هه‌لداوه له دایک بوی ئه‌و گوته‌ره^{٤٦٢} یاخیا نه‌ی چاخه‌کانی کۆنن، فیره‌وه‌نی لاری و تاوانکاریش ده‌لێ: ﴿... مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي ... وَ انا نازانم جگه له من خواجه‌گتان هه‌بی، (٣٨) القصص﴾.

هه‌روا ده‌لێ: ﴿... اَنَا رَبُّكُمْ اَلَا عَلَيَّ ... ئه‌من په‌روه‌رینی هه‌ره پایه به‌رزتانم، (٢٤)

النازعات﴾.

ئای له‌و ته‌ نار‌ه‌وایانه‌ی که هه‌مو جیهانیان په‌رت و پ‌پوار کرد^{٤٦٣}.

(جایمسی ئیلیه‌ن) دانه‌ری کتییی (به‌و شیوه‌ی مرو‌ف بیر ده‌کاته‌وه)^{٤٦٤} ده‌لێ: له‌مه‌ولا مرو‌ف ده‌رکی پێ ده‌کا که هه‌ر کاتێ له به‌رانیه‌ر خه‌لکانی ترو شتی تر دا بیر و بو‌جونی بگو‌پێ، ئه‌وا ئه‌م خه‌لکه‌و ئه‌م شتانه به‌هه‌ول و گه‌پ خۆیان ده‌گو‌پێن.. واز له‌و که‌سه بێنه‌ نایه‌وێ بیر و بو‌جونی بگو‌پێ، ده‌بیینی ئیمه‌ش چۆن سه‌رسام ده‌بین له‌و خیراییه‌ی بواری ژیا‌نی شتکاری^{٤٦٥} ئه‌و مرو‌فه ده‌گو‌پێ، ئه‌وه‌ی مه‌رام و خواسته‌کانی ئیمه‌ پێک دینێ هه‌ر ئه‌و له لای ئیمه‌ پ‌پ‌رۆزه ئه‌ویشیان ده‌رونمانه..".

(٤٦٠) سه‌رسام.

(٤٦١) بکه‌ر.

(٤٦٢) ئه‌و وتاره.

(٤٦٣) ته‌م‌رو تونا کرد.

(٤٦٤) مثلاً يفكر الانسان.

(٤٦٥) مادی.

خوای تاك و تەنیش دەربارەى بیرو بۆچونى ھەلەو مەودای کاریگەرى،
 دەفەرموى: ﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي
 قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنًّا سَوِيًّا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ... نەخیر ئیوہ بیتان وا بو پیغەمبەر و
 باومرداران ھەرگیز تازە نایەنەوہ ناو مال و خیزانى خویان. ھەر بە دلش ئەم
 خەيالەو بە شتیکی باش دەزانى. گومانىکی بىجى و دەبرد، دیارە ئیوہ کۆمەلئىکی
 زۆر بىخیر بون، ﴿۱۲﴾ الفتح.

﴿... يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ
 الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ ... ئیوہش ھەر وەکو خوانەناسەکانى پيشین بیرو لە خوا دەکردەوہ،
 دەیانگوت: ناخۆ لەم کارە چن بۆ دەکرى؟ بیژە: گش کار بە دەست خودان.
 ﴿۱۵۴﴾ آل عمران.

بە ھەمان شیوہ (جایمس ئیلیەن) دەلئى: "ھەرچى مرؤف دەستەبەرى کا
 راستەوخۆ دەرمنجامى بۆچونە تايبەتەکانىتى...

مرؤف دەتوانى لە میانەى بیرکردنەویدا راپەرئى و سەرکەوتن بە دەست بىنى و
 مەرام و خواستى بىنىتە دى، ئەگەر بەو ھەست و نەستە نەزى بى توانا و دۇراو
 دەمىنىتەوہ."

خوای تاك و پاك لەمەر و زەو و رەى راستیانەو بیرو بۆچونى بى ھەلەدا دەفەرموى:
 ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ ... ئەگەر
 بیانویستایە دەرچن، خویان بۆ ئامادە دەکرد، بەلام خودا ھاتنیانی بى خوش نەبو.
 ﴿۱۶﴾ التوبة.

ھەر و دەفەرموى: ﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ ... ئەگەر خودا بیزانیبا
 خیریکیان دەباراندایە، کاریکی دەکرد ببیسن، ﴿۲۳﴾ الأنفال.

دەفەرموى: ﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ ... خوا دەیزانى چیان لە
 دلئایە، سا ئۆقەرەو دلئایى ناردە سەریان. ﴿۱۸﴾ الفتح.

بۆشتى كەم بايەخ ھەراسان مەنبە ، ھەر دىنيا ئەوۋەندە نايىنى

يەككى لە گەورە پياوچاكان فرى درايە بەرچەپۇكى شىرىكى درىندە، كەچى خوا پاراستى، پىيان گوت: لەو كاتەدا بىرت لە چى دەكردەو؟ لە وەلام دا گوتى: بىرم لە ليكى شىرەكە دەكردەو، دەبى پيس بى يا پاكز!! ناخۇ زانايانىش ۋا بۆچونيان دەربارەى ئەم ليكە چى بى.

خوای بەرزو بى ھاوتا ھاوۋەلانى پىغەمبەرى بە پىي وىست و خواستيان لىك جياگردۆتەو، دەفەرموى: ﴿...مِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ...﴾ ئى ۋا ھەبوھەزى لە مالى دىنيا بو، ئى واش ھەبون خۇشى ئەو دىنيان دەويست، ﴿۱۵۲﴾ آل عمران.

(ئىبن قەيم) باس دەكا كە سەنگو رىزى مرۇف لە ھىزى دل ۋ ھومىدى دايەو، ئەوۋەشى ھەلى دەبىزى ناخۇ نرخی چەندە؟! يەككى لە زاناو دانايان دەلى: تۆ پىم بلى ئەو كەسە بايەخ بە چى دەدا منىش پىت دەلىم نرخی چەندە.

يەككى تر دەلى: جارىكيان بەلەمىك لە ناو دەريادا سەرەو نخون دەبى، يەككى لە خوا پەرستان دەكەوۋىتە ناو دەريا، راستەوخۇ دەست دەكا بە دەستىزى گرتن ئەندام لە دواى ئەندام پى دادى، ئاويش لە دەم و لوتى وەردەكا، دەريا وەدەرىي دەنى و رىزگارى دەبى، لىيان پرىسى بۆ ناوات دەگرد؟

لە وەلامدا گوتى: وىستم دەستىزى بگرم تاوۋەكو ئەگەر مردم بە پاكى برۆم. پىشەوا ئەحمدى كورى "ھەنبەل" لەسەرە مەرگىدا دەستىزىيان بۆ دەگرت ئامازەى كرد دەستى بۆ لەناو پىش وەردەن كە "سوننەتىكە"!! ﴿فَأَنَّهُمُ اللَّهُ تَوَّابٌ﴾ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَّابٍ الْآخِرَةَ... ئەوسا خودا پاداشتى ئەم دىنايەو چاكەو پاداشى دوا رۆزى پىدان، ﴿۱۵۸﴾ آل عمران.

پەرىشان مەنبە ئەگەر چى شە پۇلى ستەم ھېرىشت بۇ سەر بېنى

ئەگەر تۇ جاوبۇشى و لېبوردەيى بنوئىنى سەر بلندى دىناو شىكۆدارى دواپۇژ بەدەست دىنى: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...﴾ كى لە تۆلە جاوبۇشى و كۆشش بۇ ئاشتى بىكا، پاداشى لەسەر خودايە. ﴿الشورى﴾.

(شكسپىر) دەلى: تەندورەكە بۇ دوژمن زۆر گر مەدە، نەوەكو خۆتى پى بسوتىنى.

يەككى بە (سالام) كورى (عبداللە) كورى (عومەر) دەلى: كە يەككىكە لە زانا (تابىيى) يەكان: تۇ پىاويكى خراپى! لە وەلامدا دەلى: تەنيا تۇ منت ناسيوە. وژمىرىكى ئەمىرىكى دەلى: "دەش لىدانى گۇپال و بەرد ھېسكەكانم بىشكىنى، بەلام وشە نەشياو رپى تى ناچى ئازارم پى بگەينى".

يەككى بە (ئەبوبەكر) دەلى: سوئند بە خوا دەبى جوينىكت پى بدەم لەگەلە خۆتى ببەيە ناو گۇر!

ئەويش پى دەلى: بەلكە ئەو جوينە لەگەل خۇدى خۆت دىتە ناو گۇر.

پىاوى بە عەمىرى كورى عامر دەلى: گومانىت نەبى لەمەولا بۇ دزايەتى تۇ خۇم يەك لا دەكەمەو.

عەمىر دەلى: ھەر لە ئىستاو كەوتىە ناو گىزاوى سەرقالى.

"جەنەرال ئىزنەاور" دەلى: "وازمان لى بىنن ئىمە تەنيا خولەككى لە بىر لىكرەنەوئى ئەو كەسانە بە فىرۇ نادەين كە خۇشمان ناوئى".

مىشۈولە بە دارخورما دەلى: خۆت بگرە، من دەمەوئى ھەلفىرم و واژت لى بىنم. دارخورما دەلى: بە خوا لەو كاتەي بەسەرمەوە نىشتى ھەستەم پى نەگرد، جا ئەگەر ھەلفىرى چۆن ھەست پى دەكەم؟!

خوای گەورە دەفەر موئ: ﴿... وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا... هەركاتى بە لای کارى نالەباردا رادەبۆرن، مەردانە خۆى لى لادەدەن، ﴿۷۲﴾ الفرقان ﴾ .

هەروا دەفەر موئ: ﴿...وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا... هەر کاتیکیش نەزانەکان بیان دەوێن، بەرسفی ^{۴۶۶} نەرم و نیا نیان دەدەنەو، ﴿۱۳﴾ الفرقان ﴾ .

"کۆنفۆشیۆس" دەئى: "بیگومان ئەو پیاوێ قین لە دڵە هەمیشە بە ژەهر پەنگی خواردۆتەو" لە فەرمودەشدا هاتو: ((لا تغضب، لا تغضب، لا تغضب... تورە مەبە، تورە مەبە، تورە مەبە)) هەروا دەفەر موئ ((الغضب جمرۃ من النار... تورەبى پۆلۆیکە لە ناگر".

شەیتانیش لە سى شوێناندا بەندەى لە عەرزی دەدا: تورە بون، ئارەزو هەئسان، بى ئاگایى.

جیهان بەو شیۆه پەخساوه

(مارکۆس اۆلیو) - کە لە هەموئەوانەى فەرمانرەوایی ئیمپراتۆری رۆمیان کرد کاراشناو شارەزا تر بو - رۆژیکیان دەئى: ئیمپرو له گەڵ کەسانى بهیهك دهگهه، کە زۆر بلێن، کەسانى خۆپەرست و سەرپێچی کارن، خۆپەرستن، بەلام من لەو کارەیان سەرشیواوو هەراسان نابم، چونکى من وا هەست ناکەم هەمو جیهان لە هاووێنەى وان کەمتر بى!"

چە پەنكاران چەندە زۆر بىن سەرساميان لى مەنۈنە بەلام چاكە كاران ئەگەر چى كەم بىن بە زۇريان بىنرخىنە

(ئەرستۇ) دەلى: "كەسى ھەلگەوتە و نمونەيى بە و رەفتارەى لە پىناوى كەسانىدا دەنۈنۈننى خۇشحال و شادمانە، ئەگەر چاكەيىكىشى لەگەلدا بىنۈنرئ خۇى پى شەرمەزارە، چونكى ئەوەى سۆزى دەنۈنۈننى وا ديارە بالادەستە، بەلام ئەوەى سۆزى بۇ دەنۈنرئ وا ديارە دەستە پاچە و بى چارەيە".

لە فەرمودەشا ھاتو: ((الید العليا خير من الید السفلى... ئەو دەستەى بالايە چاترە لەو دەستەى لە ژىر دايە)).

دەستى بالا ئەو دەستەيە دەبەخشى، دەستى نزم لە خواری ئەو دەستەيە وەردەگرئ.

ئەگەر تەنیا تىكە نانېك و لۈنچېك ئاوت ھەبى و بەرگى ھەبى شەرم و شكۈت داپۈشنى ئىتر خەم و خەمىنى پى ناوئ.

يەكە لە دەرياوانان بىست و يەك پۇژ لە ناو زەريای ھىمندا مايەو و پىنگای ون کرد، کاتخ خوا رزگارى کرد خەلک دەربارەى گەورەترين پەند و وانەى فیرى بو بى لىيان پرسى گوتى: گەورەترين پەند كە لەم ئەزمونەدا وەرمگرتبى ئەو بو: ئەگەر ناوئكى سازگارت لەبەردەست بى و خۇراکى ھەبى پىشتى خۇى پىو بەگرى، پىويستە لەسەرت ھەرگىزاو ھەرگىز بى زارى نەنۈنئ!

يەككىيان گوتى: جا ژيان ھەموى برىتييە لە پارو و نانېك و قومە ئاويك، لەوانە بەدەر زىدە ژيانە.

"جۇناسان سۇيفت" دەلى: ((بەرنامەى خۇ لاوازکردن و، لەسەر خۇيى و، ئاسودەيى باشتري دکتۆرن لە جىھاندا، كەم خواردنیش ھاوکات لەگەل ھىم و شادمانيدا چارەسەرىكى بە ئەنجام گەيشتو خەلگىش بە دوايدا ناگەرئ)).

منیش دەلیم: لەبەرئەو هیە قەلەوی نەخۆشیەکی درێژ خایانە، هورگنی^{٤٦٧} وشیاری و ژیری نایەلئ، هیمنی و هەداریش خۆشی دل و جەژن و شادی پۆحەکانە، هەروا خەندە لیوی^{٤٦٨} هەر لە جیۆه دلارامیت بۆ دینئ و وزەوتینیکی سودمەندت وەبەردینئ.

بە کارەساتئ داخدار مەبە کە سەرە نجامە کە ی خۆشیە بە سای بە لایئ چۆک دانە دە ی کە بەرەو خە لات وەردە چەرخی

دکتۆر (صموئیل جۆنسۆن) دەلئ: ((نەریتی پەچاوکردنی لای گەشبینی لە هەر روداوو کارەساتیک دا، گران بەهاو بەنرخترە لەو ی سالانە هەزار (جەنیە)^{٤٦٩} بە دەست بیئ)).

﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَكَّرُونَ ...﴾ ئاخۆ ئەمانە نابینن کە سالانە کەرەتیک یان دوکەرەتان دەکەونە بەر تافیکاری؟ لە ئاکامدا نە توشی پەژیوانی دین نە بیئ تەمئ گرتو دەمین. ﴿١٦٦﴾ التوبة ﴿٢٠﴾

(معاویە)ش دەلئ: تەنیا ئەو کەسە نەرم و نیانە کە خاوەنی ئەزمونە. یەکئ لە پێشینان بە پیاویکی خوا پێداو^{٤٧٠} دەلئ: من هەست دەکەم تۆ چەند بەهرەییکت بەسەردا پزراوە، جا بە سای سوپاسگوزاری بەری ئەم بەهرانە بگرە^{٤٧١}. خوای گەورە دەفەر موی: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ﴿٧﴾ (إبراهيم) ... ئەگەر شوکرانە بزیر بن، بۆو زیاد دەکەم، خو ئەگەر سەرپنجی بکەن، جەزەبەم زۆر توندو تیژە، ﴿٧﴾ (إبراهيم) ﴿٢٠﴾.

٤٦٧) هورگ زلی.

٤٦٨) پوخواشی.

٤٦٩) جۆره دراوێکە.

٤٧٠) خاوەن بەهرە.

٤٧١) بە فیرویان مەدە.

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ...﴾
 ... خوا شاریکی نەزىلە ھىناومتەوہ^{۴۷۲}، كە زۆر ھىمن و بىۋەى بون لە ھەمو ئافارىكەوہ فرە بژىويان بۆ دەھات، كەچى لەم ھەموچاكەى، كە خودا دەربارەى كردن، حاشايان كرد. لە بارتەقاي ئەو كرداری كە دەيانكرد، خودا دەبەرگى برسىتى و ترسى پىچان، ﴿النحل﴾.

سەبارەت بەو خەمبار مەنبە كە جيا لەم و لەو لە شىوہ و خوونەرىتتىكى تايبەتدا رەخساوى.

دكتۆر (جايەس گۆردۆن گىلىكى) دەئى: "ئاستەنگى ئارەزمەندى لەو دايە لات وابى ھەست و دەرونت كۆنەو، وەكو مێزو دىرىنە، وەكو ژيانى مرۆفایەتیش گشتیە. چۆن گىروگرفتى نەبونى ئارەزمەندى لەو دايە دەرونت سەرچاوەى زۆرى لە گرى و گال و كىشە و بىشەى دەرونى بىت".

يەكێ تر دەئى: "تۆ لە دروست گراوەكانى تر جياوازی ھىچ كەست پى ناچىو، تۆش بە كەس ناچى، چونكو دروستكارى بونەوەر - بەرزى و شكۆدارى بۆ ئەو - دروستكاراوەكانى جيا لە يەك فەراھەم ھىناوہ".

خوای گەورە دەفەرموى: ﴿إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ...﴾ خەباتى ئىوہ جۆراو جۆرە،

﴿الليل﴾.

(ئەنجىلو باترى) دەربارەى "راھىنان و مەشق پىكردنى منداڵ" سىزدە كتيب و ھەزاران گوتارىشى نوسيوہ، دەئىت: "ھىچ كەس ئەوئەندەى يەك دۆراو نىە ھەولدا ھەست و نەست و لە شولارو بىركردنەوہى بگۆرئ".

خوای گه‌وره ده‌مه‌رموئ: ﴿أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا ...﴾ لهو
 چه‌وايه ناویکی دارژاندوه، پراو پری بارستایی نه‌والان^{۴۷۳} دئ، ﴿الرعد ۱۷﴾
 هه‌ر یه‌کئ خاومنی چهند به‌هره‌و تواناو خوونه‌ریتیکی تایبه‌ته، با گه‌س خوئی له
 که‌سیکی تردا نه‌تاوینیته‌وه.

تۆ به چهند به‌هریه‌کی دیار کراوه‌وه خوئقینراوی تاوه‌کو چهند کرده‌وه‌یه‌کی
 دیاری کراو نه‌نجام دهی، هه‌روه‌کو گوتراویشه: خۆت وه‌خوینه‌وه‌و، بزانه‌ج
 پیشکه‌ش ده‌که‌ی.

(ئیمرسۆن) له‌و گوتاره‌یدا که‌ ده‌رباره‌ی "پشت به‌خۆبه‌ستن" نویسویتی ده‌ئئ:
 ئەو کات و سەر دەمه‌ دێ زانیاری مەرفۆق تیایدا بگاته ئەو ئاسته‌ی باوم‌ر به‌وه‌ بێنی که‌
 ئێره‌یی و چاو تێپری دواکه‌وتن و نه‌فامیه‌، چاولیکه‌ری و ده‌مه‌ لاسکه‌یی^{۴۷۴} خو
 کوشتنه‌، هه‌ر بارودۆخی له‌ ئارادا بێ خوئی چۆنه‌ به‌م شیوه‌یه‌ خوئی بنرخینئ،
 چونکو ئەو به‌شه‌ی بێ پراوه‌، ئەگه‌ر جی هه‌موبونه‌وه‌ریش پ‌ر له‌ شتی سودمه‌ند و
 به‌هه‌رمین بێ، ئەو ته‌نیا ده‌نکیکی ئی به‌ ده‌ست نایینئ مه‌گه‌ر زه‌ویه‌که‌ دابچینئ و
 به‌سه‌ریشه‌وه‌ چاوه‌دێر بێ، ئەو وزه‌و توانایه‌ی له‌ ناخی ئەودا شاره‌ویه‌ له‌
 خوونه‌ریتدا شتیکی نوییه‌، هه‌یج که‌سیکیش نازانی مه‌وداو چه‌نده‌یه‌تی ده‌سه‌لاتی
 چه‌نده‌و ده‌رگی بێ ناکا هه‌تاوه‌کو ئەو وزمیه‌ی تافی نه‌کاته‌وه‌.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فِسْرَى اللَّهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ، وَالْمُؤْمِنُونَ ...﴾ بێزه: ده‌سا وه‌ کارکه‌هون،
 کاری ئیوه‌ به‌ زویکی زو له‌ لای خوداو پیغه‌مبه‌ری و خاومن باوم‌ران دیار ئەدا،
 ﴿التوبة ۱۰۵﴾

۴۷۳) ده‌ره، دۆل.

۴۷۴) لاسایی کردنه‌وه‌.

هه ئوده سته يهك

فهرمو ئه وه چه ند ئايه تيكن ئومیده واريت پته وه دهكهن، دهستو بازوت بههيز دهكهن، گومانته له ئاستی بهرومرديارتدا جوان دهكهن.

﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ...﴾ بیهز: ئه ی عه به ده کانی من! ئه ی ئه وان ه ی که به لادان له نه ندازه، نا حه قیو له خو کردوه! نابێ ئیوه له به زه می خوا نا هو می د بن، چونکه له هه مو گونا هیک چاوده پو شتی، ئه و لی بو رده و دلۆ فانه، ﴿الزمر ۵۲﴾.

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ ذُنُوبَهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ...﴾ ئه و که سانه ی هه ر کاتی کاری خراب ده کهن، یان نا حه قی له خو ده کهن، خودا له بیر نابهنه وه وه له به ری ده پاری نه وه: له خه تا کانیان ببوری، بیهز که خوداش کی له گونا هان ده پوری؟ جا ئه وان ه له سه ر کاری که زانیویانه هه له یه، پێ دا گر نین، ﴿آل عمران ۱۳۵﴾.

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا...﴾ هه ر که سیکیش کاریکی ناله بار بکا، یان غه دریکی له خو ی بکا، پاشان له خودا بخوازی که بیه خشی، ده بی نی که خوا لی بو رو دلۆ فانه، ﴿النساء ۱۱۰﴾.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ...﴾ هه ر کاتیکی عه به ده کانه له مه ر من له تو ده پرسن، من نزیکم، هه ر که س هانام وه به ربی نی، بێ وه رامی نا هی لمه وه. با ئه وانیش له فه رمانی من ده رنه چن، بر وای ته واویان به من بێ، به شکو ری پاست به دی بکه ن، ﴿البقرة ۱۸۶﴾.

﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُمُ خُلَافَةً الْأَرْضِ أَءَلَهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ ... يا ئەو كەسەى چاترە كە ھەرودەختى ھومىد براوىك لەبەرى بپارىتەو، دە ھانى دئو لە چۆرتەم رزگارى دەكاو دەتاكاتە جىنشىن لەم سەرزەمىنە؟ ناخۆ ھىچ پەرستراوىك لەگەڵ خوا ھەيە؟ ئەمانە كەم پەند وەردەگرن، ﴿١٢﴾ النمل.

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ ﴿١٣﴾ فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ إِلَى اللَّهِ وَفَضَّلَ لَمْ يَمَسَّهُمْ سُوءٌ وَأَتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ... ئەو كەسانەى پىيان وتن: گەلە كۆمە گىوليكراوو بە پەناو دەينه سەرتان، ئەشە ترسو لىيان ھەبى، باوەريان بەھيز بوو و گوتيان: نىمە ھەر خودامان بى بەسمانە و چاكتىن پشتو پەنامان تەنيا ئەو. ھاوړى دەگەڵ نىعمەت و چاكتى خودادا - بىئەو ھى توشى زيان بن - گەرانەو و ھەلوەداى رەزاي خودا بون، ھەر خوداشە چاكتى گرنكى بەدەستە، ﴿١٤﴾ آل عمران.

﴿...وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿١٥﴾ فَوَقَّعَهُ اللَّهُ سِجَّاتٍ مَّا مَكْرُوهًا ... كاری خۆم بە خوا دەسپێرم، خودا چاوی لە عەبدەكانى خۆى ھەيە. خوا ئەو ھى لە ئاكامى خراپى و ئەو ھىلەى دەیانكرد، رزگار كرد، ﴿١٥﴾ غافر.

زۆر جارەن زىانبارى سودمەندە

(ويليەم جايەس) دەلێ: "بەلابارىمان بەپێژمەنى چاوەروان نەگراو يارمەتیمان دەدا، ئەگەر بەھاتبو (دۆستىۆفسكى) و (تۆلستۆي) ژيانىكى پەر لە مەينەتيان بەسەر نەبردايە نەياندەتوانى چىرۆك و داستانى نەمردويان تۆمار كەن، جا بى باوكايەتى و نابىنايى، دەر بەدەمى، نەدارى، ھەندى جار دەبنە ھۆكارى بلىمەتى و كار راپەراندن و پيشكەوتن و پيشكەش كردن".

جاری وایە ھەبونی کۆرۆ مال و دارایی زۆر مایە بەدبەختی و چارە پەشیە: ﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا... سەھیرت نەھە لە دارایی و زارو زیجی کە ھەیانە، خوا دەپەوی لە دنیا دا بەمانە نازاریاندا،

﴿التوبة﴾ .

(ئێبن ئەسیر) ئەو کتێبە ناوازانە دانای، وەکۆ: "جامع الاصول" و "النهاية" بە سەئ ئەوێ گەردەنشێن کرابو.^{٤٧٥}

ھەر وەھا "سەر خەسی" بە سەئ ئەوێ خرایە ناو چال کتێبیکی ناوداری نوسی بە ناو نیشانی "المبسوط" کە لە پازدە بەرگ پێک ھاتوێ

(ئێبنول قەیم) کتێبی (زاد المعاد) ی لە گەشت و گەراندا نوسی!

(قورتبی) ھەر لە سەر پستی کەشتی لێک دانەوێ شەرحی کتێبی (صحیح مسلم) ی

نوسی! (ئێبن تەیمیە) زۆر ھەئەتەوای لە بەندیخانە دا نوسی!

گێر وەکانی ھەرمودە بە سەدھەزاران ھەرمایشی پێغەمبەریان کۆکردوێ چونکێ

ھەزار و بیجی و پێ بون.

یەکی لە پیاوچاکان بۆی گێر وەوێ کە بەند کرابو ھەر لە ناو بەندیخانە دا ھەمو

قورئانی دەر خ کردبو، چل کتێبیکی خۆیند بوو! (ئەبوعەلای موعەری) بە چاوی

کۆیر وەوێ چەند دیوان و کتێبیکی دانان و بۆی نوسراوێ!

(تەھا حوسین) چاوەکانی لە دەست دا بە سەئ ئەمە چەند یاداشتنامە ی خۆی و

چەند کتێبی نوسی!

چەندین کەسی ھەلکەوتە و رۆشنا پەخش^{٤٧٦} لە پلە و پایەیاندا لادرا، چەندین

ھەندەئ ئەو پلە یە بۆ گەل و نەتەوێان زانست و بۆچونی سودمەندیان ھەراھەم

ھینا.

(٤٧٥) دانشین رابو / کەفتە کار بو.

(٤٧٦) سودگەیی.

(فرانسیس بایکون) دهلی: "ته نیا که میک زانیاری بون دهربارهی "فهلسهفه" سهرکیښی بؤ بی باومړی، به لام قولبونه وه له "فهلسهفه" دا بیرو زیری مروؤف له نایین نریک ده خاته وه".

﴿... وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ...﴾ زانیان نه بی، تی ناگهن، ﴿٤٣﴾ العنکبوت ﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...﴾ له ناو عهبدانی خوادا ههر نه وانهی فره زانان لیی دهرسن، ﴿٢٨﴾ فاطر ﴿...﴾

﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كَذِبٍ﴾ الله إلی یوم البعث... نه وه که سانه به زانست و باومردارن، پټیان نیژن: ههروهکو خودا نوسیوه، تا روژی سه لا ماونه وه، ﴿٥١﴾ الروم ﴿...﴾

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْئٍ وَفُرْدَيٍّ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ...﴾ بیژه: من ههر ناموژگاریه کتان ده کم: له بهر خودا یه که و یه که و دوان دوان راوهستن و پیکه وه بیرکه نه وه، هاوه له که تان ^{۷۷} هیج شیتی تیدا نیه. ﴿٤٦﴾ سبا ﴿...﴾ دکتور "ن.د. بریل" دهلی: "هیج باومرداریکی راسته قینه به نه خوشی دهرونی گیروده نابی".

﴿... سَيَجْعَلُ لَكُمْ الرَّحْمَنُ وِدًّا...﴾ نه وانهی باومردیان هیه و ناگار چاکن، خوا دمیانکاته خوشه ویست، ﴿١٦﴾ مریم ﴿...﴾

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنِئِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً...﴾ ههر که سی کرداری باشه و به باومره - ج نیچر ج می - ههتا دهژی وا ده که یین به خوشی بزی، ﴿١٧﴾ النحل ﴿...﴾

﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ...﴾ ههر کئ باومردیان پئی هیه، بی سو خودا شاره زای راسته پئی کردون، ﴿٥٤﴾ الحج ﴿...﴾

باوەڕگەورەترین دەرمانە

دکتۆر (کارل جانگ) بەرچاوترین و ناودارترین پزیشکی دەرونی لە کتێبە کەیدا بەناوی (مروقی ھاوچەرخ لەمەر لیکۆلینەووی دەربارەیی رۆح...^{۴۷۸} لە لاپەرەیی (۲۶۴) ۱د دەڵێ: بۆ راپۆز پێ کردنم لە ھەموو لاتانی جیھانەووە خەلکانی ھاتون، سەدان نەخۆشەم چارەسەر کردووە، زۆر بەشیان لە قوونگی ژياندا مام ناومنجی بون، واتە لە سەرووی تەمەنی سی و پینج سالی دابون.

یەگەکیان تیا نەبو کێشەیی بۆ نەبونی سەرچاوەیەکی ئایینی نەگەریتەووە کە لە روانگەیی ئەم سەرچاوەیە بنواریتە ژیان، دەشتوانم بڵێم: ھەر ھەمویان دەرديان لەویدا بو ئەو بەخشش و خەلاتەیی ئایین بە برۆاداری دەبەخشێ ئەوان لێی بێ بەش بون، ھەر کەسیکیش ئامادە نەبێ بیروباوەری راستەقینەیی بەدەست بپێتەووە چاک نابیتەووە".

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... ھەرکەسیکیش بە ئامۆژگاری من نەکا، ژینی لە تەنگانەدا یەو رۆژی سەلاش بەکویری لە گۆری دەرەخەین، (۱۲۶) طه﴾.

﴿سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا ... ئەوانەش کە خوا نەناسن، چونکە ھاوبەش بۆ خوا بریار دەدەن، ترسێ داوێژینە دڵیان، (۱۵۱) آل عمران﴾

﴿...ظَلَمْتُ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَكْدُهُ لَمْ يَكْدِرْنَهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ... تاریکایی بارە لەسەر تاریکایی و ھەرگا^{۴۷۹} دەستی خۆی دەربخا، ئەوانەییە ھەر نەیبینی. ھەر کەسیکی خوا روناکی نیشان نەدا، ھیچ روناکی شک نابا، (۶۰) النور﴾.

(۴۷۸) الانسان الحديث في بحثه عن الروح.

(۴۷۹) ھەر کاتێ.

خەمبار مەبە .. خوا وەلامى بى باوەرپىكى ناچار دەداتەو، چ جاي باوەردارىكى يەكتا پەرست؟!

(ئەلمهاتما غاندى) - سەرگرەدى ھىندى لەدوای (بوذا) - گەر بەھاتايە وزەو توانای
لەو ھیزەى نوێژ دەمبەخشى و مرنەگرتايە نزیک بو دابروخايە، چۆن دەتوانم ئەو
بزانم؟ بەو دەزانم کە (غاندى) بۆ خۆى دەلى: ئەگەر بى و نوێژم نەکردبایە زۆر
لەمێژ بو شیت دەبوم.

وێرەى ئەو دەش (غاندى) موسلمان نەبو، بەلکە کەسێكى گومرا بو، بەلام ئەو
پێرەوێ ^{۸۰} گرتبوەبەر، کە خوای گەورە دەربارەى دەفەرموێ: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي
الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... هەرگە ^{۸۱} سواری کەشتى دەبن، بە دلى پاك لەبەر
خوا دەپارێنەو، ﴿العنکوت ۶۵﴾.

﴿أَمَّنْ مُجِيبُ الْمُضْطَرِّ إِذَا دَعَا ... يَأْتِيهِمْ كَمَا سَأَلَهُمْ ...﴾
بپراویک لەبەرى بپارێتەو، دە ھانای دى، ﴿النمل ۶۲﴾.

﴿...وَوَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... کاتیکیش کە زانیان ھەر
چار دەوریان گیراوە، بەو پەرى پراوی پاکەو لە خودا دەپارێنەو، ﴿یونس ۲۲﴾.

وتەو گوتەى زۆرى لە زاناو میژووناس و وێژمرانی ئیسلام ھەئسەنگاندو،
رستەو دەستەواژمەکم بەرچاو نەکەوتو و اتای نیکەرانى و دلەپراوکی و نەخۆشى
دەرونى ئەوان بگەيەن، ھۆکارەکەشى بۆ ئەو دەگەرپێتەو ئەوان لەگەڵ ئایینی
خۆیاندا بە ھێمنی و ئارامی ژيان، بۆیە ژيانیان دور لە ئاستەنگ و ^{۸۲} گریو گال بو:

۴۸۰ بۆچونەى / ھەئۆستەى.

۴۸۱ ھەر کاتى.

۴۸۲ گێچەل.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ...﴾ تهوانيش كه خوداناس و ناكار چاك بون و بهم قورنانهش - كه راسته و له پهرورندهيانهوه بو محمه مېبه به خه لات هاتوته خورئ - باومرپان كرد، خودا هه مو گونا هه كانيانى پوښى و كاروبارى ژيانيانى بو پرده خساندن، ﴿٢﴾ عمد.

گوئ بو تهو وتهيهى (تهبو حازم) هه لځه ^{٤٨٢}، كه دهئ: ((تهنيا يهك روژ له نيوانى منو دمه لات داران دا ههيه، به لام تهو روژه راپرا تهوان چيژى لى و مرناگرن، له مهر سبه ينيش منو تهوان له چاومروانى داي، تنيا تهو روژمان له بهر دمهسته، ناخو ئيمرو چون و چى بيته ناراهه؟)).

له فهرمايشتى پيغه مېبريشدا ﷺ هاتوه: ((اللهم اني اسألك خير هذا اليوم بركته و نصره و نوره و هدايته" پهرور دگارا داواى خير و چاكهى تهو روژ لى دهكه م: له بيت و فېرو، سر كه وتن و روشنايى و رېنماييه كه)).

خوای گه و ره دمه رموى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ...﴾ نهى گه لى باومر داران! هه ميشه هوښى خو و هه ي، ﴿٧١﴾ النساء.

﴿...وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا...﴾ به زبىتى ^{٤٨٤} ببزوئنه وه ^{٤٨٥} هيچ كه سيش پيتان نه زانئ، ﴿١٩﴾ الكهف.

﴿وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿١١٧﴾ فَكَانَهُمُ اللَّهُ تَوَّابًا حَسَنَ تَوَّابٍ الْآخِرَةُ... هه ر نه و مندميان نه دركاند، دهيانگوت: نهى پهرور رېنمان! تو له گونا هان و له نه ندازه لادانمان ببوره و جئ هه نكاومان پته وتر كه و به سهر خودا نه ناساندا زالمان بكهن. نه وسا خودا پاداشى هم دنيا و چاكه پاداشى تهو دنياى پيدان. ﴿١٤٨﴾ آل عمران.

٤٨٣ بگره.

٤٨٤ به وريايى.

٤٨٥ بجوئنه وه.

(هانی) دەستی بەو گەشتە پەر لە ئارامی و بەختە و مریە کرد، نامە یەکی بۆ خێزانە کە ی دەنیر ئ و تیایدا دە ئ: لە سەر پشتی کەشتیدا ئاو دەخۆمە و دە ئەو ی بە چێژ و خۆشە دە ی خۆم، چەند هە ئبە ست و هۆنرا و دە هۆنی و مە تە وە، جۆرە های خۆ راک دەخۆم هە ئا و چە وریە ی لێ م قە دە غە کرابو، لە و ما و یە دا ئە و مندە م بە خۆشی بە سەر برد وە کە لە ژیا نی خۆم دا خۆشی و هە م نە ی نین وە.

باشان چى؟! دواى ئەو (دايل كارنىچى) لاي وايە كابرلە نەخۇشى
چاك دەبىتتە، ئەو شىۋازو رەفتارەي پىادەشى كىردو شىۋازىكى سەرگەوتو بوە بۇ
بن بىرگىردى نەخۇشى زال بون بەسەر ئەشكەنجەدا!!

من لەگەل ئەو چەند دىرە ھۆنراو (خيام) دا كۆك نىم، چونكو لە پەپرەوى
پەرورەدگارى لايان داو، بەلام مەبەست لەو داستانە ئەو، كە: شادى و گوشادى و
ئاسودەيى و بەختەومرى چەندىن پەلە لە داودەرمانى پزىشكى سودمەندىن.

ئەگەر بايى ئەوئەندەت ھەبى چاوت لە دەستى كەس نەبى جىي خۇي نىە
دلت پەست بى

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ
لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ءَامِنُونَ ... سامانىش و مندالى زور لەوانە نىن
لە نىمە و نىككاتە، مەگىن كەسى پرۆاى بە نىمە ھىنا بى و ئاكارى چاك رەچاۋ
بكا، كە لە بەرابەر كىردەيان دو سەرە پاداش ئەگىرن و بى دەغدەغە^{٤٨٦} لە ئۆدەكانى^{٤٨٧}
بەھەشتا دەسىنەو، سبا﴾

(دايل كارنىچى) دەلى: "بە پىي سەرژمىرى كىردن دەرگەوتو كە نىگەرانى و دلاۋ
دلى^{٤٨٨} بە بكوژى پەلە يەك دىن لە ئەمىرىكا لە ماۋى سالانى جەنگى جىھانى دوەمدا،
لە رۆلەكانمان نىكەى سىيەكى ملىۋنىك سەرباز گوزران، ھەر لەو ماۋىەشدا دو
ملىۋن كەس بە نەخۇشى دل گيانيان لەدەستدا.

ملىۋنىكىش لەو دوانە نەخۇشەكەيان لە نىگەرانى و گرژبونى دەمارى ھەست
سەرى ھەلدا بو."

(٤٨٦) بى كىشە و بىشە.

(٤٨٧) لە ھۆدەكانى زورەكانى.

(٤٨٨) دو دلى.

بەلئى بېگومان نەخۇشى دىل لەو ھۆكەرە سەرەكيانەيە وا لە دىكتۇر (ئەلكسىس كارىل) دەگا، كە بلى: "بى سۇ"^{۴۸} پياۋانى پىشەگەر ئەوانەى نازانن چۆن دىلە پراۋكى و نىگەرانى تارو مارگەن^{۴۹}، ھەر سەر لە بەيانى دەمرن".

ھۆكەرەكە سەلىنراۋە، گاتو ساتى مردنىش بە ويستو دەسەلاتى خوايە:

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوَجَّلًا...﴾ ھىچ كەسىكىش بە بى ئىزنى خودا نامرى، كە مردنى ھەر كەسىكىش ۋەختەكەى بۇ دانراۋە لە لاى خوداۋە نوسراۋە، ﴿۱۵۵﴾ آل عمران.

كەموايە پەش پىستەكان و چىنى يەكان بە نەخۇشەكانى دىل گىرۇ دەبن، چۈنكى ئەوان نەتەۋەيەكن بە نەرم و نيانى ژيانيان دەگوزەرىنن، تۇ دەبىنى ژمارەى ئەو پزىشكانەى بە لەكارگەۋتنى دىل گيانيان لە دەست دەدەن ژمارەيان بىست ھەندى ئەو كشتيارو^{۴۹} ۋەرزىرانەيە كە بە خودى ئەو نەخۇشە دەمرن، بېگومان ئەو پزىشكانە ژيانىكى زۇر توندو ئالۆز بەسەر دەبەن، بۇيە ئەو باجەى دەيدەن گرانە. "پزىشكە و چارەسازى خەلكانە كەچى خۇى لە دەردەدارانە!!".

لەۋەى بەردەستت رەزامەندى بنوئىنى خەم و پەژارەت نامىنى

لەو فەرمودەيەشدا ھاتوۋە: "ولا نقول إلا ما يرضي ربنا" تەنيا ئەۋە دەلىين كە خوا پىي ھايەلە".

بېگومان تۇ ئەركىكى پىرۆزت لەسەر شانە، ئەۋىشيان ئەۋەيە ئەگەر كارەساتى دەۋرەت بگرى كە ھەر دەۋايە بىي خۇت بەدەستەۋە بەديو ملت بۇى كەچ بى، تاۋەكو سەرمەنجام لە بەرژەۋەندى تۇ بى، دوا پۇژ لەبەرژەۋەندى تۇ بى، چۈنكە بە ساي ئەو ملکہچيە لە گىچەلى داپمانىكى راستەۋخۇ تىشكانىكى لەمەۋلا رزگارت دەبى.

(۴۸۹) بېگومان.

(۴۹۰) لە ناو بەن.

(۴۹۱) جوتيار.

ھېچ چارە و دەرتانىڭ شەك نەبەي مەگەر مەتەنە بە قەدەرى خوا بگەي، ئەگەر بىۋ بەرگ و پۇشاكى بەرت ھەلدەپىي، پىستى لاشەت دادەرى، دۇنيا بە ھەر دەپىي بېپارو چارەنوسى خوا سەربىگىرى!!

لە كىتەبى (ئىمرسۇن... بە ناۋنىشانى (تواناي كار راپەپاندن...^{۴۹۲} گوزاروتەو، كاتى دەپرسى: "لە كۆپە ئەو بۇچونەمان بۇ دروست بوە كە دەلى: ژيانىكى خۇش گوزەرمانەو جىگىر بو دور لە كۆسپ و تەگەرە بەختەوەرمان و گەورە پياۋان دروست دەكا؟ بى گومان بارودۇخەكە پىچەوانەيە، ئەوانەي لەسەر شىوون و دلگىرى راپاھتون ھەرچەندە لە سەر ئاورىشم بىخەون و كامە پۇشاكى گران بەھايە لەبەرى كەن ئەم شىوون و پۇرۇيە لە خۇيان بە دور ناخەن.

مىژو گەواھى بەو دەدا كە ئەو خاويەى جەلەوى شكوۋدارى و بەختىارى لە دەستە دەپخاتە بەردەستى كەسانى لە جۇرەھا ژىنگەدا ژيان بەسەردەبەن، ئەو ژىنگەيەى پاك و پىس لىي دەگوزەرىنى، ئەو ژىنگەيەى جياكارى نەخستۇتە نىۋانى چاكە كاران و چەپەلكاران، لەم جۇرە ژىنگانە پياۋانىكى وا رەخساۋن بارى بەرپرسىارپىتيان خستۇتە سەرشان، ئەم ئەركە بەھى خۇيان دەزانن و پىشت گويى ناخەن."

بىگومان ئەوانەى لە پۇۋانى يەكەمى بانگەوازي پىغەمبەرەيەتىدا مەشخەلى رىنۋىنى خاۋيان بەرز ھەلگىرد^{۴۹۳}، كۆيلە و ھەزارو بى چارەكان بون، زۆرىەى ئەوانەش كە بەرەو دواۋە پىشتيان لەو باۋمەرە پىرۇزە كرد ئەو سەرىپىچى كارو لاسارو پياۋماقۇل و خۇش گوزەرمانا نەبون: ﴿وَإِذَا نُنَادِي عَلَيْهِمْ أَيْنَتُنَا بَيِّنَتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَيُ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًا ... ھەر كاتىكى نىشانانى دىاريدەرى ئىمەيان بۇۋە خويندەرى، خوا نەناسان بە خاۋون باۋمەرەن ئىژن: كامە لەھەردو لايان مالى خۇشترەو دىۋەخانى لەبارترە؟ ﴿۷۲﴾ مەرىم ﴿۷۲﴾.

﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ... گوتوشيانە: ئىمە لەمەر مالى دنياۋ مندالەوۋە لە ئىۋە پىترمان ھەيەو ھەرگىز توشى ئازار نابىن، ﴿۷۵﴾ سەب ﴿۷۵﴾.

۴۹۲) القدرة على الانجاز.

۴۹۳) بەرزكردەو.

﴿... أَهْتُولَاءَ مِنْ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ...﴾ جـلـوـن خودا له ناوماندا همر نه مانه‌ی ومبه‌ر چاکه‌ی خو‌ی خسته‌و؟ ناخو خودا له وان باشر شوکر بژیران ناناس، ﴿٥٣﴾ الأنعام ﴿...﴾.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ ...﴾ نه‌وانه‌ی خودا نه‌ناسن، بو خاوه‌ن باوهران نیژن: نه‌گه‌ر هیچ شتیکی باشی تیدا هه‌با، به‌ر له نیمه‌ی بو نه‌ده‌چون، ﴿١١﴾ الأحقاف ﴿...﴾.

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ ...﴾ خو به زل زانه‌کان گوتیان: نیمه له‌وه‌ی که برپواتان پی هی‌ناوه، حاشا ده‌که‌ین، ﴿٧٦﴾ الأعراف ﴿...﴾.

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقُرَيْشِ عَظِيمٍ﴾ ﴿٣٧﴾ أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ... گوتیشیان: بو نه‌م قورئانه، بو پیاویکی به‌وه‌جی نه‌م دو باژیره^{۴۹} نه‌هاته خوار؟ ناخو نه‌وان به‌زمی پهرورنده‌ی تو دابه‌ش ده‌که‌ن؟ ﴿٣٢﴾ الزخرف ﴿...﴾.

منیش نه‌و دیره شیعره‌ی (عه‌نته‌ره) وه‌یاد ده‌خه‌مه‌وه، پیمان راده‌گه‌یه‌نی که نرخو به‌های نه‌و له جوان مه‌ردی و رف‌تار به‌رزیدا وه‌دی ده‌کری نه‌ له ره‌گه‌زو ره‌چه‌لیدا، ده‌لی:

نه‌گه‌ر به‌نده‌و کویله‌ش بم، ده‌ستکراوه‌و به‌ریزم

که روخساریشم ره‌ش بی پاک و خاوینه‌ به‌ریزم

ئەگەر يەككى لە ئەندامەكانت لە دەستداوھە ھېشتا چەند ئەندامىكت ماوھ، ئىيىن
عەباس دەلئى:

گەر خوا بينايى دو چاوم لى بستينى
رۇشنايى لە سەر زمان و ناو گوچكەمدا دەمىنى

ئومىد وايە لەو بەلاو مەينەت يەى بەسەرت دى بەرژمەندى توى لى وەدى بى،
﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ۖ ...﴾ رەنگە لە شتىك ھەز نەكەن بەلام
بۇتان وەخىر گەرئى، ﴿البقرة ۲۱۶﴾.

سەرنج دە ئەو جىاوازيەى نىوانى وتەو ھەلۆيىستى ئىيىن عەباس لەگەل كەسانىكى
تردا بزائە ئەوان چ دەلئىن

ھىچ چارە نىە فەرمانى خوا پىادە دەكرئى، لەسەر ئەوانەى پىي ھايلن و ئەوانەش
پىي نارازين، بەلام ئەوھى كە پىي رازى يە پاداشتى پى دەدرئى و بەختەومر دەبى،
ئەوھى نارەزايىشى لى دەنوئىن تاوانبار و چارەپرەش دەمىنى.

(عومەر) كورى (عەبدولعەزىز) لە وەلامى نامەيەكىدا كە (مىمون) كورى
(مىھران) بوى ناردبو دەلئى: پرسەى سەرەخۆشيت بۇ نوسىوم لەسەر مردنى
(عبدالملك)، ئەوھە فەرمانىك بو ھەمىشە چاومرپى بوم، كاتىكىش كە رويدا سەرپىچى
لى ناكەم.

رۇژگار دەستاودەستى پى دەكرئى

دەگىرپنەوھ (ئەحمەد) كورى (ھەنبەل) - خوا سۆزى بۇ بنوئىن - لەو كاتەى
(بەقى) كورى (موخەلەد) نەخۆش دەكەوئى سەردانى دەكاو، پىي دەلئى: "ئەى باوكى
(عبدالرحمن)، بەوھ دەستەينانى پاداشتى خوا موژدەت لىبى، رۇژانى ساخلەمى^{۴۹۵}
بى دەردن، رۇژانى دەردىش بى ساخلەمىن..".

رېۋزانى مەرو تىايدا لەش ساخ بى نەخۇشى بەخەيالدا نايى، ورەى بەرزە، خواستو ئومىدى زۆر، زۆر لە بلىدى دەروانى. ئەو رېۋزانەش كە زۆر بە نالەبارى دەگوزەرىنى، ساخى لە ياد نامىنى، خۇزگەو خواستى دەپوكتىنەو^{۴۹۶}، ورەو وزەى وىك دىنەو^{۴۹۷}، بى ئومىدو ھىوا بىر دەبى.

وتەى پىشەوا (ئەحمەد) لەو فەرمودەيەى خوا وەرگىراو: ﴿وَلَيْنَ أَذَقْنَا آلَإِنْسَنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَكُوفُ ۖ ۝ وَلَيْنَ أَذَقْنَاهُ نِعْمَةً بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ۝ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ... گەر تامى خۇشيمان بە مەرو چىزانىدو پاشان لىمان ستاندهو، بى گومان لە ناھومىدى مل لە ناسوپاسى دەنى. ئەگەر پاشى لىقەومانىش شادمانىمان پى تاماند، ھەلبەت ئىزى: قۇرتەكانم لى رەويون. بە كەيفەو بە خۇى ھەلدەلى. مەگىن ئەوى خۇپاگرو ئاكار چاك بون، بەشى ئەوان بوردن و پاداشى ھەرە مەزن دەبى، ﴿۱۱﴾ ھود.

زانای دانا (ئىبن كەسىر) - خوا سۆزى بۇ بنىرى - دەلى: خۇى گەورە باس لە مەرو پەروشتى دزىوى دەكا، كە ئەگەر لە دواى خۇشى ناخۇشى بەسەردا بى، ئەوا لەمەپ فەرو چاكەى داھاتودا بى ئومىدو رەشبین دەبى، ھەروا لە ئاستى حال و گوزەرانى رابردوشدا بى باوهرى و گومرايى روى تى دەكا، ھەروەكو بلىي چىزى بە چاوى خۇى نەدىتبىو، ئومىدى لى ھەلومرى بى، مەگەر يەكلى لەو بەندانەى وەبەر مېھرى خوا كەوتىبى.

ھەر بەمشىوہەى ھالى ئەگەر لەدواى ناخۇشى بەھرمىن روى تىبكا: ﴿... لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي ... ئىزى: قۇرتەكانم لى رەويون. ﴿۱۰﴾ ھود.

واتە دەلى: لەمەولا جارى تر بەلبارو خاكەسار نایم، ﴿... إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ... بەكەيفەو بە خۇيدا ھەلدەلى. ﴿۱۰﴾ ھود.

(۴۹۶) كۆ دەبن.

(۴۹۷) بېھىز دەبن.

بەھدەي لە دەستی دایە دڵ خۆشی و شادمانە، لە ناستی خەلکانی تردا لوت بەرزو
خۆ بەزلزانە.

خوای گەورە دەفەرموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَأَجْرٌ كَبِيرٌ... مەگین ئەوانەي خۆراگرو ئاكار چاک بون، بەشی ئەوان بوردن و
پاداشی هەرە مەزن دەبێ، ﴿۱۱﴾ هود ۱۱۰.

دەکرێ ئەم زەمینە بەرفراوانەي خوادا وەدەرکەوی

یەکی دەلی: گەشت کردن خەم دەردەوێنێ.

(پامە هورموزی) هۆشدار و بێ دار لە کتێبەگەیدا بە ناوی "المحدث الفاضل"،
دەربارەي سودو کەلکی بەدوادا گەڕانی زانست و ئەو تام و چێژەي لێی و مەبەردی، لە
وەلامی ئەوانەي رقیان لە گەشتە و بە خراپی دائەنن بەم شیوەیە دەوێ: "ئەوێ
تانە و تەشەر لە گەشتیاران دەدات ئەگەر دەیزانی گەشتیاران لە گەشت و سەیرانیاندا
چەندە چێژ و مەردەگرن، لەو ساتەي لە نیشتمانی خۆیان بەدەردەکەون چەندە
چوست و چاپوکن، گەشتیار لەو کاتەي ساتەکانی ژیانی لە حەساوگە و دەرمان
بەسەر دەبا، لە شوێنی لا چەپ و بەرچاودا دەگوزەری، چاوی بە پانتایی و شوێنە
رازاوەکانی هەریەم ناوچەکان، باخ و بێستان و، مێرگ و مێرغوزاران هەلدێنێ،
چەندین روخساری گەش و درەوشاو دەبینێ، لەو شارە و شارۆچکە سەرسوڕمێنانە
دەروانی کە بۆ یەکەم جارە بە بەرچاوی بکەوێ، گوێبێستی جۆرەها زمان دەبێ و
چەندین رەنگی لێک جیا دەبینێ، لە ژێر سیبەری دەر و دیوار و سەهەند و نزارگەدا
پال دەکەوێ، لە مەزگەوتەکاندا نان دەخوات، لە دۆلاییاندا ئاو دەنۆشی، لە هەر
شوێنێ شەوی بەسەردا بێ دەخەوێ، لە فیزو بەخۆ نازی و خۆ دەرخیست واز دەهێنێ
هاوێلایەتی ئەو کەسە دەکا کە لە پێی خوادا خۆشی ئەوێ، هەر گاه دلی دەسەروێ لە
دەرنجایی ئەوێ بە ئاواتەکانی دەگات، بە خواستەکانی شاد دەبێ و خۆی لەو کۆر و

كۆبۈنەوانە دەخنىرىنى كە بەدوایاندا وىلەو دەگەرئ، ماومىيەكە رېڭاي لەپىناو دادەپرئ - ئەوسا دەزانئ كە ھەمو تام و چىژى دنيا برىتييه لە نەخش و نىگارى ئەم دىمەنە دلرېڭىنەدا، لە شىرىنى ئەم رۇخسارەنەدا، لە شكارى ^{۴۹۹} ئەم بابەتە سودمەندانەدا، ئەوانەى لە لايەن خاوەنانى لە گۆل و گوللەى بەھار بەھادارتى ^{۵۰۰}، لە كۆكردنەوھى گەوھەرى شەوچرا ^{۵۰۱} سەنگىن ترن، بە رېزەيەكى وا كە تانە لىدەرو ھاو وىنانيان لىي بى بەشن".

ھەلۆستەيەك

"ئەگەر خوای گەورە گەلىكى خۆش ويست تاقيان دەگاتەو، جا ھەر كەسى قايىل بو ئەوا رەزەمەندى خوا وەدەست دىنى، ھەر كەسىگىش نا قايىل بى خەشم و قىنى خوا وەدەست دىنى".

"بەلا بارتىرىن كەس پىڭەمبەرەنن، دواى ئەوان پى بە پى بە گوپىرەى پەلەى بەرزى خواپەرسىتى، مەرۇف بە ئەندازەى دىندارىەكەى تاقى دەكرىتەو، جا ئەگەر دىندارىەكەى توندو بەند بى، تاقى كردنەوھى گەورە دەبى، ئەگەریش دىندارىەكەى كىرچ و كال بى ئەو بە گوپىرەى ئەو كىرچ و كاللەى تاقى دەكرىتەو، جا بەندەى بىرودار ھەمىشە تاقى دەكرىتەو، تا واى لىدى كە بەسەر ئەم زەوئەدا دەگوزەرى ھەرچى تاوانە لى ھەلۆمراو".

"كارو فەرمانى بىرودار سەر سورمىنە ھەمو ھەئسو كەوتىكى چاكەيە!! ئەوھش تەنيا بو باومردار شياو، ئەگەر خۆشى بەرەو روى ھات سوپاسگوزارى خوايە بە چاكە بۆى دائەنرى، ئەگەریش ناخۆشى روى تى بكا ئارامى لەسەر دەگرئ بە چاكە بۆى دائەنرى".

(۴۹۹) لە راوکردن و بەدوا گەپانى.

(۵۰۰) بەسودترن.

(۵۰۱) ئەو گەوھەرى لە شەودا دەترىسكى.

((دۇنيابە ئەگەر ھەمو جىھان كۆيىتەۋە تاۋەكو سودىك پى بگەيەنى ناتوان مەگەر بە شتىك خوا بىرىرى لەسەردا پى، ئەگەرىش بۇ ئەۋە كۆيىنەۋە زىيانىك پى بگەيەنن ناتوان زىانت پى بگەيەنن مەگەر بە شتىك خوا لەسەرتى نوسىپى)).

((پىاو چاكان پى بە پى بە پى پىلە چاكەكارىان تاقى دەكرىنەۋە)).

((بىرۋادار ۋەكو كشتوكالى تەرو ناسك وايە با بە لای راستو چەپدا دەيەننىۋ دەيىبا^{۵۰۲})).

لە دوايىن ساتەكانى تەمەنت دا ناھومىد مەبە

سەرنج دە ئەبو رەيھانى بەيرونى كە لە سالى ۴۴۰ ك كۆچى دوايى كرد، لەگەل تەمەنىكى پى بەھادا ۷۸ سال ژيانى بەسەر برد كردو كۆش ۋ ھەول ۋ گەرى لە پىناۋى بەدەست ھىنانى زانست بو، بە دانانى چەند كىيىكەۋە سەرقال بو، دەرگى لە روى زانستدا دەكرەۋەۋ بە وردو درشتو ئاشكراۋ نەيتى زانستەكان ئاشنا بو، ھەمىشە پىنوسى لە دەست بو، چاۋى ھەر لە رۋانىنى كىيى بو، بىرو ھزرى ھەر لە گەرى بو، مەگەر بە ئەندازەى دابىن كردنى پىداۋىستىيەكانى ژيانى ۋەكو پەيدا كردنى بەرگ ۋ پۆشاك ۋ نان، جگە لەمە خوونەرىتى ۋا بو لە ھەموكات ۋ ساتەكانى ژيانىدا: زانستىكى ۋ ھەي بەرھەم دىنا پەچەى سەپرى پادەمالى، دەرى ئەخست شان ۋ شەۋكەت ۋ بالى.

(ەلى) كۆرى (عيسا) ناسراۋ بە (ئەبۇلجەسەن) زاناۋ شەرعزان دەگىرپىتەۋە دەلى: چومە لای (ئەبو رەيھان) لە كاتىكا گيانى ئەداۋ لەسەرە مەرگدا بو كۆتا ھەناسەى ھەلدەكىشا، سىنەى بە گيانى تەنگ بو، نا لەم حالە نالەبارەدا پى گوتەم:

منىش پىم گوت: لەمەر ئەۋدا پىرانەى لە بەشە مىراتدا بى بەشن رۆژىكىان چىت پى گوتەم: نا لەم كاتەدا؟! لە ۋەلامدا گوتى: ئەى فلاں: كاتى مال ئاۋايى لە ژيان دەكەم باشتىر نىە لەۋ مەسەلەيە شارەزا بىم، نەۋەك بە نەزانى جىي بەيلىم؟!

۵۰۲) تىببىنى: ئەۋانە ۋاتاي چەند ھەرمودەيەكى پىغەمبەرن ﷺ .

منیش بۆم دوبارە كردهو، لەبەرى كردو ئەوێ بەئینی پێ دابوم پێی وتم هەر لەلای رۆیشتم و گوێبیستی هاوار و شیوەن بوم^{۵۰۲}!

ئەو ئەو ئەو وەر بەرزیهیه كە گومەزی ترسناكیهكان ریشەكیش دەكاو لەبن دینی. (عومەر)ی دادومر كاتێ لە سەرمەرگ دابو، خوین لە برینی هەلئەچۆرا، پرسیار لە هاوێلان دەكا: ئاخۆ نوێژەكەى تەواو كرد یان نا؟!

(سەعد)ی كورێ (رەبیع) لە جەنگی (ئوحود)دا خەلتانی خوین بو، لە كاتێكا دوایین هەناسەى ژيانى هەلئەكیشا دەپرسێ پیغەمبەرى خوا جی بەسەرھات، ئا ئەوێهە خۆراگرى و دل بیدارى!

با خەمناكى نەتگەرێ گەر كەتو پر مەرگ یە خەت بگرێ گوێبیستی ئەم داستانەش بەشە

(ئىبراهیم)ی كورێ (جەراح) دەلێ: (ئەبو یوسف) نەخۆش كەوت منیش چومە حالپرسی^{۵۰۴}، بینیم بێ ھۆش كەوتو، كاتێ بە ھۆش ھاتەو پێی گوتم: دەربارەى یەكێ لە بابەتەكان چ دەلێ؟ گوتم: ئا لەم حالەدا؟! گوتی: ئاساییە بەلكە بە سەى ئەم لێكۆڵینەوێهە دەرباز بین.

دواى ئەو گوتی: ئەى (ئىبراهیم) لەم دورایە كامەیان پەسندە لەمەر پەمى كردنى شەیتانەكان: بە رۆشتنەو پیاو بەردەكان بەاویژێ یا بە سواری؟

گوتم: بە سواری. گوتی: ھەلەت كرد. گوتم: بە رۆشتنەو. گوتی ھەلەت كرد. گوتم: دەى كامەیان باشتەر؟ گوتی: ئەوێیان كە وەستانی لە لا دەكرێ باشتەر وایە بە رۆشتنەو پێی دابكیشێ، ئەوێشیان كە وەستانی لە لا ناكرێ، باشتەر وایە بە سواری پێیدا بكیشێ، دواى ئەمە لە لای رۆیشتم ھێشتا نەگەشتبومە بەر دەرگای مالى كە گۆئ بیستی هاوار و رۆرۆی لەسەر گریانى بوم، لە ناكاوێ گيانى سپارد، سۆزو میھەرى خواى بەسەردا بپژێ.

۵۰۳) كۆجى دواى كرد.

۵۰۴) سەردانى.

يەككى لە نوسەرائى سەردەم دەلى: ئەوان بەو شىۋەيە بون!! يەككى لەوان مەرگ بە خۆى و ئەو نازارو ئەشكەنچەيەوۋە يەخەى دەگرت، مردن تەنگى پى ھەئەچنى، بى ھۆش و زەين دەبو، ئەگەر ماوۋەى چەند چىركەيى ھۆشى و دەبەردەھاتەوۋە كەمى دەھاتەوۋە سەرخۆى، دەربارەى ھەندى مەسەلەو بابەتى زانستى يا سوننەتى دەكەوتە گفتوگۇ، بۇ ئەوۋەى فېرى بى يا خەلكى لى فېر بى، كەچى لەو بارە نالەبارەى دابو كە مەرگ بەرۋكى پى دەگرتو بەرى ھەناسەى لى دەگرت.

ئەى خواپە زانستو زانىارى چەندە لە ناو دلىانا سەنگىن بو!! چەندە بىرو ژىريان پىيەوۋە سەرھال بو!! بە ئەندازمىەكى وا لە كاتى گيانەلاو^{۵۵} مەرگدا، بىرى ھاوسەرو مندالىان و دۆست و نازىزانيان نەدەكرد، بەئكە تەنيا زانست يان لە ياد بو!! سۆزو مېھرى خۆى بەرزو توانا بېرژى بەسەريانا، ھەر بە ساي ئەمە بو بون بە سەر مەشق و پېشەنگى زانستو خواپەرستى.

لە ئاھى كارەساتان مەشلەژى تۆ لە نەينى و سەرەنجامى كاران تىناگەى

(ئەحمەد)ى كورپى (يوسف) و يژەرو نوسەرو مېژونوسى مىسرى لە كىتبە سەرسورمىن و ناوازەكەى دا بە ناونىشانى "المكافاة، حُسنُ العقبى" ھىناوۋىتى و دەلى: بى گومان مەرۋفە دەرگى بەوۋە كردو، كە گومانى تىدا نىە دەبى لەژىر چەپۋكى خەم و كۆلى ئازاد بى ھەروەكو دەزانى شەو لە رۆژ جىادەبىتەوۋە، بەلام لە كاتىدا بارانى بەلاو مەينەتىدا بى زالەيى و^{۵۶} ورە بەزىوى لە ھەموشتى پىر لە ناخى مەرۋفدا وەدى دەكرد، جا ئەگەر بە داوودەرمان چارەى نەكرد، دەرەكە توند تر دەبى، پەژارەش زىتەر دەبى، چونكى ئەگەر لە كاتى بەلاو مەينەتىدا دەرون بەو شتە زاخاو^{۵۷} نەدرى، كە ورەو وزەى وەبەر دىنيتەوۋە، بى ئومىدى بالى بەسەردا دەكېشى و پىشەى لە بن راھەلدەكېشى.

۵۰۵) گيان كېشان.

۵۰۶) ترسەنۋكى.

۵۰۷) بەھىز.

وردېبۇنەوود سەرنجدان لەو باس و خواسە - باس و خواسى ئەوانەى بەرپەلابون و ئارامگر بون، بەرھەمى ئارامگرتنيان پاشە پۇژيكي گەشەدار بو- ئەو تين و وزە بەخشەيە دڻ و دەرون لەسەر بوپىرى^{۵۰۸} رادىنى، بەھۆى گەش بينى لەمەر دەرمنجامى تاقى کردنەوودى، لەسەر ھەميشە ئارامگرى و ھەلس و كەوتى جوانى لەگەڻ خوای بەرزو توانادا مەشقى پىچ دەگا.

بە ھەمان شىوہ لە كۆتايى كتيپەكەيدا دەڻى: "كۆتايى: (بزر جمهر) دەڻى: سەخلەتى بەر لە بەھرەو بەخششان، بە وینەى برسيستىە بەر لە خواردنى نان، بە ساي ناخۆشى پلەو پايە زياد دەبى، لەگەڻ خواردنیش چپژ وەردەگىرى".

(ئەفلاتون) دەڻى: "ناخۆشى و تەنگزەگان چەندە ژيان و ئاسودەيى تىك دەمدەن بە ئەندازەى ئەو ھەزانچ و سود بە ناخ و دەرون دەگەيەنن، واتە خۆش گوزەرانى و حال خۆشى ويرانكارى دڻ و دەرون بە ئەندازەى ئەو ھەى ژيان خۆش دەگەن".

ھەروەھا دەڻى: ھەر ھاوڤ و دۆستىك لە تەنگو چەلمەدا بوە بە ھاوپریت دۆستايەتى لەگەڻ مەچپرپنە، ھەر ھاوڤلىكىش لە خۆشيدا بوە بە ھاوپریت پشتى لى ھەلكە".

ھەروەھا دەڻى: "خۆشگوزەرانى وەكو شەو وایە ئەو ھەى لە شەودا لە دەستت دەروا يا دیتە دەستت بىرى لى ناگەيتەوود، تەنگانەو ناخۆشیش وەكو پۇژ وایە، کردو كۆشى خۆت و خەلكانىشى تیدا دەبينى".

(ئەزدەشیر) دەڻى: "سەخلەتى كلى چاوانە ئەو ھەى بە ساي ئەو ھەو بە بەرچاوانت دەگەوئ بە ساي خۆش گوزەرانى نايىبنى".

ھەروەھا دەڻى: ھەوینى بەرژەوئەندى كارو مەبەستان لە ئاستەنگو شىواویدا دو شتە: گچكەترينيان ئەو ھیزەيە خاوەنەكەى لەو شتەى دوچارى دى لاى بدات، گەورەتريشيان ئەو ھەى بەراست و دروستى خۆى بداتە پال پەرورەدگارو پۇژى دەرى". ئەگەر مەوڤ بە بىرو ھەزرى پەناى بو پەرورەينى ھینا، دڻيا دەبى گە خوای گەورە تەنيا بەو تاقى دەگاتەو پاداشتى لەسەر بداتەوود، يا لە تاوانىكى گەورەى

پاك بىكاتهو، لەگەل ئەوھشدا ھەميشە لە لاين خاوە سودو قازانجى بى دەگا، پەيتا پەيتا^{۵۰۹} بەھرى خاى بەسەردا ھەلدەرژى.

وھلى ئەگەر لە ئاستى بونەوھردا بە توندى بىر كاتەو، چەپەلكارى زۆر دەبى، لە روبىنى زياد دەگا، لە بەھاو پىزى بىزارى دەنوئى لەمەر ئەو كەم و كورپەى لە بىر كەرنەوھيدا ھاتۆتە ئاراو، بە پىزەپەكى وا درىژە بە ناسۆرى ژيانى ئەدا، كە خەرىكە لەو پۆژەى خۆى لەناو با، بە شىوھەكى وا لە دەردو بەلايان دەترسى، كە پىي واىە بەم چەشنە لەسەرى لادەجى.

ھەر لەبەر ئەمە پارانەوھى بەندە لە نىوان خۆى و خاويدا بەرھەوا زانراو، چونكى خوا بە رازو نەينيان ناشنايە و ئەوھى لە پاش پەردەپە لە لاى ئەو پون و ناشكرايە، كەجى ئەو نەينىيە لە نىوان خەلگدا بەرەبەستى زۆرى لەبەردەم داىە، لە دەروھى بازنەى بەرژەوھندى داىە.

لەو كاتەى بەندە بى ئومىد دەبى خاى گەورە پشوو ھەنسكىك لە لاين خۆپەوھ ئەنپىر، بەسەر ھەر كەسىدا خۆى بپەوئ لە دروستكراوھكانى، ئاسانكارى و ئومىدى رزگارى، ئەو پەرى خواست و مەبەستىش لە دەرگای ئەودا چاومروان دەكرى، ھەر ئەويش بەسمانەو باشتىوانمانە.

لە كتيبي "الفرج بعد الشدة" دانراوى (تەنوخى) ورد بومەوھو چەند جار خويندومەتەوھ ئەو سى سودو قازانجەم لى وھدەست ھيئانە:

پەگەم: لىبونەوھى دەروى خىر لە دواى تەنگانە دابو نەرىتەكى دىرينە و داواپەكى سەلپىنراو، ھەرەكو سەرىپچى لەو ناكرى و گومانى تىدا نيە، كە دوا بە دواى شەو بەيانى دادى.

دوھم: مەينەت بارى و گلۆلى زۆرجاران لە خۆشى و شادى بەھەرپمىنتر و سودبەخستەرە بۆ بەندە لە دنيا و دواوژىدا.

سىپەم: بە دنياپەيەوھ ئەوھى زەرو زيانى لەدەستە تەنيا ئەو خواپەيە كە بەرزو شكۆدارە، گومانىشت نەبى ئەوھى خوا بپەوئ بەسەرت بى دەبى ھەر بىي ئەوميشى خوا نەى ھەوئ بىي ناكرى بەسەرت بى.

خەمبار مەنبە دىنيا ھەندەي نايەننى تۆي لى پىناودا دا بىيىنى

زاناي بەناوبانگ (ئىبن موبارەك... دەلى: ھۆنراۋى (عدى) كۆرى (زىد) م لا
خۇشەۋىستىرە لەۋەي كۆشك و تەلارى (امىر تاهىر) كۆرى (حسین) م ھەبى.
ئەۋىش ئەۋ ھۆنراۋە سەرنىچ راکىش و ناۋازمىيە، كە ئەمە بەشىكى تى:

ئەي ئەۋ كەسەي لى رۇزگار تانەۋتەشەردەگى
مەگەر لات وايە تۆ لى ھەئەۋ تاۋان بەرى؟
ياخۇد لەگەل رۇزگاردا بەئىنت داۋە
ۋاتىنەگەي، بەلكە نەزانى ۋ لىت گۆراۋە

ۋاتە ئەي ئەۋ كەسەي بە بەلابارى خەلگان شادمانى، تۆ پەيمانەت پىدراۋە كە
بەلايەكى ۋەكو ئەۋانت بەسەر نى؟! يا رۇزگار بەئىنى لەگەل بەستوى لەسەر ئەۋەي
لە ھەم ۋ كۆست ۋ كۆسپىكى ژيان پزگارت بى ۋ ھىچ كارەسات ۋ ئاستەنگى يەخەت
نەگى؟! دەي كەۋايە ئەۋ بەدى ۋ چاۋ تى بىرپەت لى چى دايە؟

لە فەرمودەيەكى راست ۋ پەۋادا ھاتوۋە: ((لو ان الدنيا تساري جناح بعوضة، ما سقى
الكافر منها شربة ماء... ئەگەر دىنيا بارتەقاي بالى مېشولەيى لى لاى خوا سەنگى
ھەبۋايە، تەنبا قومە ئاۋىكى لەم دىنبايەدا نەدەدا بە ھىچ بى باۋەرئ)).

بىگومان دىنيا لى لاى خوا لى بالى مېشولەيى بى بايەخ تىرە، ئا ئەۋە راستىتى ۋ
سەنگو نىرخى دىنبايە، كەۋاتە بۇچى ئەۋ خاكەسارى ۋ قور پىۋانەي لەسەر ۋ لە
پىناودا بىكى؟! بەختەۋەرى لەۋەدايە: لەمەر خۇت ۋ خاۋخىزانت ۋ بىۋى ژيان ۋ دۋا
رۇزت دا ھەست بە مەترسى نەكەي، ئەۋ بەختەۋەرىيەش كە بىرىتىيە لە باۋەر بە
خا بون ۋ بە بىپارو چارەنوسى خوا قايل بون ۋ، بە بەشى خۇ رازى بون: ھەمۋى لە
ئارام گىرتنەۋە فەرھەم دى.

تۆباوەرت بە خوا ھەيە خەمناک مەبە

﴿... بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ ... بِلَا مِثْلٍ خُودَا مَنَعَتْ لَه سَمَرٌ نِيَّوْه دَهْكَ،

كە پێگای بپروا ھێنانی نیشان داو، ﴿١٧﴾ الحجرات ﴿﴾.

یەكێ لەو بەھەرەو بەخششانی تەنیا زیریاری ھۆشداران دەرکی پێ دەكەن ئەو ھەبە: بپروادار سەرنجی بێ باوەر دەدا، ئەو چاكەو خەلاتەى خوات دیتەو ەبە، كە لە پێنمایی و ھیدایەت دایە بۆ ئایینی ئیسلام، ھەست دەكەى خۆى بەرزو بێ ھاوتە تۆى وەكو ئەو بێ باوەرە دانەناو، كە بەرامبەر پەرورەدیاری سەرپێچی كارو یاخێ، نەكۆلى لە نایەتەكانى دەكا، لە پەوشتە جوانەكانى لاملى دەكا، لە ئاستى پۆزى دەرۆ بەدیھێنەردا پەقەكارو دژە كارە، پێغەمبەرانی خواو پەيامەكانى بەدرۆ دەرزانى، لە ھەرمانى لوت بڵندى دەكا، دواى ئەو ەبەر دەكەیتەو ەكە تۆ مۆسڵمانىكى یەكتاپەرستى، بە خواو پەيامبەرانی و دواپۆز بپروادارى، ئەركى سەر شانت ئەگەر چى بە كەم تا كورتیش بێ بەجێ دەھێنى، بێگومان ئەو ەخۆى لەخۆیدا بەھەرەبەكە بە ھېچ قىمەتێ ناخەمڵێن رێو بە ھېچ سامانى نافرۆشێ، بە مەزەندەى كەس مەزەندە ناكړی، لەو ەبە بەرچاوانت دەكەوێ ھاو وێنەى نابى: ﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوِينَ ... چۆن كەسێ بپرواى ھېناو، وەك ئەو ەبە كە لە پێى خۆدا لای داو؟ وەك یەكتر نین، ﴿١٨﴾ السجدة ﴿﴾.

ھەتاو ەكو ھەندێ لە تۆبەرەوانى قورئان باس دەكەن كە یەكێ لە بەخشش و خەلاتى بەھەشتیان ئەو ەبە تەماشای دۆزەخیان دەكەن، سوپاسى پەرورەپێنیا دەكەن لەسەر ئەو بەھەرەبە، "بە سەى بێ باوەریش ھەموشتى دابەر دابەر دەبێ".

هەئەستە يەك

لا اله الا الله: واتە جگە لە خواى تاقانە و توانا هیچ پەرسىراوىكى راستەقىنە نىيە، چونكى ھەر ئەو خاوەنى پەروشتى خوايەتییە، ئەو پەروشتانەى نیشانەى بى لەكەيى و ئەوپەرى تەواوين.

رازو نەيتى ئەو وشەيە لەوهدايە: ھەر ئەو خوايە گەورمىيە و سوپاسندەيە، بەرزو پىروژە ناوو پەروشتە جوانەکانى، ھەرە زالە و دەسلەتەى بى سنورە، ھەر ئەو شياوہ بە پەرستەن و، خوشويستەن و پىزلىنان و بە گەورە دانان، بە ئى ترسان و ئومىد بى ھەبون، ئەوانەش، کە دوا بە دواى ئەوانە دىن وەکو پەشت بى بەستەن و بۆ لا گەرانەو، ئى چاومروان کردنى قازانچ و زيان، تەنيا ھەر ئەوى خوشبوئ، ھەر چىنيکىش خوشى دەوئ لە خوشەويستى ئەو بى، ھۆکارى پىتر خوشويستى بى، ترس و بيمى ھەر لەوى بى، چاوى تەنيا لە دەروى خيىر ئەو ھەر بە ھىواى گۆمەكى ئەو بى، ئارمەزوو خواستى بۆ لاى خودا بى تەنيا بە سام و ھەيەتەى ئەو خوايە رابچلەكى، ھەر بە ناوى خوا سویند بخوا، تەنيا بۆ ئەو لە خو بگرئ، ھەر بۆ ئەويش پەشيمانى دەربىرئ، گوپرايەلى فەرمانى بى، لە ھەم و کارو فەرمانى دا خوداى بەسبى، لە تەنگانەدا نزاو سکاڵا و ھانا وەبەرھيتانى ھەر بۆ لاى ئەو بى، سەرى کپنۆش تەنيا بۆ خوا دابنوئى، ھەر لە پىناوى ئەو بە ناوى ئەو قوربانى سەربىرئ، دەشتوانين ئەوانە ھەموى لە يەك پىت دا کۆ کەينەو، ئەويش ئەوہيە: بە ھەموشىوہکانى پەرستەن تەنيا خوا بپەرسئ.

ئەگەر تەگەرەيەکت ھاتە رى خەمبار مەبە چونکو لەبەرەو پىش چون دوات ناخا لە پاشکۆى رۆژنامەى (عوکاز) لە ژمارە ۱۰۲۶۲ دا لە بەروارى ۷ / ۴ / ۱۴۱۵ ى کۆچى لەگەل نابىنايەکدا بە ناوى: (موحەممەد بن موحەممەد مەدەنى) چاوپۆکەوتنىک ئەنجام درا، ئەو نابىنايە چەندىن کتیبى وئەزەى بە چاوى چاوساغان خویندۆتەو، گوپىستى چەندىن کتیبى مېژويى و گوڤارو رۆژنامە و خول بو، جارى وابو تاوہکو کاتزمىر سى شەو لەگەل يەکى لە ھاوہلانيدا دەيخويندەوہ و گوپى بۆ ھەلدەخست ھەتا بو بە سەرچاوە و چاوى وئەزە و ھەوال و تەى نەستەق.

(مستەفا ئەمىن) لە رۆژنامەى (الشرق الاوسط) لە گۆشەى "فكرة" دا وتەيەك دەنوسى، تيايدا ھاتو: لەسەر فيل و تەلەكەى ناحەزانو، ستمەى ستمەکارانو، پەلامارى زۆرداران تەنيا پينج خولەك ئارام بگرە، بيگومان سەرمىجام قامچيەكە ھەلدەومرئ، کوۆتو زنجير دەبچرئ، رۆژئ دئ بەندکراوەکە دەرگای لە رودا والا بکرى، لەمەولا تاريکايى دەتارى، بەلام تۆ ھەر ئەوەندەت لەسەرە ئارامبگرى و چاومرئ بى.

لەگەل موفتى ئەلبانيا لە شارى پياز چاوپيکەوتنيکەم ئەنجامدا، لە کاتيکا لە لايەن شوەيەکانى ئەلبانياووە بيست سال بەند کرابو، چەند کارىکى قورسيسى پى سپىررابو، ھاوکات لەگەل کوۆت بەندى، لەگەل ئەوپەرى ئەشکەنجەو ستمەو بى دادى، لە تاريکايى و برسيتى، لە ترسان لە سوچيکى ئاودەست خانە ھەر پينج نويزەگەى ئەنجام دەدا، لەگەل ئەوەشدا ئارامى لەسەر گرتو پشتى بە خوا بەست ھەتا دەروى خيىرى لە رودا والا کرا، ﴿فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ مِّنَ اللَّهِ وَفَضِّلِ ... ھاورئ دەگەل نيعمەتو چاکەى خوادا گەرانەووە. ﴿۱۷۶﴾ آل عمران﴾.

فەرمو ئەو "نلسۆن مانديلا" سەرکردەى باشورى (ئەفريقيا)، بيستو ھەوت سال زیندانى کرا، گەچى بۆ ئازادى گەل و نەتەوہى ھاوارو چريکەى ھەلدەبىرى، داواى ئەکرد گەلەکەى لەژىر نىرى ستمەو خوۆورى و زۆردارى و چەوسانەوہ پزگارى بى، خوۆاگرو پيىداگرو سوربو، رپى خەباتى بەرنەدا، ھەتا سەرکەوتنى دنيايى وەدەست ھيئا.

﴿...نُوفِ إِلَيْهِمْ أَعْمَلَهُمْ ... ئيمە مزەى کردەوہيان بە تەواوى ھەر لەم دنيايە دەدەينى، ﴿۱۵﴾ ھود﴾.

﴿...إِنْ تَكُونُوا تَأْمُونُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْمُونُونَ كَمَا تَأْمُونُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ... ئەگەر ئيوە لەوان توشى نازار دەبن، ئەوانيش ھەروەکو ئيوە لە ئيوە نازار دەبين، ﴿۱۰۴﴾ النساء﴾.

﴿إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ ... ئەگەر ئيوە بريندار بون، دوژمنىستان وەك ئيوە بريندار بوە، ﴿۱۲۰﴾ آل عمران﴾.

دل پەستى ناوئ ئەگەر بە ئىسلام ئاشناى

ئەو دلانەى لە ئىسلام ئاڭاگانە چەند چارە رەشن، گە ھىچ سەرەدەرى لىدەرناكەن، بېگومان ئەو ئىسلامە ھەول و گەرى دۆستان و ھەلگرانى گەرەكە، راگەياندىكى بەرفراوانى جىھانى پىويستە، چونكو دەنگو باسى ئەو ئىسلامە زۆر گەورمىيە، بانگەوازي بۆكردنىشى پىويستە بە رۆشنى و پېشكەوتوانەو سەرنج راكېش بى، چونكە بەختەومەربونى مرۇفايەتى تەنيا لەو ئايىنە راستەو يەكجارەكە دايە، ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ... ھەرگەس بەدەر لە ئىسلام، ھەر

دىنىكى دىكەى ھەبى، قبول نىيە و لە دوارۇزا لە پىزى زىانبارانە، ﴿۸۵﴾ آل عمران .

موسلمانىكى بانگەوازكارى ناودار لە شارى مېۋىخى ئەلمانى نىشتەجى دەبى، لە دەرۋازى شاردە تابلۇيەكى گەورەى راگەياندىن ھەيە، بە زمانى ئەلمانى لەسەرى نوسراوہ: "ئەتۆ بە دىھاتەكانى (يۆكۈھاما) ئاشنا نىت".

ئەو بانگەوازكارەش شان بە شانى ئەو تابلۇيە تابلۇيەكى گەورە دەچەقېنى و لەسەرىشى دەنوسى: "تۆ بە ئىسلام ئاشنا نىت، گەر دەتەوئ ئىسلام بناسى، بە ژمارە تەلەفۇنى ئەوئەندەو ئەوئەندە پەيۋەندى بکە".

لە ھەمو كۈن و قوزبىنىكى ئەلمانەو بەلېزمە پەيۋەندى پىۋە كرا، ھەتاوہكو نىزىكەى سەد ھەزار كەس لە ژن و لە پىاو لە يەك سالدا لەسەر دەستى ئەو موسلمان بون، مزگەوتىك و بىكەيەكى ئىسلامى و خانۇيكى بۆ پەرۋەدە كردن بىيات نا.

بېگومان مرۇفايەتى سەرگەردان و سەرلىشىۋاۋە، زۆر ئاتاجى ئەم ئايىنە شىكۋادەيە، تاوہكو دلارامى و ھىمنى ۋەھدارى بۆ بگېرېتەوہ، ﴿يَهْدِي بِإِلَهِهِ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ، سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ، وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ... بەو قورئانە، خوا ئەوئەندەى شوئىنى رەزاي ئەو دەكەون، دەخاتە سەر رېئى ھىمنى و بە ئىزنى خۇى لە تارىكى دەرماندەخا و بەرەو روناكيان دەبا و رېگەى راستيان نىشان دەدا، ﴿۱۶﴾ المائدة .

يەككى لە گەورە خوا پەرستان دەفەرموئ: گومان نا بەم هیچ كەسى لە جیهاندا جگە لە خوا بپەرست.

بەلام ﴿... وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ...﴾ لە عەبدەكانم كەمتریان شوكرى دەكەن.

﴿١٢﴾ سآ

﴿وَأَن تَطْعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ...﴾ ئەگەر كەوتیە شوینی قەسە زۆربەى ئەوانەى وا لەم سەرزەمینەدان، لە ڕێگەى خودا لات دەدەن، چونكە هەمو بە شوین خەیاڵدا دەڕۆن و هەر لە پرۆپوچ خەریكن، ﴿١٣﴾ الأنعام ﴿...﴾ .

﴿وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ...﴾ هەرچەندە زۆریش بە تاسەووە داوا بكەى، ئەم مەردمە زۆربەیان برپا ناهینن، ﴿١٣﴾ يوسف ﴿...﴾ .

يەككى لە زانایان بۆى گێڕامەووە كە لە كاتى داگیرکردنى سودان لەلایەن ئینگلیزەووە موسلمانىكى سودانى بیابان نشین دێتە شارى (خەرتوم) پایتەختى سودان، لە ناوهراستى شار چاوى بە پۆلیسیكى هاتوچۆى بەرىتانى دەكەوئ، موسلمان دەپرسئ: ئەووە كێیە؟ پیاان گوت: ئەووە بئ باوهر. ئەویش گوتئ: باوهرى بە چ نیه؟ گوتیان: باوهرى بە خوا نیه. گوتئ: جا كەس هەیه باوهرى بە خوا نەبئ؟! بە سائ ئەووەى بینئ و گۆیبیستى بو قیزی بوەووە دەستى بە سگیوہ ناو ڕشایەووە، دوائ ئەووە بەرەو بیابان گەراپەووە. ﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ...!﴾ چیانە ئەمانە باوهرى هەر ناهینن، ﴿١٤﴾

﴿الانشقاق﴾

(ئەسمەعى) دەلى: عەرەبىكى كۆچەرى گوىئ لە قورئان خوینىك دەبئ كە ئەو نایەتە دەخوینئ: ﴿فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلِ مَا أَنتُكُمْ تَطِيعُونَ ...﴾ سا سویند بە

پەروینی ئاسمان و زەمین، ئەمە راستە، ھەروەك بۇ خۆتاندا خيۆن ^{۵۰}، ﴿۲۲﴾ الذاریات

عەرەبەكە دەت: گەورەیی بۇ خوا، چى وای کردوہ خواى بالا دەست سویند بخوا؟! به راستى ئەوہ گومان چاکىە بەرامبەر به خواو به بهخشندهی پەروەندەو به پاداشت و سۆزو میهرى ئاشنا بونە. به بی گومانیش له فەرمودەى پیغمبەردا ﷺ هاتوہ که دەفەرموی: ((یضحک رینا)): پەروەردیارمان پی دەکەن "یەکی له عەرەبە دەشتەکیەکان گوتی: بی ئومید نابین له پەروەردگارێک به چاکەوہ پی دەکەن.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا ... هەر ئەویشە له پاش ناھومید بون

له باران، بارانە دادەبارینی، ﴿۲۸﴾ الشوری﴾.

﴿... إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ... ئەو کەسانەى چاکە کارن له

بەزمی خوا نزیکن، ﴿۵۶﴾ الاعراف﴾.

﴿... أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ... تۆ بزانه که یاریدەى خوا نزیکە. ﴿۲۱۴﴾ البقرة﴾.

ھەر کەسێ دەربارەى بەسەرھات و ژيان نامەى خەلگان و جوامیران کتیب وەخوینی چەند بنچینەو بابەتێکی سودمەند وەدەست دینی و لێی بەھرمەند دەبی ئەوانە (نمونەى خەرمانیکن):

۱- بیگومان سەنگى مروؤف لەوہدایە چاکە کار بی، ئەوہ وتەپەکی پیشەوا (عەلى كورپی ئەبو تالیبە)، ئەوہ دەگەپەنن، کە زانست و زانیاری و ریزو بەندایەتى بهخشندهی و خوڕەوشتی مروؤف نرخ و سەنگى خۆپەتى، نرخى ئەو له روخسارو له روکارو پلەو پایەیدا وەدى ناکرئ: ﴿عَسَ وَتَوَلَّى ﴿۱﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ... گرژ بو

روشی وەرگیرا! کە بی چاوەکە هاتە لای، ﴿۲﴾ عس﴾.

- ﴿... وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ...﴾ بەندەيەكى بىر ۋادار لە بياۋىكى ئازادى خودانەناس ھىزا ترە با زۆرىش ھەزى لى بکەن، ﴿البقرة ۱۷۷﴾.
- ۲- مەرۇف بە ئەندازەى ورە بەرزى و ھەول و گەر و قوربانيدانى شىكۋدار و پاىەدار دەبى، ھەر لە گۆترە و لەو گۆرەش پەلە و پاىە بەدەست نايىن.
- گومان نەبەى شىكۋدارى دەنكە ھەسپىكە و دەپخەيتە زارى... ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ عُدَّةً...﴾ ئەگەر بيانويستايە دەرچىن خۇيان بۇ نامادە دەکرد. ﴿التوبة ۶۱﴾.
- ﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ...﴾ بە دىل و داۋ^{۵۱۱} - ھەك بىۋىستە- لە راى خودا بچنە خەزا، ﴿الحج ۷۸﴾.
- ۳- بىگومان مەرۇف ھەر خۇى بە دەستى خۇى دىرۋكى^{۵۱۲} خۇى بە يارمەتى خوداى خۇى تۆمار دەگات، ھەر ئەو ھەزىيان نامەى خۇى بە گىردەھى جوان و ناشىرنەو ھەنوسى: ﴿... وَنَكَتُبُ مَا قَلَمُوا وَعَاثَرَهُمْ...﴾ ھەر كارىكى بە زىندوىى گىردىانە و شوپنەوارىيان، گىش دەنوسىن. ﴿يس ۱۲﴾.
- ۴- تەمەنى بەندە كورتە و زو تىدەپەرى، دەست بە جى دەپرىتەو، جا مەرۇفى (زىر) بە گوناھ و تاوان و خەمو پەزارە و مەينەتى ئەو تەمەنە تىك ناپەرىنى: ﴿... تَزِيلَتُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا...﴾ بە دەر لە ئىۋارەى رۇزىك يان چىشتانى نەماونەو. ﴿النازعات ۶۱﴾.
- ﴿قَالُوا لَيْتَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسَلَّ الْعَادِنَ...﴾ ئىژن: ئىمە ھەر رۇزىك يان ھىندىك لە رۇزى مەينەو، لە ھىساب گەران بىرسە. ﴿المؤمن ۱۱۳﴾.

(۵۱۱) بە دىل و بە گىيان.

(۵۱۲) مېژوى خۇى.

هه نديك له هوکاري به خته وهری:

۱- نه نجامدانی کردهی چاکه: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً... هەر کهسێ کرداری باشه و به باومر - چ نیر، چ می- ههتا دهزی و دهکهین به خوشی بزی، ﴿١٧﴾ النحل.﴾

۲- هاوسهری گونجاوو لهبار: ﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا فَرَةً اَعْيِبْ... ئه‌ی په‌رومړینمان! ژن و منالانی و امان بێ بیه‌خشه، بینه مایه‌ی چاوپرونیان ﴿٧٤﴾ الفرقان.﴾

۳- خانویه‌کی به‌جی و ری: له فهرموده‌ی پیغه‌مبه‌ریشدا ﷺ هاتوه: ((اَللّٰهُمَّ رَسِّعْ لِي فِي دَارِي... په‌رومردگارا خان و به‌رم بۆ فراوانکه‌ی)).

۴- کار و پیشه‌یه‌کی حه‌لāl: لهو فهرموده‌شدا هاتوه: ((اِنْ اَللّٰهُ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ اِلَّا طَيِّبًا... خوا پاکه و ته‌نیا پاکیشی قه‌بو له)).

۵- ره‌وشت جوانی و خوش ره‌فتاری له‌گه‌ل خه‌لکان: ﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ... له هەر کویش بم، پیو قه‌ده‌مم پیروژ ده‌کا. ﴿٣١﴾ مریم.﴾

۶- بزگاربون له ده‌ست قه‌رز و قوڵ و زیاده‌رۆیی له خه‌رج کردندا: ﴿... لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا... نه‌یه‌ک جاری ده‌سبلاون، نه به ته‌واوه‌تیش ده‌س قوچاون، ﴿٦٧﴾ الفرقان.﴾

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ... ده‌س... ته‌کانت ده‌گه‌ردنت و مرمه‌هینه و ته‌واویش پانیان مه‌که‌وه. ﴿٢١﴾ الإسراء.﴾

* بنه‌مای به‌خته‌وهری: دلێکی سوپاس کاره، زمانێکی ستایش یارو، لاشه‌یه‌کی نارامگره.

ئەگەر بىز دەربارەى بەختەومرى، زانستى زانايان و، لىزانى شارمزاين و، ھۆنراوۋى ھۆنەرانت بۇ كۆكەممەو، بەختەومرى وەدەست نايەنن ھەتاوۋەگو بۇ چىز وەرگرتنى و دەستەبەرگرتنى راستگۇيانە خۇتى بۇ يەك لا نەكەيتەو، بە دوای دانەگەرئ بۇئەوۋى دۇى بەختەومرىە فرىي نەدەى: لە فەرمودەى قودسى داھاتوۋ ھەر كەسئ بە رۇيشتەوۋە بەرەو روم بى بە غاردان بەرەو روى ئەچم".

يەككىكى ترىش لە ھۆكارى بەختەومرى بەندە پاراستنى نەينى و وەستان لەسەر قاچى خۇيەتى.

دەگىرنەوۋە كابرايىكى عەرمب دە دىنارى دەدەنئ لەبەرەمبەر نەينىيىك بىبارىزئ، بە نەدرگاندىنى ئەو نەينىيە دل و ناخى وىكىدئەو، دەچىتە لاى خاوەن پارەكەو، دەلئ فەرمو خۇت و پارەكەت بۇ ئەوۋى چىتر نەينىيەكە وەخۇھەلنەگرئ، چۈنكە پاراستنى نەينى خۇراگرى و ورمبەرزى گەرەكە: ﴿...لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ ... ئەم خەومت لاى براكانت مەگىرەو. ﴿۵﴾ يوسف﴾.

لەبەرئەوۋى دەرخستى و بەرچاوخستى لاپەرە نەينىيەكانى مرۇف بە روى خەلگداو، بە گۇرئ وەرگرتنى رازو نياز بۇيان، خالى لاوازى ئەو مرۇفەن، ئەوۋەشيان نەخۇشكى لە مېزىنەيەو دەرديكى بن داگوتاوۋ لە مرۇفايەتىدا، دەرۋنیش بەوۋە خوازيارە نەينىيان بە دەرپاومرگا، دەنگو باسان بگوازىتەو.

بەيوەندى ئەو بابەتەش بە مەسەلەى بەختەومرى ئەوۋى ھەر كەسئ نەينى لە لاى خۇ ناگرئ بە زۇرى ژىوانى دەرەبەرئ و خەم و پەزارە دەيگرئ.

(جاحيز... یش لە نامەگانىدا دەربارەى خورەوشت، لەمەر پاراستنى نەينى وتەيەكى سەرنج راكىشى ھەيە، ھەر كەسئ دەيەوئ با چاويىكيان بى دابخشىنئ.

لە قورئانى بىرۋزىشدا ھاتوۋ: ﴿...وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ... با بەزىتى^{۵۱۲} بىزۋىتەو^{۵۱۴} و ھىچ كەشىش پىتان نەزانئ. ﴿۱۹﴾ الكهف﴾.

(۵۱۲) بە وريايى.

(۵۱۴) بچولئتەو.

ئا ئەو ەبەنە مایەگە بۇ پاراستى نەيىنى، ەرمبى كۆچەرىش دەلى شارەنەو ەي نەيىنى جارى وایە لىدانى مىلى تىدايە.

خەمبار مەنبە بەر ئە برانى ماو ەي ژيانى نامىرى

﴿... فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِنُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ... بۇ مەرگى ەر ئۆمەتى، وەختى ەيە، ئەگەر وەختى مردنیا ەات، نە تاویك دەكرى پىش كەون، نە تاویكىش دوا دەكەون، ﴿٢٤﴾ الأعراف ﴿﴾.

ئەو ئایەتە پرسەو سەرەخۇشى ئەو ترسەنۆك و بى جەرگەنەيە بەرلەو ەي سەرەي مردنیا ەي چەند جار دەمرن، دەبا دلىا بن مەرگ ماو ەي دىارى كراو، نە پىش دەكەوئ و نە دوا دەكەوئ، ەيچ كەسى ناتوانى تالوكەي لى بكاو، ەيچ مرؤفى ناتوانى دواى بخا، با ەەرچەندە خەلكى رۆژەلەت و رۆژئاواش ەوئى بۇ بدەن، ئەو ەشیا ەي لە خۇیدا دلارامى و ەيمنى و ەدارى و خۇپاگرى وەبەر بەندە دەيىنى: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾ ... بورانەو ەي ئاویلکەدان ە، وا دىارىدا، ﴿١١﴾ ق ﴿﴾.

دلىا بە پابەندبون بە غەيرى خۇدا بەدبەختى و چارەرشىە: ﴿... فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ﴾ ... ەيچ دەستەيەكىش نەبو كە قارون لە خۇداى بپارىزى و خۇشى يارىدەي خۇى نەدا. ﴿٨١﴾ القصص ﴿﴾.

كتىبى (سیر اعلام النبلاء) دانراوى (زەھەبى) لە بیست و سى بەرگ پىك ەاتو، چەندین زاناو خەلیفە و دەسلەتدارو فەرمان بەدەست و وزىرو ساماندارو شاعىرى تىادا باسكراو، بە لىكۆلىنەو ەو سەرنجدانى ئەو كىتبە دو راستى گرنگ و دەست دىنى:

یەكەم: ەەر كەسى پەیو ەندى بە جگە لە خوا ببەستى وەكو مال و مندال و پلەو پایەو كارو پىشە، ئەوا خۇای گەورە بەو شتەي دەسپىرئ كە پەیو ەندى پىو ە

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا... تَوَلَّيْتُ لِمَنْ كَفَرْتُ بُوْهُ كَهْسَهُ مِنْ تَحْنِي وَهَدِيمِ
هَيْنَاوَهُ، ۱۱﴾ المذثر.

پابہندی نہونزایہ بن (یا ذا الجلال والاکرام...)

((الفضلوا بيا ذا الجلال والاكرام...)) هه‌ميشه‌و زۆر ئه‌و ياده‌ بکه‌ن، له‌سه‌ريشی به‌رده‌وام بن، ئه‌و نزايه‌ش وه‌كو وى وايه‌ به‌لكه‌ گه‌وره‌تریشه‌ كه‌ دمه‌مه‌رموئ: (يا حي يا قيوم... گوته‌راويشه‌: ئه‌وه‌يان ناوى هه‌ره‌ گه‌وره‌ى^{٥١٦} په‌روه‌ردگارى جيهانه‌ ئه‌و ناوه‌ى نه‌گه‌ر نزاي پي بکري خوا وه‌لامى ئه‌داته‌وه‌، نه‌گه‌ر داواى شتيكى پي بکري دهبه‌خشري، به‌نده‌ هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ى له‌سه‌ره‌ دهنگو وهاوارو چريكه‌ى پي هه‌ليري و

لەسەری بەردەوام بێ، تاوەکو رزگار بون و سەرکەوتن و لیبونەوهی دەرۆی خێر
 بەچاوی خۆی ببینی: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ ... لَهُ وَكَاتَمَ شِدَاكَ هَانَاتَانِ
 بُوْ پەروردیار تان دمبرد، جا وەلامی دانەوه. ﴿٩﴾ الأنفال

سێ رۆژ لە ژێانی موسلماندا وەکو چەژنەوانە

رۆژێك بە كۆمەڵ نوێژە فەرەهەکانی تێدا ئەنجامدا، لە گوناھو تاوانیش بە دور بێ:
 ﴿... أَسْتَجِبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ ... هەر کاتێ خوداو پێغهەمبەر لێو داوا
 دەکەن، گورجیی بکەن ٥١٧، ﴿٢٤﴾ الأنفال

رۆژیکیشیان تیایدا تۆبە بکاو پەشیمانی لە تاوانی دەرپرێ، بەرگی سەرپێچیکاری
 لە خۆیدا داپرنی، بۆ لای پەروردیاری وەگەرپێ: ﴿... ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ...
 پاشان ئەوانیشی بەخشی کە بەرەو خودا وەگەرپێن. ﴿١١٨﴾ التوبة

هەروا ئەو رۆژە بە پوی سپی و کردار و پەشتتاری چاکە بە خزمەت خوای خۆی
 دەگاتەوه: (من أحب لقاء الله أحب لقاءه... هەر کەسێ پێی خوش بێ بە خوا
 بگاتەوه، خوا پێی خوشە پێی بگاتەوه.

سەرگوزەشتەیی هاووەلانی پێغهەمبەر خۆیندۆتەوه -پەزای خوایان لەسەر بێ- پێنج
 مەسەلەم لە ژێانی ئەواندا سەرنجداوە کە لە خەڵکانی تر جیای کردونەتەوه:

پەكەم: لە ژێانیاندا سوک و سانایان گەرەك بو باری خۆیان گران نەدەکرد،
 کارەکانیان بە سادەیی ئەنجام دەدا، فاقو و بریقو قولبۆنەوهو پەقەکاریان پشت
 گوێ دەخست: ﴿وَيَسِّرْكَ لِلْيُسْرَى ... لەبەریش تاسان دەکەین، ﴿٨﴾ الأعلى

دوهم: زانست و زانیاری وان بە لێزمەو بە لێشاو بو هاوشانی کار و پەشتتاری بو، زانستی
 وان نەسەر و گوێی لێ ئەبۆوهو نە پەرپاویزی بۆ ئەکرا، نە زۆر بلێیو، هاتو

هاوارو گریو گالی تیدا بو: ﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...﴾ له ناو

عهبدانی خودادا هه ر ئهوانه ی فره زانان لیی دهرسن، ﴿۲۸﴾ فاطر.

سئیه م: ئهوان کردهوی دلایان له لا گه وره تر بو له کردهوی لاشهیی، نیازپاکی و گه پانه وه و پشت به ستن و خوشویستن و ئارمزمهندی و ترسان و راجله کان له خوا و وینه ی ئهوانهش کار و کردهوی ئهوان بون، له کاتیکا له نویزو پوژوی سوننه تدا ئاسانکاریان ره چاو ده کرد، هه تا وه کو هه ندئ له وه چه ی دوا ی ها وه لان دهرباره ی سوننه ته روکاریه کان پتر تیکۆشان و هه ولیان داوه: ﴿... فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ...﴾ خوا ده ی زانی چیان له دلدایه. ﴿۱۸﴾ الفتح.

جواره م: که م بایه خ دانیان به دنیا و سوک سهیرکردنی خوشی و له زه ته کانی، پشت هه لکردنیان له فاق و بریقی دنیا یه کی بو لهوانه ی هه سانه وه و دلآرامی و هیمنی و هه داری به سه ردا دهرژاندن: ﴿... وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ...﴾ کیش خوشی ئه و دنیای ده وئ و - به پیی توانا - بو ی ده کو شئ و باوه رداره. ﴿۱۹﴾ الإسراء.

پینجه م: هه لبراردنی جیهاد و تیکۆشانیان به سه ره هه م و کرده وه چاکه کانی تر دا، هه تا وه کو جیهاد ببوه دیارده و نیشانه و دروشم و مه شخه لی رپیان.

هه ر به سای ئه و جیهادهش به سه ر خه م و په زاره و به لا و مهینه تیاندا زال بون، چونکه یادی خوا و هه ول و گه رو تیکۆشانی تیدا یه.

جا تیکۆشه ری پپی خودا له هه موکه س خوشحال تره و، سینه شاد و گوشاد تره و دل و دمرون ئاواتره: ﴿... وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلًا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ...﴾ ئهوانه ی له رای ئیمه دا چونه خه زا، ئیمه ش ئهوان به ریگه ی خو ماندا ده به ی ن. دیاره خودا لایه نگری کار چاکانه. ﴿۶۱﴾ العنکبوت.

لە قورئانى پىرۋۇزدا چەند راستى و رى و پىياز ھەنە لاناچن و گۇرانيان بەسەردا نايى، ھەندى لەو بىنەمايانە باس دەگەم، كە پەيوەندىان بە بەختەومرىو، حال خۇشى بەندەو ھەيە:

ھەر كەسى داواى سەرگەوتن لە خوا بكا سەرى دەخا: ﴿... إِنْ تَصُورُوا اللَّهَ يَضُرَّكُمْ وَيَبِيدَ أَقْدَامُكُمْ ... ئەگەر يارى خواتان كرد خوداش يارىدەتان دەداو، لەبەر نەپاران نابەزن، ﴿۷﴾ محمد.﴾

ھەر كەسى لە خوا بخوازى وەلامى ئەداتەو ھە: ﴿... ادْعُوهُ اسْتَجِبْ لَكُمْ ... لەبەرم بپارێنەو ھە، ئەوسا بە دەنگتانەو ھە دىم. ﴿۶﴾ غافر.﴾

ھەر كەسى داواى لىخۇشبوونى لى بكا لىى خۇش دەبى: ﴿... فَأَعْرِزْ لِي فَعَمَّرَ لَهُ ... خاويە بىم بەخشە، ئىتر خودا خەتاي بەخشى، ﴿۱۱﴾ القصص.﴾

ھەر كەسى بۆ لاى ئەو وەگەر ئ قەبوئى دەكاتەو ھە: ﴿... وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ ... ھەر ئەويشە پەشىمانى لە عەبدانى قبول دەكا. ﴿۲۵﴾ الشورى.﴾

ھەر كەسىكىش پىشتى پىو ھەبەستى ئەو بەسىتى: ﴿... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ... ھەر كى خۆى بە خوا بىسپىرئ، ئەوى بەسە. ﴿۲﴾ الطلاق.﴾

سى تاوانىش ھەيە خواى گەورە ھەر لەسەر دنياىدا تۆلەيان دەكاتەو ھەو خاوەنەكەى تەمبى ئەكا:

پەكەم: جەورو ستەم: ﴿... إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ ... ئەم ناھەقىانە ھەر زيانى بۆ خۆتانە. ﴿۲۳﴾ يونس.﴾

دو ھەم: پەيمان شكىنى: ﴿... فَمَنْ تَكَلَّفَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ ... سا ھەر كەسى پەيمانى بەجئ نەھىنى، ھەر خۆى لە پەيمان شكىنى زەرەر دەكا. ﴿۱۰﴾ الفتح.﴾

سئیه:م: فیل و تهله که بازی: ﴿... وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ ... فروفیلش
هر یه خه ی خاومنی دهگری. ﴿۱۳﴾ فاطر.

بیگومان سته مکاریش له ژیر هیزو دهسه لاتنی خوا پرزگاری نابئ: ﴿فَتِلْكَ
يُؤْتُهُمْ حَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا﴾ ... ئیستا (جئ) ماله کانی وان - له سهر ناهه قی کردنیان -
چول و هول. ﴿۵۲﴾ النمل.

بهروبومی کرده ی چاکهش هم له دنیاو هم له دوا پوژیش دهوریته وه،
چونکه خوی گه وره لیبوردهیه و سوپاس بژیره: ﴿فَأَنلَهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ
ثَوَابِ الْآخِرَةِ﴾ ... نه وسا خودا پاداشی ئهم دنیاو چاکه پاداشی ئهو دنیای پیدان.
﴿۱۴۸﴾ آل عمران .

هر که سئیکیش گوپرایه لی خوا بی خوشی دهوئ: ﴿... فَأَتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ...
شوئن من که ون هه تا خوداش خوشی بوئن. ﴿۳۱﴾ آل عمران .

جا نه گهر بهنده ههستی به وه کرد دل خوش و شادمانه، چونکه مامه له ی له گهل
په رومردیاریکه پوژیدرو پرزگارکاره: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ﴾ ... هر خودا پوژی
دهنیری. ﴿۵۸﴾ الذاریات .

﴿... وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ... يَارِيدُ هَر لَه خاوهیه، ﴿۱۰﴾ الأنفال .
خوایه کی به لیبوردهشه: ﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ﴾ ... هر که سئیکیش توبه کاره من
دهیه خشم. ﴿۸۲﴾ طه .

توبه ی بهندهشی قه بوله: ﴿... إِنَّهُ هُوَ الْوَّابُ الرَّجِيمُ﴾ ... هر خویه تی له په شیمانان
دهبوری و دلو فانه. ﴿۳۷﴾ البقرة .

تۆلەي دۆستانى لە دوژمنانى دەستینى: ﴿... إِنَّا مُنْقِمُونَ ... نِیمە تۆلە
دەمکەینەو، ﴿۱۶﴾ الدخان﴾.

پاک و بێ گەردى بۆ خوا چەند کار لە جى و شکۆدارە: ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ...
ئاخۆ ئاگات لىيە ھاو ناویكى هەبى؟! ﴿۶۵﴾ مريم﴾.

شیخ (عبدالرحمن بن سعدی) - خوا سۆزى بۆ بنوینى - نامیلکەیهکی بایەخدارى
هەیه بە ناویشانى "الوسائل المفيدة في الحياة السعيدة"، تیايدا دەلى: "یەكی لە
هۆكاری بەختەومرى ئەومیه بەندە تەماشای بەهرى خوا دەکا بەسەریهوه، دئیا
دمبى لە خەلکانیکى لە رادە بەدەر بەهرەمەندترە، ئەوسا بەندە هەست بە خەلات و
بەخشى خوا دەکا بەسەریهوه".

من دەلیم: هەتاوهكو لە بواری ئاینیشدا، هەست دەکا لە زۆریه کەس بالاترە
لەمەر پارێزگاری کردنى لەسەر نوێزى بە کۆمەڵ و، خویندى قورئان و یادکردنى
بەروردیار و وێنەى ئەوانەش لەگەڵ ئەوهى بەندە کەم تەرخەمیش بى، ئەوهشیان
بەهرمیەکی ئەوەندە گەورمیه بە هیچ سامانى ناخەملێنرى: ﴿... وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ
ظَهْرَهُ وَيَاطَنَةً ... بە ئاشکراو بە نهینى بەهرە گەلى بەسەرتانا پزاندوه. ﴿۲۰﴾ لقمان﴾.

(زەهەبى) لە فەرمودەناسى بەناوبانگ (ئیبى عەبدولباقى) دەگێرێتەوه، کە: دواى
هاتنە دمى خەلک لە مزگەوتى "دار السلام" لە بەغدا داوا لە خەلکەکە دەکا، هیچ
کەسێكى دەست ناکهوى خۆزگە بۆ شوینی ئەوو جى نوێزى ئەو بخوازی.

ئەو وتەیه روێكى لەبارو^{۵۸} روێكى نالەبارى^{۵۹} هەیه: ﴿... وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ
مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ... لە چاو زۆر لە کردەى خۆمان زۆر پتر قەدرمان گرتون.
﴿۷۰﴾ الإسراء﴾.

سه رنجيك

له ئه سماي كچي (عميس) ده گيرنه وه -خوا ليي رازي بي- ده لئيت: پښه مبهري خوا
 ﷺ پي وټم: ((الا اعلمك كلمات تقولينهن عند الكرب او في الكرب؟: الله الله ربي
 لا اشرك به شيئا: نايه چهند وشه يهكت فيركه م: (الله ربي لا اشرك به شيئا... كه
 له كاتي نه گانه دا يا خود له ته نگانه دا بيلي؟)).

له دهر برينكي تر يشدا: ((من اصابه هم او غم او سقم او شدة، فقال: الله ربي، لا
 شريك له كشف ذلك عنه... ههركه سي به خه ميك يا په ژاره يهك يا دهر دي يا
 ته نگانه يي توشهات، گوټي: الله ربي، لا شريك له. نه و به لايه ي له سهر لاده جي)).

چهند به لاو مهينه تي ناخوش هه ن چهند په له هه وري ره شو به سهر يه گدا ديننه
 سهر دلان، جا نه گهر دل بو لاي خوا رابچله كي و، كارو وهرامي خو ي به خوا بسپري،
 له به رده مي قاپيه ي خوا دا خو ي به گوړي دادا بي نه وه ي هاو به شي له دروستكراوه گاني
 بو برپاردا، خوا نه و مهينه تيه ي له سهر لانه دا، به لام ههركه سي به دليكي بي خه به رو
 نا ناگا نه و نزيه بل: يه كجار دوره "

ههركه سي له به دكاري بترسي

(با نه و چهند هو كاره به كار بيني)

۱- با نه و چهند سوره ته بخويني كه پي يان ده گوتري (معوذات... له گه ل دوعا و نزا به
 گشتي ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ... له گيچه لي ئيره يي بهر، وه ختي كه
 ئيره ي ده با. ﴿٥﴾ الفلق﴾.

۲- كارو وهرامي خو ي له به دكار بشاريته وه: ﴿... لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَحِيدٍ وَادْخُلُوا مِنْ
 أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ... له يهك دهرگا مه چنه ناو، له دهر وازه ي جيا جياوه بچنه ژور.
 ﴿١٧﴾ يوسف﴾.

- ۳- خو دورخستن هوه له بهدگار ﴿وَإِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوا لِي ... نَهْكَرَ بَاوَدَ بِرِيشَمَ بَنِي نَاكَةَ﴾
خوَم لِي دورخنه هوه. ﴿الدخان ۶۱﴾
- ۴- چا که ی له گه لدا بکه ی هه تا دهست له نازاردانت هه لگړی: ﴿أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ...﴾
تو ودرامی خراپه به چا که بده وه. ﴿المؤمن ۹۶﴾

هه ئس و که وت له گه ل خه لکدا جوان بی

جوان رهوشتی به ختیار ی و کامه رانییه، به دره وشتی ره شیبینی و چارم ره شیه.
(پیغه مبهری خوا ﷺ دهغه رموی: ((... ان المرء لیلغ بحسن خلقه درجة الصائم القائم... بهنده به سای جوان رهوشتی دهگاته پله ی نه و که سه ی به رۆژ به رۆژو ده بی و شه وان به شه و نویژ به سه رده با)).

((ألا انبئکم باحبکم واقربکم مني مجلسا يوم القيامة؟! أحاسنکم اخلاقا؛
(پیغه مبهری خوا ﷺ دهغه رموی) پیتان بلیم کامه تان له رۆژی سه لادا له هه موتان
نزیک تره له من له کۆرو دانیش تندا؟! له ئیوه ههره ره وشت جوانه گان)).

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ... بَيَّغُومَان تَوَّ (نهی محمد) ناکارت فره به رزه. ﴿٤﴾﴾

القلم ﴿٤﴾ .

﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ فَعَلًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَا نَفَعُكَ مِنْ حَوْلِكَ ...﴾ له
به زه یی خودا رایه که تو هینده نه رم و نیانی ده گه لیان، نه گهر که سیکی دل ره ق و
توندو سه رکیش با ی، بلا و میان لی ده کردی. ﴿١٠٩﴾ آل عمران ﴿٤٣﴾

﴿... وَتَوَلَّوْا لِلنَّاسِ حُسْنًا ... بُو مه ردم هسه ی باش بکه ن. ﴿البقرة ٨٣﴾﴾

کچی (نه بوبه کړی) (سه دیق) (عایشه) دایکی بر واداران - خوا لئی رازی بی - له
باسی پیغه مبهری دور له تاواندا - درودو سلاوی خوا برژی به سه ریا - ده ئی: ((کان
خلقه القرآن)) خو ره وشتی پیغه مبه ر ﷺ قورئان بو.

بېگومان دىل فراوانى و ھەست ئاۋەدانى: بەھرمىيەكى راستە وخۆيە و دىل شادىيەكى
دەستبەجىيە بۇ كەسىن خوا خىرو خۆشى بۇ بوى، زو ھەلچون و پو گرژبون و پق
ھەئسان: ھەمىشە ژيان تالى و سزايەكى نەبىرايە ۋە.

خەمبار مەنبە، يىت دەلىم بۇ

چونكە دەردى بىخەۋى خەۋە لە چاۋان دەتۈرىنى، ۋادەكا لەسەر جىگا ئۆقۇرمت
نەمىنى، فەرمو ئەۋەش چەند رىگا چارمىيىك:

۱- نزاۋ پارانەۋە شەرىيەكان: ﴿...أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ... باش بزانن
كە يادى خوا ئۆقۇرەو ئارامى دلانە. ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

۲- بە پۇژ نەخەۋتن مەگەر زۇر پىۋىست بى: ﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ... پۇژىشمان
كردە ھۆى ژيان. ﴿۱۱﴾ النبا﴾.

۳- خويندەنەۋە نوسىنەۋە تا كاتى نوستن: ﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ... بېژدە: ئەى
پەرۋەرنەدى من گەشە بە زانستەم بدە. ﴿۱۱۴﴾ طه﴾.

۴- پۇژانە خۇماندوگىردن بە كىردارىكى سودمەند: ﴿...وَجَعَلْنَا النَّهَارَ نَشُورًا ...
پۇژىشى بۇ ھەئسانەۋەتان داناۋە. ﴿۱۷﴾ الفرقان﴾.

۵- كەمكىردنەۋەى خواردنەۋەى ئاگادار كەرەۋە ۋەكو چايە ۋە قاۋە.

شاعىرىك دەلى: بە خۆشەۋىستانمان گوت ئىمە شەۋمان لى نابىرى، ئەۋانىش
گوتيان شەۋى ئىمە زو تىپەردەجى.

جا ديارە ئەۋان بە دلئايى خەۋە لە چاۋايان دەكەۋى ئىمەش خەۋە لە چاۋمان
دەتۈرى.

تالايى گوناھ لەگەل شىرنايى خواپەرسىتى، پوگەشى باۋەرپو، بۇن ۋە بەرامەى
بەختەۋەرى يەك ناگرنەۋە.

(ئىبن تەيمىيە) دەلىلى: تاوانەكان رېگا بە دل نادەن لە بۆشايى ئاسمانى
يەكتاپەرستىدا بخولىتەو: ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: بەرى
خۆ بدەنى لە ئاسمانان و زەمىندا چى ھەيە. ﴿۱۰۱﴾ بونى﴾.

ئاکامى زىانبارى تاوان:

- ۱- بەربەستە لە نىوان بەندەو پەرورەدىارى: ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ...
ھىچ وانىە! ديارە ئەوان لەو پۆژەدا لە پەرورەنىيان، فرە دورن. ﴿۱۵﴾ المطففين﴾.
- ۲- دروستکراو لە دروستکار نامۆ دەبى و دەتۆرى: ئەگەر کردەى بەندە تىکچو پازو
نيازى خراپ بو.
- ۳- ھەميشە خەموکى: ﴿لَا يَزَالُ بَيِّنُهُمُ الَّذِي بَنُوا رِيْبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ
قُلُوبُهُمْ... ئەو خانووى سازيان داو، ھەر مايەى دلەراوکیيانە. ﴿۱۱﴾ التوبة﴾.
- ۴- دل لەرزۆکى و ترسنۆکى: ﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا
أَشْرَكُوا بِاللَّهِ... ئەوانەش کە خوا نەناسن، چونکە ھاوکار بو خودا
دەناسن^{۵۲۰}، ترسدا و پۆزىنە دليان. ﴿۱۵۱﴾ آل عمران﴾.
- ۵- ژيان تالى: ﴿...فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا... ژينى لە تەنگانەدايە. ﴿۱۲۴﴾ طه﴾.
- ۶- دل رەقى و دل رەشى: ﴿...وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَلْسِيَةً... دلمان رەش کردن.
﴿۱۳﴾ المائدة﴾.
- ۷- پو گرزی و پو رەشى: ﴿...فَأَمَّا الَّذِينَ أَسْوَدَتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ... ئەو کەسانەى
پو رەشى پۆزى قىامەتن، پييان ئيزن: ئيوە دواى باومرى ھينان چۆن بونە
خوانەناس؟ ﴿۱۰۶﴾ آل عمران﴾.

۸- رڼ د دوست گردن له دلی خه لکدا: ((اتم شهداء الله في ارضه: (پيغه مېره خوا دهغه رموي) ئيوه گه واهي دهری خوان له سهر زهوی نه ودا)).

۹- دهستکورتی و نه داری: ﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْبَةَ وَالْإِحْسَانَ وَمَا نُزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ ... ئه گهر نه وان ته وړاتو ئینجیل و ئه ووی له پهر ورمړتیا نه وه بویان هاتوه، ته و او دهکاریان هیښابا، بی سو له لای سهریانه وه له زه مینی ژیر پایان را خوار دنیان بو دابین دهکرا. ﴿۱۱﴾ المائدة. ﴿۱۰﴾

۱۰- رڼ هه لسانی خوی به خشنده، کزبونی باومې، رودانی به لاو مهینه تی: ﴿... فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ ... بهم کاره یان دوجار وه بهر غه زه مې گه و تن. ﴿۱۰﴾ البقرة. ﴿۹﴾

﴿ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ... به لکو نه وان ژهنگی کاره کانی خو یان بوته توپړتی سهر دلیان. ﴿۱۱﴾ المطففين. ﴿۱۰﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ... گو تیان دلمان سهر پوښی پیدا دراوه. ﴿۱۸﴾ البقرة. ﴿۱۷﴾

به دواي رڼزی دابگه رڼی و چاو برسی مه به

ئو کر مه ی له ناو قورپدا په روه رنده ی جیهان برڼوی نه دا: ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا ... له م زه مینه هر شتی ده جولیته وه گشتی رڼزی له سهر خوا به. ﴿۶﴾ هود. ﴿۵﴾

بالنده له ناو هیلانه خوړاکی به ده ست خوی به خشنده و پیزانه: ((کما یرزق الطیر، تغدر خماصا و تروح بطانا: (پيغه مېره خوا دهر باره ی بهنده ی پشت ئه ستور به خوا دهغه رموي) رڼزی به بهنده ئه دا هه روه کو رڼزی ئه داته ئو بالنده ی به یانیان به زگی برسی ئه وړاو ئیواران به زگی تیر ده گه رپته وه)).

تۆ لە لای خوا پۈژدارتری لە کرم و بالئەندە ماسی، کەواپە لە پۈژناوی پۈژیدا
ھەراسان مەبە.

چەند کەسانئ ئەناسم تەنیا بە سای دورکەوتنەوھیان لە خواى بەرزو توانا،
توشى نەدارى و بەلابارى و دل بېزارى ھاتن، يەكئىكت بەرچاو دەكەوئ ساماندارو خوا
پېداو، فرە پۈژى بەسەردا پۈژاو، لە گەنجینە و خەلاتى خواو تەندروستی و
بەھرەى زۆرى پئ دراو، کەچى لە گوپراپەئى خوا پشتى ھەلکەردو، لە نوپژەگان
خۆى بواردو، دەستى لە تاوانى گەورە ھەلکەردو، جا خواى پەرورمەديار لەش ساخو
پۈژى فراوانى لئ دائەپنئو، بە نەدارى و بەلابارى و خەمبارى گرفتارى دەگا، وای لئ
دئ دەردێك يەخەى بەرنادا، کە يەكئىكى تر يەخەى دەگرئ، لە بەلايى پۈژگارى نابئ
کە يەكئىكى تر پئى پئ دەگرئ:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... هەر كەسئىكش بە ئامۆژگارى
من نەگا، ژينى لە تەنگانەداپەو. (۱۲۱) طه﴾ .

﴿ذَلِكَ يَأْتِ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغِيرًا نِعْمَةً أُنْعَمَها عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغِيرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ... چوئە
خودا دەروى چاکەى لە ھەر کەسئ وەکردبئ، ھەتا ئەوان بىرى خۆيان نەگۆرى بئ،
قەت خودا لئى نەگۆرىون. (۵۲) الأنفال﴾ .

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ... ھەر گا
توشى بەلايەك بون، بەھوى كەردەوئى خۆتانەو، لە زۆر گوناھەكانىشتان چاودەپۆشئ.
(۳۰) الشورى﴾ .

﴿وَالْوِاسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... گەر ئەوانيش ھەر لەسەر ئەم
رېگەپە بن، بئ گومانە لە ئاويكى زەبەندە تيراويان دەكەين. (۱۶) الجن﴾ .

(اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ... نَهْنِي رَيْنَمَايِيه)

به نده رښگای به خته وهری نادوژیته وه دمستی ناکه وئو چیژی لی وهرناگری، مه گهر ئه و رسته شه قامه بگریته بهر که پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئیمه ی له سهر لای جی هیلا وه و لایه که ی تریشی له به ههستی خوایه: ﴿وَلَهْدَيْنَهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ... و اشمان ده کرد که له رښگه ی راستی ئیمه ش شاره زا بن. (۶۸) النساء﴾ .

ئه و که سه ی هوگری رسته رښه به خته وهری له وه دایه سور دزمانی سهر منجامی خیره و، ئاسوی ئومیدی رونه، له و به ئینه ی خوا پیی داوه دئیایه، به برپاری بهر و مردیاری رازیه، دلارامه له و رښگایه ی دهیگریته بهر، دزمانی ری نیشاندهریکی ههیه، ئه و رښگایه ی نیشانداه، ئه ویش له تاوان به دوره و قسه له گرافانی دهرنایه نی، دوا ی که سی هه لئه تینه ر ناکه وئ، وتی ئه و له سهر دروستکراوانی خوا به لگه یه، له دهست تیخستنی شهیتان و له خلیسک پی بردنی خه لکان و، له قسه ی تیکه ل و پیکه لی ئینسان پاریزراوه: ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ... له پیشیه وه و له دوایه وه فیه ^{۵۲۱} په یجوژی ^{۵۲۲} وای ههیه که به پیی فهرمانی خودا دهیپاریزن. (۱۱) الرعد﴾ .

ئه و به ندهیه به سای گرتنه بهری ئه و رښگه یه به خته وهری ههست پی دهکا، چونکو دزمانی خوایه کی رسته قینه ی ههیه، پی شه نگیکی بن وینه ی له پی شه، کتیب و په یامیکی له دهسته، رۆشنایی له ناو دلدا، ناموژگاریکی له ناو ناخ و دمر وندا، دمر منجام بو خو شبه ختی دهگه رښته وه، له خوا بهرستیدا کار دهکا، بو کاری خیر هه ول نه دا: ﴿ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ ... ئه م شاره زایی کردنه له لای خوایه. له ههر که سی له عهبدانی مه یلی لیبی، به ره و خو ی ریی نیشان ده دا. (۸۸) الأنعام﴾ .

(۵۲۱) فریشته.

(۵۲۲) پشکینه ر، به دواگه ر.

ئەم دو رېڭايەت لە پېشن: واتايى و^{۵۲۲} بەرجەستەيى^{۵۲۱}، واتايى: راستە شەقامى باومر و خوا پەرستىيە، رېڭاي لەبەرچاوو بەرجەستەيش: ئەو رېڭاو پردەيە لەسەر پىشتى دۆزەخ دانراو، رېڭاي خواپەرستى لەسەر پىشتى ئەم دنيايە دوابراو مەيە كە چەند قولايى ھەواو ئارەزوئى ھەن، رېڭاي دوا رۆژيش كە بەسەر دۆزەخدا دەروا چەند قولايىكى ھەيە وەكو دركى (سەلى)^{۵۲۵} وايە، جا ھەر كەسئ بە باومرەو لەسەر ئەم راستە شەقامە برەوا بە پىي باومرەكەي بەسەر پردى دۆزەخيشدا تئ دەپەرى، ھەر وەھا ئەگەر بەندە ئەو راستە شەقامەي بگريئە بەر خەم و پەژارەو بيزارى و دل بەستى ناميئ.

ھەر كەسئ خوشگوزەرانى گەرەك بئ با ئەو دە خونچە گولانە بچنى:

- ۱- دانىشتنىك لە بەرمەياندا بۇ داواي لىخوشبون لە خوا: ﴿... وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ... ئەوانەش كە سەر لە بەيان لە خودا دەپارێنەو. (۱۷) آل عمران﴾.
- ۲- كەمئ تەنبايى بۇ بىرکردنەو: ﴿... وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ... ئەوانەش كە لە سازدانى ئەم عاسمانان و زەمىنە رادەمێن. (۱۱۱) آل عمران﴾.
- ۳- ھاوئىشىنى پياوچاكان: ﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ ... تَوَّ ھەر دەگەل ئەوانە بە كە سەينان و ئىواران بۇ دیدارى پەرورمەدياريان بە نزان. (۲۸) الكهف﴾.
- ۴- يادى خوا: ﴿... اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ... فرە يادى خوا بكەن و (لە يادى ئەو رامەو ھەستن) (۴۱) الاحزاب﴾.

(۵۲۲) مەعنەوى.

(۵۲۴) حىسى.

(۵۲۵) گيايەكى دركاويە.

۵- دو ركات نوپزى ملكه چانه: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ ... ئەو كەسانەى
لە نوپزىدا خۇيان بە گەورە نازان. ﴿۲﴾ المؤمنون.

۶- خويندنى قورئان بە تەفكرينەو: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ﴾ ... ئاخۇ ئەمانە لە
قورئان ورد نابنەو و (سەرنجى رانە كېشاو)؟ ﴿۸۲﴾ النساء .

۷- بەرۋوبون لە رۋزىكى زۆر گەرمدا: ((يدع طعامه و شرابه و شهوته من
اجلي ... (پېغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرمۇ)) "خواردن و خۇراكو ئارەزوى لە
پېناوى من واز لى ھىناو.

۸- مال بەخشىن بە پەنھانى: ((حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه: (پېغەمبەرى
خوا دەفەرمۇ)) "ھەتاوھكو دەستى چەپى نازانى دەستى راستى چى بەخشيەو.

۹. لادانى ئاستەنگى لە رېي مۇسلمانى: ((من فرج عن مسلم كربة من كرب الدنيا
فرج الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ... (پېغەمبەرى خوا دەفەرمۇ)) "ھەر
كەسى پەژارمەك لە پەژارەكانى دنيا لەسەر مۇسلمانى لاپبا خواى گەورە
يەككى لە ئاخۇشيەكانى دوا رۋزى لەسەر لائەبا".

۱۰- دنيا بە كەم سەير كردن: ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ... دوا رۋز باشترو بە پېزترە.
﴿۱۷﴾ الأعلى .

ئەمەيان دە (خونجە گۈلى) تەواون.

ئەوۋى بوھ مايەى بەدبەختى كورې پېغەمبەر (نوح) ۛ ئەو ھەسەيە بو: ﴿...سَأَوَىٰ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ﴾ ... ئەمەن پەنا بە چىايەك دەبەم كە لە
ئاودەمبارىزى. ﴿۱۳﴾ هود .

بېگومان ئەگەر پەناى بۆ پەرۋەردىارى ئاسمان و زەوى ھىنا بوايە پايەدارو
شكۋدارو پارىزراو ئەبو.

مايەى بەدبەختى (نمرود) يىش ئەومبو دەيگوت: من دەژيىنم و دەمرينم بەرگيىكى پۇشى گەشياوى نەبو، دەيويست مافىك بە خۇى بدا كە ئيوى نەبو، ئەوسا دەمكوت و سەرشۆرو پيسوا بو.

﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ... ئەوسا خودا گيرۆدەى ئازارى پەسلان و دنيای کرد. ﴿۲۵﴾ النازعات﴾.

كليلى بەختەومرى وشەيىكە، كەلەپورى گەل دەربرينىكە، مەشخەلى سەرفرازى دەستەواژەيەكە، سا ئەو وشەو دەربرينەو دەستەواژەيە بریتی يە لە: لا اله الا الله محمد رسول الله.

ئەوەى لە پرى ئەم زەمىنە بەو رستەيە دەناخەوئ و دەويزى ^{۵۲۶} بەختەومرى لەوهدايە: لە ئاسمانەو بە راستگۆ لە قەلەم ئەدرى: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ... ئەو كەسەى راستەكەى هيناو راستى سەلمان. ﴿۲۳﴾ الزمر﴾.

ئەوەى كار بەو رستەيە دەكا بەختەومرى لەوهدايە: لە دارمان و دارزان ^{۵۲۷} و ئابروتكان و بەگر سوتان پرگارى دەبى: ﴿وَيُحْيِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ... ئەو كەسانەى خۇيان پاراست -لەبەرئەو بە ريگەى پرگارى داچون- خودا خۇى پرگاريان دەكا. ﴿۶۱﴾ الزمر﴾.

ئەوەى خەلگى بۆ بانگ دەكا بەختەومرى لەوهدايە: كۆمەكى ئەگرئ و پالپشتى لى دەگرئ و سوپاسى دەگرئ: ﴿وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْغَلِيلُونَ... دياريشە ھەر سوپاي ئيمە سەردەكەوئ. ﴿۱۷۳﴾ الصافات﴾.

ئەوەى ئەو رستەيەى خۇش ئەوئ بەختەومرى لەوهدايە: پلەو پاىيەى بەرز دەبى و ريزى دەگرئ و شكۆمەندى وەدەست دىنى: ﴿...وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ... دەسلەتیش ھەر بۆ خواو پيغەمبەرى و ئاپۆردى ^{۵۲۸} بىروادارانە. ﴿۸﴾ النافقون﴾.

۵۲۶) قسە دەكا.

۵۲۷) دە شەرم وەچونەو.

۵۲۸) جاماومرى، كۆمەلى.

بیلالی كۆپلە بەو پەيشەيە چرىكە و زايەلەي هەلبەرى بە ساي ئەو هە نازادى
 و دەست هينا: ﴿...يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ...﴾ لە ناو تاريكستانەو دەيانبا
 بەرەو ڕوناكى. ﴿البقرة ٢٥٧﴾ .

(ئەبولەهەبى هاشمى) لە دەربرپنى ئەو رستەيە دەمى بەستا، بە ساي ئەمە وەكو
 كۆپلەيەكى زەبون و ريسوا سەرى نايەو: ﴿...وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ...﴾ خودا
 هەر كى توشى سوكايتى بكا، تازە كەس ريزى لى نانى. ﴿الحج ١٨﴾ .

ئەو دەستەواژمى ئەو مادەو كە رستەيە كۆمەلەي مرؤقى دوا بپراو لە بن هاتو
 بەرەو لوتكەي باومر بە خوا بونىكى پاك و پاراو دەبا: ﴿...وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا تَهْدِي بِهِ
 مَنِ نَّشَاءُ مِّنْ عِبَادِنَا...﴾ بەلام ئيمە ئەو مان كرده مەشخەليك كە عەبدانمان - ئەوانەي
 خۆمان بخوازين - بەو دەخەينە سەر رىگا. ﴿الشورى ٥٢﴾ .

ئەگەر پشت لە دواړۆز هەلكەي بە دنيا دلخۆش مەبە، بىگومان سزايەكى دريژ
 خايەنت لە رىدا، كۆت و زنجير و تەمى كردن چاومرپتە: ﴿...مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِي...﴾
 هەلك عى سۇطننە... سامانم بەهرەي بۆم نەبو. دەسلەتم وا لەبەين جو. ﴿الحاقة ٢١﴾ .
 ﴿إِنَّ رَبَّكَ لِيَالْمِرْصَادِ...﴾ بى سۆكە پەرەندەي تۆ، هەمو ئەوانە دەبينى.
 ﴿الفجر ١٤﴾ .

ئەگەر پشت لە خوايەكى تاكو بى نياز هەلكەي جىي خۆي نيه دل بە رۆلەو
 منال خۆشكەي، بى سۆ پشت هەلگردن لە خوا مايەي ئەوپەرى سەر شۆر بونە،
 ئەوپەرى تيشكانو، ريسوا بونە: ﴿...وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ اللَّذَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ...﴾ چارە
 رەشى و زەبونيان بۆ بپيار درا. ﴿البقرة ٦١﴾ .

ئەگەر تۆ كەسيكى چەپەلكارى دلت بە مال و سامان خۆش نەبى، بە راستى
 چەپەلكارى قەلاجۆ كردنى كۆتا ژيانە، لە دەست دانى سەرمجامە، مايەي نەفرەتى

رۆزى پەسلانە : ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْرَىٰ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ...﴾ بىگومان سوکايەتى نازارى ئەولاش زۆرتەرە. ﴿۱۶﴾ فصلت .

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ...﴾ سامانىش و عەولادى زۆر لەوانە نىن لە ئىمە و زىك كاتەو، مەگىن كەسى بىرەوى بە ئىمە هېنابى و ئاكارى چاك پەچا و بكا. ﴿۲۷﴾ ساء .

تېروانىنىك

واتايىكى بەرفرە لە بەرز نرخاندى ئەم نزاىە دەستەبەردەكرى: (يا حي يا قيوم برحمتك استغيث... ئەى ئەو كەسەى ھەمىشە زىندوو مشورگىپرى ھەمو كارو ھەرمانيكى، پەناو بەر مېھرى تۆ دىنم: بى گومان سيفەتى (الحياة) ھەمىشە زىندوى ھەرچى پەوشتى ئەو پەرى تەواو بە دىگىر تەو و لە خو و دەگرى، ھەروەھا سيفەتى (القيومية) ھەمىشە مشورگىپرى ھەرچى پەوشتى كردارە دەى گرىتەو، بۆيە ئەو نزاى بە ناوى ھەرە گەورە (الاسم الاعظم... دادەنرى ئەو ناوەى نزاى پى بكرى خوا وەلامى ئەداتەو، ئەگەرىش داواى پى بكرى دەبەخشرى: ئەویش ئەو سيفەتەيە: (الحي القيوم) ھەمىشە زىندو مشورگىپرى. زىانى ھەمىشەيى لەگەل ھەرچى دەردو نازارە جياكارە، ھەر لەبەرئەو بە ھەشتەكان كاتى تەواو زىانيان دابىن بو، نە خەم و پەزارە و نىگەرانى دەيان گرى نە ھىچ بەلایەكان توش دى.

زىانىكىش ھەمىشەيى نەبى زىان بە كردارەكان دەگەيەنى، لەگەل ھەمىشە مشور گىرپىش تىك ناكاتەو، جا ھەمىشە مشورگىپرى بە ساي زىانى ھەمىشەيە، ئەوسا زىندوى پەھا (الحي المطلق)، كە زىانىكى ھەمىشەيى بە ھەرگىز سيفەتى تەواوى (الكمال) لى جيا نابىتەو، مشورگىپرى ھەمىشەيىش (القيوم) ھەرچى كردارى بگونجى لەسەرى گران نابى، ئىنجا پارانەو بە سيفەتى (الحياة والقيومية) كارى گەرى دەبى بۆ لا بردنى ئەو شتەى دۆى زىانە و زىان بە كردار دەگەيەنى.

خه مبار مه به و له گهډ خه يال دهفتار مه که

نه گهر به ئاسانی سهیری کاریکی گرانته کرد ئاسان ده بی، نه گهر له شتیکیش نائومیډ بوی هه و او ئارمزوت نه وهی له بیر ده چیته وه: ﴿... سَيُوتِنَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ﴾ ... (نه گهر بیانگوتایه): ئیمه ههر خودامان به سه و به م زوانه خوداو پیغه مبهری خوا له چاکه ی خو به شمان ددهن، چ دهقه وما؟ ﴿٥٩﴾ التوبة.

له کتیبیکدا خویندنه ومه ته وه، که پیاوئ له ده لافه یه که وه خو ی فری ددها نه نگوستیله یه کی له په نجه ی چه په دا ده بی، نه نگوستیله که له بزماریکی ده لافه که ده ناقی، له کاتی کابرا ده که ویته سهر زهوی نه و بزماره په نجه ی له بنه وه هه لده قه نی، چوار په نجه ی ده مینیته وه، خو ی به خو ی ده ئی: وا هه ست ناکه م ته نیا چوار په نجه م به و ده سه ته وه ماوه، یا خود وا نازانه یه کی له په نجه کانه له ده ست داوه ته نیا نه و کاته نه بی که روداوه که م بیر ده که ویته وه، نه گینا کاروبارم له سه رخو یه و، رازیم به وهی روی داوه: "قدر الله وما شاء فعل... خوا هیئا بوی ده بویه بی".

پیاویکیش ده ناسم باسک و قوئی چه په ی به هوی نه خو شیه ک له شانیدا بیر دراوه، ژیانیکی دریزی برده سهر و خیزانی پیک هیئا و خوا چه ند کوریکی پی به خشی، به رویکی گه شه وه ماشینه که ی لی ده خو پی، به خو شحالیه وه کاری خو ی به جی ده هیئا، هه روه کو بلایی خودا ته نیا ده ستیکی پی دابی: "ارض بما قسم الله لك، تكن اغنى الناس" نه و به شه ی خوا پیی داوی رهمانه ندی لی بنوینه، له گشت که سی زهنگین تری.

چه نده زو واما ن به سه رهات له گهډ راست بینیدا نه گونجین، چه نده جینگای سه رسامیه له گهډ بارودوخ و ژیان و گوزهرانه مان نارخسین، په نجا سال بهر له نیستا رایه خی ناو مائمان نه و هه سیره بو که له گه لای دارخورما چنرا بو، که لوپه لی ناوما ل بریتی بو له: گونده یه کی ئاوو مه نجه ئیکی گلینه و^{۵۲۰} قاپیک و مه سینه و

ته‌شتیك، كه‌چی له‌ ژياندا په‌گمان نه‌كه‌وت و حال و گوزمرانمان له‌ گه‌ر نه‌كه‌وت، چونكه‌ ئی‌مه‌ په‌زانه‌ندیمان نواند و ملكه‌ج بوین كار و وهرام مان خسته ژێردهستی (واقع) و راستیمان.

له‌ مزگه‌وتی گه‌ورده‌ی كوفه‌ له‌ نیوانی دو تیره‌دا ئاشوب و ئازاوه‌ پویدا، شمشیر و ر‌میان له‌ یه‌ك هه‌لك‌یشا، شه‌ر گل‌په‌ی سه‌ند، نزیك بو كه‌لله‌ سه‌ر له‌ لاشه‌ جیا ببنه‌وه‌، یه‌ك‌ له‌ مزگه‌وت خۆی دزیه‌وه‌ تاوه‌كو به‌ دوا‌ی (ئه‌حنه‌ف)‌ی كور‌ی (قه‌یس) دابگه‌ر‌ی كه‌ پیاو‌یك‌ی زۆر چاك ساز و نه‌رم و نیا‌ن بو، بی‌نی وا له‌ ماله‌كه‌یدا مه‌رو مالاتی ده‌دو‌ش‌، پۆشاك‌یك‌ی له‌ به‌ردا بو ده‌ عانه‌ی نه‌ده‌ه‌ینا، كه‌س‌یك‌ی كزو لاواز و بی‌ه‌یزو به‌ له‌ باریكه‌^{٥٢١}، باسو خواسیان بۆ گ‌یر‌په‌یه‌ وه‌ به‌ هیج جو‌ر‌ی نه‌شه‌ژاو خۆی تیك نه‌دا، چونكه‌ له‌و كار‌ه‌ساتانه‌ راها‌تبو، ژیا‌نی له‌گه‌ل‌ روداو‌ان به‌سه‌ر بر‌دبو، پ‌ی‌ی گو‌تن خ‌یره‌ انشا الله، پاشان خوار‌دنیا‌ن ه‌ینا‌یه‌ پ‌یش ه‌ه‌روه‌كو ب‌ل‌ی‌ی هیج روی نه‌دا‌ب‌، له‌ كاتیكا به‌ربانگه‌كه‌ی بریتی بو له‌ كه‌رت‌ه‌ نا‌ن‌یك‌ی وشكو زه‌میت و خۆی، له‌گه‌ل‌ جامه‌ ئاو‌یك‌، ناوی خ‌وا‌ی ه‌ینا و ده‌ستی به‌ خ‌وار‌دن كرد، پاشان سوپاسی خ‌وا‌ی له‌سه‌ر خ‌وار‌دنه‌كه‌ كرد، گو‌تی‌ش‌، نا‌ن‌یك‌ له‌ دانه‌و‌ی‌له‌ی ع‌ی‌راق‌و، زه‌میت‌یك‌ له‌ شامه‌وه‌، له‌گه‌ل‌ ئاو‌ی ر‌وباری (دیج‌له‌) به‌ راستی چه‌ند به‌ه‌رمیه‌ك‌ی به‌ها‌دارن. پاشان پۆشاكه‌كه‌ی له‌به‌ركردو، دار‌ده‌سته‌كه‌ی^{٥٢٢} له‌ ده‌ست را هه‌لگرت، هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو به‌ره‌و ئه‌و خه‌لكه‌ ر‌و‌ی، له‌ كاتی چاویان ب‌ئ‌ كه‌وت سه‌ریان بو‌ب‌ی‌ن‌ی هه‌لك‌یشا، چاویان ت‌ئ‌ بر‌ی و گو‌ی‌یا‌ن بۆ وته‌كانی هه‌ل‌خست، هه‌ر سه‌ر پ‌ی‌ی ئاشته‌وا‌ی‌ی له‌ نیواندا كردن، پاشان گو‌تی بلاوه‌ بكه‌ن، هه‌ریه‌كه‌یا‌ن به‌ لایه‌ك‌دا ر‌و‌یشتن و ئاو‌ریان نه‌دا‌یه‌وه‌ گ‌ری ر‌ق‌و كینه‌یا‌ن دامركا‌و، ئازاوه‌ كو‌ژا‌یه‌وه‌.

له‌و چ‌ی‌ر‌وكه‌ چه‌ند دهر‌س‌ئ و مر‌ده‌گ‌یر‌ئ، له‌وانه‌ ر‌یزو گه‌وره‌یی به‌ كه‌شخه‌یی و دیمه‌ن نیه‌، كه‌م دهرامه‌تی‌ش ئاماری به‌د به‌ختی نیه‌، به‌هه‌مان شیوه‌ به‌خته‌و مریش به‌ هه‌ب‌ویی و سامان‌داری نیه‌: ﴿فَأَمَّا آلَ النَّسْرِ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ (١٥) وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ... به‌لام ئه‌مه‌رو هه‌ر كاتیك‌ی

(٥٢١) په‌قی لاواز.

(٥٢٢) دار‌و‌م‌كاز و ئه‌و دهر‌ی له‌ ده‌ست را‌ه‌ل‌ده‌گ‌ر‌ئ.

پەرۋەرنەدى دىمىخاتە بەر ئەزمونەۋە رېزى لى دەگىرى و بەھرى پى دەگەيەنى، ئىزى:
(ئەۋا) پەرۋەندەم قەدرى گىرتم نەگەرىش - ھەر بۇ ئەزمونى - پەرۋەندە بىزى لى
كە مەردەۋە، ئەۋسا ئىزى: پەرۋەندەم سوكايەتى بەسەرھىنام. ﴿۱۱﴾ الفجر

بىگومان بەھرەۋە پەۋستە بالاكان نىرخ و رېزى مەۋقن، نە ۋەك بەرگەۋ پۇشاك و
كەۋش و پىلاۋى كۆشك و تەلار و خانۋى پىشچاۋى، بەلكە سەنگى ئەۋ لە كەردەۋ
بەخشەندەيى و نەرم و نىانى و ژىرى دايە: ﴿... إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَنُكُمْ ...﴾
بەپىزترىنتان لای خودا، پارىزگار ترەكانتان. ﴿۱۲﴾ الحجرات

پەيۋەندى ئەۋ و تەيە بە جى باسى ئىمەۋە ئەۋمە بەختەۋەرى بە ھەبۇنىكى لە
رادە بەدەمرو، كۆشك و بالەخانەى پازاۋە، لە ئالتون و زىرو زىو دانىە، بەلكە
بەختەۋەرى لەناۋ دىلا بە ساي ئەۋمە باۋەرى تىدا بىرەخسى، رەزامەندى لە ناۋدا
بىرۋى، شادو ھۆگر بى، تىشك بداۋ بىرەۋشى: ﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ ...﴾
سەيرت نەيە لە دارايى و زارو زىچى^{۵۲۲} كە ھەيائە. ﴿۵۵﴾ التوبة

﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ...﴾ بىزە: لەۋ
چاكە و بەزىمىيە - كە خوا دەربارەى ئىۋەى كەرد - كەيف خۇش بن، كە ئەمە لە ھەر
شتىكى كۆى دەكەنەۋە ھىزاترە. ﴿۵۸﴾ بونس

دەرونى خۇت لەسەر ملەكەچ بون بە قەزاۋ قەدەرى خوا پابىنە، چى دەكەى ئەگەر
باۋە بە بىرپارو قەزاۋ قەدەرى خوا نەكەى، ئايە دەتۋانى بە ناخى زەۋىدا ژىر كۆلى
لى بەدى يا پەيژەيى بەرمو ئاسمان ھەلبەى، ئەۋەشيان دادت نادا، لە قەزاۋ قەدەرى
خو لات نادا. كەۋايە چارە چىە؟

چارە ئەۋمەيە: رەزامەندىمان نواندو ملەمان كەچ كەرد: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ
الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ ...﴾ لە ھەر كۆى بن تەنەنەت ئەگەر لە قەلاى زۆر
قايىمىش (خۆۋە شىرن)، مردن دەتانگاتى. ﴿۷۸﴾ النساء

دژوارترین و سەخت ترین رۆژانی ژيانم، بەرچاو ڕەشتەری کات و ساتی تەمەنم: ئەو کاتە بو پزیشکی تاییبەت ھەوایی پێدام بە بڕینەوێ دەستی (محمد)ی بڕام لە قۆلێرا- خوا سۆزی بۆ بنوێنێ- ئەو ھەوایی وەکو بۆمبێک بو بە بن گۆچکەمدا تەقیەو، بەلام بەسەر نەفسی خۆمدا زāl بوم، ئەو وتەیی خۆی پەرۆردگار دڵنەوایی کردم: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ کەس ھیچ بەلای بەسەر نایە، مەگین خودا فەرمان بدا. ھەر گێش بپروای بە خودا بێ، دلی شارمزی خۆی دەکا. ﴿۱۱﴾ النفاين .

ئەو وتەییەش: ﴿... وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۲۵﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ...﴾ مژدە بدە بەو کەسانە خۆراگرن. ئەو کەسانە کە توشی چورتەمێک دەبن دەلێن: ئێمەش ھەر ئی خۆین و ھەر بۆ لای ئەو دەچینەو. ﴿۱۲۶﴾ البقرة .

ئەو ئایەتانە فێنکایی و ئارامی و وزە تین و بۆن و بەرامی خۆش بون. ھیچ پلانیکیشمان لەبەردەستدا نیە بی گێرین، تەنیاو بەس چارەمان باومرھێنان و ملکەج بونە، ﴿أَمْ أَمْرُكُمْ إِنَّا أَمْرًا مُّبْرَمُونَ...﴾ ئەگەر ئەوان لەسەر کاری خۆیان سور بون، ئەوا ئێمەش لەسەر کاری خۆمان سورین. ﴿۱۲۷﴾ الزخرف .

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ...﴾ خوا لەسەر کاری خۆی زالە. ﴿۱۲۸﴾ يوسف .

﴿... وَإِذَا قُضِيَ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ...﴾ ھەر کە ویستی کاری پێک بێ، فەرمان دەدا: ببە! دەبێ. ﴿۱۲۹﴾ البقرة .

(خنساء النخعية) تەنیا لە یەك چرکەدا بە شەھید بونی چوار کۆرەکە لە شەپری (قادسیە) لە ڕینگای خوادا ھەوایی پێ درا، ھیچ یان لە دەمی نەبیست تەنیا سوپاس کردنی پەرۆردیاری نەبێ، ستایشی پەرۆرینی خۆی کرد لەسەر ئەو خەلاتە پێی بەخشی، لەسەر ئەوێ سۆزی چاکە لەگەڵ نواندو، بپیری خواش جێ بەجێ بو، چونکە باومرپێکی یارمەتی دەرو وزە بەخشی ھەبو، خاوەنی چەم و رۆبارێکی یەقین و دڵنیاوی بو کە نەبڕیتەو، جا نمونە ئەو ژنانە شیاوی ئەوین سوپاسیان بکریو

پاداشتیان بدریته‌وه و به‌خته‌وه‌ری دنیاو دوا رۆژ بن، نه‌گهر ئه‌وه هه‌لۆیسته‌ی نه‌نوندایه له بری ئه‌وه چی پێ ده‌گرا؟! نا‌ره‌زایی و هاوارو رۆرۆو په‌رچ دانه‌وه‌وه نه‌خواستن، دوا‌ی ئه‌وه له ده‌ست دانی دنیاو دوا‌رۆژ! (فمن رضي فله الرضا، ومن سخط فله السخط... ههر که‌سێ په‌زامه‌ندی نواند په‌زامه‌ندی و ده‌ده‌ست دینی، ههر که‌سێ‌کیش نا‌ره‌زایی نواند، رۆو تو‌رپی و ده‌ده‌ست دینی).

بێ‌گومان هه‌توانی^{٥٢٤} د‌ردو‌ نازارو چاره‌سه‌ری به‌‌ل‌او مه‌ینه‌تی، ئه‌وه‌یه ب‌ل‌ی‌ین: ﴿... إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ... نِیمه ئی خ‌واین و ب‌و‌ ل‌ای ئه‌و‌یش ده‌گه‌ر‌پ‌ینه‌وه.﴾
(البقرة ١٥٦).

مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه: هه‌م‌ومان ئی خ‌واین، نِیمه در‌وست گ‌راوی ئه‌و‌ین و له ژ‌یر ده‌سه‌لاتی ئه‌وداین، ههر ب‌و‌ ل‌ای ئه‌و‌یش ده‌گه‌ر‌پ‌ینه‌وه، در‌وست ب‌ون له‌ویه‌وه سه‌ر‌چ‌اوه ده‌گر‌ئ‌و، گه‌ر‌انه‌وه‌ش ب‌و‌ ل‌ای ئه‌و ده‌بی، کار‌و فه‌رمان‌یش به‌ ده‌ستی ئه‌وه، نِیمه خ‌اوه‌نی ه‌یج ن‌ین.

﴿... كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ... به‌ غه‌یری ئه‌و هه‌مو ش‌ئ له به‌ین ده‌چ‌ئ.﴾
(القصص ٨٨).

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ... ههر ک‌ئ ژ‌ینی له‌سه‌ر زه‌مینه نام‌ینی.﴾ (الرحمن ٢٦).

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ... ت‌و‌ش ده‌مر‌ی و ئه‌وان‌یش ده‌مر‌ن.﴾ (الزمر ٣٠).

ئه‌گه‌ر له نا‌کا‌و‌ئ به‌ هه‌وا‌ل‌ئ‌کی ر‌ا‌چ‌له‌ک‌ینه‌ر هه‌و‌ل‌یان پ‌ید‌ای به‌وه‌ی م‌اله‌که‌ت گ‌ری گ‌رت، یا ر‌ۆ‌له خ‌ۆ‌شه‌ویسته‌که‌ت مر‌د، یا سه‌رو‌مت و سام‌انت به‌هه‌ده‌ر چ‌و، ده‌بی ئه‌و ک‌اته چی ب‌که‌ی؟ ههر له ئ‌ی‌ستا‌وه خ‌ۆ‌ت له‌سه‌ر ئ‌ارام‌ی ر‌اب‌ینه، خ‌ۆ د‌زینه‌وه داد نا‌دا، ر‌اک‌رد‌ن و هه‌لات‌ن له ب‌ر‌پ‌یارو چ‌اره‌ن‌وسی خ‌وا سو‌دت پ‌ێ نا‌گه‌یه‌نی، به‌ فه‌رمان‌ی خ‌وا مل‌که‌ج به، به‌ فه‌دم‌ری خ‌وا ر‌ازی به، دان‌بن‌ئ به‌ ر‌است‌ی و هه‌ل‌گه‌وت‌دا^{٥٢٥}، پاداش‌تی خ‌وا و ده‌ده‌ست ب‌ینه، چ‌ون‌که ههر ئه‌و ر‌ی‌گا چ‌اره‌یه‌ت له ده‌سته. به‌‌ئ‌ی ر‌ی‌گ‌ایه‌کی ت‌ر‌یش‌ت له

(٥٢٤) مه‌ل‌حه‌م/مه‌ره‌ه‌م.

(٥٢٥) واق‌یع.

دەست دایە، بەلام ئەویان چەوتە پێ یەو لە مەترسی ئەم رېییە ئاگادارت دەکەمەوه، ئەویشیان: لە تاوی ئەوهی پوی داوه و هاتۆتە ئاراوه قور پێوان و چارسی و بیزار بونە، رق هەلسان و شین و پۆرۆو خاکە سار بونە، وەلێ لەو هەمو پەریشانیە دەست کەوتت ج دەبی؟! بێگومان خەشم و قینی پەرودەندە بەرزو توانا و دەست دینی، خەلکان لە خۆت دەرنجینی، پاداشتی خوا لە دەست دەدی، کۆلێ گوناھیش لە خۆت هەلەدەدی، دواي ئەوه خۆشەویستە کەمت بۆ ناگەریتەوه، بەلاو مەینەتیش لە دل دەرناجیو، ئەومەش کە هەر دەبی بێتە دی بەسەرتدا هەلنابری: ﴿...فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ...﴾ با بەپەتیک خۆی هەلواسی تا دەخنکی، دەبا بزانی بەم فیلە ئۆخە دی؟ ﴿۱۰﴾ الحج .

خەمبار مەنبە بە ئەوهی تۆ لە پیناویدا خەمباری کۆتایی دی

بێ گومان مەرگ رەپیش هەمو کەس دەکەوی: ستەمکار بێ یا چەوساوه، بەهیز بێ یا ژێردەستە، دەولەمەند بێ یا هەزار، تۆ یەکەم کەس نیت کە دەمری، خەلکانیکی زۆر لە پیش تۆدا مردون لە دواي تۆشدا زۆریان دەمرن. (ئێین بەتوتە) دەگیریتەوه کە گۆرستانیک لە باکور هەیه هەزار پاشای تیدا لەگۆر نراوه تابلۆیەکی لەسەر هەلواسراوه تیایدا نوسراوه:

لە خاک بپرسە ئەمە پەرسانی پیش مردن گەورە گەلن

پیت دەلێ ئەوانە ی سەرپەل بون ئیستاکە هیسک و پەلن*

ئەو کارە ی لەو بارەوه سەرسام کارە: بێ ئاگایی مەرقە لەو مردنە ی کت و پەر بە شەوو بە رۆژ مەرقەکان دەدوریتەوه، گومانیشی وایە هەرگیزاو هەرگیز دەمینو و رادەبویرو مەرگ یەخە ی ناگری، لەو سەرنجامە بێ گومانە بێ ئاگایی دەنوینی، لەو کۆتاھاتنە ی هەمو گیانداری دەگیریتەوه خۆی دەبویرو کەمتەرخەمی لێ دەکا:

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ... نَهَى خەلگىنە! لە پەروەندەو بترسن، بومە لەرزەى پۇژى سەلا پوداویكى زۆر گرنگە. ﴿۱﴾ الحج﴾ .

﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ... خەلك ئاگایان ئى نیه، پۇژى ژمارەیان نزیكەو هەر باوەریش ناکەن هەبى. ﴿۱﴾ الانبیاء﴾ .

لەو کاتەى خۆای گەورە گەل و نەتەوەکان لەناو دەباو، بن بریان دەکا، ئەو شارو لادىیانەى سەتەمکار بون بە خەلکەو دەیانرەمىنى، خۆای بەرزو توانا دەفەرموى:

﴿...هَلْ تُحِشُّ مِنْهُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا... ئاخۆ هەست بە هېچیان دەکەى، یان نوزەشیان ئى دەبیستی؟ هەرچى لەمەر ئەوان بو بپرایەو تەنیا باسو خواسیان مایەو؟! ﴿۱۸﴾ مریم﴾ .

هە ئۆستەیهك

دوعا و نزاى گۆلى: تاقانەىى خوا لە روى پەرستەو پەروەردگاریتیدا لە خۆو دەگرئ، هەرومەها بە شکۆدارى و نەرم و نیانى باس لە پەروەرىنى تاكو پاك دەکا، ئەو دو ناوو سیفەتەش ئەوپەرى دەسەلاتو میهر و سۆزى خواو چاکەو لیپوردەى لە خۆو دەگرن، بە هەمان شیو ناساندنى خوا لە خۆو دەگرئ، بەوەى تەواو بەرپۆمبەردنى جیهانى ژورو جیهانى خوارو، ئەو عەرپشەى کە لە سەروى هەمو دروست کراوەکانەو گەورەترین دروستکراویشە لە ژێر دەستى ئەودایە.

پەروەردگاریتى تەواویش یەکتاپەرستى خوا لە خۆو دەگرئ، ئەوەش دەگەیهنئ کە هەر ئەو شیواى بەندایەتى بۆ کردن و خۆش ویستەو ئى ترسان و ئومید پئ هەبون و بەگەورە دانان و گوپراپەلى بۆ کردنە. گەورەرى و شکۆدارى خۆای گەورەش، کە بئسنورە واپپویست دەکا هەرچى تەواوى و بئگەردیە بۆى بریار بدرئ و هەرچى ناتەواوى و یچواندنیشە لئى بەدور بگرئ، نەرم جولانەوەى خۆای گەورەش ئەوپەرى میهر و سۆزو چاکەکردنى لەگەل دروستکراوانیدا لەخۆو دەگرئ.

جا ناسىن و پى زانىنى دىل بە و راستىيە، ئەو دىلە بە خۇشويىستىن و بە گەورە دانان و يەكتاپەرستى خوا ناچار دەكا، ئەوئەندە شادى و سرەوتىن و ئاسودەيى و دەست دىنى ئازار و ئەشكەنجە و خەم و خەمىنى نەمىنى، تۆ دەبىنى نەخۇش ئەگەر بەشتى دىل خۇش و شادمان بى، وزە و ورەى وەبەر بىنى، چۆن ئەو دىل و دەرونە تواناي ئەوئەى دەبى نەخۇشە جەستەيەكەى نەپىلى، جا ئەو چارەسەر و چابونەوئەبە بۆ دىل شايستەترو لەبارترە.

ماتەمىنى داتنەگرى ئەگىنا بەرەو بەدبەختى دەگەويە رى

رۆژنامەى (المسلمون) ژمارە (۲۴۰) لە مانگى (صفر) سالى ۱۴۱۰ى كۆچى نوسيويتى، ئىستا كە ۲۰۰ مىليۇن كەس لەسەر روى ئەم زەمىنەدا هەيە، كە گىرۆدەى خەمۆكى بى! ماتەمى جىهان لە پىشالەو دەردىنى!! جىاوازى ناخاتە نىوانى ولاتىكى رۆژئاوايى ياخود رۆژھەلاتى! يا دەولەمەندى ياخود هەزارى ئەو نەخۇشەيەكە هەمو جىنىك دەگرىتەو... زۆربەى جاران دەرمناجەكەى... خۆ كوشتنە!! خۆ لەناوبردن هىچ ناويك و پلە و پاىە و دەولەتەك ناناى، بەلام لە برىواداران دەسلەمىتەو^{۵۳۶}، هەندى نوسىن دەريان خستە كە ژمارەى قورىبانيانى ئەم نەخۇشە گەيشتۆتە ۲۰۰ هەزار مىليۇن نەخۇش لە هەمو جىهاندا... بەلام كۆتا سەرژمىرو بە دوادا گەپان وادەگەيەنى كە لە نىوانى هەر دە كەس دا بە لای كەمى يەككىيان بەو دەردە كوشندەو ترسناكە گىرۆدەيە لەسەر روى ئەم زەويەدا!!

ترسناكى ئەم نەخۇشە بەو ئەندازەيە تەنيا گەورەكان ناگرىتەو، بەلكە دەگاتە ئەو ئاستەى كۆرپەى سكى دايكىش پىي گىرۆ دەبى!!

مات و خەمىنى دەروازەى خۆ كوشتنە: ﴿... وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ...﴾ بە هەق نەبى

نابى يەكتىش بكوژن. ﴿النساء﴾

﴿... وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ... خۇشتان بە فەتەرات^{۵۷۷} مەدەن بە دەستی خۇ.

البقرة ﴿۱۶۵﴾ .

ئەو ھەوالانەى لەسەرچاوەکانى ڤاگەيانندن دەماودەم كەوتن^{۵۷۸} ، ڤايانگەيانند كە دەردى خەمۆكى (رۇنالد ريجان...ى سەرۆكى پيشوى ولاتە يەك گرتووەكانى ئەمريكاي گرتەووە. توشبونی سەرۆكى ئەمريكى بەو دەردە ھۆكارەكەى بۆ ئەووە دەگەرپیتەووە كە حەفتا سال لە تەمەنى تىپەر دابو، لەوكاتەدا بەردەوام ڤوبەڤوى پالەپەستوى دەمارى ترسناك دەبووەو... ھاوكات لەگەل ئەووى يەك لە دواى يەك نەشتەرگەرى بۆ ئەنجام دەدرا، ﴿...وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ تَهَانَتِ نَهْگەر لە قەلاى زۆر قايەميش خۆوەشپىرن. ﴿۷۸﴾ النساء﴾ (مردن دەتانگاتى).

زۆرى لە ناوداران بەتايبەت ئەوانەى ھونەر كاربون، بەو دەردە گيرۆدە بون، بېگومان دەردى خەمۆكى ھۆكارىكى سەرەكى بو - ئەگەر تاكە ھۆكاريش نەبو بى- لە مردنى (سەلاح جاھين...ى شاعير، ھەروا دەشليّن: (ناپليۆن بۇناپرت... لە شوين ئاوارەى خوى بە خەمۆكى مرد، ﴿...وَنَزَهَقَ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ...﴾ (خووش دەپەوى (بە بىدينى گيانيان دەرجى. ﴿۸۵﴾ التوبة﴾. بە ھەمان شيوە نيستاش بەردەوام يادى ئەو ھەوالە دەكەينەووە كە دەزگايەكانى ڤاگەيانندن بلاوى دەكەنەووە، زۆربەى ڤۆژنامەكانى جيهانىش سەرەتاي لاپەرەى يەكەميان پى داگير كردووە، لەمەر ئەو تاوانكارىە ڤاچلەكەينەى دايكىكى ئەلمانى بە كوشتنى سى لە جگەر گۆشەى خوى ئەنجام دابو، دەرکەوتووە كە ھۆكارەكەى توشبونی ئەو ژنەپە بە دەردى خەمۆكى، لەبەرئەوەش منداڵەكانى زۆر خۆشەوويست ترسا لەووى ئەو ئازارو دل توندپەى ئەو پىپەووە گرفتار بوە ببیتە ميراتى منالەكانى، ڤىيارى دا بيان حەسینيتەووە!! لەو ئازارە بەو شيوە ھەرسىكيان بكوژى.. دواى ئەووە خۆشى كوشت!! ژمارەو ديارى كردنى ڤىكخراوى تەندروستى جيهانى" بۆ ترسناكى ئەم كارە نامازە دەكەن..لە سالى ۱۹۷۳ز ئەوانەى بەخەمۆكى گيرۆدە بون ڤىژەيان ۳% بو، لە سالى ۱۹۷۸ز ئەو ڤىژەپە

زىيادى كىرگەن ۵%، ھەروەگە ھەندى تويۇنلار ۋە دىرمانلارنى كەلە ھەر چوۋا كەسى ئەمىرىكى يەككىيان بەۋ دىرمانلارنى!! لەۋكاتەي سەرۋى كۆنگەرى پەشۋى دىرمانى كەلە سالى ۱۹۸۱ز لە (شېكاگو... گىرئى دىرمانلارنى كەلە ۱۰۰ مىليۇن كەس لە جىھاندا بە دەستى خەمبار ۋە دىرمانلارنى، زۆر بەشيان لە ۋىلاتە پېشكەۋتەۋەكەن، چەند ژمارەلىكى تىر دىرمانلارنى كەلە پىژمىيان ۲۰۰ مىليۇن گىرۋەدىيە!! ﴿أَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ... نَاخُو ئەمانە نابلەن كە سالانە كەپەتلىك يان دۇ كەپەتەن دەكەۋنە بەر تاقىكارى؟﴾ (البقرة ۱۸۶).

يەككى لە كاراشنايان^{۵۳۹} دەلى: لە لىمۇ خۇشاۋى شىرىن بىسازىنە، يەككى تىرىشيان دەلى: ھۆشمەندۈ بېدار ئەۋ كەسە نىيە بىتۈنلى سودو قازانچى زىاد كا، بەلكە مەۋفى بىر تىر ئەۋ كەسە يە زىرەمەندى بەرەۋ قازانچ ۋە چەرخىنى، ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ... خىرۋ بىرۋ بەزەمى پەروەندىيان بۇ دىرمانلى ۋە شارمزا لە پى ئەۋان.﴾ (البقرة ۱۷۷).

ئەۋ پەندەشيان داداۋە: لەگەل دىۋار قۇچ قۇچاننى^{۵۴۰} مەكە!!

بەرەھەلىستى ۋە سەرگىشى لەگەل يەككىدا مەكە لەبەرەھەلىستى ئەۋدا سودو قازانچىكت پى ئەۋى.

گوتراۋىشە: ئارد مەھارەۋە^{۵۴۱} ﴿... فَأَنْبَبَكُمْ عَمَّا بِغَمٍ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ... جەزاۋ خەمى ھەر بە خەم دانەۋە. ئەكا لە بەرئەۋەلى ۋە لە دەستان چوۋە ئەۋەلى كەۋا تۇشتان بوە خەم ھەلگەن.﴾ (آل عمران ۱۵۳).

ئەۋ كارەلى كۆتايى ھاتوۋە بىرۋەتەۋە پىۋىست ناكە دۇبارە سەرەھەلداتەۋە، چۈنكە ئەۋ دۇبارەلى دىلە پاكىۋ نىگەرەلى ۋە كات بەفەرۋدانى تىدايە.

۵۳۹) شارمزايان.

۵۴۰) شەرە كەللە/ شەرە قۇچ.

۵۴۱) كۆتايى پى ھاتوۋە.

هه روا له پهنديکي ئينگليزيشدا گوتراوه: پوشکي داري بپاوه مه بپوه.

ئهو پوشکي له بپينه وهی دار هه لوه رواه، ناشی جاريکی تر بپدرېته وه، چونکه
 نهو بپينه وه بپاوه ته وه^{۵۴۲}. نهو پهنده يو که سانی به کارده بري به شتي که م بایه خه وه
 سه رقالن، سه رگه رمي خه ونو خه یالن، به دواي گپرانه وهی راپردودا عه ودالن،
 ﴿الَّذِينَ قَالُوا لَا خَوْفَنَاهُمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُوا مَا قَتَلُوا قُلًّا فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ
 إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ...﴾ نهوانه ی که خويان نه جو بونه خه زا، له مهر هاوه لانيان ده گوت:
 نه گهر به قسه يان گردباين نه ده کوژران. بيژه: سا نه گهر راست ده گهن، خو له مردن
 بپاريژن. ﴿۱۷۸﴾ آل عمران .

نهوانه ی سه رقالي کات به تالين نهو هه له يان يو ره خساوه به چه ند کرداري کات
 به تالين پر که نه وه، وهکو نه وهی به کرده ی بهردار خو وهرپازين، سودو هازانج به
 خه لکان بگه يه نن، يو دلته وایي به لباران بچه ديدنه ی، سه ر له گوړستان بده ن^{۵۴۳}،
 بایه خ به مزگه وتان بده ن، له ده سته و کو مه له ی خير خوازی به شداری بکه ن،
 هاونشيني بپاوجاکان بن، ناو مال و په رتو کخانه يان پیکه خه ن، وهرزشی سودمه ند
 بکه ن، سود به هه زاران و په ک که وتان و بي نه وایان بگه يه نن، ﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسُنُ إِنَّكَ
 كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدًّا فَمَلِّفِيهِ...﴾ رهنجي زور ده ده ی بگه ی به په رومړيني خو ت، نه وسا
 پبي ده گه ی. ﴿۶﴾ الانشقاق .

ميژو وه خو ينه مه ينه ت بارو روت و ره جال و^{۵۴۴} به لا بارانت ومهر چاوان ده که وي.
 له دواي چه ند باسئ له مهر نهو ليکولينه وه يه تابلويه کی خه م و خه ميني
 خه ميارانت ده خه مه به رچاو به ناو نيشانی: به مه ينه تباران دل ت بده وه.
 ﴿... وَكَلَّا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ...﴾ نه م حه مکه^{۵۴۵} ده نگو
 باسانه ی پيغه مبه رانت يو ده که ين، که دلداريت بده ينه وه. ﴿۱۲۰﴾ هود .

۵۴۲) کو تايی پي هاتوه.

۵۴۳) يو پهنه لي و مرگرتن.

۵۴۴) بي مال و هه زار.

(۵۴۶) تیگه یشتوان.

ئەگەر تۆ دەردو بەلا بىئىرى ھەر خۇشت چاگى دەكەيتەو، چوار ئەندامت خەلات
کردوم، يەككىت بۇ خۇت بىردەو، چوار كوپىشت بى دابوم يەككىت لى سەندمەو.

﴿وَجَزَلْنَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةَ وَحَرِيرٍ...﴾ چونكە ئەوان خۇراگر بون، لە پاداشا بەھەشت و
حەرىرى پىدان. ﴿۱۲﴾ الإنسان .

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ...﴾ ھەر لە ساي ھىمنى دابن، چونكە ئىو خۇراگر بون.
﴿۱۴﴾ الرعد .

(عبدالله...ى كوپى سەمتى براى دورمىد كوزرا، دورمىد دواى ئەوھى باسى كرد كە
بەرگى لە براىكەھى كىردو بەپى تىواناى، بەلام چارە نەبو دىباو بەرپارو فەرمانى
خوا بىتە دىو، (عبدالله...ى براى كۆچى دواىى كرد، دورمىد لە ھۇنراوئىكدا باس
لەو دەكا، كە بەرگى لە براىكەھى كىردو بەلام كەس لە زىاندا نامىنى دەپى بمرى.
ھەروا ئەم ھۇنراوئىيە نامۇزىارو دىنەوا كارە بۇ بەلاباران، لە پىشەوا شافى
گىپراومتەو:

وازيئە لە رۇڭگار چى دى بەخىربى
قەزاي خوا رۇدەدا دىشت ناسودە بى
گەر قەزا بەسەرگە لىك داببارى
زەوى و ناسمان دەستەوسانن بەجارى

چەند جاران لە مردن ترساوين و ھىشتاش ھەر ماوين؟

چەند جاران لامان وابو ئەو جارەمان تىاچون و كۆتا زىانە، كەچى بویتە ماىھى
سەرمەتايەكى نوئ و ھىزو وزەو بەردەوامى (لە زىانماندا)؟! چەند جاران رىڭكاكانمان
لى تەسك بونەو، ئومىدو خۇزگەمان پچرا، ئاسۆيەكانمان لەبەرچاودا تارىك بون،
لە ناكائى مۇزدەى ئازادى و سەرگەوتنمان بى دراو دەروى خىرمان لە رۇدا والا كرا؟
﴿قُلْ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ...﴾ بىزە: خوا رىڭگارو دەكا لەو تەنگانەو لە
ھەمو بەلايەكى دىش. ﴿۱۶﴾ الأنعام .

چەند جاران دىنيا لە پوماندرا پەش ھەلگەرا، زەويما لى تەنگ بوو ھەلگەل ئەو فراوانىيەدا سىنە و ناخمان و ىك ھاتنەو، لە ناكاوئ خىرو خوئى بەر فراوان و سەرگەوتن و كۆمەكى گەشتە چى؟!

﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ... ئەگەر خدا بەلایەكت بەسەر بىنئ، بە غەيرى خوئ كەس لەسەرتى وەلانا. (۱۷) الانعام﴾ .

ھەر كەسئ بزائى خوا بەسەرگارى خویدا زائە، چۆن لە كارو كردەى خەلگان دەترسى؟!

ھەر كەسئ دلىا بئ كە ھەمو شتئ لە خواروى دەسلەلاتى خوايە، چۆن بەشتئ دەترسى كە لە خوا بەرەو خوارە؟! ھەر كەسئ لە خوا بترسى چۆن لە غەيرى خدا دەترسى، لە كاتىكا دەفەرموئ: ﴿... فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ... نىو ھەوان ترسو نەبئو، دەبئ ھەر لە من بترسن. (۱۷۵) آل عمران﴾ .

شكۆمەندى و سەربەندى لە لاىەن خواى تاكو پاكە، شكۆمەندى بۆ خواو پىغەمبەرى خواو بڕوادارانە.

زال بون ھەر ئى خوايە، ﴿وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ... ديارىشە ھەر سوپاى ئىمە سەردەكەوئ. (۱۷۳) الصافات﴾ .

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَوْمِ يَقُومُ الْأَشْهُدُ... بئ گومانە ئىمە پىغەمبەرئتمان و ئەو كەسانەى كەوا بڕوايان ھىناو، لە زيانى ئەم دىنايەداو لەو رۆژەشدا كە شاىەتان راست دەبنەو، يارى دەكەين. (۵۱) غافر﴾ .

ئىبن كەسیر لە تەفسىرەكەيدا وتەيەك بەناوى فەرمودەى قودسى دەگىرئتەو: ((و عزتي و جلالي ما اعتصم بي عبد، فكادت له السماوات والارض، الا جعلت له من بينها فرجا، مخرجاً عزتي، جلالي ما اعتصم بغيري الا اسخت الارض من تحت قدميه... سوئند بە گەورمى و دەسلەلاتى خووم ھەر بەندەي پىشت بە من ببەستئ،

(داواى ليخوشبون گرى كويره ده كاته وه...)

﴿... وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ
الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ...﴾ جا نه مانهش له پاش نه وهی که نهو غه در میان

لە خۆ کرد گەر بهاتبانهوه لای تۆو داوای خودا لیخۆشبوونیان بکردایه، تۆ یه کیش که پیغهمبهری، داوای له گوناھ بوردنت بۆ ئەوانه بکردبا، بئگومان ئەو سادەیانندی که خوا په شمانیه که یان قبول دهکاو دلۆفانه. ﴿٦٤﴾ النساء .

﴿... وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلْهَا بَيْنَ النَّاسِ ... نَيْمُهُ نَاوَا لَهُ نَاوَا خەلکا زەمانه دەستاو دەس دهکەین. ﴿١٤٠﴾ آل عمران.﴾

﴿كَانَ يَوْمَ يَرْوُفُهُمْ لَمَّا بَلَغُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ... ئەوئ پڕۆزئ که دەیبینن، وا تێدهگەن به دەر له ئیوارەئ پڕۆزئک یان چیشتانئ نەماونەوه. ﴿٤٦﴾ النازعات .﴾

به گهوره پیاوانئ سه رسامم که میژو شایه تیان بۆ دەدا، بهو شیوه پیشوازیان له مهینه تیهکان دهکرد ههروهکو بلیی به لایانهوه تنۆکی ئاوی باران بون، یا گزە بای نه رمی شه مال بون، له سه روی هه موشیانه وه گه وره و پیشه وای مرو فایه تی بو - محمد ﷺ که له ناو ئەشکه وتا، به هاوه له که ی ده ئی: ﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ...﴾ خه مت نه بی! نێمه خودامان ده گه له. ﴿٤٠﴾ التوبة .﴾

کاتئ شار وه دهر و په هه نده^{٥٤٨}، کرا له پێگای کۆچ کردنی دا مزگینئ له ده ست کردنی باز نه کانی کیسپای به سوپا هه دا!

له جهنگی به دردا پیغهمبهری خوا له ژیر که پره که یه وه هیرش ده باو ده فهرموی: ﴿سَيَرْجِعُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ ... هەر بینا ئەو ئاپۆر هیه له شه پ شکاو پشت بکه نه وه و رابکه ن. ﴿٤٥﴾ القمر .﴾

له جهنگی (نوحود) دا - دوا ی کوژران و بریندار بون- به هاوه لانی ده ئی: ((صَفُوا خَلْفِي لِأَتْنِي عَلَى رَبِّي... به دوامه وه ریز بن تا وه کو سوپاسی په رومرد یارم بکه م. ئەوه وره به رزی پیغهمبهرایه تیه که سه ری له هه ساره ی چل چرا دەدا، وره ییکه چیا یه کان ده هه ژینئ.

(قەيس)ى كۆپى (عاصم)ى (مونفرى) كە يەككى بو لە نەرم و نىانەكانى عەرمب، باوەشى لە ئەژنۆيەكانى گرتبو سەربوردەيەكى بۆ خەلك دەگيرايەوه پياوئ ھاتە لاى پيى وت: ھەر ئىستا كۆرەكەت كۆژرا، كۆپى فلانە كەس كۆپى تۆى كوشت، دەستى لە ئەژنۆى نەكردەوو، سەربوردەشى نەپچرى، ھەتا كۆتايى بە وتەكەى ھيئا، پاشان گوتى: كۆرەكەم بشۆن و كفى بكن، دواى بانگم بكن نويزى لەسەر بكم! ﴿... وَالصَّيْرَيْنِ فِي الْأَسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْأَسْ...﴾ لە نەدارى و گرفتارى و تەنگانەدا خۆراگرن. ﴿١٧٧﴾ البقرة .

عيكردەمەى كۆپى ئەبو جەھل لە سەرە مەرگدا ئاويان پىدا، گوتى بى دمنە فلانە كەس. ئەو گوتى بۆ يەكى ترى ببەن يەك لە دواى يەك دەستاو دەستيان پى دەگرد ھەتا ھەمويان مردن^{٥٤٩}.

خەلك نەييارى تۆيە نەك لە بەرژمەوندى تۆيە

كەسى ژيرو كارامە^{٥٥٠} وا دادەنئ ھەر كەسەى لەبەرژمەوندى خۆى كار دەكا نەك بۆ ئەو، لە نواندى ھەلوپست و برپار دان پشت بە خەلكى نابەستى، چونكە خەلك لە ھەلس و كەوت و ھاوکاریان بەرامبەر غەيرى خۆيان سنورێكیان داناو، لە قوربانى دان و ھەول و گەريان مەودايەكیان ديارى داوہ لى تى ناپەرن.

دەرس لە حوسىنى كۆپى عەلى وەرگرە - خوا لە خۆى و باوكى رازى بى -، كە كچە زای^{٥٥١} پيغەمبەرى خوا بو ﷺ كاتى شەھيد كرا ھيچ كەس تەنيا بە وشەيەكيش ورتەى لىوہ نەھات، بەلكە ئەوانەى كوشتيان دەنگيان بە ھوتافو (اللہ اكبر... ھەلەدەپرى بە ساي ئەو سەرکەوتنە گەورەى بەدەستيان ھيئا بو بە كوشتنەوہى!!، خواى لى رازى بىت.

٥٤٩) كۆمەلە ھاوھەلێك بريندار بون ھيچيان ئاويان لەبەر يەكتر نەخواردەوہ تا ھەمويان مردن.

٥٥٠ لى ھاتو.

٥٥١) كۆپى كچى پيغەمبەر بو.

(ئەحمەد)ى كۆرى (خەنبەل) بەرەو بەندىخانە راكىشرا، زۆر بە توندى نازار درا،
هاتە سەر گيانەلا، كەسى جۆلەى تى نەكەوت.

(ئىبن تەيمىيە) قۇل بەست گرا، بە سواری ھېستەكەى بەرەو ولاتى مصر كەوتە
رئ، ئەو ھەمو كۆمەل و ئاپۇرەى ئامادەى ناشتنى تەرمى بون تەكانىكىان بە خۇ
نەدا، چونكە خەلك سنورىكىان دانەوۋە لەوئى ناپۇن بەو لاوۋ، ﴿... وَلَا يَمْلِكُونَ
لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا ... تەنانەت قازانچ و
زەرەرى خۇشيان بە دەس نىيە، نە مردنیشيان بە دەستەو نە ژيان و نە ژينەوۋەى لە
پاش مردن. ﴿۲﴾ الفرقان .

﴿يَأْتِيهَا النَّفْثُ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ... ئەى پىغەمبەر! بۇ تۆو بۇ
باومردانى شۇيىت كەوتون، خودا بەسە. ﴿۶۱﴾ الأنفال .

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْهِىِ الَّذِى لَا يَمُوتُ ... سا تۆ خۆت بدە دەس كەسى كە ھەر
زىندەوۋە نامرى. ﴿۵۸﴾ الفرقان .

﴿إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ... ئەوان ناتوانن لە خوات بى نيازكەن. ﴿۱۹﴾
الجنّۃ .

مال بە فيرۇ مەدە "ئەوۋى دەست بگريتهوۋە ھەژار نابى"

ئەو بىرو بۇچونەى دەبىتە پالئەرى بە فيرۇدانى سامان و دەستبلاۋى و
خەرجکردنى بە شىۋەيەكى نەشياو، يا ھاندەرىكە بۇ ئەوۋى بە ھىچ شىۋەيى مال
كۆنەكرىتەوۋە بۇچونىكى ھەلەيە، تەنيا لە عىبادەت كارە ھىندىەكان و كۆمەللىكى
نەزان گوازاوۋمەوۋە.

بىگومان ئىسلام داۋاى كار كەردن دەكا بە رىگايەكى پىرۇزو، بۇ پەيدا كەردنى
سامانىكى پىرۇزو، خەرج كەردن لە رىگايەكى پىرۇزو، بۇ ئەوۋى بەندە بە ساي مال و

سامانی سهر بلند بئ، پښه مېبه ری خواش ﷺ دمفهرموئ: ((نعم المال الصالح في يد الرجل الصالح... چاك ترين مالّ نهو مالّيه له دستي پياوی چاك دابئ. فهرمودميه كي (حسن) ه بئ گومان يه كي له وانه ي مایه ي دل په ستی و خه مانه زور بونی قهرزانه، يا هه ژاري يكه مایه ي نابوتی و دارمانه:

((فهل تنتظرون الا غنى مطغيا او فقرا منسيا... ثايه جگه له دهوله مهندي يكي سنور به زين، يا هه ژاري يكي له بير خه روه چا وړوانی چ دهکن؟
بويه پښه مېبه ری خوا ﷺ په نا دهگري به خوا و دمفهرموئ: ((اللهم اني أعوذ بك من الكفر والفقر... په رومردگارا په نات پئ دهگرم له بئ با وړی و هه ژاری.

دهشفهرموئ: ((كاد الفقر ان يكون كفرا... نزيكه هه ژاری بيته بئ با وړی. نهو فهرمودميه له گهل نهو فهرمودميه ي (ثيبين ماجه... دهیگر پته وه تيكنا گري ن، نه گهر چی فهرمودميه يكي بئ هيژه (كه دمفهرموئ): ((ازهد في الدنيا يحبك الله، وازهد فيما عند الناس يحبك الناس... دنيا به كه م بنرخينه خوا خو ش دهوي، نهوي له لای خه لکه به كه می بنرخينه خه لك خو ش دهوي. به لام مبه ست نهويه: بایي نه وه نه دت هه بئ بهر چاوت تير بئ، نه وه نه دی چاوت له دستي خه لك نه بئ و مال و سامانيان لئ نه خوازی، به لکه بهر پزو دست پاك بئ، نه وه نه دت هه بئ له ناستياندا روسوربی، ((ومن يستغن يغنه الله... هه ر كه سئ خوا پئ داوی گهره ك بئ خواي گه ورهش پيی ده به خش)).

له فهرموده ي راستي پښه مېبه ردا ﷺ هاتوه: ((انك ان تذر ورثك اغنيا، خير من ان تذرهم عالة يتكفون الناس... نه گهر تو ميراث گرانته به دهوله مهندي چی بهيلى، با شتره له وې به هه ژاری جيان بهيلى و دست له بهر خه لكان پان كه نه وه.

له فهرموده ي راستي پښه مېبه ريشدا هاتوه: ((اليد العليا خير من اليد السفلى... دهستی بالا چاتره له دهستی والا. نهو دهستی كه بالا يه نهويه ده به خشي، دهستی والا نهو دهسته يه داوا دهكاو ومرده گري، ﴿... يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ

الْعَفْفِ ... نهوي ناگيان لئ نيه، وا دهزان هيچ ناتاج نين. ﴿٧٣﴾ البقرة .

مەبەستى فەرمودەى پېخەمبەر ﷺ ئەومىيە: بۇ مرۇفەكان مەرايى ^{۵۵۲} نەنوئىنى جا داواى رۇزىيان لىكەى و دەستكەوتى بەدەست بىنى، بىگومان خواى شكۇدار و پاىەدار رۇزى و مردن و دروستكردنى بەتەماى كەس نەكردو، چونكە ئەوانەى بەساي باوەردارى رۇزدارن، ھەمىشە سەربلندن و، پاىە دارن، سەريان شۇر نىە و بەدەمارن ^{۵۵۳}.

﴿... أَيْبَنُغُوتَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ... نَاخُوْ بَەتەمان كە لای وان قەدرو حورمەتیان دەسكەوى؟﴾ (النساء ۱۱۳) .

ھەربە خوا پەيوەندى بېەستە

ئەگەر ژىنەرو مەرىنەرو رۇزىدەر تەنيا خۇدا بى، بۇ دەبى ترسو دودلىت لە خەلكان بى؟! وا ھەست دەكەم زۆربەى سەرھەلدانى خەم و خەمىنى لە دەرنجامى ھەبونى پەيوەندىيە بە خەلكى، ھەولدانە بۇ رازى كردنيان و، خو لى نزيك خستەوهميان و، چاوگىرانە لە سوپاسيان و، ھەراسان بونە بە ساي بەد گۆيى ئەوان، ئەومشيان ھۆكارەكەى بۇ لاوازى يەكتاپەرستى دەگەرپتەو.

چەند ھۆكاريكى دلشادى

(ئىبن قەيىم) چەند مەسەلەيەك باس دەكا، كەسىنە شادو گوشاد دەكەن:
گرنگترينيان: يەكتا پەرستىيە: بە پىي ئەندازەى پاك و بى خەشى يەك خواپەرستى دل ناسودە و نارام دەبى، ھەتا وا لىدى لە دنيا و ئەوەيشى تىي دايە فراوانتر دەبى.
مەردمى بى باوەرو ھاوبەش پەيداكرەيش ھىچ ژيانى نىە، خواى تاكو پاك دمفەرموى: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

۵۵۲) ماستاوجياتى.

۵۵۳) سەربلندن.

أَعْمَى ... هەر كەس ئىكش لە ئامۇزگارى من نەكازىن و لە تەنگانە داىەو، رۆزى سەلاش كۆرە لە گۆرۈ دەردە خەين. ﴿۱۲۴﴾ طه .

هەروا خىوای بى ھاوتا دەفەرموى: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ... هەر كەسى خوا حەز بكا، بۇ خۆى رىگەى نىشان دەداو بۇ بىروا بە ئىسلامەتى دلى گوشادى دەداتى. ﴿۱۲۵﴾ الأنعام .

شكۆدارى بۇ ئەو كە دەفەرموى: ﴿أَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ ... ئاخۇ كەسى خوا دلى بۇ ئىسلام گوشاد كىردو و ديارە بەر تىشكى بەزەمى پەرورەندەى خۆى كەوتو. ﴿۲۲﴾ الزمر .

خىوای گەورە بە سىنە تەنگى و ترسو بىم و دلاو دلى و نىگەرانى ھەپەشە لە نەيارانى دەكا، ﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا ... ئەوانەش كە خوانەناسن، چونكە بى ئەو بەلگەيان لە حەواو بە ھاتى ھاوكار بۇ خوا دەناسن، ترسى داوئىزىنە دلىان. ﴿۱۵۱﴾ آل عمران .

﴿... قَوْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبِهِمْ مِّن ذِكْرِ اللَّهِ ... ھاوار بۇ ئەو كەسانە دلىرقن لە يادى خوا. ﴿۲۲﴾ الزمر .

﴿وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ، يُجْعَلْ صَدْرُهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ... كىش خوا حەز بكا گومراى بكا، ھىندە نەفەس تەنگى دەكا، وەك بەرەو سەرو سەر كەوى. ﴿۱۲۵﴾ الأنعام .

يەك تر لەوانەى سىنە و ناخى بى دەسرمون زانستى بە كەلكە جا زانايان لە ھەمو كەس پىر دلشادو دل گوشادن، سىنە ھىراوان و ئاسودەن، چونكە مىراتى پىغەمبەرى خىوايان بى براو: ﴿... وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ... زۆر شتى واى فىرى تۆ كە تۆ پىشو نەتەدەزانين. ﴿۱۱۲﴾ النساء .

﴿ فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا ... سَا بَزَانَه غەيرە خودا هیچ شت بۇ پەرستىن نابى. ﴾ (۱۹)

محمد .

گەردەۋەى چاكە: ھۆكاریكى ترە: بە راستى چاكەكارى مايەى رۇشنايى دلەو،
رەۋنەقى روخسارە، مايەى فراۋانبونى پۇزىيەو، جىيى خۇ گەردنەۋەيە لە دلى خەلگەدا،
﴿ ... لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... بىن گومانە لە ئاۋىكى زەبەندە تىراۋيان دەكەين. ﴾ (۱۹) الجن .

ھۆكاریكى تر: چاۋ نەترسىيە: مەردمى چاۋنەترس دل و دمرون ئاۋەدانە، خۇ گەرو،
سەقامگىرە، چونكى پىشتى بە خوا دەبەستى، بە گارەساتان نالەخشى^{۵۵۴}، بە پروپاگەندە
ناھەزى، بە ھەۋالى دل تەزىن ھەلئاتۇقى^{۵۵۵}

ھۆكاریكى تر: خۇپاراستن لە تاۋان: بىن گومان تاۋان راستەوخۇ ژيان لىخىن^{۵۵۶} دەكا،
دل و دمرون پەست دەكا، خۇشى تارو مار دەكا.

ھۆكاریكى تر: زىادە پۇيى نەگەردن لە ھەللا: ۋەكو قەسە گەردن و خواردن و نوستن و
تىكەلاۋى، ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلَتِهِمْ مَعْزُومُونَ ﴾ ... ئەۋانەش كە لە قەسەى پوچ دورى
دەكەن. ﴿ ۲۰ ﴾ المؤمنون .

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ... ھەر ۋەتەى لە دەم دەرېجى، چاۋەدېرىكى
لا ھەيە. ﴾ (۱۸) ق .

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ... خواردنى بخۇن و ۋەخۇن و لە ئەندازە دەرەچىن.
﴿ ۳۱ ﴾ الأعراف .

۵۵۴) كارى تىناكا.

۵۵۵) ناترسى/ ناتۇقى.

۵۵۶) شىلو/شلوۋى.

خوای بریاری خوئی داوه

یەكئ لەو نەخۆشانەى بە دەردى خەم و دل پەستى گىرۆدە بو، پرسىار لە پزىشكىكى موسلمانى پسپۆر لە نەخۆشى دلە راوكئ و نىگەرانى دەكا، پزىشك پيى دەلئ: دلنيا بە خوا لە دروستکردن و بەرپۆوەبردنى جيهان بويتهوه، هەر جوئەيى و هەر چرپەيى لەم جيهانه رودەدا هەموى بە فەرمانى خوايه، كەوايه ئەو مات و ليۆ بە باريەت لە چى دايە؟! ((ان الله كتب مقادير الخلاق قبل ان يخلق الله بخمسين الف سنة... پەنجا هەزار سال بەر لە دروست بونى بونەوهر خواى گەوره هەمو دروستکراوهکانى ئەندازە گیر کردوه.

تام و چيژى ئازادى

"پاشد" لە كتيبى "المسار" دا دەلئ: هەر كەسى سى سەدو شەست كۆليرو كوپە رۆنيك و هەزارو شەش سەد دەنگە قەسبى لە لایى، هيچ كەسى نايكا بە كۆيلەى خوئ.

یەكئ لە پيشينانیش دەلئ: هەر كەسى بە نانە وشكەو ئاو رازى بئ، لە هەمو كۆيلایەتيى رزگارى دەبئ و تەنيا بەندەى خوا دەبئ، ﴿وَمَا لَاحِدٍ عِنْدَهُ، مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى... بۆيەش بە كەسى نەبەخشی كە پاداشى بدریتەوه. ﴿١٩﴾ الليل﴾.

ئەوانەى هەول دەدەن بە ساي كۆکردنەوى سامان و دەستەبەرکردنى موچه و پلە و پایە بەختيارى و دەدەست بئين، بۆيان رۆشن دەبيتهوه كە بە راستى بەدبەخت و دۆراو هەر ئەونو، تەنيا خەمو پەژارەيان پئ برپاوه، ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرْدًى كَمَا خَلَقْنَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَرَكَّبْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ... هەرودەك تارك تاكهو بە تەنيا لە پيشودا، ئيۆهمان و مديهيناوه، هەرواش هاتونە لامان هەر چيش ئيمە پيمان دابون، لە دواتانەوه بەجيم. ﴿١٩﴾ الأنعام﴾.

﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۝ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ... بَعْلَامُ نَبِوَهُ زَيْنَى دُنْيَا
هەلدەبىزىرن. كەچى لەولا باشترو بە پىزتر ھەيە. ۝ (۱۷) الأعلى﴾ .

سوفيانى سەورى سەرىنى گىل بو

(سوفيانى) (سەورى) لە كاتى ھەجىردن لە (موزدەلىفە) گومەزىك خۆل دەكاتە
سەرىنى، خەلگان پىي دەلىن: ئا لەم شوینەدا سەروەخۆل دەكەى كەچى تۆ
فەرمودەناسى جىھانى؟ پىر لەدلەو ھە گوتى: ئا ئەو سەرىنەم لە سەرىنى خەلىفە
(ئەبى جەعفەر) (مەنسور) بە نرخ ترە.

﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا ... بَيِّزُهُ: بَيِّزْگە ئەو ھى خودا بۆى
نوسىبين توشمان نايە. ۝ (۵۱) التوبة﴾ .

بە بەلىنى بەدگۆيان باوەر مەكە

بەلىنى بە درۆ، پىروپاگەندەى بەربلاوى نابەجى، ئەو ھى زۆربەى خەلك لىي
دەترسى، تەنیا خەيالەو نايىتە جى، ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ
بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ... شەيتان نىو ھە
نەدارى دەترسىنى و بۆ خراپە ھانودەدا. خواش بەلىنى لى خوشبون و خوشى زيان و
پىدەدا. فەرحانى والای خودايە و خۆى زانايە. ۝ (۶۸) البقرة﴾ .

برىنى گەدەو خەو زىران و نىگەرانى: بەرھەمى ھىوابىران و ھەستکردنە بە نوچ
دان و دارمان.

وتەى نابەجى و جوين پى دان زىانت پى ناگەيەيىنن

"ئىبراھام لىنكۆلن" سەرۆكى پېشوى ئەمىرىكا دەى وت: ئەو جويننامەى بۆم رەوانە دەكرى من ناىخوينمەو، زەرفەنامەكەش ناگەمەو، چ جاي وەلامى لەسەر بدەمەو، چونكو ئەگەر بى و خۆمى پېو سەرقال كەم بۆ گەل و نەتەو،م هيج شتى پېشكەش ناگەم.

﴿ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ ... سَا تَوْ وَاذْ لَهْ وَاوَانَهْ بِيْنَهْ. ﴿٣٠﴾ السَّجْدَةُ ﴾ .

﴿ ... فَأَصْفَحْ أَلْصَفْحَ الْجَمِيلَ ... سَا تَوْ چاوپۇشى بگە بە پېشەو چاوپۇشيت بى گازانده بى. ﴿٨٥﴾ الْحَجَر ﴾ .

﴿ ... فَأَصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ ... سَا تَوْ لَهْ وَاوَانَهْ وَاذْبِيْنَهْ و بِيْزَهْ: ئِيْسْتَا بى ترس بن. ﴿٨٩﴾ الزَّحْرَف ﴾ .

خەسان لە شىعريكىدا دەلى، كە ئەو مەبەستەكەيەتى:

وتەو گوتەى لۆمەكارو گەزاران و^{۵۵۷} ھەرزە گۇيان^{۵۵۸} ئەوانەى لە ئاستى ئابروى خەلكدا چەنە بازو دەم دارون^{۵۵۹}، نە زيان گەيىنن نە شياوى بايەخ پى دانن، نە جىي خۇيەتى موسلمان روى بەلايدا لاکاتەو، يا مروفي گوستاخ^{۵۶۰} لىي بسلەمىتەو^{۵۶۱}.

سەرکردەى دەرياوانى ئەمىرىكى لە جەنگى جىھانى دوهم دا پياويكى بە كارو بەرجاو بو، ھەزى لە ناوو دەنگ بو، ھەئسوكەوتى لەگەل ئەوانەى ژىر دەستى دەكرد كە بە لىزمە جوينيان پى دەداو ھسەى ناشىرينيان پى دەگوت و سەرزەنشت يان

۵۵۷) بى شەرمان.

۵۵۸) زمان شپان.

۵۵۹) زۆر بلىن.

۵۶۰) ئازا.

۵۶۱) برەويتەو.

دهکرد، ههتا دهلی: ئیستا که بهرگریکم بۆ دروست بوه له رهخنه، زۆرم دنیا دیتو، به سالدا چوم، دلنیا بوم که قسه شکۆداری نارمینی و قهلاى پۆلایین هه لئاوهشین.

له پیغه مبهه عیسا دهگیرنه وه - درودی له سهه- که دمهه رموی: دوزمنه کانتان خوش بوئ. دمهبارهی نه یارانتان لیبور دنیکی گشتی دمه کهن، ههتا وه کو له ماف سهندنه وه تو له گردنه وه و نهو رق و کینه ی به رهو نه مانتان ده بات به دور که ونه وه، ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ... نه وان ههش که له مهردم چاوپۆشی ده کهن، خوا چاکه کاری خوش دهوین. ﴿۱۳۱﴾ آل عمران .

((أذهبوا فأنتم الطلقاء... برۆن ئیوه نازدان، ﴿قَالَ لَا تَأْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ... ئیمرو گازنده و له سهه نه ماوه. ﴿۱۴﴾ یوسف .

﴿عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ... خودا له کاری رابردو چاو دهپۆشی. ﴿۱۵﴾ المائدة .

نه خشو نیگاری نه م گهردونه وه خوینه وه

تیروانین و وردبونه وه له م گهردونه، له م پهرتوکه به رهه له، خویندنه وه ی جوانی له نیگاری وه دی هاتوی خوی خاوهن شکۆ و توانادارو چیژ لی وهرگرتنی، یه کی که له وانیه ناخو دمهرون دمهروین، خوی گهوره دمهبارهی دروستکراوانی دمهه رموی: ﴿فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ... گه لیک باخچه ی به دیمه نمان به ناوه که ی شین کردوه. ﴿۶۰﴾ النمل .

﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ... نه مه کاره کانی خودا، دهسا ئیوه نیشانه م دهن غهیره خودا جیان کردوه. ﴿۱۱﴾ لقمان .

﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بیژه بهری خو بدنه ی له ئاسمانان و زه میندا جی ههیه. ﴿۱۰۱﴾ یونس .

دوای چەند لاپەڕین لەمەودوا، لەمەر بونەومر هەندئ هەوالت پێ دەدەم تا بە گەورەیی و کاراشنایی خوا ئاشنا بێ ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى...﴾
ئەو خاویەیه بە هەموو دەستکردی خوێ هەموو پێداویستی داو، پاشانیش رۆی
نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طه .

خوێندنەو و وردبۆنەو لەو خۆره پڕشنگ دار، لەو هەموو ئەستێره درەخشان و
تروسکەدار، لە ئاوی ئەم رۆبارە... لەو هەموو چەم و چۆبارە.. لەو گرد و تەپۆلکەیه..
لەو دار و درەختەیه.. لە (هەمە ڕەنگی) ئەو میووەیه.. لە ئاوووهەوا.. لە رۆشنایی،
﴿... فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ...﴾ دەس ڕەنگینی هەر بۆ خوایه، کە هیچ وەستایە
پێی ناگا. ﴿١٤﴾ المؤمن .

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ...﴾ ئەمانە چۆن ڕانەماون، کە وشتەر چۆن
وهدیهێنراو؟ ﴿١٧﴾ الغاشية .

(ئەنێشتاین) دەڵێ: هەر کەسێ لەو بۆنەوهره ورد بێتەو تێ دەگا کە بەدی هێنەر
کاراشنایە و زانیایە، گالتە کارنیه.

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ...﴾ ئەو کەسیکە هەموو شتی - بەو پەڕی ڕێکی و لە
باری- دروست کرد. ﴿٧﴾ السجدة .

﴿مَا خَلَقْنَاهُمْ إِلَّا بِالْحَقِّ ...﴾ هەر بۆ راستی هەموومان وەدمیهێناون. ﴿٣١﴾ الدخان .
﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا ...﴾ ئاخۆ ئێوه پێتان وابو بە گەمە دروستن
کردون. ﴿١١٥﴾ المؤمن .

مەبەست ئەوێه: هەموو دروست کراوی بە ئەندازەیه و لە جێی خۆیه، بە یاسا و
پێخستنه، هەر کەسێ لەو گەردونه بڕوانی دەرانی خوایهکی توانادار هەیه لە گۆتره
کارەکان هەئاسورپێنی، گەورەیی و شکۆ بۆ ئەو.

دوای ئەو خەمبار مەبە دەفەر مۆی: ﴿الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ... خُورُوا هَیْثُ شِئْتُمْ بِغَيْرِ عَدَدٍ وَدَّيْنٍ وَدَّيْنٍ. ﴿٥﴾ الرَّحْمَنُ ۝﴾ .

﴿لَا الشَّمْسُ بِنَبِیٍّ لِّهَا أَنْ تَدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّیْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ یَسْبَحُونَ ... نە خۆر توانای ھێندە ھەبە بگا بە مانگ، نە شەو و ھەبیش پۆز دەکەوێ. سەر لەبەریش لە ئاسمانیەک مەلە دەکەن. ﴿٤٠﴾ یس ۝﴾ .

چا و برسییتی بئ سودە

پێغەمبەری خوا - درودی خەمبار مۆی: ((لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَكْمَلَ رِزْقَهَا وَأَجَلَهَا ... ھێچ گەنداری نامرئ تاوەکو پۆزی و ماوەی ژیاڵی کۆتایی نی. کەوا ھەبە پەشۆکان و شەڕزەھیی لە پێناو چی؟! قور پێوان و خاکە ساری لەبەرجی؟! ئەگەر ماوەی تەمەن و پۆزی بپاری لەسەردرا بئ و کار لە کاترازابی ئەو ھەمو ماندوبونە دەوێ؟!)

﴿... وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ... ھەمو شتێک لە لای ئەو ئەندازە ھەبە. ﴿٨﴾ الرَّعْدُ ۝﴾ .

﴿... وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ... خەمبار مۆی: ھەبە ھەر چی ھەبەمان بەدا بئ زیادو کەم دەبێ بکری. ﴿٣٨﴾ الْأَحْزَابُ ۝﴾ .

تەنگرە تاوانت رەش دەکاتەو

لە ئێمە موعەزە شاعیر دەگێرەو ھەبە گوتیەتی: ئای ئەو کەسە پەشت بە خوا دەبەستی خەمبار مۆی گەورە چۆن وەلاخە کە بۆ پام دەکا، ئەو ھەبە مەتەنە ھەبە خوا بئ گەرانەو ھەبە لەسەر ھەر چەند بۆ سانا دەکا!! بە دروستی لە پێغەمبەری خواوە ﷺ

گيردراو ته وه كه دمفه رموي: ((ما يصيب المؤمن من هم، ولا غم، ولا نصب، ولا نصب، ولا مرض، حتى الشوكة يشاكها، الا كفر الله بها من خطاياها... ههه خه م و په ژاره يي، ههه نازار و نه شكه نجه يي، ههه دمردو به لايي، برودار پي گيروده يي، ههه تا دركيكي پيا بجه قئ، به بي گوماني خوا تاواني پي رهش ده كاته وه. نه و پاداشته بو كه سيكه نارامگر بي و جاوي له پاداشتي خوا بي و بو لاي نه و په شيماني دهربري، بشزاني له گهل خوايه كي زور به خشنده و بي هاوتا مامه نه ده كا)).

﴿لَيْكُنْ لَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ... ههه تا نيوه بو شتي له دهست و دهجي، خه م نه خون و به دهسكه وتو دلخوش نه بن. ﴿٣٢﴾ الحديد﴾.

خوا به سمانه و باشتري پاليشتمان

نه و وته يه: ((حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ... (نيراهيم) پيغه مبهه ر گوتي له و ساته ي خرايه ناگر، ناگر بو به سارديكي بي زيان.

له جهنگي (نوجود) موحه ممه د پيغه مبهه ري خوا درودي خواي له سهه ري بي نه و رسته يه ي دهربري جا خوا به سهه ر دوژمن دا زالي كرد.

له و كاته ي (نيراهيم) خرا نيو مه نه جنيق^{٥٦٢} (جبريل) پي و ت: نايه هيچ پيويستيت به منه؟ (نيراهيم) پي گوت: پيويستي به تو نه خير، به لام پيويستي به خوا به لي!

دهريا مروف نغرو^{٥٦٣} ده كا، ناگريش دهيسوتيني، به لام نه ويان وشك بو، نه ميان دامركا، به ساي ((حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)).

پيغه مبهه ر (موسا) بيني دهرياي له پيشه و دوژمني شي به دواوه يه.

٥٦٢) ناميريك بوه چتيان بي فري داوه.

٥٦٣) نقوم.

فەرەمۆی: ﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ... نابی هیچ بترسن چونکە پەرەمۆرندەم دەگەڵەو بەم زوانە دەروێکم لێ دەگاتەو. بە ویست و فەرمانی خوا پرزگاری بو. ﴿٦٢﴾ الشعراء﴾ .

لە ژيان و بەسەرھاتی پێغەمبەری خوادا -درود و سلاوی خواى لەسەر- باسکراوە: لەو کاتەى چووە ئەشکەوت، خواى گەورە گۆتری بەووە ناچار کرد لەناو دەرگای ئەشکەوت هێلانە دروست کە، جالجالۆکەى بەووە ناچار کرد دەمى ئەشکەوت بە تەوونەکەى بتهنئ^{٥٦٤}، بئ باوەرێان گوتیان: (موحەممەد) دێرەووە نەچووە.

بەپراستی ئەووە لە هانا هاتن و یارمەتى خوايە، ئەگەر بەندە روى بۆ لاکاتەووە، بێرکاتەووە کە پەرەمۆردیارىکى فریادپەرس و توانادار، میهرەبان و سەرپەرشتیار هەيە، ئەوسا بەندە ملی کەچ دەگا و بۆی دەچەمبێتەووە.

﴿فَأَنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ... تۆ بە بەرچاوى نێمەوێ. ﴿٤٨﴾ الطور﴾ .

﴿... فَأَلَّه خَيْرٌ حَفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ ... چاکتر پارێزەر خودایەو هەر خۆی لە هەمو دلسۆزان دلسۆزترە. ﴿٦٤﴾ يوسف﴾ .

کەرستەى بەختەوهرى

تیرموزى لە پێغەمبەرى خواوە ﷺ دەگێرێتەو: ((من بات آمنة في سريه، معافى في بدنه، عنده قوت يومه، فكانما حيزت له الدنيا بحذافيرها... مەبەست لەو فەرەمۆدەى ئەوەيە: ئەگەر بەندە خۆراکێكى هەبىو، لە حەساوگەيى جى نيش بى، لە مەترسێشدا نەژيى، ئەوا خۆشترين بەختەوهرى و خيرو خۆشى بەسەردا پرژاوە، زۆر كەسيش ئەو بەهرەى وەدمست هێناوە، بەلام بېرى لى ناكەنەو، دەرگى پى ناكەن و بەلايدا لاناكەنەو.

خوای بەرزو بئ ھاوتبا بە پیغەمبەرەکی دەفەر موی: ﴿... وَأَتَمَّتْ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي ... تەواو بەهرەى خۆم بەسەردا کردن. ﴿۲﴾ المائدة﴾ .

چ بەهرەیکە بە تەواوی بەسەر پیغەمبەری خوادا - درودی خوای لەسەر- پڑاوە؟
ئایە خواردن و خۆراکە؟ یا کۆشک و بالەخانە و زیرو زیو، کەچی هیچ شتێ لەوانەى
شک نەدەبرد؟ ئەو پەيامبەرە شکۆدارە -درودی خوای بەسەردا پڑی- لە ژوریکى بە
قور ھەئەراو دەخەوت، سەرى بە لق و گەلای دارخورما گیرا بو، دو بەردى لەسەر
سگی پینچا بو، پالی وەسەرینیک دەدا کە لە گەلای دارخورما ھەلپینچرا بو شۆینەوارى
لە کەلەگەى دەردەچو، زۆیەگەى لە برى سى رپە جو لەلای جۆلەگەى بە بارمتە
دانابو، سى رۆژ بەسەرىدا تێدەپەرى کامە قەسپی خراپە دەستی نەدەگەوت ژەمیکى
بە تیری لى بخوا.

﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ﴾ ﴿۴﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ... دیارە دواپۆژ بۆ
تۆ لە دنیا چاترە. بەم زوانەش پەرۆندەت چاکەى وەھات دەگەل دەکا، رازی دەبی.
﴿۵﴾ الضحی﴾ .

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ... نِیمە زۆی شتماندا بە تۆ. ﴿۱﴾ الكوثر﴾ .

باجى بەرپرسيارىتى

کاربەدەستى یەکیکە لەوانەى شەکەت کارى ژيانن.

مەبەست ئەوێ: باجى بەرپرسيارىتى گرانە، ئاوى پروان دەتکینى، حەسانەو و
سەرەوتن ناھێلى، کەمن ئەوانەى ئارەقە و خوینيان، ناودەنگ و سانەوھيان،
شکۆمەندى و سەرلەندى و قەدر و ريزيان، نەکەنە قوربانى ئەو باجەى رۆژانە دەى
دەن، ((لا تسأل الامارة)) بەرپرسيارىتى مەخوازە.

((نعمت المرضعة و بنست الفاطمة)) دنیا باشتىن شیر پى دەرەو خراپترىن
لە شیر کەرەومىيە^{۵۶۵}.

وا دانى دنیات بە ھەمو نازو گۆزەو ھاتە بەردەستان، باشە دەرەنجام بەرەو کوئ
دەجىت؟ بەرەو نەمان، ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ... ھەر پەرەمردگارى
خاوەن شکوى بەرزو بەرپىزت دەمىنى. ﴿۱۷﴾ الرحمن﴾.

یەكی لە پیاوچاكان بە كۆرەكەى دەئى: پۆلە سەرى ھىچ شتى مەبە، چونكە سەر
ئیش و ژانى زۆرە. ھەزەت لە سنگ رەپیش كردن و سەرپەلى نەبى، چونكە زۆر بەى
رەخنە و گلەیی و گازاندە، باج دان و ناچار كردن ئەوانەى لە پيشەو دەگرتەو.

دەى بۆ نوێژ نامادە بە

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ... ئەى گەلى خاوەن باوەرمان
بەنابەرەنەبەر نوێژان و خۆراگر بن. ﴿البقرة﴾ ۱۵۳﴾.
كاتى پىغەمبەرى خوا ﷺ توشى گرفتى بەاتايە، يەكسەر پەناى بۆ نوێژ كردن
دەبرد.

دەشى فەرمو: ((أرحنا بها يا بلال)) ئەى بلال بە ساي نوێژ بمان ھەسینەو.
ھەروا دەیفەرمو: ((جعلت قرّة عيني من الصلاة ... بىلبىلەى چاوم لە نوێژ كردن
دايە)).

ئەگەر ھەستت بە سىنە تەنگى كرد، لەمپەرێكت ھاتە رى، داوو تەئەى زۆرت بۆ
دانراو، يەك سەر بەرەو جى نوێژ برۆو نوێژ بخوینە.
ئەگەر پۆزگار لەبەرچاوت رەش ھەلگەرا، شەوان گۆرانكارىيان بەسەردا ھات،
دۆست و ھاوھەلانت پشتمان لى ھەلكردى، دەردت بە نوێژ تىمار كە.

(۵۶۵) لەو فەرمودەىە دنیا بە ژنى شیردەر جوینراو، واتە ئەگەر يەك پىيەو ھۆگر بى بە ئاسانى
دەستبەردارى نابى.

پېغەمبەرى خوا ﷺ لە تەنگانە و گێشەى زۆر گەورەدا بە ساي نوێژ دلى خوى ئاو دەدايەوه، وەكو لە جەنگى (بەدر) و (ئەحزاب) و لە زۆر شويى تريس.

دەربارەى (ئيبىن حەجەر)ى ھۆشيار و ژير خاوەنى كتيبي "الفتح" دەگيرنەوه كە دەچیتە (قەلەه) لە (ميسر) پيگرو چەتە دەورەى دەگرن، ھەژدەستى دەست دەكا بە نوێژکردن، خواى گەورە لە دەستى ئەوانى پزگار دەكا.

(ئيبىن عەساكر) و (ئيبىن قەھيم) دەگيرنەوه: يەكئ لە پياوچاكان لە پيگاي شام چەتەيەك پيگاي لئ دەگرئ، ديتە سەر ئەووى بى كوژئ، داواى لئ دەكا مۆلەتى دوپكات نوێژى پئ بدا، رادەووستئ و دەست دەكا بە نوێژ، ئەو وتەى خواى گەورەى بەبیر ديتەوه كە دەفەر موى: ﴿أَمِنْ جُيُبِ الْمُضْطَرِّ إِذَا دَعَا... يَا نَهْ وَكەسەى چاترە كە ھەر وەختئ ھوميد پراويك لەبەرى بپاريتەوه، دە ھاناي دئ. ﴿النمل﴾ ۱۶.

سئ جار دوبارەى كردەوه، فرشتەيەك لە ئاسمانەوه بەخوى و چەقۆيەك دابەزى و چەتەكەى كوشتو، گوئى: من نوینەرى ئەو كەسەم وەلامى لئ قەوماوى ئەداتەوه كە ھاوارى بۆ بكا.

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا... بَعَثْنَا لَبَّاسًا فِي سُدُورِهِمْ لِيَوْمَ ذِي قَعْدٍ﴾ بە كەس و كارى خۆت بپێژە: نوێژان بكەن، خۆشت وازى لئ مەھينە. ﴿طه﴾ ۱۳۱.

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ... نوێژ خويندن مرو لە كارى ناشيرن و ناپروا دەپاريزئ. ﴿العنكبوت﴾ ۱۵.

﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا... نوێژ لەسەر خاوەن باومەران نوسراويكە، وەختى بۆ ديارىكراوه. ﴿النساء﴾ ۱۰۳.

يەكئ لەوانەى دلو دمرون دەحەستين، خەم پەژارە رەوينن، سلاومت ليدانە لەسەر پېغەمبەرى خوا ﷺ: ﴿... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا... ئەو گەلى خاوەن باومەران! سا ئێوھش پەسنى^{۵۱۱} (پېغەمبەر) بدم و بە دلو گيان سلاوى خوداي لئ بكەن. ﴿الأحزاب﴾ ۵۶.

لە كن ((تيرموزى)) ئەو فەرمودىيە بە (سەحيح) ھاتوھ: كە (ئوبەي) كورى
(كەعب) ﷺ گوتى: ئەي پېغەمبەرى خوا، لە نزاىەكانم چەندى بۆ تۆ بى؟
فەرموى: ((ما شئت)) ئەوئەندى ھەز دەكەي.

گوتى: چارىگى؟

فەرموى: ((ما شئت، وان زدت فَعَيِّر)) ئەوئەندى ھەز دەكەي، ئەگەر زىادىكەي
چاكتەرە....

گوتى: لە سى بەشان دوى؟

فەرموى: ((ما شئت، وان زدت فَعَيِّر... ئەوئەندى ھەز دەكەي، ئەگەر زىادىكەي
چاكتەرە، گوتى: ھەمو نزاىەكانم بۆ تۆ بى ^{۵۶۷} ؟

فەرموى: ((اذن يغفر ذنبك، وتكفى همك... ئەو كاتە خوا تاوانت دەبورئو، بۆ
لابردنى پەژارەش بەستە)).

لېرەدا بەلگە ھەيە، كە خەم و پەژارە بە ناردنى درودو سلاو بۆ پېشەواو
گەورەترىن دروستكراوى خوا دەرەوئەو: ((من صلى علي صلاة واحدة صلى الله
عليه بها عشرين... ھەر كەس سى سلاوئەتكم لەسەر ئى بدا، خواى گەورە دە سلاوئەتى
لەسەر لى دەدا)).

((أكثرُوا من الصلاة علي ليلة الجمعة ويوم الجمعة، فان صلاتكم معروضة علي... لە
شەوو رۆژى ھەيئىدا زۆر درودو سلاوم بۆ بنىرن، بى گومان سلاوئەتى ئىو دەخريئە
بەرچاوم.

گوتيان: چۆن سلاوئەتى ئىمە دەخريئە بەرچاوى تۆ لەكاتىكا تۆ ھىسكەكانت
رزيوھ؟!

فەرموى: ((ان الله حرم على الأرض ان تأكل أجساد الأنبياء... خواى گەورە لەسەر
زەوى قەدەغە كردوھ لاشەي پېغەمبەران بېرزيئ)).

له راستیدا نهوانه‌ی شوین پڅ هه‌لگری پښخه‌مبه‌ری خوان ﷺ به‌دوای نه‌و په‌یامه ده‌کون که به‌سهره‌ویدا دابه‌زیوه به‌شیکیان له دل گوشادی و پایه به‌رزی و پژداری و به‌رده‌که‌وی.

(تبیین تهیمیه) ده‌ل: ته‌واوترین سلاوت لی‌دان له‌سهر پښخه‌مبه‌ر ﷺ سه‌لاوت لی‌دانی ئی‌راهمه (به‌و شیویه): ((اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى آلِ اِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى آلِ اِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ، اِنَّكَ حَمِيدٌ مُّجِيدٌ)).

به‌خشنده‌یی شادی دله

چاکه‌کاری، نه‌وانه هه‌موی ده‌گریته‌وه که شادی هین و خه‌م و په‌ژاره په‌وینن و ده‌کو: به‌خشنده‌یی و چاکه و پیاو‌متی نواندن بو خه‌لک، بڅ گومان چاکه‌کاری چاترینی نه‌وانه‌یه سینه و ناخیان پڅ ناو‌مدان ده‌بی، ﴿... ءَامِنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ ... له‌و برژیوه‌ی که پیم داو‌ن به‌خت بکه‌ن. ﴿البقرة ۲۵۴﴾

﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ ... پیاو و زنی سه‌ده‌قه‌ده‌ریش. ﴿الأحزاب ۳۵﴾

پښخه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌ردمی رژدو مه‌ردمی به‌خشنده‌ی به‌و دو که‌سه چوان دوه هه‌ریه‌که جوبه‌یه‌کی له‌به‌ری، که‌سی به‌خشنده هه‌میشه ده‌به‌خشی و چاکه ده‌کا، جوبه و زری ناسنه‌که‌ی فراوان ده‌بی، هه‌تاوه‌کو شوینه‌واری بزر ده‌کا، که‌سی رژدیش هه‌ردمستی ده‌قو‌چینی و نابه‌خشی، جوبه‌که‌ی ویک دیته‌وه و ته‌نگی پڅ هه‌لنه‌چنی هه‌تا وای لی‌دی گایانی ته‌نگ ده‌کاته‌وه!

﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنْسِيَةً مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَتَأْتَّى أَكْغُلُهَا ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلٌّ ... نه‌و که‌سانه‌ش که له چاکه ده‌گال هه‌ژاران گردندا، به هومیدن خودا له‌خو رازیکه‌ن و دلیان به‌بروا پته‌وبی خیره‌که‌یان وه‌ک باغیکه له‌سهر گردیک و بارانی په‌له‌ی لی‌بداو به‌روبو‌ی دو نه‌وه‌نده بی، نه‌گهر په‌له‌شی لی‌نده‌دا، نه‌ه باران تی‌راوی کا. ﴿البقرة ۲۶۵﴾

ههروا خوای بهرزو بی هاوتا دهفه رموی: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ ...
دهسته کانت دهگه ردنت ورمه هیئه. ﴿۲۹﴾ الإسراء﴾.

بی گومان دل پهستی به شیکه له دهست بهستی^{۵۶۸}، نهوانهش که دهست
دهقوچین و پژدن له هه مو کهس سینه تهنگترو کهم په وشتترن، چونکه پژدی به
بههری خوا دهنوینن^{۵۶۹}، نهگه درکیان بهوه بگردایه ههرچی به خه لکانی
دهبه خشن بو نهوهیه له ژیر سایهیدا بجه سیئه وه، بو نه انجام دانی کردهی چاکه
دهست پیشخه ریان دهکرد، ﴿إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ...
نهگه نپوه قهرزی رهوا به خودا رهوا ببینن، چهند قات پیتان نه داته وه له گونا هو
خوش دمی. ﴿۱۷﴾ التغابن﴾.

نهو جارهش خوای بهرزو بی هاوتا دهفه رموی: ﴿... وَمَنْ يُوقِ شَحِّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ... کهسانیکیش خو له پژدی دپاریزن، نهوانه پزگاره کائن. ﴿۱﴾
الحشر﴾.

﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُفْقُونَ ... لهو برپوهش که پیمان داوون دهبه خشن. ﴿۳﴾ البقرة﴾.
حاته می دهستکراوه^{۵۷۰} له شیعریکیدا فه رمان به هاوسه ره کهی دهکا میوانداری
میوانانی بکا، چاومرپی گه شته وان و دنده وانانی بی تاوه کو نانیا ن له گهل بخواو، به
هاونشینی نهوان دلی ناسوده بی، پاشان مه رام و ویستی خوئی تهواو روشن دهکاته وه،
نهو مه رام و مه به سته شی هاوپرزهیه کی هه ژمارهیی پیک هه لپیکه، به هاوسه ره کهی
دهلی:

بینه بهرچاوم که سی دلفراوان بهر له مهرگی مردبی
نهوهی که قرچوکیشه دنیای هه تا سه ربی

۵۶۸) دهست گرته وه.

۵۶۹) نای به خشن.

۵۷۰) به خشنده.

نایه داکردنی مال و سامان ته مهنی خاوه نه که ی درېژ دهکا؟ نایه به خشینی مال و سامان ته مهنی خاوه نه که ی کورت دهکا؟ نه خیر.

رق دامه گره

(وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ... هەر وهختی له شهیتانه وه دوجاری خه یالاتیک بوی، به گورجی په نا به خوا به ره، که خوی بیسه رو زانایه. فصلت ۳۶/.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ناموژیاری یه کی له هاوه لانی دهکا دمفه رموی: ((لا تغضب، لا تغضب، لا تغضب... رق دامه گره، رق دامه گره، رق دامه گره)).

هه روا پیاوئ له لای پیغه مبه ر ﷺ رقی هه لسا، فه رمانی پئ کرد په نا بگری به خوا له شهیتانی نه فرینکراو.

خوای گه ورهش دمفه رموی: ﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ... هەر هاناش دمبه مه بهر تو، که نه وان دین به لاهه وه. ﴿۹۸﴾ المؤمنون.﴾.

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ...﴾
 نهو که سانه ی پاریزگارن، هه رگا خه یالی خرابیان له شهیتانه وه توش دمبی، به گورجی یادی خوا ده که نو بهر جاویان پون ده بیته وه. ﴿۲۰۱﴾ الأعراف.﴾.

نه وه ی مایه ی لیل کردنی زیان و په یداکردنی دمر دو خه مان و تور په بون و رق هه لسانه، ریگا چاره ی له لایه ن پیغه مبه ری خوا وه ﷺ بو دانراوه.

یه کی له ریگا چاره کان: نه وه یه هه ول دهیگری رقی و کینه بکوژنیه وه، ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ...﴾ نه وانهش که رقی خو یان ده خونه وه. ﴿۱۳۱﴾ آل عمران.﴾.

﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ...﴾ له کاتی تور مېونیشیان عهفو ده که ن. ﴿۳۷﴾ الشوری.﴾.

يەككى تر: دەستنوئۆزە، بى گومان رىق ھەلسان پۆلوى ئاگرە، ئاگرىش بە ئاو دەكوژىتەو، ((الطهور شطر الايمان... دەستنوئۆز ھەلگرتن بەشىكە لە باومر)). ((الروضه سلاح المؤمن... دەستنوئۆز چەكى پرودارە)).

يەككى تر: ئەگەر رىق ھەلسا بە پئوھ بو دابنىش، ئەگەرىش دانىشتبو پالکەوئ. يەككى تر: ئەگەر رىق ھەستا قسە نەكاو بى دەنگى بنوئى. رىگاچارمەكى تىرىش ئەومىه: پاداشتى ئەوانە ومياد خاتەو، كە رىقى خوئان دەخۆنەو، چاودمبۆشنو دمبورن.

چەند دوعا و نزاى بە يانیان

ئىستا چەند نزاىەكت پى دەلیم ھەموبەيانىي بىخوئىنە، تاوھكو ئاسودەيى و كامەرانىت بۆ فەرھەم بىئىو، لە خراپەى شەيتان و، مروؤف و پەرى بتپارىزى، بە درىزايى ئەو رۆژە تا ئىوارە پەنات بەدا.

ئا ئەو چەند دوعايە لەو دوعايانەن كە بە بى گومانى لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بىستراون:

۱- ((أَمْسِينَا رَامَسَى الْمَلِكُ اللَّهُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ اسْأَلْكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ، وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَاعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا، رَبِّ اعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكَبْرِ، رَبِّ اعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ... ئىوارەمان كردهو، موئكىش ئىوارەى كردهو بۆ خوا، سوپاس بۆ خوا ھىچ پەرسراوئىكى راستەقىنەش نىھ جگە لەو، بى ھاودەم ھاوبەشە، دەسەلاتو سوپاس ھەر بۆ ئەو، بەسەر ھەمو شتێدا زالە، پەرورەدگار خێرو چاكەى ئەم شەوت ئى دەخووزم، چاكە و فەرى دواى ئەو شەو شت ئى داوا دەكەم، پەنات پى دەگرم لە خراپە و زيانى ئەو شەو، دواى ئەم شەو، پەنات پى دەگرم پەرورەدگار لە تەمبەلئ و خراپەى پىرى بە سالد چو، پەرورەدگار پەنات پى دەگرم لەو سزايەى دۆزەخ و ئەو سزايەى لە ناو گۆردا)).

۲- ((اللَّهُمَّ عالم الغيب والشهادة، فاطر السماوات والارض، رب كل شيء ومليكه، اشهد ان لا اله الا انت، اعوذ بك من شر نفسي، وشر الشيطان وشركه، وان اقترف على نفسي سوءا او اجبره الى مسلم... پهرومردگارا نهوهی نهیئنی و ناشکرات لی دياره، وهدي هينهرى ناسمانهكان و زهوى، پهرومړندهو خاومندى ههمو دروستکراوى، گهواهی ددهم که هیچ په رستراویکی راسته‌قینه نیه جگه له تۆ، په‌نا ده‌گرم به تۆ له به‌دغه‌پری دهر ونم، له‌به‌د فە‌پری شه‌یتانی و به‌ هاوبه‌ش دانانی، له‌وهی خوځم توشی خراپه‌یی بکه‌م یا به‌سەر مو‌سلمان یکی بی‌نم)).

۳- ((بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم... به ناوی ئەو خواپەیی له‌گە‌ڵ ناوی ئەو هیچ شتێ نه له زه‌وی و نه له ئاسماندا زیان نادا، ئە‌وه‌یش بی‌سەر و زانی‌ه)). سێ جار.

۴- ((اللَّهُمَّ اني اصبحت اشهدك واشهد حملة عرشك وملائكتك وجميع خلقك انك انت الله لا اله الا انت، وحدك لا شريك لك، وان محمد عبدك، رسولك... په‌رومردگارا من به‌یانیم کرد‌ه‌وه تۆ ده‌گه‌مه شایه‌ت و هه‌لگرانی عه‌رشه‌که‌ت و فریسته‌کان‌ت و ههمو دروستکاراوه‌کان‌ت ده‌گه‌مه شایه‌ت که تۆ خ‌وا‌ی و هیچ په‌رستراویکی راسته‌قینه نیه جگه له تۆ، تۆ بێ هاوت‌ای و هاوبه‌شت نیه (موحه‌مه‌د) یش ﷺ به‌نده‌ی تۆ و نی‌ر‌را‌وی تۆ‌ه)). چ‌وا‌ر جار.

۵- ((اللَّهُمَّ اني اعوذ بك ان أشرك بك شيئا وأنا اعلم، وأستغفرک لما لا أعلم... په‌رومردگارا په‌نا ده‌گرم به تۆ له‌وهی دروستکراوی بکه‌م به‌ هاوبه‌شت که‌چی بشزانم، دا‌وا‌ی لی‌بو‌ردن‌یش‌ت لی ده‌که‌م له‌وهی نایزانم)). سێ جار.

۶- ((أصبحنا على فطرة الاسلام، وعلى كلمة الاخلاص،، على دين نبينا محمد ﷺ، وعلى مله ابراهيم حنيفا مسلما وما كان من المشركين... به‌یانیمان کرد‌ه‌وه له‌سەر سروشت و خ‌وی مو‌س‌لمان‌ه‌تی‌و، وش‌ه‌ی یه‌کتا‌په‌رستی‌و، له‌سەر ئایینی (موحه‌مه‌د) ی پی‌غه‌م‌به‌رمان ﷺ له‌سەر ئایینی ئی‌براهیمی با‌و‌کی‌ش‌مان به‌بێ هاوبه‌شی‌و به‌ مو‌س‌لمان‌ه‌تی، ئی‌براهیمی‌ش له‌ هاوبه‌ش په‌یدا‌که‌ران نه‌بو)). سێ جار.

- ۷- ((سبحان الله وبحمده: عدد خلقه، ورضا نفسه، وزنة عرشه، و مداد كلماته...
پاكى بۇ خواو سوپاس بۇ خوا: بە ئەندازەى دروستكراوانى و پى پەزايى خۇى،
بە قەد گرانايى عەرشى ئەوو، مەرەكەبى وشەكانى)). سى جار.
- ۸- ((رضيت بالله رباً، وبالإسلام ديناً، و محمد ﷺ نبياً... رازيم بهوہى:
الله پەرورەديارم بى، و، ئىسلام ئايىنم بى، و، موھەممەد ﷺ پېغەمبەرم بى)).
سى جار.
- ۹- ((اعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق ... پەنا دەگرم بە وشەكانى
خوا كە تەواو بى كەم و كورپىن، لە خراپەى ھەرچى دروستكراوى خوايە)).
سى جار.
- ۱۰- ((أَللّهُمَّ بَكْ اصْبَحْنَا وَبَكْ أَمْسَيْنَا، وَبَكْ نَحْيَا، وَبَكْ نَمُوتُ، وَآلِيكَ
النَّشُور... پەرورەدگار بە ساي تۆ بەيانيمان كردهوو بە ساي تۆ ئىوارەمان
كردهوو، ژيان و مردەتمان بە ساي تۆيە و گەرەنەوشمان ھەر بۇ لاي تۆيە)).
سەد جار.
- ۱۱- ((لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء
قدير... بېجگە لە خوا ھىچ پەرستراوئىكى راستەقىنە نيە، تاكو تەنيايە و بى
ھاوتايە، ھىزو دەسەلات و سوپاس ھەر بۆئەو، ئەو بەسەر ھەمو شتېدا زالە)).
سەد جار.

ھەئەستەيەك

(ئىبن قەيىم) دەئى: "خواناسان لەسەر ئەو يەك دەنگىن كە سەرشۆرى و دۆران
لەوودايە: خواى گەورە بە تەماى دەرونى خۆت بكا، نىۋانى تۆو نەفست چۆل كا.
سەركەوتنىش لەوودايە: خواى گەورە بە تەماى خودى خۆت لىت نەگەرئ جا
بەندەكان لە نىۋانى يارمەتى دانى خواى پەرورەدگار و دەست لى بەردانىان ھەلگىپرو
وەرگىپران دەكەن، بەلكو بەندە لە يەك ساتدا لە ھەردوكيان پشكى خۇى پى دەبىرئ،
بە يارمەتى خوا گۆپرايەئى دەكاو خوا لە خۇى رازى دەكا، يادى خواش دەكاو

ستایشی دهگا، دوا به دواي نهوه به سای نهوهی خوا کومهکی لهسهر دهگریتهوه، سهرپیچی خوا دهگا و لیی یاخی دهبی، خوا له خوی دمرنجینی و له یادی نهچیتهوه، جا بهنده له نیوانی یارمهتی خوا و کومهکی لی گرتنهوهی دا دهخولیتهوه.

ئهوسا ههر کاتی بهنده لهم راستیه تی گهیی و حهق و مافی خوی پی دا، دمرانی ههم و کاتو ساتی چهنده ئاتاجی کومهکی و یارمهتی خوایه و تهنیا چاو قوچانی لیی بی پیویست نیه، دهش زانی باومپی ئهوو یهکتاپهرستی به دهست خوی دهسته بالایه و نهگهر چرکهیی پستی تی بکری تهخت و تاراجی یهکتا پهرستیهکی دادمپی، ئاسمانی باومپو خواپهرستی بهسهر زهویدا دهگهوی، دهش زانی نهوهی ئاسمانی خوا پهرستیهکی راگرتوه: ههر نهویشه تهنیا به ویستی خوی نایهلی ئاسمان بهسهر زهویدا بروخی".

قورئان کتیبی پیروژه

خویندنهوهی کتیبی خوا به تیفکرین و لیوردبونهوه و تیدا قولبونهوه یهکیکه له بهختهوهی و سینه شادی، خوی گهوره بهوه کتیبی خوی دهناسینی که رینمایی و رۆشنایی و چارهسهری نهخۆشی ناو سینهکانه، بهوهش دهی ناسینی که میهر و سۆزه، ﴿... قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ ...﴾ له لایهن بهروهنده و را نامۆزگاریه کو پی گهیشته، چارهی دهردی دلانیشه. ﴿٥٧﴾ یونس ﴿...﴾.

﴿... أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ...﴾ ئاخو نهوان لهو قورئانه رانامینن، یان دلان گاله دراوه؟ ﴿٢٤﴾ محمد ﴿...﴾.

﴿... أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ...﴾ ئاخو ئهمانه له قورئان ورد نابنهوه و ﴿سهرنجی رانهکیشاون﴾؟ نهگهر قورئانیش کاری کهسیکی تر بوايه غهیری خودا، دیاره مهبهستی نارپک و دژ به یهکتریان فره تیدا پهیدا دهکرد. ﴿٨٢﴾ النساء ﴿...﴾.

﴿كَتَبَ أَرْزَاقَهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَبْرُواْ ءَايَتِهِۦ ... ئەم قورئانە پېر لە پېتو پېرۆزەمان بە خەلات بۆ تۆ ناردە خوار، تا لەسەر نیشانەکانی پابمێن. ﴿۶۹﴾ ص﴾ .

هەندئ لە زانایان دەلێن: ئەم قورئانە لە خوێندنەو، کار پێ کردنی، دانانی بە دادوەرو، یاسا لی هەلینجانی پېرۆزە.

یەكێ لە پیاوچاگانیش دەلێ: هەستم بە خەمو پەژارەیی کرد لە ناو ناخم دا کە هەر خوا پێی ئاگادار بو، دەستم دایە قورئان و بەردەوام بوم لەسەر خوێندنی، سوێند بە خوا کتو پېر ئەو خەمو پەژارەیم پەویەو، خواى گەورە لە برى ئەو خەمە ئاسودەیی و ئارامی بەسەردا هیئام.

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ ... بېگومان ئەم قورئانە پێگایەکی پیشان دەدا لە گشت رێیان سەر راستترە. ﴿۱﴾ الإسراء﴾ .

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ ... بەو قورئانە، خوا ئەوانەى شوینی پەزای ئەو دەکەون، دەخاتە سەر پێی هیمنی. ﴿۱۶﴾ المائدة﴾ .

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ... هەر بەم جوێرەش ئێمە لە فەرمانی خوێمان گیانیگمان ناردە لای دلت. ﴿۵۲﴾ الشورى﴾ .

لەسەر بە دەستەینانی ناوو دەنگ سور مەنبە

چونکە خاکە ساری و مەینەت باری و بەلا باری باجەگەیتی، یەكێ لەوانەى دل توشی پارایی دەکا و رۆشنایی لیخن دەکا و هیمنی و هەداری بن بېر دەکا: پێ داگرتنە لەسەر خۆدەرخستن و ناودەنگ پەیداکردن و، خواستنی پەزنامەندى خەلکە، ﴿... لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا ... لەم عەرزا نایانەوئ خو بە زلت بزانن و بەد فەری بکەن. ﴿۸۲﴾ القصص﴾ .

((من رأى رأى الله به، ومن سمع سمع الله به... هەرگەسى مەرایى بنوینى، خوای گەورە لەبەرچاوی خەلك نهیى بەدەر راومردەگا، هەرگەسیکیش ناوودەنگی پەیدا بکا خوای گەورە لە ناو خەلكا ریسوای دەگا.

﴿... يَرَأَوْنَ النَّاسَ ... رَوْبِيْنِي لَهُ خَهْلِكْ دَهْكَن. (النساء ۱۴۲)﴾

﴿... وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا ... پەیان خۆشە بۆ کارى کە نهیانکردوه

تاریف ۵۷۲ بکریڻ. (آل عمران ۷۸)﴾

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِشَاءَ ... ئیوه وهك ئەوانه مەبن،

بۆ خۆبیینی و بۆ رۆبیینی لە ناو مەردم لە زیدەگەیان دمرکەوتن. (الأنفال ۴۷)﴾

خۆشگوزەرانى

یەكی لەو مەسەلانەى نكوئی لى ناكړئ ئەوهیه: گەورەترین هۆکارى بەختەومړى کە من لێردا دەیاننوسم باومر هەبونه بەو خواپەى پەرورمىندەى هەمو جیهانە، بێگومان ئەو سودو زانیاری و هۆکارانەى تر کە کۆمکردونەتەوه ئەگەر هەمویان پێشکەشى یەكی بکړن بەلام باومړى به خوا نه‌بى، و، بەسەر ئەو گەنجینه پر به هاپه هەلنەبى، به هیچ جوړئ کەلک و سودیان لى نابینى، با بەدوايدا نه‌گه‌ړئ و خوى شه‌گه‌ت نه‌گا.

لە راستیدا بنچینەى هەرە پەسەن و داسەپاو باومر هیئانە بەوهى خوا پەرورمىدیارت بى، و، (موحه‌مەد) پێغه‌مبەرت بى، و، ئیسلام ناین و بەرنامەت بى.

پاسترین و بایه‌خدارترین وتە فەرمودەى پەرورمىنى بى هاوتامانە: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنفَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... هەرگەسى کردارى باشەو به باومرە -ج نیر، ج مى- هەتا دەژى وا

دەكەين بە خۆشى بۆی، دیاریشه باشتەر لەووی وا کردویانە، ئیئمە پاداشتیان دەدەینی.

﴿النحل ۹۷﴾

لەو ئایەتەدا دو مەرج (بۆ بە خۆشی ژیان... دانراوه: باوەڕ بە خواو، پاشانیش ئەنجامدانی کردەى چاکە، ﴿... سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ... ئەوانەى باوەڕیان هەیه و ئاكار چاکن، خوا دەیان کاتە خۆشه‌ویست. ﴿۹۷﴾ مريم ﴿﴾.

دو سودو قازانجیش (لە ئایەتی رابردودا... وەردەگیرێن بە خۆشی ژیان لە دنیاو لە دوا پۆژدا، بە دەست هینانی بەخشش و خەلات لە لایەن خودای بەرزو بێ‌هاوتا، ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ... مَزْدە بۆ وان کە لە دنیاو لە قیامەتی گەشتی خودا گۆرانی بەسەردا نایە. ﴿۹۸﴾ یونس ﴿﴾).

بە لاو مەینەتی لە بەرژمۆه‌ندی تۆیە

بە کۆست کەوتن دامەچلەکی، بە کارەساتان مەشلەژێ، لە فەرمودەدا هاتووە: ((إِنْ اَللّٰهُ اِذَا اَحَبَّ قَوْمًا اَبْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخَطَ فَلَهُ السَّخَطُ ... ئەگەر خوا گەل و نەتەوومیەکی خۆشویست تاقیان دەکاتەو، جا هەرکەسێ قایل بو رەزامەندی وەدەست دێت، هەر کەسیکیش نا قایل بێ خەشم و قین وەدەست دێت.

بە ندایەتی گوێ دێرانە و ملکە چانە

یەکی لە کەرەستە و تفاقى باوەرداری ئەوومیە بە قەزاو قەدمەری خێرو شەڕ رازی بێ، ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ... دیارە ئیئمە بەهێندێک ترس و برسێبون و لەناوچون و کەمبونەوێ مالى دنیاو بەروبومان، تاقیتان دەکەینەو. مژدە بەو کەسانەى خۆراگرن. ﴿البقرة ۱۵۵﴾.

بى گومان ھەمىشە قەدەر بە پىيى ويستو ئارەزوئى ئىمە نىيە بەلگە ئىمە بە ساي كەم دەسلەپتىنمان لە ھەلبەرزاردنى بىرپارو قەزاوقەدەر شارمزا نىن، ئىمە لە ئاستى پىشنيار كردن دا نىن، بەلگە لە ئاستى بەندايەتتى و مل كەچى نواندن داين. بەندە بە ئەندازەى باومەرى تاقى دەكرىتەوھ ((أوعك كما يوعك رجلا منكم... پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى لەرز دەگرم بە ئەندازەى دو كەس لە ئىوھ كە تاو لەرز دەگرن))، ((أشد الناس بلاء الانبياء، ثم الصالحون... پىغەمبەران لە ھەمو خەلك پتر بەلا بارن، دواى ئەوانىش پياوچاكان، ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَرْسِ مِنَ الرُّسُلِ... تۆش ھەر وھكو پىغەمبەرە لىبىراو و نەبەزەكان، سوربە لەسەر كارەكەت و خۇراگر بە، وھك ئەوانىش خۇراگر بون. ﴿٣٥﴾ الاحقاف﴾.

((من يرد به خيرا يُصَبِّ منه... ھەر كەسى خوا چاكەى بۆ بوئ تۆشى بەلاو ناخۆشى دەكا)).

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَنَّكُمْ... بە تاقىتان دەكەينەوھ تا بزانيان، كى لە ئىوھ تىكۆشاوھو كىتان خۇراگرتر بوھ. بەراوردى دەنگو باسى ئىوھش دەكەين. ﴿٣٦﴾ محمد﴾.

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ... ئىمە ئەوانەى بەر لەمانىشمان بە تاقى كردهوھ. ﴿٣﴾ العنكبوت﴾.

لە شازادەيى وە بەرھەو دارتاشى

عەلى كورى (مەئمون)ى عەباسى ھەران رەواى كورى خەلىفە لە كۆشكىكى جوان و رازاوەدا جىنيش بو، نازو گۆزى دنياى لە ژىر دەست بو، رۆژى لە رۆژان لە تەلارى^{٥٧٣} كۆشكەكەيەوھ سەرنجىدا، كرىكارىكى بەرچاو كەوت كە بە دىزايى رۆژ

رەنجى دەگىشا، لە چىشتەنگا و^{۵۷۴} دا لە كەنارى رېوبارى دىجلە دەست نوڭزىكى دەگرتو دو پكات نوڭزى دەكرد، لە بەرەبەرى^{۵۷۵} رۆژئاوا بەرەو مال دەگەراپەوه، رۆژى لە رۆژان داواى كرىكارەگەى كردو (لەمەر پارى گوزەرانى) پرسىارى ئى كرد، ئەويش وەلامى پيدا كە هاوسەرئىك و دو خوشك و دايكىكى ھەيە و رەنجيان لە پىناودا دەگىشىو، ھىچ سەرچاوەيىكى بژىوى نىە مەگەر ئەو كرىكارىە نەبى، لە بازار دىكاو، ھەمو رۆژىكىش بەرپۆزەو لەگەل رۆژئاوايون بە بەرھەمى رەنجى رۆژانەى رۆژو دەشكىنى، گوتى: ئايە بە ھىچ شتى ئاتاج نى؟

گوتى: نەخىر سوپاس بۆ خواى راھىنەرى جىهان.

(شازادە) كۆشكەگەى جىدەھىلىو، واز لە فەرمانرەوايەتى دىنىو، سەرى خۆى ھەلدەگرتو ون دەبى، داواى سالانىكى زۆر بە مردويى دەدۆزىتەو دەزانن لەو ماوھەدا لەلاى ولاتى خۇراسان كارى دارتاشى كردو، چونكە بەختيارى خۆى لەم كاردا وەدى كردو نەووك لە كۆشك و تەلارى، ﴿وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ وَقَرُّهُمْ ... ئەو كەسانەش، كە ھاتونە سەر راستە پى، پىتر شارەزەميان دەكاو ترسى خويان پىتر دەخاتە دلەو. ﴿۱۷﴾ محمد ﷺ .

بە ساي ئەو بەسەرھاتە داستانى ياومرەنى ئەشكەوتەم پىر كەوتەو، ئەوانەى لەگەل پاشا لەناو كۆشك و تەلاردا دەيانگوزەران، كەجى ھەستيان بە دل تەنگى و پەشىوىو، نىگەرەنى دەكرد، چونكە ئەم كۆشكە بىت پەرسىتى و بى باومرپى تىدا بو، ئەم كۆشك و تەلارەميان بەجى ھىشتو، يەكئ لەوان گوتى: ﴿... فَأَوْأَى إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَاقًا ... سا بەم غارە^{۵۷۶} پەنا بەرن، پەرورەين و مەبەر بەزەبى خۆيتان دەخاو ھۆيەكى واشدەرەخسىنى بە ئاواتو بگەيىنى. ﴿۱۶﴾ الكهف ﷻ .

۵۷۴) بەيانيان كاتى رۆژ بەرز دەبىتەو.

۵۷۵) نزيكى خۇرئاوا بون.

۵۷۶) بەم ئەشكەوتە پەنا بەرن.

كونى دمرزى لەگەل دۆستاندا گۆرمپانە... جیگای تەنگەبەر لەگەل باومپرو
خۆشەویستی و دۆستایەتیدا بەراوەلەو فراوانەو زۆرکەس وەخۆ ھەلەمگەری،
(جفاننا لىزوف الدار جفان... پیلوی چاوەکانمان بۆ میوانان لەگەن^{۵۷۷} .

یەكێ ئە ھۆكاری دەردەسەری و خاكەساری دانیشتنە لەگەل رەزاگرانان

(پیشەوا) (ئەحمەد) دەفرموی: رەزا گرانان ئەوانەن شتی زیاد وەگەل دین
دەمدەن ھەندئ دەلین: بەدکار و خراپەکاران، ھەندیکیش دەلین: بەد سروشتان،
ئەوانەى لەگەل بیروپراتیک ناکەنەو، لە ھەلس وکەوتیاندا ساردو سرن، ﴿... كَانَهُمْ
خُشْبٌ مُّسَدَّدٌ... ئیژی دارن بە دیوار ھەلپەسیراون. ﴿٤﴾ النافقون .

﴿... لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾ ﴿٧٨﴾ النساء ﴿... وەكو لە ھیچ قسەیک تێ نەگەن
واپە!.

(پیشەوا) شافعی دمربارمیان دەلێ کاتی رەزاگران لەلام دادەنیشی وا گومان
دەبەم ئەو لایەى ئەو لێ دانیشتووە زەوی بەولادا لاسەنگ بوە.

(ئەعمەش) کاتی رەزاگرانیکى بینیب، دەیگوت: ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا
مُؤْمِنُونَ... ئەى پەرەمردیارمان! ئەو پەتایەن لەسەر لایە، ئیمە باومپریمان ھینا.
﴿١٢﴾ الدخان .

(ئەبن تەیمیه) ئەگەر لەگەل رەزاگرانێ دانیشتبايە، دەیگوت: دانیشتن لەگەل رەزا
قورسان وەكو تەى سێبەرۆ^{۵۷۸} واپە، ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيْٓءِ آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ
عَنْهُمْ... ھەر گە ئەوانە دەبینی دمربارەى نیشانەکانمان خراپ دەدوین تۆ پرویان لێ
ومرگێرە. ﴿٦٨﴾ الأنعام .

۵۷۷) مانای چاوتیری و جوامیری دەگەینە.

۵۷۸) تەى سێ بەرۆ ئەو جۆرە تەییە بە سێ پۆز جارێ توشی دێ.

﴿... فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ ... له گه ئيانا دامه نيشن. (۱۶۰) النساء﴾ .

((مثل المجلس السيء كنافخ الكير... هاونشینی خراپ وهكو كوره چي وايه^{۵۷۹})).

بيگومان ږهزاگرانترين كهس به سهر دلانه وه ئه و كه س ه يه له خورپه وشتي بهرز دهست به تاله، له كرده ي بئ وینه كه م دهرامه ته، كه سيكي نارمزو بازه، بؤ هه واو هه وه سي ملكه چه.

﴿... فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ ... ئيوه نابئ - هه تا نه و باسه نه گورن- له گه ئياندا دابنیشن، دهنه ئيوه ش نه وسا وهكو نه وان دهبن. (۱۶۰) النساء﴾ .

(ئيبن قهيم) ده ئئ: نه گهر كه سيكي ږهزا گرانت توشهات به لاشهت ږوي تي مه كه، به لام به گيان و ږوح پشتي تي بكه و له وي مه مينئ، هه روهكو بلئي گويچكهت وته كانئ نابيستئ و چاوت ږوخساري نابينئ، هه تا نه و كاته ي خوا نه و به لايهت له يه خه ده كاته وه.

﴿... وَلَا تَطْعَمَنَّا مِنْ أَغْفَلْنَا قَلْبُهُ، عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوْنَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا ... گوي له مستي كه سي مې به كه نه مانه يشت دئي يادي ئيمه بكاو هه ر له شوين نارمزوي خويه و كاري له راده دمرچوه. (۲۸) الكهف﴾ .

بؤ نه وان ه ي به لا بارن

له فهرموده ي راستي پيغه مېه ردا ﷺ هاتوه: (خواي گه وړه دمفه رموي) ((من قبضت صفيه من اهل الدنيا ثم احتسبه عوضته منه الجنة ... هه ركه سي يه كي له دؤست و خو شه ويستاني دنيا م لي سنده وه دواي نه وه چاوي له پا داشت و خه لاتي خوا بو نه وا به هه شتي له بري نه وه پئ ده دم)). بوخاري گير اويه ته وه.

بە ھەمان شیوہ لە ھەرمودەییەکی راستی تریشدا ھاتووە: (خوای گەورە دھەرموئ) ((من ابتلیتہ بحیببیتہ عوڑتہ منھما الجنة ... ھەرکەسێ بە لیسەندنەوہی دو خۆشەویستەکانی - واتە دو چاوەکانی - تافی بکەمەوہ لەبری چاوەکان بەھەشتی پی دەدەم.

﴿... فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَرُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ...﴾ لە راستیدا چاو کۆر نابن، ئەو دلانە کوێر دەبن کە جییان لە ناو سینەکانە. ﴿٤٦﴾ الحج .

لە ھەرمودەییەکی راستی تریشدا ھاتووە:

((ان الله -عزوجل- اذا قبض ابن العبد المؤمن قال للملائكة: قبضتم ابن عبدي المؤمن؟ قالوا: نعم. قال: قبضتم ثمرة فؤاده؟ قالوا: نعم. قال: ماذا قال عبدي؟ قالوا حمدك واسترجع. قال: ابنوا لعبدي بيتا في الجنة، وسموه بيت الحمد... خوای بەرزو توانا ئەگەر گیانی پۆلەیی بەندەییەکی برۆاداری کیشا بە فریشتەکانی دەلێ: گیانی پۆلەیی بەندەیی منی برۆادارتان کیشا؟ دەلێن: بەلێ. دھەرموئ: جەرگی بەندەیی منتان برێ؟ دەلێن: بەلێ. دھەرموئ: بەندەیی من چی وت؟ دەلێن: سوپاسی تۆی کردو بۆ لای تۆ گەراپەوہ. دھەرموئ: خانوێک بنیات بنێن بۆ بەندەیی من لە بەھەشتدا، ناویشی بنێن خانووی سوپاس و ستایش)). تیرموزی گێراویەتەوہ.

ھەروەھا دەگێرێنەوہ: لە پۆزی سەلا کەسانێک خۆزگە دەخوازن بە مەقسەست تیکە تیکە کرابان^{٥٨٠}، چونکێ چاویان بەسەرمنجای خێرو پاداشتێ بەلاباران دەکەوێ.

﴿... إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ...﴾ بێ گومانە ئەو کەسانەیی خۆپارگرن، بە تەواوی و بە بێ حیساب پاداشی خۆیان وەردەگرن. ﴿١٠﴾ الزمر .

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ ...﴾ ھەر لە سای ھێمنی دابن، چونکە ئێوہ خۆپارگرن بون. ﴿٢٤﴾ الرعد .

﴿... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا ...﴾ ئەو پەروەرێمان! وا بکە خۆپارگرن بین. ﴿٢٥٠﴾ البقرة .

﴿... وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ... خُورَاگَر بې! دياره خُورَاگَر تنيشت هەر بې خوايه.﴾
 ﴿النحل ۱۲۷﴾ .

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ... سا خُورَاگَر بې، چونكه بې ئىنى خوا راسته.﴾ ﴿۷۷﴾ غافر ﴿...﴾
 له فەرمودەشدا ھاتوۋە: ((ان عِظَمَ الْجَزَاءِ مِنْ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وان الله اذا احب قوما ابتلاهم، فمن رضي فله الرضا ومن سخط فله السخط... پاداشتی گەورە لە تاقیکردنەوێ گەورەدايە، ئەگەر خوای گەورە گەل و نەتەوێیەکی خۆشویست تاقیان دەکاتەو، جا ھەرکەسێ بێ قایل بێ پەزامەندی خواو دەست دێنێ و ھەر کەسیکیش نا قایل بێ خەشم و قینی خوا و دەست دێنێ)). تیرموزی گێراوێتەو.
 بێ گومان لە کارسات و مەینەتباری چەند مەسەلەیک رەچاودەکری: ئارامگرتن و قەدەر و پاداشتی خوا، با بەندەش دُنیا بێ ئەو کەسە دەرگرتەو ھەر ئەویشە دىبەخشی، ئەوێ لیشت دەسێنێ ھەر ئەویشە بۆ تۆی بەرپەوا دەبینێ، ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا ... خودا فەرمانو پێدەدا، ھەرچی مالى ئەمانەتە بیانەنەو بە خواوەنیان.﴾ ﴿النساء ۵۸﴾ .

دیمەنى یەکتاپەرستی

یەكێ لە دیمەنەکانی یەکتاپەرستی لە کاتی ئازار و ئەشکەنجەدا (دوچاری ئازار بێ گەشتنە بە دەستی خەلکەو) لە چەند بەش پێک ھاتو:

۱- دیمەنى چاوپۆشی: ئەویشیان دیاردەى سینه پاکى و بى خەشى و بى لەکەییە لە بەرابەر کەسانى ئازارت دەدەن و پێرای ئەوێش خێرو چاکەت بۆ دەوێ و ھەز دەکەى قازانج و سودى پێ بگا، ئەویشیان پلەیکى گەورەتر و بەرزترە، ئەو پلەیکە قۇناغى یەکەمى بە رِق خواردنەو دەست پێ دەکا، رِق خواردنەو ئەوێ: تۆلە لەو کەسە ناکەیتەو کە ئازارى پێ گەیاندى، قۇناغى دوەمیش چاوپۆشینە، ئەویشیان ئەوێ، لێ دەبوری و ئەو ھەلەیکە دىبەخشی. قۇناغى سێیەم چاکە

كارىيە، ئەويشيان ئەوھىيە: لە پىيائ ئەو خراپەيەي دەرھەقى كردوى چاكەي لە
 گەلدا دەكەي، ﴿... وَالْكَظِيمِ الْعَبِطَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ
 الْمُحْسِنِينَ﴾... ئەوانەش كە پكى خۇيان دەخۆنەووە لە مەردم چاوپۆشى
 دەكەن، خوا چاكەكارى خۆش دەوین. ﴿۱۳۲﴾ آل عمران.

﴿... فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...﴾ كیش لەتۆلە چاوپۆشى و كۆشش بو
 ناشتی بكا پاداشتی لەسەر خوايە. ﴿۱۴۰﴾ الشورى .

﴿... وَلَيَعْفُوا وَلَيَصْفَحُوا...﴾ ٥٨١ چاويان لىبپۆشنو لە هەلەكانيان ببورن.
 ﴿۲۲﴾ النور .

لە ئەسەردا هاتو: ((ان الله أمرني ان اصل من قطعني، واعفوا عمن ظلمني،
 وان اعطي من حرمني... خوا فەرمانى پى داوم سەرەدانی ئەو كەسە بكەم
 هاموشوى لى بچريوم، چاوپۆشى لەو كەسە بكەم ستمى لىكردوم، بەو كەسە
 بىهخشم دەستى لە من گرتۆتەووە.

۲- ديمەنى قەزاو قەدەر: ئەويش ئەوھىيە دلتيا بى ئەوھى توى نازار داوہ تەنيا بە
 قەزاو قەدەرى خوايە، ئەو بەندەيە يەكێكە لە ھۆكارەكانو، ئەندازەگىرو
 بپياردەر تەنيا خوايە، ئەوسا ملت كەج دەبى و دلت بو پەرورمرديارت دادەمركى.

۳- ديمەنى پاكبۆنەووە لە تاوان: ئەويشيان ئەوھىيە ئەو نازارەي پىتگەييوە مايەي
 لاچونى گوناھو ھەلومرەينى تاوانە، ھەلەو پەلەت رەش دەكاتەووە پلەو پايت
 بەرز دەكاتەووە، ﴿... فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي
 وَقَاتَلُوا وَقَاتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ...﴾ ئەو كەسانەي لە زىدى خو دەركراونو
 لە راي من نازاريان ديوەو چوئە خەزاو دژى منيان كۆشتى يان بە كۆشت چو
 بن، بى گومانە گوناھيان دەكوژىنمەووە. ﴿۱۹۵﴾ آل عمران .

يەككى لەو كارزانی و تیگەیشتنەى بە زۆرىك له برواداران بەخشاوه، هەلكيشانى
 رەگى دوژمن كاریه، ﴿... أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ
 حَمِيمٌ ... تۆ هەمیشە وەرامى چاكتر بدهوه، ئەوسا كەسى كە لەگەڵ تۆدا دوژمنه،
 دەبیته دوستی نزیكت. ﴿۲۱﴾ فصلت.﴾ .

((المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده...)) موسلمان ئەو كەسەىه موسلمانان لە
 دەست و زمانى بى وەى بن^(۵۸۲) .

مەبەست ئەوەیە: بە رۆیكى خوش و گەش و قسەى نەرم و نیا ن رۆبەپروى ئەو
 كەسە ببیتەوه، كە نازارى پێ گەياندوى، بۆ ئەوەى ریشەى دوژمنیەتى لە ریشەوه
 هەلكیش و كێپەى گری رەقە بەرى بكوژینیتەوه، ﴿وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ
 أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ ... تۆبە عەبدانى مە بێژە جى باشترە ئەوه بێژن، چونكە
 شەیتان سۆدرمى و لە نیودا دەكا. ﴿۵۳﴾ الإسراء.﴾ .

یەككى لە دیمەنەكانى یەكتاپەرستى لە مەر ئەو كەسەى نازارت پێ دەگەیهنى:
 دیمەنى هەست كردنە بە كەم و كورى هەوا و ناردەزوت: كەوا بزانی ئەگەر بە سەى
 تاوانى تۆ نەبواپە ئەو كەسە بەسەرە تۆدا زال نەدمبو ﴿أَوَلَمَّا أَصَبْتُمْ مُمْصِيَةً قَدْ
 أَصَبْتُمْ مِثْلَهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ ... ناخۆ زانیو لە دوژمن دوچارى
 زیان هاتن - كە جارێكىش دو ئەومندەو زیان لێدان - هیچ پرسیتان: زیانەكەمان لە
 جى بو؟ بێژە: لە خۆتانەوه بو، خوا بۆ هەموشت توانایە. ﴿۱۱۵﴾ آل عمران.﴾ .

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ... هەرگا توشى بەلایەك
 بون، بەهۆى كردەوهى خۆتانە. ﴿۳۰﴾ الشورى.﴾ .

(۵۸۲) بى زیان بن.

(۵۸۲) شەپرو لە نیودا دروست دەكا.

دیمەنئیکی تری گەورە ھەییە، ئەویش بریتییه لەووی: خوا تۆی بە ستمە لیکراو داناوە نەوێک بە ستم کار، ئەوسا سوپاس و ستایشی لەسەر دەکەیت.

ھەندئ لە پێشینان گوتویانە: خۆیە بێکە بە ستمە لیکراو نەوێک ستمکار. ئەو نمونەییەش وەکو دو کۆرەکانی ئادەم وایە، کاتێ چاترەکەیان دەلتی: ﴿لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسٍ يَدِي إِلَيْكَ لِأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ... ئەگەر تۆش دەستم بۆ درێژ بکەیت بە بێکۆژی من دەستم وەکەری ناکەم تۆ بکوژم. من لە خدا - کە ڕاهینەری دنیا - ترسم ھەییە. ﴿۲۸﴾ المائدة .

دیمەنئیکی تری زۆر جوان ھەییە، کە دیمەنی سۆزو میھرەبانیە: ئەویشیان ئەوھییە تۆ بەزەبییت بەو کەسەدا دیتەو کە ئازاری پێ گەیاندوی، بێ گومان شیای بەزەبی پێدا ھاتنەوھییە، چونکە سور بونی لەسەر ئەو ئازاری موسلمانێ بەداو بە سە ئەو گەزارەیی و ^{۵۸۴} بێ شەرمی بەرامبەر خوا بنوینئ: جیگای خۆیەتی دلت پێ بسوتئ و سۆزت بۆی بجوتئ، ھەول دەی لەو تەنگژمیە دەرزیکیە، ((أنصر أخاك ظالماً أو مظلوماً ... بەرگری لە برا یەکەت بکە چ ستمکار بێ یا ستمە لیکراو ^{۵۸۵} .

کاتێ "میسەح" (ئەبوبەکر) ئازاردا لەمەر ناموسو ئابروی عائشە کچی، (ئەبوبەکر) سویندی خوارد چی تر یارمەتی نەدا، چونکە (میسەح) کەسیکی ھەزار بو (ئەبوبەکر) بژیوی ژیانی ئەدا، خۆی گەورە ئەو ئایەتە دابەزاند: ﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ... ئەوانە لە ناو تاندا دەوڵەمەندن سویندی نەخۆن کە خەزان و ھەزاران و ئاوارەکانی ڕای خۆدا بێبەش دەکەن. بەلا چاویان لیبپۆشن و لە ھەلەکانیان ببورن، مەگەر ئیو ھەز ناکەن خوا لە گوناھو ببورئ؟ ﴿۲۲﴾ النور .

(۵۸۴) بێ شەرمی.

(۵۸۵) مەبەست لە بەرگری کردن لە ستم کار ئەوھییە ڕۆی پێ نەدرئ ستم بکا ھەروەکو لە کۆتایی ھەدیسە کەدایە.

(ئەبۇبەكر) گوتى: بەئى پېم خۆشە خوا لېم ببورى دەستى كردهوۈ بە يارمەتى دانى و چاوپۇشى ئى كرد.

(عوپەينە) كورى (حىصن) بە عومەرى (كورى خەتابى) گوت: ئەوۈ چپە ئەى عومەر؟ سوپند بە خوا تۆ مافى تەواومان پىنادەى، دادوۋرەنەش فەرمانپەرۋايەتيمان ناكەى، عومەر وىستى سزى بدا، (كورى) كورى (قەيس) گوتى: ئەى ئەمىرى بېرواداران خوای گەورە دەفەرموئى: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ... چاوپۇشەو فەرمان بە كارى چاك بدەو لەو نەزانا نەواز بېنە. ﴿الأعراف﴾ .

گوتى: سوپند بە خوا عومەر لەوۈ زياتر سنورى نەبەزاندى، چونكە خورپوشتى وابو، كە كتيبي خويان بۇ خويندبايەوۈ راستەوخۇ ھەئوۋستەى دەكرد.

پېغەمبەر يوسفنىس بە براپەكانى دەئى: ﴿قَالَ لَا تَرْيِبْ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ بِغَفْرِ اللَّهِ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ... ئيمرۇ زندهو لەسەر نەماوۈ، خودا خەتاتان دەپۇشى و ھەر خۇى لە گش بە بەزمىەك دئسۆزترە. ﴿يوسف﴾ .

پېغەمبەرى خواش ﷺ لەناو كۆمەئىك لە گاۋرەكانى قورپەش، ئەوانەى دژايەتيان كردو شار وەدمريانكرد، دەفەرموئى: ((لیس الشديد بالصُّرعة، انما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب... ئازا ئەو كەسە نيە ھەميشە لە زۆرانبازيذا زالە، بەئگە ئازا ئەو كەسەيە لەكاتى تورپەبوندا دان بەخۇى دادەگرئ. ھەندئ دەئىن: لە ئىنجىلدا ھاتوۈ: ئەو كەسەى جارى ھەئەى دەرھەق كردوى ھەوت جار لىي ببورە.

﴿...فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ... كَيْش لە تۆلە چاوپۇشى و كۆشش بۇ ئاشتى بكا، پاداشى لەسەر خودايە. ﴿الشورى﴾ .

مەبەست (لە وتەى پېشو) ئەوۋەيە: ھەركەسى جارىك ئازارت پى بگەينەى، تۆ ھەوت جار لىيوردەى خۆتى بۇ دوبارە بكەوۈ، تاوۈكو ئايىن و ئابروت پارىزراو بى و، دئىشت ئاسودە بى، بى گومان تۆلە لە پەگو خوين و، خەوتن و ھەسانەوۈ و ئابروى خۆت دەكەيتەوۈ نەك لە نەيارانت.

هيندیه‌كان پەندىكىيان ھەيە دەلّين: "ئەوھى بەسەر نەفسى خۇيدا زال دەبى: ئازاترە لەوھى شارىك ئازاد دەكا".

﴿... إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجَعْتِ﴾ ... نەوس ھەمو خراپەيەك بە بياو دەكا، مەگين ئەوى پەروەندەم بەزەيى پىدايىتەوھ. ﴿٥٢﴾ يوسف ﴿﴾ .

ھەلۋەستەيەك

"بەلام نزاو پارانەوھى يونس پىغەمبەر، بى گومان ئامارى ئەوپەرى يەكتاپەرستى و بە پاك دانانى پەروەردىارى بەرزو توانايە، دان پى دانانى بەندە بە ستەم و تاوانەكانى، باشتىن داوودەرمىانى خەم و پەژارەو مەينەت بارىە، بۇ جىھەجىبونى خواستەكانىش باشتىن ھۆكارى گەيشتە بە خاى بى ھاوتە، بە راستى يەكتاپەرستى و بە پاك دانانى خاى پەروەردگار، ھەرچى نىشانەى تەواوى و بى لەگەيى و ئى بە دور گرتنى ھەرچى نەنگى و ناتەواوى و وىچواندەنە لە خۆو دەگرن.

دان پى دانانى بەندە بە ستەم و تاوانى، باومرەبەون بە ياسا و رىساي خواو پاداشت و سزاي خوا دەگەيەنى، (ئەو دان پى دانانە) وا پىويست دەكا بەندە مل كەجى بنويىنى و بۇ لاي خودا وەگەرپى، دەست لە تاوان و ھەلەى ھەلگرن، دان بە بەندايەتى خواو ئاتاج بونى بە پەروەرنەدى دابنى، لىردەدا جوار شت ھەيە دەتوانى پىيان لە خوا نزيك ببىيەوھو داوايان پى بکەى: يەكتاپەرستى و، خوا بە پاك دانان، بەندايەتى و، دان پى دانان".

﴿... وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ ﴿١٥٠﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥١﴾ ﴿١٥١﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ... مژدە بدە بەو كەسانەى خۇراگرن. ئەو كەسانەى كە توشى چۆرتەمىك دەبن ئىزن: ئىمەش ھەر ئى خواين و ھەر بۇ لاي ئەو دەچىنەوھ. خىرو بىرو بەزەيى پەروەردىاريان بۇ دەبارى و شارمزا لە رى ئەوانن. ﴿١٥٧﴾ البقرة ﴿﴾ .

بە دەرو دەرون بايەخ بەدە

دلى پاك و بى گەرد بە ساي بەرگ و پۇشاكى پاكە، لەوبارمە و تەيەكى پەر و اتا و قەشەنگ ھەيە، ئەويش ئەو مەيە ھەندى لە كاراشنايان دەلەين: ھەركەسى بەرگ و پۇشاكى چلگن بى، ناخ و دەرونى لىخن دەبى. ئەو ھەشيان شەتەكى پۇن و بەرچاوە.

خەلگەنەكى زۆر بە ساي شەر و شەپەرەي و پەيس و چلگن، يا نالەكى پەرەتوك خانەكەي، يا پەرەپوتى و نابوتى مائەكەي، يا شەلوقى وادە بەلەين و بەرنامەي پۇزانەي ژيان تال و پەشەكاون، ئەو بونە و مەرش لەسەر ياسا پەخساوە، جا ھەركەسى لە ناوەرەكى ئەم ئايەنە ھالى بى تى دەگا كە ئەم ئايەنە بۇ ئەو ھاتەو ژيانى بەندە، كەم تا زۆرى، چوك تا گەورەي پەك خات، ھەمو شەتەكىش لەم ئايەنەدا لە جەي خەيەتى، ﴿... مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ...﴾ لە ناو ئەم كەتەبە ھەيچ شەمان ھەنەبەردەو. ﴿٣٨﴾ الأنعام .

لە فەرمودەيەكەشدا كە تەرموزى دەي گەپرەتەو ھاتەو: ((إِنْ اللَّهَ نَظِيفٌ يَحِبُّ النَّظَافَةَ... بە راستى خوا پاكە و پاكەشى لا خۆشەويستە)).

ئەو فەرمودەيەش لە (صحيح) (مسلم) دا ھاتەو: ((إِنْ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ... خەي گەورە جوانەو و جوانەيشى خۆش دەو)).

ھەروا لە فەرمودەيەكى (حسن) دا ھاتەو: ((تَجَمَّلُوا حَتَّى تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فِي عِيُونِ النَّاسِ... خۆتان پەزەينەو ھەتەو دەكو لە بەرچاوى خەلەكەدا وەكو نەونەيەكى بەرچاوتان لیدە)).

بايەخەدان بە خۆشەوین: قۇناغى يەكەمى جوانەيە. بوخارەش ئەو فەرمودەيە دەگەپرەتەو: ((حَقٌّ عَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسْمَهُ... پەويستە لەسەر مۇسلمان لە ھەمو ھەوتەيەكەدا پۇزەيكەيان خەي بشەو، سەر و لاشەي پاك كاتەو)).

بە لای كەمەو ھەوتەي جارىك. بەلام ھەندى لە پەيواچاكان ھەمو پۇزەي جارىك خۆيان دەشۆرى، وەكو دەگەپرەتەو (عوسمان) ي كۆرى (عەفان) يەكەي بۆە لەوان،

﴿... هَذَا مَغْسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ... ئەمە سەرچاۋەيەكە بۇ مەلەكردن دەس دەداو ساردىشە، دەشكرى لىيى بخۆيەۋە. (۱۴) ص﴾.

خووپرەۋىشتى نەزادى و سىروشتى بەشىكىن لە جوانى: ۋەكو ھىشتەنەۋەى پىش، سىمىل ھەلپاچىن، نىنۇك قىرتاندىن، لابرەنى موى زىدەى لاشە، سىۋاك كىردن، بۇن خۇشى، پاكاكردنەۋەى دەم و ددان، شۇرىنى بەرگ و پۇشاك، بايەخدان بە دىمەن و روخسار، بى گومان ئەو خووپرەۋىشتانە لەۋانەن ھەست و ناخ شاد و گوشاد دەكەن. پۇشاكى پەنگ سېش مايەى جوانى، ((ألبسوا البياض، وكفنوا فيه موتاكم... بەرگى سېى بېۋىش و، مردوھەكانىشى تىدا بىئىزن.

بوخارى جىباسىكى نوسىۋە بە ناۋى: پۇشىنى بەرگى سېى: ((إن الملائكة تنزل بثياب بيض عليهم عمام بيض... فرىشتە دادەبەزن بەرگى سېيان لەبەرەۋە مېزەرى سېيان لەسەرە. بەشىكى تىر جوانى برىتىيە لە، پىك و پىزكردنى ۋادەۋ بەلئىن لەناۋ دەفتەرىكى بىكۆلەداۋ، پىكخستى بەرنامەى رۇزانە، كاتىك بۇ خويندەۋە، كاتىك بۇ موتالاۋ و رەبۇنەۋە، كاتىك بۇ بەندايەتىۋ، كاتىك بۇ ھەسانەۋە، ﴿... لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ... بۇ ھەمو كارىك ۋەختىكى تايبەتى ھەيە كە نوسراۋە. (۳۸) الرعد﴾.

﴿وإن من شيء إلا عندنا خزائنه وما ننزله إلا بقدر معلوم... گەنجىنەى ھەمو شتىكىش لاي ئىمەيەۋە ئەۋەشمان ھەر بە ئەندازەى دىارىكراۋ ناردۇتە خوار. (۱۱) الحجر﴾.

لە پەرتۇكخانەى كۇنگرىس لەسەر تابلىۋىەك نوسراۋە: بونەۋەر لەسەر ياسا بىنات نراۋە. ئەو ۋەتەيە راستە، ھەموياساكانى ئاسمانى داۋاى پىك خستى و يەك پىزى و لىك و پىكى دەكەن، خۋاى بەرزو بى ھاۋتا ھەۋالى داۋە كە بونەۋەر لە گۆترەۋ بە گالتەۋ گەپ نەھاۋتە ئاراۋە، بەلكە بە قەزاۋ قەدەرى خۋاۋ بە ياساۋ پىسا ئەندازەگىر كراۋە: ﴿الشمس والقمر بحسبان... خۇرو ھەيقىش - بە ئەندازە - دىن و دەچىن. (۵) الرحمن﴾.

﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾
... نە خۆر توانای ھێندەى ھەيە بگا بە مانگ، نە شەو وەپیش پۆژو دەکەوێ. سەر
لە بەریش لە ئاسمانێک مەلە دەکەن. ﴿۴۰﴾ یس ﴿﴾.

﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ ... ھەیفیش ئیمە بۆمان دانا بە
چەند قوناغاتى پەڕ! تا وای لیدی، وەك پەلى كەونى وشكەلى ٥٨٦ دارى خورما،
دیتە بەرچاو. الْقَدِيمِ ﴿۳۹﴾ یس ﴿﴾.

﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَاتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّبَتَّغُوا
فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ وَكُلُّ شَيْءٍ فَضْلَنَاهُ تَفْصِيلًا ... شەوو
پۆژمان بە دو نیشانه نیشان دان: نیشانی شەومان داكوژاند، نیشانی پۆژیشمان کردە
ھۆى دیتى، تا بگەرین بەشوین پۆژى، كە پەرورنەدەتان دەیداو لە ژمارەى سائەكان و
ژماردنێ سەرو دەرچى، ھەموشتەمان بە وردى شى كردۆتەوھ... ﴿۱۲﴾ الإسراء ﴿﴾.

﴿... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا ... ئەى پەرورنەدەمان! تۆ ئەم دەزگایەت بە فێرۆ
ساز نەداوھ. ﴿۱۱﴾ آل عمران ﴿﴾.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْنٍ ﴿۱۶﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهَا لَتَّخَذْنَاهُ
مِّن لَّدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ... ئیمە ئاسمان و زەمین و ھەرچى لە ناو ئەواندايە بۆ لە
یستۆك ٥٨٧ دروس نەکرد ئەگەر ئیمە گەرەكمان با لە یستۆكێك ھەلبێزیرین، ھەر لای
خۆمان ھەلمان دەبژارد. ئەگەر بمانویستایە ئەو كارە بكەین (ھەردەمان كرد) ﴿۱۷﴾
الأنبياء ﴿﴾.

﴿... وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بَيِّزْهُ: دەسا وەكاركەون. ﴿۱۰۵﴾ التوبة ﴿﴾.

فهيله سوفه کانی یونان نه گهر ويستبايان چاره سهری که سی بکه ن که به خه م و په ژاره و نیگه رانی و نه خوشیه دهرونی ه کان گیرؤده یه: زوریان لی نه کرد بجی له کشت و کال و باخ و بیستان کار بکات، ته نیا ماومیه کی که می پی ده چو ده گه راپه وه سهر هیمنی و نارامی و باری پی شو.

﴿... فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا ... شانه و شان تییدا بگه رین. (۱۰) الملك﴾ .

﴿... وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بیژه: ده سا وه کار که ون. (۱۰۵) التوبة﴾ .

بی گومان نه وانه ی به ده ست و قامی خو یان کار ده که ن له هه مو که س به خته و مرو ئا سوده و دل آرام ترن، بروانه نه و پیشه کارانه چو ن به سای جم و جو لیان چوست و چالاک و کارامه بیان، هیزی لاشه و شادی دل یان به ده ست هی ناوه، ((واعوذ بك من العجز والكسل... په نا ده گرم به تو (خوا یه) له ده ست و سانی ته و مزه لی)).

په نا بو خوا ببه

الله: ناویکی گه وره و شکو داره، له هه م و ناوی ناسراوتره، مانا و واتی ه کی وردی لی و مرده گیر، گوتراوه: له وشه ی (أله)، و مر گیراوه، نه و ناوه یه دل ه کان په نای بو دمه ن، خو شیان ده وئ، پی شوازی لی ده که ن و، پی قایلن، پی دمه سره وین، نه و دل ه ناتوان به جگه له خوی بی ها و تا بسره وئ و ئارام بی و ئو قهره بگری، هه ر له بهر نه و هیه پیغه مبه ری خوا ﷺ فاتیمه ی کچی فی ری دوعا و نزای ته نگانه و ناخو شی ده کا: ((الله، الله ربی لا اشرک به شیئا... خوا، خوا په روه ردیارمه هیچ شتی به هاوبه شی وی دانانیم. نه وه فه رموده یه کی راسته، ﴿... قُلْ اَللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ... بیژه: هه ر خدا ناردویه. تو ئیتر وازیان لی بی نه با به گالته کردنه وه خو خه ریک که ن. (۱۱) الانعام﴾ .

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ... هەر خۆی دەستەلاندەر بەسەر بەندهکانیدا.﴾
 ﴿الأنعام﴾ ۶۱ .

﴿... اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ... خودا دەربارەى عەبدانى بە فیانه.﴾ ﴿الشورى﴾ ۱۹ .
 ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ... خودایان - وهکو پێویستە -
 نه ناسیوه. رۆژی سه لا زه مین هه مووا له ناو مشتی نه و دایه و ئاسمانانیش به دهستی نه و
 پێچراونه وه. خودا پاک و بهرزتره له و شتانهی نه و ان دهیکه نه شه ریکی.﴾ ﴿الزمر﴾ ۷۷ .
 ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ... رۆژی که ئیمه ئاسمانی له
 چه شنی تواماری قافهز بو نویسنی، هه لده پێچین.﴾ ﴿الأنبياء﴾ ۱۰۴ .
 ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا... خودایه که نه م ئاسمانان و زه مینه ی
 راگرتوه که ناکه ون.﴾ ﴿فاطر﴾ ۶۱ .

هەر به خوا پشت ده به ستم

گه وهرترینی نه وانه ی هیمنی و هه داری به سه ر بهنده دادینن، په یوهندی به خوا
 به ستن و پشت پێوهیه ستنه، نه وهیه ته نیا چاوت له دۆستایه تی و چاوه دیری و به رگری
 نه و بێ، ﴿... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا... ئاخۆ ئاگات لێیه هاوناویکی هه بی.﴾ ﴿مریم﴾ ۶۵ .
 ﴿إِنَّ إِلَهِيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابُ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ... گه وهری من هه ر خودایه که
 نه م کتیبه ی ناردۆته خوار، هه ر بو خوشی سه ره رشتی چاگان ده کا.﴾ ﴿الأعراف﴾ ۱۶۱ .
 ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... با تی بگه ن که
 نه وانه ی دۆستی خودان، هه یج ترسیکیان له سه ر نیه و خه میش ناخۆن.﴾ ﴿یونس﴾ ۶۲ .

لەسەر سى شتان يەك دەنگن

ئەو كىتەپنامەم سەرنج داۋە كە بايەخ بە بواری نىگەرانی و دلاۋ دلى دەمدەن، ئەوسا چ كىتەپى فەرمودەنسا و وىژەران و پەرورمەدەكاران و مېزۈنوسانى پېشىنان بى، يا ئى دواى ئەوان بى، لەگەل بلاۋكراۋە، كىتەپى وەرگىپرەراۋى رۆژەھەلاتى و رۆژاۋايىيەكان و چەندىن خول و گۆھارېش، گەشتومە ئەو ئەنجامەى، ھەمويان لەسەر سى بنچىنە و بنەما كۆك و يەك دەنگن بۇ ئەوانەى چارەسەر و چابونەۋە دىل گوشادىان گەرەكە، ئەو سى بنچىنەيەش برىتىن لە:

يەكەم: پەيوەندى بەستىن بە خوا، گوڭرايەلى و بەندايەتى بۇ كردنى، پەنا بۇ بردنى ئەۋەشيان پلەى ھەرە بەرزى باۋەرە، ﴿... فَأَعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ...﴾ سا تۆش ھەر ئەو بپەرستە و دەبى بۇ پەرستى خۇراگىرى. ﴿٦٥﴾ مريم .

دوھم: داخستىن ھاىلى راپردوى، پىر لە ئاخ و داخ و ئەشكەنجە و ئازار، پىر لە مەرگەسات و ژىن و ژار، ھەلدانەۋەى لاپەرەيەكى نوئ و دەست پىكردنەۋەى رۆژىكى نوئ.

سىيەم: ۋازەينان لە داھاتوو پىشتگوى خستى، بى سەرقال نەبون و، خۇ پى خەرىك نەكردنى، لاگردنەۋە لە پىشېنى و چاۋەرۋانى و ترسو تۇقانى، بەلگە تەنيا لە سنورى ئەو رۆژەدا بىزىي كە تىيدا دىزىي.

(پېشەۋا) عەلى دەفەرەموى: ئومىدى بى مەوداتان نەبى، گەرەنەۋە لای خواتان لە بىر دەباتەۋە، ﴿... وَظَنُوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ﴾ ... لايان ۋابو ناگەرپنەۋە لای ئىمە. ﴿٣٩﴾ القصص .

وريا بە پىرۋاگەندە باۋەر نەگەى، چونكە خوا لە ئاستى نەيارانىدا دەفەرەموى: ﴿... يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ...﴾ ھەر ھەرايەك لەدژى خۇيان دەزانن. ﴿٤﴾ المنافقون .

سالانىكى زۆرە كەسانىك دەناسم، ئىستاش لەگەل دابى چاومپىي رېدوۋو كارەسات و مەرگەساتىكن كە بەرپۈيە كەچى ھەر نەگەيشە جى، بەردەوامىش خۇيان و خەلگانىشى پى دەرستىن، پاك و بى گەردى بۇ خوا چەندە تالە ژيان و حاليان!!
 وئەنى ئەوان بە وئەنى بەندكراۋىكى ژىر ئەشكەنجەى چىنەكانە، نەرىتى وان بەو شىۋەيە بەند كراۋ دادەنن لە ژىر بۇرپە ئاۋى لە ھەر خولەكى تىۋكى ئاۋى بەسەردا ھەلدمرۇزى، لە دەرمنجامى چاومپوانى ئەو دلوپە ئاۋانە ژىرى لە دەست دەداۋ شىت و سەرگەردانە. خۋاى گەۋرە بەو جۆرە باس لە دۆزەخىەكان دەكاۋ دەفەر موى: ﴿... لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَؤُنْوَ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِّنْ عَذَابِهَا ... نەپىيى مردنيان پىدەدەمن، نە جەزەبەى دۆزەخيان لەسەر سوک دەكرى. ﴿۳۶﴾ لاطر ﴿... لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ... لەۋىدا نەدەمرى نە زىندىشە. ﴿۱۳﴾ الأعلیٰ ﴿... كَلَّمَ نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَلَتْهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا ... ھەر كە پىستيان داپلۇخا، پىستى تريان بۇ دەگۆرپن. ﴿۵۶﴾ النساء ﴿...﴾

ئەۋەى دەت چەۋسىنىيەتەۋە بىدە دەس خوا

بەندە ئەۋەندە وىژدان و دادومرەى بەسە چاومپىي ئەو پۇژە بى كە خوا ھەمو دروست كراۋانى تىدا كۇ دەكاتەۋە، لەو پۇژەدا ستەم ناكرى، خۋاى بەرزو توانا خۋى دادۋەرە، شايدەو گەۋاھى دەرانىش فرىشتەكانن، ﴿وَنَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ... پۇژى قىيامەت چەندىن تەرازۋى بەرانبەر ۋەكار دەخەين. ئەۋسا بەقەد تۆمى وردىلەى دانە خەردەلىش دەخەينە پو ناھەقى لە كەس ناكرى. ئەۋسا بەسە كە ھەر خۇمان پى پادەگەين. ﴿۱۷﴾ الأنبياء ﴿...﴾

كيسرا و پيره ژنيك

(بوزور جمهور) داناو تيگه يشتوي فارس دهگيرپتتهوه: پيره ژنيكي فارس له قهراخ^{۵۸۹} كوشكي كيسراي دسه لاتدار له كوئيتيكد^{۵۹۰} به خوي و مريشكيك جينشين دهبي، پيره ژن سهرمداني لادييهكي تر دهكاو دهلي: ئهي پهروهردگارا ئهو مريشكه يه م به تو سپارد. كاتي پيره ژن له بهر چاوان ون بو، كيسرا له پيناوي بهر فردهردني كوشك و باخهكي كوئيته گه يان دارماندو سهربازه گانيشي مريشكه گه يان سهر برې، پيره ژن گهرايه وه روي له ناسمان كردو گوتي: پهروهردگارا، من ليتره نه بوم به لام تو له كوي بوي! خوي گه و ره مافي بو سهنده وه تو له ي بو كرده وه كوري كيسرا هه لمه تي بو باوكي بردو به چه قويهك له سهر پيخهفي خوي كوشتي.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ... تَوَّاهِ أُنْهَى غَيْرِي خُودَان، دَهترسيئن، مه گهر ههر خودا بهس نيه كه ناگاي له عهبيدي خوي بي؟﴾ (الزمر ۳۱) .

خوزگه هه مومان وهكو چاتريني دو كورهكي ئاده م ده بوين كه دهلي: ﴿لَنْ بَسَطَ إِلَهُ يَدَكَ لِنَقْلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِي إِلَيْكَ لَاقْنَلُكُ... ئه گهر توش دهستم بو دريژ بكهي كه بمكوژي، من دهسته وه گهري ناكمه تو بكوژم.﴾ (المائدة ۲۸) .

((كن عبدالله المقتول، ولا تكن عبدالله القاتل... بهنده ي كوژراوي خوا به، بهنده ي خوين پيژي خوا مەبه)).

بيگومان موسلمان پييرو بنه ماو په ياميكي ههيه له رقه بهري و تو له سهنده وه و كينه و كۆل ئي هه لپشتن بهر زتره.

۵۸۹) له تهنيشت.

۵۹۰) به چاوه خانويكي په رپوتو تهنگه بهر دهگوتري.

خۇبە كەمبىنى جارى وايه مايەى تۆكمەيى و تەواويە

﴿... لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ...﴾ پېتان وانەيى بۇ ئىوۋە خراپ دەيى،
بەلگو قازانچە بۇ ئىوۋە. ﴿۱۱﴾ النور .

ھەندى لە بلىمەت و ھەلگەوتوان بە ساي خۇگىرى و ورە بەرزيان رېگايان گرتەبەر،
سەبارەت بەوۋى ھەستيان بە كەم و كورپىكى زۆر كرد، زۆر لە زانايان لە پېشاندا
كۆيلەى ئازاد كراو بون، وەكو (ەتا) و، (سەعيد)ى كورپى جبيرو، (قەتادە) و،
(بوخارى) و، (تورمىزى) و، (نەبو ھەنەفە).

زۆرىش لە زاناو دانايان كە دەرياي شەرىعەت بون توشى نابىنايى ھاتن، وەكو
(ئىبن ەباس) و (قەتادە) و (ئىبن ئومى مەكتوم) و (ئەعمەش) و (يەزىد)ى كورپى
(ھارون).

لە زانايانى دوايش: وەكو شىخ (موھەممەد)ى كورپى (ئىبراھىم ئال شىخ) و شىخ
(عبدالله)ى كورپى (ھەمىد) و (شىخ ەبەدولعەزىز بن باز).

داستانى زۆرىك لە داھىنەرو كاراشناو ژىرو رەوانبىزانم خويندۆتەو، كە بە
دەردو بەلا گىرۆدە بون، ئەوھيان كۆيىر بو، ئەمىيان كەپ بو، يەككى تر لەنگ بو^{۵۹۱}،
ئەمەى تريان پەك كەوتە بو، لەگەل ئەوھشدا لە مېژودا جى پەنجەيان ديارەو بە
ساي زانيارى و داھىنان و دەرختىيان ژيانى مەرفايەتيان گەشانەو.

﴿... وَجَعَلَ لَكُم نُورًا تَمْسُونَ بِهِ...﴾ تىرىژىكتان^{۵۹۲} و مېيش دەخا، بەھۆى ئەو
بەرىدا برۆن. ﴿۲۸﴾ الحديد .

بروانامەى زانستى بالا ھەمو شتى نىە، خەمناك و دل تەنگ مەبە ناخو سىنەت
ويك نىتەو لە مەر ئەوۋى بروانامەى زانكۆ، يا ماجستىر، ياخود دكتورات و دەدەست
نەھىناوە بىگومان بروانامە ھەمو شتى نىە، دەشى ئەگەر جى خاوەنى بروانامەيىكى

(۵۹۱) شەل بو / شەلە بو.

(۵۹۲) تىشكىكتان و مېيش دەخا.

زانستىش نەبى بىدرەوشىيى و تى بىكۆشى خىرو بىيرىكى زۆرىش بۆ گەل فەراھەم بىيى. چەند جوان مەردى ناودارو پاىەدارو سود بەخش بەھۆى خۆ پى گەيانەند و کارامەيى و ورە بەرزى و خۆگرى پىگای سەرفرازيان گرتە بەر کەچى ھەلگىرى ھىچ بەلگە نامەو بىروانامە نەبون.

لەو سەردەمەى ئىستاشماندا خەلکانىكى زۆرم بىيى لە زانستى شەرعيدا لە بانگەوازو بىدارکردنەوى خەلکدا لە بىروپراو وىژەدا رۆشنا پەخشو کارىگەر بون، کەچى ھەلگىرى ھىچ بىروانامەيەكى جىھانى نەبون، وەکو شىخ بن بازو، (مالىکى) کورپى (نەبى) و، (عەقاد) و، (تەنتاوى) و، (ئەبو زوھرە) و، (مەودودى) و، (نەدەوى) و، کۆمەللىكى زۆرى تىرىش.

زانايانى پىشىنىش سەرنج دەو، ئەو بلىمەت و لى ھاتوانەش کە بە چاخە زىرپىنەکاندا گوزەريان کرد.

لەو سەر و ئەو سەرى دنياش بگرە بە ھەزاران ھەلگىرى بىروانامەى "دکتوراه" دەبىيى کە پىچەوانەى ئەوانە بون، ﴿... هَلْ تُحْسِنُ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ... نَاخَوْ ههست بە ھىچيان دەکەى يان نوزەشيان لى دەبىستى؟ ﴿۱۸﴾ مريم﴾ .

قايل بون و بە بەشى خۆرازی بون گەنجىنەيەكى بى بنە، لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتو: ((اَرْضُ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنَ اَغْنَى النَّاسِ ... لەو بەشەى خوا پىيداوى رەزامەندى بنوینە لە ھەمو کەس زەنگىن تىرى)). لە دەستکەوت و دەرامەت، لە خاوخىزان و منالەت لە پىشەو کارو فەرمانت رەزامەندى بنوینە ئاسودەيى و دلارامى وەدەست دىنى.

لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتو: ((الْغْنَى غْنَى النَّفْسِ ... دەولەمەندى ئەوہیە دلت دەولەمەند بى)). دەولەمەندى بە کەل و پەلى زۆرو مال و دارايى و پلە و پاىە نى، بەلگە دل ئاوەدانى و، رەزامەندى نواندن لەو بەشەى خوا بۆى دانائى دەولەمەندى.

لە فەرمودەى (سەحىح)دا ھاتو: ((اِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ الْغَنِيَّ النَّقِيَّ الْحَفِيَّ ... خوا بەندەى دەولەمەندى تەقوا کارى ^{۵۹۲} خۆ ھەشارى خۆشدەوى.

ئەو فەرمودەمەش: ((اللَّهُمَّ اجْعَلْ غَنَاءَ نَفْسِي قَلْبَهُ... خَوَايَه دەرلەمەندىكەى بخەيە دليەوہ.

(يەكك دەگىرپتەوہ) دەلى: لە فرۇكەخانە لەگەل خاوەن ئۆتۆمبىلىك سوار بوم، بەرمو يەكك لە شارەكان دەرپۇشتىن، بىنىم ئەو شوفىرە زۇر دل خۇش و شادمانە، سوپاس و ستايشى خاى گەورەى لەسەر زمانە، دلى بە يادى خوا ئاوەدانە، لەمەر مال و خىزانى پرسیارم لى کرد هەوالى پى دام كە دو خىزانى هەيەو، زياتر لە دە كۆرپىشى هەيە، دەستكەوتى مانگانەشى تەنيا هەشت سەد "ريالە"، خۇى و خىزانىشى لە زوركى كۇندا ژيانىان بەسەر دەبەن، لەگەل ئەوہى دلى خۇشە، چونكە بەو بەشەى خوا پىي رەوا بىنيوہ رازيە.

دەلى: كاتى ژيانى ئەو شوفىرەم بەراورد کرد لەگەل كەسانىك دا كە خاوەنى چەندىن مليار پول و پارەو چەندىن كۆشك و بالەخانەن، كەچى ژيانىكى تەنگو تەسك دەگوزمىنن، پىي سەرسام بوم و زانىم بەختەومرى لە سامان و دارايىدا نيە.

باس و خواسى بازىرگانىكى گەورەم بىستەو، خوا پىداوئىكى ناودار بو خىوى هەزاران مليون و دەيان كۆشك و تەلار بو، بەلام كەسكى دل تەنگ، بەد خو بەد سىروشت، شىرەو سەرلىشىواو، دور لە كەس و كارو ولاى گيانى سپارد، چونكە ئەوہى خوا پىي دابو رەزامەندى لى نەواند، ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ﴾ ۱۵ ﴿كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عِنِيدًا... هَيْشَتَا هەر چاوى لەوہيە بوى پتر كەم. هەرگىز، چونكە بۇ نىشانانمان لاسار بوہ.

﴿المدر ۱۶﴾ .

يەكك لە دروشمى حال خۇشى عەرەبە كۇنەكان ئەوہ بو، كابرا بە تەنيا لە بىاباندا دەى بىردە سەر، هىچ كەسىشى هاودەم نەبو.

(ئەبو زەر) بەهەمان شىوہ دور كەوتەوہ. سوفيانى سەورىش دەلى: پىم خۇشبو لە يەكك لە دۇلايەكان ژيانم بەسەر بىردىايەو هىچ كەسىش نەيناسى بام!

لە فەرمودەشدا هاتوہ: ((يوشك ان يكون خير مال المسلم: غنم يتبع بها مواقع القطر وشعب الجبال، يفر بدينه من الفتن... نزىكەواى لىبى باشترىن مالى

موسلمان: مەرپو مالاتیك بئى لە بەرزایی جیایه گان و لەومرپگابیان لەومرپئى و، به خوئى و به دینه گەى لەبەر به لاو فیتنه هه ئبى.

ئەگەر ناشوبو و ئازاوه هه لایىسا چاکتر وایه بۆ بهنده: لەبەرى پاك، ههروهكو (ابن عومەر) و (ئوسامه) ی کورپی (زهید) و (موحه مەهد) ی کورپی (مەسلەمە) رایانکرد کاتى (عوسمان) ی کورپی (عهفان) کوژرا.

کەسانیک دەناسم تەنیا بە سەى دور کەوتنە وەمیان لە خواى بەرزو بئى هاوتا، بە نەدارى و بە لاابارى و بیزارى گرفتارن، تۆ یهكێ دەبینى دەولەمەند و دارايه، نازو گۆزىكى زۆرى بەسەردا پڑاوه، پەرورەدگارى لەش و لاریكى ساخى پى داوه، بەهره و بەخشى خەلات کراوه، کەچى پشت لە گوى راپه ئى خوا دەکا، نوێژ بە کەم سەیر دەکا، قۆل و بازوى لە تاوانى گەوره هه ئدەکا، جا پەرورەدگارى تەندروستى و لەش ساخى ناهيئى و، پۆزى لى تەنگ دەکا، بە هه زارى و نەدارى و خەم و دەردەدارى گرفتار دەکا، وای لىدى خەفەت دەستاو دەستى پى دەکەن، ئەشکەنجە و ئازار بۆ یه کترى هه ئدەدەن، ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... هەر کەسیکیش بە نامۆزگارى من نەکا، ژینى لە تەنگانە دایه. ﴿۱۴۴﴾ طه.﴾

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغْتِرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُعْذِرُوا مَا يَنْفُسِهِمْ ... چونکە خودا دەروى چاکەى لە هەر گەلێ وەکردبى، هەتا ئەوان بیری خوێان نەگۆربى، قەت خودا لى نەگۆربون. ﴿۵۲﴾ الأنفال.﴾

هەر وە دەفەر موی: ﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ... هەرگا توشى بە لایەك بون، بەهۆى کردەوهى خۆتانە، لە زۆر گوناھىشتان چاو دەپۆشێ. ﴿۳۰﴾ الشورى.﴾

﴿وَالْوِاسْتَقَمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا ... گەر ئەوانیش لەسەر ئەم رێگەیه بن، بئى گومانە لە ناویكى زەبەندە تیراویان دەکەین. ﴿۱۱﴾ الجن.﴾

پېم خۇش بو چارەسەرئىكى جادوئىم ھەبوايە بۆ سەر خەم و پەزاردە مەينەتى تۆم فرى بدايە بۆ ئەوۋى ھەمويانى ھەل لوشى بايە، بەلام لە كۆيىم بو؟! وەلى ئىستە بە چارەسەرئىكى پزىشكىت ئاشنا دەكەم كە لە دەرمانخانەى زانايانى ئەم ئىسلامەو چاوساغانى ئەم شەرىعەتە دەست دەكەوئ، ئەوئىشان ئەوۋىيە: بەدى ھىنەر بپەرستەو، بە بەشى خۇت رازى بە، بە برپارى خوا قايل بەو، دىنا بە كەم سەير كەو، ئومئىدى درىژ رامئە^{۹۴}.

سەرسامم بە زانايەكى دەرون ناسى ناودارى ئەمىرىكى بە ناوى "ويليەم جىمس" كە لە لاي وان بە باوگى زانستى دەرون ناسى ناسراو، دەلئىت: ئىمەى مرؤفە بىر لەوۋە ناكەينەوۋە كە لە دەستمان دايە، سوپاسى خواشى لەسەر ناكەين، تەماشاي روى تارىكى مەينەتيەكان دەكەين لە ژيانماندا، لاي رۇژھەلاتەكەى رەچاۋ ناكەين، لە داخى ئەوۋى لە دەستماندا نىيە ھەناسەى سەرد ھەلدەكئىشىن، بەلام بە ساي ئەوۋى لە دەستمانا دلخۇش نىن، ﴿... لَيْنَ شَكْرَتُمْ لَا زَيْدَنَكُمْ﴾ ... ئەگەر شوكرانە بژىر بن، بۆۋ زىاد دەكەم. ﴿۷﴾ (ابراھىم) .

"واعوذ بالله من نفس لا تشبع... پەنا دەگرم بە خوا لە دەرونئ تىر نەخوا.

لەو فەرمودەشدا ھاتوۋە: ((من اصبح والاخرة ھمە، جمع الله شملہ، وجعل غناہ في قلبہ، واتتہ الدنيا وهي راغمة، ومن اصبح والدنيا ھمە، فرق الله عليه شملہ، وجعل فقرہ بين عينيه، ولم يأتہ من الدنيا الا ما كتب لہ... ھەرکەس بەيانی کردەوۋەو خەمى لە پىناۋ دوارۇژدا بو، خوا کاروبارى رېك دەخاتەوۋەو، دەولەمەندى دەخاتە دلپەوۋە، بى دەستى خۆى دىناى بەرەو رو دئ، ھەر كەس ئىكش بەيانی کردەوۋەو خەمى لە پىناۋ دىنا بو خوا کاروبارى ئالۆز دەكاو، ھەزارى دەخاتە نىۋانى ھەردوچاۋانى، ھەر ئەوۋەندەش دىناى پى دەپرى كە بۆى برپار دراوۋە)).

﴿وَلَيْنَ سَأَلَتْهُمْ مَنَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لِيَقُولَنَّ اللَّهُ فَإَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ ... ئەگەر تۆ لەمانە پرسى: كى عاسمانان و زەمىنى وەدى ھىناۋ خۆرو ھەيقى

دەستەمۇ کرد؟ بىن گومان دەبیژن: خودا. دەسا جلۇن ﴿لە رېڭەى ھەق﴾ كلا دەكرېن؟ ﴿٦١﴾ العنكبوت .

دەرە نجام سەلماندىيان

زانايەكى روسى بە ناوى "سەخروف" بەرەو كەنداوى (سىبىريا) شاروودەر^{۵۹۶} كرا، لەبەرئەووى بۇچونەكانى لەگەل گومرايى و باومر بە خوا نەبون تىكى نەدەكرەو، بانگەشەى ئەووى دەكرە كە ھىزىكى كارا ھەيە و كارىگەرى بەسەر جىھانەو ھەيە، بە پىچەوانەى گوتەى شوعىەكان كە دەيان گوت: خوا نىە و ژيان برىتىيە لە مادە.

ئەووشيان وا دەگەيەنى كە دەرونەكان بە سروشتى خوارسكيان يەكتا پەرستى.

﴿... فِطَرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ... دىنىكى بنەرەتەو لە سروشتا خوا ئەو خەلگەى ھەر بۇ يەكتاپەرستى وەدەى ھىنا. ﴿٣٠﴾ الررم﴾ .

(بە راستى مەردمى گومرا لىرەو لەوئ جىي نايىتەو ە چونكە سروشتى نەژادىيان لە دەست داو، دلو دەرونىيان دۇراو، ھەست و ەيستىيان پوخاو، پىچەوانەى ياساى خوايە لەسەر زەوى.

دو سال بەر لە پوخانى شوعىەت يا يەكتى سۆفۋىتى- چاوم بە مامۇستايەكى موسلمان كەوت لە پەيمانگاي بىرى ئىسلامى لە واشنتۇن، ئەو ئايەتەى بۇ خویندەمەو: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَنذُرُهُمْ فِي طَغْيَنِهٖمْ يَوْمَهُوَ ... ھەروا ئەوان جارى يەكەم باومپريان بە قورئان نەكرە، (ئىمەش) دلو دىدەى ئەوان لە كار دەخەين. ھەروەك ھەن وازيان لى دىنين كە ھەر بە نا ھەرمانيەو سەرگەردان بن. ﴿١١٠﴾ الأنعام﴾ .

۵۹۵) لا دەخرېن.

۵۹۶) دەرەدەر كرا.

هه‌رومها گوتی ئه‌و نایه‌ته‌شیان به‌سه‌ردا جی‌به‌جی ده‌بی: ﴿... فَأَنَّىٰ اللَّهُ بُنِیْنَهُمْ
مِّنَ الْفَوَاحِشِ فَخَّرَ عَلَيْهِمْ السَّعْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ ... خودا دامو دمزگایانی له هیمه‌وه^{۵۹۷}
هه‌لته‌کاندو می‌جیشیان^{۵۹۸} به‌سه‌ردا رما. ﴿۶۱﴾ النحل.﴾

﴿... فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ ... نا فه‌رمانی خودایان کرد، ئه‌وسا
ئیمه‌ش لافاوی ئاوی به‌ندی‌مان^{۵۹۹} به‌ردا سه‌ریان. ﴿۶۱﴾ سبأ.﴾

﴿فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ ... ئیمه هه‌ریه‌ك له‌وانه‌مان به‌ تاوانه‌که‌ی خۆیان گرت.
﴿۶۰﴾ العنکبوت.﴾

﴿فَيَأْتِيهِمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ... له‌ نا‌کاویش دیته‌ لایان، که هه‌ر هه‌ستیشی
بی نا‌که‌ن. ﴿۶۲﴾ الشعراء.﴾

چه‌ند ساتی له‌گه‌ل گه‌ل‌وران^{۶۰۰}

(زه‌یات) له‌ گو‌فاری (الرسالة) دا له‌مه‌ر ناساندنی شو‌عیه‌ت، وته‌یه‌گی سه‌رسورمێن‌و
گو‌تاریکی جوانی نویسه‌وه، له‌و کاته‌ی شو‌عیه‌کان که‌شتی‌کی ئاسمانیان به‌ره‌و مانگ
به‌رێ کردو گه‌راییه‌وه، یه‌کێ له‌سه‌ر نیشینه‌کانی گو‌تاریکی له‌ رۆژنامه‌ی
(ئه‌لبه‌راغدا)ی رۆسی بلأو‌کرده‌وه، تیایدا ده‌لێ: به‌ره‌و ئاسمان سه‌رکه‌وتین نه‌
به‌هه‌شت و نه‌ دۆزه‌خ و نه‌ فره‌شته‌و هیچ خوایه‌که‌مان له‌وێ دانه‌بینی.

ئه‌وسا (زه‌یات) له‌و گو‌تاره‌یدا که‌ نویسه‌وتی ده‌لێ: "ئیه‌و چه‌ند سه‌یرن ئه‌ی که‌ره
کی‌وی و گه‌ل‌ورینه‌"^{۶۰۱}!!

(۵۹۷) له‌ بناغه‌وه.

(۵۹۸) می‌چی بانی.

(۵۹۹) سه‌د، به‌ربه‌ندی ئاو.

(۶۰۰) نه‌فام.

پېتان وایە بە چاوی سەرتان خوا لەسەر عەپشی خۆیدا دەبینن، لە بەهەشت دا
 حۆریە چاو جوانەکان بە بەرگی ئاوریشمی دەبینن، شلپەیی^{٦٠٢} تیکردنی ئاوی
 کەوسەر دەبێسن، بۆنی هەلقەرچانی دۆزەخپەکان هەلەدەمیسن، بەلام ئەو سەر
 شیواوی و گومرایی و لارییی و لاساریە ئیو هەتانه تەنیا بە شوعیەت و بی باوەری
 ناو کەللەیی سەرتان شرۆفە^{٦٠٣} دەکەم. ئەو شیوعیەتە ئیو پۆزیکیی دوا بپراوە،
 کردەییەکی بی دەرمنجامەو، هەولیکیی بی ئاکامە" تا کۆتایی گوتاردەکەیی، ﴿أَمْ
 تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ...
 یان پیت وایە کە زۆربەیان گوێ شل دەکەن و تێدەگەن؟ ئەوانە وینەیی وڵساتن^{٦٠٤}،
 بگرە لەویش گومراترن. ﴿١١﴾ الفرقان .

﴿هُم قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ... دلیان
 هەییە و پیتی تی ناگەن، چاویان هەییە و پیتی نابینن، گوێیان هەییە و پیتی نابیستن.
 ﴿١٧٩﴾ الأعراف .

﴿... وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ ... خودا هەر کێ توشی سوکایەتی بکا، تازە
 کەس پیزی لینانی. ﴿١٨﴾ الحج .

﴿... أَعْمَلْتُمْ كَسْرَابٍ بِقَيعَةٍ ... کردەوویان وەك ئەو تراویکە وایە کە لە بیاباندا
 هەییە. ﴿٣٩﴾ النور .

﴿... أَعْمَلْتُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ ﴿١٨﴾ إبراهيم ... کردەوویان
 وەكو ئەو خۆلەمیشتە وایە کە لە پۆزی پەشەبادا بای لی هەلکا. ﴿١٨﴾ إبراهيم .

(٦٠١) گیل.

(٦٠٢) دەنگی تی کردن.

(٦٠٣) لیک دەدمەو.

(٦٠٤) ئازەلن، مالان.

(عەقەد) وتەيەكى ھەيە لە كەتەبەكەيدا بە ناوی (مەزھەب ذوی العاهات) -رەچكەى پەر لەكە - بە توندی ڕواو ڕوی بیری شوعیەت دەبیتهوه، بەرەنگاری بێ باوەری و ئەو بێرە ھیچە دەبیتهوه كە بە جیهاندا بلاوی كرد، ئەوێش لە وتەكەیدا دادەفامریتەوه: بیری نەزادی تێك نەدراو ئەم ئایینە راستەقینەى قەبوڵە، كە ئاینى ئیسلامە، بەلام ئەوانەى ژیریان تێك چوو، لە دواوەیە، خاومنى ھەست و بیریكى بۆكەن و دواكەوتون، ڕۆی تێ دەچى سەریان لە گومرایی و بێ باوەرى دەرجى.

﴿... وَطِيعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ...﴾ مۆریان بەسەر دڵەومیە و ھیچ تێ ناگەن. ﴿٨٧﴾ التوبة .

بە راستی بێ باوەرى گورزىكى كوشندەيە لە بیروھزر دەدرى، بە داھێنانى منداڵان دەچى لە جیهانى خۆیاندا، ھەلەو تاوانیکە ڕۆزگار تاوانى وای بە خۆوە نەبینیوە. بۆیە خواى بەرزو توانا دەفەرموى: ﴿... أَفِي اللَّهِ شَكٌّ ...﴾ ئاخۆ ئێوە لە خوا بەشكن؟ ﴿١٠﴾ إبراهيم .

مەبەست ئەوێە: گومانى تێدا نیە، شتىكى ڕۆن و بەرچاوە. بەلكو (ئەبىن تەمىيە) دەلى: دروستكار -مەبەستى خواى بە تواناو بێ ھاوتایە. ھیچ كەس سەرپێچى لە ھەبونى نەكردووە تەنیا فیرەھون نەبى، لەگەڵ ئەوێشدا لە ناخ و دەرونەوێ دانى پێ دادەنا، بۆیە (موسا) دەفەرموى: ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَفْرَعَوْتُ مُجْرًا ...﴾ گوتى: تۆ خۆت سور دەزانى ئەم شتانە كە وا زەق لەبەرچاوان، ھەر داھێنەرى زەمین و عاسمانەكان ناردونیە خوار. فیرەھون! منیش لام وایە. تۆ تێدادەچى. ﴿١٠٢﴾ الإسراء .

بەلام دەرمەنجامى فیرەھون نەپێنى ناو دلى دركاندو ھاواری كرد: ﴿... ءَأَمِنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي ءَأَمِنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ...﴾ من باوەرىم ھێنا، ھیچ كەس بۆ پەرستن ناشى، مەگین ئەوێ كە وەچەى ئیسرائیل باوەریان پێیە، منیش لە تەسلىم بوانە. ﴿١٠﴾ يونس .

باومر پزگاریه

راستیهك له كتیبی (الله يتجلى في عصر العلم) له چاخی زانستدا گومان له بونی
خودا نیه، ههروا له كتیبی (الطب محراب الايمان) پزیشکی مینبهری باومر،
دەردەگەوئ ئەویشیان ئەومیه: ههستم گردوه باومر به خوای بهرزو تواناو، خو
خستنه ژیر فەرمانی ئەو، گەورمترین فریاد پەسی بەندنەن تاوێهكو له دەست خەم و
پەژاره پزگاری کەن، ﴿... وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ ... كَارِي خۆم به خوا دەسپێرم.
﴿۱۱﴾ غافر .

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ ... كەس هێچ بەلای
بەسەر نایه، مەگین خودا فەرمان بدا. هەر کیش برۆای به خودا بی، دلی شارەزای
خۆی دەکا. ﴿۱۱﴾ التغابن .

هەر کەسێ دنیایا بی ئەوێ رو ئەدا به بریارو قەدەری خوایه، دلی به
پەزماهەندی و ملکهچی و، وێنە ئەوانەش ناشنا دەبی، ﴿... وَيَصْعَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ
وَالْأَغْلَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گرانایی زنجیریان لەسەر لادەبا، کە به وانیان شەتەك
دابون. ﴿۱۵۷﴾ الأعراف .

نوسەرە بەناوبانگەکانی پۆژناوا، وەکو "کەرسی مەریسۆن" و، "ئەلکسیس
کاریل" و، "دایل کارنیچی" دان پیادەنن کە پۆژناوای له ژیان دۆراو تەنیا باومر به
خوای بهرزو توانا له هانایان هات، دانیش بهو دادمین کە هۆکارو نهێنی هەرە
سەرەکی له رودانی ئەو خۆکوژیە بویته دیاردەیهکی بهرچاو له پۆژناوا، تەنیا
گومرایی و پشت هەڵکردنه له خوای بهرزو تواناو پراهیانهری گشت جیهان، ﴿... لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا سَأُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ... چونکه قیامەتیان له بیرجو، جەزەبە ی توندو
تیزیان هەیه. ﴿۱۶﴾ ص .

﴿... وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيحٍ ... هەر كەسێكى شەرىك بۆ خودا بناسى، وەك ئەوەیە لە حەواوە هەڵدراوە و مەل تێى رۆبێن، یان با یەك هەڵداشتبێ^{٦٥} بۆ شوێنێكى دورى چەپەك^{٦٦}. ﴿٣١﴾ الحج .

رۆژنامەى "الشرق الاوسط" لە يەكێ لە ژمارەكانى لە بەروارى ٢١/٤/١٤١٥ى كۆچى لە ياداشت نامەكانى هاوسەرى جۆرج بۆشى سەرۆكى پيشوى^{٦٧} ئەمەرىكى دەگوازيتهوه: كە ئەو ژنە چەندین هەولێ خۆكوشتنى داوه، لە ئاھى خۆى ماشینەكەى بەرەو هەڵدێر لى خوړپووە بە دواى مەرگدا گەراوه، هەولیشى داوه خۆى بخنكىن.

(قەزمان) ئامادەى جەنگى "ئوحد" بو شان بە شانى مۆسڵمانان شەپێكى زۆر توندی كرد.

خەلكانى گوتیان: خۆشى لە خۆى چووە بەهەشت.

پێغەمبەرى خوا ﷺ فەرمودەى: ((إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ!)) ئەو دۆزەخىە.

بەسەختى بریندار بو ئارامى لەسەر برینەكەى نەگرت، خۆى بەسەر شمشیرەكەدا گرت و خۆى گوشت، ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ... ئەو كەسانەى تەقەلایان لە ژيانى سەر دنیادا بە فێرۆ چووە لاشیان وایە كارێكى چاكیان كردووە. ﴿١٠٤﴾ الكهف .

هەر ئەوەشیان لە فەرمودەى خۆى تواناو تاقانە دەفامریتهوه: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... هەر كەسێكىش بە ئامۆزگارى من نەكا، ژینى لە تەنگانە دایە. ﴿١٢٤﴾ طه .

٦٥) فریى دابى.

٦٦) لایە لا.

٦٧) بۆشى یەكەم/ جۆرج دەبل یو بۆش.

موسلمان چهندي ژياني تفت و تال بئ پهنا بؤ نهو كار ه دزيوانه نابا.
بئ گومان دوركات نوڅري دلسوزانه و مل كه چانه به ئيني دمرن به وهى ههرچى
دمرده سهرى و كوله مهرگى و خاكه سارى و به لا بارى ههيه راي بمالن.

﴿... وَمِنْ آتَائِي إِلَيْهِ فَسِيحَ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ...﴾ له به تله گاني شه ويدا و^{٦٠٨}
له ههر دو ئالى^{٦٠٩} رږڅي دا سهرگرمى سوپاسى نهو به، به شكو به ئاوتت بگه. ﴿١٣٠﴾
طه .

قورئان له جيهان و سهر شياووى و گومړا بونى خه لكى دنيا پرسيار دهكاو
ددهرموى: ﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ...؟!﴾ چى وای كردوه پشت له باومړه هه لكهن، ﴿١٤٠﴾
الانشاق. كه چى رڼگای حهق و راستى وهكو رږڅى روناك له بهرچاوه، به به لگه
رږڅن و دره وشاوه، بړو بيانو نه ماوه.

﴿سَرُّبِهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ...﴾ هاكا وامان
كرد نه وانه له ئاسوكاني زهمين و عاسمانداو له خوښياندا نيشانه كانمان ببينن، هه تا
لييان رون بښته وه كه نهو راسته. ﴿٥٣﴾ فصلت .

بؤيان رږڅن دمبښته وه كه (موحه ممه د) ﷺ راست گوږيه، (الله) خواى
راسته ځينه وه و شياوى پهرستنه، ئيسلاميش نايينى تږرو ته سه له و به وه شياوه
جيهان باومړى پيا بكا، ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ...﴾ ههر كه سيك به دليكى پاك پوى له خوا بئ و ناكار چاك بئ، دياره
ئالقهى ههره پته و نهو گرتويه. ﴿٢٢﴾ لقمان .

٦٠٨ (به شه گاني شه ويدا).

٦٠٩ (ههر دو تهره فى).

گاۋرەكانىش پايە پايەن

لە يادداشت نامەيەكىدا جۇرج بۆشى سەرۋكى ئەمىرىكا بە ناۋنىشانى "ھەنگاۋىك بەرەو پېشەو": باس لەو دەكا كە بەشدارى لە ناشتنى تەرمى "بەر جنىف"ى سەرۋكى يەككىتى سۆڧىتى دەكا لە مۇسكۆ، دەلى: بىنىم تەرمىكى رەش و ھىزەونە، نە باومر و نە گيانى تىدايە. چونكە بۆش (نەسرانى) بو ئەوانىش باومرپان بە خوا نەبو، ﴿... وَلْتَجِدَبْ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرُكَ... ئەو كەسانەش كە گوتيان: (ئىمە مەسىھىن) پىر برۋادارەكانيان خۇشگەرەكە. (۸۴) المائدة.﴾

بىنە ئەگەرچى بۇ خۇى كەسىكى گومرپايە بەلام چۆن ھەست بە سەرگەردانى ئەوان دەكا، چونكى بى باومرپش پلە پلەيە، ئەگەر بۆش ئەم ئىسلامە و دىنى راستەقىنەى خۋاى بناسايە، دەبۋايە چى بوتايە؟! ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ... ھەر كەسى بە دەر لە ئىسلام، ھەر دىنىكى دىكەى ھەبى، قەبول نىە و لە دوا رۇزا لە پىزى زىانبارانە. (۸۵) آل عمران.﴾

بە ساي ئەو گوتارىكى شىخى ئىسلام (ئىبن تەيمىيە)م ھاتەو ياد، باس لە كەسىكى (بەتائىحى) دەكا كە (تىرمىيەكى سەرشيۋاۋ لاپىن) ئەو (بەتائىحى) بە (ئىبن تەيمىيە) دەلى: ئەى (ئىبن تەيمىيە) ئەو چىە كاتى دىنە لای ئىۋە واتە ئەھلى سوننە- كەرامەتەمان ھەلدەۋەشىنەو نامىن، ئەگەر دەشچىنە لای گاۋرو مەغۇل و تەتارەكان كەرامەتەمان لى رۋدەدات؟

(ئىبن تەيمىيە) گوتى: ئايە دەرزانى وىنەى ئىمە و ئىۋە تەتارەكان چۆنە؟ ئىمە وەكو ئەسبى سبى واين، ئىۋەش وەكو ئەسبى بۆزن، تەتارەكانىش وەكو ئەسبى رەش وان، جا ھەسبى بەئەك ئەگەر رەگەل ھەسبى رەش بکەۋى ئەوا بە سبى دىتە بەرچاۋان، ئەگەرەش رەگەل سبىەكان بکەۋى ئەوا بە رەش دەبىرئى، ئەوسا ئىۋە كەمىك رۇشناپىتان لە لايە، ئەگەر چۈنە ناۋ بى باومرەكان ئەو روناكىە دەرەكەۋى، ئەگەر ھاتنە لای ئىمەش چونكە ئىمە خاۋەنى سوننە و رۇناھى ھەرە زۆرىن، تارىكى و رەشاى ئىۋە دەرەكەۋى، ئا ئەو وىنەى ئىمە و ئىۋە ئەوانە.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ابْصَرَتْ وَجُوهُهُمْ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ...﴾ نه وانهش كه روسپين،
 بۆ هه مېشه به زمينى خودايان هه يه و تا هه تايه هه ده گه ئيانه. ﴿١٠٧﴾ آل عمران .

ويستىكى پۆلايين

خويندكارىك له ولاتانى ئىسلاميه وه به ره و رۆژئاوا ده چى له وى بخوينى، هه ره له خودى له نده نيش جى گير دهبى، له گه ل خيزانيكى به ريتانى بى باومر دا زيان به سه ره ده با، تاوه كو فيرى زمانى ئينگليزى ببى، نه و قوتابيه دين دارو خواپه رسته له به ره به ياندا خه به رى دهبته وه و، به ره و جى ده ستشورى ده چى و ده ست نويزى ده گرى، نه گه ر جى ناوه كه ش ئاويكى سارد دهبى، نه و جا ده چيته جيگا نويزه كه ي و ده ست ده كا به نويز كردن و زيكر و يادى خواى گه و ره، له و خيزانه دا پيره زنيك هه يه هه مېشه چاوه ديپرى ده كا، دواى چه ند رۆژيك پيره زن لى ده پرسى: ناگرى هه نده زو له خه و هه لته ستى و كاته كه دوا بخه ي تاوه كو به سه يته وه دواى نه وه هه لته ستى. نه ويش ده لى: به لام خواپه كه م قايل نابى نويز له كاتى خويدا دوا بخه م. پيره زن سه رى جولا ندو، گو تى: نه وه ويست و ئيراديه كه ئاسن خو ي له به ر ناگرى!!

﴿رَجَالٌ لَا لَّهُمْ فِيهَا مَخْرَجٌ وَلَا يَمْلِكُونَ لِلَّهِ وَالْآيَاتِ الْمَبْرُورَةِ...﴾ بياوانى كه نه بازرگاني نه سه ودا، يادى خودا و نويز كردنيان، له بير نابا. ﴿٢٧﴾ النور .

ئه وميه و ره و وزه ي باومرو، تين و ته و زمى يه كتاپه رستى و دنيايى.

هه ره نه و وزه و وره يه بو جادو گه ره كانى فيرعه ونى هه لئا له كاتو ساتى رۆبه رو بونه وه ي جيهانى نيوانى فيرعه ون و موسادا باومر به خواى راهينه رى جيهان بينن و، به فيرعه ونيان گو ت: ﴿قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْآيَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ...﴾ گو تيان: له دواى نه و نيشانانه ي ديومانه، سويند به و كه سه ي كه ئيمه ي دروس كردوه، هه رگيز بۆ تۆ دهمان پى له و هه لئا گيرى، سا هه ر چيه كى له ده ستت دى دريغ مه كه. ﴿٧٢﴾ طه .

ئەو ورەيە ھەر ئەو رۈبەرۈبۈنەو ھەروەستانە بو كە تا ئۇستا وئىنەى
نەبىستراو، كە وای لى كىردن وشەى راست و دروست بە گوئچكەى لاسار و سەرپىچى
كارىكى وەكو فىرەون دا بچرىپىنن و پەيامى راستى بگەپىنن.

حەبىبى كوپى زەيد چو ھەلاى (موسەيلەمە) و بۇ يەكتاپەرستى بانگىشتى كىرد،
(موسەيلەمە) حەبىبى بە شمشىر تىكەتىكە كىرد، حەبىب نە ھەزاو ئۆفەى نە كىرد
ھەتا بە پەلى شەھىدى بە پەرورەدىارى خۇى گەشىت، ﴿... وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ
أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ... ئەو كەسانەش كە لە پاي خۇدا كۆزراون، وان لە لاى پەرورەندەيان
پاداشى خۇيان پىدەگا و پۇشنایى خۇيان ھەيە. ﴿۱۱﴾ الحديد .

(خوبىب) بە سىدارەى مەرگا ھەئاسرا، ئەم دىرە ھۆنراو ھۆنىەو:

باكم نىە ئەوساتەى بە مسوئمانى دەكوژرىم
ناخو ئەسەر كام لاو لە رىى خوداو دەگلىم

سروشتى خوارسك

ئەگەر تارىكى ئەنگۈستە چا و دابى، ھەورە تىرشقە چەخماخەيدا ^{۱۱}، باو
گەردەلولى توش ھەلىكا، سروشتى نەزادى بە ناگا دى.

﴿... جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ... تا باى زور بەتوند ھەلدەكا و لە گشت لاراشە پۇلىان بۇدى و
باش دىزانن، كە ھەمو دەورىان گىراو، بەوپەرى بىرواى پاكەو لە خۇدا دەپارىنەو.
﴿۲۲﴾ يونس .

به لّام موسلمان له خوڅی و ناخوڅیدا له شین و شاییدا هانا ومبهړ خوا دینن: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ (۱۱۲) ﴿لَلَيْتَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ... سا نه گهر نه و پاکی خودای نه گوتبايه، تا پژوی سه لا راده بو، له ورگی ماسیدا دهمایه وه. ﴿الصافات﴾ (۱۱۴). زورن نه وانه ی له تهنگانه و دمر به ستیدا ^{۱۱۳} هانا ومبهړ خوا دینن و چریکه و زایه له هه لده برن، کاتی خوا ئاوری لیدانه وه و خواسته کانیان هاته دی پشت هه لده که ن، خوی گه ورهش گالته و گه پی له گه ل ناکری و، ناش خه له فینری ﴿... يُخْلِدُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَالِدُهُمْ ... دهمانه وی خوا فریو دهن، که چی خوا دهمان خه له تینن. ﴿النساء﴾ (۱۱۶). نه وانه ی ته نیا له کاتی لیقه ومانی په نا بو خوا دمه بن ته نیا شاگردی نه و فیرعه ونه لاسارو گومراپه ن، که له دوی هه ل له کیس چون و دستبه ربون پی و ترا: ﴿الَّذِينَ وَقَدَّ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ... جا تازه؟ تویه که له پیددا باغی بوی و له پژوی خرابکاری بوی؟ ﴿یونس﴾ (۱۱۷). یونس ﴿﴾.

نه و کاته ی عیراق کویتی داگیر کرد گوئی بیستی دهسته ی په خشی هه والی بهریتانی بوم له وبارموه هه والی دا: که تاتشهری سهره که ومزیرانی پیشوی بهریتانی له وکاته دا له هه ری می (کلورادو) ی نه مریکی بو هه ر که نه م هه وله ی بیست به گور به ره و که نیسه پژوی و کرپنوشی برد!

نه م دیاردمیه ته نیا به وه لی که دهممه وه، که وینه ی نه وانه نه گهر چی گومراو بی باومرن، به لّام سروشتیان بو وهدی هی نه ری سروشت به ناگا دیته وه، چونکی دهر و و هه سته کان له سه ر باومر به خوی بهرزو توانا وهدی هاتون: ((کل مولود یولد علی الفطرة، فأبواه یهودانه او ینصرانه او یمجسانه...)) هه موله دایکبوی که له سه ر سروشتی باومری له دایک دمی، دایک و باوکی دمی که نه به جوله که، یا گاور، یا ناگر په رست.

لە بژێوی خۆت پەلەى مەكە، ماوهى بۆ ديارى كراوه

ئەوهى لە بەشە پۆزى خۆى پەلە دەكا، پېشبركى لەگەڵ پۆزگار دەكا، بە ساي درەنگ هاتنە دى خواستەكانى نىگەرانه، وەكو ئەو كەسە وايە لە ناو نوێژدا پېش بركى لەگەڵ پېش نوێژدا ^{٦١٢} بكاو، دەشزانى ناگرى بەر لە سەلامدانەوهى پېش نوێژ سەلام بداتەوه!

كارو فەرمان و پۆزى ئەندازەگىر كراوه، پەنجە هەزار سال بەر لە دروستبونى بونەوهەر بپارى لەسەر دراوه، ﴿أَنۡ أَمۡرُ ٱللّٰهِ فَلَا تَسۡتَعۡجِلُوۡهُ ... ئەوا فەرمانى خودا هات، پەلەى مەكەن. ﴿١﴾ النحل﴾ .

﴿... وَإِنۡ يَرِـِّدۡكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَ لِفَضۡلِهِۦ ... ئەگەر چاكەشتى گەرەك بى، كەس پېش بە چاكەى ناگرى. ﴿١٠٧﴾ يونس﴾ .

پېشەوا (عوومەر) دەلێ: "خوایە پەنا دەگرم بە تۆ لە نەبەزى و بوێرى خراپە كارو، متمانە بە خۆ نەكردن".

ئەوهو و تەيەكى راست و زۆر بايەخ دارە. زۆر سەرنجى مێژوم داوه، هەستم كردوه گەلێك لە دوژمنانى خۆى بەرزو توانا، هەول دەر و كۆلنەدەر و بەرزخواز بون: زۆر جیگای سەرسورمان و تێرمانە.

موسلمان گەلێكىشەم بىنيوه ئەوەندە وەر پوخاوو شل و خاوو دۆش داماو بون: هەر خوا خۆى دەزانى، ئەوجا لە نەينى نزاى پېشەوا گەيشتم -خوایى رازى بى-.

لە ناو کردەى بەردارمەو^{۶۱۲} قول بەو

وەلیدی کورى موعەپىرە و ئومەییەى کورى خەلەفو عاسى کورى وائل مال و داراییان لە دزایەتى و ڕوبەرپوبونەوێ پەيام و بەرنامە راستەقینەکەى خوادا خەرج کرد ﴿... فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ... ئەو مال بەختکردنەیان دەبێتە کەسەرێک بۆیان و پاشان هەر ژێر دەکەون. ﴿۳۱﴾ الأنفال ﴿...﴾ .

بەلام موسلمان گەل بە مال و داراییان ڕژدی دەنوێن، نایانەوێ قەلاى چاکە خوازی هەلچن، کۆشكى خواپەرستى بنیات نین ﴿... وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلْ عَن نَفْسِهِ... هەر کەسێکیش ڕژدی دەکا، ڕژدی دەربارەى خۆى دەکا. ﴿۳۸﴾ محمد ﴿...﴾ .

ئەوێه نەوێستانى چەپەلکاران و دەستەوسانى موسلمانان.

لە یادداشت نامەکانى (جۆلدا مائىرى) جولهکە بە ناوێشانى "رق و کینه"^{۶۱۳} هاتو: کە لە یەکێ لە قوناغەکانى ژيانیدا لە پیناوى خزمەتکردن بە بیروباومى گەندەل و پوچەلێ شانزە کاتژمێر لە بیست و چوار کاتژمێردا تەرخان دەکا، هەتاوێک بە یاومى "بن گۆریۆن" دەوێتێک پێک دێنێ، هەرکەسێکیش حەز دەکا با سەرئەجى کتیبەکەیدا.

بە هەزاران ڕۆلەى موسلمانیش دەبینم تەنیا کاتژمێریکیان لە پیناوى بیروباومى تەرخان ناکەن، وەلێ هەموو ژيانیان لە پیناوى خواردن و خواردنەوێ کالتە و گەپدا بەسەر دەبەن ﴿... مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ... چیتانە کە پیتان ئێژن: وەدەرکەون بۆ خەزا لە ڕای خودادا، تەمەلن و لە جیبى خۆنا بزۆن؟ ﴿۳۸﴾ التوبة ﴿...﴾ .

۶۱۲) کردەوێ بەرھەمدا.

۶۱۴) الحقد.

پېشەۋا عومەر بە شەۋو رۇژ بەيى پىچران لە گەردا بو، خەۋى كەم بو. كەس و كارى پىي دەلئىن: بۇ ناخەۋى؟

ئەۋىش دەلئى: ئەگەر لە شەۋدا بىخەۋم خۇم لە دەست دەچى، ئەگەر لە رۇژىشدا بىخەۋم، گەلەكەم بە ھەدەر دەچى.

لە يادداشت نامەكانى "موشى ديان"ى لەناوچودا، بە ناۋنىشانى (شمشېرو دەسلەت) ^{۶۵} ھاتو: لە ۋلاتىكەۋە بۇ ۋلاتىكى تر لە شارىكەۋە بۇ شارىكى تر بە شەۋو بە رۇژ بە ئاشكرائى و بە نەيىنى كۆلى نەدەدا، ئامادەى كۆيۈنەۋەكان دەبو، چەندىن كۆنگرەى دەبەست، چەندىن گرى بەندى و رېكەۋتننامەى رېك دەخستو، چەندىن ياداشتنامەى دەنوسى. گوتم: داخى گرانم، ئەۋەيە ھەۋل و گەپرەى براى مەيمون و بەرازان، ئەمەشيانە دەستەۋسانى زۇرى لە مۇسلمانان، بەلكە ئەۋەيە نە ۋەستانى چەپەلگاران و بى ۋرمى مۇسلمانان.

پېشەۋا عومەر دژايەتى تەۋەزەل و بى كارو كات بە فىرۇ دەرانى دەگرد، چەند گەنج و لاۋىكى لە مزگەۋتى ۋەدەرى نان و داركارى كردن و پىي گوتن: بىرۋنە دەرى و بە دۋاى كارىدا بگەرىن، خۇ ئاسمان زىرو زىۋى نابارىنى.

بىگومان لە دەرمىنجامى كات بەتالى و بىكارى: دلاۋ دلى ۋ دەردەسەرى و نەخۋشى دەرونى دروست دەبى خەم و خەمىنى فەراھەم دى ۋ ھەست و ژىرىدا دەرمى.

ھاۋكات لەگەل ھەۋل و گەپرو چاپوكىدا: بەختەۋەرى و شادمانى و دلاۋامى پەيدا دەبى.

ئەگەر بى ۋ ھەر يەكى لە ئىمە لە ژياندا جى پەنجەى ديار بى، كارخانەكان كارىان تىدا بگرى، كارگەكان ۋەگەپ بخرىن، دەزگاي خىر خۋازى و ھارىكارى و بىدارى و چەند ناۋەندو بىكە بگرىنەۋە، چەند چاپوپىكەۋتنىكى ۋىژەيى ئەنجام بدرىن، چەند خولى زانستى و جگە لەۋەش بگرىنەۋە، ھەرچى نىگەرانى و پەرىشانى و دلگرانى ھەمانە دەپۋىتەۋە.

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا ... بَيْنَهُ: دىسا ۋەكاركەۋن. ﴿۱۰۵﴾ التوبة﴾ .

﴿... فَأَنْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ ... به هه‌ردیدا بلاو بین. ﴿۱۰﴾ الجمعة﴾ .

﴿سَابِقُوا ... پیشبرکێ بکه‌ن. ﴿۱۱﴾ الحديد﴾ .

﴿وَسَارِعُوا ... په‌له بکه‌ن. ﴿۱۳۳﴾ آل عمران﴾ .

((وان نبی الله داود کان یاکل من عمل یدہ)) پیڤه‌مبه‌ر داود U به‌ره‌مه‌ی کاری ده‌ستی خو‌ی ده‌خوارد.

(راشد) کتیبکی نویسه، به ناو‌نیشان (صناعة الحياة) ژیان و وه‌گه‌رخستن) به تیرو ته‌سه‌لی له‌وباره‌وه ده‌دو‌ی، باسیش له خه‌لکانیکی زو‌ر ده‌کا که له ژیاندا به کار و پیشه‌ی خو‌یان هه‌ئاستن.

مرو‌ف گه‌لێ به‌ پروا‌هت زیندون، به‌لام وه‌کو مردوانن، ئامانجی ژیانیان نازانن، نه‌ بو‌دا هاتوی خو‌یان و گه‌ل و نه‌ته‌وه‌شیان که‌لکو سودیک پی‌ ده‌زانن ﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ ... به‌وه‌ رازی بون له‌گه‌ل به‌جێ ماوه‌کان بن. ﴿۸۷﴾ التوبة﴾ .

﴿لَا يَسْتَوِ الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ ... ئه‌وه‌ بر‌وادارانه‌ی که‌ هه‌ر له‌ مائی خو‌یان ده‌مینن -جیا له‌وانه‌ی نو‌قوستانن- ده‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی ده‌چنه‌ جه‌نگ له‌ پای خودا، وه‌کو یه‌ک نین. ﴿۹۵﴾ النساء﴾ .

ئهو ژنه‌ ره‌ش پی‌سته‌ی مزگه‌وتی پیڤه‌مبه‌ری خوا‌ی ﷺ ده‌مائی به‌ ئه‌رکی سه‌رشانی خو‌ی هه‌ئسا، به‌ سای ئه‌م کردو گو‌شه‌ به‌هه‌شتی وه‌ده‌ست هینا ﴿وَلَا أَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ ... که‌نیزه‌ی باو‌م‌پ‌دار بو‌ هاوسه‌ری له‌ ژنی ئازادی خوانه‌ناس هیژاتره‌، با هه‌رچه‌نده‌ چه‌زی لی بکه‌ن. ﴿۳۱﴾ البقرة﴾ .

هه‌روه‌ها ئهو کو‌ره‌ لاوه‌ی به‌رزه‌کی ^{٦١٦} بو‌ پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ دروست کرد به‌ کاری خو‌ی هه‌ستا له‌ ژیاندا، چونکێ کاری ئهو به‌هره‌ی دارتاشی بو‌، به‌ سای ئه‌مه

به خشش و خه لاتى خوئى پئى به خشرا. ﴿... وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ ...

تانهش ددهن له وانه وا هه رته و مندميان دمس دمروا، كه دمه به خشن. ﴿٧١﴾ التوبة ﴿...﴾

له سالى ١٩٨٠ى زاييني ولاته يه گگرتوه گانى ئه مريكا ريگاياندا به بانگه واز كاره
موسلمانان بچنه ناو به نديخانه كان^{٦٧}، چونكه تاوانبارو چه په لكارو خوئيريزان،
ئه گهر ريبازى نيسلام بگرنه بهر، دهبه چه نده ندماميكى چاكه خواز له
كومه لگاكه ياندا ﴿... أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ...
ناخو كه سئ كه مردو بو ئيمه زيندومان كرده وه و روناكيه كمان خسته پيشى، به
سهر به ستى له ناو خه لكا بخوليتته وه؟ ﴿١٢٢﴾ الأنعام ﴿...﴾ .

بو ئه و كه سهى بيهوئ كارو و مرامى راستو دروست بئو له كاتى روداوو كار هسات
دان به خوئدا بگرئ، با ئه و دو نزايه گه ورو سود به خشه له دم بگرئ:

يه كه م: ئه و فه رموده ي پيشه وا (عهلى) دهى گيرپيته وه، كه پيغه مبهرى خوا ﷺ
پيى دمفه رموئ: ((قل اللهم اهني و سدني ... بلئ: ئه ي په رومردگارا رينماييم
كه ي و كاروبارم راسته پئ كه ي. مسلم دهى گيرپيته وه.

دوهم: ئه و فه رموده ي (حصين)ى كورى (عوبه يد) له پيغه مبهرى خوا وه
ده گيرپيته وه، كه پيغه مبهرى خوا پيى دمفه رموئ: ((اللهم الهني رشدي، وقني
شر نفسي ... په رومردگارا به ره و راسته پئ شارمزام كه ي، له خراپه و به دى
دمرونم به دورم خه ي. (ئهو دمردا) ده ي گيرپيته وه.

شهيدا بون و په يوستى به ژيانى ديناوه، هه ز كردن به مانه وه تيايداو دور
بونه وه له مردن، به نده توشى: كلؤلئو دل په ستى و نيگه رانى و بئ خه وى و
بارگرانى و نابوتى^{٦٨} ده كا، سه بارمت به وى جوله كه په يوه ست بون به ژيانى ديناوه،
خوئى گه وره گازاندميان لئ ده كا و دمفه رموئ: ﴿... وَلَنَجْذِثَهُمْ أَغْرَصَ النَّاسِ عَلَى
حَيَوتِهِمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحَةٍ مِنَ الْعَذَابِ

٦٧) بونه وى به نديكاروكان به ره و نيسلام بانگ كه ن.

٦٨) بئ سهر به رى.

أَنْ يُعْمَرَ^{۶۵} وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ ... بى گومانە دەیانىبىنى لە ھەمو كەس لە دنیادا بۆ ژيانى تامەزرۆتەن، تەنەنەتى لەو كەسانەش كە شەرىك بۆ خوا دەناسن. ھەر كام لەوان پىی خۆشە ھەزار سال بژی. خۆ تەمەنى ھەزار سالەش لە نازار دورى ناخاتەو، خودا ھەمو كەردەیانى لەبەر چاوە. ﴿البقرة ۶۵﴾

لێردا چەند وانەيەك وەردەگیرى، يەكێ لەوان: دیارى نەكردووە چ ژيانىكيان گەرەكە، ھەر جوړە ژيانىك بى، ئەگەر چى ژيانىكى ئازەلەنەو درپندانەش بىت، كەمەيەتى و سوكو چروكیشیان قەبوڵەو ھەولێ دەستەبەر كردنى دەدەن.

دەرسىكى تر: پەچاوكردنى وشەى (ألف سنة) ھەزار سال ژيان، لەبەرئەو كاتى جۆلەكە بەيەك دەگەشتن يەك بە يەكى دەگوت بەيانىت بى مەودا بى ھەزار سال. واتە ھەزار سال بژی خۆى گەورە دەيەوئ ئەو ويستەيان بە دەر پاوركا، كە دەیانەوئ تەمەنىكى ھەندە دورو درێژ بەسەربەن، بەلام گريمان ھەندە ژيان سەرەنجام بەرەو كوئ؟!

سەرەنجاميان بەرەو دۆزەخىكى گرگرتووە ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ...﴾ بى گومانە سوكاپەتى ئازارى ئەولاش زۆرتەرەو كەسبىش دە ھانايان نايە. ﴿ص ۱۶﴾

جوانترین گوتەى ئاپۆرەش^{۶۶} ئەو دەيە كە دەئى: جىگای خەم نىە، لە خوا دەخوازى.

خوایەك لەسە روى ئیمەيەو داواى لى دەكړىو، فەرپو چاكەى لى دەخوازى، ئەگەر تۆ كارو وەرەمەت بە خوا بسپىرىو، خۆى گەورەش خەم و پەرەمەت لا بباو بپەويئى، بۆ دەبى تۆ لەسەر زەويدا كپو كڵادا بمىنى ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ ...﴾ يا ئەو كەسەى چاترە كە ھەر وەختى ھومید بپاويك لە بەرى بپاړیتەو، دە ھانای دىو لە چۆرتم پزگارى دەكا. ﴿النمل ۶۲﴾

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ... هـ هـ هـ
کاته کی عه بده کانم له مېه من له تو دېرسن، من نزيک، هه کس هانام ومېه
بيښ، بڼ ورامی ناهي لمه وه. ﴿١٨٨﴾ البقرة .

له ژباني خوډا چه ند کاتو ساتيکي بایه خدارت هه يه

له ياداشتنا مېه کانی شيخ (عەلی تەنتاوی) دا دو هه لويستی کاریگه رو په نددادهرم
ومېه چاوان که وتوه:

هه لويستی په کم: باس له خوئی دهکا لهو کاته ی له که ناری (به پروت) مه له وانی
ده کرد خه ریک بو نقوم بڼ و بخنکی، بڼ هوش که وتو هه لیان گرت، نا لهو کاتو
ساته دا مل که چی بو خوا دهنوینو، حمز دهکا نه گه ر بو چه ند ساتيکي که مېش
بڼ بهرو ژبان بگه رپته وه، تاوه کو بیروباوه ری نوی بکاته وهو پتر چاکه نه نجام
داو، به سا ئمه بگاته نه وپه ری پله ی باومپرداری.

هه لويستی دوهم: ده گېرپته وه که جارتيکیان له گهل کاروانیکدا له سوري او بهرو
مه که کی پرؤز ده گه رپته وه، له کاتيکا له بيابانی "ته بوك" رپگایان لی ون ده بی و
سی رپؤزان ده ميننه وه، خواردن و خوراکيان لی ده بری و چاومروانی مه رگ ده کن،
(شيخ) له ناو هاوړپکانيدا هه لده ستیته وه و تاري مائاواپی له ژبان پيشکesh
دهکا، وتاريکی برايانه و گهرم و گورو سهرسورمين، به خوئی گريا و نه وانی تريشی
گرياند، هه ست دهکا پله ی باومړيان به رزبوتته وهو، هيچ په ناگه و فرياد
رپسيکيشيان نيه ته نيا خواي بالاده ستو توانادار نه بی، ﴿يَسْأَلُهُمْ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ... هه ر کئ له ناو ناسمانه کان و زمينن، هه موکاريکیان
هه ر به وهو نه و گش رپؤزی به کاریکه وه خه ریکه. ﴿١٩٠﴾ الرحمن .

هه روا خواي به رزو بڼ هاوتا ده فهرموی: ﴿وَكَايْنٍ مِّنْ نَّيِّ قَتَلَ مَعَهُ رِيتُونَن
كَيْفَ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ...

بەشى زۆر لە پېغەمبەران دەگەل گەلى خواپەرستانى ھەقاليان چونە خەزا، ھەرچەند بەلای لە رېى خودا توشى ھاتن، نە ھىچيانى سستەوہ گرد نە زەبونی روى تىکردن، لەوانەى كە خۇراگرن، خۇ خوشى دى. ﴿۱۶۳﴾ آل عمران .

بېگومان خوا ئەو برودادارە توانادارانەى خوشى دەوى بە ورە بەرزى و ئارامگرىيەوہ بەرەو روى نەيارانيان دىنەوہ، ورە بەر نادەن، بى ئومىدى و بەزىن رويان تى ناكا، ھىزو وزميان ناروخى، بەسەر شوپرى و كزو لاوازی نشوستى ھىنان قايىل نابن، بەلكە خەباتيان ناپسىتەوہو يەك گروپى داگرن، ھەر ئەوہش باجى برپاھىنانيان بە پەرورەدگارو پېغەمبەر و ئاينيانە ((المؤمن القوي خير و احب الى الله من المؤمن الضعيف، وفي كل خير... برودادارى توانادار چاگتر و خوشەويستەرە بە لای خواوہ لە برودادارى بى ھىز، لە ھەردوكيشياندا چاكە ھەيە)).

(ئەبوبەكر) لە پىناوى خوادا پەنجەى بەخوين ھات خواى لىى رازى بى. (ئەبوبەكر) لە پىناو پاراستنى پېغەمبەرى خوا ﷺ پەنجەى خستە كونى ئەشكەوت مار پىيوەدا، پېغەمبەرى خوا ﷺ نزاى بۇ خويند بە ھەرمانى خوا چاك بۆوہ.

پياويك بە (عەنتەرە)ى گوت: تۆ بەسەر پياواندا زال دەبى، نەينى ئازايەتى تۆ چيە؟ ئەويش گوتى: تۆ پەنجەت بخە ناو دەمى منو، منيش پەنجەم دەخمە ناو دەمى تۆ. پەنجەى خستە دەمى (عەنتەرە) ئەويش پەنجەى خستە دەمى پياوہكە، ھەريەكەيان پەنجەى ئەوى تريانى گەست، پياوہكە لە تاوان ھاوارى كردو، ئارامى نەگرت، (عەنتەرە) پەنجەى خۆى ھىنايە دەرو، گوتى: بەوہ بەسەر ھىزداراندا زال دەيم. بە ساي بەرگە گرتن و ئارامگرى.

يەكلى لەوانەى مايەى دلارامى و سەرەوتنى برودادارە، ئەوہيە: مېھرو سۆزو بەخشندەمى خواى ئى ديارە، جا بە پى پلەى باوەرپى چاودەپىرى و كۆمەكى خوا دمرك پى دەكا. ھەمويونەومرو گيان لەبەر، درندەو بانئندەو رۆيندە^{۶۲۰}، ھەمويان ھەست دەكەن پەرورەديارىكى و مەدھيتنەر و رۆزى دەريان ھەيە ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا

يُسِجُّ بِحِدِّهِ وَلَكِنْ لَا نَقْفَهُونَ سَيِّحَهُمْ ... هَهُمُو شَتِيكَ - بە پەسن دانەو^{۶۲۱} - پاكانهى
ئەو دەگا، بەلام ئىو پاكانهى ئەوان نابيسن. ﴿٤٤﴾ الإسراء.

ئىمە دەبينىن جوتيارەكان لە كاتى زەوى كىلاندا، بە دەستى خۇيان تۆ بە زەوى
ومردەكەن، دەلێن و ھاوار دەكەن: ئەى وەدى ھىنەرى ئاسمان و زەمىن، ئەو دانەوێلە
وشكە لەو زەوىيە وشكەدا بە تۆ دەسپېرىن، ﴿١٦﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ۚ أَأَنْتُمْ
تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ... ئاخۆ ئەو تۆمەى^{۶۲۲} دەيچىن، ديتوتانە؟ پىتان وايە
ئىوئەن كە بەرھەمى دىن، يان ئىمە بۆتان دەروىن؟ ﴿٦٤﴾ الواقعة. الواقعة/ ٦٤.

ئەمەيە رو كردنە خواى تاكو تەنياو بى ھاوتا، ئەمەيە ئارەزو خواستى بە يەك
ناسىنى خواى بەرزو توانا.

(عبدالحميد كاشك) - كەسكى نابىنا- وتارىبىزى زمان پاراوو دەنگ زولال كاتى
ھەستاو بەسەر بەرزەك كەوت، پارچە گەلایەكى دارخورماى لە گىرفانى دەرھىنا،
كە بە خۆرسكى بە خەتێكى جوانى كوفى لەسەرى نوسرا بو "اللَّهُ"، پاشان لەسەر
بەرزەك ھاواری كرد:

لەو درەختە بروانە	گەلاو لقى چەند جوانە
كێيە وەدى ھىناو	بە سەوزايى و پاراوە
ئەو وەدییەنەرە خوايە	دەسەلاتى بالايە

يەكسەر خەلكەكە دايە پېرمەى گريان.

بىگومان ئەو خوايە بەدى ھىنەرى ئاسمانەكان و زەوىيە، نيشانەو بەلگەكانى لە
ھەمو بونەومردا دەرەخشىن، دان بە خوايەتى و پەرومىنى و يەكتا پەرسى و بى

٦٢١) پەسندارى: پىداھەلگوتن.

٦٢٢) ئەو تۆوئى.

نیازی ئەو خواپە دادەنن ﴿... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا ... ئەى پەرۋەرنەدەمان! تۆ ئەم دەزگاپەت بە قىرۆ نە سازاندو. ﴿۱۱۱﴾ آل عمران﴾.

يەككى لە پاىەكانى ئاسودەيى و بەختەومرى، ئەو دەيە بزانى پەرۋەردگار يىكى مېھربان و بەخشندە ھەيە لە تاوان دەبۆرى و ئەو كەسەى تۆبە بكا لىي و مردەگرى، دەسا موزدەى مېھرو سۆزى پەرۋەرديارت لىيى كە ھەمو ئاسمانەكان و زەوى گرتۆتەو، شكوڭدارى بۆ ئەو كە دەفەرموى: ﴿... وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ ... بەزەيشەم ھەموشتى داگرتو. ﴿۱۵۶﴾ الأعراف﴾.

پاىەدارى و پىزدارى بۆ خوا لىيوردەيى و مېھربانى چەند فراوانە، لە فەرمودەيەكى (صحيح) يشدا ھاتو: يەككى لە ەربە بىابان نشينەكان لەگەل پىغەمبەردا ﷺ نوپىزى دەگرد لە كاتى تەحيات خویندندا گوتى: خواپە بەزەيىت بە من و (موحەممەد) دا بىتەو، بەزەيىت بەكەسى تردا نىتەو. پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((لقد هجرت واسعا... بە راستى شتىكى فراوانت تەسك كردهو، مېھرى خوا ھەمو شتى دەگرتەو، ﴿... وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ... خودا بۆ خواوەن باوەرەن دلۆفانە. ﴿۴۲﴾ الأحزاب﴾.

((الله أرحم بعباده من هذه بولدها... خواى گەورە بەرامبەر بەندەكەى بە سۆزترە، لەو دايكە بەرامبەر كۆرپەكەى. كابرايەك لە ترسى سزاي خوا فەرمانيدا دواى مردن بيسوتىنن، خواى گەورە خۆلەمىشەكەى كۆكردهو و فەرموى: ((يا عبدي، ما حملك على ما صنعت؟ قال: يا رب، خفتك، وخشيتُ ذنوبي. فادخله الله الجنة ... ئەى بەندەى من، چى واى لىكردى ئاوا بكەى؟ گوتى: ئەى خواپە، لە تۆ ترسامو، لە تاوانەكانىشەم. خواى گەورە بردى بۆ بەھەشت. فەرمودەيەكى بەھيزە.

﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ... بەھلام كەسى لە گەورەيى پەرۋەندەى خۆى ترساو لە ئارەزوى دلى خۆى وازى ھىناو، ديارە بەھەشت جىگای ئەو. ﴿۴۱﴾ النازعات﴾.

خوای گەوره لێپرسینهوه له گەڵ پیاویکی گوناھباردا دەکا بەلام خوا بە یەك دەزان، هیچ چاکەیهکی له دەستدا نیه، بەلام له دنیا دا بازرگانی دەکردو، چاوپۆشی له هەزارو کەم دەرمان تان دەکرد، خوا دەفەر موی: ئیমে به به خشندهیی شیوا ترین له تۆ، دەی پێگای بۆ بهردهن.

ئەوسا خوای گەوره دەبێخاتە بههەشت.

﴿وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ... ئەو کەسەیه کە به هیوام رۆژی سه‌لا له هه‌له‌کانم ببورێ.﴾ (۸۲) الشعراء

﴿...لَا تَقْطُطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ... نابی ئیوه له به‌زه‌یی خوا ناھومیدبن.﴾ (۵۳) الزمر

(موسلیم) ده‌گێڕێته‌وه: کە پێغه‌مبەری خوا ﷺ پێشنویژی بۆ موسلمانان کرد، پیاوی هه‌له‌سایه‌وه‌و گوتی: (ئە‌ی پێغه‌مبەری خوا) حەقی دارکاریم هاتوه، به‌سه‌رمدا جێبه‌جێ کە. فەر موی: ((أصليت معنا؟ ... ئایه نوێرت له‌گە‌ڵ ئیمه کرد؟ گوتی: به‌ئێ. فەر موی: ((اذهب فقد غفر لك... بڕۆ چاوپۆشیت لێکرا.

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ... هەر کەسێکیش کاریکی ناله‌بار بکا، یان غه‌دریکی له خۆی بکا، پاشان له خودا بخوازی کە بیه‌خشی، دەبینی کە خوا لێبوردو دلو‌قانه.﴾ (۱۱۰) النساء

لێردها سۆزو میهرێکی نادیار هه‌یه کە به‌نده‌ی له هه‌مو لایه‌که‌وه، داپۆشیوه، خاوه‌نی ئەو سۆزه نادیاره خوای راهێنه‌ری جیهان و په‌رومردیاره، ئەو خاویه‌ی (موحه‌مه‌د)ی له ئەشکه‌وتدا چه‌پاله‌دا -سلاوی خوای له‌سه‌ر- سۆزی بۆ یارانی ئەشکه‌وت نواند له ئەشکه‌وتدا، ئەو سێ کەسه‌ی تاشه به‌ردێک دەرگای ئەشکه‌وتی لێگرتن رزگاری کردن، ئیبراهیمی له‌ناو ئاگردا نه‌سوتاند، موسای له دەریدا نغرو نه‌کرد، نوحی به لافاو له‌ناو نه‌برد، یوسفی له‌ناو بیردا له‌یاد نه‌کرد، ئەیوبی به دەرودو نه‌خۆشی نه‌گۆشت.

سەرئىچىك

لە (ئوم سەلەمە) دەگىرنەنە دەلىت: گوڭبىستى پېغەمبەرى خوا ﷺ بوم دەيفەرمو:
 ((ما من مسلم تصيبه مصيبة، فيقول ما أمر الله: (أنا لله وأنا إليه راجعون) اللهم أجرني من مصيبي وأخلف لي خيرا منها. إلا أخلف الله خيرا منها... هەر موستمانن توشى بەلاو
 كۆستىك هات، ئەوسا ئەو بەلن كە خوا فەرمانى پى كىردو: "ئىمە ھى خواين و بۆ لاى
 وىش دەگەرپىنەو. خوايە لەسەر ئەو بەلايە خەلاتمكەى ئەو ھى لەدەستەم داو ھە چاتر لەو ھەم
 بۆ لەجى دانىي. بى سۆ خوا چاترى بۆ لەجى دادەنن.

كردەى جوان رىگای بەختەو ھەريە

لە سەرھەتاي ديوانى حاتەمى (تائى) دا وتەيەكى جوانىم بىنى تايىدا دەلى: ئەگەر
 پىشت ھەلگىردن لە خراپە بۆ تۆ بەس بى، واز لە خراپە بىنە.

مەبەستى ئەو ھەيە: ئەگەر دەرھەتە دەرئەبىرىنى قەسەى خراپ و خۆپاراستن لە
 خراپەت ھەبى، با ئەو ھەندەت بەس بى ﴿فَاعْرِضْ عَنْهُمْ...﴾ سا تۆ واز لەوانە بىنە.

﴿السجدة﴾ .

﴿... وَدَعَّ أَذْنَهُمْ...﴾ گوى بە ئازارپىشان مەدە. ﴿(١٨) الْأَحْزَاب﴾ .

چاگە وىستى بۆ خەلك بەھرىيەكى خوايە، خەلاتىكى پىرۆزە لە لاينەن خواى
 بەخشنەو مېھرىبانەو ھە (خەلات كراو ھە).

(ئىبن عەباس) باس لە بەھرىيە خوا دەگا بەسەرىيەو دەلى: من سى خەسەلەتم
 پى بەخشاو ھە: لە ھىچ شوڭىنىكى زەوى باران نابارى، مەگەر ستايشى خواى لەسەر
 دەگەم و پى شادمانەم، ئەگەر چى ھىچ وشتر و مەرو مالايتىكى منى لى نالەو ھەرى.
 گوڭبىستى دادو ھەرى ھىچ دادو ھەرىك نابم، مەگەر داواى بۆ لە خوا دەگەم، ھىچ
 كىشەيەكىشەم ناكەو ھەيە لاى ئەو.

ھىچ نايەتتىكىش لە كىتئىي خوا شارمزا نابم، مەگەر پىم خۆشە خەلكانىش ئەوھى
 من دەيزانم ئەوانىش بىزانن. بە راستى ئەوھىيە چاگە خواستى و، بىلا وكردنهوھى
 خىرو خۆشى لە نىوانيانداو، سىنە پاكى و، دەرپرېنى دل سۆزىيە بۆ ھەمو كەسى.
 شاعىرىك دەلى:

ئەگەر ھەوروباران گشگىر نەبى
 منىش نابى ھەر خۆم لەبىر بى

مەبەستى ئەوھىيە: من كەسىكى خۆپەرست نىم، ئەگەر بى و ھەورو باران ھەمو
 شوئى نەگرتەوھو ھەمو كەس لى بەھرمەند نەبى، منىش بە تەنيا نامەوئ
 ﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...﴾ ئەو كەسانەى چكوسى ^{۱۳۳} دەكەنە پىشەو خەلگىش بۆ رۇدى ھان دەدەن،
 ئەو بەشەى خودا پىيداون دەيشارنەوھ، ﴿النساء ۳۷﴾ .

زانستى سود بەخش و زانستى زىان بەخش

با شادو دل گوشادت كا ئەو زانستەى بە خواى خۆت ئاشنا دەكا. ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا
 الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِئْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ...﴾ ئەو كەسانەى بە زانست و
 باومردارن، پىيان ئىژن: ھەروەگو خودا نوسىويە، تا رۇزى سەلا ماونەوھ. ﴿الروم ۶۱﴾
 لىرەدا دو زانست ھەيە زانستىك ئاويىتەى باومرە، ئەوى تریان ھاوشانى
 بىباومرە، خواى گەورە سەبارمت بە نەيارانى دەفەرموى: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفْلُونَ...﴾ لە روالەتى ژىنى دنيا ئاگادارن و ھىچ
 ئاگاشيان لە پاشەرۇژەكە نىيە. ﴿الروم ۷﴾ .

ئەوجارەش لەمەر ئەوانە دىفەر موى: ﴿بَلْ أَدْرَاكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ... ئاخۇ زانىريان بەدوارۇژھەيە، بەلگە دو دىن دىبى يان نابى؟ لە ئاستى دا چاويان كۆپرە. ﴿٦٦﴾ النمل﴾ .

هەر وا دىفەر موى: ﴿ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ... هەر ئەو دىفەر موى لى دىزانى ﴿٣٠﴾ النجم﴾ گەورەيى و شكۆ بۆ ئەو كە دىفەر موى: ﴿وَأَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحِمَلَ عَلَيْهِ يَلْهَثَ أَوْ تَرَكَهٗ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ... دىنگو باسى ئەو كە سەشيان بۆ وەخوینە كە نىشانەكانى خۇمان پى بەخشیوه، خۇى لىبواردن، ئەوسا شەيتان وەدوى خۇى داو كەوتە ناوړىزى گومپريان. ئىمە گەر بمانوئىستايە لەمانەرا پایەبەرزیمان دەدايە، بەلام ئەو هەر خۇى بوو. نەزىلەى ئەو وەكو نەزىلەى سەگىكە بۆى بجى زمان دىر دىنى و لىشى گەپى زوان دىگىشى. ئەم چىرۆكە بەسەر هاتى ئەوانەيە، كە نىشانانى ئىمەيان بە دروڤانا. تۆلەوتەر زە باسانەيان بۆ وەگىرە، شايە تا بىر كەنەوه. ﴿١٧٦﴾ الأعراف﴾ .

هەر وەها لەمەر جوله كەو زانىستان دىفەر موى پایەدارى و بى هاوتايى بۆ خوا: ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا ... وەكو ئەو گویدر ئىزمىه بارى كىبى لى بارە. ﴿٥﴾ الجمعة﴾ .

ئەوان خاومنى زانىست بەلام راستە پى نابىن، بەلگەو بىانويان هەيە بەلام دىردى دلىان چارە ناكا، گومان و دو دلى ناپوئىنى و لا نابا، بەلگەى نوسراويان لە دەستەو زمانيان لە گو نەوئەستە، كەچى نە راستەو نە دروستە، رابەرى پىيان لە پىشە، وەلى بەرمو هەل دىريان دەبا، بەرمو پىشەو دىرۆن، بەلام سەريان لە گومپرايى و لاپى دىردەچى، ئەوسا چۆن خاومنى ئەم زانىستە سەرومى و بەختەومى

وده دست دینى، كه چى خوى يه كه م كه سه له ژړييدا بينوينى: ﴿... فَأَسْتَحَبُّوا
الْعَمَى عَلَى الْهُدَى ... له باتى شاره زابوونى هه زيان كرد هه نابيناين. ﴿۱۷﴾ فصلت ﴿...
﴿... وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ ... گوتيشيان ئيمه دلمان
داخراوه، هه خودا خوى دلى به مؤر داخستبوون. ﴿۱۵۵﴾ النساء ﴿...﴾

له په رتوگخانهى (كونگريس) له (واشنتون) سهدان هه زار كتيبى به هه باره و
سه رنج راكيشم بينى. دهر باره ي هه موزانستك، هه موبوارك، هه موگه ل و نه ته وه و
ژيارو كه لتورو چاخيك، به لام نه و گه ل و نه ته وه ي نه و په رتوك خانه نه وازه ي
له بهر دمه ته، گه ليكى خوانه په رسته، ته نيا به و جيهانه له بهر چاوه باومر دهكا، به لام
له مهر نه وه ي كه په نهانه، نه هه ست و ژيرو بيري نه بيسن و بينايى كار دهكا،
﴿... وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَابْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا
أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ ... گوى و چاوو دلشمان به وان دابو، نه وان له گوى و چاو دلان
هيچ به هر ميان دهنه كه وت. ﴿۲۶﴾ الاحقاف ﴿...﴾

ميړگو له وومر^{۶۲۴} سه وزو جوانه، به لام ميگه ل دهر ده داره، زه ميله^{۶۲۵} پر خورمايه
وه لى خاومنى رژه و چاوى له دوايه، ناوه كه سازو سازگاره كه چى له ده مده
تفت و تاله، ﴿... كَمْ ءَاتَيْنَهُمْ مِنْ ءَايَةٍ بَيِّنَةٍ ... چهند نيشانه ي ئاشكرامان داوه به وان؟
﴿۱۱۱﴾ البقرة ﴿...﴾

﴿وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ ءَايَةٍ مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ... هه نيشانه يه ك
له لايه ن خواى په رومر دنيانه وه بى و بيته لايان، بى سو هه حاشاى لى ده كه نو
خويانى لى دبووون. ﴿۴﴾ الأنعام ﴿...﴾

(۶۲۴) په ريز/ميړگ.

(۶۲۵) زه ميله.

زۆر بىر كەۋەدە زۆر ورد بەۋە

يەككى لەۋانەى دىل و دمرون دەگەشئى: زۆرزانى و، لە بابەتى ھەمە جۆرى زانستى شارمزا بونە، بە راۋەلە ^{۳۶} بونى رۆشنىبىرى و، دور بىنى و بىر قوئىيە، بەلگەى بيان و رەۋىن ^{۳۷} و، بىرو ھزرى رەسەن و، بەسەر نەپنىدا ھەلۋونە، بەدەر خستى بىنچ و بناۋانى ^{۳۸} كارو و مرام و، رازو نىازان ئاشنا بونە، ﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ...﴾ لە ناو عەبدانى خودادا ھەر ئەۋانەى فرە زانان لى دەترسن. ﴿۲۸﴾ فاطر ﴿﴾.

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِمِثْلِهِ ... نَخِيرُ نُهُونَ شَتَّىٰ كَبِهَ دَرُؤُ دِمَازَانِ، كە ھىچى لى تىنەگەيىون. ﴿۲۹﴾ بونى ﴿﴾.

بىگومان مەۋقى زانا ھەمىشە دىل فراۋانە، ھەست و نەستى ئاۋەدانە، بىرو ھزرى ھەساۋمىيە و دمرونى شادمانە.

يەككى لە بىريارنى رۆژئاۋا دەلئ: فايلىكى بە قەبارەم لە نىو پەرتوك خانەكەدا ھەيە، ھەرچى ھەلە و پەلە و كەۋجى و گىلى و لاسارىيەى لە شەۋو و رۆژدا ئەنجامى دەدەم دەى نوسم، تاۋەكو لە دەستيان ئازاد بەم.

مەنىش دەلئىم: زانايانى پىششىنى ئەم ئىسلامە بەر لە تۆ لەسەر زەنشت كەردنى دەرونى خۇيان و بە توندى سەركوت كەردنى دەست پىشخەريان كەردە ﴿وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ... سَوَيْدِش دەرۋم بە ۋىژدانەكەى رەخنەگر. ﴿۲﴾ القيامة﴾.

ھەسەنى بەسرى دەلئ: مۇسلمان لە ئاستى سەرزەنشت كەردنى دەرونى خۇيدا توندو تىژترە لە ھاۋبەشەك بەرامبەر برا بەشى خۇيدا.

(۶۲۶) بەرفراۋان.

(۶۲۷) ئەو بەلگەى گومان ناھىلى.

(۶۲۸) قولايى.

(پەبىيى كۆپى خوسەيم) لە ھەفتە بۆ ھەفتە وتەكانى خۆى دەنوسى، جا ئەگەر دەى بىنى قسەيەكى چاكى كرده سوپاسى خواى لەسەر دەكرد، ئەگەر يىش بىنيبىاى قسەيەكى خرابى كرده داواى لىبوردنى لە خوا دەكرد.

يەكە لە پىشينايش دەلى: چل سال دەبى من تاوانىكم ئەنجام داو، لە خوا داوا دەكەم لىم ببورى، ئىستاش لەگەل دابى لەسەر داواى لىخۆشبون پى دادەگرم ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ﴾ ... ئەوانەش كە ھەرچى لە راي خودا داويانە، ھەر دەيدەن، كەچى دلىان دەترسى. ﴿المؤمنون﴾.

دەرونت سەرزەنشت كە

يادەوهرىەك بۆ خۆت رەچاو كەو، خۆتى پى سەرزەنشت كە، ھەلەو ناتەواوىيەكانى خۆتى تىداوە خوینەو، چارەسەريان بدۆزەو. (پىشەوا) عومەر دەلى: خۆتان سەرزەنشتكەن بەرلەو دەى سەرزەنشت بكرىن، خۆتان ھەلەسەنگىن بەرلەو دەى ھەلەسەنگىنرىن، خۆستان بۆ رۆزى سزا وەرازىن.

لە ژيانى رۆژانەماندا سى ھەلە دوبارە دەبىتەو

يەكەم: كات بەفەرۆدان.

دوهم: بىھودە دوان ^{٦٢٩}: ((من حسن اسلام المرء تركه ما لا يعنيه... بەدوا دانەچونى شتى بىھودە لە جوان موسلمانى مروڤە.

سىيەم: بايەخدان بە شتى كەم بايەخ، وەكو گوى ھەلەستن ^{٦٣٠} بۆ ترسو تۆقاندنى پاگەندەچيانو، پىشبينى گەنەكاران و ^{٦٣١}، خەون و خەيالى راپريان ^{٦٣٢}، راستەوخۆ

٦٢٩) قسەکردنى بى ھودە.

٦٣٠) گوى گرتن.

٦٣١) چەپەلكار و خراپەكارن.

ژيان تې تال دهكاو، دهستبه جي خه مناكيت توش دهكا، ههروهه بهر بهست و له مېهريكه له پيگاي به خته ومري و كامه رانيډا.

پيغه مېهري خوا ﷺ عه باسي مامي فيري نزيه ك كرد به خته ومري دنيا و دواړوژ له خووه دهگري، كه بهم جوړه ي فهرمو: ((اللهم اني اسألك العفو والعافية... په رومردگارا ليپوردمي و تهنديروستيت لي دهخوالم. نهوه نزيه كي له خوگرو گشتگيره، چارم سازو چارمه سره، خوشبه ختي دنيا و دواړوژي له گه له. ﴿فَتَأْتِيهِمُ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابِ الْآخِرَةِ...﴾ نهوسا خودا پاداشتي نه دنيا و چاكه پاداشي نهو دنياي پيدان. ﴿١٤٨﴾ آل عمران.﴾

﴿فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى...﴾ ئيتر نه ري هه له دهكا، نه توشي نه گېه تي دهبي. ﴿١٤٣﴾ طه.﴾

وريای خوتان بن

هو شمهندي و بهكارهيناني هوكارهكان له گه ل پشت بهستن به خواي بهرزو توانا يه كيكن له به خته ومري بهنده، پيغه مېهري خوا ﷺ نه گهر جي پيشهنگي پشت به خوا بهستان بو، به لام له ههندي جهنگا مهيدان داري دهكرد له گه ل نهوهشدا زري دهپوشي، يه كيكيش لي دهپرسئ نه ي پيغه مېهري خوا وشره گهم بيهستمهوه ياخود به په لاي كه م و پشت به خوا بيهستم؟

له وه لامدا فهرموي: ((اعقلها وتركل... بيهستمهوه و پشتيش به خوا بيهسته)).

گرتنه بهري هوكارو پشت به خوا بهستي پايه ي يه كتاپه رستيه، پشت له هوكار كردنيش له گه ل پشت به خوا بهستن به پي ياساي خوا نه په خساوو نه گونجاوه، ههروهه روكردنه هوكارو پشت به خوا نه بهستي يه ك ناگرنهوه له گه ل يه كتاپه رستي.

(ئىبن جەوزى) لەو بارەدە دەگىرېتەو: پياوڭ لاي مەترسى رەچاۋ نەکرد،
هەستا نىنۆكەكانى قىرتاند كارەكەى لى ئالۆز بو پىي مرد^{۱۳۳}.

كابرايەكەش لەسەر پىشتى گویدرېژمەكەيەو بە ژىر كۆلىكدا پۇيى سگى خۆى
چەماندەو بوە ھۆى مردنى.

دەربارەى تەھا حىسنى نوسەرى مىسرى دەگىرپنەو بە شوفىرەكەى دەلى:
خېرا مەرۇ تاوەكو زو بگەينە چى.

ئەو وتەيە ھاو واتاى ئەو پەندەيە: زۆر جارن تالۆكەيى سەرى لە شىنەيى
دەردەچى.

ئەوسا خۇپاراستن لەگەل قەدەر تىك ناگىرېن، بەلكو خۇپارىزى لە قەدەر و كپۆكى
قەدەر دەزمىردى، ﴿وَلَيْتَ لَطَفٌ ... بَا بَهْزِيْتِي بِجَوْلِيْتَهْو.﴾ (الكهف)

﴿... تَفِيْكُمْ اَلْحَرَّ وَسَرِيْلَ تَفِيْكُمْ بِاسْكُم ... جَل و بەرگىكىشى بۆتان ساز
داوہ كە لە كاتى شەرو گەرمادا دەوپارىزى.﴾ (النحل)

دۇستايەتى بىرەخسىنە

مايەى بەختەومرى بەندەيە، كە بتوانى سۆزو خۆشەويستى خەلكان بەلای خۇيدا
پاكىشى و دۇستايەتيان لەگەلدا بنويىن، خواى گەورە لەسەر زمانى (ئىبراھىم)
پىغەمبەر ﷺ دەفەرموى: ﴿وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ... وَهَبْكَ لَهْ نَاو
چىنە دوايىنەكانىشا ناوم بە چاكە دەربچى.﴾ (الشعراء)

تويژەرەوان دەلن: مەبەستى ئەومەيە خەلك بەچاكە لىي بدوين. بە ھەمان شىوہ
خواى گەورە دەربارەى موسا پىغەمبەر دەفەرموى: ﴿وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي ...
قىيانى خۆم خستە سەر تۆ.﴾ (طه)

ھەروەگە دەربارەى يەككى گوتراوۋە: ھەر كەسنى تۆى بىنىيىن خۇشتى دەۋى.
لە فەرمودەى (سەحىح) دا ھاتوۋە: ((أنتم شهداء الله في الارض... ئىۋە شاىھەتانى
خوان لەسەر زەۋى)).

زمانى خەلگانىش پىنوسى راستى يە. ئەم فەرمودە بى ھەلەيەش ھاتوۋە: ((إن
جبريل ينادي في السماء: ان الله يحب فلانا فأحبوه، فيحبه اهل السماء، ويوضع له
القبول في الارض... جوبرىل لە ئاسمانى بانگ رادىلى: خۋاى گەورە فلانەكەسى
خۇش دەۋى ئىۋەش خۇشتان بوى، خەلگى ئاسمان خۇشيان دەۋى، لەسەر زەۋىشدا
خۋاى گەورە لە دلى خەلگدا جىي دەكاتەۋە.

يەككى لەۋانەى دەبىتە ھۆكارى خۇشەۋىستى: خوۋرەۋىشتى جوانو، وتەى نەرمو
نيانو، روى گەش و جوانە. يەككى لەۋ فاككەرە بەھىزانەى ھەست و سۆزى خەلگانى
بۆ دەستەبەر دەكا: نەرمو نيانى و مېھرىبانىيە. بۆيە پىغەمبەرى خوا ﷺ
دەفەرموئى: ((ما كان الرفق في شيء الا زانه، وما نزع من شيء الا شانه... نەرمو نيانى
لە ھەر شتدا ۋەدى بىرى دەى رازىنىتەۋە لە ھەر شتدا بىرى ناسىرىنى دەكا)).

ھەروەھا دەفەرموئى: ((من يحرم الرفق، يحرم الخير كله... ھەركەسنى لە نەرمو
نيانى بى بەش بى، لە ھەم و خىروپىرى دەستى بەتالە)).

يەككى لە كاراشنايان دەلى: نەرمو نيانى مار لە كۈنى خۇى دەردىنى.

رۇژئاۋاييەكانىش دەلىن: ھەنگۈين دەربىنە و شانە مەشكىنە.

لە فەرمودەى (سەحىح) ىشدا ھاتوۋە: ((المؤمن كالنحلة تأكل طيبا، وتضع طيبا،
واذا وقعت على عود، لم تكسره... بىرۋادار ۋەكو ھەنگ وايە پاك دەخواۋ پاكىش
فەراھەم دىنى ئەگەر لەسەر گولانىش بنىش لىقەكانى ناشكىنى)).

به و زمينه دا بخوليوه و نيشانه و به لگه ي دهسه لاتي خوا وه خوينه وه

يه گي له وانه ي دل دهره ويئي و هيمني و هه داري به ره هم ديني: گهشت و گه پرانه به ناو شارو و لاتاندا، له سه ره تاي ئه م كتيبه و ته يه ك به و مه به سته پيشكهش كرا.

خوای بي هاوتا دمفه رموي: ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: سه رنج بدهن له ئاسمانان و زميندا چي هه يه. ﴿١٠١﴾ يونس

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: گهشتي به م سه ر زمينه دا بكه ن. ﴿٦٩﴾ النمل

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا... ناخو هه رگيز به زميندا نه گه پراون، سه رنج بدهن. ﴿٨٢﴾ غافر

سه ربورده ي گهشتي (ئيبن به توته) نه گه ر چي زياده رويي تيدا يه، وه لي هه ركه سي وه بخويئي له نه خشو و نيگاري خوای بالاده ست سه رسام ده ميئي، كار جواني خوا له م گه ردونه دا ده ميئي، تي ده كا په ندو گه ليك ناموژي بو باو مر دار لي و مر نه گيري، ده زاني گهشت و سه يران دل دهره ويئي، دل گوشاده ئه و كاته ي جيگا و شوين و كه شو و هه وای بگوړي، تا وه كو لاپه رهي په رتوكي ئه م گه ردونه به ر هه له وه خويئي.

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ... بَيِّزْهُ: گهشتي به م سه ر زمينه دا بكه ن. ﴿٦٩﴾ النمل

﴿فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ... له م زمينه دا بگه رين. ﴿٢﴾ التوبة

﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ... (زيل قه رنه ين به شوين مه به ستي داچو) تا گه يشته لاي خوړنشين. ﴿٨١﴾ الكهف

﴿... لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا... (جاري موسا به لاوي به رده ستي خو ي گوت): من ليبراوم سه فهر بكه م تا بگه مه جه مسه ري هه ردو ده رياكان، يان له وئيش ويوه ده ربجه م. ﴿٦٠﴾ الكهف

له‌گه‌ن بیدارانی شه‌و بیدار به‌وه

یه‌کێ له‌وانه‌ی ناخ و ده‌رون ده‌گه‌شی‌نێ و ده‌حه‌سی‌نێ: شه‌و نوێژه.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ فهرموده‌یه‌کی (سه‌حیح) دا باس له‌وه ده‌کا: نه‌گه‌ر به‌نده شه‌و له‌ خه‌و هه‌لساو، یادی خوا‌ی کرد، دوا‌ی ئه‌وه ده‌ست نوێژی گرت و نوێژی کرد، به‌یانیه‌که‌ی چوست و چالاک و دل‌پاکه‌.

﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ آلِ مَا يَهْجُؤْنَ ... شه‌وانه‌ که‌مه‌تر ده‌خه‌وتن. (١٧) الذاریات﴾.

﴿وَمِنَ آلِ فِتْهَجَدَ بِهِ نَافِلَةٌ لَّكَ ... له‌ شه‌ویشدا بوی هه‌سته‌وه، ئه‌مه‌ زیاده نوێژی تۆ بێ. (٧٩) الإسراء﴾.

هه‌روا شه‌و نوێژ دهم‌دو نه‌ ساخی لاشه‌ دهره‌وینێ، ئه‌و فهرموده‌یه‌ش به‌ دروستی له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ بیستراوه‌و (ئه‌بو داود) ده‌یگێڕێته‌وه: ((یا عبدالله لا تکن مثل فلان، کان یقوم اللیل، فترك قیام اللیل ... ئه‌ی (عبدالله) وه‌کو فلانه‌ که‌س مه‌به‌، شه‌وان شه‌و نوێژی ده‌کرد، دوا‌یی بشتی تی‌کرد، ((نعم الرجل عبدالله لو کان یقوم اللیل ... (عبدالله) باشت‌ترین پیاوه‌، گه‌ر به‌هاتایه‌ شه‌و نوێژی بک‌ردایه‌)).

ئه‌و شته‌ی دوا بپاوه‌و له‌ ناو ئه‌جێ دلت بو‌ پهری‌شان نه‌بێ، چونکێ هه‌موشتی له‌م ژیا‌نه‌دا دوا بپاوه‌، ئه‌وه‌ی هه‌میشه‌ زیندوه‌ ته‌نیا خوا‌ی به‌رزو بێ هاوتایه‌، ﴿... كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ... به‌ غه‌یری خوا هه‌موشتی له‌ به‌ین ده‌جێ. (٨٨) القصص﴾.

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (٩٦) وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ... هه‌ر کێ ژینی له‌سه‌ر زه‌مینه‌، نامی‌نێ. هه‌ر خودانی خاوه‌ن شکۆ‌ی به‌رزو به‌رپ‌زت ده‌می‌نێ. (٢٧) الرحمن﴾.

ھەئەستەيەك

ھەريەك لەم دو وشەيە: (الهم) و (الحن) ھاوواتای يەكن، بۆ ئازاری گيان ھاوړی يەكن، جياكاريان تەنيا لەو ھەدايە، (هم) بۆ پيشبيني لە مەترسی داھاتو بەگار دەبرئ، (الحن) یش بۆ ئیش و ژانی ڤاڤردوو خوشەويستی لە دەست چو بە کار دینرئ، ھەر کاميک لەو دوانە مايە ئیش و ژانەو، بەسەر گيان و دلدا دئ، جا ئەگەر خەم پەيوەندی بە ڤاڤردوو ھەبئ پي دەگوترئ (حن) ئەگەريش پەيوەندی بە داھاتو ھەبئ پي دەوترئ (هم).

((اللهم اني اسألك العافية في الدنيا والاخرة، اللهم اني اسألك العفو والعافية في ديني و دنياي واهلي ومالي، اللهم استر عوراتي وآمن روعاتي اللهم احفظني من بين يدي ومن خلفي، وعن يميني وعن شمالي ومن فوقي، وأعوذ بعظمتك ان اغتال من تحتي... پەرۆمردگارا، بئوھي^{۱۳۴} دنيا و دواڤۆژت لئ دەخووزم، پەرۆمردگارا داوای سڤینەوھي تاوان و دورە بەلاییت لئ دەگەم، لە ئایین و ژيانی دنيا، لە مال و لە خیزانم، پەرۆمردگارا شەرم و شکۆم داڤۆشەو، ترسو لەرزم لئ ڤرەوینە، پەرۆمردگارا لە بەردەمم و لە دواوڤرا، لە لای راستەو چەپەو سەر سەرمەو ېم پارێزە، پەناشت پئ دەگرم لەوھي لە ژیر ڤیمەو لە ناوڤیریم.

بەھەشت سەرمایەي تۆیە

بئگومان دنيا بە زێڤو زیوھو بە گۆشك و تەلاروھو تەنيا تنۆگە فرمیسكیك نایینئ، تیرموزی دەگێڤیتەوھو كە پێخەمبەری خوا ﷺ دھەرموئ: ((الدنيا ملعونة ملعون ما فيها، الا ذكر الله، وما والاه، وعالماء متعلما... دنيا و ئەوھي تيايەتی وەبەر نەفرمتی خوا ئەكەوئ، بەدەر لە یادی خوا و ئەوھي بە شوینیا ئەروا، یا زاناو ئەوھي بە داوای زانستدا دەگەرئ.

ھەمو نازوگۆزى دىنيا تەنيا بۇ ماوئەيەكى كاتى خراوتە دەستى بەندە، دۇنيا بە
ملياران پارەو پۇل و زەوى و زارو ئۆتۆمبىل تەنيا چركەي مەرگى بەندە دوا ناخەن،
بۆيە كاراشنايان دەلئىن: نرختىكى گونجاو بۇ شت دابىنى، چونكى دىنياو ئەوئى تىايەتى
بارتەقاي گيانى برودارى نابی: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ... ئەم ژيانەى
سەر دىنايە، ھەموئى ھەر گەپ و گائتەيەو چى تر نىيە. ﴿۱۶۴﴾ العنكبوت﴾.

حەسەنى بەسرى دەلئى: گيانت تەنيا بە بەھەشت بفرۆشە، گيانى برودار گران
بەھايە، بەلام كەسانى بە نرختىكى كەم دەيفرۆشن.

بە راستى ئەوانەى لە پېناوى لە دەستدانى منال و سامانيان، دارمانى خانوبەرەيان،
سوتانى سەيارەو ئۆتۆمبىليان، شىن و زارى دەكەن، دەلئى لە تاوى دابەزىنى پلەى
باومرپيان، توشبونيان بە ھەلەو تاوان و كەمتەرخەمى لە گوپرايەتى پەرومردياريان
پەرۆش و دلگران نىن و، ھەر خۇيان لە گورە ^{۱۶۵} ناپەن.

بەرپاستى ئەوان بە ئەندازەى نالەو زاريان لە پېناوى دىناى بى بايەخدا بى بايەخەن،
چونكى ئەو بابەتە پەيوەندى بە خورەوشتى بەرزو پەيام و ھەلۆيستەو ھەيە:

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ... ئەوان حەزيان ھەر لە
دىناى بى بەھايە و پۆزى گران دەخەنە پاش خۇيانەو. ﴿۱۶۷﴾ الإنسان﴾.

خۆشەويستى راستەقىنە

بۇ ئەوئى بەختەومر بيت ھەول دە يەكى بيت لە دۆست و خۆشەويستانى خوا،
دۇنيا بە سەرۆمى بەختەومران ئەو كەسەيە ئامانچ و مەبەستى ھەرمبەرزو سەرەكى
خۆش ويستنى خواى بەرزو توانا بى، سەرنج دە ئەم وتەى خوا چەند نەرم و نىانە:
﴿...يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ ... خوا خۆشى دەوئىن و ئەوانىش خاويان خۆشەوئى. ﴿۱۶۸﴾ المائدة﴾.

هەندى لە زانايان دەلەين: پستەى (يحبونه) جيگای سەرسامى نىه، بەلام سەير لەو دەستەواژەيه دايه: (يحبهم)، هەر ئەو خواپەيهى وەدى هيناون پۆزى پى داو، سەرپەرشتيان دەکاو پىيان دەبەخشى، وىراى ئەوەش خۆشى دەوين: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ... بَيِّرْهُ: ئىوه ئەگەر خوداتان خۆش دەوى، شوين من كهون هەتا خوداش خۆشى بوين. ﴿٣١﴾ آل عمران﴾.

سەرنج دە چۆن پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەو خەلاتە بە پىشەوا (عەلى) دەبەخشى: پياويكە خواو پىغەمبەرى خۆشەوىو، خواو پىغەمبەرىش ئەويان خۆش دەوى، ئەم پەيشە بو بە تانجى ريزو قەدرى و خستىه سەرى.

يەگى لە هاوەلان ئەم سورەتەى خۆشەويست: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ... بَيِّرْهُ: ئەو خودايە تاکە. ﴿١﴾ الإخلاص﴾.

لە هەمو پکاتیکدا دوبارەى دەکردهو، بە يادى ئەو شەيدا بو، دەمى بەو يادە پاراو بو، هەست و ناخى پى دەههزاو ئاومدان بو، پىغەمبەرى خوا ﷺ پى فەرمو: ((حُبُّكَ إِيَّاهَا ادْخُلَكَ الْجَنَّةَ ... خۆشويستنى ئەم سورەتە ئەتخاتە بەهەشتهو.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّوهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ ... جولهکهکان و فەلهکان گوتيان: ئىمه عەولادو دۆستانى خوداين. بَيِّرْهُ: ئەدى چۆن لەسەر گوناھانتان ئازارتان دەدا؟ ﴿١٨﴾ المائدة﴾.

(مەجنون) بە شەيداىونى لەيلا، قارون لە پىناوى ساماندا، فیرعەون لە تاو پلەو پایەيدا گيانيان لەدەستدا، کەچى حەمزەو جەعفەر و حەنزەلە، لە رىگای خواو پىغەمبەردا خۆيان کردە قوربانى، ئەم دو دەستەيه چەندە لىک دورن!

هە ئۆستەيەك

"لە ئەمەرىكا سالانە ۳۰۰ ئەفسەرى پۇلىس خۇيان دەكۆژن لەو رېژىمە دەیان تەنیا ھى شارى نیۆیۆرک. لە سالى ۱۹۸۷ى زاپىنىەو تەوگە ئىستا ژمارەى ئەو ئەفسەرانەى لە ولاتى ناوبراو خۇيان لەناودەبەن لە زیادبوندايە) ئەم دياردمەش بو بە ماىەى بېزارى دەسەلاتداران و، (يەکیەتى نیشتمانى بۆ ئەفسەرانى پۇلىس) بە دواى لىکۆلینەوہى داگەرا.

دەرمەنجام ئەم يەکیەتیە دەریخست کە دیاردەترین ھۆکارى خۆکوژى ئەو ئەفسەرانە يەگەم: ئەو گرژى و ئالۆزیەيە ھەمیشە تیايدا دەژین، بەوہ ئاتاجن ھەمیشە بەرگەى ئەم مەینەتیانە بگرن کە دیتە رېیان و، بەرگەى ئەم گوشارە يەك لەدواى يەگە بگرن لەگەل ئەوہى رېژەى تاوانکاریەکان لە زیادبون دایە، ھەروا بەرگەى ئەو ئازارو ئەشکەنجەيە بگرن کە لە ئەنجامى ھەلس وکەوتیان لەگەل تاوانکاراندا دیتە رېیان و، لاشەى قوربانیان لە ژن و مندال و پىرو پەککەوتە دەبینن.

ھۆکارى دوہم: ئەو چەگەى ھەمیشە لەدەستیانە بۆ خۆکوشتن ئاسانکاریان بۆ دەگا و یارمەتیشیان دەدا. ئەوہشیان رەنبۆتەوہ کە لە سەدا ھەشتای رەوداى خۆکوژى ئەفسەران ھەر بە چەکی تايبەتى خۇيان ئەنجام دەدرئ، لە سئ رۆژى لە دواى يەگدا سئ ئەفسەر خۇيان کوشت، ھەریەك لەوانە خۆکوشتنەگەى بە دەمانجەى میرى بو."

بارى خۆت گران مەگە شەریعت سوک و ئاسانە

يەكئ لەوانەى ھەست و ناخى مۇسلمان دەحەسینئ دیاردەى ئاسانکاری و چاوبۆشیە لە یاسای ئیسلامیدا ﴿طە ۱﴾ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ... طە ئەم قورئانەن بۆ نەناردى کە توشى چەوسانەوہ بى. ﴿طە ۲﴾

﴿وَنُفِثْنَاكَ لِلْإِنْسَانِ ... لەبەریشت ئاسان دەکەین، ھەتا ئاسانترین رېگە پەیدا بکەى.﴾

﴿الاعلى﴾

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ... خوا ئهركى له توانا به دهر، به سهر كه سدا ناسه پيښي.﴾ (البقرة ۲۸۱)

﴿... لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاءً أَتَنَهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ... خودا ئهرك ناخاته سهر كه س، مه گين له ووندهى پيښى داوه.﴾ (الطلاق ۷)

﴿... وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ... لهم دينهش دا توشى زه حمه تى نه كردون.﴾ (الحج ۷۸)

﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گرنايى زنجيريان له سهر لادېبا، كه به وانيان شته كه دابون.﴾ (الأعراف ۱۵۷)

﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ... له پاش تهنگانه خوشى يه، له پاش تهنگانه فدرحاني هه يه.﴾ (الشرح ۶)

﴿... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۖ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ... ئه ي پهر وهرندهى هه موان! ئهركى ئه وونده گرانمان مه خه سهرشان وهك ئه وانهى بهر له ئيمه له سهريان بو. ئه ي خودانى هه مولا مان! ئهركى وامان پي مه سپړه كه له توانامان به دهر يي. تو ههر خوټ ليمابوره و بهر به زه يي خوټمان بخه و بمانبه خشه. هه مو كاروباريكى مه به دده ست تويه و سهر يشمان خه ي له سهر ئه وانهى ناتناسن.﴾ (البقرة ۲۸۱)

((رفع عن امتي الخطأ والنسيان وما استكروها عليه ... هه ئه و له بيرچون و ئه ودى به توبزه كارى پييان ده كرى له سهر ئوممه تى من به تاوان دانانرى ((ان الدين يسر، ولن يشاد الدين احد الا غلبه ... دين سوك و ئاسانه، ههر كه سيكيش رهقه كارى له گه ل ديندا بنويښي بي گومان به سهريدا زال ده يي.))

((سَدِّدُوا و قَارِبُوا و ابْشُرُوا... كَارْتَان رِيْكَخَهْن و لِيْكَ نَزِيْكَ بَنَهْوَهو، مَزْدَه بَدَهْن.

((بَعَثْتَ بِالْخَنِيْفَةِ السَّمْعَةِ... مَنْ بَعَثَ نَائِنِيْكَى پَاك و دَوْر لَه شِيْرِكَ نَارْدِرَاوَم.

((خَيْر دِيْنَكَم اَيَسْرَه... بَاشْتَرِيْنِي دِيْنْدَارِيَه كَه تَان نَهْوَهِيَه سَانَاتَر بِيْ.

لە يەكێ لە دەولەتەكان داوايان لە شاعیریکی سەردەم كرد كه پۇستی وەزارەتێك
بەخاتە ئەستۆ، لە پای ئەوە دەستبەرداری خواست و پەيام و پێشنیارە راستەقینەکانی
بێت، لە وەلامدا گوتی:

هەموو دنیا بۆخۆتان منیش سەربەستیم دەوێ

ئەگەر تەنیاش جێم بھێلن سەرم بەرزمو نانەوێ

بەنەمای دڵ گۆشادی

لە گۆفاری (أهلاو سهلا) دەرچۆی بەرواری ۱۴۱۵/۴/۲ کۆچی، گوتاریک بەناونیشانی
(عشرون وصفة لتجنب القلق) بیست چارەڕێ بۆ دورکەوتنەووە لە نینگەرانی) بە
پێنوسی دکتۆر، (حەسان شەممی پاشا) نوسراوە. کە ئەوە هەندێ لە مەبەستی ئەم
گوتارەیه: بێگومان مەودای تەمەن دیاریکراوە، هەموو شتێکیشت بە بریار و قەدەری
خوایه، کەوایه با بەندە داخدار نەبێو، لە تاوی ئەوەی پوئەدا دڵگران نەبێ. بژێوی
دروستکراوەکان لەلایەن دروستکارە لە ئاسمان، هیچ کەس دەستی پێ ناگاو، هیچ
هێزی دەستی بەسەرا ناریوا، ئەگەریش خوا بیدا هیچ مەزۆفی ناتوانێ یاساخی کا.

رەبەردوش بە خەمو خەفەتەووە بارگە ی پێچایەووە دوایی هات و برپایەووە، ئەگەر
هەموو جێهانیشت سەر لەبەری بە دوای دابڕۆن و بێ گێڕنەووە بەلایاندا لاناگاتەووە.
داهاتوش هێشتا لەودوی پەردە زێانەو، پەچە ی سەر روی لانهداو، ئیستا کە
نەبۆتە میوانی ژینت ئەو ساتە بەرەو پوت هات بچۆ پێشوازی. بێ گومان چاکە
نواندن لە روی خەلکدا دلت ئاسودە دەکا و سینە و ناخ دەسەرەوێتی، چاکە کاری
گەورەترین پیت و فەر و بەخشش و خەلات بەسەر چاکە کاراندا هەلدەرژێتی.

يەككى لە خوونەرىتى بەرزى باومردار ئەومىيە بە پەخنەو پەلامارى دەم درپوان^{۱۳۶} ھەراسان نابى، چونكى چەنەبازو گەزاران^{۱۳۷} دەميان لە ئاقار وتەى نابەجى و جوين دان بە پەرورەدگارى ھەمو جىھان نەپاراستو، ئەو خواپەى خواەنى ئەوپەرى جوانى و بەرزى و تەواويە، شكۆدارى و پايدەدارى بۆ ناوہ جوانەکانى.

ورىاي ئەوين بە

وريا بە ديمەن و نيگار نەت خەلەفینى، چونكى خەم و پەزارەيەكى دەست بەجى و ئيش و ژانىكى ھەميشەييت بەسەردا دینى.

خۆ بەدورگرتن لە ناخ و ئۆفى شاعيران و، شەيدا بون و ئەوينيان، لە دەربرینی پشت ھەلگەردن و گەشتن و نەگەشتى خۆشەويستيان، يەككە لە مايەى بەختەوهریونی موسلمان، بە راستى ئەو ھەست و نەستانە لە ئەنجامى دایكى بەتال سەرھەلدەدەن ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوْنَهُ وَأَصْلَهُ اللَّهَ عَلَى عَٰلٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً... نَاخُو تُو ئەو كەسەت دیوہ كە ئارەزوى خۆى دەپەرست؟ خودا كە ئاگای لى ھەبو- رپی لى گۆرپی و گوێچكەو دلێشى مۆرکردو لیلایى خستە سەرچاوى. (۲۳) الجائية﴾.

شاعیرك دەلى:

وأنا الذي جلب المنيّة طرفه فمن المطالب والقتيل القاتل

مەبەستى ئەومىيە: خۆم شياوو لى وەشاوہم بەو ئازارو ئەشكەنجەيەى دەيجيژم، چونكى خۆم ھۆكارى سەرەكیم لەوہى بەسەرم دى.

شاعیرايكى ترى ئەندەلوسى بە ئەوين و زۆر شیت و شەيدايى خۆى دەنازىو، لە شیعركدا ئازارو ئەشكەنجەى لىك جىابونەوہ دەلاوينى، ئەگەر ئەو ھەستيارە ناخو

سینەى پەر لە يادو خۆشەويستى خواو، خواپەرستى و خواويستى بوايه، وىل و سەرگەردان ئەنەبو رېگای راستو دروستى ئەدۆزیهو و ئەيگرتەبەر: ﴿وَمَا يَزَعْنِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَأَسْعِدْ بِاللَّهِ... هەر وەختى لە شەيتانەو و دوچارى خەيالاتىك بوى، يەك سەر پەنا بە خوا بەرە. ﴿۳۶﴾ فصلت.﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ... ئەو کەسانەى پارێزگاران، هەرگا خەيالى خرابيان لە شەيتانەو و توش دەبى، بە گورجى يادى خوا دەکەن و بەرچاويان رۆن دەبێتەو. ﴿۳۷﴾ الأعراف.﴾

(نېين قەيم) لە کتێبەگەيدا بە ناوى (الداء والدواء) ياخود کتێبى (الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء الشافي) بە تىرو تەسەلى ئەم بابەتەشى دەکاتەو و چارەى بۆ دۆزىووتەو، جا هەر کەسێ حەز دەکا با سەرى لە کتێبەگەى بدا. چەند ھۆکارى دەبێتە مايهى ئەوين و دلدارى، لەوانە:

- ۱- دل بەتالى لە خۆشەويستى خواى بەرزو بىوینەو يادو ستايش و بەندايەتى.
- ۲- چاو بەر ھەلى، بىگومان چاوەکان گەشتەوان و دێدەوانن خەم و خەمىنى بۆ دلەکان دمهانن ^{۱۳۸}: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَحِفْظُوا فُرُوجَهُمْ... تۆ بە باوەرداران بێژە، چاو داخەن و شورمى خۆبپارێزن. ﴿۳۰﴾ النور.﴾
- ((النظرة سهم من سهام ابليس... روانىنى ژنى بىگانه تىرى لە تیرەکانى شەيتانە.
- ۳- کەمتەرخەمى لە بەندايەتى، يادو نزاو سوننەتەکاندا ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ... نوێر خويندن (مروق) لە کارى ناشرين و ناپارەو دپارێزى. ﴿۴۵﴾ العنکبوت.﴾

به لām هه ندى له دهرمانى دلدارى نه وانهى خواره وهن: ﴿كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ
الْأُسُوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ... بۆ ئه مه بو كه خراپه و شورهى لى
وه پرينگينين ^{۱۳۹} ئه م يه كى بو له عه بده دلپا كه كانمان. ﴿يوسف ۲۴﴾ .

۱- له بهر دهرگاي به نديا يه تى خۆت به گورپ ددهى چابونه وه و چاره سهرت له
به روه رنده مت داوا كه ي.

۲- چاوت له ئاقار ژنى بيانى داخه ي و دامپنت له خراپه كارى بپاريژى
﴿... وَحَفِظُوا فُرُوجَهُمْ ... شورهى خوشيان بپاريژن. ﴿النور ۳۰﴾ .

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَفْوَاجِهِمْ حَفِظُونَ ... هه ر نه وان هه ش كه شه رمى خۆ دهمپاريژن.
﴿المؤمنون ۵﴾ .

۳- پشت له خان و به ره و جيگا و شوينى نه وينداره كه ت هه لكه ي، يادو باسى
له يادكه ي.

۴- به كرده ي چا كه خۆت سه رفا كه ي: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَيَدْعُونَكَ رَعْبًا وَرَهْبًا ... ئه مان له كارى چا كه دا به هه لپه بون، به هوميدو به
ترسه وه له بهرمان دهمپارانه وه. ﴿الأنبياء ۹۰﴾ .

۵- به ريگاي شه رعى هاوسه ريك په يداكه ي: ﴿... فَأَنكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ ...
دمتوانن چه ندى خۆتان پيتان باشه و پيتان ده شين ژن ماره بكه ن. ﴿النساء ۳﴾ .
﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا ... هه ر له نيشانانى
خوايه كه له خۆتان، هاوجوتى بۆ به ره هم هينان، كه پيتان به سه ينه وه. ﴿الروم ۲۱﴾ .

((يا معشر الشباب، من استطاع منكم الباءة فليتزوج)) ئه ي كۆمه لى گه نجان، هه ر
كام له ئيوه تواناي پي كه ينانى خيژانى هه بيت با ژن بيئى.

مافی براهیەتی

یەكێ لەوانەى بۆى مۆسڵمانەت دڵشاد دەكا، ئەوێه بە خۆشەویستى ناو لە لاى ئەو ناوى هەڵدەى.

هەروەها بە رۆى براكەتدا بگەرژێهەو^{٦٠} بگەشێنەو^{٦١} ((ولو أن تلقى أخاك بوجه طليق... همر به چاكە دەزمێردرێ ئەگەر چى بە رۆيكى خۆشەو بە براهەكەت بگەى)).

((تبسمك في وجه أخيك صدقة... خەندە لئۆیت بە رۆى براكەتدا چاكەیه)).

بە هەمان شێو براكەت هاندەى لەسەر ئەوێ لهگەڵت بدوێ - واتە دەرڤەتى ئەوێ پێ بەدى باسو خواس و هەوالى خۆت پێ پابگەیهنێ- لەمەر بارو گوزمرانى گشتى و تايهەتى، لەو بابەتانەى جیگای شەرم نیه لێى بپرسى و لێى ببیجیهو، هەروەها بایهخ بە کاروبارى بەدى ((من لم يهتم بأمر المسلمين فليس منهم... همر كەسێ بایهخ بە کاروبارى مۆسڵمانان نەدات لەوان نیه)).

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ... ژن و پیاوی باوەردار دۆستى یەكترین. (٧١) التوبة﴾

دەخۆشكەرێكى تر ئەوێه: دەرپارەى كاروو وەرامێك دواى پراوه و تێپەرپوه بەسەرىدا هەڵنەشاخێ^{٦٢} سەرزەنشتى نەكەى، بەهەمان شێو بە گائە و گەپ تەنگى پێ هەڵنەچنى: ((لا تمار أخاك ولا تمازحه، ولا تعد موعداً فتخلفه... براهەكەت بەهەڵە مەبە و گائەى پێ مەكە، بەئێنێكى واشى پێ مەدە سەرپێچى لى بكەى.

٦٤٠) لئۆت بە خەندە بێ.

٦٤١) هاوارى بەسەردانەكەى/دەنگى بەسەر هەڵنەبێ.

نەينى لى گوناھدا. بەلام گوناھىش ئە نجام نەدەي!

ھەندى لى زانايان دەلئىن: تاوان وەكو مۆرە بەسەر بەندەو، بەلام دواى ژيوانى و بەشىمانى ئەو نەينىنيانەي تىدايە: پىشت شكانى خۇ بە زلزانى، زۆر داواى لىخۇشبون و تۆبە كردن و گەرەنەو، پو كردنە خواو نواندىننى ملکہچى و دەرپىنى ژيوانى، پودانى قەزاو قەدمرو، مل کہچى نواندو بەندايەتى كردن لى پاى پودانى ئەو قەزاو قەدمرە.

نەينىيەكى تر: پەنگدانەو وە پاستگەپانى ناوو پەوشتە جوان و بەرزەكانى خواى بەرزو توانا وەكو: لىبوردەيى و مېھربانى خواى قەبول كارى پەشىمانى.

بە دواى رۆزى دابگەرئى و رۆزو چاۋچنۆكىش مەنبە

بى ھاوتايى و تاكو تەنيايى بۇ خواى دروست كارو رۆزىدەر، كرم لەناو قوردا، ماسى لەناو دەريادا، بالندە لى ھەوادا، مېرولە لى تاريكىدا، مار لى نيوان تاشابەرددا، رۆزى بە گىشتيان ئەدا.

(ئىبن جەوزى) نوكتەيەكى خۇش دەگىرپتەو: كە ماريكى كويىر لەسەر لەسەر سەرى دارخورمايەك دەي، چۆلەكەيى بە دەنوكى پارچە گۆشتى بۇ دىنى، كاتى لى نىزىك ئەبىتەو خىرا خىرا دەجىرپىنى، ئەويش دەمى دەكاتەو و چۆلەكە پارچە گۆشتەكە تى ئەخا.

گەرەيى بۇ ئەو كەسەي ئەو دو نەيارەي كىدو بە دۆست ﴿... وَلَا تَلْعَبْ بَطِيرٍ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ...﴾ ھەر مەلىكىش بە بالان دەفپى، ھەمويان كۆمەلانىكىن وەكو ئىو. ﴿٣٨﴾ الأنعام ﴿...﴾

مەريەمە سەلامى خواى لەسەر بەيانى و ئىوارە لى پەرستگاگەيدا رۆزى بۇ ئەھات، بىيان گوت: مەريەمە ئەمەت لى كويى بو؟ لى وەلامدا گوتى: لى لايەن خواوہيە، ھەر كەسى خوا بىھويى بە بى ھەژمار رۆزى بى دەبەخشى.

دوگران مەنبە، رۆزی تۆ دیاری کراوە ﴿... وَلَا تَقُولُوا أَوْلَدَكُمْ مِّنْ إِمْلَاقٍ تَحْنُ نَزْرُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ...﴾ له ترسی له برسان مردن، فرزندەدی خۆتان مەکوژن، ئیمە بژیو بە ئیووە بە وانیش دەدەین. ﴿۱۵۱﴾ الأنعام ﴿...﴾

بۆ ئەوەی هەموو مەوقایەتی دنیای بێ، کە رۆزی دمری باوک و کۆرپە، ئەو خواپەییە نە باوکی هەپە و نە کۆرپە.

﴿... وَلَا تَقُولُوا أَوْلَدَكُمْ حَشِيَّةَ إِمْلَاقٍ تَحْنُ نَزْرُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ...﴾ زارۆی خۆتان له ترسی له برسان مردن له ناو مەبەن. ئیمەین رۆزی ئەوانیش و ئیووەش دەدەین. ﴿۳۱﴾ الإسراء ﴿...﴾
 بێگومان خاومنی گەنجینهی بێ سنور - شکوێداری و پایەداری بۆ ئەو - دەستەبەری رۆزی کردووە، کەواپە دلاو دلی و نیگەرانی پێ دەوی کە خوا بۆ رۆزی بە ئێنی دەرپی؟!

﴿... فَأَبْنِعُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَأَعْبُدُوهُ وَأَشْكُرُوا لَهُ﴾ ... رۆزی له خوا داوا کەن و بێبەرست و شوکری بکەن. ﴿۱۷﴾ العنکبوت ﴿...﴾

﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ...﴾ هەر ئەویشە خوارنم پێدەدات و ئاویشم دەفرياد دەخا. ﴿۷۹﴾ الشعراء ﴿...﴾

هە ئووەستەیهك

"بەلام پلەو کاریگەری نوێژ، بۆ ئاسودەیی دل، بەهێزکردنی، بۆ شادی و گۆشادی و چێژ وەرگرتنی، بەرچاوترین کاریگەری هەپە، بە ساي نوێژ دل و گیان پەپومندی بە خوا دمه‌بەستی، بەندە له خوا نزيك دەبێتەووە و تام و چێژ له یادی ئەو وەردەگرێ، بە گفت و گۆ و وەستان له خزمەتیدا دەسرهوی، هەمولا شەو و زەو توانای له بەندایەتی ئەودا وەگەر دەرخی، گشت ئەندامی کیش بەشی خۆی لێ وەردەگرێ، له تیکە لاوی و پەپومندی و گفتوگۆی دروست کراوەکان بە دور دەبی، و هێزی دل و

ئەندامەكانى وا بەستەى ^{۶۴۲} راپھىنەر و ^{۶۴۳} وەدىھىنەرى خۇى دەبى، لەو كاتەى لە ناو نوپۇزە لە دەستى نەپارانى دەحەسپتەو و داوودەرمان و توپشوو وزەپەكى واى دەست دەكەوئ، كە تەنیا ناوئتەى دلە پاكەكان دەبى، بەلام ئەو دلانەى كە نەساخن، وەكو لاشەى ناسازن، تەنیا بۇ خۇراكى بە دەم دەخوری لەبارن".

ئەوسا نوپۇز بۇ دەستەبەرگەردنى بەرژەوئەندى دنیا و دواپۇژو، وەلانانى زىانبارى دنیا و دوا پۇژ گەورەترىن ھارىكارە، بەربەستى پى خراپەپە، بۇ دەردى دل چارەپە، فاپرۇسى ئىرمى ^{۶۴۴} لە ناو دەبا.

دل و دەرون پۇشن دەكا، پەنگ و پوخسار سىپى دەكا، دەرو ^{۶۴۵} ناخ ^{۶۴۶} گورج و گۆل دەكا، پزق و پۇزى زیاد دەكا، زولم و ستەم بن بىر دەكا، چەوساوە و ژىر دەستان سەردەخا، ھەستى ئارموز و بازى دادەمرگىنئو، لە بەھەرەكان پارىزگارى دەكا، پەوئىنەرى خەشم و قىنەو، پەو پاپەى ھەست سۆزەو پەوئىنەرى تەم و مژە".

ئىسلام ئايىكى سانايە

ئەوئى مۇسلمان دىئاد دەكا، ئەو بەھەرەو خەلاتە گەورەو بى وئىنانەپە لەم ئايىنە بە خەلات دەدرىن، كە لەو (۱۰) پەشكەرەوانەى تاوان پەنگ دەدەنەو، وەكو يەكتاپەرستى و ئەو تاوانانەى بە ساي يەكتاپەرستى پەش دەبەنەو.

ھەرەھە ئەو كەردە چاكانەى ماپەى سىپىنەوئى تاوانن، وەكو نوپۇز، ھەپنى تا دەگاتەو ھەپنى، عومرە كەردن تا گاتەو ھەپنى، ھەج كەردن، پۇژو گەرتن، وئىنەى ئەمانەش لە كەردە چاكانەكان.

(۶۴۲) پەپەستى/پاپەندى.

(۶۴۳) پەرومەدگار.

(۶۴۴) چاوپنۇكى.

(۶۴۵) دەروە/

(۶۴۶) زورەو.

بە ھەمان شیوە ئەو کردووە چاگانەى پاداشتیان دو چەندانە دەدریڤتەو، وەکو ئەوێ چاگەپەك بە دەپە و تا ھەوسەدیش بگرە زۆر لەوێش زیاتر پاداشتى لەسەر دەدریڤتەو.

رەشكەرەو دەپەكى تر تۆبە و پەشیمانی دەرپرینە، كە ھەرچى تاوان و ھەڵەى رابردووە رەشى دەكاتەو.

پەكێكى تر ئەو دەر دو بەلایانەى تاوان ھەڵدەوێنن، بەندەى برۆدار ھەر ئازار و ئەشكەنجەپێ ببینی گوناھى پێ دادەوێنن.

پەكێكى تر لەوانەى رەوینەرى تاوانە نزاو پارانەوێ موسلمان بۆ موسلمانە، لە پەنھانا.

پەكێكى تریش لەو دەیانە ئەو ئیش و ئازارەپە دیتە رپی برۆدار لە گیان كیشانا. تكاو نزاى موسلمانیش لەكاتى سلاوێت لیدانا پەكێ لەوانە تكاو نزاى گەورەى ھەمو دروستكراوانى خواش -دروو سلاوى خواى بەسەرا برۆی- كە مپھرو سۆزێكە لە لایەن ئەو خواپەى لە ھەمو مپھربانیك مپھربان ترە، گەورەپى و شكۆدارى بۆ ئەو، كۆتا ھەمى دەپەكانە ﴿... وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا...﴾ ئەگەر بپنە سەر ژمارەى چاگەى خودا، لە ژماردن دادەمێنن. ﴿٢٤﴾ إبراهيم ﴿...﴾

﴿... وَأَسِغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنٌ...﴾ بە ئاشكرا و بە نەپنی بەھرە گەلى بەسەرتانا رژاندووە. ﴿٢٥﴾ لقمان ﴿...﴾

ترست نەبى تۆ پایە بەرزترى

(موسا) پېڤەمبەر سى جاران ترسى بەناو دلدا ھات:

جاری يەكەم: ئەو كاتەى چوۋ ناو كۆشكى فیرعەونى خۇ بە خوازان، موسا گوتى:
﴿... إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُقْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطَّعِنَ ...﴾ (پەرورەندەى ئىمە) ترسن ھەيە لىن
دەرھەلئى و يان تەواو لە شۆرى دەرگا ^{۶۴۷}. ﴿طه﴾

خوای گەورە فەرموى: ﴿قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ...﴾ ھىچ
ترسىكو نەبى، من لە گەل ئىووم. ئەبىەم، دەشبینم. ﴿طه﴾

جىگای خۆيەتى برۆدار ئەم وتەى خوای خۆى ھەمىشە لە يادو لەبىر بى
كە دەفەر موئى ترست نەبى، من دەبىسم و دەبىنم.
جاری دووم: لەو ساتەى جادوگەرەن داردەستەگانىان ^{۶۴۸} فرىدا، موسا ترسى بە ناو
دەلدا ھات خوای گەورە پىئى فەرمو: ﴿قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى ...﴾ ھىچ
ترسىكت نەبى، تۆ بەرزترى. ﴿طه﴾

جاری سىيەم: ئەو ھەلەى فیرعەون و سەربازەگانى راو دەويان ^{۶۴۹} نا، خوای گەورە
پىئى فەرمو: ﴿... أَضْرِبْ بَعْصَالِكَ ...﴾ بە دار عەساكەت (بەو بەردە) دابكىشە.
﴿البقرة﴾

موساش فەرموى: ﴿قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ...﴾ نابى ھىچ بترسن، چونكە
پەرورەندەم دەگەلەو بەم زوانە دەروىكم لى دەكاتەو. ﴿الشعراء﴾

۶۴۷ يان تەواو سنور بىھزىنى.

۶۴۸ ئەو دارەى لە دەستیان دابو.

۶۴۹ سەريان لە دو نا.

لە چوار شتان خۆت بە دور بگرە

چوار شتن ژيانىكى پېر لە ئاستەنگو ھەستو نەستىكى لىل و تەنگ بەرھەم دىنن:

يەكەم: لە بېيارو قەدەرى خوا تورە بونو، پى قايىل نەبونى.

دوهم: خو خستە نيۆ تاوان و دەرنەبېرنى پەشيمانى ﴿... قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ ... بَيِّزْهُ: لە خۆتانەو بو. ﴿١٦٥﴾ آل عمران﴾.

﴿فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ... (ھەرگا توشى بەلايەك بون)، بەھۆى كردمەوى خۆتانە. ﴿٣٠﴾ الشورى﴾.

سەيەم: رىقو كىنە ھەلگرتن لە خەلكان، چاو لە تۆلە گىرپان و، چاوتىزى و ^{٦٥٠} ئىرەيى ^{٦٥١} پى بردنيان لەسەر ئەو بەھرەو خەلاتەى لە لايەن خواو پىيان دراو، ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ... يان ئەوانە ئىرەيى بەمانە دەبەن، كە خوا چاكەى دەگەل كردون. ﴿٥٤﴾ النساء﴾.

((لا راحة لحسود ... مروقى رەشك پى بەر ^{٦٥٢} ئاسودە نيه)).

چوارەم: رو وەرگىرپان لە بەرنامەى خوا ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً ... ھەرکەسێكىش بە ئامۆژگارى من نەگا، ژينى لە تەنگانە داىە.

﴿١٢٤﴾ طه﴾

٦٥٠ چاوبرسىتى.

٦٥١ ھەسودى/ رژدى.

٦٥٢ چاوتىوھبو/ چاوبرسى.

بە پەرۋەردىگار دىن بىر مەۋى

دالارامى بەندە لەۋمدايە دىن بە پەرۋەردىن بى ھاۋدەم بى ھاۋتا ئۆقرە بگرى.
لە چەندىن شوپىندا خۋاى گەۋرە - شىۋمەندى بۇ ئەۋ - لە كىتەبەكەيدا باس لە
ئارامى دەكاۋ، دەفەرمۇي: ﴿... فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ ...
خودا ئۆقرە ھىمنايەتى ناردە خۋاى بۇ ناۋ دىن پىغەمبەرى و باۋمەردانى
(يارانى). ﴿۶۱﴾ الفتح﴾.

﴿فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ ...﴾ سا ئۆقرە دىنبايى ناردە سەريان. ﴿۶۱﴾ الفتح﴾.
﴿ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ ...﴾ پاشان خودا دىنبايى بۇ پىغەمبەرەكەى
بەرى كىرد. ﴿۶۲﴾ التوبة﴾.

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ ...﴾ ئۆقرەى لە خوداۋە بۇ ھات. ﴿۶۲﴾ التوبة﴾.
ئارامى پابەندىۋى دىن بە پەرۋەردىن جىھان، ياخود رۇچۈنى ھەست و وىزدانە
لە باۋمەتمەنە بە خۋاى مېھرىبان، يا دىل ھىۋرە بونە بە ساي پىشت بەخۋا بەستان.

ئارامى دامرگانى ئازارو ناسۇرى^{۶۵۲} دەرونە و ھىۋرە بونە.

سەرۋەتنى دىل و گيان و ئۆقرە گىرى و ھىمەن بونە، ئارامى بەشىكە لە بى ترسى و
بەرقەرارى، كە بە پىۋاداران بىراۋە، لە جەنگەلى سەر شىۋاۋى دلاۋ دىن دەرياندېنى،
لەسەر لىۋارى ھەندىرانى گومان و قىن لە دىن دەستيان دەگرى، دالارامى بەندە بە
پى دۇستايەتى، يا دوستايىش بۇ پەرۋەردىگارى، بە پى خۇپاگرى لەسەر فەرمانى و
شۋىن پى ھەلگرتى پەيامبەرى و ﷺ دەست گرتن بە پەيامى، بە گۈيرەى
خۇشەۋىستى بۇ بەدپەنەرى، دىنبا بون بەۋەى ھەمو شىكى لە دەستە، روى

تهنیا له ئهو بئو پشتی له غهیری ئهو بئو، تهنیا له خواوه پارئو، په رستنی هه ر بؤ
 ئهو بئو، بهو پییه ئاسوده و ئارام دمبئ ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ...﴾ خودا له دنیاو سه لادا، به قسه ی پتهو برپواداران
 توندو قایم ده کاته وه. ﴿۲۷﴾ ابراهیم ؑ.

دو وشه ی به هادار

پیشه و (ئه حمهد) ده قه رموی: له کاتی ئازارو ئه شکه نه جدا خوا وایکرد سودو
 که لک له دو وشه وهرگرم:

یه که میان: بیاویک له سهر ئاره ق خوار دنده وه به ند کرا بو، گوتی ئه ی (ئه حمهد) ئارام
 بگره، تۆ له سهر (سوننه) دارکاری ده گری، که چی من چه ندین جار له سهر ئاره ق
 دارکاری کراومو، ئارامیشم له سهر گرتوه.

﴿... إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنْ اللَّهِ مَا لَا
 يَرْجُونَ...﴾ نه گهر ئیوه له وان توشی ئازار دمبئ، ئه وانیش هه روه کو ئیوه له
 ئیوه ئازار ده بینئ، ئیوه هومیدو خوایه، ئه وان ئه وهشیان لا نیه. ﴿۱۰۴﴾ النساء ؑ.

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ...﴾ سا خوت
 بگره، به ئینی خودا دیته جئ، نه کا ئه وانیه دردونگن، تۆ له پی هه ق بترازینن.
 ﴿۱۰۶﴾ الروم ؑ.

دوم: کاتی پیشه و (ئه حمهد) قۆل به ست کرابو به ره و به ندیخانه ده برا، عه ره بیکی
 بیا بان نشین به پیشه و (ئه حمهد) ده لئ: ئه ی (ئه حمهد)، ئارام بگره، نه گهر بئو
 تۆ لی ره بکوژی هه ر لی ره شه وه ده چی به هه شت ﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ
 مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ...﴾ په روه رینیان مرده ی به زه یی و په زای
 (خوی و) باغاتی وایان پیده دا که ده ویدا خو شی پایه داریان ده بی. ﴿۲۱﴾ التوبة ؑ.

لە بەرھەمەکانی بەلا و مەینەتی

نواندنی بەندایەتی یە بە سەی دەرھێنانی گەنجینە ی نزاو پارانەو، یەکی لە پیاوچاگان دەت: پاك و بێ گەردی بۆ ئەو خوایە بەھۆی دەر دو بەلا نزاو پارانەو بەرھەم دین.

ئەم وتە یەش دەگێر نەو کە: خۆی گەورە بەندە کە لە بەندە چاکەکانی تاقی دەکاتەو، بە فریشتەکانی دەفەر موی: بۆ ئەو تاقیم کردۆتەو دەنگی ببیسم. بپارێتەو نزا بکا. بەرھەمیکی تر: شۆر کردنی جەوی ھەواو ئارەزووی سەر کەشە، چونکی خوا دەفەر موی: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا﴾ ٦ ﴿أَن رَّاهُ أَصْفَىٰ ... نەخیر، دیارە مرفۆ سەر بزیوی دەکا. ﴿٧﴾ العلق ﴿٧﴾.

قازانجیکی تر: جولانی سۆزو خۆشەویستی خەلکان و نزاو پارانەو یانە بۆ کەسی دەر دەدار و بەلا بار، بێ سۆ خەلکان ھەست و سۆزیان بۆ مەردمی بەر بەلا دەجووێ و ھاریکاریشی دەکەن.

سودیکی تر: بەلای گەورەتری پێ گەراوەتەو، بێ گومان ئەو روداو بە گوێرە کارماتی گەورەتر زۆر گچکە، سەر مرای ئەو مایە ھەلومرینی گوناھ و تاوانەو، مسۆگەر کردنی پاداشت و خەلاتی خۆی دلۆقانە.

جا ئەگەر بەندە دلتیا بێ ئەو بەر و بومی دەر دو بەلایە، دان بە خۆی دائەگرێ و ھەراسان نابێ، بێ ئومیدی روی تیناکا و ھەلناچی ﴿إِنَّمَا يُؤَيِّ الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ... ئەو کەسانە خۆراگرن، بە تەواوی و بەبێ حیساب پاداشتی خۆیان وەر دەگرن. ﴿١٠﴾ الزمر ﴿١٠﴾.

زانست رېنمايى و چارەسەرە

(ئىبن حەزم) لە كىتەبى (مداواة النفوس) دا باس دەگا، كە يەكەن لە سودەكانى زانست: ھەلاچۆكردىنى دلە خورپى و نىگەرانيەو، بنەبەركردىنى خەم و پەژارەو كۆلۆيە. ئەو و تەيەكى راست و ڕەوايە، بە تايبەت دەربارەى ئەو كەسەى زانستى خۆش دەوئ و لىي دەكۆلۆيتەو و ئۆھرەى پى و دەدەگرئ، كارى پى دەكاو لىي سودمەندو بەھرەمەند دەبى.

جا پىوئستە لەسەر فێرخوازی زانستى كاتو ساتەكانى دابەش كا، ماوہيەك بۆ دەرځ كردن و پىداچونەو و دوبارە كردنەو، چەند ساتىك بۆ خويندەنەو و گشتى، چەد كاتىك بۆ داھىنان و دەرځستن، ماوہيەك بۆ كۆكردنەو و رىك خستن، ساتىك بۆ وردبونەو و تىفكرين.

ئومىد وايە سەرەنجام خىرو خوشى بى

(سيوتى) كىتەبىكى ھەيە بە ناوئيشانى (الارڭ فى الفرج) تيايدا چەند و تەيەكى زانايان باس دەگا، پوختەكەى ئەو و لى دەقامرئتەو كە رەنج و جەورو چەرمەسەرى دەبىتە مايەى گەلى خۆش بەختى و بەختەومرى، بەلا و مەينەتەش قازانجى وا سەر سوپمىن و ناوازەى لى دەكەوئتەو، بەندە دەرگى پى ناكا ھەتاكو ئەو بەلا و مەينەتە نەرەوئتەو.

بەختەو وەرى بەھرەيەكى خوايى يە

بە سەيرو سەمەرەى مەزانە گەردەبىنى كەسانى ھەن لەسەر شۆستە پالەدەكەون، لەبەرئەو و كرىكارن، بەرى رەنجى رۆژانەيان دەبىتە بژيوى ژيانيان، لەگەل ئەو و ش لەگەل ژياندا پى دەكەنن، سىنە و ناخيان ناوەدانەو، بەھىزو توانادارن، دلەشيان

خەساۋەتتە كامەرانن، تەنباۋ تەنبا سەبارت بەۋەتەن ۋەن ھەر ئەۋ رۆژەيان بەرپۇزى ژيان دەزانن، بە يادى رابردو سەرقال نىنەۋ بۇ داھاتوش دور ناپوانن، بەلگە ماۋەى ژيان تەمەنيان سەبارت بە گردو كۆشيان رازاۋەۋ درەخشانن^{۶۵۴}.

بەروردى بىكە لە نىۋانى ئەۋانەۋ كەسانى لە كۆشك و بالەخانەى رازاۋەدا كشانن^{۶۵۵}، ۋەلى ئەۋان لەناۋ كات بەتالى و ترسو لەرزو نىگەرانىدا پەشۋكاۋن، سەبارت بە خەم و پەژارە بىرو ھۆشيان پېرشو بلاۋەۋ ھەمەۋ رېيان لى گىراۋن.

خەلك بە چاكە لىت بدوئ تەمەن درىژىيە

مايەى بەختەۋەرى بەندەى مۇسلمان د، كە تەمەنى دۋەمى ھەبى، ئەۋشيان بە چاكە باسكردنە، ئەۋانە جىگەى سەرسۇرمانن، باسى بە چاكە بە بىبايەخ دەزانن، مال و سامان و پلەۋپايەۋ ھەۋلۋگەريان لە پىناۋى دەستەبەرگىردنىدا تەرخان ناگەن. لەمەۋبەر ئەۋ واتاۋ مەبەستە رابرا كە (ئىبراھىم) پېغەمبەر ۋ داۋاى لە پەرۋەردگارى كرد زمانى راستى لە ناۋ خەلگدا پى بېخەشى، ئەۋشيان: بە چاكە لىدوانو، نزا بۇ كىردنە.

بە كەسانىكىش سەرسامم كە سەبارت بە كىردەى جوانيان، دىكراۋەىى و مال بەخشىنيان، سوپاس و پىزانىنىكى بى وىنەيان بۇ خۇيان تۆمار كىرد، ھەتاكو جارىكىان (عومەر) پىرسىار لە كۆرەگانى (ھەرىم) كۆرى (سنان) دەكا: (زۋەير) چى بە ئىۋە داۋ، ئىۋەش چىتان بە ئەۋ بەخەشى؟

ئەۋانىش گوتيان: ئەۋ بە شان و بالى ئىمەيدا ھەلگوتو، ئىمەش مالىمان بە ئەۋ بەخەشى. (عومەر) گوتى: سوپىند بە خوا ئەۋەى ئىۋە بە ئەۋتان بەخەشى پۇيى، ئەۋەى ئەۋىش بە ئىۋەى دابو مايەۋە. ئەۋ سوپاس و پىاھەلدانە بىراى بىر^{۶۵۶} بۇ ئەۋان مايەۋە.

۶۵۴) درەشاۋمن/ تروسكەدارن.

۶۵۵) پالان داۋمەتەۋە.

۶۵۶) تا ھەتايە.

سەرچاۋى لاۋاندىنە ۋە شىۋەنەكان

لېرىمدا سى پارچە ھۇنراۋە ھەن، تا ھەتايە ناۋى ئەوانيان بەرز پاكىرتوۋە كە دىمبارەيان گوتراۋە: يەككى لەۋان كورې (بەقىيە) ى ۋەزىرى ناۋدار، كە "عەزود دەۋلە" كۈشتى، (ئەبو ھەسەن ئەنبارى) بە پارچە ھۇنراۋە سەرنىچ پاكىش ۋ ناۋازەكەي، پىي دا ھەللىدەللى، كە ھەللى ۋەكەۋت ۋ جۈامىرى ۋ بەخشندەيى ۋ شان ۋ شىۋى لە چەند دېرە شىعەرىكدا دەلاۋىنىتەۋە. دەستەۋازە ۋ دەرپىنى چەند جۈانن، كۆپلە ھۇنراۋە چەند پازاۋەن، ۋتە چەند پىر ۋاتاۋ چەندە نەۋەي بەرچاۋن. ئاى ئەۋ تاج ۋ دروشمانە چەندە جىگەي سەرنىچدان ۋ تىپرامانن!!

كاتى (عەزود دەۋلە) ى بىكۆز گۈي بىستى ئەۋ چەند دېرە شىعەرە بو، فرمىسكى لە چاۋ ھاتە خوار ۋ گۈتى: سۈيىد بە خوا پىم خۇشبو مەن بىكۆز رامايە ۋ ھەللىسرا بامو، ئەۋ چەند دېرە شىعەرەش بە مىندا ھەللىگوترايە.

(مۈھەممەد) ى كورې (ھەمىد) ى (توسى) لە رىگەي خۋادا دەكۆزى، (ئەبو تەمام) ىش لە چەند دېرە شىعەرىكدا پەرۋشى دەرەبىرى ۋ پىيدا ھەللىدەللى ۋ بە مىردنى ئەۋ ئاسۋى ئۈمىدى لى تارىك دەيى.

تا كۆتايى ھۇنراۋە بە چىزەكەي، (مۈعتەسىم) گۈيى لەۋ پارچە ھۇنراۋەيە بو، گۈتى: ئەۋ كەسەي ئەۋ ھۇنراۋەيە پىدا ھەللىگوترى ناۋو دەنگى ھەر دەمىنى.

كەسىكى خانەدان ۋ رەسەنىشەم بىنى، كە لە ۋەچە ۋ نەزادى سەركردەي ناۋدار (قوتەيەي) كورې (موسلىم) بو، ئەۋ چاۋتېرو دلفراۋانە سامان ۋ پلە ۋ پاىەي بەخشى، دىنەۋايى بى ئەۋايان بو، بەشدارى خەمى كۆست كەۋتوان بو، بۇ نەداران دەستىلاۋ بو، ناندەرى بىرسان بو، پالېشتى لىقەۋماۋان بو، لەۋ كاتەي كۆچى دۋايى كەرد شاعىرىك زۆر بە سۆزەۋە دەلاۋىنىتەۋە ۋ خەفەت ۋ دىلەستى دەرەبىرى بە نەمانى پىي ۋايە ژيان لەدۋاي ئەۋ تەنگ ۋ تارە ھەروەكو بلىي كەسائى لە پىش ئەۋدا نەمىردى.

فەرمو ئەو (ئەبو نەواس) كە دېرۇكى^{۶۵۷} (خوسەيب)ى فەرمانرەۋاى مىسر دىنوسىتەۋە، ناۋى لە رۇپەرى رۇزگاردا تۆمار دەكاۋ لە چەند دېرە شىعرىك بە جوامىرى و پياۋەتيدا ھەلدەلى.

دواى ئەو ھەلكانىش سەبارت بە (خوسەيب) و رۇزانى ژيانى ھەر ئەو چەند دېرە شىعرە باس لىۋە دەكەن.

سەرنجىك

((پەروردگار ئەۋەندە ترس و بىمى خۇتمان بخەيتە دلەۋە بىيەتە بەربەستى نىۋانى ئىمە و ياخى بون لە تۆ، ئەۋەندە گوئى راپەلى كردنى خۇتمان پى بىخەشى بە بەھەشتى تۆمان بگەيەنئ، ئەۋەندە دلنيا و راپگىرمان كەى بەلاۋ مەينەتى دنيا مان لە سەر سوک بى، تا گيانمان لەبەردايە لە بەھرى بىستن و بىنايى و وزەو تىنمان بىبەش نەكەى، كارو فەرمانمان ھەر لەدەست خۇمان بى، تۆلەمان بۆ لە ستەمكاران بىيىنى، بەسەر نەيارانماندا سەربىخى، بەلاۋ تاقى كردنەۋەمان ئايىنمان نەگىتەۋە، وامان لى نەكەى گەۋرەترىن ھىۋاۋ ئاۋاتمان دنيا بى، ئەۋپەرى سنورى تى گەيشتنمان بى، بە ساي تاۋان و گوناھىشمان كەسىكمان بەسەردا زال نەكەى سۆزى بەرامبەرمان نەجۋى)).

خۋايەكى ئەۋەندە مېھرىبانە ستەم و زۆرى لە كەس ناكا

كاتى دلنيا بوى پەروردىار ئە ئاسمانە دادۋەرو مېھرىبانە، سەبارت بە چاكە نواندن لەگەل سەگىك دا ژنىكى خستە بەھەشت، بە ساي ستەمكارى دەرەق پشیلەيى ژنىكى خستە دۆزەخ، جىگای خۋيەتى دلت شادو گوشاد بى، بەو بەلئىنەى خوا پى داۋى ھەست و نەست ئاسودە بى.

بېروانە خىۋاي گەۋرە چۆن سۆزى بۇ ژنىكى داۋىن پىسى (بەنى ئىسرائىل)ى دەنۋىن، بە بۆنەى ئەۋەى لە پىناۋى خوادا سەگىكى تىنۋ تىراۋ دەكا.

لە لايەكى ترەۋە خىۋاي گەۋرە ژنىك ئەخاتە دۆزەخ، بەھۋى ئەۋەى پىشیلەى لە ژورىكدا كۆتەبەند دەكا، نە نان و ئاۋى پى دەدا، نە رىگاشى بۇ چۆل دەكا بۇ خۋى بە زەۋى دابگەپىۋ خۇراكى بۇ خۋى بخوا.

ئەۋ دادۋەرە كەلەك و سودت پى دەگەيەنەى و سىنەۋ ناخەت فەنك دەكا، بەۋە دىنات دەكا: خىۋاي بەرزو بى ھاۋتا پاداشتى لەسەر گەمىش دەداتەۋە، كىردەۋى بچوكىش لە ياد ناكاو، لەسەر وردترىن چاكەش بەندەى خۋى خەلات دەكا.

(بوخار)ىش ئەۋ فەرمودەى دەگىرپتەۋە: ((اربعون خصله، اعلاها منيعة العنز، ما من عامل يعمل بخصلة منها رجاء موعودها و تصديق ثوابها، الا ادخله الله الجنة ... جل رهوش ههيه، بهرزترينيان بهخشىنى بزنىكە، هەر بەندەى يەكئ لەۋانە ئەنجامداۋ ئومىدى بەۋ بەلئەنە هەبى كە پىى دراۋە، لە پاداشتى خوا دىنيا بى، بى سۆ خىۋاي گەۋرە دەيخاتە بەھەشت، ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ۷ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ... سا هەر كەسئ بە سەنگايى مېرۋەى ھەرە وردىلە، چاكەى ھەبۋى، دەيىنى. ﴿الزلزلة﴾ ۸.

ھەر كەسئكىش بو قورسايى مېرۋەى ھەرە وردىلە، خراپەى بۋى، دەيىنى.

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ... بى گومانە چاكەكان خراپەكان لەبەين دەبەن.

﴿هود﴾ ۱۱۴.

خەمى خەمناكى بېرەۋىنە، بەشى بى بەشى بەدە، سەم لىكراۋ سەرىخە، برسى و بى نانى نان بەدە، تىنۋىتى گەرو وشكى بشكىنە، بەشدارى مەراسىمى ناشتى مردۋى بە، دەرەمدار دىلخۋشكەۋ، بەلا بارى دىنەۋا كە، دەستى نابىناى بكىشەۋ، سەرشىۋاۋى راستەپى بىكە، پىز لە مېۋانى بگرو، چاكە لەگەل دراۋسىدا بىكە، پىز لە گەۋرەى بگرو سۆز بۇ گچكەى بنۋىنە، خواردن و خۇراكت بىبەخشەۋ، بە پارەۋ پۈل چاكەى بىكە، وتەۋ پەيقت پالاۋتە كەۋ، چى تر نازارى كەس مەدەۋ، پاداشتو خەلاتىشت لە خىۋاي خۆت چاۋەپى كە.

بە راستى ئىشەنچىسىمىز ۋە مەنبەسىمىز بەرزىو جىۋانە، گەۋرەتتىن پەۋقەتلىرى دىمىدەۋ
ئازارو خەم ۋە پەۋقەتلىرىمىز، مەنبەسىمىز ئاسودىيى ۋە دىلىكى خەمبارەن.
ھەر لە پىنئەۋى خىۋەنە گە خىۋەنەرىتى بەرزىو چاگەت لەگەندە دىنۇيىنى، گەر
بەھاتايە پەۋقەتلىرىمىز جىۋانى مەۋقە بىۋايە ئىشەنچىسىمىز پەۋقەتلىرىمىز ۋە جىۋان پەۋقەتلىرىمىز
دەۋى، خەلىقلىرىمىز بە چاگە لىي ئىشەنچىسىمىز.

بە دەستى خىۋەنە مىۋىۋى خىۋەنە بىۋەنە

جەۋىكىيەن لەناۋ (جەۋەم) دا كاتىزىمىۋىك بەر لە نۇيىزى نىۋەپۇ لەۋپەپى گەرمەيىدا
دانىشتىۋىم، پىۋىۋىكى بەسالىدا جىۋەستەيەۋە، ئاۋى ساردى بەناۋ خەلىقىدا دەگىرپا،
پەرداخىك لە دەستى راستى ۋە، پەرداخىك لە دەستى جەپەپى دا بو، بەم شىۋەيە ئاۋى
زەمىمى دەگىرپا، كاتى لە دەستىدا دەپرا دىۋەرى دەگەۋەۋە بەپىزە پىي دادەھات ۋە
ئارەھەپى لى دەتكا، خەلىقلىرىمىز دانىشتىۋىم ۋە چاۋەپىيان دەگەرد بە دەستى ئىشەنچىسىمىز
پىۋە سەرى ئاۋ خىۋەندىيان بە بەرگەۋى، ھەتتا گۆمەلىكى زۇر بە دەستى ئىشەنچىسىمىز
خىۋەندەۋە، مەنىش سەرسامى دىگەرتەم گە ئىشەنچىسىمىز بە سالداچىۋە بە پىۋىكى گەشەۋە بە
گورج ۋە گۆلى دەپەخىش ۋە ئىشەندە بە ئارام ۋە چاگەخىۋە، تىگەپىشەم گە خىۋەندەۋە
بە پەكەپى بىدا چاگە ۋە پىۋەتلىرىمىز لە دەست دى، ئىشەنچىسىمىز خىۋەنە ئاسانكارى بۇ گەسەن
بەپەخىستىن، ئىشەنچىسىمىز گەۋەۋى جىۋان دىنۇيىنى، ئىشەنچىسىمىز جىۋان دىنۇيىنى، ئىشەنچىسىمىز
بەھەرگەنە لەپەردەستىداۋ، ئىشەنچىسىمىز بەندەنەپى خىۋەنە لى بەھەرگەنە دەگا، گە خىۋەنە
خەزىپكا، چاگە ۋە چاگەكارى ئىشەنچىسىمىز گەمىش بى خىۋەنە دىكەتە بەشى گەسەن
چاگەخىۋەنەۋە، خىۋەنە خىۋەنە بۇ مەۋقەيەتلىرىمىز دەۋى، خەزىپ بە زىنەپارى گەسەن
ناگەن.

(ئەۋەبەگەر) لە پىنئەۋى پاراستى پىۋەمەبەردا ﷺ گىيانى خىۋەنە خىستە مەترسى.

(خاتەم) لە پىنئەۋى تىۋىر بىۋەنە گەنە، بە بىرستى دەخەۋەت.

(ئەۋەبەۋە) لە پىنئەۋى خەسەنەۋەۋى لەشكەرى مۇسلىمانان، شەۋنەۋەنە دەگەرد.

لەۋكاتەى خەلک لە خەودا بو (عومەر) بۆ زانینى بارى موسلمانان بە ناو شارددا دەخولایەو. لە سالى گرانیدا، بۆ ئەوەى خەلک تىربى ئەو لە برسان پشتى چەمايەو.

(ئەبو تەلحە) بۆ بەرگرى لە پىغەمبەرى خوا خۆى کردە مەتالى تیران.

(ئىبن موبارەك) خواردنى بە خەلک ئەداو کەچى خۆى بە پۆژو بو.

﴿وَيُطْعَمُونَ الْطَّعَامَ عَلَى حَيْءٍ مَّسْكِينًا وَيَتِمًّا وَأَسِيرًا...﴾ لەو خۆراکەى کە خۆيان حەزى

لە دەکەن، بە ھەزارو بە ھەتیوو بە دىل گىراوى دەبەخشن. ﴿٨﴾ الإنسان

گوئى بۆوتەى خوا ھەلخە

بە ساي گوئى ھەلخستن^{٦٥٨} لە خویندىنى كتيبي خوا، بە دەنگى قورئان خوینىكى دەنگ زولال، شارەزاو زمان پاراو، خویندىنىكى بە جۆش و خرپۆش و سەرنج ڕاگيشت، ھەست و نەستت بىسەرەوينە، ئەوسا رەزامەندى خواى بەرزو بى ھاوتا و دەست دىنىو، ئارامى بۆ ناو سىنەت ھەلدەرژىنىو، ھىمن و ھەدارى، فینكايى و دلىايى بەسەر دلتا دەبارىنى.

ئەگەر چى قورئان بەسەر پىغەمبەرى خوادا دابەزى بو ﷺ بەلام حەزى دەکرد کەسىكى تر بۆى بخوینىو ئەویش گوئى بۆ بگرى، بۆيە داواى لە ھاوەلانى دەکرد بۆى بخویننەو، جا ئەگەر لە غەبرى خۆى ببىستايە کارى تى دەکردو، دلى ئۆقرەى پى دەگرتو، ترسى خواى لە دل دەنيشتو، دەحەساو و دەسەرەوت.

تۆش دەتوانى ئەو بە پيشەنگى خۆت بزانى، چەند خۆلەكى، يا لە شەوو پۆژدا چەند ساتى بەو مەبەستە تەرخان کەى، بە ئامىرى تۆمار کردن، يا ڕادىو گوئى بۆ دەنگى ئەم قورئان خوینە بگرى کە حەز بە دەنگى ئەکەى و ئەویش وتەى خواى تاكو و پاكت بە گوچکەدا بچرپىنى.

بىگومان قاۋقىزى ^{۶۵۹} ئەم دىنپايە ۋە ھاي ۋەھى ^{۶۶۰} خەلكان بەلئىنىدەرن بەھەدى سەرت لى بشىۋىنن، ھىزو ۋەزىت داپوختىن، زەمىن ۋەھۇشت بېرشىنن ^{۶۶۱}.

تەنپا يادى پەرۋەردىيار ۋە كىتئى پەرۋەرىنت دىلارامى ۋە ھىمىنى ۋە ھەدارىت بۇ دىنن: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ... نَسْهُو كەسانەى كە باۋەرىيان بە خوا ھەيە ۋە يادى خوا دىلان ئارام دەبىتەۋە، باش بزانن كە يادى خوا ئۆھرە ۋە ئارامى دىلانە. ﴿۲۸﴾ الرعد﴾.

پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمانى بە (ئىبن مەسعود) كە ھەندى لە سورەتى (النساء) ى بەسەردا بخوئىن، پىغەمبەرى خوا ﷺ گىيا ھەتاۋەكو ئەسرىن بەسەر كۆلمىدا ھاتە خوارىۋ، فەرموى: ((حسبك الان... ئەۋەندە بەسە)).

چارىكى تر بە لاي (ابو موسا) ى ئەشعەرىدا تىدەپەرئ، كە لەناۋ مزگەۋتا گوئى بۇ گرتو، لە بەيانىدا پىي گوت: ((لو رأيته البارحة وأنا أستمع لقراءتك... ئەگەر دوىننى منت بىنىيا كە چۇن گويم بۇ قورئان خوئىندەكەت گرتبو، (ابو موسا) گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا ئەگەر دەمرانى تۇ گويم لى دەگرى، زۇر بە دەنگىكى خۇشەۋە بۇم دەخوئىدى)).

(نەبو حاتەم) ئەۋ فەرمودەى گىراۋەتەۋە كە: پىغەمبەرى خوا ﷺ بەلاى مالى پىرمۇنىدا تىدەپەرئ ۋە لەبەر دەرگاۋە گوئى لە قورئان خوئىندى ئەۋ پىرمۇنە دەگرئ كە ئەۋ ئايەتە دەخوئىن ۋە دوبارەى دەكاتەۋە: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ... نَاخُو باسى بەلاى گەۋرەت بۇ ھاتەۋە. ﴿۱﴾ الغاشية﴾.

پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموى: ((نعم اتاني، نعم اتاني... بەلئى پىم گەشت، بەلئى پىم گەشت.

بىگومان گوئ بۇ شلكردن تام ۋە چىزى لى ۋەردەگىرىۋ، گوئ بۇ ھەلخستن درەۋشانەۋە لى ۋەدى دەگرئ.

۶۵۹ قىژە قىژ/ھاۋار كردن.

۶۶۰ ھاتو ھاۋار.

۶۶۱ پىشوبلاۋى بىكەن.

نوسەرلىكى ناودارى موسلمان گەشتىك بەرھەم ئەوروپا دىھكات و سوارى گەشتى دىمى، ئۇنىكى يۇگسلافي شوعىش كە لەزىر نىرى زولم و ستەمى "تیتو" راپىكرىدبو لەگەلى سوار دىمى، ئەو نوسەرە لەگەل ياورانى خۇيدا نوپۇزى ھەينى يان بەسەردا دى، ئەویش ھەلدەستىتەو و وتارى ھەينى دىخوینىتەو و پىش نوپۇزىان بۇ دەكاو سورەتى (الاعلى) و سورەتى (الغاشية) لە ناو نوپۇزەكەدا دىخوینى، ئۇنەكە زمانى ەھرىمى ھالى نابى، بەلام گوى قولاخى ^{۶۶۲} ئەم ئاواز و چرىكە و گوشتارە دىمى، دواى تەواوونى نوپۇز ئۇنە دىمبارەى ئەو ئاپەتەنە لە نوسەر دىپرسى؟ ئەویش ھەوالى پى ئەدا كە ئەمە وتەى خواى بەرزو دىستەبالاپە، ئۇنە سەرسام و واق و رماو دىمىنى، نوسەرەكە دىلى: لەبەرئەو و زمانى ئەوم نەئەزانى نەمتوانى بەرھەم ئىسلام رىنوىنى كەم: ﴿قُلْ لِّىنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ... بىئزە: ئەگەر مەرو و جن، گشت كۆوېن وىنەى ئەم قورئانە بىنن، لە رەنگى ئەودا دادەمىنن، با ھەموشيان پىشتىوانى يەگىرى بن. ﴿۸۸﴾ الإسراء﴾.

بىگومان قورئان دىست بەسەر دىلەكاندا دىگىرى، گيان و رۇھەكان بە ساي قورئان سام و ھەبىبەتيان لى دىنىش و، بەھىزوتىنى كاراى ^{۶۶۳} دل و دىرون پى كارىگەر دىمى. بە كەسانىكى جوامەردى پىشىنان سەرسامم، بە وانەش سەرسورماوم بە چاكە وىستى سەريان ناپەو، كە لە بەردەم تەوژمى ئاواز و چرىكەى راست گۇيانەى ئەم قورئانە خۇيان رانەدەگرت و پى دەھەزان: ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهُ هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُّصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ... ئەگەر ئىمە ئەم قورئانەن نارىبەتە سەر كەزىك، تۆ دىندى كە داھاتو و لە ترسى خوا لەت لەت بو. ﴿۲۱﴾ الحشر﴾.

يەكلى لەوان (ەلى) كورى (فوزەيل) كورى ەپاز بو كاتى گوى بىستى باوكى بو كە ئەو ئاپەتەى دىخویند يەكسەر گيانى سىپارد: ﴿وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَّسْئُولُونَ ﴿۲۴﴾

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ... راشيان بگرن دەبن پرسیاریان لی بکری. چیتانە، بۆچی دە
هانای یەگەر نایەن؟! ﴿۲۵﴾ الصافات ﴿۲۵﴾.

(عومەر) ڕەزاو ڕەحمەتی خۆی لەسەر بێ بەهۆی بیستنی ئایەتیک یەك مانگ
لەسەر جینگا نەخۆش کەوتو لە پەل و پۆ بو، وەکو کەسیکی نەخۆش دەهاتن بۆ
دیدەنی، هەر وەکو ئیبن کەسیر ئەمە دەگێڕێتەو.

﴿وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُفِّرَتْ بِهِ الْمَوْتُ ... ئەگەر
قورئانی واش هەبا کەزێ لەجێ لابردبان، یان زەوی پێ لەت کرابا، یان مردوی
وەقسە هێنابان، ﴿هێشتاش باوەریان نەدینا﴾. ﴿۳۱﴾ الرعد ﴿۳۱﴾.

هەر وەها (زەهەبی) دەگێڕێتەو کە (عبدالله) ی کۆری (وہەب) لە ڕۆژی هەینییدا
بە ڕینگادا دەرپۆشت گوێی لە گەنجیک بو ئەم ئایەتە دەخویند: ﴿وَإِذْ يَتَحَاوَرُونَ
فِي النَّارِ ... کە ئەوسا لە ناو ئاگریدا کێشە دەگەڵ یەگەر دەگەن. ﴿۴۷﴾ غافر ﴿۴۷﴾.

یەك سەر بێهۆش کەوتو، بەرەو مائ بردیانەو، سێ ڕۆژان بە نەخۆشی
مایەو، لە ڕۆژی چوارەم دا گیانیدا.

یەكی لە زانیانی بۆی گێڕامەو کە لە مەدینەدا نوێژی دەکردو یەكی لە
قورئان خوێنان سورمەتی (واقعة) دەخوینن، گوئی: بێ دەستی خۆم، ترسو لەرزیک
وہام ڕێ نیشت لە جینگای خۆمەو دەلەرزیم و دەهەژام، لەگەڵ ئەوێ گریانم
بەسەردا هات و ئاو لە چاوم هەلڕزا.

﴿... فَإِنِّي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ... دەيسا لە پاش ئەم قورئانە بە کام قسە بڕوا
دەکەن؟ ﴿۱۸۵﴾ الأعراف ﴿۱۸۵﴾.

بەلام ئەو جێ باسەمان چ پەيوەندیەکی بەلایەنی بەختەموریو هەيە؟!

بێگومان ئەو شەژان و ئالۆزیە مەرۆف لە بیستو چوار کاتژمێردا دەيگوزەرینی،
بەئێنی دەرەن بەوێ بیرو هۆشی بشیوینن، دوچاری نیگەرانی بێ و دایەرمینن، جا
ئەگەر بەرەو مائ گەراپەو، گوئی بیستو گوئی لە مستی و تەبی پەرەمردیاری بێ و تیی

بىفكرى، لە قورئان خوپىنىكى دىلپاكى دەنگ زولال گوى بگرى، زمين و هوشى دەگەرپتەو، هەست و نەستى و مەسەرخۇ دىتەو، هېورە دەبى و دەحەسىتەو.

من به ساي ئەو و تەيەم لە مەترسى ئەو كەسانە ئاگادارت دەكەمەو، كە مۇسقىا بە هۆكارى دلارامى و بەختەومرى و ئاسودەييان دادەنن، چەند كتيبيكىشيان لەو بارەو نوسيو، زور بەشيان بەو خۇ ھەلدەكىشن كە خۇشترين و رازووترين كاتو ساتى تەمەنيان ئەو كاتەيە گوى بۇ مۇسقىا دەگرن، بەلكە نوسەرانى پۇژئاوا ئەوانەى لە مەر پەواندەو نىگەرانى و دەستەبەر، گردنى كامەرانى نوسيويتيان، مۇسقىا بە يەكى لە هۆكارى بەختەومرى دەزانن. ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً... نويزيان لە مالى خودادا ھەر برىتى لە چەپلە و فيتو كيشانە. ﴿۳۵﴾ الأنفال.﴾

﴿... سَمِعًا تَهَجُّوْنَ... لە شەونشيني خۇتاندا، ھاتەران پاتەرانتان بو ٦٦٤. ﴿۱۷﴾ المؤمن﴾

لە راستيدا مۇسقىا جىگرەو دەيەكى خراپەو، گوى بۇ گرتنى تاوانە، لە گەل ئەو دەى ئيمە پىت و فەرىكى وامان لە لايە كە بەسەر پىغەمبەرى خوادا ﷺ ھەلپزاو، ئەو راستى و دروستىيە و ئاراستە بەجى و لە جىيەمان لە دەستە، كە كتيبي خوى بەرزو توانا لە خوى گرتو: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ... پىروپوچ لە روى ناوەستى - چ روبەرو، چ پاشملە - ئەمە كارزانىك ناردويە كە ھەر دەبى پەسنى بدرى ٦٦٥. ﴿۴۱﴾ فصلت﴾

ئەوسا گوى ھەلخستەمان بۇ قورئان گوى گرتنىكە بە گوڭرەى باومردارى و ياسا و رىساي خوا و سوننەتى پىغەمبەرى خوا ﷺ راست و لەجىيە ﴿وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ

إِلَى الرَّسُولِ رَزَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضٌ مِّنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنْ الْحَقِّ ... دەیانبینی ئەسرین لە چاویان دەورئ و چونکە لە راستیەکە دەگەن. (۸۲) المائدة.

گویتگرتنی ئەوانیش لە دەنگی مۆسیقا گویتگرتنیکی لەبیر بەرەوهو خەلەفینەرە، تەنیا کەسانیکی بئ ئامانج و چەپەلکارو، سەرەرۆ^{۱۱۱} بە کاری خۆیانی دەرزان ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ... لەم خەلکەدا ئی وا هەیه کپاری قسەى بیتامەو، لە نەزانی دەیهوئ خەلک لە رێگەى خوا لابدا. (۶) لقمان﴾.

هەمویان بە دواى بەختەوهریدا دەگەرین بەلام

زانای (ئیسکافی) کتیبیکی بە ناویشانی (لطف التدبیر) نویسه، کتیبیکی زۆر پڕ واتاو، سودبەخشو، دلگیر و سەرنج ڕاکێشه، تیایدا باس لە بەدوادا گەرانی سەرلەندى و بەختەوهرى و وەدهى هینانى خواستەکان دەکا.

هەست دەکەى زۆرێک لە کاربەدەست و دەسەلاتداران، وێژمران و هۆنەران، هەندیکیش لە زانایان، چەندین فیل و تەلەکەو، پیچ و پەناو، رێگە چارەیان گرتۆتە بەر، هەمویان ئاسودەیی و بەختەوهرى و، دەستەبەرکردنى خواستەکەنیان گەرک بوو، هەتاوهکو ئەوه هەندیکن لە جی باسى ئەو کتیبە:

لە نەرم و نیانی رێکخستندا، لە بئەهۆشکردنى ئازاوهدا، چاکردنەوهى لاسارى، یاخود ئاشتەوايى کردن، چارەى کەسێکى ڕوخاو چیه، لە فیل و تەلەکەى ناحەزان، خەلەفاندنى گچکەیی بۆ گەورەیی، وەلانی ناخوشتیک بە قسەیی، لەمەر لابردنى ناخۆشى بە ناخۆشى، لە نەرم و نیانی رێکخستن دەربارەى ناخۆشى لابردن، لە هەئس و کەوتى دەسەلاتدارى، لەمەر تۆلەسەندنەوه لە زەوت کارى مولکى، دەربارەى رزگاربون لە بەلایى، دەربارەى کوشتن و خۆ لى پاراستنى، دەربارەى دەرختنى کارێک لە پێناو شارندنەوهى کارى تردا، تا کوئایى ئەو جی باسانە.

سەير دەكەم ھەمويان بەدوای بەختەومرئ و دلارامیدا گەراون، وەلى كەمىكيان ئەو رېگايەيان دۆزىوئەتەو كە پىي بەختەومر بن، سى سودو كەلكىشم لەو كىتبە وەدەست ھىناون:

يەكەم: ھەر كەس ھەمىشە خوا وىستى لەبەرچا و نەگرئ، بەرھەم و قازانجى بەرھەم زيانبارى وەردەچەرخی، خىرو خووشى بەرھەم پەژارەو خاكە سارى وەردەگەرئ ﴿... سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الأعراف ۱۸۲) ... وردە وردە - بىئەوہى بە خو بزائن- بەرھەم تىداجونيان دەبەين. ﴿... الأعراف ۱۸۲﴾

دوہم: ئەو رېگە چارە سەخت و دژوارەى زۆربەى خەلگان لە پىناوى وەدەست ھىنانى بەختەومریدا بە دەر لەم شەرىعەتە دەيگرنەبەر، بە شىوازيكى ساناترو نزىكتر لە پەيامى پەيامبەرەيتىدا وەدەستى دىنن، ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَبِيئًا ... كەچى ئەگەر وەكو نەسىحەتيان دەكرا كەردبايان، بۆ ئەوان چاكى دەھىنا و باوەرپيشيان پتەوتر دەبو. ﴿... النساء ۶۶﴾

جا خىرو خووشى دنيا و دوا رۆژ وەدەست دىنن.

سىيەم: خەلگانىك ھەن، دنيا و دوارۆزيان لە دەستداو، گومانىشيان وايە كارىكى باشيان ئەنجام داو بەختەومريان وەدەست ھىناو، كەچى ئەویشيان چو ئەمىشيان چو، ھۆكارەكەشى بۆ ئەو دەگەرپتەو لەو راستە رېگايەى خوا پىغەمبەرانى پىدا پەوانە كەردو و كىتبەكانى پىدا ناردو ئەوان پشتيان تى كەردو، كەچى ھەر ئەو رېگای بە دوا گەرانى راستىو، ھەلە لە برپارى دانىيە، ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ... قسەكانى پەرورندەت- لە بى لايەنگرى و راستىدا- تەواو بى كەم و كورپىن، كەس ناتوانى بيانگۆرئ. ﴿... الأنعام ۱۱۵﴾

وەزىرىك لە خووشى و نازو گۆزدادەى گوزمراند، لە پرېكا خەلىكى ناديارو، پەژارەيەكى بە ئازار يەخەى دەگرئ، ئەویش ھاوارى لى ھەلدەسترو شىعريك دەھۆنيتەو و تيايدا ژيانى دنيا بەكەم دىنرخىنى و حەز بە ژيانى ناو گۆر دەكا.

ھە ئوستانىيەك

با موسلمان لە گاتى ھال خۆشيدا: واتە لە گاتى ھەبويى و تەندروستى و شىنەبيدا، نزا بگا و بپارپتەو، چونكى يەكە لە خورپوشتى باوەردارى يەك باوەر^{۱۶۷} سوپاس گوزار، ئەوھى بەر لە ھاويشتنى تىر، پەرى بۇ دروست دەگا، بەرلەوھى ناچار بىي، ھاناي وەبەر خوا دەبا، بە پىچەوانەى بىي باوەرى چارمەش و برۆادارى بىي ئاگا ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا ... ئەم مەروپە كە تەنگانىكى دەگاتى، رۆھەر لە خودا دەكاتو لەبەرى دەپارپتەو. ھەر كاتىكىش لەلايەن خۆى را بەھرمەكى بە ئەو گەياند، لە بىر دەگا كە دەپىشدا لەبەرى پاراوتەوھو شەرىكانىك بۇ خوا دەدۆزپتەو. ﴿الزمر ٨﴾

ھەرگەسى خوازيارە لە چەپۆكى تەنگانە و ژىن و ژارى ژيان پزگارى بىي، لەسەرى پىويستە بەدل و گيان روى لە خواى راستەقىنە بىي - گەورەيى و پىرۆزى بۇ ئەو - بلائپتەوھو سوپاس و ستايشى بۇ بنوئىي، چونكى - ھەرەكو پىشەوا (حولەيمى) دەلى - مەبەست لە نزاو پارانەوھو لە گاتى خۆشيدا، ئەوھى سوپاس و ستايشى بکەى و دان بە بەھرمەكانيدا بنوئىي، كار ئاسانى و دەست گىرۆيى و يارمەتى لىي بخوازى، داواى چاوپۆشى لە كەم و كۆرپەكانت بکەى، بە راستى بەندە - ئەگەر چى ھەوليش بدا - ئەو ئەرك و مافانەى خوا بە سەريەوھن بىي كەم و كۆرپە بەجىيان ناهيئى، ھەر كەسيكىش لەو ساتەى لە ھيئەن و ئارامى دايە و تەندروستى تەواوھو دەرفەتى لە دەست دايە ئەو ھەلە بۇ خۆى نەقۆزپتەو، ئەگىنا ئەو فەرمودەيەى خواى گەورەى بەسەردا جىبەجى دەبىي كە دەفەرموى: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الْدِينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ... ھەرگا سواری كەشتى دەبن، بە دلى پاك لە بەر خدا دەپارپتەو. ئەگەر خدا نەجاتى دان و گەياندنيە سەر وشكانى، دەلىن: خدا شەرىكى ھەن. ﴿العنكبوت ۶۵﴾

يا بەھەشتە، يا دۆزەخ

رۇژنامەكانى جىھانى ھەوالى خۇكۈشتى سەرەك ۋەزىرانى فەرەنسا لە دەسلەلاتى سەرۆك (مىتران) دا بلاۋكردهوه.

ھۆكارى خۇكۈشتى ئەو ھەندىك لە رۇژنامە نوسانى فەرەنسى بەرەخنە ۋە پەلارو جوين پيدان ھىرشىكيان كرده سەر، ئەو ھەزارو نەدارە ھىچ باۋەرۋ ئارامى ۋە داسەپاۋى شەك نەدەبرد، ھىچ پالېشتىكى دەرك پىنەكرد خۇى لە پەنادا ۋە ھەسەننى ۋە ھاناي ۋە بەر بىنى، بۇيە تازو بو خۇى كۈشت.

ئەو پياۋە بى دەسلەلات ۋە بى چارە پەناى بۇ خۇكۈزى ھىنا ئاشناى پىنماى خواى نەبو، كە لە ۋەتەى خواى بى ھاۋتادا خۇى دەنۋىنى: ﴿وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ...﴾ لەو فىل ۋە ئەلەكانەش دەيكەن دلتەنگ مەبە. ﴿الزل ۱۲۷﴾.

ئەو فەرمودەيەش: ﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ إِلَّا أَذًى...﴾ ئەوانىش - مەگىن ھەربەدەم دەنا ھەرگىز ناتوانن بۇتان بەزەربىن. ﴿آل عمران ۱۱۱﴾.

ھەرۋەھا دەفەرمۋى: ﴿وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَأَهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا...﴾ بۇ ئەو قسانەش كە دەيكەن خۇراگر بە، لىشيان لادە بەلا لىدانىكى پەسەند. ﴿الزمل ۱۰﴾.

چونكى كەسى ناۋبراۋ كلىلى پىنماى لە دەست نەبو، پىگى پاستو پەوانىشى لى ۋە بو: ﴿مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ هَادٍ...﴾ خوا پى لە ھەر كەس بگۈرۋى، ھىچ پىبەرى دەس ناكەۋى. ﴿الأعراف ۱۸۶﴾.

ئەوانەى بەدەرن لە ئىسلام ئامۇزگارىان بۇ ئەوانەى كۆلى خەم ۋە پەزارەيان خستۋتە كۆل، ئەۋمىيە فەرمانيان پى دەكەن لەسەر كەنارى رۋبار رابۋىرن، كۆى لە مۇسىقا رادىرن، گەمەى تاۋلە بکەن، لەسەر بەفر خۇ بىخىنن.

بەلام كەسانى ھەلگىرى پەيامى ئىسلامن تەنيا خواى راستەقىنە بە شىاۋى پەرسن دەزانن ئامۇزگارىان ئەۋمىيە: لەناۋ كۆلشەنى خواپەرستى لە نىۋانى بانگو

قامەتدا دابىنىش، بە يادى خۋاي تاقانەۋە دەنگيان ھەلپن، بۇ بېرىارو قەدەرى خوا
ملكەج بن، بە بەشى خوا پىداۋيان رازى بن، پىشتىش بە خۋاي بەرزو توانا بېبەستن.

﴿الرَّ نَشَرَ لَكَ صَدْرَكَ ... ئەدى ئىمە تۆمان سىنە فراۋان نەكرد.﴾ (۱) الشرح

ئەو ئايەتە لەمەر پىغەمبەرى خواۋە ﷺ ھاتە خوارى، ئەو دەستەۋازىيە لە دلى
پىغەمبەردا كارى خۋى كرد، ھەستو نەستى بى گرى بو، گەشبینو، دل گوشاد بو،
سىنەو ناخى ئاۋەدان بو، مېھرو سۆزى فراۋان بو، لە ژيانىدا كار ئاسان بو، لە ناو
دلەكاندا جىگىر بو، لەگەل شكۆدارىدا بارسوكى بو، لەگەل شان و شەۋكەتىدا تىكەلى
ناو خەلگى بو، لەگەل شكۆمەندىدا ھەمىشە خەندە لىو بو، لەگەل بەرزى پلەيدا
لەگەل خەلگ تىكەلاۋبو، لەگەل شكۆمەندىدا ھەمىشە خەندە لىو بو، لەگەل پاىە
بەرزى دا خەلگانى خۋش دەۋىستو، لەگەل بىگانەو خۋيانەدا ئاسايى بو، ھەرچى
پەۋشى بەرزە لە خۋى گرتبو، رەنگو پوخسارى كراۋەو، درەۋشاۋە بو، زۆر بە
شەرمو شكۆ بو، بە وتەى خۋش و دۆستانە پوخۋش و بە خەندە بو، لەگەل مېۋانىدا
پوگەش بو، بە بەھرەو خەلاتى خوا دل شاد بو، بۇ بەخشىنى بەھرەى خۋايى دەست
كراۋە بو، بى ئومىدى پوى تى نەدەكردو، ھەستى بە دارمان نەدەكرد، ھەمىشە
كۆلنەدەر بو، ھىۋادارو، پشو درىژر بو، گەشبینى لا گرنگ بو.

رقى لە قول كوردنەۋەو^{۶۶۸} دەم پانكردنەۋە بو، رقى لە فاقو بىرىق پىدانى قسەو
تۆبىزى لەخۇگردن بو، چونكى خاۋەنى بەرنامەيەك و ھەلگى پەيامىك بو،
پىشەنگو پىشەۋاى گەل و نەتەۋەيەك بو، مامۇستاۋ فىركارى مىللەتىك بو،
پەرومردەكارى خىزانىك بو^{۶۶۹}، مەردى كۆمەلگايەك بو، گەنجىنەيەكى پىر بەھا بو،
ھەلگى خۈنەرىتى بالا بو، خۇرى درەخشانو، دەرياي بەخشش بو.

بە كورتى: بۇ ھەمو شتى ئاسانكار بو، بە پوختى: ئەۋە ھەلئس و كەۋتى بو:

﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ... گراناىى زنجىريان لەسەر

لادەبا، كە بە وانىان شەتەك دابون.﴾ (۱۵۷) الأعراف

(۶۶۸) درىژە پىدانى بى سود.

(۶۶۹) ھەمو مۇسلمان وەكو يەك خىزانن.

بە واتايەكى تر ئەوەندە بەسە كە: ﴿رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ ... بو!! بۆ ھەمو خەلك بەزمى بو. ﴿١٠٧﴾ الأنبياء ﴿﴾.

﴿شَهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ... (ئىھى پىغەمبەر! ئىمە بۆيە نارەومانى)، شاھەت و مزگىنى و ترسىنەر بى، بە ئىزنى ئەو، خەلك بۆ خودا پەرستى گاز بگەي و جىرايەكى تىشكدەر بى. ﴿٤٦﴾ الأحزاب ﴿﴾.

ئەوھى لەمپەر و بەر بەستى رپى پەيامى سوک و ئاسانە: خۆ پى زۆرى سنور بەزىنەكان و، بى دىنى خۆ بە ژىر زانان و، گەوجى بىدە چىەكان و، خۆ بە زانا زانى لوت بلىندان و، دىوانەپى شاعىران و، سەودا سەرى گۆرانى بىزان و، فرو فىشالى دنيا پەرستان و، لاسارى بىرى كاسەلىسانە ﴿... فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِّنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ... ئىتر خودا بە ئىزنى خۆى رپگەي راستى نىشان باوەرداران داوتى گەياندن ئەو كىشە لەبەرچى كرا. خودا بۆ ھەر كەس ھەز بكا شارەزاي راستەرپى دەكا. ﴿٢١٣﴾ البقرة ﴿﴾.

واتاي خوشگوزەرانى

يەكە لە زىرەك و شارەزايانى ئىنگلىز دەلى: تۆ دەتوانى لە ناو بەندى خانەدا لەو دىوى شىشى ئاسنىدا، ھەر لە شوپى خۆتەو بەرەو ئاسۆ بىروانى گولك لە گىرفانت دەربىنى و، بۆنى بگەي و پىبگەنى، لە دەستىشت دى ئەگەر چى لەناو كۆشكدە بىت لەسەر ھەرىر و ئاورىشما بگەويت، بەلام توند و تىز و رق ئەستور بىت لە ئاستى مال و منال و خاوخىزانتدا دەنگ ھەلبىرپىت.^{۶۷۰}

كەوايە بەختەومەرى لە كات و شوپىندا پەيدا ناكەي، بەلكە لە باوەر و گوپراپەلى خۆى تۆلە سىن و لەناو دەلى وەدى دەكەي. دلش شوپن تەماشاي پەرەردگارە، جا ئەگەر دلنايى تىدا بسەپى، بەختەومەرى لى ھەلدەقولى و، خوشى و شادى بەسەر

گيان و رۇخدا ھەللىمەپۇت، پاشان بەسەر دەورو بەرىشدا دەبارى، سەر چىپكان و ناو دۆلەيى و دەشت و دەرىش دادەگىرى.

(ئەحمەد)ى كۆپى (خەنبەل) بەرگىكى سېى بە پىنەي لەبەر بو كە بە دەستى خۆى دورى بو، لە خانويىكى سى ژورى قوردا دادەنىشت، تەنيا تىكە ناننىك و ھەندىك زەيتى شك دەبرد، ھەروەگە ئەوانەي مېژوى ژيانىان نوسىوھ لىي دەگىرپنەوھ كە ھەفدە سال بو پىلاويكى لەپى بو ھەر پىنەي دەگرد و دەى دورىوھ، لە مانگى دا يەك جار گۆشتى دەخوارد و زۆربەي رۆژەگەنى تر بە رۆژو بو، لە پىناوى بەدوادا گەپانى ھەرمودە دنيا و بناي لىكدا، لەگەل ئەوھدا ھەستى بە ئاسودەيى و كامەرانى و ھىمىنى و ھەدارى دەگرد، بەختەوھرانە ژيانى بەسەر برد، چونكى خۇراگرو سەر بلىند بو، ئامانجى ژيانى خۆى دەزانى، ھەول و گەپى لە پىناوى سەرەنجامى بو، خوازىارى بەخشش و خەلاتى بو، چاوى لە وەدەستەينانى بەھەشتى بو.

ئەو خەلىفانەي لەسەردەمى ئەودا ھوكم پانى دنيايان دەگرد، وەگو: (مەئمون) و (واسىق) (موعتەسىم) و (موتەوھكىل)، خاوەنى چەندىن گۆشك و بالەخانەو، زىپرو زىوو، فىل و تەلەكەو، دەست و پىوھەند بون، خىوى چەندىن دروشم و نىشانەو دىمەن و پوالەتو، زەوى و زاربون، ئەوھى ئارموزيان دەگرد لەبەردەستيان دابو، لەگەل ئەوھشدا بە ئەشكەنجەو ئازارەو دەيانگوزەرانندو، تەمەنيان لەناو خەم و پەژارەو، نىگەرانىدا، لە ناو شەپرو شۆپرو ئازاوەو دەردە سەرىدا، بە پى دەگرد، ھەندىكيان لە سەرەمەرگدا پەشىمانى خۇيان لەسەر زىادە رۆيى و سەرپىچى لە ھەرمانى خوا دەردەبىرى.

(ئىبن تەيمىيە)ى شىخى ئىسلام، نە پلەو پاىە، نە مال و سامان، نە خانوبەرە نە خاوو خىزان لەوانە ھىچى نەبو، لە تەنىشت مزگەوتى (بەنى ئومەييە) لە ژورىكدا جى نشىن بو، رۆژانە يەك كولىرى ھەبو، دو بەرگى ھەبوئەميانى بە ئەو دەگۆرى، ھەندى جار لەناو مزگەوتدا دەخەوت، بەلام ھەروەگە باس لە خۆى دەگا: بەھەشتى لە سىنەي دابو، گۆشتنى شەھىدى بو، بەندىخانەي خەلوەتگا بو، شاروھەمى گەشت و سەيران بو، چونكى نەمامى باوھى لەناو دلدا روابو، بە ھەرمانى خوا لە ھەموەرزىكا بەردار بو، بە يارمەتى و چاودىرى خوا ئاو درابو، ﴿...يُضَيِّئُ وَلَوْ أَلَمَ تَمَسَّهُ نَارٌ نَارٌ عَلَى نَارٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ...﴾ (تۆ ئىزى رۈنى چراكە - بە بى

ئاگر تخون گەوتن- تیشك دەدا، پوناكى لە بان پوناكى. خودا ھەر كەسنى ھەز بكا،

پوناكى خۆى نیشان دەدا. ﴿۳۵﴾ النور ﴿۳۵﴾

﴿... كَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ...﴾ خودا ھەمو گوناھەكانيانى پۆشى و كاروبارى

ژيانيانى بۆ سامان دان ^{۱۶۱}. ﴿۲﴾ محمد ﴿۲﴾

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ يَقْرَأُونَ ...﴾ ئەو كەسانەش كە ھاتونە سەر

پاستەپى، پىر شارمزاين دەكاو ترسى خويان پىر دەخاتە دلەو. ﴿۱۷﴾ محمد ﴿۱۷﴾

﴿تَعْرِفُ فِي رُجُومِهِمْ نَصْرَةَ الْغَيْمِ ...﴾ لە چارەيان ^{۱۶۲} تەرپو بەلى ^{۱۶۳} خوشگوزمرانى

دەزانى. ﴿۲۴﴾ المطففين ﴿۲۴﴾

(ئەبو زەر) خوا لىي رازى بى لەناو ئاوەدانى چو دەرو، لە چولگەدا چادرو
رەشمالى ھەلدا، خاوو خىزانىشى ۋەگەل خۆيدا، زۆربەى پۇزان بەرپۇزو بو،
دروستكارى خۆى دەپەرستو، قورئانى دەخويند، تى دەفكرى و يادى خوى خۆى
دەگردو ناوى بە پاك پادەگرت، لە مالى دنيا تەنيا پانە مەپىك، داردەستىك،
ھاپىك ۋەگەنىك، پۆشاكى بەرى و چادرى سەرسەرى شك دەبرد، پۇزى لە پۇزان
دۆستو يارانى ھاتنە دیدەنى، بىيان گوت: كوا دنيا؟ لە ۋەلامدا گوتى: لەو مالەمدا
ھىچ بىويستىم بە دنيا نىيە، كەجى پىغەمبەرمان ﷺ ھەوالى بىداوين كە رىگايەكى
زۆر سەختو دژوارمان لە رىدا تەنيا كەسىكى بارسوك بىيدا گوزەر دەكا.

لەگەل ئەو دەدا، دلخۆش و شادمان بو، ئەو ھى لە ژيانيدا پىويست بو لەبەردەستى
دابو، ۋەلى ئەو ھى لە پىويست بەدەر بى، مايەى سەرقالى ۋە ھەمو پەزارەو ئازارە.

لە پارچە ھۇنراومىيەكمدا بە ناوئىشانى: (ئەبو زەر) لە چاخى پازدەھەمىندا، باس
لە دورى تەنبايى ۋەگۆشەنشىنى ۋەختەومرى (ئەبو زەر) دەكەم، باس لەو دەكەم،
كە بە گيان و بىروباوەرەو كۆچ دەكا، ھەروەكو بلىي خۆى لە شىعرەكەدا لەگەل خۆى
دەدوى.

٦٧١) بۆ رىك خستىن، بۆ چاك كردن.

٦٧٢) لە پوخسارىن.

٦٧٣) ناسكو لاوى، تەرپو تازەى.

كەوايە بەختە وەرى كامەيە؟!

((كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل... له دنيا دا وهكو كه سىكى نامۆ، يا رىبوارىك بژى، فطرى للغريباء... جا نامۆيان خوشى له خويان)).

بەختە وەرى لە كۆشكى پاشايان و لەشكرو سوپای زلهیزان و بالەخانە و تەلارى (خوا پىنداوان) و گەنجينە و گەوهەرى (قارون) دا نيه، لە كتيبي فەلسەفەو، ديوانى شيعرو باخو گولشەنى جوان رازاوشدا نيه.

ياومرانی پىغەمبەر ﷺ لە گەل ئەوەى كەم دەرامەت بون، نا گزورو تەنك دەست بون، گوزمران سەخت و كەم بەش بو، وەلى دلشادو بەختە وەر بون.

سەعیدی كۆرى (موسەييەب) بە ساي ياومر پتەوىو، بوخارى لە (صحيح) هكەيداو، (حەسەنى بەسرى) لە راستگوييداو، (شافيعى) لە هەئينجانى بابەتە شەرعىيەكانداو، (ماليك) لە هەستکردن بە چاوەدەيرى خواى گەوره داو، (ئەحمەد) لە خۆ پاريزيداو، (سابتى بەنانى) لە بەندايەتيدا، بەختە وەريان وەدەست هينا ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا

يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْأُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ... چـونكو هەرچى لە تىنويتى و ماندويتى و برسيتى -كه لە راي خودا توشيان دى- و هەر هەنگاويكى دەهاوين، خوانەناسان تورە دەكاو هەرزەمبەيى لە دوژمنى دەوشين، گشتى خودا بە چاكەيان بۆ دنوسى. ﴿١٣٠﴾ التوبة.

بەختە وەرى چەكى دراو نيه بگۆردريتەو، وەلاخىك نيه بكړى، گوئيك نيه بۆن بكړى، دانەويڼه نيه بپيورى، کوتال نيه بۆ فروشتن دابنرى.

بەختە وەرى خوشى و شادى دمرو نه به ساي ئەو راستيهى وەخوى هەلدەگري، سا نەو و سەرەوتنى دلە به ساي بەهرەو چاكەيى باوەشى پىدا ئەگري.

ئىمە لامان وابو ئەگەر پەرە بە بەرفرەکردنى خانوبەرە، مال و داراييمان بىدىن،
 ھەرچى مايە ئاسانكارى ژيانە، خواست و ئارموزمانە كۆى بگەينەو، ئەوسا
 بەختەومرو كامەرانين، ئاسودەو ھەساوھيىن، كەچى ئەوانە ھەموى ھۆكارى كۆلۆى و
 خاكەسارى و پەريشانين، سەبارت بەوہى ھەموشتىك خەم و پەژارە و پەنج و باجى
 بەدوادا گەرانى لەگەلە ﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنِيَكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعَنَا بِهِۦٓ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ...﴾ چاوت مەدە سەر ئەو شتەى كە داومانە بەدەستە گەلى لەوانە، كە ئەمە
 ھەر خۆشى ژيانى دنيايەو ھەر ويستومانە بە ئەزمونيان بگەينەين. ﴿١٣٦﴾ طە.

گەورەترين چاكار ^{٦٧٤} لە جىھاندا (موحەممەد) پيغەمبەرى رېنماكار ^{٦٧٥} بو ﷺ
 ئەويش بە نەدارى دميگوزەرانى، لە برسان چەمايەو، قەسپ و خورماى خراپيشى
 دەست نەكەوت برسىتى پى بشكىنى، لەگەل ئەوھشدا لە خۆشى و كامەرانىيەكى وا
 دەزىا، لە ئاسودەيى و بەختيارى و، سىنە شادى و، ھيمنى و ئارامىيىكى وا دادەيبردە
 سەر ھەر خوا خۆى پى ئاگادارە ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ...﴾
 قورسايشمان لەسەر شانانت لاندەبرد؟ ئەوہى پىشتى چەماندىبوى. ﴿٢﴾ الشرح.

﴿وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا...﴾ چاكەى زۆر ھيژاو گرنگت لە خواو دەگەل
 كراو. ﴿١١٣﴾ النساء.

﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَعْمَلُ رِسَالَتَهُ...﴾ خودا خۆى باشتر دەزانى چ كەسى بو
 پيغەمبەرى ھەلپزىرى. ﴿١١٢﴾ الأنعام.

لە فەرمودەى (صحيح) يشدا ھاتو: ((البر حسن الخلق، والاثم ما حاك في صدرك،
 وكرهت ان يطلع عليه الناس...)) چاكە رەوشت جوانيە، گوناھيش ئەوھيە لەناو
 سىنەتدا بىت و بچى و پىت ناخۆش بى خەلك بەسەرى ھەلپى ^{٦٧٦})).

٦٧٤ چاك كار/راستكەرمودەى كار.

٦٧٥ كارى رېنمايى خەلك بو.

٦٧٦ پيى بزانى.

بىگومان چاڭە نواندن شادى دل، سوكنايى دەرونە: لە فەرمودەشدا هاتو: ((البر طمانينة، والاثم ريبة... چاڭە دلتاييەو، تاوانيش دو دلئە)).

شتىكى رۆن و بەرچاوە، مەرۆفى چاڭەكار لە هيمنى و هەداريدا زيان بەسەر دەبا، مەرۆفى بە گومان و دو دلئيشى لە جەوجۆل و روداوو شتى بەر مەترسى ^{٦٧٧} دەسلەمىتەو ^{٦٧٨} ﴿... يَحْسُبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ... هەر هەرياهەك لە دژى خۆيان دمران. ﴿٤﴾ المنافقون﴾.

هۆكارەكەى ئەو هەيه تەنيا خراپەى ئەنجام داو، مەرۆفى تاوانكار ناچارە دوچارى دلەپراوگى و نىگەرانى و پەشۆكان بى، لە ترسان بپرويتەو. چارەسەرى ئەوانەى بە دواى بەختەومرى دادەگەرپن ئەو هەيه: هەميشە چاڭە كار بن، خۆيان لە تاوان دور بگرن، بۆ ئەو هەيه هەساو بن ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ... ئەو كەسانەى بپرويان بە خودا هەيانو بپرواڭەيان تىكەلى ناهەقى نەكرد، دلتايى بۆ ئەوانە و شارمزاى راي خودا ئەون. ﴿٨٢﴾ الأنعام﴾.

سوارىك بە تاو دەهات و تۆز لە سەر سەريەو بلىند دەبو، دەيهويست خۆى بگەيه نيته (سەعدى كورى (ئەبو وهاس)، لە كاتىكا (سەعد) دور لە قاوو قىزو ^{٦٧٩}، دور لە گىچەلى، تەنيا بە خۆى و خاوو خىزانى، لە گەل رانە مەپىكدا لە ناو جەرگەى بياياندا چادريكى هەلدا بو، سوارەكە لىي نزيك بۆو سەير دەكا (عومەرى) كورپەتى، كورە بە باوكى دەلى: باوكە وا خەلك لەسەر دەسلەت كيشەيانە، كەچى تۆ بە لەومراندنى مەرو مالەتت خەرىكى. ئەويش گوتى پەنا بە خوا لە خراپەى تۆ، منيش دمرانم خەليفايەتى بۆ من شايستەترە لەو هەيه به خۆم و بەو بەرگەى بەرم بەسەر بەم بەلام گويم لە پىغەمبەرى خودا بو ﷺ دەيفەرمو: ((ان الله يحب العبد

٦٧٧ مەترسیدار.

٦٧٨ دەرپرويتەو/دەترسى.

٦٧٩ هەرا هەرا.

الغني التقى الخفي... خۇاى گەورە بەندەى بى پىۋىستى لە خوا ترسى خۇ حەشارى خۇش دەۋى)).

بى گومان ئەگەر مۇسلمان پارىزگارى دىنى خۇى بى گەورمترە لەۋەى دەسەلات و پاىەى (كىسرا) و (قەيسەر)ى بى بدرى، چونكى ھەر ئايىنە ھەتا لە ناو نازو گۆزى بەھەشتدا جى گىرت دەگا، بەرگريت لى دەگا، بەلام گومانى تىدا نىە پۇژى دى پەلە و پاىەت لەدەست چى ﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ... ئەم زەمىنە و ھەرچى و بەسەرەومىە لە دوا جاردە ھەر بۇ ئىمە ئەمىنەت و سەر لەبەرەيان دەھىنەۋە بۇ لاى خۇمان. ﴿١٠﴾ مريم

ھەر وتەى پاك بۇ لاى خوا بەرزە بىتەۋە

ھاۋەلان گەنجىنەى وشەى پاراوو پىرۇزىان لەلابو، كە ھەلزاردەى مەۋفائەتى ﷺ بەو وشانە دەرسى دابون. ھەر وشەيەگىش لە لاى ئەۋان لە دىۋا و ئەۋەى تىايدا بايەخدار تر بو، گەورەى و شىكۆمەندى ئەۋان لەۋەدا بو، ھەمو كارو فەرمانىكىان بە سەنگ و پىزى خۇى ھەلدەسەنگاند.

ئەبۇبەكر داۋا لە پىغەمبەرى خوا دەگا ﷺ نزاىەكى فەىر بكا، ئەۋىش پىى فەرمو: ((قل: ربّ اني ظلمت نفسي ظلما كثيرا، ولا يغفر الذنوب الا انت، فاغفر لي مغفرة من عندك وارحمني، انك انت الغفور الرحيم ... بلى: پەرۋەردگارە من ستەمىكى زۆرم دەرەق بە خۇم كرد، تەنبا تۆش لە گوناھان دەۋورى، جا بە لىخۇشبونىك لەلايەن خۇتەۋە بەم بەخشەو مېھرى خۇتم بۇ بنوئىنە، بە راستى تۆ بەخشەندەو مېھربانى.

پىغەمبەرى خوا ﷺ بە (عەباس) دەلى: ((إِسْأَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ... داۋاى لىبوردن و تەندروستى لە خوا بكا))، ھەرۋەھا بە (عەلى) دەفەرموى: ((قل: اللَّهُمَّ اهدني وسدّني... بلى: پەرۋەردگارە پىنمايى و راستەپىم كەى)).

بە (عوبەيدى) كۆرى (حەسەن) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اِنِّى رَشِدِي، وَقْنِي شَرْ نَفْسِي... پەرۋەردىگارا ھۆشى ژىرىم ۋەبەربىئەۋە، لە خراپەى دىمرونىشەم بىپارىزى.

بە (شەددادى) كۆرى (ئەۋس) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ مِنَ الْاَمْرِ، وَالْعَزِيْمَةَ عَلَى الرَّشْدِ، وَشَكَرَ نِعْمَتِكَ، وَحَسَنَ عِبَادَتِكَ، وَاسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيْمًا، وَلِسَانًا صَادِقًا، وَاسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَاعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ، وَاسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ، اَنْتَ اَنْتَ عَلَامُ الْغَيْبِ... بَلِّئ: پەرۋەردىگارا لىت دىمخۈۋازم لە كارۋ فەرمان پاكىرمكەى، لەسەر پاستەپى داسەپاۋمكەى، داۋات لى دىمكەم شوكرانە بژىرى بەھرەى تۆ بەم، بە چاكى بەندايەتى تۆ بنوئىنەم، داۋات لى دىمكەم، لەو شەپۋ خراپەش كە تۆ دىمىزانى پەنات پى دىمگرم، لەۋەش كە تۆ پىيى ئاگادارى داۋاى لىخۇشېۋنت لى دىمكەم، بە پاستى تۆ بە نەينىيان زۆر ئاگادارى بە (مەعان) ىش دىمفەرمۇئ: ((قُل: اَللّٰهُمَّ اَعْنِي عَلَى ذِكْرِكَ، شَكَرِكَ، حَسَنَ عِبَادَتِكَ... بَلِّئ: پەرۋەردىگارا لەسەر يادۋ سوپاس ۋ باش ئەنجامدانى بەندايەتت يارمەتيم دە.

بە (عائىشە) ش دىمفەرمۇئ: ((قُولِي: اَللّٰهُمَّ اَنْتَ عَفُوٌّ تَحِبُّ الْعَفْوَ، فَاعْفُ عَنِّي... بَلِّئ پەرۋەردىگارا تۆ خۋايەكى مېھرىبانى، لىبوردەيىت خۇشەۋى، دەسا لىم بېۋرە.

ئەۋەى ئەۋ نزاينە لەخۇيان گرتۋە: داۋاى پەزىمەندى ۋ مېھرو سۆزى خۋاى بەرزو توانايە لە دۋا پۇژداۋ، پزگار بونە لە خەشم ۋ قىن ۋ جەزىرەبەدانى^{۶۸۰}، داۋاى يارمەتى كىرنە لەسەر ئەنجامدانى بەندايەتى ۋ سوپاسگوزارى خۋاى بەرزو بى ھاۋتا. پەيۋەندى لە نىۋان ئەۋ نزاينەدا: داخۋازىكىرنى ئەۋەى لای خۋايەۋ، پىشت ھەلكرىنە لەۋەى لە دنيا دايە.

ئەۋ نزاىە داۋاكارى ھىچىك لە مال ۋ سامانى دنياى دۋا بپاۋ^{۶۸۱}، كەل ۋ پەل ۋ فاقو بىرىقى بى بايەخ ۋ لە بن ھاۋى تىدانىيە.

۶۸۰ سزادانى.

۶۸۱ كۆتايى ھاۋو.

پەرورەدگاری تۆبەم شیۋەيە گەلانی ستمەکار لەناودەبا، بیگومان گرتنی نەو توند ئیش و توند ئازارە

بە راستی مایە تیشکان و دۆرانی بەندەییەو، مایە پێ خلیسکان و لەدەستدانی شان و شکۆیە، گە بەندەکانی خوا بچەوسینیتهو،و، حەق و مافیان پشیلکاو، بێ چارەو مەفەرانی ژێر پێخا، هەتا یەکی لە کاراشنایان^{٦٨٢} دەلی: لەو کەسە بترسە تەنیا خوا بە فریادپرسی خۆی دەزانێ لە دژی تۆ.

بێگومان میژوی گەلانی نمونەیی بەرچاوو زیندوی دەربارەیی دەرمەنجامی ستمەکاران لە بیروهرزدا تۆمار کردووە.

فەرمو ئەو (عامری) کۆری (توفەیل) تەلە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ دادەنێتەو دەیهوێ تیرۆری کا، پێغەمبەری خوا ﷺ دوای لێکرد، خۆی گەورە لوێکی ژەهراوی^{٦٨٣} لە قورگا شین کردو، لە تاوان هاواری دەکردو، هەر لەجێو پێی مرد.

(ئەربەدی) کۆری (قەیس) پێغەمبەری خۆی ئازاردو، هەولیدا نەخشەیی کوشتنی بۆ دابڕێژی، پێغەمبەری خوا ﷺ نزای لێکردو، خۆی گەورە هەورە تریشقیەکی لێداو بە خۆی و وشرەکەییەو سوتا.

چەند ساتیکی گەم بەرلەوێ (حەجاج) (سەعیدی) کۆری (جوبەیر) بکوژی، (سەعید) نزای لێکردو گوتی: ئەی خۆیە لەدوای من دەستی بەسەر هیچ کەسیدا نەپوا.

دوای شەهیدکردنی، (حەجاج) دووێکی^{٦٨٤} لە دەستی هاتو، پاشان هەمو لاشەیی تەنیەو^{٦٨٥}، هەرودەکو گابۆرە دەیبۆراند، پاشان بە ئاھو حەسرەتەو سەری نایەو.

(سوفیان)ی (سەووری) لە ترسی (ئەبوجەعفەر)ی (مەنسور) خۆی حەشارداو، (ئەبوجەعفەر) بەرەو حەرەمی مەککە کەوتەو (سوفیان)یش لەناو حەرەمداو،

٦٨٢ شارەزایان.

٦٨٣ غوددەیی ژەهراوی.

٦٨٤ گریتیەکی.

٦٨٥ تەشەنەیی کردو دای گرتەو.

(سوفيان) ھەستاو دەستی بە پەردەى كەعبەوہ گرتو، داواى لە خواى بەرزو توانا كرد كە رڭگا بە (ئەبوجەعفەر) نەدا بچیتە مالى ئەوہوہ، (ئەبوجەعفەر) بەرلەوہى بگاتە ناو مەككە لەلای بیری (مەیمون) گیانی لەدەستدا.

ھەئویستی سەتەم لیکراوان

(ئىبراھیم)ی تەیمی دەئى: ئى وا ھەيە خراپەم بەرامبەر دەنویئى من سۆزم بۆى دەجولئى. یەكئ لە پیاوہ چاکەکانى (خوراسان) چەند دیناریکیان لى دزى بو ئەویش دەستی کردە گریانى، (فوزەیل) پىی گوت: بۆ دەگرى؟ ئەویش گوتى: ئەوہم بیر کەوتەوہ کە لە رۆزى سزادا خواى گەورە من و ئەو دزە بەرامبەر دەکا، منیش دلم پىی دەسوتئ بۆیە گریام.

جاریکیان پیاویك پاشمەندە بە خراپە باسى یەكئ لە زانایانى پىشینى دەکا، ئەویش خورماى بۆ رەوان دەکاو دەئى: چونكى چاکەى لەگەندا کردوم.

وتم: منم لەبەر دەرگا

لەسەر دەرگای رڭخراوى ولاتە یەگگرتوہکان لە نیۆیۆرك تابلۆیەك ھەئواسراوہ پارچە ھۆنراوہیەكى جوانى شاعیرى جیھانى (سەعد)ى شیرازى لەسەر نووسراوہو، بۆ سەر زمانى ئینگلیزى وەرگیردراوہ، کە بانگەوازی براهەتى و خۆشەویستى و یەك ریزى دەکا.

بەندە پىویستى بە دۆستو یاوہرێكى سودمەند ھەيە کە خەمەرەوین و دل داسەپىنى بى، ھاوبەشى شین و شایى بى، لەگەندا گیان بە گیانى بى.

﴿وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي﴾ (٢٩) هَزُونْ أَخِي (٣٠) أَشْدَدُّ بِهِ أَرْزَى (٣١) وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي (٣٢)
كى شىحك كئیرا (٣٢) وَنَذْرُكَ كئیرا ... لە خزمەتم ناریكارێكم بۆ دانى. (مەبەست)

ھارپونى بىرەمە. پىشتى مەنى پىن پتەو كە. بىكە شەرىكىش لە كارم. تا ئىمە زىدە بەسنى پاكى تۆ بدەين، گەلىكىش يادى تۆ بكەين. ﴿٣٤﴾ طە.

﴿... بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ...﴾ (زىن و پىاوى بىرۋادار) دۋستى يەكتىن. ﴿٧١﴾ التوبة. ﴿... كَانَهُمْ بَيْنَهُمْ مَرْصُوسٌ ...﴾ ھەروەكو بىلى دىۋارى قورقوشمن. ﴿٤﴾ الصَّف. ﴿وَأَلْفَ بَيْتٍ قُلُوبِهِمْ ...﴾ بە دل ئەوانى كىردە ھۆگرى يەكتى. ﴿١٢﴾ الأنفال. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ...﴾ خاۋەن باۋەر ھەمويان ھەر بىر يەكن. ﴿١٠﴾ الحجرات.

پىۋىستە ھاۋەلىكت ھەبى

بى گومان يەكن لە ھۆكارى كامەرانى ئەۋەيە: ھاۋەلىكى ۋەھات دەست كەۋى كەلك و سودت پىن بگەيەنئو، بە ساي ياۋەرى ئەو بەختەۋەرى ۋەدەست بىنى.

((اين المتحابون في جلالي، اليوم اظلمهم في ظلي يوم لا ظل الا ظلي...)) لە پۇزى دۋايى خۋاي گەۋرە دەفەرەمۆئ: كۋا لە كۋىن ئەۋانەى لە پىناۋى مندا يەكتىن خۋش ۋىستە، دەيانخەمە ژىر سىبەرى (عەرشى) خۆم، كە لەو پۇژەدا جگە لە سىبەرى من ھىچ سىبەرىك نىە)).

((ورجلان محابا في الله، اجتمعا عليه، وتفرقا عليه...)) يەكىكى تىرىش لەو ھەۋت چىنانەى لە ژىر سىبەرى عەرشى خۋادا كۆدەكرىنەۋە، ئەو دو پىاۋەن لە پىناۋى خۋادا يەكتىن خۋش دەۋىو، لەسەرى كۆدەبنەۋە، لەسەرىشى جىا دەبنەۋە)).

ھىمىنى خۋازراۋىكى شەرى ۋىرىيە

﴿أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ...﴾ دلىيى بۆ ئەۋانە ۋ شەرەزى پاي خۋادا ئەۋەن.

﴿٨٢﴾ الأنعام.

﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ...﴾ (ئەو پەرورمىنەى) ئەوانى لە ھەژارى بىن نياز کردو دۇنيای کردن نەترسن. ﴿١﴾ قريش.

﴿... أَوْلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا...﴾ ئەدى ئىمە لە شوپىنكى ھىمنمان دانەمەزاندون، ﴿٥٧﴾ القصص.

﴿... وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا...﴾ (مالى خوا لە مەككە) ھەر كەسى پەناى پى بەرى، ناشى لە ھىچ بترسى. ﴿١٧﴾ آل عمران.

﴿... ثُمَّ أَلْبَغَهُ مَأْمَتَهُ...﴾ ئەوسا كە بىنيرە شوپىن كە نەترسى. ﴿٦﴾ التوبة.

((من بات آما في سربه معافى في بدنه، عنده قوت يومه، فكأنما حيزت له الدنيا بحذافيرها... ھەر كەسى بە دلىكى ئارامەو شەوى كردهو، تەندروستى لاشەى تەواو بو، بژىوى ئەو رۆژى لەلابو، ھەروەكو بلىى دىناى بە ھەم و نازو گۆزەو پى براو)).

دەل لە ميانەى باوەرو پۆچونى لە ناسىنى ھەقدادو، لە ميانەى پىبونى بە دۇنيایى: ئاسودەو ئارام دەبى.

ئاسايشى گەل: بە تەبايى و يەك رىزىو بەندە، بەو بەندە كارو فەرمانيان بە دادوەرەنە بەرپو بەجىو، ياساو رىساي خواى تىدا پەچاو بكرى.

ترسو لەرزىش لەگەل ئاسودەمىيدا دوژمنن ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ...﴾ بە ترسەو ھەوى رۆبى و بە نىگەرانى دەپروانى. ﴿١١﴾ القصص.

﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُواهُمْ...﴾ ئەو لەوان ترسو نەبىو ئەگەر بىروادارن دەبى ھەر تەنيا لە من بترسن. ﴿١٧٥﴾ آل عمران.

يەكلى لە مەترسيدا بى ھەسانەو بۆ نىو، كەسى بى باوەرپىش ھەمىشە نا ئارامەو، مەرقى نەخۆشيش ژيانى ژانە.

ژيانى ئەم دىنيايە چەندە كەسەس و مايەى خاكەساريە، ئەگەر بارى بە لايەك دا راست بى بە لايەكەى تىرى داخوارە، ئەگەر مال و سامان ھەلپىژى جەستە ناسازو دەرەدارە، ئەگەر تەندروستى تەواو بى بەلاو مەينەتى دىتە ئارا، ئەگەر بارو گوزمرانى ژيان ھەموى تەواو بى مەرگ سەربارو بن بارە.

ھۆنەرىك بە ناوى (ئەعشا) لە نەجدەو بەرەو پىغەمبەرى خوا كەوتە رى ﷺ پارچە ھۆنراو ھەكىشى ھۆنى بوو ھە تايىدا ستايشى پىغەمبەرى خوا دەكاو، دەويست موسلمان بى، لە رىگادا (ئەبو سوفيان) رىگاي لى گرتو سەت و شترى پىندا، بۆئەو ھە نەگاتە خەزەت پىغەمبەرو بگەرپتەو ھە ناو مال و ھالى خۆى، ئەو ھەش و شترەكانى ھەرگرتو گەرپتەو، لە رىگادا سواری و شترىك بو دەرپەپاند، بەسەر سەرىدا كەوتە خوارى و مىلى شكاو، بى دەستمايە لە دىناو دوارپۇز سەرى نايەو ھە.

بەلام ئەو پارچە ھۆنراوى ئامادەى كىرد بو بۆئەو ھە لە خەزەت پىغەمبەرى خوادا ﷺ بىللى شىعەرىكى بە پىز بو ئىستاكەش ھەر ماو ھەتەو ھە.

چەند كەسى خاوەن شكۆ بونە رەنجەرپۇ

يەككى لە ئامارى بەختەو ھەرى راستەقىنە ئەو ھە بى كەم و كۆپى و بەردەوام بى، بەردەوامىش لەو ھەدايە لە دىناو دوارپۇزدا، لە نەينى و ئاشكرادا لە ئىستەو پاشەپۇزدا مەرو بەختەو ھەرى.

بەختەو ھەرى تەواو ھەش لەو ھەدايە، ھەچ پەتەرىك^{٦٨٦} نەيشىلوينى، ھەچ رقىو كىنەيەك روى جوانى نەپوشىنى^{٦٨٧}.

(نوعمان) ى كۆرى (مونزىر) - پاشاى عىراق - بۆ گەشت و سەيران دەروا و لەژىر سىبەرى درەختىك ھەى دەخواتەو ھە، (ھەدى) كۆرى (حاتەم) ىش كەسىكى ژىرو دانا بو وىستى بە وشەيەك پەندى دابدا، پىي گوت: ئەى پاشا، ئايە دەزانى ئەو درەختە

٦٨٦ مەينەتەك.

٦٨٧ دانەرنى/داينەمالى.

جى دەلى؟ پاشا گوتى: چ دەلى: (عەدى) گوتى: دەلى: زۆر كەس لەژىر ئەو درەختە بەسەريان برد

ئاۋى سازگاريان لەگەل مەيدا تىكەل كـرد
پاشان رۆيشتن و رۆژگار بە پەنـدى بردن
ژيانيش ھەروايە نىستاي خوشى يەو دوا جاريش مردن

(نوعمان) ژيانى لى تفت وتال بو، وازى لە مەى خواردنەو ھەتا دنياى بەجى ھيشت بە ئاخو كەساران ژيانى بەسەر برد.

بروانە شای ئيران ئەو كەسەى بە بۆنەى تىپەردانى دو ھەزارو پىنج سەد سال بەسەر پىكھىنانى دەولەتى فارسيدا ئاھەنگى دەگىرا، نەخشەى بەرفرەگردنى سنورى دەسلەلاتى دەگىشاو، دەيوست دەسلەلاتى رۆبەرىكى پان و پۆرتەر دابگرى، دوا بە دواى ئەو ھەر لە بەيانى و ئىوارەى كەدا دەسلەلاتى لە كارخرا ﴿... تُوْنِي الْمَلِكُ مِنْ تَشَاءٍ وَتَنْزِعُ الْمَلِكُ مِمَّنْ تَشَاءٍ... ھەر كەس بۆ خۆت مەيلت لى بى دەسلەلاتى پى دەدەى و كىش تۆ ھەز كەى دەسلەلاتى لى دەستىنى. ﴿٢٦﴾ آل عمران﴾، لە كۆشك و تەلارو نازو گۆزى دنياو ەدەرنا، بە بى كەسى و بە بى بەشى و دورە ولاتى گيانى لە دەستداو، كەسىش لەسەرى نەگريا ﴿الدخان: ٢٥ - ٢٧﴾ ﴿كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَتَعَمَّرُوا فِيهَا فَنَكِهِنَّ... گەل كانى و باغاتيان لە پاش بەجى مان. فرە كىلگەو كۆشك و سەر سەراى بە نرخیش. خىرو بىر كىش كە تىيدا لەو پەرى خوشيدا دەژيان. ﴿الدخان: ٢٧﴾.

بە ھەمان شىو ە (شاوشيسكو) سەرۆكى رۆمانيا ئەو كەسەى بىست و دو سال فەرمانرەوايى ولاتەكەى كرد، تەنيا پاسەوانە تايبەتەى كانى خۆى ژمارەيان ٧٠ ھەزار پاسەوان بو، لەگەل ئەو ەدا گەل و نەتەو ەى خۆى چوار دەورى كۆشكە گەيان گەمارۆداو، بە خۆى و سەربازەكانى ئەنجن ئەنجن گران ﴿... فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ

يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانِ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ... هَيْج دەستەيه كيشى نەبو گە لە خودای بپاريزى و خوڤى يارىدەى خوڤى نەدا. ﴿٨١﴾ القصص. دەستى لە بنى ھەمبائى دەرچو ^{٦٨}، دنياو دواړوږى لەدەست چو.

لەلایەكى ترهوه (ماركوس)ى سەرۆكى فليبين: مالدارو دەسەلاتدار بو، بەلام جوړهها نازارو ئەشكەنجهى به گەلهگەى چهشت، كاسەى سەرشوږى و نەگبەتى به گەلهگەى نۆش كرد، ئەوسا خواى گەورهش تالايى بەدبەختى و چارەپەشى وەسەر لوتى وى كرد، لە ناو خاك و زېندو خزم و خوڤش و دەسەلاتى خوڤى وەدەرنا، هيج پەنا گەيهكى نەبو تاييدا وەحهوڤتەوهو، به بيوڤتەى ^{٦٩} سەرى نايەوه، گەلو نەتەوهكەيشى رېنگايان نەدا لە خاك و ولاتەكەيدا بنيزرى: ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضَلِيلٍ ... ئەدى فيل و تەلەكەكانى ھەموڤ پوچەل نەكردن؟﴾ ﴿٢﴾ الفيل.

﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ... ئەوسا خودا گيرۆدەى نازارى پەسلان و دنياى كردن.﴾ ﴿٢٥﴾ النازعات.

﴿فَكَلَّا أَخَذَنَا بِذُنُوبِهِ ... ئيمە ھەريەك لەوانەمان بە تاوانەكەى خوڤيان گرت.﴾ ﴿١٠﴾ العنكبوت.

دەسەبەرکردنى کردەى چاکە تانجى سەرى ژيانى بەختەوهرانەيه

بۆئەوهى بەندە ژيانىكى بەختەوهرانەو، ئارامى و ھەسانەوه، دەستەبەرکا، پيويستە ھەوڤى وەدەستەپناني کردەى بەردار بداو، پيشپرکى لە ھەراھەمھينانى خوورەوشتى جوان و رازاوه بکا ((أحرص على ما ينفعك واستعن بالله... لەسەر ئەوهى سودت پى دەگەيەنئ پىدا بگرەو، داواى يارمەتیش لە خوا بکە)).

٦٨٨ واتە هيجى نەبرا.

٦٨٩ بە نابوتى و بەدبەختى.

یه کئ له یاوران داوا له پیغه مبهری خوا دهکا ﷺ که له بهه شتدا پیکه وه بن: نهویش پیی دمفه رموی: ((أعني على نفسك بكثرة السجود، فانك لا تسجد لله سجدة الا رفعك بها درجة... له سه رخوت یارمه تیم بده، به سوژده بردنی زور، چونکو تو هه سوژده پیک بؤ خوا ببهی بی سو خوای گه وره پله یه گت پی بهرز دهکاته وه. یاورم یکی تریش داوا دهکا پیغه مبهری خوا ﷺ شتیکی وای پی بلئی هه مو چاکه پی له خووه بگری نهویش پیی دمفه رموی: ((لا يزال لسانك رطبا من ذكر الله... هه میسه زمانت به یادی خوا پاراو بی)).

که سیکی سییه له پیغه مبهری خوا ﷺ دهخوازی، نهویش پیی دمفه رموی: ((لا تسبَّ احدا، ولا تضربن بيدك احدا، وان احد سبَّك بما يعلم فيك فلا تسبَّنه بما تعلم فيه، ولا تحقرن من المعروف شيئا، ولو ان تغرق من دلوک من انا المستقي... جوین به کهس مهدهو، که سیش به دهستی خوت ئازار مهده، نه گهریش یه کئ جوینی پیدای له سه ره نهو خراپه یه دهیزانی له تودا هه یه، تو له سه ره نهو خراپه یه جوینی پییه ده، که دهزانی تییدا هه یه، نه وهی چاکه یه هیچی به کهم مهزانه، نه گهر چی له دولکه ی خوت ئاوی بؤ یه کئ له په رداخی بکهی، که داوای ئاوت لی دهکا)).

بی گومان نهو مه سه له یه زور پیویستی به پیشبرکی و دهستی پیسخه ری هه یه: ((بادروا بالاعمال فتنا... بهر له توشبونی ئاشوبو ئازاوه، له کرداری چاکه دهست پیسخه ری بکهن)).

((اغتنم خمسا قبل خمس... پینج شان بقوزنه وه بهر له رودانی پینج شان)).
﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَعْفَرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ ... په له بکهن بؤ گه یشتن به به خشینی په رومرینتان و بهه شتی. ﴿١٣٣﴾ آل عمران﴾.
﴿... إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْكِرُونَ فِي الْخَيْرَاتِ ... نه مان له کاری چاکه دا بهه لپه بون. ﴿٦٩﴾ الأنبياء﴾.

﴿وَالسَّيِّقُونَ السَّيِّقُونَ ... تیره یه کیش له پیسه وهن، وه پیشکه وتون. ﴿١٠﴾ الواقعة﴾.

کاری چاکه دوامه خه، له کردهی بهر دار دامه مینه و، کاری سودمه ند پشتگوئ مه خه:

﴿... وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ ... بؤ شتنی هه زی لی ده که ن با پیکه وه کی برکئی بکه ن. ﴿۳۶﴾ المطففين﴾.

له وکاته ی (عومه ر) کور ی (خه تاب) زامدار کراو خوینی لی هه لده چوړا، کوړه گه نجیکی بینی شه روا له که ی له دوا ده خشا، (عومه ر) پیی گوت: ((برازاکه م، شه روا له که ت هه لماله، زیاتر مایه ی له خواتر سان و، پاراستنی پوښاکته))، ئه و ميه فهرمان به چاکه کردن له سه ره مه رگدا ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ...﴾ کی له ئیوه مه یلی لیبی بیته پیښی، یان بگه ریته دواوه. ﴿۳۷﴾ المذثر﴾.

له راستیدا به خته ومه ری به خه وی دور و دریژو خو له یاد کردن له ناو نازو گوژو، پشت هه لگ کردن له خواستی بالاو، پشتگوئ خستنی کاری چاکه فهرامه م نایی ﴿... وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انِعَاعَهُمْ فَشَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ...﴾ به لام خودا هاتنیانی پی خوش نه بو، وره ی له دلیان برده دم ر. پییان گوتن ئیوه ش ویرای به جیماوان به جیمین. ﴿۳۸﴾ التوبة﴾.

به راستی بیرو ژیری چه په لکاران و دهر و ن زمان پی یان ده لی: ﴿... لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ...﴾ له م گه رمایه دا دهر مه که ون. ﴿۳۹﴾ التوبة﴾.

﴿... لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا ...﴾ (ده یانگوت) ئه گه ر ئه وانه لامان مابان، نه دهمردن، نه ده کوژران. ﴿۴۰﴾ آل عمران﴾.

به بنده به نیگای خوا قه ده غه کراوه له وه ی له کاری چاکه دواکه وئ: ﴿... مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ...﴾ چیتانه که پیان ئیژن: وه دم رکه ون بؤ خه زا له رای خوادا، ته مه لن و له جیی خو نابزون؟ ﴿۴۱﴾ التوبة﴾.

﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيْطُنَّ ... هَيِّنْدِيكى واتان دناودان، كه له نانقهست خووه دوادهداو ناوگاتى. ﴿۷۲﴾ النساء﴾.

﴿... أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغَرَابِ ... ئهى له خووم نهگبهتى! چوون نهى زانى وهك قهل بجولئيمهوه و لاشهى براى خووم وهشيرم. ﴿۳۱﴾ المائدة﴾.

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ... چوونكه ئه مانه گوزهرانى سهر دنيايان له دواروژ پتر خوشدهوى. ﴿۱۰۷﴾ النحل﴾.

﴿... وَلَا تَنْزَعُوا أَنْفُسَكُمْ ... نه چن كيشه و لى پهيدا بى وسست ببينهوه. ﴿۶۱﴾ الأنفال﴾
 ﴿... وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتَالَى ... ئه گهر ده چن نوپژدا بهستن به ته وه زهلى هه ئدهستن. ﴿۱۴۲﴾ النساء﴾.

((اللهم انى اعوذ بك من الكسل ... پهروهر دگارا په نات پى ده گرم له ته مبهلى)).
 ((الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت ... مروقى گوستاخ و وريا ئه و كه سه يه هه و او نارم زوى خوئى بخاته ژيړپى و كارى بو دواى مردن بى)) ((والعاجز من اتبع نفسه هراها و تمنى على الله الامانى ... مروقى دهسته و سان و بى تواناش ئه و كه سه يه، ئه وهى هه و او نارم زوى بيه وئى خوئى لى نه گيړپته وه و، له سهر خواوه خوژگه و ئاوات بخوازى)).

مانه وه و خوشگوزهرانى له وئيه نه وهك ليره

نايه دمه وئى گهنجيكى ده و له مهنده و له ش ساخ بيت و هه ميشه له ژياندا بيت؟
 ئه گهر ئه و ئاواته ت له دلدا بى له دنيا دا نايته دى، به لكه له دواروژدا ديتهدى،
 خواى گه و ره ژيانى ئه م دنيا يه و ا په خساندوه دوايى بى و پر له كه ساسى بى، به
 گالته و گه پ و رابوار دنيكى هه ئخه له تينه ريشى ناوبردوه.

یه‌گن له شاعیران له‌وپه‌ری تافی لاویتییدا هه‌ژارو نه‌دار بو، ئاواته‌خوازی دره‌مه‌میک بو ده‌ستی نه‌که‌وت، ده‌یه‌ویست ژیا‌نی هاوسه‌ری‌تی پیک‌بینی بۆی نه‌پ‌خسا، نه‌و کاته‌ی به‌ سال‌دا‌جو، سه‌ری سپی بو، ته‌نیا چه‌رم و هیسکی مابو، نه‌وسا له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه بۆی ده‌باری، خان و به‌ره‌و ژن هی‌نانی بۆ سانا بو، له‌ ئاهی نه‌و باره‌ ناله‌باره‌ ناخۆ ئۆفی هه‌ل‌کیشاو له‌ شیع‌ری‌کدا باس له‌وه‌ ده‌کا، که‌ چه‌ز نا‌کا له‌و ته‌مه‌نه‌ نه‌و نازو گۆزه‌ی به‌سه‌ردا برژی له‌ کاتی‌کدا له‌ ته‌مه‌نی لاویتییدا ئاخو چه‌سه‌ره‌تی بۆ هه‌ل‌ده‌کیشا.

﴿... أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ... ئەدی ئیمه‌ ته‌مه‌نی وا در‌یژمان به‌ ئیوه‌ نه‌دا که‌ هه‌ر که‌سی بیویستایه‌، ده‌یتوانی په‌ندی لی بگ‌ری؟ تر‌سینه‌ری‌شتان هاته‌ لا! ﴿۳۷﴾ فاطر﴾.

﴿... وَظَنُوا أَنَّهُم إِلَٰهًا لَا يُرْجَعُونَ﴾ ... لایان وابو ناگه‌رینه‌وه‌ لای ئیمه‌. ﴿۳۸﴾ القصص﴾.

﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ... ئەم ژیا‌نه‌ی سه‌ر دنیا‌یه‌، هه‌موه‌ر که‌پ و گاته‌یه‌و جی تر‌نیه‌. ﴿۶۴﴾ العنکبوت﴾.

به‌ راستی وینه‌ی ژیا‌نی ئەم دنیا‌یه‌ وه‌کو ئەوه‌ وایه‌، ر‌ی‌بوار‌یک له‌ژ‌یر سی‌به‌ری دار‌ی وه‌حه‌سی، دوا‌ی ئەوه‌ بر‌واو ج‌یی به‌ی‌لی.

نه‌یارانی به‌رنامه‌ی خوا

چه‌ند کت‌یب و نوس‌راوه‌ی بی‌ باوه‌ر‌اتم خو‌یندۆته‌وه‌ ئەوانه‌ی به‌ په‌خشان و شیع‌ر نوس‌ین ده‌یان‌ه‌وئ بب‌نه‌ له‌مه‌به‌ری سه‌ر ر‌ی‌گای به‌رنامه‌ی خوا، گوته‌ی ئەوانه‌م به‌ر‌چاو که‌وتوه‌، که‌ له‌سه‌ر ئەم زه‌ویه‌دا له‌ یاساو پ‌ی‌سای خوا لای‌اند‌اوه‌، گه‌زاره‌یی^{٦٩١} و زمان در‌یژی ئەواتم خو‌یندۆته‌وه‌، بین‌یومه‌ له‌مه‌ر بنه‌ما راسته‌قینه‌کان و ر‌ینو‌ینی خ‌وایی

چەند بە نارېڭكى سنورىيان بەزانىدو، دەبينم ئەو دەم دېراو چەنە بازانە بە رېژەيىكى ئەوئەندە زۆر بى شەرميان نواندو و تەى بى بايەخيان كەلەكە كردو^{٦٩٢} مەرۇف شەرم دەكا نوسراو، ھەلبەستراو زۆر رەوى ئەوان بگېرېتەو.

لەوئەش دلتيا بوم ئەگەر مەردوم ھەلگىرى پەيامىك نەبى و بەرنامەيەك شك نەبا، ئەوا ئازەل ئاسا دەگوزەرىنى و بەلام خۆى لە پېستى مەرۇفدا دەنوئىنى، لە روالەتدا مەرۇفەو لە ناوەرپۇكدا چوار پىيە^{٦٩٣} : ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ... يان پىت وايە كە زۆربەيان گوى شل دەكەن و تىدەگەن؟ ئەوانە وئەى وئساتن، بگەر لەوئەش گومرەترن. ﴿١١﴾ الفرقان﴾.

لەو كاتەى كتيبەكەم دەخويندەو لە خۆم پىرسى: باشە چۆن ئەوانە بەختەوەر دەبن لە كاتىكا پىشتيان لەو خوايە ھەلگەردو، كە ھەر خۆى بەرزو بىھاوتايەو بەختەوەرى لە دەستى ئەو دايەو، بەو كەسەى دەبەخشى خۆى ھەز بكا؟!

چۆن ئەوانە كامەرانى و دەدەست دىنن، كە پەيوەندى نىوانى خۆيان و خويان دەچرېنن، دەرگای نىوانى دەرونى كزو لاواز و دەردەداريان و، نىوانى مېھرو سۆزى بىسنورى خوا لە روياندا دادەخەن؟! ئەوانە چۆن ئاسودەى و دەدەست دىنن لە كاتىكا خوا لە خۆيان دەرنجىنن؟! چۆن دلارامى دەرك پى دەكەن، لە كاتىكا دزايەتى خوا دەكەن؟!

وئەى ھەستم كردو ھەر لە دنياوہ نامارى بەدبەختى و چارەپەشى دواپۇزيان ديارە كە گرىى دۆزەخە، ئەگەر تۆبە نەكەن و ژيانى خۆيان دەرنەبېن، نامارى تىچون و سەرشۆريان لە دنياوہ ديارە ئەوئەش چارەپەشى و گوى پى نەدان و دل تەنگى دارپمان و ورە بەردانە: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ... ھەر كەس تىكىش بە نامۇژگارى من نەكا، ژينى لە تەنگانە دايە. ﴿١٢﴾ طه﴾.

٦٩٢) خەردۆتەو.

٦٩٣) ئازەل.

هه تاوه کو زۆر به یان ده یانه وئ جیهان تی کچئ و ژیان کۆتایی پئ بئ و، دنیا له به ریه ک هه لوه شی و، ئه و ژیان ه یان جئ به یلن.

ئه و به رژه و مندیه ی بئ با وهرانی کۆن و نوئ له سه ری کۆکن: بئ ریزی نواندنه له گه ل خودا و، هه له شه یی و ^{٦٩٤} سه ره رۆیی ^{٦٩٥} کردنه سه بارمت به خوونه ریتی به رزو ره سه نایه تی، خۆ له گیلی دانه له مه ر وهر گرتن و به خشین و، پشت هه لکردن له پاشه رۆژو، به که م سه یرکردن و گوئ پئ نه دان به و گوتارانه ی ده یلن و ده ینوسن و

جیهه جیی ده که ن: ﴿ أَفَمَنْ أَتَسَسَٰ بِئِكَهٗ عَلَىٰ تَقْوٰی مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَتَسَسَٰ بِئِكَهٗ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَاكِ فَاتَّهَارَ بِهِۦ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ ۚ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ... ئاخۆ که سئ که به نه ره تی مزگه وته که ی خۆی له سه ره هه سته خوا به رسته ی و ره زای خودا دارشتبئ هیژاتره، یان ئه و که سه ی که بناغه ی مزگه وته که ی له سه ره لیواری که ندالی فه شه له و روخه ک داناوه و ده گه ل ئه ودا ده که ویته ناو ناگرو کلپه ی دۆژهه؟ خودا ده سته ی سته مکاران شاره زای راسته پئ ناکا. ﴿١٠٩﴾ التوبة ﴿١١٠﴾

به راستی ئه و بئ با وهرانه ئه گه ر بئ و به شیمانی خۆیان دهر نه بپرن و نه گه ر پئ نه وه، تاکه چاره یان ئه وه یه ئه و ته مه نه بئ نه رخه و بئ به هایه، ئه و ژیانه تفت و تاله کۆتایی پئ به یلن و خۆیان له ناوبه ن: ﴿ ... قُلْ مَوْتُا بِغَيْظِكُمْ ... بئژه: ده ک له رکان بمرن. ﴿١١١﴾ آل عمران ﴿١١٢﴾

﴿ ... فَأَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ ... سا وهرن یه کتر بکوژن، ئه م کاره بۆتان چاتره. ﴿٥٤﴾ البقرة ﴿٥٥﴾

(٦٩٤) که رایه تی.

(٦٩٥) بئ نامانجی و بئ هه ده قی.

له‌ نرخ و به‌های دنیا

بئ‌گومان ته‌نیا ته‌رازوی به‌خته‌وه‌ری له‌ کتییی خوای گه‌ورده‌او، نرخاندن و هه‌سه‌نگاندنی شت له‌ قورنانی پیرۆزدا: نرخ و به‌های شت و، قازانچ و ده‌ست که‌وتی به‌نده له‌ دنیا و دوارۆزدا دیاری ده‌که‌ن.

﴿وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ (٣٢) وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرَرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ (٣٤) وَزُخْرُفًا وَإِن كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ... خَو
ئه‌گه‌ر بریار وانه‌با، نابئ مه‌ردم یه‌ک تیره‌ بن، وامن ده‌کرد میچ و بان و پله‌کانی ماله‌کانی ئه‌وانه‌ی خودا نه‌ناسن، له‌ زیویاو ته‌ختی زیوینم ده‌دانی، که‌ له‌سه‌ریان پال‌ده‌نه‌وه، شتی تری هه‌مه‌ ره‌نگه‌ش گشت ئه‌مانه‌ هه‌ر بۆ خوشگوزمرانی ژینی ئه‌م دنیان، مالی ئه‌ه‌ولاش په‌رومرندمت هه‌ر بۆ ئه‌وانه‌ی داناوه، که‌ له‌ خوای خویمان ده‌ترسن. (٣٥) الزخرف ﴿﴾

ئا ئه‌وه واتای راسته‌قینه‌ی ژیا‌نه‌و، ئه‌وه‌یه‌ قه‌دری گو‌شک و ته‌لارو، زی‌پرو زی‌وو، پله‌و پایه‌ی.

هی‌مای^{٦٩٦} بئ‌پایه‌خی دنیا‌یه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ سه‌ر له‌به‌ری ده‌یداته بئ‌ باوهران و، باوهردارانی‌ش لئی بئ‌به‌شن، تاوه‌کو سه‌نگ و پیزی ژیا‌نی دنیا بۆ خه‌لکان رو‌ش‌ن‌کاته‌وه. (عو‌تبه‌ی کوری (غه‌زوان)ی هاوه‌لی ناودار، له‌کاتی‌کا وتاری هه‌ینی بۆ خه‌لکان ده‌خوینده‌وه زۆر لای سه‌یر بو که‌ له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ له‌گه‌ل گه‌وره‌ترین دروست‌کراوی خوادا چۆن ده‌یگوزمراند خو‌ش‌ترین و شیرین‌ترین کات و ساته‌کانی رو‌ژانی ژیا‌نی ئه‌و ساته‌ بو له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ له‌لای داریان ده‌خوارد و له‌ پیناوی خوادا تیده‌گو‌شا، پاشان له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ داب‌پاوه‌و، ئی‌ستاکه‌ش فه‌رمان‌په‌وا و ده‌سه‌لاتداری ناوچه‌و هه‌رمیکه‌، بئ‌گومان ئه‌و ژیا‌نه‌ی له‌ دوا‌ی گو‌چی دوا‌یی پێغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ به‌سه‌ر ده‌بری به‌ راستی ژیا‌نیکی بئ‌ پایه‌خه‌.

(سەعدى كۆرى (ئەبو ۋەقاس) ۋاڧى ۋەدەيىنى، كە لەدۋاى گۆچى پىغەمبەردا ﷺ ڧەرمانىرەۋايەتى شارى (كوفە) دەگا، لە كاتىكدا لەگەل پىغەمبەرى خوادا ﷺ گەلای دارى دەخوارد، بۆ خۆى پىستىكى مردارەۋە بوى دەكولاندو وردى دەگرد، پاشان لەگەل ئاۋدا دەيخوارد، جا ئەو ژيانە و كۆشك و بالەخانەى لەدۋاى رۆيشتن و بەجى ھىشتنى پىغەمبەرى خواۋە ﷺ دىتە بەردەست چ نرڧ و سەنگىكى ھەيە! ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ... ديارە دوا رۆژ بۆ تۆ لە دنيا چاترە. ﴿٤﴾ الضحى﴾.

كەۋايە نەيىنەك لەو بابەت و مەسەلە دايە، ئەۋيشيان تەنيا پروبوچى ژيانى دنيايە ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَنَبِينٍ ﴿٥٥﴾ شَارِعُ هُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ... ئاخۆ ئەوان پىيان وايە ئىمە كە بە مال و كورپان يارمەتيان دەدەين، ھەر بۆئەۋەيە كە: بەلەمانە لە چاكە دەگەل كردنيان؟ نەخىر، ئەمانە نەزانن. ﴿٥٦﴾ الْمُؤْمِنُونَ﴾.

((والله ما الفقر أخشى عليكم... سويند بە خوا ناترسىم لەۋدى ھەزار بن)).

لەۋكاتەى (عومەر) دەجىتە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ، كە لە مالى خۆى دابو، بىنى لەسەر ھەسرىك پالکەوتو، شوينەۋارى لە كەلەكەى دەرکردو، ھىچى لە مالدا نيە تەنيا ھەندىك جۆ نەبى، كە ھەئاسرا بو، چاۋەكانى (عومەر) ئەسرىنى لى ھەلرزا.

بىگومان دۆخىكى كاريگەرە، كە پىغەمبەرى خوا ﷺ پىشەنگو پىشەۋاى تەۋاۋى مەۋڧايەتيەۋ، حال و گوزمرانىشى بەم شىۋەيە ﴿وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ ... گوتوشيانە: ئەمە چۆن پىغەمبەرىكە خۇراك دەخواۋ بە بازاراندا دەگەرئ؟ ﴿٧﴾ الفرقان﴾.

پاشان (عومەر) - خوا لىي رازى بىت - پىي گوت: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ بۆ خۆت دەزانى (كيسرا) ۋ (قەيسەر) لە چ ژيانىكدا بەسەر دەبەن! پىغەمبەرى خوا ﷺ ڧەرموى: ((أمن شك انت يا ابن الخطاب، أما ترضى أن تكون لنا الآخرة ولهم الدنيا.. ئەى كۆرى (خەتتاب) تۆ لە گومان داي؟ بەۋە ڧايل نى دۋارۆز بۆ ئىمە بىۋ دنيا بۆ ئەوان؟

بئىگومان ئەو پېۋانەيە ھاوسانى و ھاوگېشەيەكى ^{٦٩٧} رۆن و لەبەر چاۋەو دابەشكردىكى تەۋاۋە، ئەوسا كى ھەز دەكا با قايل بى، ھەزىش ناكا با تورە بى، ھەركەس يېكەش دەيەۋى بەختەۋەرى لە پول و دراۋو، بالە خانە و ئۆتۆمبىلدا ۋەدەستىنى و ھەۋل و گەرى ^{٦٩٨} ھەر لەو پېناۋە دابى، سوپىند بەو خوايەى تاك و تەنپايە، بۆى بەردەست نابى.

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسِرُونَ ﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبِطُلَّ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... ھەر كى ژىنى ئەم دنيايە و زەرق و بەرقى ئەۋى دەۋى، ئىمە مزەى كردهۋىان بە تەۋاۋى- ھەر لەم دنيايە دەدەينى و چىشيان لى كەمەۋە ناگرى. ئەۋانە ھەر ئەو كەسانەن پۆزى سەلا، غەيرى ئاگر، بەشيان نيە و ھەرچى لە زەمىن كىردىان بە فېرۆ چو. ﴿١٦﴾ ھود﴾ .

كلىلى بەختەۋەرى

ئەگەر تۆكەسىكى خواناس بىت و زىكرو يادى خوات لە دەم دابى و، بەندايەتى بۆ بنوئىنى، ئاسودەيى و كامەرانى ۋەدەست دىنى، ئەگەرچى لە كەلاۋەيەكدا ^{٦٩٩} بگوزەرىنى. ۋەلى ئەگەر كەسىكى لاسار بىت، لە فراۋانترىن كۆشك و خانوبەرەدا بەسەرەيەى، ھەرچى ئارەزوت لىى بى ۋەدەستى خەى، دلىيا بە سەرنەجامى ژيانە كەساسى و تفت و تالىيە، چونكى ئىستاكەش كلىلى بەختەۋەرىت لە دەست نيە. ﴿... وَءَايَنَّهُ مِنَ الْكُؤْرِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَنَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ ... ھىندىن گەنجىنە دابوئى، ھەر تەنپا كلىلەكانيان گروپەكى زۆر بەھىزى شەكەت دەكرد. ﴿٦٧﴾ القصص﴾ .

٦٩٧) ھاوسەنگىكى/ پىك ھەلپىكى.

٦٩٨) ھەۋل و تىكۆشان.

٦٩٩) كاۋلە خانو.

هە ئۆستەيەك

﴿إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا...﴾ خدا لەسەر ئەو کەسانە دەکاتەو، کە باوەرپان

پێ هێناو. ﴿٣٨﴾ الحج.

مەرامی^{٧٠٠} ئەو نایەتە ئەو هیە: خوا بە لاو مەینەتی دنیاو دواڕۆژ لەسەر موسڵمانان

لانهدا.

"ئەو لە لایەن خواوە هەواڵە، بە ئێنە، مۆژدەیه، بە باوەر دارانی داو، هەرچی کۆسپ و ئاستەنگە لە رێپاندا لانهبا، بە سای ئەو باوەرپان خوا لە گشت خراپەو بەدی بێ باوەرپان و، پارایی و فیل و فرتی شەیتان و، لە پیسی و چەپەلی دەرۆنیان و، کاروکرداری نادروستیان، دەرپازیان دەکا، لە کاتی دابارینی بە لای، کە بەرگەیان پێ ناگیری لەسەریان دەرپۆینی و یارسوکیان بۆ دهنوینی، هەر هەمو پرۆاداریک بە گوێرە رێژەری باوەرپان مافی ئەو بەرگری و رێژلێنەهی هەیه، جا هەیانە پشکی^{٧٠١} زۆری پێ ئەپری و، هەشیانە کەمیک بەردەکوئ".

یەکی لە بەروبوومی باوەر ئەو هیە لە کاتی مەرگەساتی دڵنەوایی بەندە دەکا، ئالۆزی و

تەنگو چەلەمەهی لەسەر سوک دەکا ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ هەر کیش پروای بە

خودا بێ، دلی شارەزای خوێ دەکا. ﴿١١﴾ التغابن.

مەبەستی ئەو بەندە پرۆاداریە دڵنایە هەر کۆستی^{٧٠٢} بێتە رێی لە لایەن خواوەیه و،

ئەو هی بەسەری هاتو دهبوایە هەر ببی، ئەو هی بەسەرشیدا هەلبیری^{٧٠٣} رێی تێناچی

بەسەری بێ، ئەوسا بۆ ئەو بریار و فەرمانە تالە ملی کە ج دەکا و رەزامەندی دهنوینی،

ئەو بە لایە جەرگاوسە^{٧٠٤} لەسەر سوک و سانا دەبی، چونکی دەزانێ خوا بەسەری

هێناو، رەنجی بە هەدمەر ناچی".

٧٠٠ مەبەستی.

٧٠١ بەشی.

٧٠٢ هەر ناخۆشی.

٧٠٣ تێپەری و نەپێکی.

٧٠٤ بێزارکە.

چۈنچان دەگۈزەراندا؟

ۋە مەرە با بەيەكەۋە سەرئىك لە بارو گۈزەرانى يەك رۆژى ھاۋەلىكى ناودارو پايدەدار بىدەين، كە كچى پىغەمبەرى خواۋ پارچەيەك لە جگەرى ﷺ خىزان ۋ ھاۋسەرئىتى، ۋ ناۋى (عەلى) كورى (ئەبو تالىب) -ە، (عەلى) لە بەرە بەرى بەياندا خەبەرى دەپتەۋە، بە خۇى ۋ بە فاتىمە مالىيان پىشكىنى ھىچ خۇراكىيان ۋە بەردەستان نەكەۋت، لە سەرمان قاپتەكەى^{۷۰۵} بە شانىدا داۋ لە مال چۈە دەر، لە كەنارەكانى شارى مەدىنە دەپۇشت ۋ دەگەر، جۈلەكەيەكى خاۋەن كىلگەى بىر كەۋتەۋە، (عەلى) لە دەرگا تەنگ ۋ چكۆلەى كىلگەكە چۈە ژورئ ۋ خۇى تىۋەسى^{۷۰۶}، جۈلەكە پىى گوت: ئەى كابراى عەرەب ۋەرە ھەر سەتلىك بە دەنكە خورمايەك دەرپىنە، واتە سەتلىكى گەۋرەى ئاۋ لە ناۋ بىرەكە بە ۋىتران راپىكىشە. (عەلى) خۋاى لى رازى بىت دەست بەكار بو، ماۋەيەك بو كارى لەگەلدا دەكرد، ھەتاۋەكو ھەردو دەستەكانى ۋ ھەمولاشەى ژانى دەكرد، ئەۋىش بارتەقاي ژمارەى سەتلەكان دەنكە خورماى پى دەدا، دەنكە خورمايەكانى دەبردو بە لاي پىغەمبەرى خۋادا ﷺ دەپۇشت ۋ بەشى ئەۋى لىدەداۋ، بە خۇى ۋ بە فاتمەش بە درىژايى رۆژ بەۋ كەمە خورمايە دەيانگۈزەراندا.

ئا ئەۋە بارو گۈزەرانى ئەۋان بو، ۋەلى ئەۋان ۋايان ھەست دەكرد مالىيان كاسەى پىر ئاشتىە، ۋ پىرى شادى ۋ ئاسودەيى ۋ خۇش بەختىە.

دلىان ئاۋىتەى خورپەۋىشتى ناۋازەۋ ئەۋ پەيامە راستەقىنە بو كە پىغەمبەرى خوا ﷺ پىى رەۋانە كراۋە، ئەۋان دلىان بۇ كىردارى چاك لەگەر دابو، لەۋ ھەستە دەرونىە پىرۆزەدا دەژيان، كە راستى ۋ چەپەلى يان پى لىك جۈى^{۷۰۷} دەكردنەۋە، ئەۋسا لە پىناۋى راستى تىدەكۆشانو، خۇيان لە چەپەلى بە دور دەگرت، راستى ۋ

۷۰۵) پالتۇ/ كەۋل.

۷۰۶) خۇى تىۋە بىرد.

۷۰۷) جۈدا دەكردنەۋە.

دروستی و نهینى بابەتەکانیان دمرك پى دەگردو، هەر شتەى بەسەنگى خۇيان
هەلدەسەنگاند.

(قارون) بەختەوهرى له كوئى بو، هيمنى و خوشى و ئارامى (هامان) چى
بەسەرھات، يەكەمیان چو بە ناخى زەوىداو، ئەوى تریان نەفرەتى خواى پى برا
﴿... كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَأُهُ ثُمَّ يَهَيِّجُ فِتْرَتَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا ... وَهَكَذَا
بَارَانِيكَ شِينَاتِيهكەى و مرزىرى پى خەنى بوەو بەرەبەرە وشك دەبى و دەبىنى زەرد
هەلگەراوەو له دوايى دا بوەتە كاوو كۆتى بەربا. ﴿الحدید﴾

بەختەوهرى له لای (بیلال) و (سەلمان) و (عەمار) چنگ دەكەوئ، لەبەرئەوهرى
(بیلال) بانگى حەقى راھىشتو، (سەلمان) لەسەر راستى بناغەى دۆستایەتى
دامەزراندو، (عەمار) پەیمانى بەجئ گەياند ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ تَنَقَّلُوا مِنْ حَتَمٍ مِّثْلَ
عَمَلُوا وَتَجَاوَزُوا عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ... هَهُر
كەسەش وەك ئەوانە نەبن، ئیمە كارە باشەكانیان لى وەردەگیرىن و لە گوناھیشیان
خۆش دەبین و لەگەل بەهەشتیەكان دەبن وئەو بەئینەى كە پێیان دراوە راستە. ﴿١٦﴾
الاحقاف﴾

چەند وتەى كاراشنايان دەربارەى ئارامگرى

دەگىرپنەوە كە (ئەنوشىروان) گوتویەتى: هەمو ناخۆشیەكى دنیا دەكرێتە دو
بەش: چۆرێكیان چارەى دەكرێ ئەوە نىگەرانی و دودلى دەرمانی، چەشنەكەى
تریان هیج چارەو مەفەرى نیە، ئەوە ئارامگرى چارەسەرێتى.
هەندىك لە زاناو پسپۆران دەئین: چارەى ئەو شتەى چارەى نادۆزرێتەو، ئارام
گرتە.

گوتراویشە: هەركەسێك بە دواى ئارامگریدا بگەرێ، سەرکەوتن بەدواى ئەودا
دەگەرێ.

يەككىش لەو پەندەنى لە ناو خەلىكىدا باون ئەومىيە كە دەلى: ئارامگرتن كىلى رىزگارىيە، ھەر كەسى ئارامى بو ھىزو تواناي بو، سەرگەوتن بەرھەمى ئارامگرتنە، كاتى تەنگانەو بەلا زۆرى ھىنا ھىمنى و ھەدارى ^{۷۰۸} لە دوا دى.

گوتراويشە: لەو كاتەى خۇشيت بەسەردا دەرژى لە زەرپو زيان بىرسى، لەو كاتەى ناخۇشيت بەسەردا دى ئومىدى خۇشيت بىي، بە خواستى مەرگ پى لەسەر زيان دابگرە، چەندىن جار بە شوپىن دا گەپانى مردن ھۆكارى مانەو بوو، خۇ ھىشتەو ھىش ھۆكارى لەناوچون بوو، زۆربەى جار ھەدرىن و ھەدادايى ^{۷۰۹} لە لايەن ترسو بىمەو دىتە ئارا.

ئاپۇرە ^{۷۱۰} ش دەلى: خراپە ھەلىباردى تىدايە.

(ئەسمەى) دەلى: واتاي ئەو پەندە ئەومىيە: ھەندى ناخۇشى لە ھەندىكىان سوكترن.

(ئەبو عوبەيدە) ش دەلى: واتاي ئەومىيە: ئەگەر بەلايەك پوى تى كرى، دلىيا بە لەو گەورەترىش ھەيە، جا ئەومى بەسەرت ھاتو بە كەمى بزائە.

ھەندى لە دانايان دەلىن: پاشەپۇزى كارەكان لە پاش پەردەدا وىك دەچن، جا زۆر شتى ئارەزو خواز لە ناخۇشى دا ھەراھەم دى، زۆر شتى ناخۇشىش لە شتى خوازراوو بەرچاودا وەپاش دەكەوئ، چەندىن شادمانى و خۇشگوزەرانى بۆتە مايەى دەردەدارى، چەندىن كەسى بەلابارىش چارەسەرى لەو دەردەو دەست ھىناو.

گوتراويشە: زۆر بەھرمەھەن بەرھەمى دەردو ئازارن، زۆر بەخىشش و خەلاتىش بەروبوومى ژىن و ژارن.

(وعدەى سەھمى) لە وتەيەكىدا دەلى: ئارام لەسەر ناخۇشى بگرە ئەگەر ئازارى پى گەياندى، لەوانەيە ئەم تەمومزە برەوئەو و خۇشيت بۆ بگەپتەو، لەژىر سەرتوئىز ^{۷۱۱} و سەرگەفیش شىرىكى بى خلتەيە.

(۷۰۸) ھىمن.

(۷۰۹) سەروتن و ئارامى.

(۷۱۰) خەلىك ئاسايى.

(۷۱۱) سەرتوئىز و سەرگەف، بەو كەفەى سەر شىر دەگوتىز.

لە دواى ئەوھى گەلای ئومىد ھەلومرا خوا دەروى خوۋشى والا دەکا: ﴿حَتَّىٰ إِذَا
 اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ... تا ئەوسا كە پىغەمبەران
 ناھومىد بون، مەردەمىش وایاندەزانی، كە درۆیان دەگەل كەردون، یارمەتى ئىمەیان
 بۆ ھات. ﴿۱۱﴾ یوسف.﴾

﴿... إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ... خوا دەگەل خۆراگرانە. ﴿۱۰۳﴾ البقرة.﴾
 ﴿... إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ... بى گومانە ئەو كەسانەى خۆراگرن، بە
 تەواوى و بە بى حىساب پاداشى خۆیان وەردەگرن. ﴿۱۰﴾ الزمر.﴾

ھەندى ئە نوسەران دەلێن: ھەروەكو خۆاى بەرزو توانا، لەو رێگایەى ھەند
 جارە ^{۷۲} رێى ئەشكەنجەو ئازارە خوۋشى و شادی دەھێنىو، لەكاتى پچرانی خواستو
 ئالۆز بونى رێگا چارەكان دەروى خوۋشى دەكاتەو، تاوەكو ھەمودروست كراوەكانى
 ھان بدا لەسەر ئەوھى ھىواو ئومىدیان تەنیا بە ئەو بىو، ھەست و وىستیان بۆ پشت
 بەستن بە خوا يەك لاکەنەو، بۆ ئەو مەبەستەى لە گەورەى و شكۆدارى خۆى بۆى
 ھەلزاردون، ھەروەھا ھىچ كاتىك روى خۆیان لە چاومپروانى ھەسانەوھى زۆر سايەى
 ئەو وەرنەگێرن، لە ھىچ بوارو حالەتێك دا، بە ئومىدو خواستیان لەو ئازادىەى لێى
 چاومپرى دەكرى خۆیان ھەلنەبوێرن ^{۷۳}، ھەر بەو شىوئەى لەمەر ئەو ناخۆشىەى
 بەسەريان دێنى دلیان خوۋش دەكا، كە بەوھندە بەلایە لێیان گەراو، بەلای
 گەورەترى ھەبو كە پێى گرفتار بونایە، ئەوھندە نەسكۆیەشى كردۆتە بەلا گێرەوھى
 كارمەساتى چاومپروان كراوى گەورەتر.

(ئىسحاق عابىد) دەلێ: زۆر جارەن خۆاى گەورە بەندە بە مەینەتێك تاقى
 دەكاتەو بە ساي ئەو تاقىكردنەوھى لە تياچون پرزگارى دەكا، جا ئەو مەینەتێك بۆ
 ئەو دەبێتە گەورەترین خەلات.

(۷۲) واباو/ لەناو خەلك وازاندراو

(۷۳) خۆلانەدەن.

ئەو وتەپەش دا دراو: ھەرگەس بەرگەى ئازارو ئەشكەنجە بگرى، لەو بارە نالەبارەى خوا بەسەرى ھىناوہ پرمامەندى بنوینى، لەسەر ئەو ناخۆشە دان بە خۆدا بگرى، خواى گەورە پەردەى لەسەر قازانجەگەى ھەلەدەداتەوہ، ھەتاوہکو دەرمنجام تێدەگا ئەو شتە ناديارە لە بەرژەودەندى ئەودا بوہ.

لە ھەندى لە ديانەگان^{٧٤} دەگىرنەوہ کە چەند پېفەمبەرىك سلاوى خوايان لەسەر بى گوتويانە: ئەشكەنجەو ئازار پەند دادانىكە لەلايەن خواوہ، ئەو تەمى كردنەش زۆر بەردەوام نابى، جا خۆشى لەو كەسەى ئارام لەسەر ئەو تەمى كردنە دەگرىو، خوى لەبەر پادەگرى، ئەوسا تانچ و زەرگەنجى^{٧٥} زال بون و سەرگەوتن دەخاتە سەر، كە خوا بەئىنى بە خوا پەرستان و دۇستانى خوى داوہ.

(ئىسحاق) دەئى: وريا بە بىزارى نەت گرى، كە نيشانەى بەلاو مەينەتى بەرەو روت دىو مەرگەسات و كارمەسات چىنوكت لى دادەگرى، بى گومان كامە پىگە دژوارە ھەر ئەويانە پىگە چارە.

نيەت پاکی بەرامبەر خوا بى ئومىدەت ناگا

((انا عند ظن عبدي بي، فليظن بي ما شاء ... خوا لە فەرمودەى قودسيدا دەفەرموى من لەگەل ئەوہ نيەتەى بەندەى خۆم، كە بە منى دەبا، جا چ نيەتەىكم پى دەبا بابىبا)).

ھەندى لە نوسەرانىش ئەو وتەيان گوتوہ: ئومىدەوارى كەرەستە و پالېشتى ئارامگرتنە. بە ھەمان شىوہ نيەت پاکی بەرامبەر بە خوا، ھۆكارو كەرەستەى ئومىدەوارى، ئەو نيەت پاکیەى پى تى ناچى مرۆ ھىوا بىر بكا، ئىمە پىاو ماقول و ناوداران سەرنج دەدەين، بىنيومانە ئەو كەسەيان لا بەرزو بەرپزە نيەتى بەرامبەريان پاكە، ئەو كەسەيان لا خراپە گومانى لە ئاستياندا خراپە، بە ساي تيشكان و نشستى دليان پەنگ دەخواتەوہو بە ئومىدن يەكى بەلايانەوہ بچى، چ جاي

(٧٤) مەسىحى/نەسرانى.

(٧٥) تانچ.

ئەو خوايهی له ههموکهس به خشنده تره، ئەو خوايهی ههتا به دۆستانی خۆی ببه خشی و ئەوانیش چاویان له دەرگانهی ئەو بـئـ و ئومیدیشیان ههر به ئەو بـئـ، گهنجینهی بهر فراوانی دوايي نایـ.

راستترین گهواهـ و به لگه له سهـر پـیـخـوشـی خـوای بـئـ هاودهم و هاوتا به وهی بهندهی دهست به میهر و سۆزی وهگری، چاوهپـئـ بـئـ له ژـیر سایه و سیبهـری به خشندهیی ئەو ههـنـیسـکـی بداو و دهـسـی، ئەوهـیه: مرؤفـیـ پـزگـاری و سهـرفـرازی و دهـدـهـست نایـینـ، مهـگـهـر لهـدـوای ئەوهی هیواو هومیدی له ههـمـو شـتـی بـپـئـ و خۆزگه و خواستهـکانـی بهـرـمـو خـوا بـئـ، مهـگـهـر لهـو کاتهـش دەرگای ئاواتهـکانـی دادهـخـرـینـ، و تـواـنا و پـیـگهـچـارهـی لـئـ دهـبـرـپـئـ، گهـوـرـمـتـرـین دەرـدـو بهـلـای بهـسـهـر دـینـ، تاوهـکو هاندەرکـ بـئـ لهـسـهـر ئەوهی ههـمـیـشه چاوو ئومیدی له خـوای بهـرـزـو بـئـ هاوتا بـئـ، بهـرـبهـسـتـیـکـیش بـئـ لهـپـئـی ئەوهی نهـتـ و گـومـانی بهـرامـبهـر خـوا ناپاک بـئـ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أَمْثَلُكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ...﴾ ئەوانهـی، گهـ بـیـجـگه له خـودا- ئیـوه هاناـیان پـئـ دهـبـهـن، عهـبـده گهـلـیـکن وهـک خـۆـتاـن. دهـسا ئەگهـر ئیـوه راسـتن، بانگیان بکهـن با وهرامـتان بدهـنهـوه. ﴿١٢١﴾ الاعراف.

کهسی ئارامگر باشتـرین بهـرهـم و دهـدـهـست دینـی

ئەو قسهـیهـش له (عبدالله)ی کورپی (مهـسـعود) وهـ دهـگـیـرـنـهـوه که دهـلـئـ: سهـرکهـوتـن و سهـرفـرازی له دنیایـی و پهـزامهـندی چنگ دهـکهـوئـ، خهـم و پهـژارهـش له تـورپـی و دو دلی و مپاش دهـکهـوئـ.

ههـروهـها دهـلـئـ: کهسی ئارامگر به باشتـرین ئەنجام دهـگا.

(ئهـبانـی)ی کورپی (تهـغـلیـب) دهـلـئـ: گوئـ بیستی عهـرهـبیـکی خـیـلـهـکی بوم دهـی گوتـ: بهـرـزـتـرین دابـو نهـریتی جوان مهـردان ئەوهـیه ئەگهـر پهـگـیـکیان دوچارـی کارهـساتـی هات به ئارامگری بهـرگهـی دهـگری، دـلـ و دهـرونی خـۆی و لهـسـهـر ئومیدی پـزگـاری رادینـئـ، ههـروهـکو بـلـئـی سهـرکهـوتـن و فریادپهـسی به چاوی خـۆی دهـبینـئـ، سهـبارمـت

بەۋەى نىيەتى بەرامبەر خىۋاي بەرزىو بى ھاۋتا پاكەۋ، پىشتىشى ھەر بەۋى قايىمە، جا ھەر ساتى دەستى بەۋ خىۋ پەۋشەۋە بگرى، زۆرى بى ناچى خىۋاي گەۋرە بى داۋىستىيەكانى جى دەھىنىۋ، خەمناكى دەرەۋىنىۋ، خۇزگەۋ خىۋاستى ۋە دەست دىنىۋ، دىن ۋ ئابروۋ پىۋەتتىشى لە جى خىۋى دەھىنىۋ.

(ئەسەمەي) لە ەەرەبىكى كۆچەرى دەگىرپتەۋە كە گوتىيەتى: لە ھىمنايىدا لە ناخۇشى بترسى، لە تەنگەنەشدا ئومىدى خۇشيت بى، زۆر جاران خۇشگوزەرانى بەرھەمى خۇزگەى مردنە، ھۆكارى مەرگىش بە دۋادا گەپانى ژيانە، زۆر بەى جارانىش ھىمنى ۋ نارامى لە لايەن ترس ۋ تۇقىن ھاتۋە نارۋە.

ھەندى لە زاناينىش دەلئىن: مەردى ژىر كاتى توشى نىسكۆي ھات بە دو شتان دلتەۋايى خىۋى دەكا: يەكەمىيان: دل شادە بەۋەى لە دەستىدا ماۋە.

دوھمىيان: ئومىدى ۋايە لەۋەى بەسەرى ھاتۋە رزگارى بى.

مروقى نەفامىش: لەمەر بەلاۋ ناخۇشى خىۋى، بە دوستان ھەراسان دەبى: يەكەم: ئەۋەى دالدى ^{۷۶} داۋە بە زۆرى دەزانى. دوھم: لەۋەش دەترسى خراپىرى بەسەر بى.

گوتراۋىشە: خىۋاي بى ھاۋدەم ۋ ھاۋتا بە ناخۇشيان دروستكراۋانى خىۋى تەمى ^{۷۷} دەكا، تەمى كردنى خىۋاي گەۋرەش كىلى گۈيچكە ۋ چاۋو دلەكانە.

(حەسەن) كورپى (سەھل) ىش پىناسەى گىچەل ۋ ناخۇشيان دەكا ۋ دەلئى: بەلاۋ مەينەتى: مرو لە گوناھان بزار دەكا ^{۷۸}، نا ئاگايان ۋەھۇش دىنى، بەھۋى ئارام گرى خەلاتى خوا ۋە دەست دىنى، بەھرى خوا ۋە ياد دەخاۋ، ۋادەۋ بەلئىنى خوا پىۋىست دەكا، قەزاۋ قەدەرى خىۋاي دەستەبالاش دەستە گۈلى لىدەدا.

فەرمو ئەۋە كەسكە لاي ۋايە ئەگەر مردن لەخۋى بەدور بگرى لى بەدور دەبى، ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَعَعَدُوا لَوْ طَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ... ئەۋانەى كە خۇيان نەچۈبۈنە خەزا، لەمەر ھاۋەلانىان دەگوت:

(۷۶) لەخۋى گرتۋە.

(۷۷) تەمبى/ پەند دادان.

(۷۸) پاك دەكاتەۋە.

ئەگەر بە قەسەيان نەگەردباين نەدەگوزران. بېژە: سا ئەگەر راست دەگەن، خۇ لە مردن بېارېزن. ﴿۱۶۸﴾ آل عمران ﴿۱۶۸﴾.

چەند وتەيەك بۇ ھېۋرگەردنەۋەي كۆستەگان: ھەندى لە بازگانە تىگەشتەۋەگان دەلئىن: سەر سەلامەت بى، زىانى مالى ھىچ نىيە.

عەرەبىش گوتويانە: ئەگەر پىشقل^{۷۱۹} بە ساخى دەرچى، بەرخۇلە لە كىس دەچى^{۷۲۰}. وتەيەكى تىرىشيان ھەيە دەلئىن: بى ئومىد مەبە زەۋيەگە لە ساختمانە^{۷۲۱}، ئەگەر چى لەۋ كاتو ساتەدا بى نرخە.

ئاپۇرەش دەلئى: رېۋبارىك ئاۋى لەبەر بېروا ھەردەيھىتەۋە جى. سامستىۋس) دەلئى: ژىرىارو دىنداران تەنيا بەۋە گرۇى خۇيان بىردۆتەۋە لەۋ كاتەي دەسەلاتدارو بەھرەدارن چاكە كارى دىنۆينىن، لە كاتى تەنگانەۋ ناخۇشىشدا دان بە خۇيان دادەگرن.

سەرنجىك

﴿... إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ...﴾ ئەگەر ئىۋە لەۋان توشى نازار دەبن، ئەۋانىش ھەروەكو ئىۋە- لە ئىۋە نازار دەبنىن. ئىۋە ھومىدو خودايە، ئەۋان ئەمەشيان نىيە. ﴿النساء﴾ (۱۰۴).

بۆيە لەۋ كاتەي بېروادارە راستەقىنەگان دوچارى دەرەدو بەلاۋ نىگەرانى دىن، بە شىۋەيەكى ۋا ئارامگرى ۋ پى داگرى، ھىمىن ۋ ھەدارى، جىبەجى كەردنى مافى خويان لى ۋەدى دەكرى، كە دەيەك لە دەيەك ئەۋەندە لە خەلگى تر ۋەدى ناگرى، ھەر سەبارەت بەۋەي دىنئايى ۋ باۋەردارىان ھىچى خۇ لەبەرناگرى.

(۷۱۹) پىشقل/ تەرس.

(۷۲۰) ۋاتە دەبى ھەندى شت بەقوربانى ھەندىكى تر بى.

(۷۲۱) لە ئاۋادانىيە.

لە (مەعقەل) كۆپى (يەسار) ھو دەگىپ نە ھو - خىۋاى لى پازى بىت - دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرمۇ: ((يَقُولُ رَبِّكُمْ تَبَارَكَ، تَعَالَى: يَا ابْنِ آدَمَ، تَفَرِّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبُكَ غَنَى، وَأَمَلًا يَدُكَ رِزْقًا، يَا ابْنَ آدَمَ، لَا تَبَاعِدْ مِنْي، فَاَمَلًا قَلْبُكَ فَقْرًا، وَأَمَلًا يَدُكَ شَفْلًا... خىۋاى بەرزىو تىۋاناتان دەفەرمۇ: ئەى ۋەجەى ئادەم، خۇت بۇ بەندايەتى مەن يەك لاکە ھو دىلت پىرى دەۋلە مەندى دەكەم، دەستەكانت لە رۆزى تەزى ^{۷۲۲} دەكەم، ئەى رۆلەى ئادەم، خۇت لە مەن بە دور مەگرە، ئەگىنا دىلت پىرى ھەزارى دەكەم، دەستەكانت ماندو شەكەت دەكەم)).

(گەرپانە ھو لى خىۋاى بى ھاۋتاۋ رۇ تىكرەندى، قايل بون بە بەشى خۇتو رەزەمەندى لى نوانەندى، ھۆگرى بە يادى ئەۋو، دل ئاۋدانى بە خۇشۋىستى، ھەسەناۋە سەرەۋتن بە ساي ناسىنى، خۇشىۋ شادىۋ خەلاتىكى دەست بە جىن، لەگەل گوزەرانى ھىچ پاشاۋ دەسەلاتدارىكدا بە ھىچ جۆرى ھاۋشان ناكرىن).

ئەگەر دەست كۆرتۈۋالسا بولسا پەرىۋىش مەبە، سەنگەۋ رىزى تۆ شىتىكى تەرە

(ەلى) خوا لى پازى بى، دەلى: ھەمۇ كەسى ھەتا چاكە كارە رىزدارە. جا نىرخو بە ھەى زانا كەم تا زۆر لە زانستەكەيدا، رىزى ھۆنەرى لە ھۆنراۋەكەيدا ۋەدى دەكرى جا ھۆنراۋەكەى بە پىز بى يا بە پىز نەبى.

ھەر خاۋەن پىشەۋ بە ھەرىەك لە لى مۇۋفەكان تەنبا بە گۆپرەى ئەۋ پىشەۋ بە ھەرىە ھەلدەسەنگىنرى، ئەۋسا بەندە با ھەۋل دا بە ساي كىردەۋى چاكو، زانستو زانىارى، بەخشنەپىۋ بىرۋەزى، شارەزىۋ بلىمەتى، لىكۆلنەۋەۋ بەردەۋامى، بەدۋادا گەرپانى شتى سودمەندو پى لەسەر داگرتى، بەرفەرەكردى ھەستو زىرىۋ تىز كىردى بىرۋەزى، ھەلگىرسانى زىلەمۇى رۇخو ئاۋەدانى دەرونى، نىرخو بە ھەى خۇى بىنرخىنى، تاۋەكو قەدرو رىزى بەرز پابگرى.

خەم ھەلمەگرە، دۇنيا بە دەتوانى لە سونگەي كتيب خويندەو پەرە بە بەھرە و تواناكانت بەدی

كتيب خويندەو زەين و ھۆش بەر ھەل دەكا، پەندو ئامۇزگارى دادەدا، بە وتەي نەستەق دەستی خوينەر بالا دەكا، زمانى لوس و پاراو دەكا، بەھرەي بیر کردنەو گەشە پى دەدا، بنج و بناوانى راستى وەدمردەخاو، گومان و دو دلى لادەبا، بۆ تەنيایى خەم پەوينە، گەفت و گۆي ھەستەكان و، وتویژى شەو كۆرانە^{۳۳}.

بۆ گەسى سەرنج دەر سەرنج راکیشە، بۆ شەورپۆيان چرایە، ھەرچەند جارەي دوبارە بکریتەو و لیك بدریتەو، بزار بکری، درەختەگەي بەري دەگری و کاتی ھەلچینی دى، ھەروەھا ئەو درەختە لەسەر پىي خۆي دەوستى، لە ھەموو ھەرزىكا بە يارمەتى خوا وەبەر دى، گومان لەو ھەوالە نيە و وادەو بەلین ھەردیتە جى.

وازھینان و پشت ھەلکردنیش لە خويندەو، لی دوربونەو و خۆ دورخستەو، گریدانى زمانەو، کورت ھەلینانى سروشت و، وەستاندى ھەستەگانە، خاو بونەو وى بیر وژیری و، سەربپینی خواستەگانە، پوگانەو وى دەستمايەي زانست و، وشکبونەو وى سەرجاوەي ھەرزەگانە، ھىچ کتیبیکیش نيە گەلک و سودو نمونە و وتەو داستانیکى خۆشى تیدا نەبى و، دەستەواژمەکی ھەست چولین و ناوازدی لی پەيدا نەبى.

سەرمپای ئەو ھەش سودو قازانجى خويندەو گەش لە پادەبەدەرە، پەناش دەگرین بە خوا لە مردنى تواناو ھیزو، بى سەر بونی وزەو و رەو، ساردو سړى پۆحەکان، بە راستى ئەو ھيان گەورەترین دەرەو بەلایە.

سەخلەت مەبە، دروست کراوە سەرسورھینەرەکانی خوا لەم گەردونە وەخوینەو

نەخش و نیگاری بێ وینە ی خوا لەم زەمینە ئاوەدانە سەرنج بدە، شتی ناوازی
سەرسورمێن دەبینی، هەرچی مەینەتی و کۆلی هەیه دە ی تارینی، بێ گومان دڵ و
دەرون بە بینینی دیمەنی دێرفێن دەگەشتەو.

(بوخاری) و (موسلیم) لە (جابر) ی کۆری (عبدالله دەگێرپنەو - خوا لێی پازی بێ -
کە دەئێ: پیغەمبەری خوا ﷺ نێمە ی بۆ پوبەروبووئەو ی کاروانیکی (هۆرەیش)
ناردو، (ئەبو عوبەیدە) شی کردە برا گەورەمان، جۆرکە قەسپیکشی وێداین کە هەر
ئەوئەندە توێشوی پێمان بو، (ئەبو عوبەیدە) دانە دانە قەسپی بەسەردا دابەش
دەکردین.

ئەو کەسە ی لە (جابر) وە دەگێرپنەو دەئێ: گوتم: باشە ئێو جێتان لەو دەنکە
قەسپە دەکرد؟ ئەویش گوتی: هەر وەکو منال دەمان مژی، دوایی ئاومان بەسەردا
دەکرد، ئەو پۆژە هەتا شەو بەشمانی دەکرد، هەر وەها بە دار دەستە کەمان گەلای
دارمان دەوئەندو تەپمان دەکردو دەمان خوارد.

دەئێ: لە کەناری دەریاوە دەروێشتین لە ناکاو شتێکمان لێ بەدیار کەوت لەسەر
شیوێ ئەو تەبۆلکە^{٧٢٤} گەورە و درێژە بو، کە لە لێم گرد دەبێتەو^{٧٢٥}، بۆ لای چوین
سەیرمان کرد نەهەنگیکی زۆر گەورمە. دەئێ: (ئەبو عوبەیدە) گوتی: ئەو
مردارەو بو. دوایی هەر خۆی گوتی: نەخیر، بەلکە ئێمە نێرراوی پیغەمبەری
خواین ﷺ لە پێناوی خواشدا هاتوین، ئێوئەش لە بێچارەییان بیخۆن^{٧٢٦}.

(٧٢٤) گرد/ گومەز.

(٧٢٥) خێر دەبێتەو.

(٧٢٦) لەوکاتە نەپاندەزانی کە گیانەوئەری دەریایی مردار نابێ، ئەو فەرمودەیان نەبیستبو، کە
دەفەرمۆی: دەریا ئاومکە ی پاکە و مردارەو بوی حەلەلە.

دەئى: ئىمەش، كەس سەد كەس بويىن يەك مانىگ لىمان خوارد ھەتاگو ھەئەو بويىن. دەئى: خۆمانم دەدەت لە ناو كلۇرايى چاوى بە ئەسكۆئ^{٧٢٧} لىمان دەكردەو، بە سەتلى گەورە دونگو بەزمان لى جيا دەكردەو، پارچەى گەورەى وەكو كاجولمان لى دەكردەو.

(ئەبو عوبەيدە) سىزدە كەسى لە ئىمە بۇ كۆنە چاويك تەرخان دەكردو، ھىسكە پەراسوى لى دەكردەو ۋە پاستى رادەگرتو، بە وشترى ھەرە گەورەى دەگوازتەو، دەپروانى كامە پياو لە ھەمان درىژترە لەسەر شانى دانەناو ئەويش لە ژىرى دەپۆيسى^{٧٢٨}.

گۆشتەكەشمان وشك دەكردەو ھەئەمان دەگرت، كاتى گەراپنەو مەدينە، ھاتىنە خزمەت پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەو سەرگوزەشتەمان بۇ گىراپنەو، ئەويش ھەرموى: "ئەو رۆزىەك بوە خوا پىيى داو، ئايە ھىچ گۆشتان لە لايە بىدەن بە ئىمەش؟ دەئى: جا ھەندىكمان بۇ پىغەمبەرى خوا برد ﷺ ئەويش لىيى خوارد^{٧٢٩}.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خوى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش پىيى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە.

كاتى دانەوئە بە زەوى ومردەكرى، ھەتا ئەو زەويە بە سوكى نەھەزى و نەلەرزى دانەوئەكە شىن نابى، كە ھەزا دىنكەكە دو لەت دەبى و شىن دەبى، ئەمەشيان بە ئامىرى (پەختە) تۆمار كراو، ﴿... فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ...﴾ ھەرگا بارانمان لى باراند دەھەزى و گەشە دەكا. ﴿٥١﴾ الحج.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە، كە بە ھەمو دەسكردى خوى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش پىيى نىشان داو. ﴿٥٢﴾ طە.

(٧٢٧) كەوگىر / چەمچە / كەوچكى گەورە / يا ھەر شتى گۆشتى پىيى لىكراومەو.

(٧٢٨) ئەو ۋا دەگەپەنى پەراسوى درىژ بوە.

(٧٢٩) چۆنكە نەھەنگ مردار نابى.

(ئەبو داود) لە كۆتەبەگەيدا بە ناوی (السنن) لە باسی زەكاتی كشتوكاڵدا دەلی: لە (میسر) خەیارێكم پێوا سێزده بستی بو، ھەروا ببنیم كە بادیک^{۷۰} دولەت كرابو لەسەر پشٹی و شتر پێچرا بو وەكو دو لا بار دانرا بو.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورندهی ئیمە ئەو كەسەیه كە بە ھەمو دەسكردی خۆی ھەمو پێداویستی داو، پاشانیش رێی نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿... دكتور (زەغلول نەجار) لێكۆلەرەوھە ئایەتە گەردونپەكان، لە لێدوانیكیدا باس دەكا، كە چەد ئەستێرەیهك ھەن ھەزاران سائە لە شوینی خۆیان دەرچون بەرھە زەوی، خیرایشیان بە قەد تیشکی خۆرە، كەچی ئیستاكەش نەگەشتون، تەنیا شوینەكانیشیان ماون،﴾ ﴿فَلَا أَقْبِرُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ...﴾ دەسا سویندم بەو شوینانەھە ئەستێرەیان لێ ھەلدین و ئاوا دەبن. ﴿٧٥﴾ الواقعة ﴿...﴾

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورندهی ئیمە ئەو كەسەیه كە بە ھەمو دەسكردی خۆی ھەمو پێداویستی داو، پاشانیش رێی نیشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿... لە پۆژنامەھە "الاخبار الجدیدە" لە ژمارە ۳۹۶ی بەرواری ۱۹۵۳/۹/۲۷ز لە لاپەرە (۲)دا ھاتو: كە (ئیمرو بەیانی "ئونا" وەكو كەسیكی داگیركەر گەشتە ناو شاری پارێس، دەیان كەسی پۆلیس بە سواری و بە پیادە پاسەوان و یاساوی^{۷۱} بون. بەلام "ئونا" ئەو نەھەنگە زەبەلاح و مۆمیاكراوھە نەرووچی بو، كە كیشی ۸۰۰۰۰ كیلۆ بو، لەسەر دە راكیشەری لێكەستراو بە بار ھەلگریكی گەورەو بار كرابو، بۆ ماوھە یەك مانگ ئەو ماسیە پیشان دەدری، رێگا بە خەلكی دەدری بچنە ناو ھورگی، كە بە كارەبا روناك كرابو، بە یەك جار دە نەفەر دەتوانن بەیەكەو بەچنە ژورێ).

بەلام سەرپەرشتیارانی پێشانگای "ئونا" و پۆلیسی شار لەسەر ئەو شوینە پێكنەھاتن كە ماسیەكەھە لێ دابنری، لەو دەترسان لەسەر وێستگەھە شەمەندەفەری زەمینێ دابنری و شەقامەكەدا بپرم.

(۷۰) وەكو لیمۆ وایە، بەلام چەند جارە گەورەترەو كەمێكیش تالە.

(۷۱) پاسەوانی بون.

ئەگەر چى تەمەنى ئەو نەھەنگە لە ١٨ مانگ تىپەرى نەدەکرد، درىژىگەى ٢٠ مەتر بو شەمەندەفەرى تايبەتى بۆ دروست كرابو تاوەگو بەناو ئەوروپادا گەشتىكى پى بىكرى بەلام لە ژىرىدا تەپى، دواى ئەو نۆتۆمۆبىلىكى پاكىشەريان بۆ دروست كرد كە درىژايى ٢٠ مەتر بو....

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۆى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿...﴾ مېرو لە ھاویندا خۆراكى خۆى دابىن دەكا، چونكى لە زستاندا ناتوانى بە دەرپراوېرى، ئەگەر مەترسېشى لەو ھەبى دەنگەكە شىن بېتەو، دو لەتى دەكا، مار لە بىاباندا ئەگەر خواردنى دەست نەكەوئ، خۆى وەكو دارىك دەجەقېنى، ئەوسا بالندەى لەسەر دەنىشى و دەيخوا.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەيە كە بە ھەمو دەسكردى خۆى ھەمو پىداويستى داو، پاشانىش رېى نىشان داو. ﴿٥٠﴾ طە ﴿...﴾ (عەبدول رەزاقى سەنەانى) دەلى: گويم لە (موەمەر)ى كورى (پاشىد)ى بەسرى بو دەيگوت: لە (يەمەن) ھىشوە تریيكم بىنى، بارە ھىستىكى تەواو دەبو. ﴿وَالْحَلَّ بِاسْقَنْتِ لَهَا طَلْعُ نَضِيدٍ...﴾ دارە خورماى بەرزە بالاش بە ھىشوى بزمار كوتەوہ ٧٣٢. ﴿١٠﴾ ق ﴿...﴾

ھەمو دارو درەخت و گزوغيايەك لە يەك سەرچاوە ئاو دەدرىن ﴿... وَنَفِضَلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ...﴾ تامو چىژى برىكيان بەرانبەر بە برىكى تر، وە سەر دەخەين. ﴿٤﴾ الرعد ﴿...﴾

ھەر روەكەى بە شىومەيەكى تايبەتیش بەرگرى لەخۆى دەكا، ھەيە خۆى لە خۆيدا توندو بەندە، ھەيانە دركەكانى پاسەوانە، ھەشيانە تال و تیزە.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَىٰ...﴾ په‌روږنډه‌ی نېمه شوو که‌سه‌یه که به همو دس‌کردی خو‌ی همو پېداوېستی داوه، پاشانېش رڼی نېشان داوه. (٥٠) طه ٥٥.

له‌ گوډا‌ری "ال‌فیصل" دا له ژماره‌ی ٦٢ سالی ١٤٠٢ کؤچی له لاپه‌ره‌ی ١١٢ وېنه‌ی که‌له‌میکی^{٣٤} پېچراوه‌ی لی‌دراوه که کی‌شی ٢٢ کیلوگرامه‌و، هه‌باره‌شی په‌ک مه‌تره، به هه‌مان شیوه وېنه‌ی سه‌لکه پیا‌زیکی وشکی لی‌دراوه‌و، ٢ هه‌تا ٣ کیلو گرام گران ده‌بی هه‌باره‌شی ٣٠ سان‌تیمه‌تر ده‌بی.

(۷۳۳) ئەۋەد مەنالى ھۈي تېدەكا كاولىك دەجى.

ئەو گۆفارە دوا بە دوای ئەو بەس لە تەماتەيەك دەگا كە قەوارەگەى ۶۰ سەنتیمەتر دەبن، ئا ئەو شتە نامۇپانە، كە لە كىلگەى جوتىرى مەكسىكى "جوزىە كارمن" شىن دەبن كە خاوەنى ئەزمونىكى ئەوەندە زۆرە لە زەوى و زارو گشتوكالدا واپلىكردووە پلەى پەگەمى جوتىرى وەدەست بېنى لە مەكسىك.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى...﴾ پەرورەندەى ئىمە ئەو كەسەپە كە بە ھەمو دەسكردى خۆى ھەمو پىداوېستى داو، پاشانىش پىنى نىشان داو. ﴿... طه﴾.

لە كەللەى سەرىشدا چوار شلەمەنى ھەن، لەناو دەمدا ناوېكى شىرىن ھەپە بە سوكو سانا خواردن و خواردنەو ئەوا دەگا ناوى ناو لوت لىچو لىنجە ^{۷۲۵} تاوەكو لىنەگەپى تۆزو تال ھەوراز بچى. ناوى ناو چا سوپەرە لىناگەپى چا و شك بى. ناوى ناو گوپچە تالە، لەپوى جىروچانەومر ^{۷۲۶} مەتالە ^{۷۲۷} ﴿... وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ ھەروەھا لەناو خۇشتاندا (بەلگەى زۆر ھەن)، ناخۆ لەخۇتان ناروانى؟ ﴿... النازيات﴾.

(ئەبو فەزل- عەبدو پەرەزاق) كۆپى (ھوتى) مېژوناس، لە كىتەبەكەيدا (الحوادث الجامعة التجارب النافعة في المائة السابعة)، باس لە پوداوەگانی سالى ۶۲۷ دەگا و دەلى: لەو سالى بەرگىروپىكى عەجەمى ھەبو، خزمەتكارى (ئەمىر جەمالەدېنى قەشتەر) بو، ھاوسىپەكى بەمە قەست زامدار كەردبو مرد.

جا ئەو بەرگىدروورە لە بەرگىدرويدا زۆر زاناو دانا بو، گارى زۆر سەرسوپمېنى دەكرد، پەكئ لەوان، خۆى بەند كەردبو، پارچە كوتالېكى ھەنەپراوېشى لە لابو، لە بەرابەرى دەركاى مالى (جەمالەدېن) لە كاتى پۇژناوا سىندوھىكى ھەندەواسى، پاشان لە كاتى بەيانىدا سىندوھەكەى لى دەكردەو كاتى سەرى سىندوھەكەيان ھەندەداپەو، دەيانبېنى بەرگەكەى ھەنپىو، دورپەو، ھەدىشى كەردو، گۆمەنە خەلگىك لە دوای ئەو ھەولياندا وەكو ئەو بکەن بەلام نەيانتوانى.

(۷۲۵) لىق.

(۷۲۶) زىندەومرى وردەوالە.

(۷۲۷) لىناگەپى بچنە ناو گوپچە.

لەگەڵ ئەوەی بەرگدرو پیاویکی بە ساڵ داچوی شەتو خوارو بالا کورت و پشت
چەماوە بو، لە سەردەمی خۆیدا هیچ کەس لە بەرگدرویدا شانی لە شانی ئەندەدا،
کەسیش نەیتوانی پێگای ئەو بگرتەبەر.

﴿... وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ... زَوْر شَتِي وَاي فَيَرِي تَوَّ كَرْد كَه تَو پِيَشَو
نەتدەزانين. (١١٣) النساء﴾

﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم... مَرُوى لە شَتِي ڕاهینا کە زوتر پێی نەزانیبو. (٥) العلق﴾
﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ
وَالْأَفْئِدَةَ... خودا ئێوەی لە پێزدانی ٣٨ دایکتانەووە و دەدرخست، کەچی هیچو
نەتدەزانى. چاو گوێچکەو دلى دانى. (٧٨) النحل﴾

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ... فَيَرِيشْمَان كَرْد زَرِيَتَان بَو دَرُوس بكا. (٨٠)
الانباء﴾

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ... نەخێر ئەوان شتێك بە درۆ
دەزانن، کە هیچی لى تى ناگەییون و بۆشیان لىك نەدراووەتەو. (٣٩) يونس﴾
﴿وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا... هەر نیشانهیهکی خۆمانى
نیشانی ئەوانە دەدا، لە نیشانهکەى پێشەووە گرنگتر بو. (٤٨) الزخرف﴾

شیخ (شەهابەدین) (ئەحمەد) ی کۆری (ئیدریس) ی (قیرافی) میسرى دەلى: پێم
گەشت، کە "مەليك کامل" مۆمدا نیکی ٣٩ بۆ دروست کرا، کە ستونیکی ٣٠ دریزی
لە مس دروست کراوە، چەند شوینیکی هەن بۆ ڕوناکی مۆمى تیدا هەڵدەگیرسێن-
مۆمدا نەگە بەو شیوەیە بو هەر کە ساتێک لە شەو تێدەپەڕی کاتژمێریک بە دیار

(٧٢٨) منداڵ دان.

(٧٣٩) ئەوەی مۆمى تیدا هەڵدەکڕین.

(٧٤٠) ومکۆله کە / راست و راست.

دەكەوت، پەيكەرى پياوۋىكى لى دەھاتە دەرى، كە لە خزمەت پاشا ۋەستا بو، كاتى دە كاتزىمىر لە شەو دەۋىشتىن، پەيكەرەكە لە سەروى مۇمىدانەكە بەدىار دەكەوت و دەگوت: خوا بە خىرو خۇشى بەيانى لە پاشادا ھىنا. ئەوسا دەيانزانى كە بەيانى داۋە.

قەرافى دەلى مىنىش دەستكارى مۇمىدانەكەم كىردو، وام لىكرد لە ھەمو كاتزىمىرىكىدا رەنگى مۇمەكە بگۆرى، پەيكەرى شىرىكىشى لەناۋ دابو، ھەردو چاۋەكانى لە زۆر رەشىۋە بەرەو سىپىكى زۆر دەچون، لەۋىشەۋە بەرەو سورىكى تارىك، لەھەر كاتزىمىرىكىدا رەنگىكى دەدا، دو وردە بەردىش لە دو بالئەندە ھەلدەموران.

كەسىك دەچۆ زورى ۋ كەسىكى تر دەھاتە دەرى، دەركاىەك دادەخراۋ دەركاىەكى تر دەركاىەۋە، ھەر كە بەيانى دەدا پياۋەكە لە سەروى مۇمىدان بەدىار دەكەوتو، دەستى بە بنا گۆۋە بو، ئامازەى بەۋە دەدا كە كاتى بانگدانە، بەلام نەمتوانى ۋەھسەى بىنەم، دواى ئەۋە وىنەى ئازەلىكەم دروست كىرد دەۋىۋى بە لای راستو چەپىدا ئاورى دەدايەۋەۋە، فىكەى دەگىشاۋ قسەى نەدەكرد.

﴿... الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلَقَهُ، ثُمَّ هَدَىٰ ... پەرۋەرنەدى ئىمە ئەۋ كەسەيە كە بە

ھەمو دەسكردى خۇى ھەمو پىداۋىستى داۋە، پاشانىش رېى نىشان داۋە. ﴿طه﴾.

تەنىا سەرىپچى پەرۋەردىار دل دەخاتە پەستى و تەنگى، ھەسەنى بەسراى دەلى: ئەى بنىادەم، (موسا) سى جار سەرىپچى لە خدر كىرد پى گوت: وا پەيۋەندى نىۋانى من و تۆ پچرا. بە خۇت دەلى چى كە رۆژانە چەندىن جار سەرىپچى پەرۋەرنىت دەكەى، لەۋە ناترسى پىت بلئ: وا پەيۋەندى نىۋانى من و تۆ پچرا.

خوایه هاواره خوایه هاواره

﴿قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ... بِيْزَه، خوا پژگارو دهكا لهو تهنگانه و له هه مو به لایه کی دیش. ﴿۶۱﴾ الأنعام﴾.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ... مه گهر هه ر خودا بهس نیه که ناگای له عه بدی خو ی بی؟ ﴿۶۲﴾ الزمر﴾.

﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ... بِيْزَه، کئی پژگارتان دهكا له تاریکی وشکانی و دهریا؟ ﴿۶۳﴾ الأنعام﴾.

﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِيكِ اسْتَضِعُّوْا فِي الْأَرْضِ ... بهیاریندا نه وانهی لهو زه مینه دا زه بون کران، به چاکه و مه ناخوینین. ﴿۶۴﴾ القصص﴾.

له مه ر ئاده میش دمه رموی، ﴿ثُمَّ اجْنِبْهُ رَبُّهُ، فَنَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ... پاشان به روهنده ی، نه وی هه ئیزاردو به زیوانی هبول کردو رپی نیشاندا. ﴿۶۵﴾ طه﴾.

به نوح دمه رموی، ﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ... خو و کسه و کاره که بهمان له خه می گه وره پژگار کرد. ﴿۶۶﴾ الصافات﴾.

به ئیبراهیمیش دمه رموی، ﴿قُلْنَا يَنْتَارُ كُوْنِي بَرْدًا وَسَلَّمًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ ... گوتمان، ناگرا ده بی ساردو بی زیان بی بو ابراهیم. ﴿۶۷﴾ الأیاء﴾.

سه بارمت به به عقوب، ﴿... عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ... به شکو گشتیان بهینینه وه بو لای من. ﴿۶۸﴾ یوسف﴾.

دەربارە‌ی (یوسف): ﴿...وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُم مِّنَ الْبَدْوِ...﴾ (خودا) زۆر چاکە‌ی دەربارە‌ کردوم، لە زیندانی دەرھێنام و ئێوه‌شی لەو ساراپه‌وه ^{٧١} ھاورده‌وه. ﴿١٠٠﴾ یوسف ﴿﴾.

داود: ﴿فَفَرَرْنَا لَهُ، ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ، عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ...﴾ ئێمه‌ لەو ھەڵسە‌ی بە‌خشیمان، لە نزیکانی خۆمانه‌و گە‌رانه‌وه‌ی چاک‌ی ھە‌یه. ﴿٢٥﴾ س ﴿﴾.

(ئە‌یوب): ﴿...فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ...﴾ ئازارمان لە‌سەر لا‌برد. ﴿٨٤﴾ الانبیاء ﴿﴾.

(یونس): ﴿...وَجِئْتَهُ مِنَ الْغَمِّ...﴾ لە خە‌مه‌که‌مان پزگاکرد. ﴿٨٨﴾ الانبیاء ﴿﴾.

(موسا): ﴿...فَنَجِّكَ مِنَ الْغَمِّ...﴾ لەو خە‌مه‌ش پزگاکرد. ﴿٤٠﴾ طه ﴿﴾.

(موحه‌مه‌د): ﴿إِلَّا نُنْصِرُهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ...﴾ ئە‌گەر ئێوه‌ پارێده‌ی ناده‌ن، خودا بۆ‌ خۆ‌ی ده‌هانای ھات. ﴿٤٠﴾ التوبة ﴿﴾.

﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ...﴾ جە‌ما بێ‌ دایک و باوک بوی، ئە‌و پە‌نای پێ‌دای؟ ﴿٦﴾ الضحیٰ ﴿﴾.

﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ﴾ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ... ئە‌دی نە‌شارە‌زا نە‌بوی پێ‌ی نیشان دای؟ لە ھە‌زاری و لە ئاتاجی دەر‌یخستی. ﴿٨﴾ الضحیٰ ﴿﴾.

﴿...كُلَّ يَوْمٍ هُمْ فِي شَأْنٍ...﴾ ئە‌و گش پوژی بە‌ کاریکە‌وه خە‌ریکە. ﴿٢٩﴾ الرحمن ﴿﴾.

ھە‌ندئ لە توێژمره‌وان دە‌لێن ھە‌میشە‌ لە کاردا بونی خوا ئە‌وه‌یه، لە تاوان دە‌بوری، خە‌م و پە‌ژارە‌ لادە‌با، ھە‌ندئ کە‌س بە‌رز دە‌گا، کە‌سانیکیش نزم دە‌گا.

ھەر پە‌لە‌ ھە‌ورێکە‌ و دەر‌ه‌وتە‌وه، ﴿لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفٌ...﴾ غە‌یری خودا کە‌س پە‌رده‌ی لە‌سەر لانا‌دا. ﴿٥٨﴾ النجم ﴿﴾.

دل گران مەبە پۇژگار ھەر جارە بە رەنگى خۇي دەنۇنى

(ئىبن زوبەير) (موھەممەد)ى كۆرى (ھەنەفىيە)ى لە بەندىخانەى ((عارم)) لە مەككەدا بەندە گەرد، چەند سەدەيەك دواى ئەم رۇداوہ بىرم كەردەوہ، سەير دەگەم (ئىبن زوبەير) و (ئىبن ھەنەفىيە) و بەندىخانەى "عارم" ھەروەك خەون وخەيالىكە: ﴿... هَلْ تُحْسِنُ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ... نَاخَوْ ههست بە ھىچيان دەكەى، يان نوزەشيان لى دەبىسى؟ ﴿۱۸﴾ مريم﴾ .

ستەم لىكراو، ستەم كار، بەند كارو^{۷۲} بەندەوار^{۷۳}، كاسەى مەرگيان نۇشكرد. ھەر فیرەنكىش موسايەكى بۇ دەبى.

ئەم دوانە لەسەر پەرۋەندەى خۇيان كىشەيانە

لە فەرمودەشدا ھاتوہ: ((لتؤذن المشرق الى اهلها حتى يقاد للشاة الجلاحاء من القرناء... سویند بى، ھەمو خاوەن مافىك مافى دەسینریتەوہ، ھەتاوہكو تۆلەى بزەنە كۆلە^{۷۴} لە بزنى شاخدار دەكریتەوہ)).

۷۲) ئەوہى خەلك قۆلبەست دەكا.

۷۳) بەندكارو/ زبىندانى كراو.

۷۴) بزنى بى ھۆج.

خه مینی تو دوزمنت دلخوش دهکا

بی گومان نه یارانت به خه مباریت دل شادن، بویه یه کی له یاساو بنه چهی^{٧٤٥}
 ئیسلام دهمشکینی^{٧٤٦} نه یارانه: ﴿... تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ ... تَاوَهُكُو
 دوزمنانی خواو دوزمنانی خوشیانی پی برسیئن. ﴿٦٠﴾ الأنفال ﴿٦٠﴾.

ئه و کاتهش که (ئه بو دوجانه) له شه ری (ئو حود) سنگی ره پیش کرد بو به ناو
 ریزه کاندای لافی لیده دا پیغه مبه ری خوا ﷺ دمفه رموی: ((انها لَمْشِيَةٌ يَبْغُضُهَا
 اللَّهُ اِلَّا مِنْ هَذَا الْمَوْطِنِ... ئه وه رۆشتنی که خوا رقی لییه تی جگه له و شوینه نه بی.
 به هه مان شیوه فه رمانی به هاوه لاندای له دهوری کابه^{٧٤٧} به گورگه لوقه^{٧٤٨} غاردن،
 بو ئه وهی شان و شه و که تیان پیشانی بی باوه پران دن.

﴿... وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ... ئه وئ رۆژی باوه پرانان که هیض ده که ن.
 ﴿٤﴾ الروم ﴿٤﴾.

له راستیدا نه یارانی راستی و دوزمنانی چاکه ویستی، نه گهر به ئاسوده یی و
 کامه رانی و به خته وه ری ئیمه ناگادار بن له داخان دلایان شەق ده با. ﴿... قُلْ مُؤْتُوا
 بِغَيْظِكُمْ ... بِيْزِهِ: دَهْكَ، له رکان بمرن، ﴿١١٩﴾ آل عمران ﴿١١٩﴾.

﴿إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ فُسُوءُهُمْ ... ئه گهر چاکه ت بیته ریگه ئه وانه پێیان
 ناخوشه، ﴿٥٠﴾ التوبة ﴿٥٠﴾.

﴿... وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ ... ههر چه ده که ن توشی نارچه تیتان که ن. ﴿١١٨﴾ آل عمران ﴿١١٨﴾.

٧٤٥) بنه مای.

٧٤٦) دهمکوت.

٧٤٧) که عبه/مائی خوا.

٧٤٨) نه غاردان.

له فهرموده شدا هاتوه، ((اللهم لا تشمت بي عدوا ولا حاسدا... په رومردگارا هيچ چاوچنؤك و نه ياريكېم په خوش نه كېي)). نه و فهرموده يه ش: ((ويعوذ بك من شماتة الاعداء... په ناشت په ده گرېن له چاو تيپي دوزمنان)).

بياوچاگان له پيناوي دهمكوتې په شك په بهران و^{٧٩}، په ننگ خوار د نه وهی چاو تيپوېوان^{٧٥}، به خه نده وه پيشوازيان له روداوي ناخوش كرده وه، ناراميان له سهر به لا باري گرتوه و، له رويې رويې ونه وهی كاري د ژواردا قول و بازويان هه لكـردوه: ﴿... فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا... هه رچه ند به لای له رپي خوا دا توشي هاتن، نه هيچياني سسته وه كرد نه زمبوني روي تيكردن. (١٦) آل عمران ٤٤٠﴾.

كه شېبيني و په شېبيني

﴿... فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٤) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ... جا نه وانهی بېروايان به خوا هيناوه باوه رپيان به هيزتر دېي و كه يفي ده كهن. نه وې دلپشيان ساغ نيه، حاشا دپته سهر حاشايان و به خوا نه ناسي دهمرن. (١٢٥) التوبة ٤٤٠﴾.

زورېك له هه لكه وتان له به رابهري كاري د ژوارو مه ترسيدار كه شېبينيان نواندوه و، به پي ياساي خوا سهره نجاميكي روشنيان ودي كرده و: ﴿... وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ... په ننگه له شتيك هه ز نه كهن به لام بؤتان وه خير گه رپي، په ننگيش هه يه ناوات بؤ شتي بخوازن كه ناكامه كهي باش نه يي. (١٢٦) البقرة ٤٤٠﴾.

(٧٤٩) چاوچنؤكان.

(٧٥٠) نه وانهی چاو يان به خير و خوشي هه لناني.

بېروانە (ئەبو دەپوا) دەلى: سى شىتم خۇش دەۋى خەلك رەقى لىيانە: دەست كورتى و نەخۇشى و مەرگم خۇش گەرگە^{۷۵۱}، چوئكى نەدارى لوت بەرزىدا دىنە وئىنى، نەخۇشى تاوان ھەلدە وەرئىنى، مەرگىش بە خزمەت خۋاى بەرزو توانات دەگە يەنى. كەسانىكىش ھەن پەيان لە كەمدەرامە تىە و بە خراپە باس دەكەن، دەلىن ھەتا وەكو سەگىش رەقى لە ھەزارانە.

يوسف پېغەمبەر - سلاۋى خۋاى لەسەر- دەر بارەى بەندىخانە دەلى: ﴿... أَلَسِجُنُّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ...﴾ زىندانە كەم پى خۇشترە لەۋەى ئەوان لىم دەخۋازن. ﴿يوسف ۲۳﴾

بەھەمان شىۋە (ەلى) كورپى (جەھەم) دەر بارەى بەندىخانە شىعەرئىك دەھۋىتتەۋە و نەترسى خۋى نىشان دەدا.

بەلام (ەلى) كورپى (موحەممەد)ى نوسەر لە شىعەرئىكدا بەندىخانە بە كۆست و بەلاى گەۋرە دادەنى.

خەلگانىكى زۇرىش مردنيان پى خۇشبوۋە و پېشۋازىشان لىكردە، (موعار) دەلى: ئەى مەرگ خۇشھاتى^{۷۵۲}، خۇشەۋىستىكە و لە تەنگانەدا ھاتو، ئەۋەى ژىۋانى دەردەپرى سەرگەۋتو.

يەك تىرىش دەلى، ئەگەر مردن ھات برا گەۋرە يە.

ۋەلى ھەندىكى تىرىش ھەن لە داخى مردن ۋو مرچ و مۇنن، جوئىنى پى ئەدەن و لەبەرى ھەلدېن.

جولەكە لە ھەمو كەس پتر ژيانيان خۇشەدەۋى، خۋاى بى ھاۋدەم و ھاۋتا سەبارەت بەۋان دىمفەرمۋى، ﴿قُلْ إِنْ أَلَمْتُ أَلْذِي تَفَرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ...﴾ بىژە: ئەو مەرگەى كە ئىۋە لىي رادەكەن، ھەردەۋگاتى. ﴿الجمعة ۸﴾

(۷۵۱) پى خۇشە.

(۷۵۲) بەخىرھاتى/بەخىر بىي.

ئی واش ههیه دهلی:

دوای نه و ژيانه ژيانم نیه

پاش نه و سه رهم سه رهم نیه

کوزران له پیناوی خوادا، له بیرى پیاو مهردو چاکه کاراندا، خۆزگه و خواستیکی شیرینه: ﴿... فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظِرُ...﴾ جا له وانه هه یانه گیانی به خشیوه و هیندیکیشیان چاوه نوۆرن. ﴿٢٣﴾ الأحزاب.

ئه وهش بلیین خه لکیکیش رقی له وه بوه بکوژری و له به ریشی هه لاتوه وه کو (جه میل به سینه) له شیریکدا ژیان و رابواردنی به سه ر جیهاندا هه لده بژی ری. عه ره بیکی کۆچه ریش ده لی: سویند به خوا پیم ناخۆشه له سه ر پێخه فی خۆم بمرم، جا چۆن له کون و قوژبان له دوای ده گه ریم ﴿... قُلْ فَأَدْرَأُ عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ... بیژه: سا نه گه ر راست ده که ن، خۆ له مردن بپاریزن. ﴿١٦٨﴾ آل عمران.

﴿... قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي يُبُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ...﴾ بیژه: ئیوه نه گه ر له مائی خوژتان بان، نه و گه سانه ی گوشتنیا ن له سه ر نوسراوه، ده هاتنه وه جیی تخیل بونی ^{٧٥٢} ته رمیا ن. ﴿١٥٤﴾ آل عمران.

بی گومان نه و به لایه ی دی ناگۆری به لام دل و دمرون لیک جیاوازن.

دېگىر مەنبە ئەى مەۋق

ئەى مەۋق: ئەى ئەو كەسەى لە دەستى ژيان بېزارى، لە تاۋانى دەرەدەدارى، دلت پەنگى خۋاردۆتەۋەو^{۷۵۴}، ھەناسەى بە كول ھەلدەمژى، ئاسۋى رونت لى ھەلدى، سەرگەۋتەنكى نىزىكت بەرەو رەو دى، دەرۋى خىرت لە رۋدا والا دەكرىو، دۋاى ناخۇشېش خۇشى دى.

سۆزۈ مېھرى خوا لە ھەمولاۋە دەرۋى تۋى داۋە، خۇرى ھىوا نىزىكە پېشنگ بىدا، داھاتۋىكى پې ئومىدېش بەرپۋەىەو، بەلنى خواش راست و لەجىيە، ﴿وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ...﴾ خودايە بەلنى داۋەو لى پەشيمان نابېتەۋە. ﴿الررم ۶﴾

گومانى نەبى ئەو دېپەستىيەى تۋ دەرۋەيتەۋەو زامى دلت سارپىز دەبى، ئەۋەى بەسەرېشت ھاتۋە ئاۋا دەبى، دلتىاش بە لەۋدىۋى مەينەتەكەنت، سەرۋەتە، ھەساۋگەيە، نزارگەيە، ئاورنگ^{۷۵۵} و نەمى بارانەيە. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ...﴾ شوكرانە بۇ ئەو خودايەى كە سەرى لەسەر نەھىشتن. ﴿فاطر ۲۱﴾

ئەى مەۋق: ئەو ھەلەى ئېستات ئەو ھەلەيە بە ساي دلتىايى گومان و دو دلى بېرەۋىنى، ئالۋىزى پەشۋى دلت بەساي ھەق و راستى بتارىنى، بىرۋەزى لۋىچ و لارت^{۷۵۶} بەھۋى پېنمايى نەھىلى، چەۋتە رى^{۷۵۷} نەگرېتەبەر لە برى پېنۋىنى.

كاتى ئەۋەيە بە دەرگەۋتەنى رۋخسارى بەرە بەيانى راستى تارىكى ئەنگۈستە چاۋ رابمالى، بە شىرىنى رەزانۋىنى^{۷۵۸} تالايى ناسۋرى و ژان دابمالى، تەم و لىلى كېشەو ئاشۋب بەو روناگىيە تارو مارگەى كە ھەمۋ ھەرت و فېلېك ھەلدەمالى.

۷۵۴) پەست و پېرۋە.

۷۵۵) خوناۋكە / خوناۋ / شەۋنەم.

۷۵۶) خېچ و خۋار.

۷۵۷) كۋېرە رى.

۷۵۸) رەزامەندى.

ئەى مەۋفۇ، لەو دىۋى ئەو بىبابانە دېمە رۆكەى^{۷۵۹} لە پېتانە زەۋىيەكى پېر بە پېتو ھەپ چاۋە پېتانە، كە لە ھەم و لاپەكەۋە رۆزى بەسەردا ھەلدەرۇى.

ئەى مەۋفۇ، لەسەروى لوتكە چىاي ئەشكەنچە و نازارو رەنچ كېشان باخو گولشەنىكى درەخشانە^{۷۶۰} تىراۋى پېشنە^{۷۶۱}، يا لېزمە بارانە، نەم بارانىك مایەى رۆنبىنى و^{۷۶۲}، ئومىدەۋارى و موزدەدانە.

ئەى ئەو كەسەى خەو لە چاۋت زراۋە و شەۋان ھاۋارو رۆرۇت لى ھەئساۋە دەئىى، ئەى شەۋى درىژ نىتر با رۆژت ھەئىى، موزدەت لېبىى وا بەيانە، ﴿... أَلَيْسَ الْأُصْبَحُ بِقَرِيبٍ ... نَاخُوْ بِهَيَّانَ نَزِيكَ نِيَه؟﴾ (۸۱) ھەرد.

ئەو سېئىدەپە رۆشناىى و شادىت بۇ دىنى و خەم و خەمىنىت دەتارىنى.

ئەى ئەو كەسەى لە سۆنگەى كۆللى ھەست و ژىرىت لەدەست داۋە، كەمى ئارامو ھىۋاش بە، لە پەنای كەل و^{۷۶۳} ناسۆۋە سەركەۋتنت بەرپۆمەپە، بەلگەى زۆرو راست و رەۋانىش ھەن گەر بتەۋى لەبەرچاۋى خۆتياى بگرى.

ئەى ئەو كەسەى چاۋەكانت لە ھەرمىسك دارژاۋە، نىتر ھەرمىسكەكانت بىسەر، با گلېنەكانت پىشو بدەن، ھىۋر بەۋە تۆ لە ژىر مېھرو سۆزو چاۋدېرى دروستكارى ئەم گەردونەى، ئەى بەندە دلارامبە، ھەزاۋ ھەدەرى خوا بەجى بوە^{۷۶۴}، خۆشت ھەئىبژاردودە، مېھرى خواش بۇتۆ بوە، تېنۋىتى شەكەتى رەۋىيەۋە، رەگو رېشائى رەنجەرى تىراۋ بو، لەلايەن ئەو خواپەش كە ھىچ ھەۋل و رەنجىكى لەلا بە ھىرۇ ناچى پاداشتت مەۋگەر بوە.

(۷۵۹) دېمە كار / زەۋى وشكو بىناۋ.

(۷۶۰) تروسكەدار.

(۷۶۱) پېژنە.

(۷۶۲) گەشپىنى / ئومىدەۋارى.

(۷۶۳) بەرزاىى.

(۷۶۴) ھاتە دى.

دۇنياو خەساوۋە بە: تۆمامەتەت لەگەڭ خواپەكە بەسەر كارو فەرمانى خۇيدا
زالە، بەرامبەر بەندەكانى و دوستكراوانى بە سۆزو مېھربانە، كاروبارىشى زۆر
بەجىيە و لە جىيە.

با دلت بىرەوى: پاشەپۇژ خىرو خۇشە، دەرمنجام سانەوۋە، كۆتا ژيان
شكۆمەندى و پىزدارىە.

دواى ھەزارى دەولەمەندى، دواى تىنۇيتى تىراوۋە، دواى جىابونەو، بە يەكتر
شادبونەو، دواى پىشت ھەلگىردن بە يەك گەپشتەو، دواى پىچرانى
يەكگرتنەو، دواى بى خەوى خەو خۇشە، ﴿لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللّٰهَ يُخْبِرُكَ بِعَدَدِ ذٰلِكَ
أَمْرًا... تۆ چوزانى، لەوانە يە لە پاش نەمە خوا شتى تر وەدىيىنى. الطلاق (۱)﴾.

نەى ئەوانەى لەسەر دنيا نازار چەشتون، بە تىنۇيتى و بىرسىتى، بە ھەزارى و
دەردەدارى و كۆلە مەرگى گىرۇ دەبون، مزگىنىتان لىبى، لەمەولا تىر دەبن و چاك
دەبنەو، شادو بەختەو، دەبن، ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ (۲۲) وَالصُّبْحِ إِذَا أَشْفَرَ... (سۆيىند) بەو
شەوگاردەش كە رادەكا بەو سېئەدى رۆبەندى خۆو لادەبا. ﴿الدُّنْيَا (۳۱)﴾.

پىۋىستە لەسەر بەندە لە ناستى پەرۋەرنەدەدا^{۷۵} گومانى باش بى، چاۋى لە
خەلاتو بەخشى بى، ئومىدى بە مېھرى وەدىيەنەرى بى، بىگومان خواپەكە بە
وشەى (بە) فەرمانى جىيە جى بى، شىاوە بەوۋە باۋەر و متمانە بە وادەو بەئىنى
بكرى، خواپەكە ھەرچى بەھرەپە لەوۋەو سەرچاۋە دەگرى تەنيا ئەوۋە زەرەر و زيان
ناھىلى، بەخشندەپى ھەمو گياندارىك دەگرىتەو، لە ھەمو جموجۇلىكدا لىزانى
ئەو وەدى دەگرى، لە ھەمو ساتىك رىزگارى وى دى، لە دواى شەو بەيانى دادىنى، لە
دواى وشكە سالى بارانى دەبارىنى، دەبەخشى تاۋەكو سوپاس بكرى، بەندە تاقى
دەكاتەو تاۋەكو نارامگرى و بى نارام لە يەك ھەلاۋىر بكرى، بەھەرەو خەلات
دەبەخشى تا سوپاس كردن بىسى، دەردو بەلا دەنيرى تا نزاو سكالانى لى داۋا
بكرى، ئەوسا جىگاي خۇيەتى بەندە پەيۋەندى لەگەلدا توندو تۆل بى، دەستى بە

پەتى ئەو دەۋە بگىرى، داۋاۋ خواستى ھەر لە ئەو بى ﴿... وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ...﴾
 ئىۋە دەبى ھەر لەبەر خۇدا ۋە پارىن. ﴿النساء ۳۲﴾
 ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً...﴾ بە نەيىنى ۋە بە ئاشكرا ھەر پەرۋەندە ۋە لەبىرى ۋە
 لەبەرى بىپارېنە ۋە. ﴿الأعراف ۵۵﴾

(عەلانى) كۆرى (ھەزرىمى) لەگەل ھەندى لە ھاۋەلان رېڭايان ون كىرد، ئاۋيان
 بىرا، كەۋتەنە سەر لىۋارى مەرگ، (عەلە) ھاۋارى بۇ پەرۋەردىيى نىزىكى ھەلېرى،
 داۋاۋ لە خۋايەكى بىسەر ۋە لىمگۈ كىرد، بە نىزايە بانگى كىرد: ((يا علي يا عظيم،
 يا حكيم يا حليم)) ھەر لە جىۋە بارانايان بەسەر دابارى ۋە، ئاۋيان خۋاردە ۋە، خۇيان
 شۈشت ۋە دەستىنۋىزىيان گىرت، ۋە لىخەكانىشيان ئاۋدان.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْغَيْثَ مِنْ بَدَمٍ مَّا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ، وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ...﴾ ھەر
 ئەۋىشە پاش ناھومىد بون لە باران، بارانە دابارىنى ۋە دۇقانى خۇشى بىلا ۋە دەكاتە ۋە.
 ھەر ئەۋە بۇ مەزنايەتى ئەشە ھەر پەسندى بىرى ﴿الشورى ۳۱﴾.

ھە ئۈستەيەك

خۇشۈيىستىن، ناسىن، ھەمىشە يادى خۋاۋ دەستەبالا، ھەسانە ۋە سەرۋەتن بە
 ساي ئەۋ، ھەستىكردن بەۋە ھەر ئەۋ شىۋاۋى خۇشۈيىستىن لىتەرسانە، جىۋى ئۈمىد،
 مامەلە لەگەل كىردن ۋە پىشت پى بەستانە، بە جۇرىك دەسلەلاتى بەسەر ھەستى
 نەست، ۋىستى بەندەدا دەشكى، ئا ئەۋە بەھەشتى سەر دىنبايە، خۇشىيىكى
 بىۋىنەيە، بىلبىلەي چاۋى دۇستان، ژيانى خۋا پەستانە.

پەيۈمەست بونى دل بە خۋاۋ تاك ۋە تەنبا پى قايلى ۋە زمان راھاتن بە يادى ئەۋ؛
 ماپەي نەمانى خەم ۋە پەزارە، دىگۈشادى ۋە خۇشگۈزەرانىن.

بە پېچەوانەى ئەمەش، ھىچ كەسك ئەوندەى ئەو كەسەى دلى بە غەيرى
خواوە بەندە، يادى خواى لە بىر كردو، بەو بەشەى خوا پىى داوہ ناقلە، پەست و
دل پەر لە خەم نىە، تاقي كردنەوہش باشتەين بەلگەيە.

بە گۆست كەوتوان دلت بدەوہ

﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرَىٰ ... فرە لەو باژىرەمان قەرتى خستون كە ھەر

لە دەورى ئىوہ بون. ﴿٢٧﴾ الأحقاف﴾.

يەكئ لەوانەى دوچارى كارەسات و مەرگەساتى خويناوى و پىشە ھەلگىشان ھاتن:
بەرمەكەگان^{۷۶۷} بون، كە خانەوادەيەكى بەخشندەو دەستبلاو حال خۆش و بەنازو
فەيزبون، ئەو مەرگەساتەى ئەوان بو بە پەندو نامۆژو نمونە، لە كاتىكا لەناو نازو
گۆژدا خۆيان لەياد كردبو، لەناو جئ خەفو پى خەفى گەرم و نەرم دابون، لەناو
باخ و باخاتى دلفەين دەخولانەوہ، لە ناكاوئ لەناو گالئەو گەپدا فەرمانى خويان
بەسەر داھات، ھەر لە بەيانى و ئىوارەيەكدا لەسەر دەستى (ھاپون پەشيد)ى
نەيكتەين خەزم و خۆيشيان پەلامار دران و تەكشەينران، گۆشك و تەلارەيان پوخا،
ئابروو شكۆيان تەكا، گۆيلە و دەست و پىوہنديان پەينرا، خوينيان پەزا، شان و
شەوگەتيان شكا، دلى خۆشەويستانيان پى زامدار كرا، چاوى زا پۆلەيان^{۷۶۸} لە
خوينزا^{۷۶۹}، جا گەورەيى و تاك و تەنيايى بۆ خوا، چەندە بەھرە و نازو گۆزيان لى
زەوتكراو، چەندە فرمەسكيان بۆ ھەلپەزا، ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرَىٰ ... سا

ئىوہ دەرس وەرگرن، ئەى گرۆى خاوەن ئاوەزان! ﴿٢٧﴾ الأحقاف﴾.

كاتەرمەيك بەرلەوہى وایان بەسەر بى لە ناو پۆشاكى گران بەھادا لەناو بەرگى
ناوریشمیدا، كەش و فەيشيان^{۷۷۰} دەكردو خۆيان ھەلدەكەشا، كاسەى پەر ئومەيدان نۆش
دەكرد، ئاى لەو كارەساتە دل تەزىنەى ھاتە پەيان، ئاى بە چ داخىك داخكران!!

(۷۶۷) ناوى تەرمەيەكە.

(۷۶۸) مەتەيان.

(۷۶۹) لە خوين ھات.

(۷۷۰) خۆيان ھەلدەكەشا.

لەو پۇژگارە چەند سالانىك بە هيمنى بە سەريان بىرد، سەردەمىك بو، شەوو
پۇژيان بە بى ناستەنگ خۇف و خافل^{۷۳}، بەرئ دەگرد ﴿وَسَكَنْتُمْ فِي مَسْكَينَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَبَيَّنَّ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْآمْتَالَ ...
هەر چونه جيگەى ئەوانەش كە ناهەقيان لەخو دەگردو تيشگەيشتن كە چيمان
بەسەر وان هيئاو زۆر نەزىلەشمان^{۷۴} بۇ گوتون. ﴿۵۵﴾ إبراهيم ﷺ.

بەيداخى نەپارانپان لەسەر سەرى دەشەگاپەوه^{۷۵}، هەمولايان بەسەر بازان
تەنراپەوه^{۷۶}.

بەسەرپەستى لەناو نازو گۆزدا دەلەوهپان، چەند عەپام بو^{۷۷} لەناو ژيانىكى
بىژاندا دەژيان، تراويلكەپان بە گانياو دەزاني، هاوسان و^{۷۸} كيسان كرد، لايان وابو
دونگو چەورىان زىادى كردوه^{۷۹}، دنيايان بە جيگەى مانەوه سەپەر دەگردو، بىپان
وابو دوايى ناي، خەپالتيان وابو بارمتەكە نادىرتەوهو، قەرزو قۆل و مالى سپاردە بۇ
خاوهنى ناگەرپتەوه، ﴿وَعَلَّوْا أَنَّهُمْ إِنَّا لَا يُرْجَعُونَ ... لايان وابو ناگەرپتەوه لاي
ئيە. ﴿۶۱﴾ القصص ﷻ.

بەپانى لە خۆشى دابون ئىوارەپان لە ناو گۆردا كردهوه، لە ناكاويك (هاپون
رەشىد) رقى هەلسا شمشىرى رقى و كينەى لى هەلگيشان، (جەعفرى) كورى
(پەحيا)ى بەرمەكى كوشتو، هەتيواسى پاشانيش لاشەى گىردا^{۸۰}، (فوزەيل)ى
كورى (پەحيا)ى براپو، (پەحيا)ى كورى (خاليد)ى باوكيشى قۆلبەست كردن، مال و
مولك و دارايى لىداگيركردن، شاعيرانيش زۆر هۆنراوهپان بەسەر بەرمەكيان

(۷۱) بىناگا.

(۷۲) نمونه.

(۷۳) دەلەرزپەوه / باى لىدەدا.

(۷۴) گيرا.

(۷۵) ماوهپەكى زۆر.

(۷۶) پەلەى مەترسىدار/ومرەم.

(۷۷) قەلەو بونه.

(۷۸) سوتاندى.

داھۇنىيەتەۋە، يەكەن لەۋان پىياھەلدىنى (رەھاشى) بو، ھەندىك دەللىن ھۇنراۋەگە ئى
ئەبو نەۋاسە پىيان دا ھەلدەللىۋ بەخشىندەيى و دەست كراۋەيى يان دەلاۋىنى.

بە ھەمان شىۋە كاتى (رەھاشى) (جەغفەر)ى بىنى ھەلۋاسراۋە لەۋ كاتەشدا ئەۋ
بەنەمالەيە بە شىعەر دەلاۋىنىتەۋە.

(ھارۋن رەشىد) بانگى كىردو پىيى وت، (جەغفەر) سالانە چەندى پى ئەداي؟
گوتى، ھەزار دىنار. دەللى، ھەرمانىدا دو ھەزارى بۇ بېرپتەۋە.

(زوبەير)ى كۆپى (بەكار) لە (موسەب زوبەيرى) مامى دەگىرپتەۋە دەللى، لە
كاتىك (رەشىد) (جەغفەر)ى كۆشت، زىك بە سۈرى گۆيدىرپىزىك بە توندو تۆلى،
بە زىمانىكى رەۋان گوتى، سۆيىد بە خوا ئەي (جەغفەر) ئەگەر ئىستا بە پەند
ھەلۋاسراۋى، بەر لە ئىستا لە بەخشىندەيىدا بەيداخ^{۷۷} بوى. دۋاى ئەمە بە ھۇنراۋە
لاۋاندىيەۋە.

ئەۋ كاتەش، كە (ئەبو جەغفەر مەنسور) (موھەممەد)ى كۆپى (عبدالله)ى كۆپى
(جەسەن)ى كۆشت، بە (رەبىع)ى دەرگەۋانى خۇيدا سەركى بۇ (عبدالله)ى باۋكى
رەۋانە كىرد كە لە بەندىخانەدا بو، سەرى لەبەردەستى باۋكى داناو، ئەۋىش گوتى،
خوا سۆزى بۇت بنوئىنى ئەي باۋكى قاسم، بە راستى لەۋانە بوى پەيمانى خۋايان
بەجى ھىناۋ ئەۋ بەلئىنەيان نەشكاند، لەۋانە بوى ئەۋ پەيۋەندىيە بگەيەنى كە خوا
ھەرمانى داۋە بگەيەنرئو، لە خۋاى خۇيان و پۇژى سەلا دەرستىن، پاشان نمونەي بە
وتەي شاعىرپىك ھىنايەۋەۋە پۈي لە (رەبىع)ى دەرگەۋانى (مەنسور) كىردو، پىيى گوت،
بە گەۋرەي خۇي بلى،

ماۋەيەك بەسەر زىانى تالى ئىمەدا تىپەپرى، بە ھەمان شىۋە بەسەر خۇش
گوزەرانى ئەۋىشدا تىپەپرى، خاۋەن بەلئىنىش خۋاى بى ھاۋتايە!

(عەباس)ى كۆپى (ئەحنەف)ىش شتىكى بەۋ مانايە گوتەۋ ھەندىكىش دەللىن
(عەمارە)ى كۆپى (عوقەيل) گوتىيەتى، ھەرۋەكو لە (قۇل على قۇل) دا ھاتەۋ. بەلام
ئىستاكە، (ھارۋن رەشىد) لە كۆيىيەۋ (جەغفەر)ى بەرمەكى لە كۆيىيە؟ كۋان
كۋىيارو كۋىزارو؟ ھەرمانىدارو ھەرمەن لەسەر كراۋ لە كۆيىن؟

ئەو كەسەي لە ناو كۆشكىدا لەسەر تەختى فەرمانى دەرگىز چى بەسەرھات؟
 ئەوھى كۆزراو ھەلۋاسرا بەرھە كۆي چو؟ ناويان نەما، ھەرۋەكو دويىنى تىپەرپو
 تىپەرپىن، بەلام خاويەكى دادوھرو تۆلەسىن لەمەولا لە پۆژىكدا كە گومانى تىدا نىە،
 نە زۆردارى و نە ستەمكارى تىدا دەرگىز، كۆيان دەرگىز، ﴿... عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي
 كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ...﴾ (بارو گوزەرانى چىنەكانى پىشو) لە دەفتەرىك دايە
 لە لاي پەرۋەردىارمەو ئەو دەيزانى. پەرۋەردىارم نە ھىچ شتى لى گوم دەبى و
 نە ھىچىشى لەبىر دەچى. ﴿٥٩﴾ طە.

﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ...﴾ ئەو پۆژەي كە ھەمو مەردم بۇ دىدارى پەرۋەردى
 ھەمو دنيا رادەوھەستى. ﴿٦﴾ المطففين.

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ...﴾ ئەو پۆژە نىوھ رادەننى و ھەرچى بۇ
 شاردنەوھىە لە نىوھ ھەشار نادى. ﴿١٨﴾ الحاقة.

بە (يەحيا)ى كۆرى (خالىد)ى بەرپەكيان گوت: باشە پىم نالىي بۇچى ئاواتان
 بەسەرھات؟ گوتى: لەوانەھىە لە نىوھ شەودا نزاى چەوساوەپىك گىرا بو بى و نىمەش
 لى بى ئاگا بوين.

(عبداللە)ى كۆرى (معاويە)ى كۆرى (عبداللە)ى كۆرى (جەعفەر) بەلابار بو، لە ناو
 زىندانەكەدا شىعەرىكى ھۆنىوھ لە شىعەرەكەدا ھەرۋەكو بلىي ناو زىندانەكە بەزىر
 زەوى دادەننى ھەر كە پاسەوانەكان بەكارىكەوھ دىنە لايان پىي وايە لەسەر دونياوھ
 ھاتون. دىرى كۆتايى ھۆنراوھەكە پشېنى و بەدبىنى تىدايە.

ھوكمرانىكى فارس زانايەكى خۆيان كۆتەند دەكا، ئەويش لەسەر تابلىيەك بۇي
 دەنوسى و تايادا دەلى: گومانە نەبى ھەر ساتىك لەو بەندىخانەھىە بەسەرپەرم لە
 ئازادىم نزيك دەخاتەوھو، تۆش لە تۆلە لىبونەوھ نزيك دەرگىز، سا من چاومپىي
 لىبونەوھى دىروى خىرم، تۆش بە ئومپىدى تەنگانەي.

لە كاتىكا (ئىبن عوباد) پاشاى (ئەندەلوسى) پابواردن و زىادە پۇيى زۆرى بۇ ھىنا، لەسەر راستە شەقام لاپى بو، ناو مالى پىر كەنيزە بو، سازو سەمتورو دەف لىدان و گۇرانى دەنگى دايەو، دوچارى مەينەتى و بەلا بو لەگەل پۇمەكان، پۇژىكىان لە دۇى دوژمنانى پۇمى لە (ئەندەلوس) پەناى بىردە بەر (ئىبن تاشفىن) پاشاى (مەغرىب)، (ئىبن تاشفىن) لە دەريا پەريەو، (ئىبن عوباد) لە چەنگى دوژمنان ئازاد كرد، ئەويش زۆر پۇزى گىرت و پىشوازى لىكردو، لە ناو كۆشك و تەلارو باخو باخاتى مئواندارى كرد. (ئىبن تاشفىن) ھەروەكو شىر ناو شارو دەرەوۋى شارى سەرنج دەدا، چونكى شىكى لەدلا بو. سى پۇژى پى چون (ئىبن تاشفىن) بە خۇى سەربازەكانىەو ھىرشى ھىنايە سەر ئەو ولاتە بى ھىزو توانايە، (ئىبن عوباد) يەخسىر كردو قۇل بەستى كردو، مولى و سامانى داگىر كردو كۆشك و تەلارو بالەخانەى لى پماندو، باخو باخاتى لى تىكشكاند، بە قۇل بەستى بەرەو شارى خۇى (اغمات) گواستىەو، ﴿وَلَاكَ الْآيَاتُ نَدَاوْلُهَا يَبْنَ النَّاسِ ... ئىمە ئاوا لە ناو خەلكا زەمانە دەستاو دەس دەكەين. ﴿۱۰﴾ آل عمران﴾.

ئەوسا (ئىبن تاشفىن) جەلەوى دەسەلاتى گىرتە دەستو، بە ناو خەلكىشدا بلاوى كىردەو كە خەلكى (ئەندەلوس) داوايان كىردەو ھەلىان بىزاردەو.

پۇزان ھاتن و پىپەرىن، لە پىكا كچەكانى (ئىبن عوباد) بە پى خواسى، بە شلۇقى، بە بىرسىتى، بە گىرانەو، لە بەندىخانەو بە دىدارى باوكيان گەيشتن، كاتى لە دەرگاۋە چاۋى پى كەوتن دەستى كىرد بە گىران، پاشان ئىبن لەببەنەھاتە لاي ئىبن عوبادەو بە شىعر و ھوۋنراۋە لاۋاندىەو، ھوۋنراۋەگەش پارچە ھەلبەستىكى سەرنج پاكىشە، (زەھەبى) ھىناۋىتى و ستايشى كىردەو.

(تىرموزى) لە (عەتا) ئەو دەگىرپتەو، ئەويش لە عائىشەو - خۋاى لى پازى بىت - دەگىرپتەو كە (عائىشە) بەلاى گۇپى (عبداللە) پىرايدا تىپەرى كە لە مەككەدا نىزراۋو، سەلامى لىكردو، گوتى: ئەى (عبداللە) وئەى من و تۆ ھەر بەو شىۋەيە، كە (موتەمىم) دەلى، شىعرەكەى باس لە لىك جىابونەو دەكا پاشان گىراو مائاۋاى لىكرد.

پیشه‌وا (عومه‌ر) به (موتهمیم) ی کوری (نوه‌پیره) ی ده‌گوت، نه‌ی (موتهمیم)، سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌هسته، حه‌زم ده‌کرد شاعیر بومایه و به‌سه‌ر (زه‌ید) ی برام دا هه‌لبگوتایه، سویند به‌خوا هه‌ر نزه‌بایه‌ک له (نه‌جد) هوه‌هه‌لبکا بۆن و به‌رامی (زید) م بۆ دپنن. نه‌ی (موتهمیم) (زه‌ید) به‌ر له‌من موسلمان بو‌ه و کۆچی کرده‌و شه‌هید بو‌ه. دوا‌ی نه‌وه‌هسته‌ی ده‌کرد به‌گریان.

تیره‌ی (بنول نه‌حه‌مه‌ر) له (نه‌نده‌لوس) دو‌جاری کاره‌سات بون، (نیبن عه‌بدون) ی شاعیر هاته‌لایان و به‌شیر دانه‌واپی کردن؛

﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَىٰهَا سَاقِلَهَا ... كَهْ فِهْرْمَانِي نَيْمَهْ گه‌یشت، نه‌و جی‌مان سه‌ره‌و نخون کرد. ﴿۸۲﴾ هود﴾ .

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنْزِلَتْهُ مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَدِرُوا عَلَىٰهَا أُنْزِلْنَا لِيلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ ... هه‌لبه‌ت ژبانی نه‌و دنیا‌یه هه‌روه‌گو نه‌و ناوه‌واپه، که‌له‌حه‌وا ده‌بارینین و ږوه‌کی جو‌راو جو‌ری نه‌م سه‌ر زه‌مین‌ه‌ی پی‌ده‌ږو، نه‌و شتانه‌ی که‌مرؤف و نا‌ژهل ده‌یخون. تا نه‌و کاته‌ی زه‌مین ږه‌نگاو‌ږه‌نگ ده‌بی‌ت و خو‌جوان ده‌کاو خه‌لکی زه‌وی لایان واپه له‌هسته‌لاتی وان داپه‌هه‌تا کاتی فِهْرْمَانِي نَيْمَه‌ی دپته‌سه‌ر -جا به‌شه‌و یان له‌ږو‌زی‌دا- ناوا وه‌کو دره‌و‌گراوی لی‌ده‌که‌پن^{۷۸۰}، هه‌روه‌ک دو‌پنن هه‌ر نه‌بو بی! ﴿۸۴﴾ یوس﴾ .

بەرۆبومی گەییوی ڕەزانوینی

﴿... رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ...﴾ خودا لییان ڕازی بوو و ئەوانیش لە خوا ڕازی بونە.

﴿المائدة ١١٩﴾

ڕەزا نوینی چەند بەرۆبومیکی زۆری بەرفرەری باوەردارانەیی لێ ھەراھەم دای، بە سەیی ئەودا ھاتە کەسی ڕەزا نوین بەرزترین پلە و دەست دێنێ، لەناو دانیایی داپۆدەچێ، بیروباوەری پتەو دەبێ، لە ھەلس و کەوت و کردار و گوشتاریدا راستگۆ دەبێ. ئەوسا تەواو بەندایەتی بەندە لەو ھەداپە ڕیبار و ھەمانێک کە پێی ناخۆشە بەسەری بێ.

ئەگەر بێ و تەنیا ئەوێ پێی خۆشە بۆی بێتە دی ئەوا ئاماری ئەو پەپری دورکەوتنەو ھەپە لە بەندایەتی پەرۆردگاری، ئەوانەش بەدەست نایەنێ کە نیشانەیی تەواوی بەندایەتین - وەکو ئارامگری و، پشت بە خوا بەستن، لالانەو ھەو ڕەزا نواندن، خۆ بەگەم زانی و خۆ بە پێویست زانی و ملکەج کردن، جگە لەوانەش - مەگەر ئەوێ ھەزی پێ ناگەیی ھەدەر بۆت ڕیباریدا، جا پلە و ھاپە لەو ھەزاو ھەدەرە کە لەگەڵ ھەست و وێستدا تێکدەگیرێ و ئازاری پێ دەگەپەنێ.

جا بەندە بۆی نیە دەست لە ھەزاو ھەدەری خوا بدا، ئەوێ دلی بگری پێی ھایل بێ و، ئەوێ ھەزیشی پێ نەکا نا ھایل بێ، بێگومان مەرۆھ بۆی نالوێ^{٧٨١} بۆ خۆی چەپکە گوێ لێ^{٧٨٢} بدا، بەلگە ھەلێژاردن ھەر بۆ خواپە، ھەر ئەو زاناترو دادو ھەرتەر، ھاپەدارو بەرزترە، چونک زانیە بە پەنھان و، بە نەینیان ئاشناپە، لە پاشەپۆژ ناگادارەو دەورەیی بە ھەموو شتێ داوہ.

٧٨١) ناگوونجی.

٧٨٢) ھەلێژری.

قايلى به قايلى :^{۷۸۲}

با بەندە دۇنيا بىي كە قايلى بونى به پەرورەدگارى بەرزو بىي ھاوتاي لە ھەموبوار پىكدە، دەمبىتە ھۆي ئەوھى پەرورەدگار يىشى لى قايلى بىي، جا ئەگەر بەندە به بەشە پۆزىيىكى كەم لە خوا قايلى بىي، خوای گەورەش به كەردەوھىيەكى كەم لەوھى قايلى دەبىي، ئەگەر لە ھەموو ھالەت يىكيشدا لە خوا قايلى بىي، بارى خۆي راست كەردەوھى، ھەست دەكا لە كاتى رازى كەردنى خواو خۆ به كەم زانى لە ئاستيدا به زوتەرين كات خوا لىي رازى دەبىي. بۆيە سەرھەنجى دىلپاك و نىياز پاكەن بەدە لەگەل ئەوھى كەردەوھىيان كەم بو، بەلام چۆن خوا لە ھەول و كۆششيان قايلى بو لەبەر ئەوھى ئەوان لە خوا قايلى بون و خواش لەوان قايلى بو، بەپىچەوانەى دوروان خوا كەم و زۆرى لەوان قەبول نەكەرد، چونكى ئەوان بە دابەزىنى نايەتى خوا پوگرز بون و رازى كەردنى ئەويان پەچاوە نەكەرد، خوای گەورەش كەردەوھى ئەوانى به بادا كەرد.

ئەوھى بىيزارى دەربىرى نازەزايى و دەست ھىنا :

نا قايلى دەروازەى خەم و پەژارەو دىلپەستىيە، دابەر دابەر بونى دل و شىوان و شپەرزە بونى ھەست و نەستە، گومان بىردنە به خوا به شىوازىك شىاوى ئەو نىيە. پەزنامەندى لەوانە ھەموى پەزگارت دەكاو، بەر لە بەھەشتى دوا پۆز دەركاى بەھەشتى دنىات لە پودا والا دەكا، بىگومان دلارامى به دژە كارى قەدەرو سەرپىچى بىريارى خوا نايىتە ئارا، بەلكە به مل كەچى و خۇدانە دەست و قايلى بەرجەستە دەبىي، چونكو ھەلسو پەنەرى كارو فەرمان خوايەكى كاراشنايە لە بىريارو چارەنوسيدا تۆمەتبار ناكەرى، ئىستاش لەگەلدا بىي بىرى بەسەر ھاتى (ئىبن راوندى) پىسپۆرو زاناي بىي باومەر دەكەمەوھى، بۆ خۆي كەس يىكى نەدار بو، بىنى كەس يىكى نەزان و كەو دەمن^{۷۸۴} لەناو كۆشك و تەلارو مال و سامانىيىكى بەرفەرەدا بەسەر دەبا، پرى لە

(۷۸۲) رازى بون به رازى بون.

(۷۸۴) بىر كۆل.

ئاسمان کردو گوتی: من فهيله سوفی جیهانم و به نه داری به سه رده بهم، که چی نه و نه زان و که و دهنه به دهو له مهندي ده گوز مړینې، نا نه و به شدانانه دادو ه رانه نیه. خوای گه و ره ته نیا خه شم و قین و قور به سه ری و دهر دسه ری به سه ردا هه لړ ژاند ﴿... وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ آخَرٌ وَهُمْ لَا يُصْرُونَ ... بئ گومانه سوکایه تی نازاری نه و لاش زوړ تره و که سیش ده هانایان نایه. ﴿١٦﴾ فصلت﴾.

سودو قازا نجی قایل بون:

رېزانویني هیمن و هه داری ده سته بهر دهکا، له کاتی کار نالوژی و تیکچېژان و ٧٨٥ په یدابونی گومان و دل له دلان ٧٨٦، دل ساردو فینک دهکا، جا نه و دل به واده و به لینی خوا و پیغه مبه ری خوا ﷺ متمانه دهکا و داده سپې، به زمانی حالیش ده لی: ﴿هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ، وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ... نهمه هه نه و هیه که خودا و پیغه مبه ره گه ی به لینیان به نیمه داوه و هه به لینی خودا و پیغه مبه ری بیده، راست دهر ده چی و ئیر بر و او هه سستی فه رمان بردنیان پتر گه شه ی کرد. ﴿٢٢﴾ الأحزاب﴾.

نا په زاییش دلاو دلی و، نیگه رانی و جه رگاوسی، په شیوی و دلنه خوشی و دابېر دابری ٧٨٧ دروست دهکا، دلیکی پقاوی و کیناوی و نیگه ران و سه رکه ش و یاخی لی دهر ده چی، به زمانی حالیش ده لی: ﴿... مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ... نه و به لینه ی خودا و پیغه مبه ر دهیاندا هه بؤ فریوی نیمه بو. ﴿١٢﴾ الأحزاب﴾.

خاوه نی نه و دلانه نه گهر به رزه و هندیان له شتیکدا هه بی ملکچه چانه به ره و روی ده چن، نه گه ریش داوای مافیکیان لیکرا خو دمویرن، نه گهر نازو گوزیک روی

٧٨٥) لیک عاسی بون.

٧٨٦) دو دلی.

٧٨٧) پارچه پارچه یی.

تەكردن پېي خوشحالت، نەگەر بە دەردو بە لایەكیش تاهى کرانهو، پویان بۆ ئەو لا
 ومردەگیر، دنیاو دواپۆز دەدۆرینن ﴿... ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ... دو سەرە زەرەر
 نەمەیه. ﴿۱۱﴾ الحج﴾.

هەر وەکو پەزانوینى دلارامى بەسەر بەندەدا دەبارینى گە لەو بەشتى پى نابری،
 جا هەر گاتى ئەو هیمنیه بەسەریدا هاتە خواری بارو گوزمرانى دەگونجیو، هەستو
 نەستیدا دەگەسى، بە پى زۆرى و گەمى ناھایل بونیشى لەو بەهرەیه بە دور دەبی،
 ئەگەریش ئەو نارامیه لەسەرى پرەوتەو، سەرەوتن و هەدادایى ^{۷۸}، حەسانەو
 خوشگوزمرانى لەسەر دەگیریتەو. ئەوسا گەورەترین خەلاتى خوا گە پێشکەشى
 بەندەى خۆى دەگا، دابەزاندنى دلارامیه بەسەریدا. گەورەترین ھۆکاری دلارامیش،
 ھایل بونە بە خوا لە ھەمو بواریکدا.

لەگەڵ پەرورەگارت دا بەربەرەکانى مەگە :

پەزانوینى، بەندە لە چنگى نەیارىتى ئەو پەرورەدگارە پزگار دەگا، گە لە ھەمو
 یاساو بپاریكى بى ھاوتایە.

بى گومان پىزارى بەندە لە شتىك گە پى ناھایلە ماپەى بەربەرەکانى کردنە
 لەگەڵ خوادا، بنچینەى دوژمن گارى شەپتانیش لەگەڵ پەرورەگارى دا، ناھایلى بونە
 بە بپارو یاساو پتسای نایینى و گەردونى.

بى باوەرى و لاملى ھەر بەوئەندە دیتە دى لاسارى و سەرپىچى گارى بکرى،
 چونكى ئەو گەسە دەپەوئ ئەو گەورەپى و بالا دەستى دەست بەسەردا بگرى، گە
 تاپەتە بە خوا، ناشیەوئ مى بۆ پەلەى گەورەپى و دەسلالتى خوا گەچ بگا، ئەو
 دەپەوئ بەرامبەر فەرمانى خوا لاسارى بنوینىو، سنورە یاساخ گراوەگان ببەزینى،
 لە ئاستى بپارو دانانى پوی گرژەو، مل گەچى ھەدەر نیە.

برپارايىكى تىپەريو فەرمانىكى دادوورانە :

برپارى خوا سەبارت بە بەندەى خۇى جىبەجى بوەو، ئەو ياسايەى بەسەرىشىدا جىبەجى كىردو دادوورانەى، ھەروەكو لە فەرمودەدا ھاتو، ((ماضى نىيى حەمەك عدەل نىيى قىيامول... ئەو برپارەى لەسەرە مەنت داو تىپەريو، فەرمانى تۆ لەسەرە مەنت دادوورانەى)). ھەر كەسكىش بە دادوورى ھايەل نەبى، لە پىزى زالىم سەمەكارانە. خۇاى گەورەش دادوورتىنى دادوورانەو، لەسەرە خۇى ياساخ كىردو سەمە بگا، لە ئاھار بەندەگانىشىدا سەمەكار نى، ئەو خوايە - پاك و پىرۆزى بۆ ئەو- بە دورە لەوەى دەرھەق بە بەندەگانى سەمەكار بى، بەلام خەلگان خۇيان بەرامبەر خۇيان سەمەكارن. كە دەفەرموى: ((عدەل نىيى قىيامول... قەدەرى دەرپارەى گوناھو شوپنەوارى گوناھو سزادانىشى لەسەر گوناھ دەگىرتەو، چونكى ھەردوگان بە پىي قەزاو قەدەرى خۇاى بەرزو بى ھاوتايە، ئەو پىش لە ھەمو دادوورنىك دادوورتە لەمەر ئەو برپارەى لەسەر گوناھو، سزادانىشى لەسەر گوناھ دەيدا.

خۇاى بى ھاوتا لەبەر چەند رازو نەيىنەك برپارى لەسەر گوناھى بەندە دات كە ھەر خۇى پىي ئاشنايە، جارى وايە ئەوئەندە بەرزوئەندى گەورەى تىدايە كە ھەر خۇى پىي زاناو دانايە.

لە ئاقايلى ھىچ داھاتىك بەدەست نايە :

نارەزايى: يا ئەوئا لە پىناوى بە دەست نەكەوتنى شتىكى خوازراو و خۇشەويستە يا لەبەر دوچار بونى بە شتىكى ناخۇش و نەخوازراو.

جا ئەگەر بەندە دۇنيا بو ھەرچى بە سەرى نى نايى، ئەوەى بەسەرىشى بى ناتوانى لەبەرى لادا، ئەو كاتە ھىچ قازانچىك لە نارەزايى و دەست ناپىنى تەنيا بەرھەمو قازانچى لە دەست دەداو، زەرپو زىيانىش بۆ خۇى دەستەبەر دەگا.

لە ھەرمودەشدا ھاتو: ((جف القلم بما انت لاق يا ابا هريرة، فقد فرغ من القضاء، وانتهى من القدر، وكتبت المقادير، ورفعت الاقلام، وجفت الصحف... ئەى (ئەبا ھورەيرە) نوسىنى قەلەم دەربارەى ئەوەى بەسەرە تۆ دادى وشك بۆتەو، تازە برپارى خوا دراو، قەدەرى خوا براو، ووتەو، ئەندازەكان نوسراون، قەلەم ھەلگىراوتەو، لاپەرەش وشك بۆتەو".

بى بەلايى لە ڕەزانوینى دايە :

ڕەزامەندى دەرگای ناسودەيى لە ڕوى بەندە دەکاتەو، دلى لە ڕقو کینە و ناپاکى پاك دەکاتەو، ھىچ کەسێکیش لە سزای خوا ڕزگارى نابى مەگەر ئەو کەسەى بە دلى پاكەو بەرەو خوا بچى، ئەو دلى لە شىوان و گومان و ھاوبەش پەيداکردن بەدور، لە ڤىل و تەلەكەى شەيتان و سەربازەکانى، لە ڕيسوا کردن و ئەو ڕۆبە سبەى پىکردن و^{٧٨٩}، لە ترساندن و وادەو بەلین پیدانى بپوێ دەبى، ئا ئەو دلیە تەنیا جیگای خواى تیدا دمبیتەو:

﴿... قُلْ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ... بَيِّزْهُ: ھەر خودا ناردوێ. تۆ ئیتر وازیان

لەبێنە با بە گالتەکردنەو خۆ خەریک کەن. ﴿١١﴾ الأنعام.﴾

بە ھەمان شیوە ناگونجى دل ساخ و بى وەى بى ھاوکات لەگەل ئەوەى نا ڤايل بى، ھەرکاتیکیش بەندە لەمەر ڕەزامەندى پتەوتر بى پتر لە بەلا بە دور دەبى. ئەوسا بیسى و چەپەلى و ناپاکى: لەگەل نارەزایى بەیەکەو بەندن. دلیاکى و راست گۆیى و دلسۆزى: لەگەل ڕەزامەندى بەیەکەو بەستراونەتەو.

ھەرودھا بەدى و چاوتیبری بەروبووى نارەزایین.

بە دوربونی دلێش لە چاوتیبری: داھاتی ڕەزامەندین ئینجا ڕەزامەندى درەختیکى پاكەو، بە ئاوى پالۆتەيى و نیەت پاکى لە باخى یەکتا پەرسیدا ئا و دراو، قەدى

دره خته که باومړه و، لقه کانیشی بریتین له کرده ی چا که، بهری نه و دره خته ش بهرینکی پی گه ییو شیرینه.

له فرموده دا هاتوه: ((ذاق طعم الايمان من رضي بالله ربا، وبالإسلام ديناً، وبمحمد نبياً...)) نه و که سهی خوی به په رومردگارو، ئیسلام به ئاین و، (موحه ممد) ی به پیغه مبهری قه بوله تام و چپړی باومړی چه ژتوه)).

له فرموده یه کی تریشدا هاتوه: ((ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الايمان.... سن خه سلته هه ن هر که سئ تپیدا بیته دی شیرنایه تی باومړیان پی ده چپړی)).

ناقابلی د هروازې گومان و دودلیه:

نارمزی دمرگای گومان و دودلی له خاوه نه که ی ده کاته وه گومان بهرامبه ر به خوا، به قه زاوله دهری خوا، بهرامبه ر ده سه لات و کار له جیبی و زانستی خوا، که م وایه مه ردمی ناقابل دور بی له وه ی گومانی نه چینه دلی و به ناو ناخیدا نه چینه خوار، با هر چه نده دمرکی پی نه کا، به س نه گهر بی و به ته وای دل و ناخی بپشکنی، هه ست ده کا یه قین و دلنیایی له که داره، جا بی گومان په زامه ندی و دلنیایی دو هاوړپی به یه که وه ده سته برانه، دو دلی و نارمزیایش به یه که وه به سترانه، هر نه و واتایه ش له و فرموده یه ده فامرپته وه که (تیرموزی) ده یگپړته وه: ((ان استطعت ان تعمل بالرضا مع اليقين، فان لم تستطع، فان في الصبر على ما تكره النفس خيرا كثيرا...)) نه گهر توانیت به په زامه نوینی هاوکات له گه ل دلنیایی کار بکه ی نه و بیکه. نه گهریش نه ت توانی، نه و بی گومان نارامگرتن له سهر نه وه ی دهرن پی ناخو شه، چا که یه کی زوری تپدایه.

نه و سا نه وانه ی ناقابل و بی زارن له ناخه وه قین له دن، نه گهر به دهمیشیان دهرنه برن له دل وه توره و ترشن، گله یی و گازانده و پرسیار گه لیکیان له دلدا گه لاله ده بی، نه وه ی لی ده فامرپته وه: نه و به بؤ؟ نه ی نه مه یان چو ن ده بی؟ نه و میان بوچی هاته دی؟

رەزانوینى دارايى و ئاسودەيى يە :

ھەر كەسى پەر بە دل بە قەدەرى خوا قایل بى، خواى گەورە سىنەى لیوان لیوى ^{۷۹۰}
دەولەمەندى و بى رەزایى و ^{۷۹۱} ھیورەمى ^{۷۹۲} دەگا، دلشى بۇ خوشەویستی و گەرەنەو
لاى خۇى و پشت بى بەستنى پەك لا دەگاتەو.

ھەر كەسىگىش لەو بەشەى رەزانوینى بى بەش بى دللى بە پېچەوانەى ئەمانە پەر
دەبى، لەو شتەى بەختەوهرى و سەرھرازی وى تىداپە بە دور دەبى.

سا ^{۷۹۳} قایللى دل بۇ خواپەك لادەگاتەو، ناھایلیش دل لە خوا بە تال دەگا، مرؤفى
چارپس و پھاوى ھىچ ئۆقرە ناگرى و شېرزەو چەپرەك و شلەزاو، لاى واپە لە برسان
دەمرى و بەشى كەمى بى پراو، وا دەزانى بەھرەو خەلاتى كە من، و دەردو بەلاشى
زۆرن، وا ھەست دەگا شىاوى لەو زىاترەو، شكۆدار و پایەدارترە، بەلام بە بۇچونى
ئەو - خوا بە سوك و چروكى زانیو و بەشپراو و بەرە بەلاى كرددە، زەبون و كەشەنگى
كرددە ^{۷۹۴}، ئەوسا چۆن ئاسودەو ھەساو دەبى، چۆن بەبى دەردەسەرى دەزى؟

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ، فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ... ﴾
چونكە ئەوان وە شوین شتىكى وا كەوتون كە خودای تورە كرددەو بە رەزای ئەو
پازى نەبون، ئەوسا ئەویش كاریانى لی پوچ كرددون. ﴿ ۲۸ ﴾ محمد .

۷۹۰ پراوپرى.

۷۹۱ بى قایللى.

۷۹۲ ھىمنى.

۷۹۳ جا / ئىنجا.

۷۹۴ بارگرانى كرددە.

سوپاسگوزاری بهرهمی رهزانوینیه :

رهزانوینی نهو ستایشه بهرهم دینئ که نهوپهړی پلهی باومرداریه، بهلکه ناومړوکی باومړد. له راستیدا بهرترین پلهو نامانج سوپاس گوزاری پهرودرینه^{۷۹۵}، نهو کهسهی له بههره پئ بهخشاوهکانی خواو بریارو فرهمانی قایل نهبی، له دهست کردو سازاندن و، گرتنهوهو بهخشینی رازی نهبی، سوپاسی خواش ناکا، جا نهو کهسهی سوپاس بژیړه له ههموخلک ناسودهو خوشحال تره.

بی باوهړی بهرهمی ناقایلیه :

ناقایلی پچهوانهی سوپاسگوزاری لی فراههم دئ، نهویشیان سهرپیچی بههرهکانه، جاری وایه سهرپیچی بههره نوینیشی^{۷۹۶} لی وهدی دئ. جا نهگهر بهنده له ههمو بواریکدا له پهرومړندهی قایل بی، به پیویستی دهمانئ سوپاسکاری بی، نهوسا له ریژی سوپاسکاران و رهزانوینان دهمیږدری. نهگهر رهمانهنیشی لهدهست چی له دهستهی ناقایلان حسیب دهکری و ریپازی بی باوهړانیشی گرتوتههر.

ستهو سهرپیچیش، که له بیروباومړهکاندا رودهدا کهلین و که لهبهر دهکهویتته نیو نایینهکانهوه سهارمت بهوهیه بهندهو دروستکراوهکان دمیانهوی خویان به خوا لههلهم دهن، بهلکه پیشنیاری لهسهر خوا دهکهن و، وا دهخوازن له ناستی سنوری خویان خویان بهر بهره لاکهن: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ... نهي گهلی خاوهن باومړان! نهچن وهپیش خواو پیغه مېبه ره کهی کهون.﴾ (الحجرات ۱)

(۷۹۵) پهرومردگار.

(۷۹۶) مېبهست له بههرمنوین: خوايه.

ناقایلی داوو تەلەشی شەیتانەو

شەیتان لە کاتی ناپرمزایی و ئارمەزو ھەلسان بەسەر مرۆفدا زال دەبی و پێی دەووستی و، لە وێندەری راوی دەکا، بە تایبەتیش ئەگەر ناپرمزایی لەدەدا بەسە، ئەو ھەلە وتە وای بەسەر دەم دادی کردەوی وادەنوێنی ویست و نیازی وا لەناو دایدا دادەن، کە خوا پێی ناقایلە و رقی لێیە، بۆیە پێغەمبەری خوا ﷺ لە کاتی مردنی ئیبراھیمی کوپی دمفەرموی: ((يَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَتَدْمَعُ الْعَيْنُ، وَلَا يَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا... دَلَّ خَفَافَتَ بَارِعُو، چاویش ئەسەری دەپێژی، ئەووی پەروردگاریشمان پێی قایلە ھەر ئەو دەتێن)).

ھەند جەرە مردنی جگەرگۆشە لەو روداوانەییە وا لە بەندە دەکا ناپرمزایی لە قەدەر بنوێنی، کەچی پێغەمبەری خوا ﷺ ھەواڵ دەدا لەم جۆرە بارودۆخەدا کە زۆریە خەلکان ناقایلی دەنوێنن، ئەووی خوا پێی ناخۆشە دە کەن و دە لێن - تەنیا ئەو دەلی کە خودای بەرزو بی ھاوتا پێی قایلە.

ئەگەر بی و بەندە لە کاتی رودانی ئەووی دلی دەوروزێنی^{۷۹۷} سی شتان سەرنج بدە، خۆی گەرە سەبوری ئەدا.

یەكەمیان: بەو ناگادار بی، کە ئەو خۆیە برپاری لەسەر داو - شکۆمەندی و پایە بێندی بۆ ئەو - کاراشنایە و دەزانی چی بۆ بەندە باشە و لە بەرژەوێندی وی دایە.

دووەمیان: چاوی لە پاداشت و خەلاتی بی وێنە و زۆری خوا بی، ھەر وەکو خوا بەلێنی بەو کەسە داو لە بەندەکانی دوچاری کارەساتی دەبی و ئارامی لەسەر دەگری.

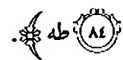
سێھەمیان: وادانی برپار و ھەرمان ئی خۆیە و، ملکەچی و سەردانەواندیش ئی بەندەییە: ﴿أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ...﴾ ئا خو ئەوان بەزەیی پەروردەندی تو

دابەش دەکەن. ﴿٣٢﴾ الزخرف ﴿٣٢﴾

رهمزانوینی ههواو ههوهس دهرموینی:

رهمزانهندی ههوهس بازی لهناو دلدا دهمزانینی، جا ئه وه گهسهی رهمزا نوینه ههواو ههوهسی وههواوی ویستی خوا دینی، ئهوهی خوا پیی خوشه و پیی قایله بهو شیوه ههلی دهمزانی، ئهوسا ههواو ئارمزو لهگهل رهمزانهندی ههرگیزاو ههرگیز له ناو دلدا بهیهگهوه جییان نابیتهوه، جا ئهگهر دل لهویان و له میانی بهش ههبی، کامهیان زاله سهرگهوتن بو ئه وه دهبی.

﴿... وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى ...﴾ پهلهم بو زو بگهم به تو، ههتاوهکو لیم بازی بی.

تیرامانیك

((تعرف الى الله في الرخاء، يعرفك في الشدة...)) له هیمنا پیدا خوا بناسه، له تهنگانه دا دهتناسی)).

(تعرف) پیتی (را) به توندی بخوینهوه (الی الله) خووت له خوا نزیک کهیتهوهو خوشت بو، ئهوهشیان بهوه دهبی گوپراهلی بکهی، لهسهردا رزانی بههره و خهلاتی سوپاسی کهی، له ژیر تالایی بریارو قهدهری خوا دان بهخووت دابگری، بهر له هاتنه خوارهوی دهمرو بهلا به دلیکی پاک و پالاوتهوه روی تی بکهی.

(في الرخاء) له ههبووی و نازو گوژو خوشگوزمرانیدا له ههبوونی تهمهنی دریزو لهش ساخی دا، دهست بکه به خوا بهرستی و مال بهخشین له پیناویدا، ههتاوهکو بهو رهوشته لهلایهن خواوه ناوت دههینری و دهناسری.

(يعرفك في الشدة) ئهوهشیان بهوه دهبی خوا له تهنگانه دهمرتدههینری، له ههمو ناخوشیهک دهرگای خیرت لی دهکاتهوهو، ههمو پهزاریهکت لهسهر لائهبا، ئینجا ناساندنی تو بهو بههرانه دیته دی.

پېۋىستە لە نىۋانى بەندەو پەرورمىنىدا ئاشنايەكى تايبەت ھەيى لەناو دلى بەندەدا، بە شىۋەيەكى وا ھەست بكا لە كاتى نزاو سكاآدا لىيى نزيكە، ئەوسا لە تەنيايىدا دلى پى بىسروى، لە نزاو پارانەو ھەو يادو گوى رايەلدا شىرنايەتى بچىزى، بەندە ھەم لە دنياداو ھەم لەناو گۆرو ھەم لە رۆزى سەلادا بەربەستو لە مېھرى زۆرى لە رېدا، جا ئەگەر لە نىۋانى بەندەو پەرورمىنگارى دا ناسىنىكى تايبەت ھەيى، ئەوھندەى بەسە لە ھاناي بى.

چاوپۇشى لە ھەلەى دۇستان

﴿ خُذِ الْعَمَلْ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ ... چاوپۇشەو فەرمان بە كارى چاك بدەو لەو نەزانا نە واز بىنە. ﴿۱۳۹﴾ الأعراف ﴿﴾.

ناكرى سەبارەت بە نابەدلى رەشتىك يادو پىشت لە خۇشەويستان بكرى لە كاتىكا ھەمو رەشتو ھەئس و كەوتى تەرت بە دل بى، لەبەرئەو ھى شتى كەم چاوپۇشى لىدەكرى، تەواویش ھەر بۇ خوايە، (كىندى) يىش دەلى: تۆ چۆن يەك رەشت لە ھاوئەكەت دەوى، كەچى خاومنى چوار سەرۋىشتە.

لەگەل ئەوھىدا كە دەرونى مەرف تايبەتە بە خۇى، لەژىر دەستى خۇى دايەو بە ويستو ئارەزوى خۇى ھەلى دەسورنى، ئەو جارەش ناتوانى لە ھەر جى بىھوى جەلەوى بگرى، لە ھەر شتى كە پىيى خۇشە وەلامى نادا تەو ھەو گوى رايەلى نابى، جا چ جاى دەرونى خەلكانى تر؟!

﴿ ... كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْكُمْ ... ﴾ ئىوھش بەرى ھەروا بون و باوھىتان بە خوا نەبو، خۇدا ئىوھى بە بەزەيى خۇى خويندەو. ﴿۱۴۰﴾ النساء ﴿﴾.

﴿ ... فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى ﴾ ... ھىچ پاكەنى خۇتان مەكەن، بۇ خۇى باشتەتان دەناسى كە كى لە خۇدا ترساو. ﴿۳۲﴾ النجم ﴿﴾.

ئەۋەندە شت بەسە كە زۆربەى ھەئس وگەوتى براپەگەت بەدلە، بىگومان
(ئەبۇدەرپادا) یش - خۋاى لى پازى بىت - دەئى: گلەيى و گازاندەى ھاۋەل باشترە
لەۋەى ھاۋەلت نەبى، كى ھەيە بىى بە ھاۋەلى تۆ ھىچ كەم و كوپىشى نەبى؟
ھەندىكىش لە كاراشنايان دەئىن: خواستى بى كەم و كوپى، لە بى وىزدانىە.
ھەندىكى تىرشىيان دەئىن: ئىمە لە خۇمان قايل نىن، جا چۆن لە غەيرە خۇمان
قايل دەبىن!!

رەۋان بىژانیش ھەيانە دەئى: بە ساي ھەلەيەكى كەم و تاۋانىكى چوك دەست
بەردارى كەسى مەبە، لە كاتىكا بە ھەئس وگەوت و خوۋرەۋشتى قايل و ستايشى
لەسەر دەكەى، چاكە و پىزى دەخوينىەۋەو، پۇشن فكىرى ۋەدى دەكەى، كەچى ئەو
ھەلەى بە زۆر جۋامىرى و پياۋەتى داپۇشراۋەو، ئەۋەندە ھۆكارىشى لەبەردەستىن
تاۋانى پى بسىرتەۋە، بىگومان تۆ تا لە دنيا ھەى كەسىكى وات دەست ناكەۋى
فرىشتە ناسابى ھىچ تاۋانىكى لى پونەدا، دۋاى ئەمەش پەند لە ناخ و دەرونى خۆت
ۋەرگەر، بە وىست و ئارەزۋى خۆت ھەئناسورپى، چۆن دەتەۋى ئاۋا ناپىتە بەرچاۋت،
بى گومان ئەگەر بەخۆتدا بچىەۋەو پەند لە خودى خۆت ۋەرگىرى، ئەۋەى بە دۋايدا
دەگەرپى خەمى لەسەر ھەئناگىرى، لە ئاستى ئەو كەسەى ھەلەيەكى لى پونەدا
نەرم و نيانى دەنوئى.

ئەو ۋتەيە ئەو قسەيەمان ھەئناۋەشنىن كە پىۋىستە ھاۋرپىيەگەت ھەئسەنگىنى و
چۋار رەۋشتى لى ۋەدى كەى، چۈنكى ئەۋەى ناشى لىى بىتە دى چاۋپۇشى
لى دەگىرى، ئەۋەش ۋا ناگەيەننى پەستى و خەفەت دات بگىرى، كە ماۋمىەكى پىدەچى
ھەتا ئەو خۋەى لى ۋەدى دەكەى، يا بە ھۆى ساتمەيەك گومانىت لە ئاستىدا
خراپكەى، تا ئەو كاتەى بە تەۋاۋى گۆرۈنى لى بەدى ناكىرى ۋ دلىانىت خۆ بخاتە
بەرگىكى ترەۋە، با ئەو ماۋەيەت تايبەت بى بە خودى خۆت و ھەسانەۋەى ھەست و
نەست، بى گومان مرقۇ لەگەل ئەو دەرونىەى لە ھەمو دەرونىك پىر تايبەتە بە
خۆى ھەمو ساتىك بە يەك شىۋە مامەلەى لەگەلدا ناكات و، ئەۋەش ۋا ناگەيەننى لە
دەستى بىزارەو، لەگەلدا دوژمن كارە. ۋتەيەكى نەستەق و پىر واتاش ھەيە تيايدا
گوتراۋە:

با گومانىت لە ئاستى دۆستو پاومرىكىدا تىكت نەدا كە بە ساي دۇنيا بونىت لە ئاستىدا چاك و گونجاوى. (جەعفەر)ى كورپى (موحه مەد) بە كورپەكەى دەلى: رۆلەكەم، ئەو دۆستو ياومرمت كە سى جار لىت تورپە بوەو، تەنیا قسەى راستىشى دەربارەى تۆ وتو، بىكە بە دۆستى تايپەتى خۆت.

(حەسەن)ى كورپى (وھەب)ىش دەلى: يەكئ لە مافى خۆشەووستى ئەوھەىە لە ھەمبەر برايانىت لىبوردە بىو، ئەگەر كەم و كورپەكەيان ھەبو چاوى لى بنوقىتى.

دەگىرپەنەو كە (عەلى) - خوا لىي رازى بى - دەربارەى ئەو ئايەتە: ﴿... فَأَصْفَحَ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ...﴾ دەلى: مەبەست ئەوھەىە: بى گەھى و گازاندە (لە براپەكەت) قايىل بى. ﴿الحجر ۸۵﴾

﴿... وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ...﴾ ئەگەر چاكەو بەزەىى خوداو لەسەر نەبا، ھىچ كەسىكتان ھەرگىز پاك نەدەبونەو. ﴿النور ۶۱﴾

﴿... فَلَا تَرْكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى ...﴾ ھىچ پاكەنى خۆتان مەكەن، بۆ خۆى باشتەتان دەناسى، كە كئ لە خودا ترساو. ﴿النجم ۳۲﴾

بە ھەل زانىنى كات بە تالى و تەندروستى لە پىناوى خوا پەرستى

پىويستە لەش ساخى و كات بەتالىت بە فىرۆ نەدەى، لە گوپراپەلى پەرورەدگارت كەمتەرخەمى نەكەى، متمانەى تەواو بە كەردەوئى راپەردوت نەكەى، با ھەول و گەپت دەستكەوتى لەش ساخىت بى، كەردو كۆشت ھەلى كات بە تالىت بى، ھەمو كات و ساتىكت بۆ ناپەخسى، ئەوھى فرىاى نەكەوى لە دەستت دەردەچى، بەسەبردنى كات بە بەتالى سەر لى تىكچون يا پەشىمانى لە دوايە، تەنبايش دەرمەنجامەكەى لادانە يا ئاخو ئۆف ھەلگىشانە.

(عومەر)ى كورپى (خەتتاب)ىش دەلى: سەرەوتن بۆ پىاوان بى ئاگايى دروست دەكا، بۆ ژنانىش ھەواو ئارمەز پەيدا دەكا.

(بوزر جومهور) یش دەلئ: ئەگەر سەرقالئ شەكەت بئ، بئكاریش سەرچاوەی خراپەییە. هەندئ لە کاراشنايانیش دەلئ: وریا بن لە بەسەربردنی بەتالئ، چونکئ هەست و ژیری تیکدەداو، ئاسانی ئالۆز دەکا.

رەوان بیژانیش هەیانە دەلئ: پۆژی خۆت جگە لە قازانچ و داھاتیك بەسەر مەبە، مال و سامانیشت جگە لە چاکە و پیاوھتیدا خەرج مەکە، چونکئ تەمەن کورتترە لەوەی لە شتی بئھودە بەپئ بکریو، سامانیشت کەمترە لەوەی لە خراپەدا بە هەدەر بدرئ، کەسی ژیریار و ھۆشمەندیشت بەپزترە لەوەی پۆزگارەکانی لە پیناوی شتیکا بەسەر ببا سودو کەلکی لئ پەچاو نەگریو، سامان و دارایی لە شتیکا بە هەدەر چئ، پاداشت و خەلاتی لەسەر وەرنەگری.

پاروتر لە وتەبە ئەو پەیفەییە کە پیغەمبەر عیسا - درودو سلاو لەسەر ئەوو پیغەمبەری ئیمە بیت- دەری دەپری: چاکە لە سئ شتدا خوئ دەنویئ: لە ژیریئو، تیئفکریو، بئ دەنگیدا، جا هەر کەسئ ژیریئو لە یادی خوا بەکارنەھینا بئ ھودە دواو، هەر کەسیکیشت تیئفکرینی بئ پەند وەرگرتن بو دالغەی لئداو، ئەوھش کە بئ دەنگیەکە بۆ بیرکردنەووە نەبو خوئ خاھلانەو.

خوا دۆستی بروادارانە

بەندە ئاتاجی خوایەکە، پیویستی بە پشت گرو یاریدەدەریکە، ئەو خوایەش دەبی خواھنی دەسەلات و ھیز بئ، بالادەست و بئ نیاز بئ، ھەمیشە زیندو توانادار بئ.

ئەوھو خواھندی ئەو رەوشتانەییە، ھەر ئەو خوایەییە بئ ھاوتایە، بئ وینەو تاکو تەنیا، ھەمووبونەوھری لە دەست دایە، پایەدار و شکۆدارە.

ھیچ دروستکراوئ لەم گەردونەدا بەندە ئۆقردی بئ ناگریو، دلئ بئ دانامرکیو، تام و چێژ لە روتیکردنی وەرناگری، مەگەر خوا بئ ھاو دەمو ھاوتا نەبئ، ھەر ئەو پەنای بئ پەنایانە، دالەدەری پەنا بەرانە، فریاد رەسی لیئقەوماوو، پشت و پەنای بئ کەسانە: ﴿... إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ...﴾ لەو کاتەشدا کە ھاناتان

بۆ پەرورەندەتان دەبرد، لە ھاناو ھات. ﴿١﴾ الأنفال ﴿١﴾

﴿... وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ ...﴾ (ئەبۇ دەرەزە) كىيە، پەناي پەنا بەردە
 دوژمنى ئەو پەنا نادى؟ ﴿۸۸﴾ المؤمنون
 ﴿... لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ...﴾ لە خوا بەدەر نە ھىچ دۆستيان گىر
 دەگەوئى و نە تەگەر. ﴿۵۱﴾ الأنعام

ھەرگەسكىش غەيرى خودا بېرستى، با ھەرچەندە لە ژيانيدا خوشى بوئى و دلى
 بىيەو پابەندى و جوړىك تامى لى و مرگى، بەلام ئەو خوشەويستى بۇ خواوئەگە
 ژەھرى ژيانەو، لە تام و جىزى ئەو خوار دىنى خراپترە ژەھراوى كرابى ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا
 آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسَبَّحَنَ اللَّهُ رَبَّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ...﴾ ئەگەر لە ئاسمان و زەویدا جگە
 لە خوا- خوا گەلىكى تر ھەبونا، بى شە ھەردوگيان تىكدەچون. ﴿۲۲﴾ الأنبياء

خوداي پەروردىنى تەخت، زۆر پاكترە لە ھەرچى ئەوان بوئى دەلىن

بى گومان پراوستانى ئاسمان و زەمىن يەو دەبى خواي راستەقىنە بېرستى، ئەگەر
 بى و جگە لە خوا خواپەكى تر ھەبى، ئەوا ھىچ خواپەكى راستەقىنە نابى، چونكى
 خواي راستەقىنە نابى و ئىنە و وىجوى ھەبى، سەبارەت بەو ھى جىھان بە يەك خوا
 ھەبون پراوستانەو، بە پىچەوانەش ھەمو جىھان كاو دەبى، ئەو لە روى خوا بە
 يەك زانىن. ئەوسا شتىكى رۆن و بەلگە نەويستە كە بەندە پىويستى بە خوا و
 پەروردگارنى ھەيە پشت گىر و دۆستى بى، ئەو ھى پىوئەندى بەندە يەكى كۆتە
 ھاتو لە گەل خواپەكى ھەمىشە زىندە، پىوئەندى بى ھىزە لە گەل بەھىزدا،
 پىوئەندى ھەزارە لە گەل بى نيازدا ^{۷۹۸}، ھىچ گومانىشى تىدا نە ھەر كەسنى خودا بە
 پەروردگار و خواي خوى نەزانى، چەند دروستكار وىكى تر لە وىنە و خوشەويست و
 ئارەزوئەكان بە خواي خويدا ئەنى: ﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوْنَهُ ...﴾ تۆ ئەو كەسەت
 دى كە ھەرچى خوى ھەز بكا دەيكاتە پەرستراوى خوى؟ ﴿۴۲﴾ الفرقان

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً... بەدەر لە خوا، ئەوان پەرستراویکی تریان
پەرست. (۸۱) مەریم﴾

لە فەرمودەشدا هاتو: ((یا حصین، کم تعبد؟... ئەی (حەسین) چەند خوا
دەپەرستی؟)) (حەسین) گوتی: حەوت خویان دەپەرستم، شەشیان لەسەر زەویدانە و
یەکیان لە ئاسمانە.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموی: ((فمن لرغبك ولرهبك؟... کامەت بۆ خواست و
نارەزوو لێ ترسان داناو؟))

(حەسین) گوتی: ئەوەیان کە لە ئاسمانە. فەرموی: ((فاترك التي في الارض،
واعبد الذي في السماء... ئەوانە لەسەر زەوین وازیان لێبێنە و، ئەوەیان بپەرستە
کە لە ئاسمانە)).

دانیابە پێویستی بەندە بە خوا، لەو ڕووی بپەرستی و هیچ هاوبەشیکی بۆ بپار
نەدا، بە هیچ شتێک ئەوەندە ئاتاج نیە، بەس ئەوەندە هەیە پێویستی خواپەرستی
لە هەندێک ڕووە بە پێویست بونی لاشە دەچێ بە خواردن و خواردنەو، کەچی لە
زۆر لاوە بەیەک ناچن.

پێکھاتەی سەرگی بەندە بریتی یە لە دڵ و گیان، ئەوانیش تەنیا بەو خوایە
هەر ئەو خوای راستەقینەیه گونجاو لەبار دەبن، لە دنیا دا بە یادی خوا ئارام دەبن،
ئەو دڵ و گیانەیه بە ماندو بون و شەگەتی بەرەو خواوە لە ڕیدا، دەبێ هەر پێشی
بگاتەو، بەوێش دەگونجێ و دەسازێ هەر لە دنیا بەرەو خوا بێتەو.

ئەگەر بێ و بەندە بە جگە لە خوا ئاسودە بێ و چێژ وەرگرێ، هەتا سەری سەر
ناگرێ، بەلکە لە جوړیکەو بە جوړیکی ترو لە کەسیکەو بە کەسیکی تر دەگوێژێ،
لە هەندێک کات و ساتدا لەم شتە تام و چێژ وەردەگرێ و، لە هەندێک بواری تریشدا
هەر ئەو شتە پێی حەساو و ئاسودە بو هیچ دلی بۆ ناچێ و چێژی لێ وەرناگرێ،
بەلکە بە سای ئەو پەيوەندیە لەگەڵیدا هەبوە ئیستا کە لەبەر دەستی دایە
دەبێچێ و ^{۷۹۹} نازاری پێ دەگەیهێنێ.

بەلەم خوا لە ھەموو سات و بوارێکدا، لە ھەموو شوێنێکدا لەگەڵیداو، بەبێ ئەویش کاری ناپوا.

لە فەرمودەشدا ھاتو: ((مَنْ أَرْضَى اللَّهَ بِسَخَطِ النَّاسِ، رَضِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسَ. وَمَنْ أَسْخَطَ اللَّهَ بِرِضَا النَّاسِ، سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَسْخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ ... ھەر کەسێ بە تورەکردنی خەڵک خوا لە خۆی پازیک، خۆی لێ پازی دەبێو، وا دەکا خەڵکیشی لێ پازی بێ. ھەر کەسێکیش بە پازیکردنی خەڵک خوا لە خۆی بپەنجێنێ، خوا لێ ناھایل دەبێو، خەڵکیشی لێ ناھایل دەکا)).

ئێستاش لەگەڵ دابێ داستانی "عەکوکی"ی شاعیر یاد دەکەمەووە کە ستایشی (ئەبو دolf)ی فەرمانرەوا دەکاو دەلێ: ھەر کە دەستت کردەووە بە بەخشش و چاکەبو بەمەبەستی بژێوی و خەلات و پیاوھتی بو.

دوا بەدوای ئەووە خۆی گەورە (خەلیفە) (مەئمون)ی بەسەردا زāl دەکاو بە سای ئەو ھۆنراوێیە ھەر لەسەر جێگای خۆی دەیکوژێ.

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَيِّ بِعَصِ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ... بەم چەشنە برێک لە ناھەقیکاران -لە سۆنگەی ناكاری دەیکەن- دەخەینە ژێر دەسەلاتی برێکی تریان.﴾
(الأنعام ۱۱۳)

چەند ھێمایەك لە رێگای تۆیژەران

بەختەومری و کامەرانی چەند ئاماریکیان^{۸۰۰} ھەیە دەدرەوشێن، چەند ھێمایکیان^{۸۰۱} ھەیە دەدرەخشێن^{۸۰۲}، بۆ پایەداری و شکۆداری خواوەن و ھەلگرانیاں گەواھی دەر^{۸۰۳}، بۆ ئەو کەسە پێیانەووە ناوزەد کراو^{۸۰۴} نیشانە ی سەرکەوتن.

۸۰۰) نیشانە.

۸۰۱) نیشانە.

۸۰۲) دەرئوسکێن.

۸۰۳) شایەدی دەدەن.

۸۰۴) ناسراو/ناوی دەرکردووە.

جا به‌گئی له هیمای ئاسودهیی و به‌ختیاری نه‌وه‌یه: هه‌رکاتی به‌نده له روی زانست و زانیاریدا گه‌شه‌ی کرد، خو به‌که‌مزانی و میهره‌بانیشی گه‌شه ده‌گا، زانست و هه‌کو گه‌وه‌هری بی‌وینه‌یه، چه‌ندی سه‌نگی زیاد بی‌و، پتر به‌هادر بی^{٨٥}، به‌قوڵایی دهریادا ده‌چپته‌ خوارئ، ئه‌وسا به‌نده تیده‌گا، که زانست به‌هرمه‌یه‌کی ریشه‌ داکوتاوو داسپاوه هه‌ر یه‌گئی خوا چه‌ز بکا پئی تافی ده‌کاته‌وه، جا ئه‌گه‌ر به‌ راست و درستی وهریگرت و به‌ جوانی کاری پی کرد، خوا چه‌ند پله‌ی پی به‌رزده‌کاته‌وه: ﴿... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ...﴾ خوا ئه‌وانه‌ی له‌نگۆ باوم‌پیان هیناوه‌و ئه‌و که‌سانه‌ش که له زانیاری به‌شدان، به‌ چه‌ند پله به‌رزتریان ده‌کاته‌وه.

﴿١١﴾ المجادلة

چه‌ندی پتر زانست و زانیاری و ده‌ده‌ست بیئێ، ترس و بیمی له خوا پتر ده‌بی، ده‌ترسێ له‌وه‌ی پی‌یه‌کانی بخلیسکی، زمانی به‌ خراپه‌ بدوئ، دئی به‌لادا وهرگه‌رئ، هه‌روه‌کو بالنده‌ی وریاو به‌ ئاگا له‌سه‌ر هه‌ست و چاوه‌دیره‌، هه‌ر که له‌سه‌ر دره‌ختی ده‌نیشی زوبه‌زو جیی ده‌هیلئ، ده‌ترسێ له‌وه‌ی راوچییک بی پیکئ و^{٨٦} و به‌ر ساچمه‌ی تاپرچییک^{٨٧} بکه‌وئ.

ئه‌و به‌نده‌یه چه‌ندی ته‌مه‌نی زیاد بی، که‌متر چاوی له دنیا ده‌بی، به‌بی گومان و دودلی دهمزانی قو‌ناعی ژیا‌نی تیپه‌ر داوه‌و، به‌ره‌و لیواری مه‌رگ هه‌نگاوی هه‌لیناوه‌و، ئه‌و منده‌ی له ته‌مه‌ندا نه‌ماوه‌.

چه‌نده‌ی سامان و دارایی پتر ده‌بی ده‌ستکراوه‌و چاوتیر ده‌بی، چونکئ مال ده‌ست خوازو^{٨٨} سپارده‌یه^{٨٩}، خوا‌ی به‌خشنده به‌نده‌ی پی تافی ده‌کاته‌وه، هه‌بویی و خواپیدانیش بۆ چاکه‌ن‌واندن هه‌لیکی ره‌خساوه‌و، مه‌رگیش خۆی له مه‌کو ناوه‌.

٨٥) به‌ نرخ بی.

٨٦) تیپگرئ و پئی بکه‌وئ.

٨٧) چۆره‌ چه‌کی راوکردنه‌.

٨٨) به‌بی به‌رامبه‌ر درایی.

٨٩) ئه‌مانه‌ت.

ھەرچەندە شکۆ و پىزى پىر دەبى، پىر لەگەل خەلگى تىگەل دەبى بە تەنگ پىداوېستىيەگانىيە دەبى و لە ئاستياندا خۇى پىر كەم دەبى، چونكى بەندەگانى خوا چاويان لە مېھرى خوايە، خۇشەوېستىرېن گەسېش لەلای خوا بەسودترېنيانە بۆ ئەوانەى چاويان لە مېھرى خوايە.

ئامار و ھىماى بەدبەختى بەندەش ئەوھىيە: چەندى لە پوى زانستەو بەرەوېش چى، لوت بەرزى و خۇ پىر زۆرى پىر دەبى، ئەوسا زانىارىيەگەى بىسودە، دلى چۆل و بەتالە، ھەست و نەست و خورەوشتى توند و خەستە.

چەند زانىارى پىر بى خۇى پىر گەورەتر دەبى و خەلگى پىر كەمتر دەبى و لە خۇ پازىتر دەبى.

لای وايە بەرپى خۇى لە ئاوى ھىناوھتە دمرى و خەلگى تىرىش لەناوچو، ئەو رزگارېونى لە بىابانىكى بى مەودا دەستەبەر کردو، خەلگانى تىرىش لەسەر لىواری ھەلدىران.

چەندى تەمەنى درىژتر بى بۆ دىيادارى سورتر دەبى، مال داگەرى دەست قوچىنە. روداو كاری تىناگەن، لە كارەساتان پەند وەرناگرى، بە مەرگەساتان بەئاگا نايى، ھەتا ھەبوىى تر بى نان كوړو چىتر دەبى، دمرى لە خونەرىتى بالا خاپورو وىرانەيە، دەستى لە بەخشىن گىراوھىيە، چوخت و بى ئابروە.

چەندە ناودار بى و بناسرى، بال فش و رۆح زل تر دەبى، لە خۇبايى و ترسنۆكە، وېست و ئىرادەى پرشوبلاو و خۇى گىف کردۆتەو، دەستى لە خراپە ناگىرپىتەو، بەلام دمرەنجامى مايە پوتە: ((يَحْشُرُ الْمُتَكْبِرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صُورَةِ الذَّرِّ، يَطْوُهُم النَّاسُ بِأَقْدَامِهِمْ...)) لە رۆژى دوايىدا خۇ پىر زۆران لەسەر وىنەى مىرولە وردە كۆدەكرىنەو، خەلگان بە پىيەگانىيان وەسەريان ھەلدەپەرن.

ئەوانەى باسماىن كەردن بەسەر كەردنەو چەند تافىكەردنەو ھەمىيكن خوا بەندەگانى پىر تافى دەكاتەو ھەندىكيان پىر سەربەرز دەبن و ھەندىكى تىرىش پىر چارمەش دەبن.

پلە و پایە تاقي کردنەوهیە

چۆن دەولەمەندی و قەلەم ڕەوی و دەسەلات مەرویان بێ تاقي دەکرێتەوه، هەر بهو شیوهیه قەدر و ڕێزیش بۆ به‌لاو تاقي کردنەوه، ئەو کاتە ی پێغه‌مبەر (سولهیمان) - سلاوی خوای لەسەر- بینی تەختی (بەلقیس) ی لەبەر دەستە خوای گەوره دەر باره‌یه‌وه دمه‌رموی: ﴿... هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ۖ أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ... ئەمەش چاکە ی پەرورینی منە، ویستی تاقیم بکاتەوه، ئاخۆ شوکرانە بژێرم یان بێ نەزان.

﴿١٠﴾ النمل

خوای بێ هاوتا به‌هره به‌بەندەکانی دەبەخشێ تاوه‌کو ببینی کامەیان به‌ شیوه‌ییکی راست و دروست وەریان دەگرتو، ستایشیان لەسەر دەکا و دەیانپاریزێو، وەبەریان دینی، سود به‌خۆی و به‌ خەلکانیش دەگەیه‌نێ، ئاخۆ کامەشیان به‌هرەکان پشتگوێ دەخا و لەکاریان دەخا، سەرپێچیان لێدەکا و لە دژی خوای به‌خشەریان خەرج دەکا، بۆ دوزمنایەتی خوای خەلاتکار و دەسەلاتدار پشتیان پێوه دەبەستێ.

ئەوسا به‌هرەکان لەلایەن خواوه بۆ تاقي کردنەوه، سوپاسی سوپاسگوزار و سبڵەیی سبڵەکار به‌دیار دەخەن. هەر وه‌کو به‌لاو مەینه‌تی لەلایەن خوای بێ هاوتا تاقي کردنەوه، ئینجا خوا هەم به‌ خۆشی و هەم به‌ ناخۆشی به‌نده‌ی خۆی تاقي دەکاتەوه، هەر وه‌کو دمه‌رموی: ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا... به‌لام مرو هەر کاتیکی پەرورەدگاری دەیخاتە به‌ر ئەزمونەوه و ڕیزی لێدەگرتو و به‌هرە ی پێدەگەینێ، ئیتر: ﴿ئەوا﴾ پەرورەندەم قەدری گرتەم. ئەگەریش هەر بۆ ئەزمونی - پەرورەدیاری بژێوی لێ کەمکردەوه، ئەوسا ئیتر: پەرورەندەم سوکایەتی به‌سەر هێنام. ﴿١٧﴾ الفجر

مەبه‌ستی ئەوه‌یه: هەر کەسێ خوا مال و سامان و ناز و گۆزی به‌سەردا ببارینێ، و ناگەیه‌نێ خوا ڕیزی لێ ناوه، ئەو کەسەش کە خوا ڕۆزی لێ تەنگ کردۆتەوه و به‌ربه‌لای کردو مانای ئەوه نادا سوک و چروکی کردو.

گەنجىنەي بىيىن

بىيگومان مۇسلىمانەتى و باومېدارىتى، چاگەكارى و پياوۋەتى، دەر بەدەرى و تىكۇشان بۇ خوا، گەپانەوۋە تۆبەكردن و لە خوا ترسان، بەھرەو خەلاتى گەورەو بىيۋىنەن، ھەر ئەون بۇ خاۋەنەكانيان گەنجىنەي نەبىراۋەن، توپشوى مالى تا ھەتايەن: ﴿لَيْسَ إِلَهٌ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْإِلَهَ مَنْ أَمَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ...﴾ كارى چاك ھەر ئەوۋەنەي ۋە دە ۋۆزھەلاتى بىكەن يان ۋۆزناۋا. چاك ئەمەيە باومېتان بە خواو بە ۋۆزى سەلايە. ﴿البقرة ۱۷۷﴾.

(لە كۆتايى ئايەتەكە دەلىل) ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾... ئەوانەن لە خوا دەترسن.

ۋەيەك سەرى لە چىل چىرا دەدا

ئەگەر بەندە ۋە بەرزى پىي بىرئى، ھەمۇرپىگاۋ بانى چاگە ويستى پىي دەگەرئى بەرەو پىلەي بەرزە بالا سەردەكەۋى.

خۇ پازاندەۋە بە ۋە بەرزىو، ويست و مەبەست و ئامانجى گەورە، يەككىن لە داب پەقتارى مۇسلىمانەتى.

جا ۋە بەرزى سەرجاۋەي دروست كەردنى دو جەمسەرى كەسايەتى تۆيە، بەسەر ئەندامانى لاشەتدا چاۋە دېرە، ئەو ۋەزە تەۋزەمە گر گرتوۋە بەھىزەيە خاۋەنەكەي بەرەو خونەرىتى بالاۋ پىشپىكىي پەۋشتە بەرزەكان پال پىۋە دەنى.

بە پىشتىۋانى خوا ۋە بەرزى خىرو خۇشىيىكى نەبىراۋەت بۇ فەراھەم دىنى، بۇ ئەۋەي بەرەو لوتكەي كاملى ھەنگاۋت پىي ھەئىنى، ھەستى جوامپىرى و پياۋەتەيت بە ناۋ دەمارەكاندا بىيىنى، لەناۋ گورمپانى كەردارو زانستدا بت پەتەنى^{۸۱}.

با خەلک تەنیا لە بەر دەرگای چاکەکاری بت بىنى، دەستەکانت تەنیا بۆ کارو کردەوى بايەخدار پان بکەوه، گىبەپکىي ئەوانە بکە بە دواى کردەى چاکەدا وىلن، پيشپکىي ئەوانە بکە لە کارى ناوازه‌دا سەرورىان و دەست هينا، بە شتى گەمنرخ قایل مەبە، بە دواى بەرماواندا ^{۸۱۱} مەگەرئ، شتى بىي بەهات قەبول نەبى. بە ساي خۆ پازاندنەومت بە ورە بەرزى، کاروکردهى بىي سودو خۆزگەو خواستى بىي هودەت ليدا دەرنى، پمگو ريشالى سەرشۆرى و مل شۆرپىت، ماستاو چياتى و مەرايىت ^{۸۱۲} لى هەلەگىشە، ئەوسا مەردمى ورە بەرزو خۆپاگر بە تەنگانە ناشلەزى ^{۸۱۳}، ئەوهى لەو بەهرەيەش دەست بەتالە نە وىرەك و بىي زالە ^{۸۱۴}، زمانى لە گو ^{۸۱۵} گىراوه.

وريا بە ورە بەرزى و خۆ بىي زۆرى تىكەل نەگەى، چونكە جياوازي نيوانى ئەو دوانە، وەكو جياوازي نيوانى ئاسمان و پىسمانە، ورە بەرزى تاجى سەرى دلى كەسىكى سەربەست و ئازادە، بە ساي ئەو دلە هەميشە بۆ پاكي و پىرۆزى دەستەبەرکردنى هەلۆيىستى جوان مەردانە تىدەگۆشى، كەسى ورە بەرز لە ئاهى لەدەستدانى كارى چاکە پەنجەى پەشىمانى دەگەزى و تامەزرۆى پىرکردنەوى كەلەبەرى ^{۸۱۶} رابردو، كەسى ورە بەرز لە پىناوى گەيشتن بە ئەنجام و مەبەست، پەرۆش و ئارەزومەندە، هەميشە رەنج دەگىشى و كۆل نادا.

ورەبەرزى چەك و خشل كەلەپورى پىغەمبەرانە، خۆ بىي زۆرىش دەردو نەگبەتى كۆلى و كەساسى ستەمكارانە.

ورە بەرزى هەميشە خاوەنەگەى بەرهو لوتكە بەرز دەكاتهوه، خۆ بىي زۆرىش بەردەوام خاوەنەگەى بەرهو نشيو شۆردەكاتهوه. جا ئەى قوتابى زانست و زانىارى، بۆخۆت نەخشەى ورە بەرزى بكيشەو لە بەرى پانەگەى، بىگومان شەرع لە چەند بابەتەىكى (فيقهى)دا كە لەگەل ژيانى تۆدا ئاويتەى يەكتر بونە، ئامازەى بە ورە

(۸۱۱) ئەوهى لەبەر خەلكى دەمىننەتەوه.

(۸۱۲) پان كردنەوه.

(۸۱۳) تىك ناجى.

(۸۱۴) بىي جەرگ و ترسەنۆك.

(۸۱۵) لە قسە گىراوه.

(۸۱۶) كەلین.

بەرزی و سەر بۆلندی کردو، تاوھکو ھەردەم بۆ دەستەبەرکردنی لەگەردابی، بۆ وینە: (تەپەموم) ھەلەلە بۆ ئەو کەسە ئاوی دەست ناکەوئ و نوێژی لەسەر پێویستە، ناچاریش ناکرئ بەوێ ئەگەر پارە پێ بێخەشێ تاوھکو ئاوی پێ بکەرئ و مەبەرێ، چونکە مەت لەسەرکردنی تەپە، کە بە سە ئەمە وەرەرزێ و سەر بۆلندی بۆ وینە و دەستدێنێ، لەسەر ئەو نمونە یەش زۆر نمونە تر بەراورد کە.

ئینجا تەتات لێ دەکەم تەکا بە وەرەرزێ بایەخ بەدە، لە تەنگ و چەلەمە ی ژاندا قۆل و بازوی سەر بۆلندی لێ ھەلەکە.

خویندەوێ ئاوەزو ژیریەکان

یەکی لەوانە ھەست و نەست دەخەسێنێ و دلو دەرون دەسەرەوینێ، وەربونەو و تەفکەریە لە بیر و ژیری بیرتێژ و ھۆشەندان، بەراستی ئەو ھۆشیە مەردمی وردیار لە پەشنگی ژیریاراندا دەرکی پێ دەکا. پێشەنگ و سەرورە ھەمو ھۆشەندان و ھەلەلە ھەمو جیھانیش پێخەمبەرمانە ﷺ کە ھێچ کەسێکی لەگەڵدا بەراورد ناکرئ، چونکە بە نیگای خوا پالەشتی لێ دەکرئ، دەر ئاسا، موعجەزەکانی شایەدی راستین، بە چەند ئایەت و بەلگە ی پۆن و پەوان پەوانە کراو، ئەمەشیان لەسەروی زیتەلێ تەگەشتوان و، پەونەقی و پۆمرانە.

گەر نەخۆش کەوتەم خوا چاکم ئەکاتەو

(ئەبقرات) دەلێ: "کەم زیانی لە زیان گەییەو، باشترە لە قازانجی زۆر لە سود گەییەو".

بەھەمان شێو دەلێ: "تەندروستی و لەش ساخی درێژە پێبەدەن بەھۆی وازھێنان لە سستی سەبارەت بە خۆماندو کردن، ھەروا بە وازھێنان لە خۆ ناخەنی خواردن و خۆراک".

كاراشنايانىش ھەيانە دەلئى: "ئەو كەسەي تەندروستى گەرەكە، با بەرنامەي خۇراكى راست و رېك كا، لەسەر برسېتى نان بخوا، لەسەر تېنويىتى ئاو بخواتەو، درېژە بداتە نيوانى ژەمەكانى، ئاوي زۆر نەخواتەو، دواي نان خواردن لەسەر بېروا، ھەتا نەچىتە ئاودەست خانە نەخەوئ، وريا بئ بە سگى تېرەو نەچىتە گەرماو، جارېكىش لە ھاويندا باشرە لە دە جارى زستاندا".

(حارس) يىش دەلئى: كەسئ دەيەوئ ژيانى بەردەوام بئ -ئەگەر چى كەس تاسەر ناژى- با بەيانى زو نان بخوا، پەلە لە ژەمى ئىوارە بكا، جلى زۆر لە سەر يەك لەبەر نەكا، كەم كەمە ئاوپزانى خىزانى بئ".

(ئەفلاتون) يىش دەلئى: پېنج شت ھەن جەستە دەتاوېننەو، جارى وايە لە ناوي دەبەن: كەمدەرامەتى و دەست تەنكى، جيابونەوئى خۆشەويستى، خواردنەوئى تورپەي، بەرودادانەوئى ئامۇژگارى، پېكەننى نەزانان بە ژىرو تېگەشتەو".

ئەو وتەي (ئەبقرات) يىش زۆر پېر واتاو مەبەستە كە دەلئى: "ھەمو زۆرئ، لەگەل سىروشت تېكەدەگىرئ".

بە (گالىنۇس) يان گوت: بۇ نەخۇش ناكەوئى؟ لە وەلامدا گوتى: "چونكى من دو خۇراكى خىراپ پېكەو كۆ ناكەمەو، خواردنىش دەسەر خواردنى ناكەم، ئەو خواردنەش لەناو گەدەم دا ناھيئەو كە لە بەرى بە ئازار بەم".

چوار شتىش ھەنە مايەي نەخۇشى لاشەن: قسەي زۆرو، خەوتنى زۆر، خواردنى زۆرو، جوتبونى زۆر.

ئەوسا قسەي زۆر: مۇخى ناو سەر كەم دەكاو بئھىزى دەكاو مەرۇفېش زو پېر دەكا.

خەوى زۆرىش: پەنگو پوخسارى زەرد دەكا، دل نابىناو كوېر دەكا، چاوان سور ھەندەگىرئ، لاشە تەمبەل و تەپ دەكا، رەق و شكى پەيدا دەكا، مەرۇ دوچارى دەردى گران دەكا.

جوتبونى زۆرىش: جەستە دادەھىزىئىو، تىن و تانا لەبن دېنى، تەپايى لاشە وشك دەكا، دەمار نەرم و شل دەكا، مەرۇ دوچارى كون گران دەكا، بگرە ھەمو لاشە گرفتار دەكا، بە تايبەتى مېشك و مۇخ چونكى لە ھەمو ئەندامەكانى جەستە پتر

ھەستىيارە. بى ھىز بونىشى لە بى ھىز بونى ھەمو ئەندامىك كاريگەرترەو بە پىژمەيكى زۆر لە گەوھەر و كرۆكى پۇچ بەتال دەبى.

ئەو چوارانە تەن و جەستە دادەرمىن: خەم و، دلپەستى، شەونخونى و، برسيتى. ئەو چوارەش كەيف خۆشى بەسەردا دىن: بينىنى گولشەنى جوان، ئاوى جۆگە و روباران، دۆستان و خۆشەويستان، بەروبومى درەختان.

ئەو چوارەش چاوان تاريك دەكەن: پۇشتىن بە بىخواسى، چا و پىكەوتنى روى نادۆستان و پەزا تال و دوژمنان، زۆر گريان و، زۆر روانىنى دىپى ورد نوسراو.

چواريشيان جەستە بەھىز دەكەن: پۇشىنى بەرگى نەرم، خۆشۇردن لە گەرماويكى مام ناومنجى، خواردنى خۇراكى شيرن و چەور، بۆن كردنى بۆنى خۆش چوار شتیش ھەن ئاوى روان وشك دەكەن، پەونەق و جوانى و پۇشنايى بزر دەكەن: درۇ كردن، بى ئابرويى، بى ھودە زۆر پرسىار كردن، زۆر خراپە و تاوان كردن.

چواری تىرىش پوخسار گەش و پو سور دەكەن: جواميىرو، وەفادارى، بەخشندەيى و، تەقوا كارى.

ئەو چوارانەش خەشم و ھىن دەستەبەر دەكەن: خۇ پى زۆرى و، چا و نىزىرى، درۇزنى و، ئاشوب گىپى.

چواری دىكەش رزق و رۆزى پادەگىشن: شەو بىدارى بۇ نوپۇزكردن، لە پىش بەرمەياندا زۆر (أستغفر الله...) وتن، لەسەر مال بەخشىن راھاتن، لە سەرەتاو كۆتايى رۆژدا پارانەو وە نزا كردن.

ئەو چوارانەش پىگا بە رۆزى دەگرن: كەم نوپۇزى و، خەوى بەيانى، ناپاگى و، لەش گرانى.

چواری تىرىش بۇ بىرو ھزر زيان گەيىنن، بەردەوام ترش و ميوە خواردن، لەسەر پىشت خەوتن و، پەژارەو، خەفەت خواردن.

ئەو چوارەش مەرقە بىرپرو بىرتىز دەكەن: دل گوشادى، كەم خواردنەو وە كەم خۆزى، جوان پىكخستنى خواردنى شيرن و چەورى، ھرىدانى ئەو پىسايپەى بۇ جەستە بۆتە مايەى بارگرانى.

ھۆشتان لەسەر خۇبى

كەسى وردنەندىش و ھزر تىژ ھەتا چاوى نەكاتەو و بەر پىي خۇى نەبىنى، ورد نەبىتەو و تىپا نەمىنى، چاوپىدا نەگىرپىتەو و پاشەپۇژ نەخوینىتەو، تاو و كو جى پىي خۇى ھەموار نەكاو، زمىن و ھۆشى و ھگەر نەخا، سەرمىجام لىك نەداتەو و بواریش بە خۇى نەدا ھەنگاویك ھەلناپىنى، نەبادا پەنجەى زىوانى بگەزى، جا نەگەر ئەو كارە بە پىي خواستى ئەو رەخسا، ئەوا سوپاسى خواى لەسەر دەكاو، ستایشى بۇچونى دەكا، ئەگەریش بە ئارەزوى ئەو نەبو، دەلئ: خوا ھىنابوى، ئەویش ھەرچى بىھوئ دەيكا. قایلپیش دەبى و خەم و پەژارە داى ناگرى.

تفەنگ بە تارىكپىو مەنن

مروقى ژىرو ھۆشدار، يەك باومرو، داسەپاو، كاتى ھەوالەكان زۇرى بۇ دىنن، چەند پرسىارىكى لە مىشكىدا گەلە دەبن، تفەنگ بە تارىكى ومانىي و، راستەوخۇ برىار نادا، بەلكو راست و چەپان لە يەكتر ھەلاوېر دەكاو تاوو توئ يان دەكاو دوبارە برىان لى دەكاتەو و پرس ورا بە كەسانى ھۆشەنگ و دانا دەكا، بىگومان بىرو بۇچونىكى پى گەشتو چاترە لە بىرو بۇچونىكى كىرچ و كال. گوتراویشە: لە چاو پۆشین و بەخشىندا ھەلە بكەى، باشتە لەو وى لە سزاداندا ھەلە بكەى ﴿فَصَبِّحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ...﴾ جا لە كىردەتان پەشىمان بن. ﴿الحجرات﴾.

برپاری خۆت بدەو ھەنگاو ھەئینە

ھەرجیئە کە من لێردا دەی نوسم، لە ئایەتو، ھۆنراو، لە پەندو وتە ی پێشینان، لە وتە نەستەق و بەجۆ، داستان، بانگت دەکەن کە لاپەرەیهکی نوێ لە ژياندا ھەڵدەیهوێ پر بێ لە گەشبینی و پاشەرۆژیکی گەشەدار، کۆتا خیری و چاترین ئەنجام و دەست بێنی.

ناشتوانی سود و قازانج لە ژياندا ببینی مەگەر بە جوست و چالاکی و راست گۆیانە ھەنگاو بنیی و ئارەزووی تەواوت ھەبێ کە خۆت لە جنگی کەساسی و دل پەستی، کلۆلی و مەینەتی دەر بێنی.

بە یەکی لە زانایانیان گوت: چۆن بەندە دەگەرێتەو؟ لە وەلامدا گوتی: پێویستی بە قامچی ویست و ئیرادە ھەیە.

بۆیە خوای گەورە پێغەمبەران ی خۆراگرو خاوەن ئیرادە ی جیاکردنەتەو
﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ ... تَوْشَ هَرَوْدَكَو پێغەمبەرە لێ پر اوو
نەبەزەگان، سور بە لەسەر کارەکەت و خۆراگر بە.﴾ (٢٥) الاحقاف

ئادەم لە پێغەمبەرە خۆراگرەکان نەبو، چونکی ﴿... فَنَسِيَ وَلَمْ يَحْدَ لَهُ عَزْمًا ... لە
بیری کردوویی نەکرا پێکی بێنی.﴾ (١١٥) طه

رۆڵەکانیشی بە ھەمان شیوە پێ و شوینی ئەویان بزر نەکرد، مالیش وەما خۆی
نەچێ ھەرامە، بەلام نەکە ی لە تاوانکردندا چاو لەوی کە ی، بەلام لە تۆبەدا پێ و
شوینی بزر کە ی. فریادەسیش ھەر خودایە.

ژيان ھەر بريتى نيه له دنيا

بەختە وەرى دنيا، بە کامەرانی دواپۆژ وە بە ستر او وەتە وە، جیگای خۆیەتی کەسی ژيرو وریا دنیایی کە ئەم ژیانە لە گەڵ دواپۆژ لیک گری دراو، ئاشکرا و نەیی، دنیا و دواپۆژ، ئەو پۆو سبە بە یەگەو بەندن.

کەسی لای وابی ژیان ھەر ژیانى ئیرە، کۆ دەکاتە وەو دادەکا، خۆی بۆ مانە وە ھەلەدەگري، بە ژیانیکى دوا برا وەو خۆی ھەلەدەواسی، دەرنجامیش ھەمو خۆزگە و خواستەکانى لە گەلە خۆیدا بۆ گۆر دەبا.

سەیرم بە خۆم و خەلکانى دوروبەرم دى: ھىوا و ئومیدی بى بن، خەون و خەيالى دور و قول، خۆزگە و خواستی بە گۆر بە گۆل، گوریسمان لەبن دنیا دا راخستە ^{۸۷}، کەجى بى ئەوەى پرس و پامان پى بکری، یا ھەوائیک یا مۆلەتمان پى بدرى، مردن بەرۆکمان دەگری ﴿... وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ... کەس نازانى کارى سبە پۆزى چى و کەس نازانى لە کامە سەر زەمین دەمري. ﴿٢١﴾ لقمان.﴾

منیش سى راستیت پى رادەگەيینم:

یەگەم: چۆن خەيالى دلارامى و ھەسانە وەو سەرەوتن دەکەى، لەکاتیکە لە پەرورمى و یاسا و پىساگانى لە کار و فەرمان و قەدەرى پەزامەندى نانوینى، لە بەشە پۆزى و بەھەر و خەلاتە پى دراوەکانى قایل نی!

دوهم: نایە ئەو خیر و خۆشى و ناز و گۆزەى بەسەرت داپزاو بە سوپاسکردن مافت داو تاو دەکو پتر بخوازی، جگە لەوانیش داواى کەى؟! یەگى منەتى بە کەم نەبى بە زۆریش نابى.

سێیەم: باشە بۆ لەو بەخششەنى خۆی بەخشەر و خەلاتکار کەلک وەرنەگري و پەنویان نەيینى، ھەر یەگەى لە جیگای خۆیدا وەگەر نەخەین، لە

ئاتەواوى و كەم و كۆپى بىخەوشيان^{٨٨} نەكەين، لەو دنيایەدا كاريان
پىنەكەين، ژيانيان پىن پازاوه و دەولەمەند نەكەين؟

بىگومان بەهرەى بەھادار و خۆنەرىتى جوان و لەبار، لە بىرو ھزرو جەستەماندا
شاراوەنە، وەلى لەلایەن مەروڤ گەلىكمان وەكو دوڤرو گەوھەرى ناو قورن، لەژىر
قوردا داپۆشراو و شاراون، كەسىكى چاپوك و جەربەزەيان^{٨٩} دەست ناكەوى لەناو
قوردا دەريانبىنى، پاكيان كاتەو و بىانشوڤى، بۆ ئەو و تىشك بەدەن و بەدروشىن و
بەرزەو و بناسرىن.

ئوزەو^{٩٠}، تەزوى كارەبا چارەسەرىكى كاتىە، تاكو چەخماخەى
رەزگارى لىبدا

كتىبى (التوارين)ى دانراوى (عبدالغنى ئەزدى)يم خويندۆتەو، كتىبىكى ناياب و
سەرنج ڤاكيشە، باس لەوانە دەكا كە لە ترسى (حەجاج)ى كۆپى (يوسف) خۇيان
حەشاردبو، تىگەيشتم كە ژيانيش خۆشى لى وەدى دەكرى، شەڤو ئاشوبيش
بەرزوھندى لى ڤەچا و دەكرى، جارى وایە تەنگانەش فراوانى لە دوا دى.

(ئەبو عەمر)ى كۆپى (عەلاء) ئەو خويندەرمەزان ڤاراو و تىشك دەرە، بۆڤزو
راستى بۆڤزە، سەبارەت بە تەنگ و چەلەمە و تاقى كردنەو و دەبۆڤزى:

(حەجاج) ھەڤەشەى لى كردم و منيش بەرەو (يەمەن) ھەلاتم، چومە خانوڤك لە
(سەنعا)، شەوانە وەسەربانى دەكەوتم، ڤۆڤيش خۆم لە ژوریدا مەلّاس دەدا.

لە بەرە بەيانىكدا كە لەسەر پىشتى خانووەكە بوم، لە ڤرېكدا گوڤ بىستى ڤياوڤك
بوم كە ئەم ھۆنراو و ھۆنىو:

زۆرجاران دڵەكان لە ترسان رادەچەلەكن

لە ڤرېكاو و كۆبونەو وى گرى كۆڤرە نازاد دەبن

(٨٨) بىخەشيان.

(٨٩) لىھاتوو.

(٩٠) وزە.

دەلئى: منىش گوتەم: قوتاربون. دەلئى: بەو وشەيە زۆر دل شاد بوم.

دەلئى يەككى تىرىش گوتى: (حەجاج) مرد. دەلئى: سوئند بە خوا نازانم بە كامەيان دلخۆش تر بوم، بە قسەى شاعىر، كە گوتى: ئازادبون. ياخود بە قسەى كابىرا، كە گوتى (حەجاج) مرد".

تاكە بېرىلەك، كە پەيرەوى لى-بىكرى و سەرپىچى لى-نەكرى، لەلەيەن ئەو كەسەو دەردەكرى، كە خاوەنئىتى ئاسمانەكان و زەوى دەكا ﴿... كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ئەو گشت رۆژى بە كارىكەو خەرىكە. ﴿٢١﴾ الرحمن﴾.

(حەسەن)ى بەسرايى لە ترسى سىخوڤەكانى (حەجاج) خۆى پەنادا بو، كاتى ھەوالى مەرگى (حەجاج)ى پى گەيشت، بۇ ستايش نواندن سوژدەى بۇ خوا بىرد. شكۆدارى و پاىەدارى بۇ ئەو خوايەى جىاوازى خستۆتە نىوانى بەندەكانى، ھەيانە لە پىخۆشى مردنيان خەلك سوژدەى شوكر دەبا ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ... نە ئاسمان شىنى بۇ گىران، نە زەمىنىش. ھەرمۆلەتىشان پى نەدرا. ﴿٢١﴾ الدخان﴾.

كەسانىكى تىرىش دەمرن، ماتەمى مائەكان دادەپۆشى، ئەسرىنى بە خوئنيان لە پىناودا دتكى، لە ئاھى مەرگيان جەرگ دەپرى. (ئىبراھىم)ى (نەخەى) لە ترسى (حەجاج) خۆى ھەشاردا بو، ھەوالى مردنى (حەجاج)ى پى گەيشت لە خوئشان گرىا.

لە ژىر سايە و مېھروسۆزى خواى دلۇقاند، ئەو خوايەى دەبىنى و دەبىسى، ستەم كارو ستەم لىكراوان، چەوسىنەر و چەوسانى لى ديارە، چەند پەناگە و پەسيويىك ھەن بى دەرتان خۆى لە پەناداوە ھەسىن ﴿... وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَنْتُمْ رُؤُوسٌ وَقَانَ رَبُّكَ بِصِيرِكَ ... ھىندىكىشتانمان كىردۆتە مايەى ئەزمونى ھىندى تر. ئاخۇ ئىوہ خۇراڤەگرن؟ وا پەروەندەت دەبىنى. ﴿٢٠﴾ الفرقان﴾.

بە ساي ئەمە باندەمبەكم بىرگەوتەوھە كە پىي دەوترى بلبە سورە، لە كاتىكا پىغەمبەرى خوا ﷺ لەگەڵ ياومرانی لەژىر سىبەرى دارىكدا دانىشتبو، ھات لەسەر سەرى پىغەمبەرى خوا ﷺ باي لىك ئەدا، ھەروەكو بلىي بە زمانى ھالى سكالاي لاي پىغەمبەرى خوا ﷺ دەکرد كە پياوي بەچكەكانى لە ھىلانەى دابرد بو، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((من فجع هذه بافراخها؟ ردرا عليها افراخها... كى سكى ئەو باندەمبەى سوتاندوھ بە بردنى بەچكەكانى؟ بەچكەكانى بدەنەوھ.

(سەعید)ى كورى (جوبەير)يش دەلى: سویند بە خوا لەدەستى (حەجاج) رامکرد، ھەتاكو شەرمم لە خواى بەرزو بى ھاوتا كرد. پاشان ھىنايانە لاي (حەجاج)، كاتى شمشىريان لەسەر ھەلگىشا، زەردەخەنەى ھاتە لىوان.

(حەجاج) گوتى: بۆ پىدەكەنى؟ گوتى: سەرسوپاموم لە بوپىرى تۆ بەسەر خواوھو، لە نەرمو نيانى خواش بەسەرە تۆوھ.

ئاي لەو ھەستە بەرزەى، لەو دنىابونەى بە بەلىنى خوا، لەو ئارامىيەو سەروتنەى بە ساي ئەو گەرانەوھو سەرنجامە خىرو خۆشەى. با ئيمان و باوھرىش بەم چەشنە بى.

تۆ لەگەڵ مېھرەبانترین كەسدا سەودا دەكەى

ئەو فەرمودەمبەى (ئەحمەد) و (ئەبو يەعلى) و (بەزار) و (تەبەرانى) دەگىرپنەوھ، ئەگەر سەرنجى تۆي راکىشا بى بەھەمان شىوھ سەرنجى منىشى راکىشاوھ، كە پياويكى بەسالدا چو ھاتە لاي پىغەمبەرى خوا ﷺ خۆي بە گۆپالەكەيەوھ گرتبەو، گوتى: ئەي پىغەمبەرى خوا، من سەرىچى و لاسارى گەلىكم بوھ، ئايە خوا لىم دەبورى؟ پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((تشهد ان لا اله الا الله وان محمداً رسول الله؟... گەواھى دەدەى ھەر خوا پەرسىترای راستەقىنەيەو (موحەممەد)يش نىردراوى خوايە؟)).

گوتى: بەلى ئەي پىغەمبەرى خوا ﷺ.

فەرموى: ((فان الله قد غفر لك غدراتك، فجاتك... بىگومان خوا لە ھەلە و تاوانى تۆى چاوپۆشى کرد)).

رۆيشت و دەيگوت: گەورەيى بۆ خوايە، ھەر خوا گەورەيە.

چەند دەرسىك لەو فەرمودەيە وەردەگرم: لەوانە بەرقەرەيى سۆزى خواى ھەرە بە سۆز، مۇسلمانبونىش تاوانى پيشو رەشەدەكاتەو، تۆبەکردن و گەرانەو، كۆن و كەلەبەرى رابردو پر دەكاتەو، ئەگەر گوناھيش بەقەد كۆپەكان بن لەبەر تەوژمى مېھرى خوادا خۇناگرن، پيوستە لەسەر بەندە لە بەرابەر خواى مېھرباندا نيەت و ويستی ساخ كاتەو، ئوميديشى بە بەخشنەيى و مېھرو سۆزى بەرفرەو بىسنورى ئەو بى.

چەند نیشانە و بەلگەيەك بەرەو گەشبینى بانگيشت دەكەن

لە كتيبي (حسن الظن بالله) دا دانراوى (ئيبين ئەبى دونيا)، سەدو پەنجاو يەك دەق ھەيە، لە ئايەت و لە فەرمودە، ھەمويان داواى ئوميدەواريت لى دەكەن، پيٹ دەلّين واز لە ھيوا بران و بى ئوميدى بىنى و لەسەر نيەت پاكي و كارچاكي كۆلنەدەر بى، ھەتاكو ھەست دەكەى ئەو دەقەنەى بەلّينت پى ئەدەن پترن لەوانەى دەترسّين، بەلگە و نیشانەى سۆزى خوازيترن لەوانەى ھەرەشەت لى دەكەن، خواى گەورەش بۆ ھەر شتى ئەندازمەكى داناو.

ژيان ھەموى شەكەتيە

لە تالى و سوپرى ژيان دلپەست مەبە چونكى ھەروا رەخساو، ژيان لەسەر كلۆلى و دەردەسەرى دامەزراو، كەيف خۆشى و شادمانى زۆر بە كەمى و لەلا را دىن. تۆ خۆت بۆ ئەم ژيانە دەسازىنى و خواى گەورەش بۆ دۆستانى خۆى بە مالى ھەميشەيى دانانى؟!

گەر بهاتایە و دنیا خانوی ئەزمون نەبوايە، جیگای دەردو بەلا نەدەبو، پێغەمبەران و پیاوچاگانیش ژانیان لێ تەنگ نەئەبو، ئادەم هەتا ئەو دنیایە جێ هێلا بە ژانیکی پێ لە گێچەل ژیا، نوح گەلەکە ی بە درۆیان زانی و گالتەیان پێ هات، (ئێبراهیم) ژانی خستە نێو ئاگرو سەرپێنی جگەر گوێشی هەلەدەچەشت، (یعقوب) هەردو چاوی لە دەستدا ئەوەندە ی ئەسرینی هەلپشت، (موسا) لە ژێر ستمی فرعون و سەر پەقی دەینالاند، (عیسا) ی کورێ (مەریەم) بە دەست تەنکی و بە نەداری دەگوزەران، (موحەممەد) ﷺ ئارامی لە سەر هەژاری و، مەرگی (حەمزە) ی مامی خۆشەویستین خزم و کەسی و، سەرکەشی گەل و نەتەوێ، دەگرت. وێرێ ئێوانەش گەلیک لە پێغەمبەران و دۆستانی خوا کە باسکردنیان درێژە دەکێش.

ئەگەر بهاتایە و دنیا بۆ رابواردن و خوشگوزمرانی دروست بکرایە نەدەبو پرۆاداران بەشیان لە ئەشکەنجە و ئازار هەبوايە.

کەچی پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمو: ((الدنيا سجن المؤمن، وجنة الكافر... دنیا بەندیخانە ی پرۆادارو، بەهەشتی بێ باورانە)).

هاوکات لە گەل ئەمەدا پیاوچاگان خراونە بەندیخانە و، زانیانی پاست و پەسەنیش دوچاری بەلا و کۆست بونە و، گەورە پیاوانی خوا ژانیان لێ تال بوو، بارو گوزمرانی راستگۆیان لێ و لیخن بوو.

سەرنجیك

لە زەمیدی کورێ (ثابت) هەو دەگێرنەو - خوای لێ رازی بێت - دەئێ: گوێم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بو دەیفەرمو: ((من كانت الدنيا همه، فرق الله عليه امره، وجعل فقره بين عينيه، ولم يأت من الدنيا الا ما كتب له. ومن كانت الآخرة نيته، جمع الله له امره، وجعل غناه في قلبه، وأتته الدنيا وهي راغمة... هەرکەسێ هەو و گەری هەر بۆ دنیا بێ، خوا هەمیشە هەژاری دەکاو، لە دنیاش تەنیا ئەوێ پێ دەبێ بۆی بپار دراو. هەر کەسێکیش دواڕۆژی مەبەست بێ، خوا کاری پاست دێنێ و، دەوڵەمەندی ئەخاتە دڵەو، دنیای بەرەو رو دێ و ئەویش پشتی تێ دەکا)).

ھەروەھا ئە (عبداللە)ی کورۋى (مەسعود) ھوۋە دەگىپنە ھوۋە - خىۋاى لىۋى پازى بىت - دەلى: گويىم لىۋى پىڭمەبەرى خىۋاى ﷺ دەيفەرمۇ: ((من جعل الهموم هما واحدا، هم آخرته، كفاه الله هم دنياه، ومن تشعبت به الهموم في احوال الدنيا، لم يبال الله في أي اوديتها هلك... ھەركەسى خەم و پەژارەى لە پىناۋى پۇزى دوايى پەكخاتە ھوۋە، خىۋاى بەسە بۇ لا بىردىنى خەم و خەفەتى دىنبايى، ھەركەسىكىش لەمەر سەرقالى بە دىناۋە زۆر پىڭاى گرتەبەر، خىۋاى گەورە لە ھەرشوئىنىك بىفەوتىنى لاي گرنگ نىيە.

مام ناۋەنجىتى ھۆكارى رىزگار بونە

بەختە ھومرى تەۋاۋ لەسەر سى شتان بىنا تىراۋە:

۱- مام ناۋەندى لە تورە بوندا.

۲- لە ئارەزو دا.

۳- لە زانستدا.

جا پىۋىستە سنورىك بۇ ئەۋانە دابىرى، نەبادا ئارەزو زۆرى بۇ مەۋفە بىنىۋە سنورى بى بىھەزىنىۋە سەرەنجام تى بىچى، يا شەپۇلى رىق ھەلبىستىۋ، بۇ چەموشى سەر بىكىشىۋ، بە زەۋى دابىكىشى.

((وخير الامور اوسطها... باشترىنى ھەمو كارىكىش مام ناۋەندىيەكەيەتى)).

جا ئەگەر بە ئامازەى ھىزى زانست مام ناۋەنجىتى دروست بو لەنىۋان دو ھىزدا، ئەۋ ھەلە راستەپى دەدۆزىتە ھوۋە.

بە ھەمان شىۋە تورە بونىش ھەروايە: ئەگەر زىيادى كرد، لىدان و كوشتنى بۇ ئاسان دەبى، ئەگەر شى كەمى كرد جۇش و خۇشى مەردايەتى لەبارەى دىن و دىيادا نامىنى، ئەگەر مام ناۋەندىش بو، ئارامگرى و مەردايەتى و لىزانى دىتە دى.

ئارەزوش ۋەكو ئەۋانەى تر وايە: ئەگەر زىيادى كرد، خراپەكارى و سنوربەزىنى رودەدا، ئەگەر شى كەمى كرد، بى توانايى و خاۋبونە ھوۋە پەيدا دەبى، ئەگەر شى مام ناۋەندى بو، ئەۋا بى پەزايى و داۋىن پاكى و وىنەى ئەمانەش فەراھەم دىن.

لە فەرمودەشدا هاتو: ((عليكم هديا قاصداً ... ديارییکی مام ناوئەنجیتان لەسەر بێ ئەنجامی بدم)).

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بەم شیوەیە ئێمە ئیوەمان کردۆتە ئۆمەتیکی هەڵبژاردە. ﴿١٤٣﴾ البقرة﴾

مروۆ چ نەریتیکی تیدا زائە بەو دەناسری

مایە بەختەوهری تۆیە کە پەوشتی بەرزت پەوشتی دزیوت دابیوشت، ئەوسا وات لیبی زمانی خەلک لە ئاستی تۆدا بە چاکە بگهپئ هەتاوێکو لەسەر ئەو پەوشتەش ستایشکەن کە لەتۆدا وەدی ناکرئ، خەلکیش قەبوڵ نەکا لۆمەت بکری، ئەگەر چی زەمکردنیشت لیبی، چونکئ ئەگەر ئاو بگاتە قۆلەتین پیس نابێ. چیاش بە بەردیکی زیاد ناکاو، بە بەردیکیش کەم ناکا.

سەرگوزەشتە هیرشیکی پر لە جنیو و تە نەشیاووم خۆیەندۆتەو کە کراو تە سەر (قەیس)ی کوری (عاسم) ناسراو بە نەرم و نیانی عەرەب، کراو تە سەر بەرمەکیە رێزدارەکانو، (قوتەبیە)ی کوری موسلیم سەرکردە ناو دار، دەبینم ئەو وتە نابەجئ و پرپوچانە، کەس بە راستی نەزانیون و بایەخیان بێ نەدراو، وەکو بئقی سەر ئاو نرخی نراون، چونکو کەوتنەتە نیو دەریای چاکەکانو لەوئ نغرو بون، بە پیچەوانەش بینوومە لەمەر (حەج)و، (ئەبو موسلیم)ی خوراسانیو، (الحاکم بامر الله العبیدی) زۆر ستایش کراون و پێیاندا هەلگوتراو، وەلئ بەبئ نرخیو بەها سەیرکراو بە راستیش دانەنراو، چونکئ ئەو ستایشە کەوتۆتە ژیر کەلەکو بەردی داپماوی فیل و چەواشەکاری و ستەم و بێدادی ئەوان، پاکو بئگەردی بۆ ئەو خواپەیی دادوهری لە نیوان بەندەکانی داگردو.

بەم شىۋەيە رەخساۋى

لە فەرمودەيا ھاتوۋە: ((كُلِّ ميسر لما خلق له... ھەريەكەى بۆجى دروستكراۋە لەو پېناۋەدا كار ئاسانى بۇ دەكرى)).

كەوايە بۆجى بەھرەكان بەھەدەر بدرېن، خونەرېت و تواناكان لەبار بېرىن؟! ئەگەر خوا شتىكى گەرەك بى ھۆكارىشى بۇ رېك دەخا، ھىچ كەسكىش لەو كەسە پتر دەرۈن بەزىو ھەست دابەزىو نىە كە بىەوئ شىرازەى سىروشتى بگۆرئ، كەسى ژىرو ورياش ئەو كەسەيە خۆى دەخوئىتەو، ئەو كەلئەى لە ژيانى پەيدابو پرى دەكاتەو، جا ئەگەر كەم و كۆرى لە دىدەوانى و پاسەوانى دابى دەچىتە وئ، ئەگەرېش لە مەرو مالاىت بەخىوكردن دابى لەوئىيە، فەرمو ئەو (سىبەوۋەيە) پىسپۆر لە زانستى (نەحو) دا، ھەتا توانى خۆى لە فەرمودە شارمزا كىردو ھەتا زەمىن و ھۆشى ماندو بو، ئەوسا خۆى لە (نەحو) شارمزا كىرد، ھەتا لىي بەھەرمەند بو بەشكى سەرسورمىنى لى فەراھەم ھىنا.

يەكئ لە كاراشنايانىش دەلئ: ئەو كەسەى دىيەوئ كارى ئەنجامداو لە تواناشى دانەبى، ۋەك ئەو ۋايە دارخورما لەنىو بىشەلان و دارو دەومنى كوردوستاندا بچىنئو، دارى گۆيز لە بىبابانى عەرمبوستاندا بچىنئ.

(حەسان) كۆرى (سابىت) لە بانگدان دەنگى خۇش نەبو، چونكى ئەو بلال نەبو، (خالىد) كۆرى (ۋەلىد) ىش نەيئەتوانى مال و مىرات دابەش كا، چونكو (زەمىد) كۆرى (سابىت) نەبو، زانايانى پەرومردەش دەلئىن: پەچاۋى پئو شوئى خۆت بكة.

زىرەكى پىۋىستى بە خۇپەراندەو ھەيە

گۆبىستى رادىۋى (لەندەن) بوم دەربارەى ھەوئى تىرۆركردنى (نەجىب مەحفوز) نوسەر ھەۋالئدا، كە دەربارەى وئزە خەلاتى نۆبلى پىدراۋە، كىتئبىكى ئەوم ھاتەو ىاد كە لەمەۋبەر خۇئندومەتەو، سەرم سورما لەو كەسە لىھاتەو، بە چ

چەشنىڭ لاي وا بۈە خەيال گەۋرەترە لە راستى، لەناوچون باشترە لەمانەۋە،
بىردۆزى دەستكردى مەرۋفېش چاترە لە بنچىنە و بنەماي خويى و ئاسمانى ﴿... أَفَمَن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُبْعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَن يُهْدَىٰ...﴾ دەسا كەسەيگە رېبەرى
راستە رېيە، ھىژراترە شوینی كەون، يان كەسەيگە بۇ خۆى بە رېگە نازانى، مەگىن
رېگەي پى نىشان دەن. ﴿٢٥﴾ بونس ﴿...﴾

ئەۋە بو (نەجىب) چەند شانۆگەرەيگى لە بىرو ھزرىدا ھەلخراپ بوو ^{٨٢١}
نوسىبى، ھەمو تواناي خستبۈە گەر لە وینەكېشان و پەخش و بلاو كەردنەۋە، لە
كۆتايىشدا ھەۋال گەلەيگى دور لە راستى بون.

لە خويندەنەۋە ژياننامەي ئەۋدا چەند مەسەلەيەكى گىرنگم گەلە ^{٨٢٢} كەرد، كە
ئەمانەن: بەختەۋەرى بىرىتى نىە لەۋەى لەسەر حىسابى ھەسانەۋەو سەرۋەتنى خۆت
بەۋەى خەلگان ئاسو دەگەي، ئەمە شتەيگى راست نىە كەسانى بە ساي تۆۋە دلخۆش
بن و تۆش لە خەم و پەژارەو دلپەستىدا ژيان بەسەرەيە، ھەندى نوسەر ستايىشى
ھەندى لە داھىنەرانىان كەردەۋ، دەلەين: بۇ خۆى دەسوتى تاۋەكو روناكى بە خەلگان
بەخشى، كەچى رېرەمەۋى راست و دروست ئەۋەيە كەسى داھىنەر لە خۆدى خۆيدا
بەدرەۋشى و بۇ خەلگانىش بەدرەخشى، بە رېنمايى و شارەزايى و چاكە دلى خۆيان
ئاۋەدانكەن، بۇ ئەۋەى دلى خەلگانىشى پى ئاۋاكەن.

من لە نوسراۋەگاني (نەجىب مەحفوز) دا باۋەر بە دۋارپۇزو جىھانى (غەيب) م
نەبىنى، بەلەي وینەو خەيال و ورۋاندىن و سەرنج پاكېشان و دىناو خۆ دەرختەن
چاۋ پىكەۋەت، بەلام كۋا پەيام و راستى بەلگەنامە و جى مەبەست لە كوین؟!

من دلىام ئەۋەى (نەجىب مەحفوز) بە دۋاي داۋىلە خوا پىي داۋە: ﴿... كَلَّا نُمَدُّ
هَتُولَاءَ وَهَتُولَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا...﴾ ھەمو لايان - چ ئەۋان و، چ
ئەمانە - لە خەلاتى پەرۋەردىمەت بى بەش ناكەين. خەلاتى پەرۋەردىمەت تۆ ھىچ
لەمپەرى لەبەر نىە. ﴿٢٠﴾ الإسراء ﴿...﴾

(٨٢١) سازاند بو / گەلەلە كەردبو.

(٨٢٢) خپ كەردنەۋە / وەدەستەم ھىنا.

به لّام گرنگ نه وه نيه مړؤف بگاته نهو مه به ستهى به دواى داوئله، به لکه گرنگ نه وه به نه وهى خوا ديه وئ نه وهى دمه بهر بکا ﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبينَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ (٢٦) وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ يُمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا... خوا گه ره كيه پښتان بؤ پون بگاته وهو له رڼى او شويى پښينانيش شاره زاوكاو په شيمانى و لى قه بول كا. خدا زاناي له كارزانه. خدا ديه وئ توبه تان لى قبول كا. نه وانهش وا كه وهونه شويى هه واو هه وهس، ديهانه وئ به ته واوى- نيوه له پڼگه لا بدن. ﴿النساء﴾ (٢٧).

خۆزگه هه مو که سێ پێنمایی و مێهه گرت و خۆی دهخسته ئهو بهههشتهی پانتاییه که ی به قهده ئاسمانه کان و زمینه.

خۆت و مېرزا ئىنه بونە وەر بە پاراۋە دەبىنى

نیشانەى یەکتاپەرستى بونى خوا لە دروستکراوە جوانەکاندا وەخوینەووە ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ... هەر خۆیەتى هەرچى لە زەمین دا هەیه، بۆ ئێوەى بەرھەم ھێناوە. ﴿١٩﴾ البقرة﴾.

ئەوسا بۆنى خۆش و خۆراکی بە چێژو، وێنەو دیمەنى شوخ، گیان و دل دەسڕەوینن، دەحەسینن ﴿... كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا ... لەو بەروبومەى سەر زەمینە، کامى ڕەواو پاکە بخۆن. ﴿١٦٨﴾ البقرة﴾.

لە فەرمودەشدا ھاتووە: ((حُبِّبَ الي من دياركم: الطيب، والنساء، وجعلت قرة عيني في الصلاة... لە دنیاى ئێوەدا بەلامەووە خۆشەویست کراون: بۆنى خۆش و خێزان، بێلبیلەى چاویشم لە ناو نوێژدايە)).

بەرپاستى ئەو دنیا بەکەمگرتنەى بە نەزانى و خو پاراستنە ڕەشوکىەى ھەنگاوەکانى ئێمەى لە ژيانى دنیايدا سست کرد، ڕوخسارى جوانى ژيانى زۆرىک لە ئێمەى ناشرین کرد ئەوان لە ژيانى خۆياندا بە دلپەستى و خەمىنى، بە برسىتى و شەونخونى، بە بى ژنى دەگوزەرىنن، پێغەمبەرىشمان دەفەرموى: ((لكن أصوم وأفطر، وأقوم وأفتر، وأتزوج النساء، وأكل اللحم، فمن رغب عن سنتي فليس مني... بەلام من بەرپۆزو ئەبەم و بەرپۆزوش نابەم، شەوان بۆ بەندايەتى ھەلدەستەووە و پشوش دەدەم، ژنیش دەھێنم و، گۆشتیش دەخۆم، ھەرکەسىکیش واز لە ڕىبازى من بەيئى لەمن نىە))، ئەگەر چىگای سەر سوڕمان بى، کردەوێ کەسانى سەر سوڕمىنە، کە دەرچەق بە گيانى خۆيان ئەنجامى دەدەن! دەبينن ئەمەيان خورما ناخوا، ئەوى تریان پى ناکەنى، يەكێ تر ئاوى سارد ناخواتەووە، ھەروەکو بلىيى نەيانزانى بى کە ئەمانە ئازاردانى ڕۆح و کوژاندنەووە ڕۆشنایى گيانن ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ... بێژە کىيە، جلکى جوان و خشل و بژىوى پاکزى - کە خوا بە عەبدەکانى خۆى ڕەوا دیووە - لای وایە کە ناپەرەوایە؟ ﴿٣٢﴾ الأعراف﴾.

پېغەمبەرمان ﷺ لەگەڵ ئەووی لە ھەمو گەس پتر دنیای بەگەم سەیرە کرد، بەلام ھەنگوینی دەخوارد، لەبەرئەووی خودا بۆ خواردن وەدیھێناو: ﴿يَخْرُجُ مِنْ بَطْنِهَا شَرَابٌ مُخْلِيفٌ لَوْنُهُ، فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ...﴾ لە دەرونی شیلایکی ھەمە ڕەنگە دیتە دەری، چارە یۆ مەردم تێدا یە. ﴿٦١﴾ النحل.

پېغەمبەری خوا ﷺ بۆمژن و کچی مارە کردو: ﴿فَانْكَحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثًى وَاُولَئِكَ وَرِيعٌ...﴾ چەندی خۆتان پێتان باشە و پێتان دەشێن- لە ژنان دوان بن یا سیان پێکەو یە جواریش بن ھەر ڕەوا یە- مارە بکەن. ﴿٣﴾ النساء.

لە بۆنە ی جەژنە و جگە لە جەژنەش جوانترین بەرگی پۆشیو: ﴿... خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ...﴾ (ئە ی فرزندەکانی ئادەم) ھەرگا دەچن بۆ نوێژکردن، جلکی جوان دەبەر بکەن. ﴿٢١﴾ الأعراف.

پېغەمبەر ﷺ مافی گیان و مافی جەستە ی پشیل نەکرد، کامەرانی دنیا و دوا ڕۆژی گەرەك بو، چونکێ بەو ئایینە سروشتیە و خوا ڕسکە ناردراوە خوا بەندەکانی لەسەر راھێناو.

بە سەرکەوتنیکی نزیک مژدە بدە

ھەندئ لە نوسەری سەردەمی ئیمە دەلێن: تەنگ و جەلەمە ھەرچەندە گەورە بن و درێژە بکێشن- لەسەر خاوەنەکانیان بەردەوام نابن و، بەلا باران تا ھەتایە پێیەو ھە گرفتار نابن، بەلکە ھەتا شەوی مەینەتیەکان توند و ڕەش و درێژبێ، نزیکترە پڕشنگی خۆری ئازادی لە گەل^{۸۳} ھەلبێ، خێرو خۆشی و، ھێمنی و ھەداری و، ژانیکی خۆشگوزەرانی و ڕۆشنایی پەخش و درەوشاو ی لەگەڵ دابی، ئەوسا کۆمەکی و ھاریکاری لەکن لوتکە ی تەنگانە و تاقیکردنەو ھەدا دەگاتە جێ، دەرمنجای ھەمو شەویکی ئەنگوستە جاویش ئەو یە سپێدە ی بەیانی لێ دادی.

تۆلە كىنە ھەلگرتن بەرزتری

ئەو كەسەى لە ھەمو كەس خۆشھال ترو دڵشادترە، ئەو كەسەى ھە دواپۆزى بەسەر دىيادا ھەلدمبۆزى، ئەو بەھرانەى خوا لە دەرياي بەخشنەى خۆيەو بە خەلگانى بەخشيەو چاويان تىنابرى، بەلگە پەيامى خۆشى لەلایەو نمونەى ھەلگەوتەى خىرو چاگەيە، دەيەوئ سودو كەلگ بەخەلگى بگەيەنئ، ئەگەر گۆلش نەبئ درگيش نابئ.

سەرنجى (عبدالله)ى كۆپى (عەباس) بدە كە رافەكارى قورئان و دەرياي زانستە، چۆن توانى، بە ساي خوورەوشتى بەرزو جوانى خۆ گونجاندنى شەرعیانەو دلفراوانى، كە نەيارانى لە (بەنى ئومەيە) و (بەنى مەروان) و دەست و پيوندەكانيان بەرەو دۆستايەتى و مەربگىرئ، ئەوسا مۇسلمانان لە تىگەيشتن و زانستى ئەو كەلگان و مەرگرت، كۆپو كۆمەلئ لە زانستى (فيقھو) و (تەفسىر) و چاگەو يادەمورى پەرگەرد. (ئىبن عەباس) كارەساتى (الجمل) و (صفين) و پيش ئەمەو دواى ئەوموشى پشتگوى خست، دەستى كرد بە بنياتنان و چاكسازىو، ئاشتەوايى، خويى زامەكانى سىرى، جىي خۆى لەدلى خەلگدا كەردەو، بەراستى نازناوى (حبر الامة المحمدية)ى و دەدەست ھيئا.

فەرمو ئەمەشيان (ئىبن زوبەير) - خواى لى رازى بىت -، باس ناكەرى چەند ريزدارو پايدارو خواپەرست و شكۆدار بو، رىگاي رۆبەرۆبونەو ھەلېزاردو لەو پيناو ھەدا تىكۆشا، دەرمنجام لە گىرپانەو ھە فەرمودە دورگەوتەو ھەو، مۇسلمان گەلېكىشى لېبونەو ھە، پاشان مەرگەسات رويدا، چونكى خۆى لە ھەرەمدا پەنادا بو، مالى خوايان زامدار كەردو، مۇسلمان گەلېكيشيان كۆشتو، ئەويشيان كۆشتو پاشانيش ھەلپانواسى ﴿... وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ... ھەر فەرمانئ خدا بيدا دەبئ پىكبئ.﴾ (٢٨) الأحزاب ﴿...﴾

ئەو ھەى من دەيلىم بۆ دەستدريزىكەردنە سەر ھاو ھەللاو كەمكەردنەو ھەى پلەو پايدى ئەوان نيە، بەلگە لىكۆلنەو ھەىكى مېزويى يەو مەروف پەندى لى و مەردەگريو ئەسرىنى پى ھەلدمبۆزى.

بېگومان نەرم و نىانى و، لېيوردەيى و چاوپۇشى، بە كۆمەلە خەللىكى كەم نەبى بە ھەمو كەس نابىرېن، چونكى داکۆكى لەو ھە دەكا مروڤ ھەو ھەسى خۆى لەبن پېدا بېۇشى و، كېلەى خواستەكانى دامركىنى و، جەلەوى ھەلنەرو پالئەرى توند بگرى.

تېروانىنىك

ئەو ھەرمودەيەى پېنخەمبەرى خوا ﷺ كە دەفەر موى: ((تَعْرِفْ إِلَى اللَّهِ فِي الرِّخَاءِ يَعْرِفْكَ فِي الشَّدَا... ئەگەر بەندە لەكاتى ھېمنايىدا پارىزگارى لە ھەرمەنەكانى خوا كىردو سنورى ئەوى پاراست و، چاودەيى مافەكانى كىرد، بە ساي ئەو ناسياوى لەگەل خوادا پەيدا دەكاو، پەيوەندىەكى تايبەتەش لە نىوانى بەندەو پەرورەدگاريدا دروست دەبى، ئىنجا خاى گەورەش لە تەنگانەدا ئەو دەناسى و، رەچاوى ناسيارىتى دەورى ھېمنايى دەكاو، بەھۆى ئەو پەيوەندىە لە دواى مەينەتبارى ئازادى دەكا، ئا ئەو پەيوەندىە تايبەتەيە وا دەكا بەندە لە خوا نزيك خاتەو، خۆشى بوى و، ئەویش وەلامى خواستەكانى بداتەو)).

"ئەگەر بەندە بە پى پىويست ئارامى گرت، بەلای لە ئاستدا دەبنە خەلات و، دەردى بۇ دەبنە بەخشش و، ناخۆشى دەبنە خۆشى، بېگومان خاى بى ھاودەم و ھاوتا بۇ ئەو تاقى نەكردۆتەو لەناوى ببا، بەلكە بۇ ئەو تاقى كىردۆتەو تاوەكو بەندايەتى و، ئارامگرى بە ئەزمون بگەيەنى، مافى خاى بەرزو بى وېنەيە بەسەر بەندەيەو چۆن لە خۆشيدا دەپەرستى، بەو شىوەيە لە ناخۆشيدا بېپەرستى، چۆن لەمەر ئەو شتەى پى خۆشە بەندايەتى دەنوئىن ھەر بەم جۆرە سەبارەت بەو ھى لە دلىشيدا گرانە بەندايەتى بنوئىن، زۆربەى خەللىكانىش دەربارەى ئەو كارانەى پى دلىشون بەندايەتى ئەنجام دەدەن، لەو ھى دلىشان نايگرى پىشت ھەلدەكەن، ئەوسا لىرەدا پلە و رىزى بەندەكان لەيەك جىادەيىتەو، بە گوئەرى ئەو لەلەين خاى دەستە بالاو پلە و پاىەيان ديارى دەكرى".

زانست كىلىلى ئاسانكارىيە

زانست و ئاسانكارى دو دۆستى خۆشەويستى دېرىن، بۇ سەلماندى ئەمە دەش سەرىك لە دەريای زانستى زانا بە تواناگان بدەى، كە ژيانان چەندە ئاسان بوەو، ھەئس و كەوت لەگەئاندا چەندە سوک و لەجى بوە! ئەوان لە مەبەست تىگەشتن و، بە خواستەگان گەيشتن و، بە ناخى بابەتەگاندا رۆيشتن، لە کاتىکا دەبىنى گرانبارترینى خەلکان و، كەللە رەق و رانەھاتوترىن كەسو رېگا سەخت و دژوارترین كەس، ئەوانەن لەمەر زانست و زانبارى ھەژارو تەنك دەستن، چونكى ئەوان چەند دەستەواژەيىكيان بىست و سەرەدەريان لى دەرئەکرد، چەند مەسەلەيەكيان وەبەر گوئيان كەوت پەيان پى نەبرد، بەلاى خەوارىجەكانىش ھەر لەو دەدبو كەم زانست بون و لىكەندە وەيان كىچ و كال بو، چونكى ئەوان راستەقىنەيان دەرک پىنەکردو، راستەپىيان وەدى نەکرد، لە تەنكاواندا دەگەرپان و لە قولايىدا مەلەوانيان نەکردو، خۇيان لەناو كارى بە گىچەل و تىكەل و پىكەل خست.

ھەمو شتى بە خويى خویش بە مانا

دو كىتیبى ناودارم خويندۆتەو، سەيرەكەم ھىرشىكى توندو سەختى كردۆتە سەر بەختەومرى و ئاسانكارى لە كاتىكا خواى كار لەجى كردونى بە ديارى.

يەكەميان كىتیبى (احياء علوم الدين)ى (غەزالى)، كە بە ھاوارمەو بانگىشتى ئەو خۇ برسكىردن و بىبەرگى و پەپوتى و، كۆت و زنجىر كەردنە دەكا، كە پىنغەمبەرى خوا ﷺ بۇ ئەو ھاتو لە كۆل ھەمو جىھانى بكاتەو. ھەستاو ھەدىس گەلىكى ھىناون و بەسەر يەكىدا كەلەكە كەردون و، زۆربەى ھەرە زۆرىشان لاوازو ھەلپەسترون، دواى ئەمە چەند بىنەماو بىنچىنەى لەسەر دامەزراندون پىي وایە كەورەترین ھۆكارى گەيپنەرى بەندەن بە پەرورمەديارى.

منیش (احیاء علوم الدین) م له گه ل (صحیحین) ی بوخاری و موسلمدا بهراورد کرد، جیاکاری و لیکدوریکی زورم وهدی کرد، نهویان خو نازاردان و سهخت و گرانه، نه مهشیان لیبوردی و سوکو ناسانه، نینجا له واتای وتهی خوا گه بیستم: ﴿وَنُيِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ... له بهریش سانا ده کهین، ههتا سانترین پیگه پهیدا بکهی. (٨) الاعلیٰ﴾.

کتیبی دوه میان: (قوت القلوب) ی (نه بو تالیب) ی مه کهه ی یه، نهویشیان زور به گهرم و گوپی جهخت له سهر وازهینان له ژیا نی دنیاو خو لی گوشه گیر کردنی ده کاو، مروف هه لده نی بو نه وهی هه ول و گهری له کارخاو، له ژیا نی خو ش پشت هه لکاو، له پیگای دهسته بهر کردنی ژیا نی بی حال و تفت و تالدا پیش برکی بکا.

دانه ری نه و دو کتیبانه: (نه بو حامید غه زالی) و، (نه بو تالیبی مه کهه ی ی) چاکه یان ویستوه به لام راو بو چونیان له ته رازوی فه رموده و په وشتی پیغه مبه ردا ﷺ بی سه نگه، نا لی ردها که م و گوپی رو نه دا، بو یه پیو یسته که سی رپنیشاندەر به پیگایه که ناشنا بی و له گرته به ری پیگادا چوست و چالاک و وریا بی، ﴿... وَلَٰكِنْ كُنُوا رَبَّنَا بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكُتُبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تُدْرَسُونَ ... به لکه﴾ نه وانه هه ر گوتویانه: ﴿ثَبَّوْهُ كَهَ فَيَرَىٰ كَتِيبَ وَخَوِّنَدْنَه وَی بون، له سه رتانه هه ر په رومرنده و بناسن. (٧٨) آل عمران﴾.

دل فراوانترین کهس

دل گو شادی و رمزا نوینی و گه شبینی: چهند په وشتی بون له ماموستا و فیرکاری چاکه کاریدا ﷺ وهدی ده کران، نه و پیغه مبه رهی ﷺ موژده دهره، بارگرانی و په واندنه وهی قه ده غه گردوه، هه ست به بی ئومیدی و دارپمان نا کا، په زانوینی له دل دایه و، زمرده خه نه ی له سه ر لیوه، له بریار و فه رمانیدا ناسانکاره و، له ری و شوینیدا مام ناو منجیه و، شوین پی هه لگرانی به خته وهریان له نیودایه. گه وهرترین کاری نه وه بو باری سه رشانیان سوک کاو له کو ت و داو پرزگاریان کا.

ھىۋاش..ھىۋاش

دەتۋانى لە گوتارى ھۆسيار كوردنەۋەدا بەو شىۋمىيە ئاسودەيى بەسەر گوڭگراندا دابىيىتى، بە ھۇناغ بابەتەكان بوروژىنى، گرنگىزىيان باس بىكەى ئەۋسا گرنگى بە دۋادا بىيىتى، ئەۋ ئامۇزگارمىيەى پېغەمبەرى خواش ﷺ كە بە (موغاز) ى راگەياندا خۋاى لى رازى بىت لەۋ كاتەى بەرەۋ (يەمەن) ى رەۋانە كىرد، پالېشتى لەۋ قەسەيە دەكەن، كە دىمفەرمۇئ: ((فليكن اول ما تدعهم اليه، شهادة ان لا اله الا الله وانى رسول الله... يەكەم شت كە تۆ بانگيان بۆ دەكەى، شايەتى دانە بەۋەى ھەر خوا پەرسىراۋى راپستەقىنەيەۋ، منىش نىرراۋى خوامە)) ھەتا كۆتايى. كەۋايە لە بابەتەكاندا يەكەمۋ دۋەمۋ سىيەم ھەيە، بۆچى بابەتەكان بەسەر يەكدا كەلەكە بىكەين، بە يەكەۋەش ۋەبەرچاۋانيان خەين؟! ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً ... خوا نەناسەكان دەبىيژن: بۆچى خۇدا بەتېكرايى ئەم قورئانەى بۆ نەناردۆتە خوارمۋە؟ ھەر بۆ ئەمە بو كە ئىمە دلتى بى دامەزىيىنن ۋەبېرىك ۋەبىكى ۋە بە ئارامى بۆتى ۋەخوئىنن. ﴿٣٢﴾ الفرقان ﴿٣٢﴾.

يەكەى لەۋانەى مۇسلمانان بە ھۆى ئايىنەكەيانەۋە بەختەۋەر دەكا، ئەۋەيە لەژىر سايە ۋە درۋشمى ئەۋ دىنەۋ، سوك ۋەرگرتنى فەرمان ۋە ياساخ كراۋەكانى ھەست بە سرەۋتن ۋە سانەۋە دەكەن، لەبەرئەۋەى لە بنەپەتدا بۆ ئەۋە ھاتۋە لە دئە پراۋكى ۋە پىرش ۋە بلاۋبونى زەين ۋە ھۆش، ترازان لە بۋارى كۆمەلەيەتى پىزگارىيان كا.

لە ياساى نىسلا مىشدا ھىچ ئەركىك بەبى ئامرازى نەرى (اداة النفي) دانەنراۋە ﴿... لَا يَكُفُّ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ... خوا ئەركى لە تۋانا بەدەر، بەسەر كەسدا ناسەپىيىتى. ﴿١٨٦﴾ البقرة ﴿١٨٦﴾.

چۈنكى ئەرك قورسەۋ، ئايىن ىش بە قورسى دانە بەزىۋە، بەلكە بۆ لاۋىردنى ھاتۋە.

ياومران داواي ئامۇزىاريان لە پيغەمبەرى خوا دەگەرد ﷺ بە ھەرمودەيىكى كورتى وەلام ئەدايەو ھەيگەنەو خۆيانە سەردەريان لى دەردەگەرد ^{٨٢٤}، كەوايە رەچاوەگەردنى بواریو پاستکاریو ^{٨٢٥} ئاسانکاری دروشمی بەرچاوی ئەم ئامۇزگاریە گرانبەھایە بون.

ئیمە لەو ھەدا ھەلەین، كە ھەرچی پەندو ئامۇزىاریو دابو پەوشتو رېنۆینیکی لە ھەگبەماندا ھەپە لە یەك شویندا بە گۆرپی وەرکەین ﴿وَقَرَأْنَا فَرَقَّتَهُ لِقَرَاءٍ عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكٍّ وَزَلَّتْهُ نَزِيلًا ... قُورْئَانِيكە بە جیاحیا ناردومانە، تا بە ھیدی بۆ مەردمی بخوینیەو ھەو بەرانبەر بە پێویستی رۆژ بەرپیمان کرد.﴾ (الإسراء ١٠٦)

كە سەبارەت بە سوپاسکردن لەسەر زۆری دەستەوسانی لەسەر گەمی چۆن دەتوانی؟

بێگومان ئەو كەسەى لەسەر ئاوی شیرین و ساردو سازگار سوپاسی خوا نەكا، لەسەر كۆشك و بالەخانەى بەرزو، ئۆتۆمبیلی ئاخر مۆدیلو، باخو باخاتی بى وینەش سوپاسی ناكا.

ئەو ھى لەسەر نانى گەرم و نەرم دان بە خەلاتى خوا دانانى، لەسەر خوانیكى بە خواردنى بە چێژو ھەمە جۆر رازاوەش ستایشی خوا نانوینى، چونكو مەردمی بەد نەك و ^{٨٢٦} سېلە كەم و زۆرى ھەروەكو یەك دەبینى مەرقف گەلى لەوانە پەیمان گەلیكى توندو تۆلیان بە خوادا، لەسەر ئەو ھى ھەر كاتى خوا دەروى خوشى لى كەردنەو ھەو بە ھەرى بەسەردا رزاندن گیرفانەكانى پەرکردن، ئەو جارمیان سوپاسی خوا دەنوینن، پارەو پولى دەبەخشن، مەرو مالاتی سەردەبەرن ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهِ لَئِنْ آتَيْنَا مِنْ فَضْلٍ لَنُصَدِّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ (٧٥) فَلَمَّا آتَيْنَاهُمْ مِنْ

(٨٢٤) تىي دەگەيشتن.

(٨٢٥) واقیعیەت.

(٨٢٦) بى ئەمەك/ سېلە.

فَضْلِهِ بَجَلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ... هَيْتَنِيْكَ لَه نِيُو ئهوانه‌دا په‌يمانيان ده‌گه‌ل
خودا به‌ست كه شه‌رته ئه‌گهر خودا له چاكه‌ي خۆي به‌شمانى بداتى، ئيمه‌ش خيرو
خيرات ده‌كه‌ين و ده‌چينه‌ پريزي پياوچاكانه‌وه. كه خوا كرده‌ي له چاكه‌ي خۆي
زيده‌ي دانى، پزديان له‌سهر كرده‌ي پشتيان هه‌لكرده‌ي رويان و مرگير. ﴿٧٦﴾ التوبة

ئيمه‌ رۆژانه‌ زۆريك له‌م چه‌شنه‌ كه‌سانه‌ ده‌بينين، حال په‌شيوو داماو، هۆشى له
خۆي نه‌ماوه، گازانده‌ له‌ په‌رومرديارى ده‌كا، كه‌ به‌خشى گه‌وره‌ي پى نه‌به‌خشيوه،
نازو گۆزى زۆرو زه‌وه‌نده‌ي به‌ چاوى خۆي نه‌ديوه، كه‌چى له‌ناو له‌ش ساخى و
ته‌ندروستى و هه‌بويى دابه‌نازه‌وه‌ ده‌خوليتته‌وه، له‌ گه‌شت و سه‌يراندايه‌و پشوى داوه،
سوپاسيشى له‌سهر ناكا، جا ئه‌گهر وه‌كو ئه‌وانه‌ نه‌بى كه‌ له‌ناو گه‌نجينه‌و كۆشك و
ته‌لارى فراواندا خۆيان له‌بىر چۆته‌وه‌ ده‌بى ئه‌و كاته‌ چۆن بى؟!

ئه‌گهر ئاواى بۆ بچيته‌ سه‌ر زياتر له‌ خواى ياخى ده‌بى و، له‌ ئاستى په‌روم‌رنده‌ي
وه‌دى هينهرى دا پتر سه‌رپيچى كار و لاسار ده‌بى.

پى خواسه‌كه‌مان ده‌لئ: ئه‌و كاته‌ي خوا پيلاويكى پى به‌خشيم سوپاسى ده‌كه‌م.
خاوه‌ن پيلاويش سوپاسه‌كه‌ي دوا ده‌خا هه‌تا خوا ئوتومبيليكى مۆديرنى پى ئه‌دا،
سپله‌ييمان به‌وه‌ دياره‌، ده‌مانه‌وى ده‌ستبه‌جى به‌هره‌ي خودا و مرگيرين و، به‌ قه‌رديش
سوپاسى كه‌ين، ئه‌وه‌ي له‌ خواى ده‌خوازين لى به‌ په‌له‌ين و، له‌ جيبه‌جى‌كردنى
فه‌رمانه‌كانيشى سستى ده‌كه‌ين.

سى تابلۆ

هه‌ندىك له‌ هۆشمه‌ندان سى تابلۆي پر به‌ هايان به‌سه‌ر په‌رتوكخانه‌كه‌يانه‌وه
هه‌لواسيوه: يه‌كه‌ميان له‌سه‌رى نوسراوه: ئه‌و رۆژه‌ي ئىستات رۆژه.
له‌ سنورى ئه‌م‌رۆدا بژي.

دوه‌ميان له‌سه‌رى نوسراوه: بىر كه‌وه‌و سوپاسگوزاريه‌، بىر له‌ به‌هره‌ي خوا بكه‌وه
به‌سه‌رته‌وه‌و، به‌ سوپاسگوزارى وه‌لاميان ده‌وه‌.

لەو دەى سىيەمىش نوسراو: تورە مەبە.

ئەوانە سى ئامۇزىيارىن لە ساناترىن و نرىكترىن رىگاۋە بە بەختە و مەرىت ئاشنا دەكەن، دەشتوانى لە بىرنامەى خۇتدا بىياننوسى و رۇزانە سەرىان بەسەر دابگرى.

هەئەستەيەك

يەككى لە وردىياتى نەيىنى ھاتنى خۇشى بەدۋاى ناخۇشىدا، ئاسانى بەدۋاى گرانىدا ئەومىيە، ئەگەر كارەساتى گەورە و توندو بەرچاۋ رەش ھاتە ئاراۋە، بەندە لەوە بىئومىد بو دروستكراۋەكان لە ھاناي بىن، دلى بە خۋاى تاك و تەنباۋە پەيوەست دەيى، ھەر ئەۋەشيان پىشت بەستنى راستەقىنەيە بە خوا.

بە ھەمان شىۋە ئەگەر بىرۋادار لای وابو دۋاى ئەو ھەمو پارانەۋە و لالانەۋەى ئامارى قەبۇل بون و ئاسۋى رۋنى لى بەدىار نەكەوتو، درەنگ داھات خۇرى ھىۋاى ھەئەھات، يەك سەربەخۇيدا دەچىتەۋە سەرزەنشتى دەرونى دەگاۋ، پىي دەلى: ھەرچى بەسەرم ھات لەرپى تۆۋە بو، ئەگەر چاكە و خىرت ھەبۋايە ۋەلامم ئەدرايەۋە. ئەو لۆمەكرەنش لە زۆربەى شىۋە بەندايەتەكان لەلایەن خواۋە خۇشەۋىستەرە، ئەو سەرزەنشەيە ۋا لە بەندە دەكا، خۋى لە بەرابەرى خواۋا بەكەم سەيركاۋ، دانىش بەۋە دابنى بەۋ بەلایە شياۋە كە بەسەرى دىۋ، بەۋە شياۋ نىە نزاى گىرا بى، ھەر بە ساي ئەو ھەلۋىستەيە لەۋ ساتەدا دەستبەجى نزاى لى ۋەردەگىرئو بەلای لەسەر لادەجى.

(ئىبراھىم)ى كورپى (ئەدھەم)ى لە خوا ترس دەلى: ((ئىمە واين لە زىانى ئەگەر دەسەلاتدارو پاشا پى بزانى بە شمشىر لىمان دەسنى)).

(ئىبن تەيمىيە)ى شىخى ئىسلامىش دەلى: ((لە راستىدا كات و ساتى ۋا بەسەر دلىما رادەبورى دەلىم: ئەگەر بىۋ بەھەشتيان لە ۋىنەى ئەۋ زىانەى من دابن، لە زىانىكى خۇشدا بەسەردەبەن)).

ئەي خەلىپە ئاسودە بن

لە كىتەبى (الفرج بعد الشدة) پىتر لە سى جىياسى تىايە، ھەر ھەمويان ھەوالمان پى دەدەن، كە لە سەر لوتكەى مەرگەساتى بەرچاۋ پەشدا پىر شىنگى ھىوا ھەلدى، لە سەروى چەلەپۇپەى مەينەتەكان داخۇرى ئازادى دەدرەوشى، ئەوھى لە ھەمو كەسش پىتر دەردارو بەلبارو لە خەفەتدا پۇچوھ خوارە، لە ھەمو كەسش نىكتەرە لە دەربازبونو، كار بۇ ئاسان بونو، لە تەنگانە بە دەروھ چون، (تەنوخى) لە كىتەبە درىژو پەسندەكەيدا، پىتر لە دوست داستانى بۇ باس گرەوين بۇ ئەوانەى دۇچارى ئەشكەنجە و ئازار ھاتون، ياخود لە بەندىخانە گراون يا لەسەر كار وەلا دراون، يا شار وەدەر فەردراون، يا داركارى گراون و سزا دراون، يا ناچار گراو و سەرشۆر گراون، تەنبا چەند پۇژىكى خاياند، لە پىرەكا پىشەرەو و پىشەنگى كۆمەكى و تىن و تەوژمى ئازادى لەسەر ئىواری بىھىواى - كاتى ئەوان بىئاگابون - پىيان گەشت، ئەو خوايە بۇى رەوانەكردن كە بىسەرەو وەلامگۆيە.

(تەنوخى) بە كۆل و كۆست كەوتوان دەلى: ئارام بگرن، كۆمەلە خەلىكانىك لە پىش ئىویدا بەو پىيەدا گوزمىيان كرد:

كەواتە ھەر لە كۆنەو ئەو بەو ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ ... بَيِّغُومَانِهِ بِه هەندى شت تاقى و دەكەينەو. ﴿البقرة﴾ ١٥٥﴾، ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ... نَيْمِهِ ئەوانەى بەر لە مانىشمان بە تاقى كەردەو. ﴿العنكبوت﴾ ٢﴾.

ئەو ھەرمانىكى دادورمانەيە و خوا بەندەكانى پى لە سەنگى مەھەك دەدا، لە تەنگانەدا لەسەر بەندايەتى تاقىيان دەكاتەو، بارودۇخيان دەگۆرپ چۆن شەو و پۇژ دەگۆرپ، كەوايە ئەو نازەزايى و گلەيى و مورچ و مۆنيەى پى ناوى ﴿وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ ... ئەگەر ئىمە بۇ ئەمانەمان نوسىبا، كۆشتارى خۇ بە خۇ بىكەن يان لە ولات و دەركەون - كەمىيان نەيچ - نەياندەكرد. ﴿النساء﴾ ٦٦﴾.

چاڭكەكارى بەربەستى توشهاتن بە خراپەيە

جوانترین دەستەواژە، ئەو پەيقەى (ئەبوبەكر)ى (سەدىق)ە - خواى لى پازى بىت-
كە دەلى: چاڭكەكارى بەربەستى توشهاتن بە خراپەيە. ئەو رىستەيەش ھەم ژىرى و
ھەم كىيى خواش پالېشتى لى دەكەن: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسْتَحِينَ﴾ (١١٣) لَلْبَثِ فِي
بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ... سا ئەگەر (يونس) پاكى خواى نەگوتبايە، تا رۆژى سەلا
پادەبو، لە ورگى (ماسى)دا دەمايەو. ﴿١١٤﴾ الصافات.

(خەديجە)ش بە پېغەمبەرى خوا ﷺ دەلى: ((نەخىر سوپىند بە خوا ھەرگىز
خوا تەرىقت ناكاتەو، تۆ پەيوەندى خزمایەتى دەگەيىنى، بارسوكى بۆ خەلگان
دەنويىنى، سود بە ھەزار دەگەيىنى، لەسەر مەرگەساتى رۆژگار يارمەتى دەنويىنى.
بزانه چۆن لەسەر پاشەرۆژ خىرى بەلگە بە ھەلويىستى جوان دىنيىتەو، چاڭكە و
جوامىرى سەرمتايى دەكاتە بەلگە لەسەر شكۆ و پىزى كۆتايى)).

لە كىيى (الوزراء)ى (سەبابى) و كىيى (المنتظم)ى (ئىبين جەوزى) و كىيى
(الفرج بعد الشدة)ى (تەنوخى) داستانىك ھاتو، كە ئەو پوختەكەيەتى: (ئىبين
فورات)ى وەزىر بە دواى (ئەبو جەعفەر)ى كورپى (بوستام)دا دەگەراو دەيەويست
ئازارو ئەشكەنجەى پىڭەيەنى، ئىنجا زۆر بەدەستىو ھەرگەرتار بو، دايكى (ئەبو
جەعفەر)يش ھەر لەو كاتەى كورەكەى منال بو خوى پىو ھەموو ھەموو شەويك
كوليرەيەكى لەژىر سەرىنى (ئەبو جەعفەر)دا دەنا ھەر كە بەياني دادەھات بۆ
بەلاگىرى كورەكەى دەيكرە خىر.

دواى ئەو دى كە ماوہەكى باش لەبەردەستى (ئىبين فورات)دا ئازارى چەشت، بۆ
كارىكى پىويستى چو ھەلاى (ئىبين فورات)، (ئىبين فورات) بە (ئەبو جەعفەر)ى گوت:
تۆ بەخۆو بە دايكت كوليرەيىكتان ھەيە؟

گوتى: نەخىر.

(ابن الفرات) گوتى: چارەت نىە ھەر دەيى قسەكەم بە راست دابىيى.

(ابا جعفر) یش لەسەر شیوەی پیا هەڵدانی کاری پەسندی ژنان بەسەرھاتەگەیی گێڕایەووە. (ابن الفرات) گوتی: نا وانهگەیی، من لە شەوی رابردودا پیلانم بۆ تۆ دەگێرا، کە ئەگەر پیلانەکەم سەری گرت لە ناوت بەم، ئەو شەو خەوتم لە خەوما بینیم چۆن بلیی شمشیریکم بە پوتی لە دەستدایو، دەمەویست تۆی پێ بکوژم، دایکت رێگای پێ گرتم کولێرەییکی لە دەست دایو لە پێشە تۆ کردبوی بە مەتالۆ رپی لە من دەگرت نەیدەهێشت بەتۆ بگەم، منیش دەستم پێت نەگەیشتو، بە ئاگا هاتم.

(ئەبو جەعفەر) ئەوەی بە هەل زانیو لەسەر ئەو گرتەیی لە نیوانیاندا هەیه سەرزەنشتی کردو، دەرڤەتی بۆ رەخسا لەو رێیەو ناستەوایی بکەن، هەمو هەولێکیدا بۆ ئەوەی رازی بکاو گوێرایەڵی بێ، وازی نەهێنا هەتا قایلی کردو، هەردوکیان بون بە هاوێری.

(ئەبن فورات) گوتی: سویند بە خوا لەمەولا بە دەستی منەو نازار نادریی.

چەند پشودانیك یاری دەدەری رێگا برینن

شتێکی رۆن و لەبەر جاوێ لە یاسای ئیسلامدا فراوانی و ئاسانکاری هەیه، کە رێ بۆ بەندە خوێش دەکا لە نواندنی بەندایەتی و مال بەخشین و کردەیی چاکدا دانەبێری، پێغەمبەرمان ﷺ زەردەخەنەیی لەسەر لێو بوو ﴿وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى... هەر ئەو دەخاتە خەنین و دەگرینی. ﴿٤٣﴾ النجم﴾.

وتەیی خوێش و بە پێکەنینی کردووە هەمو شتی هەر راست بوو، لەگەڵ (عائیشە) دا - خوای لێ رازی بێت - غارغارینی کردو، بۆ ئەوەی یامەوانی بێزار نەبن لەگاتی ئامۆژیاریدا، داوای رێگا پێدانی لێدەکرد، زۆ قول بۆنەووە خو ئازاردان و رەقەکاری رەت دەکردەووە، دەیفەرمو: هەر کەسێ لە ئاییندا رەقەکاری بنوێنی، بەبێ گومانێ بەسەریدا زال دەبێ، لە فەرمودەیی تریشدا هاتو: لە راستیدا ئایین توندو بەندە، سا بە نەرمی خوێ تێ بخەن.

ئەمەشيان ھەر لە فەرمودەيە، كە دەئى: ھەمو خواپەرستىك تورەبونىكى ھەيە، ئەويش بىرىتييە لە گەرم و گورى و توندو بەندى و تىھەلچون.

مروقى گرانباريش مەوداي كاري كورته، چونكى ھەر بارودۇخى ھەنوگەي لىكدەداتەو، بەلای روداو پيش ھاتو ماوې دريژ خايەن لا ناكاتەو، ئەگينا كەسى ژىريار لە كارەكانيدا تخويىكى نزيكى ھەيە و نايبەزىنى، جا ئەگەر تىن و تواناي گەشەي كرد تخوبى بەرفرەتر دەكا، ئەگەرنا لە سنورى خوى تىپەر نادا، ھەر ئەو واتايەش لەو ھەوالەي لە ھاوولان بىستراو، دەفامرىتەو (كە دەئى): بىگومان دەرونگان پوتىكردن و پشت تىكردنيان ھەيە، جا لەو كاتەي بەرەو رو دىن بە دەرفەتيان بزەن، لەو كاتەي پشتيش ھەلدەگەن گوئيان پى مەدەن.

نەم بينيو ھىچ كەسى لە پىواندا زياديان كرديىو، پتر سوننەتيان ئەنجام دابىو، بۆ رەنج كيشان ھەوليان دابى، مەگەر دواي ئەمە پچراون و پاشە كەشەيان كردو و لە جاران بى توانا تر بون.

لە بنەرەتیشدا ئايىن بۆ بەختەومرى ھاتود ﴿ مَا أَرْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ... نەم قورئانەن بۆ نەناردى كە توشى چەوسانەو بى. ﴿ ٢٧ طە ۛ .

بىگومان ئەوانەي پتر لە توانايان خويان نازار داو، پاشانىش خويان پى راگير نەكراو، لە گۆرەپانى ھەلگەوتدا ^{۸۲۷} تيشكاون و پاشەكشەيان كردو ﴿ ... وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ... نەو رەبەنيەش كە ھەيانە ئيمە بۆمان نەنوسيون، بۆخويان دايانھيئانەو ئەم كارەشەيان بۆ رەزامەندى خودا بو، بۆشيان نەكرا وەك پىويستەيىكى بىن. ﴿ ۲۷ الحديد ۛ .

ئايىنى ئىسلاميش بەو لە ھەمو ئايىنىك جيا كراومتەو، كە ئايىنىكى مام ناومنجىو، سوک و سانايەو، لەگەل گيان و لاشەو دنياو دواوژو سروشتدا دانوى دەكوئى ﴿ ... ذَلِكَ الْيَقِينُ الْقَيِّمُ ... نەمە رەوشتىكى راستە. ﴿ ۳۱ التوبة ۛ .

لە (ئەبو سەئید) (خودرى) دەگىرپنەۋە، دەئى: پىياۋى ھاتە لاي پىغەمبەرى خوا
ﷺ گوتى: ئەي پىغەمبەرى خوا، كى لە ھەمو كەس باشرە؟

فەرموى: ((مؤمن جاهد بنفسه وماله في سبيل الله، ثم رجل معتزل في شعب
من الشعاب يعبد ربه... برؤاداريك به گيان و مالى لە رىگاي خوادا تىبكوشتى، دواى
وى پىياۋىك لە يەككى لە دۆلايىيەكاندا خۆى پەناداۋ خواى خۆى بپەرستى)).

لە رىگايەكى ترمەۋە ھاتو: ((يتقي الله ويدع الناس من شره... لە خوا
بترسى و خەلكىش لە دەستى بپوھى بن)).

بە ھەمان شىۋە لە (ئەبو سەئید) ھەۋە دەگىرپنەۋە دەئى: گويم لىبو پىغەمبەرى
خوا ﷺ دەيفەرمو: ((يوشك ان يكون خير مال المسلم غنم يتبع بها شعب الجبال
ومواقع القطر، يفر بدينه من الفتن... رواه البخارى نزيكه واى لىبى باشترىن مالى
موسلمانى: مەرۋ مالا تىك بى، لە لوتكە چىكاكانو لە وەرگادا بيان لە ھەۋەرىنىۋ،
بەخۆى دىنەكەى لەبەر فەيتنەۋ بەلا رابكا)).

عومەر دەفەرموى: (لە گۆشەنشىنى بەشى خۆتان وەرگرن).

وتەى (جونەيد) ىش چەند جوانە: (ئازارى گۆشەنشىنى سوكترە لە دەردى
تىكەلى).

(خىتابىش) دەئى: گۆشەنشىنى ئەگەر تەنيا ئەۋمىندە دەستكەۋتەى ھەبى، مەرۋ
بەدور بگرى لەۋەى زمانى بە خراپە لە خەلكى بگەرئو، لە بىنىنى ئەۋ خراپانەى
بەدور بگرى كە چارەسەرى پى ناكرى، ديارە بە ھەرمىيەكى زۆرى پى براۋە.

ھەر بەۋ واتايەش (حاکم) فەرمودەيىكى ساخ كر دۆتەۋە، كە لە ئەبو زەر
گىرپراۋەتەۋە، كە دەفەرموى: ((الوحدة خير من جليس السوء... تەنيايى لە ھاۋدەمى
خراپ چاترە. ئەۋ فەرمودەيەش فەرمودەيىكى (حەسەن) ە)).

(خىتابى) لە كىتپى (العزلة) دا باس لەۋە دەكا كە: خۆ لە خەلكى پەنادان و
تىكەلى بە گۆرەى پەيوەندىدارەكانيان دەگۆرپن، جا ئەۋ بەلگانەى مەرۋ بۇ تىكەلى
ھەلدەنپن^{۸۲۸}، ۋا ۋا ۋا دەكرپن، كە بۇ تىكەل بون لەمەر گۆرپايەلى پىشەۋايانى

ئىسلامو كارو فەرمانى ئىسلامدا ھاتون، پېچەوانەى ئەو بەلگانەش لەمەر
تېكەلېكى پېچەوانەى ئەو تېكەلېە ھاتون، بەلام سەبارەت بەو كۆبونەو
لېكجىابونەو، كە بە جەستە دەكرى، ئەگەر مەردم بزائى بى تېكەلى خۇى پى
دەزىو، لە دىنى خۇى پارىزگارى پى دەكرى، چاتر واپە لە تېكەلى خەلكى خۇى
بەدور بگرى، بەلام بەو مەرجەى بەشدارى نوپزى بە كۆمەل بىو، سلاوى خەلكى
ومرگرتەو، مافى موسلمانان كە بەسەرىو ھەپە وەكو سەردانى نەخۇش،
ئامادەى ناشتنى مردوو، وئەى ئەمانەش، جېبەجىيان بكات.

تەنبا ئەو لە مروۇ خوازراو بەبى ھودە تېكەل نەبى، چونكە زەپىن و ھۇشى
دەپرشى و^{۸۲۹}، كاتەكانى لە كارو كردارى گشتىدا بەھەدەر دەجى، تېكەل بون بە
خەلكىش وەكو ئاتاجى خواردن و خۇراگە، بەپى پېويست بەكاردىنرى، ھەم گيان و
ھەم دلېش بەم جۇرە ھەساوەترن، خواش لە ھەمو كەس زانائە.

قوشەپىرى لە (الرسالة) دا دەلى: رېگای ئەو كەسەى گۆشەگىرى ھەلدەبىزىرى،
ئەو ھەپە لای وابى خەلك لەدەستى ئەو دەھەستەو، نەك بە پېچەوانە، چونكە
يەكەمىيان خۇ بەكەمزانى لى وەدى دەكرى، كە ئەمەش رەوشتى مەردمى خۇ
بەكەمزانە، دوەمىشيان خۇ بە زلزانى لى فەراھەم دى كە ئەو ھەش نەرىتى خۇ پى
زۇرانە. خەلكان سەبارەت بە گۆشەگىرى و تېكەلى سى بەرەپان لى پېكىد.

بەرەى يەكەم: كەسانىكن خۇيان پەنا دەدەن ھەتا لە وتارى ھەپىن و، نوپزى بە
كۆمەل و، كارى خزمەتگوزارىش تېكەل نابىن، ئا ئەوانە بەھەلدە چون.

دەستەى دوەمىش: لەگەل خەلكى تېكەل ھەتا كۆرى گالئە و گەپ و قاوھقاو^{۸۳۰} و كات
بەفەرۆدانىش ھەلئابوئىرن^{۸۳۱}، ئەوانەش بە ھەلدە چون.

گرۆى ناومنجى: ئەوانەن لەو شىو بەندايەتەى تەنبا بە كۆمەل ئەنجام دەدرى
لەگەل خەلكدا تېكەل ۋون، بۇ ھارىكارى ھەر كەردمىن لە پىناوى خواو چاكەكارى
بى بۇ وەرگرتنى پاداشت و خەلات بى ئەوان تىايدا بەشدارن، لەھەر بۆنەپەك بۇ

(۸۲۹) دەپرىزى/ بلاو دەپى.

(۸۳۰) قسەو قسەلۇك

(۸۳۱) باز نادەن.

پشت هه لکردن و بهر په رچی ریی خودا بی و زیاده رۆیی له شتی حه لال تیابی
ئه وان خوئی لی ده بوین ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بهم شیوهیه ئیمه
نیوه مان کردۆته ئۆمه تیکی هه لبارده. ﴿١٤٣﴾ البقرة

هه ئوه سته یهك

له (عوباده) ی کوری (سامیت) ده گیر نه وه، ده ئی: پیغه مبهاری خوا ﷺ فه رموی:
(عليكم بالجهاد في سبيل الله، فانه باب من ابواب الجنة، يذهب الله به الغم
والهم ... له سهرتان بی جهاد له پیناوی خودا بکه، چونکی جهاد دمرگایه که له
دمرگاکی به هه شت، خوا خه م و په ژاره ی پی دهره وینی)).

(به لām گاریکه ری جهاد له سهر لابر دنی خه م و په ژاره، به پی ناخ و دل شتی پون و
دیاره، بیگومان هه رکاکی دهرن پستی له ته وژم و هاش و هوشی گومرایی و ده ست
به سه رداگرتی هه لکرد، خا که ساری و په ریشانی و کلۆلی و ترس و له رزی پتر ده بی،
جا نه گهر له پیناوی خوا تیکۆشا، خوی گه و ره خه م و خه مینی به ره و چاپوکی و^{٨٢٢}
جه ربه زه می و^{٨٢٣} خو شی و شادی و مرده گیرئی، هه روه گو خوی توانا دار دمه فه رموی:
﴿قَتَلُوهُمْ يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَصْرِكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ
قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ﴾ ﴿١٤﴾ وَيَذْهَبَ غَيْظُ قُلُوبِهِمْ ... ئیوه ده گزیان رابچن، خودا هه ر
به ده ستی ئیوه ئه وان توشی ئازار ده کا و ژیریان ده خا و سه روده خا به سه ریاندا و
کاریک ده کا کوئی دلی با و مر داران دا بمرکی. رکی دلشیان راده مالی. ﴿١٥﴾ التوبة

هیچ شتی نه وه نه ده ی تیکۆشان له پینا و خوا خه م و په ژاره و په ریشانی دل
ناره وینی، یارمه تیش هه ر له خوا وهیه.

٨٢٢) جالاک و چوستی.

٨٢٣) نازیه تی.

لەومرگای سۆما لەم گەردونەدا

تێپروانیی نیگاری شوینەواری دەسەلاتی خوا لە ئاسمان و زەویدا یەکیکن لە ڕیگای ئاسودەیی و ھەدادایی^{۸۲۴}، لە سۆنگەي تێپروانیی لە دروستکراوە درەوشاوو ڕازاوەکانی خۆی وەدیھێنەر - گەورەیی و شکۆداری بۆ ئەو - چیژ وەردەگری، بە ساي پروانیی گول و گولالەو، دارو درەخت، جۆگەو جۆبارو، چرەو^{۸۲۵} بېشەلان^{۸۲۶}، بەرپال و^{۸۲۷} قەدی کێوان، لە زەمین و ئاسمانەکان، مانگ و خۆرو، شەو و ڕۆژان، ھەسانەو و سەرەوتن ھەست پێ دەکەي، بیروباومرو ملکەچیت پتر دەبی، جەھوت بۆ دروستکاری ھەرە زال شوپتر دەبی ﴿... فَأَعْتِرُوا بِكَاؤِلِي الْأَبْصَرِ ...﴾ سا ئیو دەرس وەرگرن، ئەي گروی خاومەن ئاومەزان^{۸۲۸} ﴿الحشر﴾.

یەکی لەو پڕۆفیسۆرانەي باومری ھیناوە دەلی: کاتی گومانە لە دەسەلاتی خوا بۆ دروست دەبو، چاویکم بە پەرتوکی بونەومردا دەخشان، بۆ ئەو ی پیتەکانی دەرئاسا^{۸۲۹}، وەدیھێنای تیداوە خوینمەو، ژیلەمۆی باومرم داگیرسیتەو.

ھەنگاونان بە نەخشە

شەوکانی دەلی: ھەندئ لە زانایان نامۆزگاریان کردم و پێیان وتم: ئەگەرچی پۆژی دو دیریش بنوسی دەست لە نووسین ھەلمەگرە. دەلی: جا ئەو نامۆزیاریەم لە گوی گرتو، بەرھەمەکەشم دوریەو.

(۸۲۴) سەرەوتن.

(۸۲۵) داروباری چرو پ.

(۸۲۶) جەنگەستان/ دارو درەختی چرژاو.

(۸۲۷) بەرھەراز.

(۸۲۸) خاومەن عەقلان.

(۸۲۹) ئەو پەندە بۆ شتی بەپەلە بەکاری.

ھەر ئەو واتايەش لەو ھەرمودەيە دەفامریتەوہ: ((خير العمل ما دارم عليه صاحبه وان قل... جاترين کردار ئەومەيە خاوەنەکەي لەسەری بەردەوام بێ، با ھەر چەندە کەمیش بێ)).

گوتراویشە: ئاوی بەخوڕ ھەر لە دلۆپ دلۆپە پێکدێ.

ھەر لەو پێیەوہ دوچارى نیگەرانی دین، کە دەمانەوێ بە دەرسێک ببین بەمەولاً وە کوچێ رابگەینەوہ^{٨٤٠}، ئەوسا بیزارو شەگەت دەبین و دەست لە کردار ھەلەدەگرین، ئەگەر بێ و کارەکانمان یاوہیاوہ^{٨٤١} ئەنجام دەین و، بەسەر قۇناغەکاندا دابەشیان کەین، بە ھێورەي قۇناغەکان تێپەر دەدەین، ئەو دەرسەيە لە نوێژ وەرگر، شەرع پێنج کاتی لە یەکتەر جودای بۆ داناو، بۆ ئەوہی بەندە شەگەت نەبێ و پشو بدا، بە تامەزرۆی بۆی بپروا، ئەگەر بێ و لە یەک ساتدا کۆبکرینەوہ، بەندە لییان بیزار دەبێ، لە ھەرمودەشا ھاتوہ: ((ان المُنْبِتُّ لَا ظَهْرًا اَبْقَى وَاَلَا اَرْضًا قَطَعَ... بېگومان ئەو سوارەي لە ھاوہلانی جێماوہ نە پێیان دەگاتەوہ، نە پشٹی وەلاخەکەشی بە ساخی دیلی^{٨٤٢})).

بە گوێرەي ئەزمونیش دەرکەوتوہ، کە ھەرکەسێ کارەکانی بە قۇناغ بپری بێ، ئەوئەندە داھاتی وەدەستەپێناوہ، کە ئەو کەسەي بە یەک کەرەت شانی داوہتەبەر وەدەستی نەھێناوہ، وێرایی ئەوہی کلپەو گری ھەست و سۆزیشی دانەمرگاوہ.

یەکی لەو سودو کەلکەي لە ھەندێ زانیانم وەدەست ھێناوہ، ئەومەيە، کە نوێژەکان کارەکان پێک دەخەن، ئەو وانەيەش لە وتەي خوا وەرگیراوہ: ﴿... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا... نوێژ لەسەر خاوەن باوەرمان نوسراوێکە، وەختی بۆ دیاری کراوہ. ﴿١٠٣﴾ النساء﴾.

سا ئەگەر بێ و بەندە لەدوای ھەر نوێژیکدا بەرنامەپێژێ بۆ کارە دنیایی و دواپۆژيەکانی بکا، ھەست دەکا کات و ساتیکي زۆرو بەرفەرەي لەبەردەستدا.

٨٤٠) ئەو پەندە بۆ شتی بە پەلە بەکار دێ.

٨٤١) وردە وردە/ بپری بە پری.

٨٤٢) واتە: پشٹی وەلاخەکەي پڕیندار دەکا.

با نمونەيىكت بۇ بېنمەو: ئەگەر بىز قوتابىيەكى زانستى لەدواى نوپۇزى بەيانىدا بىيەوى لەھەر زانستىك خۇى ھەز بكا دەرخی بكاو، دواى نيوەرپۇش بۇ خويىندەنەوھىيەكى گشتى ئاسان تەرخان بكا، دواى نوپۇزى ەسر تايبەت كا بە لىكۆلىنەوھىيەكى وردى زانستى، دواى نوپۇزى (مەغرىب) بۇ گەرپان و سەردانى خۇشەويستان بىز، دواى نوپۇزى خەوتنانىشى بۇ خويىندەنەوھى گتیبى سەردەمى و لىكۆلىنەوھى بەشدارى خول و، دانىشتن لەگەل ئەندامانى مال بى، ئا ئەو بەرنامە رېزىيە سودى پى دەگەيەنى، كەسى ژىريش بەھوى چاوساغى و ورياي خۇى كۆمەكى وەردەگرى و رېگای بۇ رۇشن دەمبى.

﴿... إِنْ تَقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا...﴾ ئەگەر لە خوا بترسن، ئامىرى جياگردنەوھى پاك و پىستان پىدەدات. ﴿٢٩﴾ الأنفال ﴿﴾

تکات لى دەگەم بى بەرنامە بەسەر مەنبە

يەكلى لەوانەى بىروھۇش دابرداپ دەگا، ئەو زەين و پەشيوپەيە كە خەلکانىك تىيدا دەگوزەرىن، ئەوان سنورى توانايان ديارى ناکەن و، بۇ ئەو مەبەستە تىناكۇش، كە تىروانىن و ھزريان كۆدەكاتەو، چونكو تىگەيشتن و زانيارى چەند رى و رېچكەى ھەنە، پىويستە نىشانە و دروشمەكانى دەرك پى بگرىن و بزانىرىن، ئەوسا مەردم يەك رېگای لى ھەلېزىرى، چونكى يەك مەبەستى پەسندە.

بە ھەمان شىوہ يەكلى لەوانەى زەين پرشوبلا و دەگا، خەمان لەكۆل بار دەگا، قەرزارى و، داخداريە لە پىناوى سامان و، ئەركى بەرپوھەردنى ژيانە.

جا لىرەدا چەند بنەمايەك لەمەر ئەو بابەتە ھەيە دەمەوى باسيان بکەم:

يەكەميان: ئەوھى پاشەكەوتى ھەبى ھەژارى نابى: ئەوھى لەبارەى خەرچگردن بزانى و، تەنيا بۇ پىويستى مالى خۇى خەرچ بكاو، لە زيادەرپۇيى و مال بە فيرۇدان دەستى بگرىتەو، ھەست بەكۆمەكى خوا دەگا ﴿إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ ... ئەو كەسانەى ھەلە خەرچن، دەگەل شەيتان دەبنە برا. ﴿٢٧﴾ الإسراء ﴿﴾

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان ۲۷)

دوھمیان: مال كۆكردنەوھ لەو رېڭايانەى ھەلآلن، وازھێنان لە ھەموو كارىكى ھەرام، لەبەرئەوھى خوا پاكەو، تەنیا پاكى گەرەكە، پىت و فەپش ناخاتە ناو ئەو كارو پىشەيەى بە ناپاكى ئەنجام دەدرى ﴿... وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَيْثِ ...﴾ با زۆرايى

ناپاكەكەش بۆت سەر سوپمىن بى. ﴿المائدة ۱۰۰﴾

سێيەمیان: ھەول دان لە پېناوى دەستەبەرکردنى مالى ھەلآل و، پەيداکردنىشى ھەر لەو رېيەوھ ھەروھە وەلانانى بىكارى و بىئىشى و، خۆپاراستن لەوھى كاتەكانى لە شتى پرۆبوچدا بەھەدەر بدرىن.

فەرمو ئەوھ (ئىبين عەوف) ھەلآل: رېڭاي بازارم نیشانەن: ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ...﴾ ھەرگا لە نوێزى بونەوھ، بە ھەردىدا بىلا و بىن و بۆ چاكەى خودا بكۆشن و گەلێك يادى خودا بكەن، شاھەتا رزگاريتان بى. ﴿الجمعة ۱۰﴾

سەنگى تۆ لە خوورەمۆشت و باوەرت داھە

(جولەيبىب) بە ھەژارى و نەدارى ژيانى بەسەر برد، بەرگو پۆشاكى رزىوو دادپاو بو، برسى و بى نان و پىخواس بو، ساماندارو خاوم تىرەو ھۆز نەبو، كەلوپەلى ناومال و خانوێك نەبو تىيدا وەھەسى، دو دەستەكانى جامى ئاو پى خواردنەوھ بون لە كانياو و سەراوى گشتى ئاوى پى دەخواردنەوھ، لەناو مەزگەوتا دەخەوتو، قوێ سەرىنى ژىر سەر بو، دۆشەكى قوم و چەگل بو، بەلام سەرمایەى يادى پەرۆمرديارى و خويندنى كتيبي خوا بو، لە جەنگ و جىھاد و نوێژدا لە پىزى يەكەم دابو، رۆژتيكان بەلای پىغەمبەرى خوادا ﷺ تىپەرى ئەویش بەناوى خۆى بانگى كردو فەرموى: ئەى جولەيبىب ژن ناھيى؟

ئەۋىش گوتى: ئەي پېغەمبەرى خوا، جا كى زىنم دەداتى؟ نە پلە و پاىە و نە مال و سامان؟، جارىكى تىرىشى بە لادا تىپەرى، ھەرۈەكو جارى پېشو پېى فەرمو، ئەۋىش ھەر وەلامى گۆرىنى دايەۋە، بۆ جارى سىيەم بەلايدا رۆيشت، پرسىارەكەى لى كىردەۋە، ئەۋىش وەلامى رابردوى دايەۋە.

پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموى: ((يا جليبيب انطلق الى بيت فلان الأنصاري و قل له: رسول الله ﷺ يقرئك السلام، ويطلب منك ان تزوجني بنتك... ئەي (جولەيبىب) بچۆ مالى فلانە كەسى (ئەنصارى) و پېى بلى: پېغەمبەرى خوا ﷺ سلاۋت لىدەكاۋ، داۋات لىدەكا كچەكەتم لى مارە بكەى)).

ئەو پياۋە (ئەنصارى) يە لە بنەمالە و خانەۋادىيەكى رېزدارو ناۋادر بو، ئەۋسا (جولەيبىب) ھەستاۋ بەرەۋ ئەو مالە (ئەنصارى) يە بەرپ كەۋتو لە دەرگايداۋ، ئەۋەى پېغەمبەرى خوا ﷺ پېى راسپارد بو پېى راگەيانند.

(ئەنصارى) يەكە گوتى: سلاۋ لەسەر پېغەمبەرى خوا بى، باشە چۆن كچى خۆمت لى مارە بكەم ئەي (جولەيبىب) كەچى نە مالت ھەيە و نە پلە و پاىە؟ خىزانەكەى گويى لەو ھەۋالە بو، سەرى سورماۋ پرسى: (جولەيبىب)! نەدارايى و پلە و پاىە؟ كچە بىروادارەكەش گوى قولاخى وتەي (جولەيبىب) و پەيامى پېغەمبەرى خوا ﷺ بو بە داىك و باۋكى وت: دەتانەۋى داخۋازى پېغەمبەرى خوا ﷺ رەتكەنەۋە، سۈيىند بەۋ كەسەى گيانى منى لەدەستە شتى ۋا نابى.

ئەۋسا لەسەر بىنچىنەيىكى پىرۋز مارەكراۋ ھاۋسەرايەتى و ۋەجەيەكى پىر پىت و فەر، مالىكى ئاۋەدان، لەسەر بىنەرەتى رەزامەندى و خۋاپەرستى بىيات نرا، بانگى (جىھاد) راھىشترۋ، (جولەيبىب) ئامادەى جەنگ بو، ھەۋت كەسى لە بىباۋمىران كۈشتو، دۋاى ئەۋە لە رېگاي خۋادا شەھىد كرا، بە رەزامەندى لە خۋاى خۋى و پېغەمبەرىكەى ﷺ بە رەزامەندى لەۋ بىروباۋەرەى خۋى لەپېناۋدا كىردە قوربانى، سەرى نايەۋە، پېغەمبەرى خوا ﷺ بەدۋاى كۆزراۋەگاندا دەگەرۋاۋ، ناۋى كۆزراۋەگانىان بۆ ھەلدەدا، (جولەيبىب) ىشيان لەبىر نەبو، چۈنكە كەسىكى ناۋدارو ديار نەبو، ناۋى لەناۋ ناۋان نەبو، بەلام پېغەمبەرى خوا ﷺ لەناۋ ئەۋ قەلەباغىيەدا

لەبیری ناگاو ناوی ئەوی ھەر لەیادەو ئی دەپچیتەو دەفەر موی: ((ولکنني افقد جليبياً... بهلام من (جولهیبیب)م بزر کردوه)).

دەبیبینتەو لەناو تۆزو خۆلدا گەوزیو، تۆزی سەر روی دمتەکین و پئی دەفەر موی: ((قَتَلْتُ سَبْعَةً ثُمَّ قَتَلْتُ؟ أَنْتَ مِنْنِي وَأَنَا مِنْكَ، أَنْتَ مِنْنِي وَأَنَا مِنْكَ، أَنْتَ مِنْنِي وَأَنَا مِنْكَ... تۆ حموت گاورت کوشتو دەوای ئەو کوزراوی؟ تۆ لە منی و منیش لە تۆم، تۆ لە منی و منیش لە تۆم، تۆ لە منی و منیش لە تۆم)).

(جولهیبیب) ئەو نەندە بەھرەو بەخشش و خەلاتە بەس بو، کە پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو مەدالیاو دروشمە پێ خەلات کرد.

نرخ و بەهای (جولهیبیب) لە برەو ئەو پەيامەدا وەدی دەرگا کە خۆی لەپێناو دا کردە قوربانی، لەو دا بو پێغەمبەری خوا ﷺ خوشی دەویست.

هەژاری و نەداری و بێ کەس و کاری نەبۆنە بەر بەستی ئەو شان و شەو کەت و دەستکەوتە بێ وینە یە، قەبول بون و رەزامەندی، بەختە و مری و شەھیدی لە دنیا و لە دوا رۆژدا بون بە سەر مایە: ﴿فَرَحِينَ مِمَّا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... دلیان خوشە بەو چاکە، کە خودا دەر بارە کردون، شادن بەو هەش کە ئەوانە و نەگەشتونە ئەمان بە جێ ماون، هیچ ترسێکیان لە سەر نابێ و هیچ خەمێکیان لە بەر نابێ.

﴿٧٧﴾ آل عمران

بێگومان پێزی تۆ لە خوورە و شتە بالاکان و داب و نەریتە ناوازه کانتدا وەدی دەکری. گامەرانی تۆ لە بایەخ پێدان و ئاستی زانیاری و پایە داریدا دەبیرێ.

رۆژی لە رۆژان بێ پارەو پۆلی و بێ ناودەنگی، نەبۆنە لەمبەری سەر پئی پێهەلچون و گەورە بون و، پێ گەشتن و سەر بەرزی.

ئەوسا خوشی لەوانە سەنگ و بەهای خۆیان پێ دەزانن، خوشی لەوانە بە هەول و تێکۆشان و مەردایەتیان، لە دو ژياندا ئاسودە بون، دو کەرمتان سەرفراز بون، لە دنیا و لە دوا رۆژدا.

ئەوانە چەند ئاسودە بون

(ئەبۇبەكر) - خۇاى لى پازى بىت- بەو ئايەتە: ﴿وَسَيَجْنَبُهَا أَلَانَقَى ۝۱۷﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ... ھەر كىش پارىزگارترىنە، لىي دور دەيى. ئەوى مالى خۇى دىمبە خشى، ھەتاودەكو پاك بىتەو. ۝۱۸﴾ اللیل ﴿.

(عومەر) - خۇاى لى پازى بىت - بەو ھەرمودىيە: ((رايت قصرأ ابيض في الجنة، قلت: لمن هذا القصر؟ قيل لي: لعمر بن الخطاب... له بههشتدا كۆشكىكى سېمىم بىنى، وتم: ئەو كۆشكە ئى كىيە؟ بىيان گوتەم: ھى (عومەر)ى كۆرى (خەتاب) بە)).
(عوسمان) - خۇاى لى پازى بىت - بەو نزاىيە: ((اللهم اغفر لعثمان ما تقدم من ذنبه وما تأخر... خوايە لە گوناھى رابردو داهاتووى (عوسمان) خوش بە)).
(عەلى) - خۇاى لى پازى بىت- بەو ھەرمودىيە: ((رجل يحب الله ورسوله، ويحبه الله ورسوله... پياويكە خواو پېغەمبەرى خۇاى خۇشەوئ، خواو پېغەمبەرى خواش ئەويان خۇشەوئ)).

(سەعدى كۆرى (موعاز) - خۇاى لى پازى بىت- بەو قەدرو پىزە: ((أهتز له عرش الرحمن... عەرشى خوا لەبەر مەرگى ئەو لەرزى)).
(عبداللە)ى كۆرى (عەمرى) (ئەنسارى) - خۇاى لى پازى بىت -: بەو شان و شكۆيە: ((كَلِمَةُ اللَّهِ كَفاحاً بلا ترجمان... بى گواستەو ھە راستەوخۇ خوا قسەى لەگەل کرد)).

(جەننەلە) - خۇاى لى پازى بىت -: بەو سەربلندىيە: ((غسلته ملئكة الرحمن... فرشتهكانى خۇاى مېھرىبان شويشتيان)).

ئەوانەش چەند چارەردەش بون

خوای گەورە دەربارەى فیرعەون دەفەر موی: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ... هَهُمُوسِيطَهُو نِيَّوَارَان دَمِيَانِبَهَنه سەر ئاور. ﴿٦٦﴾ غافر﴾.

لەمەر قارون: ﴿تَخَسَفْنَا بِهٖ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ ... سَا قَارُونَمَان بە مَالِيهَوه رَؤ برد بە ناخی زەمیندا. ﴿٨١﴾ القصص﴾.

دەربارەى (وەلید)ی کوری (موغەیرە): ﴿سَأَرْهَقُهُ صُعُودًا ... تَوْشَى ئازارای وای دەکەم، پێی هەلبجی. ﴿١٧﴾ المذثر﴾.

سەبارەت بە (ئومەییە)ی کوری (خەلەف): ﴿وَلِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٌ ... هَاوَارە لەهەر کەسیکی بە تەشەری خوسپ کەرە. ﴿١﴾ الهمزة﴾.

لەمەر (ئەبو لەهەب): ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ... ئەبو لەهەب هەردو دەستی شەل بێ و عەمری نەمیێن. ﴿١﴾ السد﴾.

دەربارەى (عباسی) کوری (وائیل): ﴿كَأَلَّا سَكَتُوب مَاقُولُ وَنَعْدُ لَهُ، مَنَ الْعَذَابِ مَدًّا ... نەخیر هەرچی ئەو دەیلێ ئیمە دەینوسین و ماوەی جەزەبەدانى پتر دەکەین. ﴿٧٦﴾ مریم﴾.

سەرنجیک

چۆن کشتوکال بەرھەمی ئاوەو، سوتانیش شوێنەواری ئاگرە، ئەو دیاردانەش بەرھەمی گوناھو بێئاگایین لە یادی خوا، وەکو: تێک چوونی بیرو، کەم بوار بوو پەرخسان، دل لە دەست دەرچوون و راستی ون کردن، لەبیرچونەووە کات بەفەرپۆدان و پشت تیکردنی خەلکان، نەبونی پەیوەندی لە نێوانی بەندەو پەرۆردیاریو، گێرا

نەبونی نزا، دل رەقە و نەمانی پیت و فەر لە پۆزی و لە تەمەندا، بێ بەش بون لە زانست و پۆشین بەرگی زەبونی، سوکایەتی پیکردنی دوژمنان و سینه تەنگی، کات لە دەست چون و دل تیکچون و گرفتار بون بە سای ھاوپی ناپاک، ھەمیشە خەمباری و ژیان تالی و بێ حالی.

پێچەوانە ی ئێوانەش بەرھەم و ھاتی خوا پەرستین."

(بەلام کاریگەری داوای لیخۆشبون، لەسەر ڕەواندەنەوێ خەفەت و دلپەستی و پەڕێشانی، تیکەپشتوانی ھەمو گەلیک و خاوەنی ئایینەکان دەرکیان پیکردو، بێگومان گوناھ و تاوانیش خەم و خەمینی و ترس و لەرز و سینه تەنگی و نەخۆشیەکانی دەرونی ھەراھەم دین، ھەتا ئەگەر بێ و ئەو گرفتارانە لە گوناھیش بێزار بن و کولی دلیان بپێژن، لە پیناوی و دەمرانی خەم و خەفەت لەناو دلیان و ڕەواندەنەوێ پەژارمیان جاریکی تر پەنا بۆ گوناھ دەبەن، جا ئەگەر بێ و گوناھ و تاوان ئەو کاریگەرێی بەسەر دێو ھەبێ، ھیچ دەرمانی تیماری ناکا مەگەر تۆبە و پەشیمانی نەبێ).

لەگەڵ شوشان نەرم وەجولین ﴿... وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ... بە تەرزیکێ جوان و ڕەوا لەگەڵ (ژنان) بچولینەو. ﴿النساء﴾.

﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ ... خۆشەویستی و ئەوینی خستۆتە نێوانتان. ﴿الروم﴾.

لە فەرمودەشا ھاو: ((خیرکم خیرکم لأهلہ، وانا خیرکم لأهلہ... جاترینتان ئەو کەسە یە بۆ مال و خێزانی جاتر بێ، منیش جاترینی ئێو بۆ مال و خێزانم.

ئەو مالێ بە یەکپیزی و تەبایی ئاوەدانە، لەسەر بنەمای خۆشەویستیکی پڕ لە ڕەزانویی و تەقواکاری بنیاتنراوە، ھەر ئەو مالێ بەئاسودمیی گۆشکراوە: ﴿أَفَمَنْ أَسْسَ بَيْنَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسْسَ بَيْنَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَاكِ فَأَتَاهَا بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ ... ئاخێ کەسێ کە بنەڕەتی مزگەوتەکە ی خۆی لەسەر ھەستی خواپەرستی و ڕەزای خودا داپشتبێ ھێژاترە، یان ئەو کەسە، کە بناغە ی مزگەوتەکە ی لەسەر لیواری کەندالی فشەل و

روخەك داناوو دەگەل ئەودا دەكەوئە ناو ئاگرو كئپەى دۆزمە؟ خودا دەستەى سەمكاران شارمزاى راستەپئ ناكە. ﴿١٠٩﴾ التوبة

زەردەخەنەىەك لە سەرەتاو

زەردەخەنەو خەندە لئوى ژن و مێرد بە روى يەكتەدا هيمای پوخسارى گەشاو، روبە پو بونەو هەىكى درەوشاو، ئەو زەردەخەنەىە پيش چاو خستنىكى سەرەتاىيە بۆ تەباىو پيەكەو زيان: ((وتبسمك في وجه اخيك صدقة... گرزانەوت لە روى براگەتدا چاكەىە. پيەغەمبەرى خواش ﷺ زۆر پوخوشو بەخەندە بو.

لە سەرەتاو سلاو كردن: ﴿... فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ... سلامى يەكتى بکەن، سلاميکى پاک و پيرۆز لەلای خواو. ﴿١١﴾ النور

ئا بەم جوړە خودا نيشانەکانى خۆى بۆ ئيوە رۆن دەگاتەو، شاىەتا ئيوە تيبگەن. سلاو وەرگرتنەو هەش لە يەكئ لە هەردوکیان بۆ ئەوى تریان: ﴿وَإِذَا حُيِّنْتُمْ بِنَحْوِهِمْ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا... هەر گەسىکى چاک و خوشيتان ليدەکا ئيوە چاک و خووشى دەگەل بکەن، يان وەکو ئەو وەرامى بدەنەو. ﴿٨٦﴾ النساء

يەكئ تر لەو هيمایانە نزاو پارانەو هيمە بەر لە چۆنەو هى مال: ((اللهم إني أسألك خير الموع وخير المخرج، باسم الله ولجنا، وباسم الله خرجنا، وعلى الله ربنا توكلنا... پەرەمەردگارا مە داواى خيرو چاكەى هاتنەو ژورو، بە دەركەوتنت ليدەكەم، بە ناوى خوا و مژور كەوتينەو، بە ناوى خواش و دەركەوتين، پشتيشمان هەر بە خواى پەرەمەرديارمانەو بەست.

قەسە نەرميش لەلايەن ژن و مێردەو: هۆكارى ناسودەى نيو ماله: ﴿وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... تۆ بە عەبدانى مە بيزه: چى باشتەر ئەو بەيژن.

﴿٥٢﴾ الإسراء

خۆزگە ھەر كام لە ژن و مێرد، دەستیان لە وتەى نابەجىو، ھەست و روژىن و^{٨٤٢}، دڵ شكىن ھەلەمگرت، خۆزگە ھەر كامیان پوى جوانى كردهووەكانیان لە يەكتردا پەچاو دەگرد، ھەريەكەيان چاويان لە ئاستى كەموكۆرى شياوى مەرۆف دادەخست.

بىگومان ئەگەر مەرۆف كرده جوانەكانى ھاوسەرى خۆى لەبەرچاو گرتو، لە كەموكۆرى چاوپۆشى كرد، دەحەسێتتەووە دەسرهوئ، لە فەرمودەشدا ھاتو: ((لا يفرک مؤمن مؤمنة، ان کره منها خلقا رضی منها آخر... با ھىچ بڕوادارىكى پياو پقو كینە بەرامبەر ھاوسەرە بڕوادارەكەى دانەگرئ، ئەگەر ھەلسوگەوتیكىشى بە ناشرین بێتە بەرچاو لە يەكلىكى تری قایل دەبێ^{٨٤٤}.

كئ ھەيە فریشتە ئاسا بئ ھەلە بئو، روخسارى چاكەكارى بئ پەلە بئ: ﴿... وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ... ئەگەر چاكە و بەزى خوداو لەسەر نەبا، ھىچ كەسێكتان ھەرگیز پاك نەدەبوئەو. ﴿١١﴾ النور

زۆربەى كێشەى ناوماڵ لە دەرمنجامى سوئ بوئەو و تاوتوێكردنى مەسەلەيەكى نەشیاو بئ بايەخە، بە دەیان كێشەى وامزانىووە كە سەرمنجامەكەى دەست لێك بەردان بو، ھەلگىسانى ئەو تروسكە ئاگرەش ھۆكارەكەى بۆ چەند گىروگرفتێك دەگەرپێتەووە كە شياوى باس نى، يەكئ لە ھۆكارەكان ئەوھىە: ناوماڵ شپو شەپرپو، خواردن نامادە نىە لە جیو، لەلایەن كەسانىكى ترەو ھۆكارى ئەوھىە، ژن بە مێردەكەى دەلئ مێوانان زۆر دىنىووە، لیستێك لەوانە وەخوینەووە، كە چەندین منالئ بئ دايك و خەم و ناسۆرى نێو مالى لێكەوتەووە.

ئیمە لەسەرمان پێویستە دان بە بارو گوزەران و كەموكۆرى خۆمان دابنێین و، لامان وانەبئ لەو ژيانە خەيالئ و بئ وینەيەدا بەسەر دەبەین كە تەنیا بۆ چەند تاكىكى ورە بەرزو خۆ راگر پەخساووە لەو جیھانەدا.

(٨٤٢) زامدار كەر.

(٨٤٤) دواى ئەو فەرمودىيە پەرستەيێك لە كتیبەكەدايە، كە مانائى (يفرک... لێك دەداتە بەلام من ئەو رستەيەم و مرنەگێراو، چونكە لە ناومرۆكى مانا كردنى فەرمودمكەدا ھەيە.

ئىمە مەرۇقىن تورە دەبىن و رىق ھەلدەگرىن، كەم و كورتىمان دەبى و ھەلە دەكەين، ئىمە ھەر ئەومەندەمان لە بارەدايە لەو چەند سالە كورتە تەمەنماندا چەند خالىكى ھاويەندى لەگەل ھاوسەرەكاندا رەچاوكەين تاوەكو بە ئاشتى بژين.

لە راستىدا دل فراوانى و خوشگوزمرانى (ئەحمەدى كورى (جەنبەل) لەو وتەيەدا وەدى دەگرى، كە لە دواى كۆچى (دايكى عبدالله) ھاوسەرى دەلئ: چل سال بە يەكەو ۋىايىن، لە يەك وشەدا ناكۆكىم لەگەلدا وەدى نەكرد.

پىويستە لەسەر پىاو ئەگەر ئىكەى تورە بو ئەو بىدەنگ بى، لەسەر ئىش پىويستە ئەگەر پىاوئەكەى تورە بى ئەو لىيى بىدەنگ بى، ھەتا تىن و تەوۋمى رقى كىنە دەرەپتەو، ھەست و نەست سارددەبىتەو، ئەو ھەلچونە دەرۋىيە ھىور دەبىتەو.

(ئىبن جەوزى) لە (صيد الخاطر) دا دەلئ: كاتى بىنيت ھاوئەكەت رقى ھەلسا و دەستى بە قسەى نابەجى كرد، پىويست ناكە قسەكانى بە پەنجان بزمىرى (واتا بايەخى بى مەدەو روى بۆ لامەكەو) لىشى بە ھەند ھەلمەگرە، چونكى وەكو كەسىكى سەرمەست وايە و نازانى چ رو ئەدا، بەلكە ئەگەر بۆ ماوئەكەش بى ئارام بگرەو، دەنگى بەسەردا ھەلمەپرە، لەبەرئەوئە شەيتان بەسەرىدا زال دەبىو، دەرۋىيە ھەلدەچىو، ھەست و ئىرى لەدەست دەچى، ھەر كاتىكىش لە بەرابەرى ئەودا دانت بەخۇتدا گرت، بە خودى ئەو ھەلۋىستە دەمى دەبەستىو، وەكو ئەو كەسە ئىرو وريايە دەبى بەرەو روى شتىك دەوئەستى، ياوەكو ئەو كەسە بە ئاگايە دەبى سەرمەشتى بى ھۇشيك دەكا، با ئەتۆ بە تاوانبار لەقەلم بدرى، بەلام بە چاوى سۆزەو لىيى برۋانە، بزانە قەدەرى خوا چۆن دەبىو، لىيى گەپى با لەنيو گىزاوى دەرۋىيە خۇيدا بخولتەو.

دلىنا بە كاتى بەئاگاھاتەو لە تاوى ئەوئە رويداو پەنجەى پەشىمانى دەگەزىو، قەدر و پىزى ئارامگرى تۆ دەزانى، بەلاى كەمىيەو تۆ ئەو كەسە لەو كارە رزگار دەكەى، كە دەيەويست لە كاتى تورەيىدا ئەنجامى بدا بۆ ئەو دەستى دەگرى كە پىي دەحەسىتەو.

پېۋىستە منال لەكاتى تورپى باوكىداو، ژن لەكاتى تورپى مېردەكەيدا ئەو ھەلۋىستە بنوئىن، بوارى پى بدا ھەرچى دەيل بىل و كوئى دلى دامركىنىو، بەھۆى ئەو ھەلۋىستە گريان ئەدا، ماوھىكى پى دەچى پەشىمانى دەرەمېرئ و داواى لىبوردن دەگا، ھەر كاتىكىش لەسەر ئەو گوتارو ھەلۋىستە بەر بەرەكانى لەگەندا كرا ئەوا دوژمنايەتەكە پتەو دەبىو، لەو كاتەش، كە بەئاگاھاتەو بەرپەرچى ھەر ھەلۋىستىك دەداتەو، كە لەكاتى بى ئاگايىدا لە ئاستىدا ئەنجام دراو.

زۆربەى خەلكانىش بە پىچەوانەى ئەو پىرەو كاردەكەن، ھەر گاهى بىنيان بەرامبەريان تورپە، ئەوانىش بە گوئىرى كرادار و گوشتارى مامەلەى لەگەندا دەكەن، ئەوھشيان پىچەوانەى دانايى و ژىرى، بەلكە ئەو ژیرى دەيسەلئىن ھەر ئەوھبو كە گوتم، تەنیا كەسانى ژىرو داناش بە گوئىيان دادەچى.

حەز لە تۆلە كردنەو ژیركى كوشندەى لە دەرونى كەسى ھەلچودا

لە كىتەبى (المصلوبون في التاريخ) دا سەرگوزەشتەو داستان گەلئىكى كەسانى زۆردارى تىايە ئەوانەى نەپارنى خۆيان بە پەندىردن و دوچارى ئەو پەرى ئەشكەنجەو نازارىيان كردن، لەگەل ئەوھشدا، كە كوشتنیان كەپەى رقى و كىنەيان دانەمركاو، دەردى دلىان تىمار نەبو، ھەتا بەسەر درەختەكاندا ھەلئيان واسىن، سەپىر لەوھدايە كەسى ھەلئاسراو دواى كوژرانى ھەست بە ئىش و ژان ناكاو نازار ناچىژئ، چونكى گيانى لە لاشە جىابۆتەو، بەلام كوژيارى گيان لەبەر بەو ھەلئاسىنەى دلى دەسەرەوئ و ئاسودەو ئارام دەبى. لە راستىدا ئەوانەى لە داخى دوژمن و ناخەزانىندا لئوى خۆيان دەگەزن و دلىان گرى گرتو، تا ھەتايە ھەساو و ئاسودە نابن، چونكو بلىسەو گرى تۆلەسەندەو بەر لە نەپارنىيان ئەوانىيان ھەلكر و زاندو^{۸۵}.

لە ھەموى سەپىر ئەوھى ھەندئ لە خەلىفەكانى (بەنى عەباس) دەرفەتەيان بۆ نەپەخسا دوژمنەكانىيان لە (بەنى ئومەييە) بكوژن، لەبەر ئەوھى بەر لەوھى بگەنە دەسلەت دوژمنەكانىيان مەردبون، ئەگەر چى ھەندىكىيان ھەر ھىسكىيان مابون، بەلام لە گۆرەكانىيان دەرھىنان و شلاھەيان لىدان، دواى ئەو ھەلئيان واسىن و، دواى ھەلئاسىنىش گریان دان.

ئەۋەيە تىن و تەۋژمى ئەۋ رىق و كىنەيەي خۇشى و شادى دلان و ئاسودەيى و ئاراميان
بىنېر دەكا.

بىگومان كەسى تۆلە ستىن پىر زىان بارە، چۈنكى ھىمنى و ئارامى و ھەدارى خۇي
لەدەست داۋە.

﴿... وَإِذَا خَلَوْا عَصَوْا عَلَيْهِمْ أَلَانَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ﴾... ھەر ۋەختىكىش
لېۋجىابونەۋە - لە كىنەيى كە ھەيانە - سەر پەنجەي خۇيان دەگەزن. ﴿۱۱۹﴾ آل عمران ﴿۱۱۹﴾

تېرامانىك

(كاتى بەندە دوژمن بەسەرىدا زال بو چەۋسايەۋە نازار درا، ھىچ شتى ئەۋەندەي
تۆبەيەكى يەكجارەكى دادى نادا، نىشانەي بەختەۋمىرىش لەۋەدايە ئەۋ بىرۋېچۈنەي
لە دلى دايە پىچەۋانەي كاتەۋە لە دژى ھەۋەس و ھەلە و تاۋانى خۇي ۋەگارىخا، بە
چاك سازى دەرونى خۇيو پەشىمانى لە تاۋانى خۇي سەرقال كا، ئىنجا ئەۋ
دەرفەتەي نابى بىر لەۋ بەلەيە بىكەتەۋە بەسەرى ھاتەۋ، بەلگە ھەر بەۋە رادەگا
ھەلەكانى پىر كاتەۋە و نىۋانى خۇي و خۋاي رېكخاتەۋە، گومانىشى تىدا نىيە خوا
سەرپەرشتى سەرخستىن و پاراستىنى دەگاۋ بەرگىرىشى لىدەگا، بەختەۋمىرى ئەۋ
لەدەست ھىچ بەندەيەك دا نىيە، ھىچ بەلەۋ كوستىك چۈكى پىر داناداۋ، خۇداش لە
بەرژەۋەندى بەندەي خۇي چاكتر نازانى، بەلگە ئاسانكارى و رېنمايى لەدەستى
خۋايە، ھەرچى ئەۋ بىيەخىشى كەس ناتۋانى رېي پىر بىگىرىۋ، ئەۋەي ئەۋەش
بىگىرىتەۋە كەس ناتۋانى بىيەخىشى، ئەۋ بۋارە بۇ كەس ناپەخسى، كەسىش ژىرى پىر
ناشكىۋ، بە ۋىستى ھىچ كەس نىيە، كەس تۋانى بەسەردانىيە، ھىزو تۋانش ھەر
ئى خۋايە.

لە كەسايەتى كەسكى تردا نە تویتەو

سى قۇناخ بەسەر مەرۇقدا تىدەپەرن: قۇناخى چاولىكەرى، قۇناخى ھەلبىزاردن، قۇناخى داھىنان.

ئەوسا چاولىكەرى: لاساگردنەوھى خەلكانى ترەو خۇپۇشتەكردنە بە كەسايەتى ئەوان، ھەلگرتى خوونەرىتيان و خۇ تاواندەنەوھى بە قاوخى^{۸۴۶} وان، ھۇى ئەو چاولىكەرىيەش بە گەورە ھاتنە بەرچاوو زۇر بەدلدا چوون پابەند بونە، ئەو بەرز نرخاننە وا لە ھەندى كەس دەكا لە ھەمو جموجۇلىكدا، لە دەنگو ئاوازو ئاوردانەوھى، وئەى ئەوانەش لاساكار بى، ئەو دەمە لاسكەيە^{۸۴۷} زىندە بەچالگردنى كەسايەتى و بنېرگردنىكى پەنھانىيە بۇ خۇشيەكان.

ئاي لە ژىن و ژارى ئاوانەى بەدەستى خۇيانەوھى دوچارن، روى خۇيان و مردەگىرن و بەرەو دواوھى گوزەر دەكەن!!

يەكە ئەوان ئاوازيكى ھەلگرتوھى ئاوازي خۇى وازھىناوھى، بە رۇيشتى كەسكى تر دەرپا و رۇيشتى خۇى فېر داوھى، خۇزگە ئەو لاساكارىيە بۇ ئەو خورەوشتە بەرزانە دەبو كە تەمەنى دىر دىر دەكەن و خەرمانەى رېزو شكو ھەلدەچىن، وەكو زانىست و بەخشندىمى و نەرمونىانى و وئەى ئەمانەش، بەلام لەناكاوئ ئەوانەت بەرچا و دەكەوئ لە دەرېپىنى پىتەكان و شىوھى وتاردان و جولانەوھى دەستەكان لاساكارى دەكەن!!

حەز دەكەم چەند وتەيەكى راپردوت بۇ دوپات كەمەوھى: تۇ جيا لە خەلك وەدېھىنراوى و لە شىوھىيەكى تايبەتيدا رەخساوى، رىو شوپىنى تۇ لە خوو نەرىت و تواناكانتدا وەدى دەكرى، دلىيا بە لەو كاتەى خوا ئادەمى وەدېھىناوھى تا ئەو كاتەش كۇتايى بە ژيان دىنى، دو كەس لە روخسارو لاشەدا يەك نىن، بە جۇرېك ئەمەپان لەگەن ئەودا لە شىوھىدا پىك ھەلبىك بن: ﴿وَأَخْلَفَ السِّبْكَمَ وَالْوَيْكُمَ ...﴾ (لە نىشانەكانى خوايە): وىك نەچونى زمانى پى ئاخافتن و رەنگو روتان. ﴿الررم﴾.

كەوايە بۇ ئىمە لەگەن خەلكى تردا لە شىوھى و توانا بەھردا يەك بىن؟!

لەر استیدا دەنگ خۇشى تۆ لەو ھەدايە تەنیا دەنگ بى، جوان دەرپرېنى تۆ لەو ھەدايە جىاواز بى: ﴿... وَمَنْ الْجِبَالِ جُدُّ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَبِيٌّ سُودٌ ...﴾ لە كىوانىش رېگە و بانى سېو سورى جۇراو جۇرى بە رەنگ جىاي وەدى نەھىنان؟ قەلى وەك قەلەر شەشيان تېدا ھەيە. ﴿۲۷﴾ فاطر.

دَلْ گۆشراوان چاوەرێ مېھرى خودان

وتار بېژىك زمانى ئەومەندە پارا و بو لە كاتى پېشېرگى پەيشو دەستەواژەدا لە گۆرەپانى رەوانبېژىدا زمانى لەنگەى نەدەگەرد، بەلكە بە پۆن و رەوانى وشەى لە دەمدا ھەلەدەقولى.

ئەو تەنیا وتار بېژى پېغەمبەرى خوا ﷺ بو وتار بېژى ئىسلام بو ھىچى تر. لە پېناوى بەرز راگرتنى دىن لەبەردەمى پېغەمبەرى خوادا ﷺ دەنگى بە وتار ھەلەمبېرى، ئەو وتار بېژە (سابت) ى كورى (قەيس) ى كورى (شەمماس) بو، خواى گەورەش ئەو ئايەتەى دابەزانە: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ، بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ...﴾ ئەى گەلى خاوەن باوەرەن! ناشى دەنگتان سەر دەنگى پېغەمبەر كەوئ، دەنگىش ھىند بەرز مەكەن، وەك لەگەل يەكترە داخپون، كە كارتان لى پوچەل بېئ و خۇتان بە خۇتان نەزان. ﴿۲﴾ الحجرات.

(سابىت) لای وابو دەر بارەى وى دابەزىو، خۆى لە خەلكى جىاكر دەو و لە مالى خۆى پەنادا و دەگريا، پېغەمبەرى خوا ﷺ چاوى بەدوادا گىپا و لەبارەو ھى پرسى، ھاو ەلان ھەوالى ئەويان پىراگەيانە، ئەويش فەرموى: ((كَلَّا بَلْ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ...)) نەخىر بەلكو لە بەھەشتيانە)). ترسو لەرزى لىبو بە مزگىنى.

(عائىشە) دايكى بروداران - خواى لى پازى بىت - سەبارەت بەو ھى تانە و تەشەر لە ئابرو شكۆى پاك و پىرۆزى درا، يەك مانگى رەبەق بە شەو و پۆژ ھەر دەگريا، ھەتا نزيك بو گريان جەرگى دابر داپر بكاو جەستەى پارچە بكا، خوا دەروى خىرى

لەپودا كىردەو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ... ئەو كەسانەى بۆ ژنانى باوەردارى داوین پاكى دورە ئاگا (سەربەخۆ) بوختان رېك دەخەن، لە دنياش و لە سەلاشا، بەر نەحەتەن، جەزەربەشيان زۆر دژوارە. ﴿۲۳﴾ النور﴾.

سوپاس و ستایشى خۆى كردو لە جارى پيشو پاكتر دەرچو، بېروادارانیش بەو سەرگەوتنە ئاشكرايە دليان شاد بو.

ئەو سى ھاوئەلەش، كە لە شەپرى (تەبوك) دواكەوتن، زەوى فراوانيان لى وىكەتەو، دلو ناخيان لى تەنگ بو، زانيان هيج پەنا گەيەكيان نيه جگە لە خوا، لەلایەن خۆى خاوەن پەنا - پاك و بىگەردى بۆ ئەو- پەنادران و لەلایەن خۆى بيسەرو فريادپرەس كۆمەكيان بەسەردا رزا.

بە كام كردهووە ئاسودەى دەستى پيۋە بگرە

(ئيبىن تەيمىيە) دەلى: دوچارى نەخۆشيك بوم، دكتۆر پيى وتم: خويندەووەو گەفت و گۆت دەربارەى زانست نەخۆشيكەت پتر دەكا.

منيش پيىم وت: ناتوانم لەسەر ئەووە ئارام بگرم، بەلام من ئەو زانستەى تۆ دەكەمە دادوەر، ئايە ئەگەر دەرون ئاسودە بى و بسەرەوئى سروشت و خو بەهيز نابى و نەخۆشى ناپەرەوئى؟

گوتى: بەلى.

پيىم گوت: بەم شيوەيە دەرونى منيش بە ساي زانست دەسەرەوئى، هەست و سروشتىم پيى بەهيز دەبى و، هەست بە حەسانەو دەكەم.

ئەويش گوتى: ئەو رېگا چارەيە لەگەل چارەسەرى ئيمە يەك ناگرەو.

﴿لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ... پيىتان وا نەبى بۆ ئيوە خراب دەبى، بەلكو

قازانجە بۆ ئيوە. ﴿۱۱﴾ النور﴾.

ھەريەك لەم دو دەستەيە بەشى خۇيان وەردەگرن

چەندە ئاتاجين بەۋەى كۆل نەدەين و گات و ساتمان بەرھەم بېنين، لە كارى چاك و بەرھەمدار و سودگەيىن پشو دريژ بين، ئيمە ئەو رۆژە ھەست بە ئاسودەيى دەكەين، كە قازانچ و خزمەتپك، تيگەيانندن و وشياركردنەۋەو، پيشكەوتنيك، پيشكەش بە خەلگى بكەين، ئەگەريش تيگەيشتين ئيمە ھەروا لە گۆترە چاومان بە ژيان ھەلئەھيئاۋەو، بە گالئەو گەپ وەدى نەھاتوين و، نە پەخساوين ھەست دەكەين ھەساۋەين.

رۆژيک كتيبي (الاعلام)ى (زەركەلى)يم سەرنجدا ژيننامە گەلتيكى سياسەتمەداران و زانايان و كاراشناو بوژان و پزىشكانم لە رۆژەھەلاتى و رۆژئاۋايەكان وەبەر چاۋكەوت و، ھەمويان كەسانىكى ھەلگەوتە و، كاراۋ، رۆشنا پەخش بون، ھەروا ياساۋ بەلتي خوام دەرك پى كرد لەمەر دروستكراۋو بەندەكانى، ئەويشيان ئەۋەيە، ھەر كەسيك لە پيناۋى دنياۋا ھەول و گەپى بېى ھەر لە دنيا بەرھەمى دەدورپتەۋە، وەكو ناۋ دەنگ دەركردن و ناسراۋى، وئەنى ئەوانەش وەكو ساماندارى و پلە و پاىە و حال خۆشى، ھەر كەسيكىش بۇ دۋارۋۇز بى ھەول و كۆششى ليرە و لەۋى^{۸۴۸} داھاتى^{۸۴۹} ھەلدەگريتەۋە، وەكو سود پى گەيشتن و قەبول بون و لى قايل بون و بەخشش و خەلات وەرگرتن: ﴿كَلَّا نُمَدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا... ھەمولايان - چ ئەوان و چ ئەمانە - لە خەلاتى پەرۋەرنەمت بى بەش ناكەين. خەلاتى پەرۋەرنەدى تۆ ھيچ لەمپەرى لەبەر نىە. ﴿الْإِسْرَاءِ﴾.

بە ھەمان شيۋە ئەۋەشم لەو كتيبەدا ھەلگراڻد^{۸۵۰} كە ئەو بەھرەدارانەى بەرھەم و سوديان بۇ مەۋقايەتى پيشكەش كردو بۇ دۋا رۆژ ھيچيان نەكرد -بە تايبەتەش ئەوانەى باۋەرپان بە خوا و رۆژى سەلا نەبو- بينيم خەلگيان پتر بەختەۋەر كرد لە خۇيان، گيان و رۆحى خەلگيان پتر ھەساندەۋە لە ئى خۇيان، كەچى ھەندىكىشيان

۸۴۸ لە دنياۋ دۋا رۆژ.

۸۴۹ پاداشى وەردەگريتەۋە.

۸۵۰ وەدەست ھيئا.

خۇيان گوشت، ھەيان بو لە ئاھى كارەساتىك ھاۋارى لى ھەئساۋ بىزارى لە ژيانى خۇي دەرپرې، كەسانىكى تىرىشيان بە ژيانىكى كۈلە مەرگى و سەنگ بە ھەسارى بەسەريان بىرد، خۇم لە خۇم پىرسى: باشە ج سودى ھەيە ئەگەر خەلكانىك بە ساي مەنەۋە بەختەۋەر بىن و مەنىش بەدبەخت بىم، كۆمەللىك بەھۇي مەنەۋە بەھەرەمەندىن و بۇخۇشم دەست بەتال بىم؟!

ئەۋەشم دىرك پى كىرد، كە ھەريەك لەۋ ناۋدارانە چىيان ويستۈە خوا پىي داۋن، لەبەرئەۋەي بەللىنى خۇي دىنىتە دى، ئەۋسا گرۇھىكىيان خەلاتى نۆبلى ۋەدەست ھىناۋە، چونكە ئەۋەي گەرەك بۈۋە پەنجى لە پىناۋ كىشاۋە، ھەيان بو ناۋدەنگى پەياكرد، چونكو بەدۋايدا ۋىل ۋە شەكەت بو، ھەيان بو مال ۋە سامانى داگرد^{۸۵۱} چونكى شەيداۋ ئەۋىنى بو، ھەشيان بو بەندەي راستەقىنەي خودا بو، بۆيە ئەگەر خوا يار بى - بەشيان لە دنياۋ دۋارۋۇزىش دابو، ئەۋان بە ھىقى^{۸۵۲} چاكە و پەزنامەندى خودا بون.

بىگومان ئەۋەي بە كامەرانى داپۇشراۋە، دىناۋ پىشت ئەستۈرە بە پەيەرۋو بەرنامەي، خۇشەخت و بەر قازانچ ترە لەۋ كەسەي بەرچاۋو ناۋدارەۋ بە ساي بىروباۋەپى بەدبەخت و چارەپەشە، ئەۋەش يەككىكە لەۋ ھاۋرپىزەۋ ھاۋكىشانەي راست و سەلىنراۋن.

بىگومان شۋانە ۋىلەيىكى مۇسلمان، كە لە دەشت ۋەدەر ئازەلدارى دەكا، بەھۇي دىنەكەي خۇشەختترە لە (تولوستۋى) وردىار و ناۋدار، سەبارەت بەۋەي مۇسلمان تەمەنى خۇي بە ئارامى ۋە ئاسودەيى و پەزنامەندى تىپەر دەدا، سەرنىجام و پاشەپۇزى خۇي لى ديارە، بەلام كەسى دۈۋە بە ويست و ئىرادەۋ ھەۋل ۋە كۆششىكى داپىدا بىرو پىرشوبلاۋ ژيانى بەسەر بىرد، ئەۋ ويست و مەبەستەي كىپەي دلى دانەمىرگاندى، پەي بە دەرەنجامى خۇي نەبىرد.

گومانىش لەۋەدا نىە باۋەپون بە قەزاۋ قەدەر، بە سودىترىن داۋودەدەرمان و گەۋرەترىنى ئەۋ چارەسەرەيە لەلايەن مۇسلمانانەۋە، كە مەۋفائەتى بەدەستى ھىنابىۋ دەرگى پى كىردى.

(۸۵۱) كۆ كىردەۋە.

(۸۵۲) بەھىۋاي.

ھەتتا ھەندى ئەكاراشنايان دەللىن: ھىچ گاورىك لە ژياندا بەھۇى قەزاو قەدەر ئاسودە نابى. ئەو مەبەستەشم زۆر بۇ دوبارە كردويهو، بە زۆر شىو، چەشن پىم رايگەياندى، منىش لەو كردهومىم دۇنياو پىشت ئەستورم، چونكى من لە خۆمەو، زۆرىكىش لە وىنەى خۆم دەزانم كە ئىمە باومرمان بە قەزاو قەدەر ھەيە لەو، پىمان خۆشە، روشمان گرژە سەبارەت بەھو، پىمان ناخۆشە، بۆيە مەرجى موسلمانەتى و بەلگەنامەى نىگاي خوايە: ((آن تۇمن بالقدر خىرە و شرە، حلو و مرە)) باومرپت بە قەزاو قەدەرى خىرو شەرو، تال و شىرنى ھەي.

ھەر كەسى باومرپت بە خوا بىنى رىي راستى نىشان ئەدا

من لىرمدا داستانىك دەگىر مەو، تاو، كە بەختەومرى ئەوانەى بە قەزاو قەدەر رازىن و، سەر شىواوى و ژيان تالى و دو دلى ئەوانەش، كە لە قەزاو قەدەر ناقايلىن رۆشنىتەو:

فەرمو ئەو، نوسەرىكى ئەمىرى بە ناوى (بودلى) دانەرى كىيى (بايىك لە بىابانەو) و ^{۸۵۲} كىيى (پىغەمبەر ﷺ) و ^{۸۵۴} چواردە كىيى تىش، كە لە سالى ۱۹۱۸ى ز لە ئەفرىقىاى باكورى رۆژئاوا نىشتەجى بو، لەو پىندەر لەگەل كۆمەلە موسلمانىكى كۆچەرى بىابان نشىندا دەژيا كە نوژيان دەگرد و بەرۆژو دەبون و يادى خودايان دەگرد.

ھەندىك لەو، لەگەل ئەواندا چاوى پىكەوتو، دەگىرپتەو، دەللى: رۆژىكيان گەردەلول و پەشەبايەكى سەخت ھەلى كىردو، لىمى بىابانى ھەلگرت و لە دەرياي سىي ناومرپست تىپەپىداو، داي لە چەم و زىي (روم) لە فەرنسا، ئەو گەردەلولە گەرمایى ئەو، ھەندە زۆر بو، وام ھەست دەگرد چۆن بلىي موى سەرم لەبەر تەوژمى گەرمى ھەلدەومرن، ھەروەگە بلىي لەبەر تىن و تاوى خەرىكە بەرەو شىتى بچم، وەلى عەرەبەكان بە ھىچ جۆرى بەسەرەخۇيان نەدەھىناو، خۇيان سىل نەدەگرد و دەيانگوت:

^{۸۵۲} رىاح على الصحراء.

^{۸۵۴} الرسول.

قەزاو قەدەرە. بە گورج و گۆلى پويان لە کردار دەکرد، ريش سې ھۆزەكە دەيگوت؛ ئيمە زۆر شت مان لە دەست نەداو، بۆ ئەو دەست دروست گراوين ھەمو شتەك لە دەست دەين، بەلام سوپاس و ستايش بۆ خوا، لە سەدا چلى مەرو مالا تەكەكانمان ماو، دەتوانين بەو پۆزەيە سەر لەنوئ دەستبەكار بېنەو.

ھەر لەوئ روداوئكى تريشمان بەسەر ھات... پۆزەكيان بە ئۆتۆمبيل رینگای بيابانمان دەبرى يەكئ لە چوار تايەكانمان تەقى، شوفيرەكەش تا سپيرى لەياد چوبو، تورەييم بەسەردا ھاتو خەم و نېگەرانى دايگرتەم، پرسيارم لەو ھاوړيەنەم كرد: باشە چارەمان چيە؟ ئامۆزىاريان كردم، كە پەنا بردن بۆ تورەيى ھيچ بە ھيچ ناكە، بەلكە مرؤف ھەلەدەنى و بواری بۆ دەرەخسینى، كە دوچارى گىلى و سەرەكشى بكا، چار نەبو ئۆتۆمبيلە كە تەنيا بە سى تايان و مرئ كەوت و ئيمەشى وە خو ھەلگرت، بەلام زۆرى پى نەچو بەنزين برانیشى ھاتە سەرئ و لە رینگادا پەكى كەوت، لەو تەنگزەيدا ھيچ كام لە ھاوڵە عەرەبەكانم ھەستى نەوروژاو، ھيمن و ناراميان لە دەست نەدا، بەلكو بە دەم ئاواز و سرودەو، رینگايان گرتەبەر و بەپى رۆشتن!

ئەو ھەوت سالى لە بياباندا لەگەل عەرەبە كۆچەرەكان بەسەرم برد، تيانگەيانەدم، كە ئەو دەرون بەزيوو، پاراو، سەر مەستانەى ئەمريكا و ئەوروپا شانازيان پيوە دەكەن، تەنيا قوربانى ئەو شارەستانىەن، كە لەسەر بنەماى تالوكەو پەلەكردن بنياتنراو.

من لەو كاتەى لە بياباندا دەگوزەرينم، بە ھيچ چەشن ھەست بە ھيچ نېگەرانىك ناكەم، بەلكە لەویندەر ھەست بە دلارامى و رەزامەندى و بەرچاوتيرى دەكەم و لە بەھەشتى خوادام، خەلكانىكى زۆر گالتەيان بەو قەدەرە دى، كە عەرەبەكان باوهرپان پىيەتى، ملكەچى وان بۆ قەزاو قەدەر بەكەم دەرخیئن.

بەلام كى دەزانى؟ دەشى عەرەبەكان راستەقینەيان دەرک پى کردبى، من يەك لەبارى خۆم ئەگەر بە بیرنامەى خۆمدا ھەلچمەوود و زيانى خۆم بېنمە بەرچاو، بە رۆشنى دەبينم ژيانم لە چەند قۇناغىكى جياجيا پىگەتوود بەگوپرەى چەند روداوئك، كە ھاتونە رى قۇناغەكان تىبەرپان داو، ھيچ كاتىكيش پىم وانەبوە ياخود ھەر لە توانامدا نەبوە ئەو روداوانە لەسەرەخۆم لادەم، جا عەرەبەكان ناويان لەو

چەشەنە رۇداوانە ناو: (قدر) يا (قسمة) ياخود (قضاء الله) تۆش ج ناوئىك حەز دەكەى ئەو ناوميان لىيىنى.

پوختەى قسان: لەو كاتەى بىابانم جېھىشتو تا ئىستا حەقدە سال بەسەرمدا تىپەر بو، ئىستاگەش لەگەل دابى لەمەر قەزاوقەدەرى خوا ئەو ھەلۆيستەى عەرەبەكان دەگرمەبەر، بە ئارامى و لەسەر خۆيى و ملکہ چانە پىشوازی لەو رۇداوانە دەكەم، گە ناتوانم لەبەریان پاگەم، ئەو ھى راستىش بى ئەو رىگا چارەيەى لە عەرەبەكانەو ھەستەبەرم گەردو ھى رورگەردنەو ھەست و نەستم لە ھەزاران داوودەرمانى ھى رورگەردو بە ئەنجام گەيشتوترە! ... ھتە.

منیش دەلیم: عەرەبە گۆچەریەكان ئەو وانەیان لە قوتابخانەى موحەممەد ﷺ خویندو، مەبەستىش لە پەيامى ئەو پىغەمبەرەدا ﷺ رزگارگەردن و دەرھینانى خەلگە لە گومرپایى و تاریكى بەرەو روناکی و، تەكاندننى تۆزى سەر سەریانەو، پچراندننى گۆت و زنجىرى دەست و قاچیانە.

نەینى سەرەوتن و ئاسودەيى لەو پەيامەدايە ھەر ئەویش دروشمى ئازادى و سەرفرازى، کارگەردن بە بەلگە و دان پىداھینانە بە قەزاو قەدەر، ماندو بون لەپىناو سەرمەنجام، ھەول و کۆشش بۆ مەرام، گەشتن بە ئاکامە.

گومان لەو دەدانیە، گە پەيامى خوايى بۆ ئەو ھاتو ھاتو شوینى تۆ لەم گەردونە بەرچاوەدا دیارى بکا، تاوگە وەت ھەسینى و، ئارامیت بەسەر دلدا بىنى و، خەمانت لى ھەلۆرپىنى، کار و گەردەو ھەل بىزىنگ بەداو، خوورەوشتت بەرز رابگرى، بۆ ئەو ھەى ئەو بەندە نمونەيەت لى دەرچى نەینى پەيدا بونى خۆى دەزانى و، مەبەست لە ھاتنە سەر روى دنیای دەرک پى دەکا.

بەرنامە و پەيام مام ناوەنجى يە

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... بهو شیوہیہ ئیمە ئیوہمان کردۆتە ئۆمەتیکی

ھەلزاردە. ﴿١٤٣﴾ البقرة ﴿١٤٣﴾

بەختەومرى لە مام ناوەنجىتى داىه، بەم چەشنە كە نە كەمتەرخەمى نە سنور بەزىنى، نە قرچۆكى و نە زىادەپەوى بنوینى، مام ناوەندىتى بنەمايەكى گونجاوى خوايى يەو پىگا لە بەندە دەگرئ بەولاو ئەملادا لايدا.

مام ناوەنجىتى يەككە لە تايبەتمەندىهكانى ئايىنى ئىسلام، لە نيوان (يەهودىيە) و (نەسرانىيە) دا مام ناوەنجى هەلگەوتو: لە ئايىنى جولهكەدا زانست و زانىارى هەيه بەلام كارى پى ناكرئ، لە نەسرانىيەتیشدا زىادە پۆيى لە پەرستندا دەكرئ و پشت بە زانست و بەلگە نابەستري، ئەوسا ئىسلام هات و كردار و زانستى لەگەل خۆ هيناو لايەنى گيان و جەستەو، بەلگەى بەرجەستەو ^{۸۵۵} زىرى ^{۸۵۶} پەچا و كرد.

يەككى تر لەوانەى لە ژيانندا بەختەومرت دەكەن مام ناوەندىتى يە، لە بەندايەتيدا مام ناوەند بە: نەكەى ئەوەندە خۆت شەكەتكەى خۆت لە پەل و پۆخەى، بەردەوامى و چوست و چالاكيت تاروماركەى، يا ئەوەندە شل و خاوى بنوینى سوننەتەكان بچوینى و، نوێزە فەرزەكان بپوشينى و ^{۸۵۷}، نيەيتى ئەمپۆ بە سبەى لىيىنى ^{۸۵۸}.

لە بەخشىنت دا مام ناوەند بە: نەكەى مال و سامانت بە فەرۆ دەى دەستمايەت پېرشوبلاوكەى ئەوسا خۆت هەزار و دەست بەتالگەى، دەستى خۆشت نەقوچينى و، لە بەهرەى خوا قرچۆكى نەنوینى، ئەوسا خۆت بەشېراوكەيو كردارىك بۆ دواپۆز نەچينى.

لە هەلسوكەوتدا مام ناوەند بە: لە نيوان كۆششىكى لە سنور بەدەرو شل و خاويىكىدا هيزەردا ^{۸۵۹}، لە نيوان پوخسارىكى گرژومۆن و قاقاي پىكەنيندا، لە نيوان كۆشەگىريكى لە رادەبەدمرو تىكەلبونىكى بى سنوردا مام ناوەند بە.

مام ناوەنجى ياساى ئىسلام سەبارەت بە بىياردان لەسەر فەرمان و، مامەلەى گەل خەلكان و، دەستگرتن بە كار و پيشان، هەر ئەو پېرپروپىكى دادومرانهيه، هەندە سنور بەزىنى تىدا نيه لە خوڕەوشندا پىوانەى سەرپېژ بى و ^{۸۶۰}، ئەوەندە كەموكورپيش نيه

(۸۵۵) نەقل.

(۸۵۶) عەقل.

(۸۵۷) ماقى خۆيان پىنەدەى/ بربىندارىانكەى.

(۸۵۸) خۆ فريودان بەو ناوەى بلېى ئەوړۆ نا سبەى دميكەم.

(۸۵۹) بى تواناكەر.

(۸۶۰) دەسەريو هېرئ.

دژى سەرمایەى خێر بێ، چونکە زیادکردن سنور بەزێنى و پێبردنە دەرە لە بەرێ خۆ، کەمکردنیش کەمتەرخەمى و گوێ پێ نەدانه: ﴿... فَهَدَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِآيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ... ئىتر خودا بە ئىزنى خۆى ڕێگەى راستى نیشانى باوەردارانداو تێى گەياندن ئەو گێشە لەبەرچى کرا. خودا بۆ ھەر کەسێ ھەز بکا شارەزای راستە ڕۆى دەکا. ﴿البقرة ۱۷۳﴾

بێگومان چاکە لەنیوان دو خراپەدايە: خراپەى زیادەرۆی و خراپەى کەمتەرخەمى، پیاومتى لەنیوانى دو زیان دایە: زیانى سنوربەزاندن و زیانى فەرماوێش کردن، ھەق و راستیش لەنیوانى دو ناپەرەوايى دایە ناپەرەوايى زیادکردن و، ناپەرەوايى کەمکردن، بەختەومریش لەنیوانى دو چارمەرەشى دایە: چارمەرەشى ھەلەشەيى^{۸۱۱} کردن و چارمەرەشى پاشەکشەکردن.

نە ئەمیان و نە ئەویان

(موتورریف)ى كورې (عبدالله) دەلى: خراپترین جوۆرى پۆشتن، ئەوھىە مەرۆ ئەوھندە خوۆ شەكەت كا ھەتا زیان بەخوۆ و وەلاخەكەى دەگەيەنى.

لە فەرمودەشا ھاتو: ((شرُّ الرعاء الخطمة... خراپترین شوان، شوانى بێویژدانە)).

ئەویش ئەو جوۆرە شوانەيە لە ئاستى سەرپەرشتى ژێردەستەکانى یا ئەوانەى خوا خستونیەتە ژێر فەرمانى نا میهرەبان و بێ باکە. بێگومان بەخشندەيى لەنیوان زێدەرۆی و قەرچوکی دایە، ئازایەتى لەنیوان ھەلپە^{۸۱۲} کردن و بێزالەيى^{۸۱۳} دایە، نەرمونیانى لەنیوان توندوتیژی و کۆلەوارى دایە، زەردەخەنە لەنیوان پوگرژی و پیکەنین دایە، ئارامگیرى لەنیوان دل ڕەقى و شین و زارى دایە، زیادەرۆیش دەرمانى ھەيە، کە ئەویش دەستگرتنەوھىە لە زیادەرۆی و کوژاندنەوھى ئەو گەرە

(۸۱۱) ھەراو ھۆریا کردن/ خوۆ ھەلگێشان.

^{۸۱۲} خوۆ فش کردنەوھ.

^{۸۱۳} ترسەنۆکی.

سوتینه ره یه. دهرمانی که مته رخه میس ته گانی ههنگاونان و بی هه ئینانهو، تروسکه ی هومیډو چه خماخه ی^{۸۶۴} وره به رزیه، ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ... له راسته ری شارمزان که ری ئه وانیه، که خوت چاکه ت ده گه ل کردون، نه که ئه وانیه، که وه بهر تورپی که وتون، نه ئه وانیه ش، که لاری بون. ﴿الْفَاتِحَةُ ۝﴾.

سه رنجیک

هیچ شتیک له بوندا نه وهنده ی ئارامگری گران نیه، ئینجا چ له مهر خوشی بی یا له مهر ناخوشی بی. به تایبه تیش نه گهر ماوه که دریز بیتیه وه، یا خود ئومیډی سه رکه وتن بری.

مه ودا ی نه و ریگایه ش ئاتاجی تویشویکی وایه یاریده دهری ریگابری بی، یه کی له وان: په چاو کردنی ریژه ی دهر دو به لا و پیشینی کردنی پتر له وه ی روی داوه. یه کیکی تر نه وه یه: چه ندی به لا گه وره تر بی له وی گه وره تر هه یه، وه کو نه وه ی به له ده ستدانی روله یه که تاقی کرایه تیه وه، به لام جگهر گوشه یه کی خوشه ویستری هه بی.

تویشویکی تر: ئومیډ وایی هه ره له دنیا قهره بو ده کریته وه.

یه کیکی تر: چاوهرپی پاداشتی رۆزی دوا یی بی.

له وانیه ش: چیژ وهرگرتن له و ستایش و پیاوه ئدانه ی خه لک سه بارت به وه ی دو چاری بو به چاکه لی ده وینو، چیژ وهرگرتن به سای نه و خه لاتیه ی له خوی به رزو توانا وهریده گری.

ئه وه ش له وانیه: که قورپیوان و رۆرۆ، داد نادا، به لکه خاوه نه گه ی شپرزو زه بون ده کا.

جىگە لەوانەش بىر وژىرى زۇر تويۇشۇ تىرى رەچاۋ كىردۈ، جىگە لەوانە ھىچ تويۇشۇپكى پى ئارامگىرىيان پى ناپىر، ئەوسا كەسى ئارامگىر پىيۇستى بەۋە ھەيە خۇي بەۋ تويۇشۋانەۋە سەرقال كاۋ، تەنگۈ چەلەمەي ژيانيان پى تىپەردا.

دۇستانى خوا كىن؟

چاۋمىڭكىردىنى بانگ بە دلىكى گەشەۋە، خۇ ھەلگوتان^{۸۱۵} بۇ پى راگەيشتىن بە سەرەتاي دابەستىن (لە نوپۇزى بە كۆمەلدا) و، ھەزگىردىن بە رىزى يەگەمى (نوپۇز)، ھەمىشە دانىشتىن لە مزگەۋتداۋ، دىل بى كىنەيى و بى خەشى و، پىۋە دياربۇنى دروشمى سۈننەت و، يادگىردىنى زۇر و، پۇنە چۈن لە ھەللاۋ، ۋازھىنان لە شتى بى ھودەۋ، بەرچاۋ تىرى و، شارەزا بون لە نىگاي خوا چ لە روى كىتەبەۋە چ لە روى سۈننەتەۋەۋ، روى خۇش و درەۋشاۋەۋ، ئازار پى گەيشتىن بە كارمىساتى مۇسلمانان و، پىشت ھەلگىردىن لە دۈبەرەكى و، ئارامگىرتىن لە سەر ناخۇشى و، بەخىندەيى و چاگە نواندىن، لە خوۋرەۋىشتى دۇستانى خودان.

ژيانى مام ناۋمىنجىتى باشتىن گۈزەرانە، نە دەۋلەمەندىيىكى سنور بەزىن و نە ھەزارىيىكى لە بىر چۈيىن، بەلگە ھەر ئەۋەندە ھەبى بايى بكاۋ بەس بى و، مەبەست و بىزۋى ژيانى پى پىكى، ھەر ئەۋەدىان باشتىن بىزۋى و بەھەر مېنىرتىن^{۸۱۶} گۈزەرانە. ئەۋەندە ھەبى بەسە: خانۋىك تىپداۋە ھەسپى، ھاۋسەرىك دىلت ئۆقرەي پى بگىرى، ئۆتۈمبىلىكى قەشەنگ، ھەندە مال و سامانەت ھەبى پىداۋىستى و كارى خۇي پى جىبەجى كەي.

۸۱۵ پەلە كىردى.

۸۱۶ بە قازانچ.

خو! لە ئاستى بەندەى خۆيدا مېھرەبانە

يەكئ لە گەورە پياوانى شارى (رياز) ھەوائى پېدام كە لە سالى ۱۳۷۶ى كۆچى، دەستەيەيك لە دەرياوانى خەلكى (جوبيل) بە مەبەستى راوھەماسى بەرھە دەريا رۆيشتن، سئ شەوو رۆژان مانەوھە ھىچ ماسيەكيان پى راو نەكرا، ھەر پېنج فەرزە نويزيشيان دەگرد، ھەر لەولاي ئەوان كۆمەلەكى تر ھەبون سەريان بە فەرزى خواى دانە دەداو نويز نەكەر بون، كەچى نيچىريان دەگرتو، ئەوھى بە دوايدا دەگەرپان لەو دەريايەدا وەدەستيان دەگەوت، ھەندىك لەو دەستەيە گوتيان: پاكى بۆ خوا! ئيمە ھەمو نويزيك بۆ خواى گەورەو توانا ئەنجام دەدەينو، ھىچ نيچىريكيان پى ناگرئ، ئەوانەش كرنۆشيك بۆ خوا نابەنو ئەوھش دەستكەوتى وانە!! شەيتان ختوكەى^{۸۷} لەدلىدا دروست كردن، كە واز لە نويزكردن بېنن، ئەوسا نويزى بەيانيان نەكردو، نويزى نيومرۆو ئىوارەشيان ھەر نەگرد، دواى نويزى ئىوارە دەستيان بە راو كەردەوھە ماسيەكيان راو كرد، ھىنايانە دەري و سكيان ھەلدرى، مرواريەكى گران بەھاي تىدا بو، يەكەكيان مرواريەكەى ھەلگرتو لەناو دەستيدا ھەلگىرپو وەرگىرپى پىكردو لىى دەرياوانىو، گوتى: پاك و بىگەردى بۆ خوا! لەو كاتەى گوپراپەلى خوامان دەگرد نەھاتە دەستمان، بەلام كاتى سەرىپچيمان كرد وەدەستمان ھىنا!!

بە راستى ئەو دەستكەوتە جىي گومانە. پاشان مرواريەكەى فرىدايە نيو دەرياو، گوتى: خوا بۆمان قەرەبو^{۸۸} دەكاتەوھ، چونكە ئەو كاتە وەدەستمان ھىناوھە كە نويزمان وازلەھىناوھە سویند بە خوا نامەوئ، دەى با ئەو جىگايە جىبەھىلن، كە سەرىپچى خوامان تىدا كەردوھ، نزيكەى سى (مىل) لەوئ دور كەوتنەوھ، ئا لەوئ چادەرەكەيان ھەلدا، ئەوسا بۆ جارى دوھم لە دەريا نزيكەونەوھ، ماسيەكى تريان راو كرد، سكيان ھەلدرى بىنيان مرواريەك لەناو سگى ئەو ماسيەدايە، گوتيان: سوپاس بۆ ئەو خوايەى رۆزيەكى ھەللاى پى بەخشين.

۸۷) وەسوھسە.

۸۸) پى كەردەوھ.

دوای ئەو دەستیان بە نوێژ کردو یادى خودایان کردو پەشیمانی خۆیان دەربرىو،
مرورایەگەشیان بۆ خۆ برد.

بروانە سەرەتا لەناو گوناھ و سەرپێچیدا پۆزیه گەیان ناپاک بو، سەرنج دە بۆ
دوچار لەکاتی خواپەرستیدا پۆزیکی پاکیان وەدەست هێنا. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا
ءَاتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ
رَاغِبُونَ﴾ ... ئەگەر ئەوان بەو بەشە پازى بونایە، گە خوداو پێغەمبەرى خودا
دەیانداى و بیانگوتا: ئێمە ھەر خودامان بەسەو بەمزوانە خوداو پێغەمبەرى خودا
لە چاکەى خۆ بەشمان دەدەن، چ دەقەوما؟ ﴿التوبة﴾.

بە راستى ئەو یە مېھرى خوا، ھەرکەسێکیش لە پێناو خوا دەستبەردارى شتێک
بێ، خوا چاترى بۆ لەجێ دانەنى.

بە ساي ئەو سەرگوزەشتەيەکی (پێشەوا) (عەلى) م ھاتەو ە یاد - خواى لى پازى
بیت ، دەچیتە مزگەوتى کوفە بۆ ئەو ەى دورکاتى چيشته نوێژ بکا، دەبينى کورە
گەنجیک لەبەر قابیەگەيە، دەلى: ئەى گەنج، ھيسترەگەم بۆ بگرە ھەتا نوێژ دەگەم.

(پێشەوا) (عەلى) چو ە ناو مزگەوت، ئەو ەشى لەدەدا بو لە پاداشتى راگرتنى
ھيسترەگە درھەمىک بداتە ئەو گەنجە، ھەر لەو کاتەى پيئشەوا چو ە ناو مزگەوت،
گەنجە رۆبوە ھەوسارى ھيسترەگە و لەسەرى دەگەلى ھيئاو^{۸۱۹} رۆيشته بازار
بىفرۆشى، پيئشەوا ھاتەدەرى گەنجە لەوئ نەماو ە ھيسترەگەش ريشمەى^{۸۲۰} لەسەر
ترازاو، پياوێكى بە شوێنى گەنجەگەدا رەوانە کردو، گوتى: بچۆ بازار لەوانەيە
ھەوسارەگە لەوئ بفرۆشى. کابرا رۆيشتو ديتى گەنجەگە دەيەوئ بە تالۆکە ريشمە
بفرۆشى، لى كرى بە درھەمىک و، گەرايەو ە ھەوالەگەى بە پيئشەوا راگەياند،
ئەويش گوتى: پاك و بىگەردى بۆ خوا! سویند بە خوا لەدلم دابو درھەمىكى بە
حەللى پى بدەم، بەلام ئەو سور بو لەسەر ئەو ەى بە حەرامى و مريگرى.

^{۸۱۹} لەسەرى ھيئا خوارى.

^{۸۲۰} قەراسە/ھەوسار.

ئەودە مېھرو سۆزى خىلى ھاۋتاۋ دەستە بالا، لەگەل بەندەكانى خۇيدا دەينۇنى بەرەو ھەر جىگائى برۆن و كۆچ بىكەن، لە ھەر كۆيدا نىشتە جى بن: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ... ئەتۆ لە ھەر بارىك دا بى و ھەرچى لە قورئان بخوینى و ھەر كارىكى ئىۋە بىكەن، ئىمە لىتان ئاگادارىن، كاتى خەرىكى ئەو كارەن. ھەرچى ھەيە لە زەمىن و لە ئاسمانا -با لە سەنگى مېرولەى ھەرە وردىلەش يان ورتەر يان درشت تر بى- ھىچيان لە پەرورمىنى تۆ پىۋار نابى و وا لە كىتپى دىارى دەردا- ﴿۱۱﴾ يونس ﴿﴾.

خو لە شوئىنكە ۋە رۆزى بۆ بەندەى دەنیرى دەرگى پى ناكاً^{۸۷۱}

(تەنوخى) لە كىتپەكەيدا بەناۋى (الفرج بعد الشدة) شتىكى لەو بابەتە ياسدەكا: كە پىاۋىك دىناى لىبو بە چەرمى چۆلەكە، دەرگاكانى ژيانى لى داخرا بون، رۆژىكىيان واى لىھات بەخۇيو خاۋوخىزانى ھىچيان نەبو بىخۇن. پىاۋەكە گوتى: بە خۆم و خاۋ خىزانم رۆزى يەكەم بە برىساتى بەسەرمان برد، لە رۆزى دوھمدا كاتى خەرىك بو خۆرناۋا بى. خىزانەكەم پى و تەم: ھەستە و دەمرەكەۋە، رۆزىيەك خواردن و خۇراكىكىمان بۆ پەيا كە، وا خەرىكە بمرىن. دەلى: ژنىكى خزمم بىرەكەۋتەۋە، چومە لايو ھەۋالى خۆم پى راگەيانەد.

ئەۋىش گوتى: ھىچم لەمالدا نىە تەنيا ئەو ماسىە نەبى ئەۋىش بۆگەنىۋ بوە. گوتەم: ئىمە وا خەرىكە بمرىن بىنە با بىبەم. ماسىەكەم بردو سگم ھەلدېرى، مروارېكىم لى ھىنايە دەرى، بە ھەزاران دىنارم فرۆشت، ھەۋالىشىم بە خزمەكەمدا. ئەۋىش گوتى: تەنيا بەشى خۆم دەۋى.

(۸۷۱) نامازە بۆ ئەو ئايەتە: ﴿وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ...﴾ (الطلاق).

دەلى: دواى ئەو دەولەتمەند بومو، بەو پارەيە ناو مالى خۆم رېك خست و بارى
ژيانى خۆم پى راست كردهو، پزق و پۆزىم فراوان بو.
ئەوئەش تەنيا ئاوپ لىدەنەوئەى خواى بەرزو بى ھاوتا بو.

﴿وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ... هەر بەهرەيەك پروتیدەكا لە خواوەیە.﴾ (۵۲)
الحل .

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ ... لەو کاتەشدا کە ھاناتان بو
پەرورەیتان دەبرد، جا لە ھاناتان ھات.﴾ (۱) الأنفال .

ھەر خوايە بارانی دەبارینی^{۸۷۲}

یەکی لە خواپەرستە پزدارەکان بوی گیرپاينەو: لەگەل خاوو خیزانیدا لە بیابان
بو، بەندەییەکی تۆبەگار و خواپەرست بو یادی خواى لەدل دابو.

دەلى: ئەو ئاوەی بەلاماندا دەھات برا، منیش پۆیشتم بۆ مال و منالم ئاو پەیاکەم،
بینیم گۆماوەکان وشك بونە، ئەو جارەش گەپامەو، دیسا ئەولاو ئەلامان کرد، تەنیا
دلوپە ئاوئیکیشمان چنگ نەکەوت، تینویتی زۆری بۆ ھیناینو، منالەکانم زۆر
پۆیستیان بە ئاو بو، پەرورەینی بە توانام کەوتەو یاد - پاک و بىگەردى بۆ ئەو-
ئەو خوايەى لیمانەو نزیکە و وەلامگۆیە، ھەستام تیمومم کردو روم کردە روگە و
دورکات نوێژم کرد، پاشان دەستەکانم بەرز کردەو و گریام، فرمیسک لە چاوم
ھاتەخواریو، بەگور داوام لە خوا کرد، ئەو ئایەتەى خوام بىر کەوتەو: ﴿أَمَّنْ
يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ... يا ئەو کەسەى چاترە کە ھەرودختى ھومیدبراویک لەبەرى
بپارێتەو، دەھانای دى﴾ (۶۲) النمل .

(۸۷۲) ئامازمیە بۆ ئەو ئایەتە ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْثَ ...﴾ (۲۸) الشورى .

سوئند بە خوا ھەر ئەومندە بو لە جیگای خۆم ھەستامو، ھیج پەلە ھەوڕیکیش لە ئاسمان نەبو، لە ناکاوئ پەلە ھەوڕیک لەسەر مأل و شوئنی ئیمە لەو بیابانەدا پەیاو لە شوئنی خۆی راوہستاو، لێزمە بارانی بەسەردا ھەلڤشتین، کەندو گۆمی دەوڕوبەرو راست و چەپی ئیمە ی پڕ کرد، ئاومان خوار دەو و خۆمان شوشت و دەستنوئیزمان گرت، سوپاسی خۆی تاک و توانامان کرد، دواى ئەو کەمێک لە مائی خۆمان دورکەوتەو ھەموی وشک و برینە و بارانی لئ نەباریو، ئەوسا زانییم خوا وەلامی نزای منی داوہتەو، جا سوپاسی خۆی بەرزو دەستە بالا م کرد: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ۚ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ... ھەر ئەویشە پاش ناھومئید بون لە باران، بارانە دادەبارئنی و دلۆقانی خۆشی بلاو دەکاتەو، ھەر ئەو ھە بۆ مەزنانە ھەتی ئەشئ ھەر پەسندی بدرئ ^{۸۷۲} . ﴿۲۸﴾ الشوری .

لە راستیدا پئویستە لەسەر نزاو پارانەو لە خۆی بئ ھاو دەم و ھاوتا پئ دابگیرین، چونکە ھەر خواپە - شکۆداری و پایەداری بۆ ئەو - دەرونگان دەسازئنی، پۆزی دەدات و خەلک رینوئنی دەکا، لەھانا دئ و خۆراگری دەبەخشی، ئاسانکاری دەکا و کۆمەکی پەوانە دەکا.

خۆی گەورەش باسی یەکی لە پیغەمبەرانی دەکا و دەفەر موی: ﴿وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خِشَعِينَ ... ژنەکی ﴿زەکەرئاش﴾ مان چاککردو. ئەمان لە کاری چاکەدا بە ھەلپە بون ^{۸۷۳} ، بە ھومئید و بەترسەو لەبەرمان دەپارنەو لە حاند ^{۸۷۴} ئیمە لارەمل ^{۸۷۵} بون. ﴿۹۰﴾ الأنبياء .

۸۷۲) ستایش بکری.

۸۷۳) بەگوریون.

۸۷۴) لە ئاست.

۸۷۵) ملکہ ج.

خو چاترى پيدا

(ئىبن رەجەب) و جگە لەویش دەگىرنەو: پياويك لە خواپەرستان لە (مەككە) دا دەژيا، بژيوى ليپراو، زۆر برسى بو، خەريك بو لە برسان بمرئ، كاتى بە كۆلانەيىكى (مەككە) دا دەخولايەو مەلوانكەيىكى زۆر بە نرخ و گرانبەهاى بينيەو، دەستى دايى و بەرەو (حەرەم) رۆيى، سەير دەكا كابرايەك بۆ ئەو مەلوانكەيە بانگ رادايى، دەلى: نيشانەكانى بۆ هەلدام هەمويان تىكى دەكردەو، مەلوانكەم داو دەستى لەسەر ئەو دەستىكم بداتى.

دەلى: كابرا مەلوانكەى بردو رۆيى، هەر خۆى سىل نەكرد، نە درهەميك نە عانەيەك پوشتەيىكىشى پى نەدام.

گوتم: خوايە لەبەر خاترى تۆ وازم لى هينا، چاتر لەوهم پى ببەخشی، دواى ئەوە خواپەرستەكە بەرەو دەريا رۆيشت و سواری بەلەميك بو، بايىكى توند هەلى کردو، بەلەمەكە تىكشكا، سواری تەختەيىك بو، لەسەر پشتى دەريا با بەولاو ئەولاى دا دەبرد، هەتا رپى كەوتە دورگەيىك و لەوى دابەزى، ديتى مرزگەوتىكى لايەو خەلكىكى لايە نوپژ دەكا، ئەویش نوپژى کرد، سەير دەكا چەند پەرە قورئانىكى لايەو دەستى کرد بە خویندى، خەلكەكە گوتم: تۆ دەزانى قورئان بخوينى؟

منيش گوتم: بەلى.

گوتمان: دەى رۆلەكانمان فيرى قورئان كە.

بە كرى دەرسەم پى گوتم، دواى ئەوە ديىركم نوسى.

گوتمان: منالەكانمان فيرى نوسين دەكەى؟

گوتم: بەلى. بەكرى نوسينەم فيردەكردن.

دواى ئەوە گوتمان: ليىرەدا كچىكى بى باوك هەيە، كچى پياويكى ئيمە بو كابرايەكى چاك بو مردو ئەو كچەى دواى بەجيەيشت، ئايە دەتەوى مارهى بكەى؟

گوتم: شتىكى ئاسايە. دەلى كچەم ماره کردو، چومە لای بينيم هەمان مەلوانكەى لە مى دايە.

گوتەم چىرۆكى ئەو ملوانكەى چىيە؟ ئىنجا سەربوردەى بۆ گىرپامەو، باسى كرد كە جارىك باوكى لە كرنۆش بردندا دەپارايەو، كە خەوای گەورە پىاويكى ئاوا بكتە هەوسەرى كچەكەى. ئەویش گوتى: دەنا من ئەو پىاوەم.

ئەوسا ملوانكەى بە خەللى پى برا، خوا چاترى پىدا، چونكى دەستبەردارى شتىك بو لەپىناو خودا.

((ان الله طيب لا يقبل الا طيبا... بىگومان خوا پاكەو تەنيا پاكىشى گەرەكە)).

ئەگەرداوات كرد لە خوا بخەو

مىهرى خودا نزيكەو، بيسەرو وەلامگۆيە، كەموكۆرپىش لە ئىمەيە، ئىمە زۆر ئاتاجين بەوەى پى دابگرين و داوای لىيكەين، جاپس و بىزاريش نەبين، با هيج كەس لە ئىمە نەئى: چەند جار چەند جار پارامەو وەلامم نەدرىاوە. بەلكە با نىو چاوانمان لە سوژدەدا تۆزەوى كەين، دەمان بەو نزيە پاراوكەين: ((يا ذا الجلال و الاكرام ... ئەى ئەو كەسەى رىزدارو پايدارى)). با ئەو ناووسىفاته بەرزو پىرۆزانەى خوا بلىينو بلىنى نەو، هەتا خەوای تاك و تەنيا وەلامى خواستەكانمان دەداتەو، يا ئەوەى بۆخەوى پى چاكە بۆمان رەچاوەكە، ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً... بە نەينى و بە مل كەچى هەر پەرومەندەو لەبىرى و لەبەرى بپارپنەو. ﴿٥٥﴾ الأعراف﴾.

پىاويكى بانگەوازكار لە هەندىك لە پەيامەكانى خۆيدا دەگىرپتەو، كە پىاويكى مۆسلمان بە خىزانەو پەنا بۆ يەكئ لە دەولەتەكان دەبا، داوا دەكا رەگەزنامەى پىبدرى، ئەو پىاوە بە هەمو شىوئەيەك هەول دەداو، تواناى خەو دەخاتە گەر، كى شەك دەبرد كىشەى خەو لەلا باس كرد، هەمو رى لىگىرانو، دەرگای لەرو داخرانو، فیل و فرتى وئ نەمان، پاشان گەيشتە زانايەكى لە خوا ترس حال و باالى خەو پى راکەيانند، ئەویش گوتى: سىيەكى كۆتايى شەو لەدەست نەدەى، لە پەرومەندەت بخەو، چونكى هەر خوا - گەورەيى و بىوینەى بۆ ئەو - ئاسانكارە، هەرئەوئەش لەو فەرمودەيە دەفامرپتەو: ((إذا سألت فاسئل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله، واعلم ان الأمة لو اجتمعوا على ان ينفعوك بشيء، لم ينفعوك الا بشيء قد كتبه

الله لك... ئەگەر داوات كرد له خوا داواكە، ئەگەريش پەنات برد پەنا بۆ خوا ببە، دۇنياش بە ئەگەر ھەمو خەلك بۆ ئەو كۆيىتەو قازانچىكت پى بگەيىنى، له دەستى نايى مەگەر بايى ئەوئەندەى خوا بۆتى برىار دابى، ئەو پياو دەلى: سويند بە خوا وازم له چوئە لاى خەلك و داوا لىكردنيان ھىنا، لەسەر ئامۆژگارى ئەو زانايە بەردەوام بوم له دوعاو نزاي سىيەكى كۆتايى شەو، له بەرەبەياندا ھاوارم دەكردو دەپارامەو، تەنيا چەند رۆژىكى پى چو، سكالاً نامەيەكى ئاسايىم برەدە پيش ھىچ راسپاردەو ھۆكارىكىشمان لەنيوان دا نەبو، ئەو پەيامە جيى خۆى گرت، تەنيا دواى چەند رۆژىك له پرىكا له مالى خۆمدا بانگ گرامو رەگەزنامەكەم دراو دەست، لەو كاتەشدا بارەكە زۆر نالەبار بو.

خو دەريارەى بەندەكانى دلقانە^{۸۷۷}

چەند خولەكىكى پر بە بايەخ:

(تەنوخى) دەگىرپتەو: يەكئ لەو زيرەكانى بەغدا - تەنوخى ناوى دىنى- ھەر لەوى زولم له پىرەزنىك دەكا، مافى لى زەوت دەكاو، مال و ملكى داگىر دەكا، پىرەژن دەچىتە لاى، دەگريى و داواى لى دەكا مافى خۆى بداتەو، شىنوزارى كارى تىناكاو پەشىمانى دەرناپرى و تۆبە ناك، پىرەژن دەلى: داوا له خوا دەكەم تۆلەى منت لى بكاتەو، ئەويش بە گالتەو پى پى دەكەنىو، دەلى: سىيەكى كۆتايى شەو لەكىس مەدە. لوت بەرزى و تاوانكارى واى لىكرد ئەو قسەيە بە گالتەو بكا، پىرەژن رۆيشت و ھەميشە له سىيەكى كۆتايى شەودا نزاي لى دەكرد، تەنيا ماوئەيەكى كورتى پى چو، ئەو وەزىرە لەكار لادراو مال و سامانيان لى سەندو، زەوىوزارى دەست بەسەر داگىرا، پاشان ھىنايان لەناو بازار پايان گرتو لەسەر ئەو زولم و ستەمەى دەرەق بە خەلكى كردبوى داركارى كرا، پىرەژنە بەلايدا تىپەپىو، پى گوت: رىيەكى چاكت نيشان دام! سىيەكى كۆتايى شەوت بۆ باسكردم، منيش ھەستم كرد باشتىن چارە رىگا بو.

(۸۷۷) نامازمە بۆ ئەو نايەتە: ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ (الشورى).

بىگومان ئەو ماوەيە لە کاتو ساتو ژيانى ئىمەدا زۆر بايەخدارو گران بەھايە، ئەوساتە پەرورەدگارى بالادەست دەربارەى دەفەر موئ (لە حەدىسى قودسيدا): ((هەل من سائل فاعطيه، هەل من مستغفر فاغفر له، هەل من داع فاجيبه ... ئاخۆ هەيچ داواکارێک هەيە پێى بێخەشم، کێ داواى لێبوردن دەکا لێى ببورم، کێ هەيە داواى هەبێ وەلامى بدەمەوه.

من ئەو ژيانەم بەسەر برد لەگەڵ ئەوهى گەنجم، گوێبىستى چەند هەوائى بومو، لە ژيانمدا چەند روداوى کاريان تێکردم بېرەى بېر لەياديان ناکەم، هەستم نەکرد هەيچ شتێ ئەوەندەى خوا - پاك و بى گەردى بۆ ئەو- نزيك بێ و ميهرو سۆزو، كۆمەگى و، رزگارى لە لا بێ.

لەو کاتەى كيشەى كەنداو لە گۆرپدا بو، لەگەڵ كۆمەلە خەلكێك لە (ئەبها) وه بەرهو (رياز) بە سواری فرۆكە بەرپێ كەوتە، كاتێك بەرهو ئاسمان بەرزبوينەوه، هەوائيان پێديان كەموكورپێك لە فرۆكە پەيدا بو، بۆ جارى دووم لە فرۆكەخانەى (ئەبها) دەنيشپێتەوه، گەراينەوه ئەوەندەى توانيان فرۆكەيان چاك كردهوه، پاشان جاريكى تر بەرپێ كەوتينەوه، لە كاتێكا لە (رياز) نزيك بوينەوه، بە هەيچ چەشنێ تايەكانى فرۆكە نەبونەوه، يەك كاتر مێرى تەواو ئىمەى لە ئاسمانى (رياز) دەخولاندهوه، پتر لە دە جار هەولیدا، دەهاتە سەر فرۆكەخانە دەيهويست بنيشپێتەوه نەيدەتوانى، جاريكى تر بەرز دەبووه، ترسو بيم دايگرتين و، زۆر كەس ورەيان بەردا، قەيزەو گريانى ژنان دەنگى دايەوه، بينيم خەلك فرميسكى لەسەر كۆلمەى قەتيس ماوه، وامان لێهات لە ئاسماندا نزيكتر لە چاوتروكانێك چاوه‌رپێ مەرگمان دەکرد، هەموو شتێكم لەبەرچاو گرت هيجيانم وەكو كردهوى چاك نەهاتە بەرچاو، دل بەرهو خواى بەرزو توانا گەشتى كرد، بێ بايەخى و سوك و چروكى دنيا وەدەر كەوت، بە جۆش و خرۆشەوه ئەو زيكرەمان دوبارە دەكردەوه: ((لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير... هەر خوا پەرستراوى راپستەقەينەيهو تاكو تەنياو بێ هاودەمه، دەسەلات هەر ئيويهو، سوپاس هەر شياوى ئەوهو، بەسەر هەموو شتێكىشدا زالە))، مامۆستايەكى بەسالدا چو بەتەمەن هەتسايەوه، بە دەنگێكى بەرز بەخەلكى وت، پەنا بۆ خوا ببەن و داواى لێبكەن، ژيوانى خۆتان دەربرن و بۆ لاى ئەو بگەڕێنەوه. خواى گەورەش بەمشيۆهە باس لە

هه ټوټیستی مړوف دهکا: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ... هه رگا سوازی کهشتی دهن، به دلی پاک له بهر خوا دهپارینه وه. ﴿٦٥﴾ العنکبوت

داوامان لهو خوايه کرد وه لا مگوئی لیقه و ماوانه و، زور به گهرمو گوری پارینه وه، ته نیا که میکی پیچو، دوی هه وئی یازدهمین و دوازدهمین به بی گرفت نیشتینه وه، کاتی دابه زین هه ووه کو بللی له گوړ هاتینه دمرئ، هه ستو دهر و بؤ سه رده می پی شو گه پرانه وه و، زهرده خه نه که وته سهر لیوان و، فرمی سکیش له چاوان کشانه وه، بزانه میهری خوی بی هاو دهم و توانا چهند بهر فراوانه.

له راستیدا نه ودهش هه کومه کی و سوز نواندنی خوی تاک و بی هاوتایه و هیچی تر نیه.

له ته نگانه دا کی له فریامان دی ؟

رؤژنامه ی (القصم) - که رؤژنامه یه کی کونه و له (بیلا د) دمرده کرا- ده گپ رته وه، لاویک له شاری (دیمه شق) داینا بو گه شتیک نه نجامدا، به دایکی خوی راگه یاند له کاتزمیر نه و منده و نه و منده فرپوکه هه لده ستی، نه گهریش کاته که نزیك بؤ وه به ناگای بی نی، کوره گه نجه خه وتبو، دایکیشی گوئی له دمزگاگانی راگه یاندن بو هه وائی دمد: که ش و هه و ناله باره و ته و مژده، گهرده لول و رده شهای توند له پږ دایه، دایکه سوزی بؤ تاقه کوره که ی جول و دلی نه هات به ناگای بی نی به هیوای نه ووی گه شته که ی له دده ست چی، ترسا له ووی کاره ساتیک روبا سهاره ت به ووی که ش و هه و بؤ گه شتکردن دده ست نادا، نه و سا کاتی دنیا بو فرپوکه گه شتیاره کانی وه خو هه لگرت و فری، هات کوره ی وه ناگا بی نی سهر دهکا له ناو پیخه فی گیانی له دده ست داوه. ﴿قُلْ إِنْ أَلَمْتُ أَلَدَى تَفَرُّوتَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلَٰهِ الْغَيْبِ

وَالشَّهَادَةِ فَيُنَزِّلُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ... بیژه: نه و مه رگه ی، که ئیوه لی راده که ن، هه رده و گاتی و پاشان هه دمتان به نه وه لای زانای نه دیار و دیاران، نه و سا هه ر خوی

بی تان نیژی چیو کردوه.. ﴿٨﴾ الجمعة

لەبەر مردن ھەللات كەچى دوچارى مردن ھات
ئاپۇرەش دەلئى: (كەسى پزگارىبو لە دەريا رېگايەكى بۇ دەسازى). ئەگەرىش مەرگ
بوە مېوان ھەرچى بى مۇ دەكوژى.

سەربوردەى مەرگ

(شىخ ەلى تەنتاوى) لەوانەى بىستويىتى و بىنيويىتى دەگىرپتەو:

لە ولاتى شام پياوئ ھەبو ئۆتۆمبىلىكى بارھەلگىرى ھەبو، پياويك لەگەلدا بو
لەسەر پىشتى ئۆتۆمبىلەكە سوار دەبى، لەوكتەدا دارەبازەيەكى^{۸۷۸} ھەلگرتبو، بۇ
مردوان ئامادە كرابو سەرچەفېكى لەسەر بو بۇ كاتى پىويىستى، لە رېگا باران بارى
ئو ھەلپزا كابراى سوار بو چوہ ناو دارەبازەكەو سەرچەفەكەشى بەسەرە خۇى
ھەلگىشا، لەرېگا پياويكى تىرىش سوار بو لە تەنىشت دارەبازەكەوہ دانىشتو
نەيدەزانى ئەو دارەبازە كەسى تيايەو، وايدەزانى ھەر خۇى لەسەر پىشتى
تۆتۆمبىلەكەيە، بارانەش ھەر بەردەوام بو، لە ناكاوئ كابراى ناو دارەبازەكە دەستى
دەرھىنا، بۇ ئەوہى بزائى ئاخۇ بارانەكە كۆتايى ھات يا نا؟

ھەر كە دەستى دەرھىناو بەولاو ئەولادا دەيگىرپا كابراى تەنىشتى داچلەكاو ترسو
لەرز گرتى وايزانى ئەوہ مردوہو زىندو بۆتەوہ، خۇى لەبىر كىردو لە ئۆتۆمبىلەوہ
كەوتە خوارىو بەسەر سەرىدا كەوتو مرد.

بەم شىوہيەو بەم رېگەيە خوا كۆتايى بە ژيانى ھىنا بو دەبوايە ئاوا بمرئ.

لەسەر بەندەش پىويىستە ھەمىشە ئەوہى لەيادىن مەرگى وەخۇ ھەلگرتوہو،
بەرەو مەرگ ھەنگاو ھەلدىنىو، ھەمو بەيانى و ئىوارەيەك چاومرپى مەرگ دەكا،
ئەو وتەى پىشەوا (ەلى) - خواى لى رازى بىت - چەند بايەخدارو جوانو سەرنج
پاكىشە، كە دەلئى: (لە راستىدا دوارپۇژ وا بەرەو رومان بەرپۆمەيەو، دىناش پىشتى لە
ئىمە كىردوہو دەروا، ئەوسا ھەولەدن رۆلەى دوارپۇژ بنو، رۆلەى دنيا نەبن، چونكى
ئىمىرپۇ رۆژى كىردارەو پىرسىنەوہ نىيە، سەش پىرسىنەوہيەو رۆژى كىردار نىيە).

چرکھیں لیئی دوا ناکھون و پیش ناکھون^{۸۸۰}

هەر لهوئ مەرگ بۆ میوانی و یه خه ی پی گرت، نه و مشی لیبو به هۆکار، ﴿... فَإِذَا
جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ... نه گهر وهختی مردنیان هات، نه
تاوێک دهکری پێشکهون، نه تاوێکیش دوا دهکون. ﴿٢٤﴾ الاعراف.

﴿...لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْقَدُونَ﴾ ... ﴿٢٦﴾ الأعراف ﴿...﴾

مروۇف لە ئاستى مەترسىيەكاندا ترسەنۆكە، لە پەنای خەيال خاوى خواستەكانيدا خوى پەنا دەدا، كەچى لەپەركا لەو پەناگەيە گيان لەدەست دەدا، ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ... ئەوانەى كە خوڤيان نەچونە خەزا، لەمەر هاوەلانیان دەگوت: ئەگەر بە قسەيان كردباين نە دەكوژران بێژە: سا ئەگەر راست دەكەن، خو لە مردن بپاریزن.

﴿١٨٨﴾ آل عمران

ئیمە لەوهدا جیگای سەرسوڤمانین بێر لە گەشتنەوێ خاوی بەرزو دەستەبالا ناکەینەو، نە كۆچى یەكجارەكیمان بەخەيال دادى مەگەر ئەو ساتەى دەكەوینە ناو مەترسیەكان.

هەرچى پەنای بۆبەرن لە غەیری خوا، بەر پێواړه^{٨٨١}

لە سالى ١٤١٣ ك لە (ریاز) وە بەرمو شارى (دەمام) پوڤیشتەم نزىكى كاترزمیر دوانزەى نیومرپو گەشتەم، لە هەرۆكەخانە دابەزیم و دەمەویست بچمە لاى هاوړپیهكم، بەلام لەسەر كاری بو درەنگ دەگەرايەو، ئینجا سواری ئۆتۆمبیلێك بوم و چومە ئۆتیلێكى ئەو، كاتى چومە ناو ئۆتیلەكە ببنیم زۆر خەلكى تیا نیەو، پوړى پشوو سەردانىش نیە، لە ئەوێ چوارەم، دور لە فەرمانبەرەن و گرێكاران ژورێكم بەكړئ گرتو، خوښم هەر تەنیا بوم، چومە ژورەكە و جانتاكەم لەسەر تەختەكە دانا، چوم دەستنوێژى بگرم، لە جیگای دەستنوێژ دەرگاكەم لەسەر خۆم پێوهدا، كاتى دەست نوێژم گرت بۆ دەرگا چوم بىكەمەو سەیر دەكەم گیر بوو و نابیتەو، بە هەمو شۆمەیهك هەولمدا بىكەمەو، بەلام نەمتوانى، لەناو ئەو ژورە تەنگەبەرەدا مامەو، هیچ كەلێن و كەلەبەرێك نیە تیايدا بانگ كەم، تەلەفۆن نیە پەيوەندى بكەم، خزمێك نیە هاواری بكەم، هاوسێی یەك نیە پەنای بۆ ببەم، پەرورەدیاری بىوینەو فرياد پەسم بىركەوتەو، سێیەكى كاترزمیرێك لە جیگای

(٨٨١) ناديارو پەنايە/ ناماژمە بۆ ئەو نايەتە ﴿...صَلِّ مَنْ تَدْعُوْنَ اِلَّا اِيَّاهُ...﴾ ﴿١٧﴾ الإسراء ﴿...﴾

خۇمدا ۋەستام، بەللام ھەرۋەك بىلگىسى پۇزۇ بو، بەۋ ماۋە كورتە ئارەقەم لى دەچۇرا، ناخىم راجلەكا، جەستەۋ لاشەم ھەزا، لەبەر چەند ھۆيەك، لەۋانە: شۇنىڭكى سەيرو سەمەرە بو، ھۆيەكى تر ئەۋەبو: لە پىركا ۋام بەسەرھات، ھۆيەكى تر ئەۋەبو: دەنگىم بە ھىچ كەسى نەدەگەيشت خىزمىك دۇستىك نەبو ھەۋالى پىبدەم، ۋىراي ئەۋەى جىگايەكە نەشايو بو، لە سىيەكى كاتىرمىر چەندىن پەندو يادەۋمىرىم ھاتنەۋە ياد، شەپۇلى چەند روداۋى بەرەۋ روم ھات.

لە كۇتايىدا كەۋتە بىرىم دەرگاگە بەھزىنەم، بە شىپىزەيى، لاشەيەكى داھىزاۋو بىتوانا دەرگاگەم ھەزاند، سەيىر دەكەم پارچە ئاسنى بەر دەرگا، وردەۋردە ۋەكو مىلى كاتىرمىر دەجولۇ، تا شەكەت بوم دەرگام ھەزاند ئەۋسا ۋەستام، دوبرە دەستەم بە ھەزاندنى كىردەۋ ھاتا شەكەتى دايگىرتەۋە دىسان راۋەستام، بۇ دواچار دەرگام لەپو گىرايەۋە.

چۇن بىلگىسى لە گۇر دىمە دەرى، گەرامەۋە ژورەكەم، لەسەر ئەۋ روداۋە سوپاسى خوام كىرد، بىرىم لە بىتوانايى ۋەكەم دەسلەتلى مەۋق ۋ، توشەتلى بە مردن كىردەۋە، بىرىم كىردەۋە سەبارەت بە خۇدى خۇمان ۋ تەمەنمان كەمتەرخەمىن، لە دواپۇرۇمان بىتايگىين.

﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ... تَرْسِيشُو لَهو رُؤْزَه ھەبى كە دەۋھىنئەۋە لای خۇدا. (۲۸۱) البقرة﴾

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّدَةٍ... لە ھەر كۆى بن تەنانەت ئەگەر لە قەلای زۇر قايىمىش (خۇۋە شىرن)، مردن دەتان دۇزىتەۋە. (۷۸) النساء﴾

سەبارەت بەۋ باسە روداۋ گەلىكى سەيىر خۇيىندۇتەۋە، شت گەلىكى سەمەرەم ۋەبەر گۆى كەۋتە، جارى ۋا بوە پىياۋ بەرەۋ مردن رۇيشتەۋە كەچى ژيان لەۋە دابو، يەككى تر بەرەۋ ژيان بەرپى كەۋتەۋە كەچى بەچاۋى خۇى مەرگى بىنيۋە، كەسىكى تر بەدۋاى چارەسەردا گەپاۋە كەچى سەرى لەسەر داناۋە، ئىۋاش ھەبوە گىيانى خىستۇتە سەر دەستى ۋ بەگومانى خۇى مردن چاۋەپىي بوە كەچى لەۋىۋە خۇرى ئازادى ھەللاتەۋە.

سا پاكى و بى گەردى و گەورمىي و شكۆ بۆ خواى دروست كارو ھەئسورپنەر و كار
لەجى!!

جارى وايە دەردە، دەبىتە دەرمانى لاشە

مىژونوسان دەگىرنەو: پياويك دوچارى ئىفلىجى ھات، لە مالى خۆى كەوتەو،
سالانىكى دورو درىزى بەسەردا تىپەرى بىزارى و بىئومىدى و داروخان دايگرت،
پزىشكان لە چارەسەرى دەستەوسان بونو، بە كەسو كارىشيان راگەياندى، پۇزى لە
پۇزان دوپشكىك لەبەرى خانىەو بەسەر سەرىدا ھاتە خوارى و نەيتوانى خۆى
بجولتىنى، ھاتە لاي سەرى چەند جارە بەسەريو، ھەمو لاشەى ھەر لە تەوقى
سەرى ھەتا بەرى پىي لەرزى گرت، ھەستى كرد سەرلەنوئ گيانى وەبەر لاشە
دەگىرتەو، تەندروستى سەرتاپاي لەشى دەگىرتەو، بە گورجى ھەستايەو و لەسەر
پىيەكانى وەستا، پاشان لەناو ژورەكەيدا ھات و چو، دەرگاگەى كردەو، مال و مالى
بەرەو پوھات دەبينن لەسەر پىي خۆى وەستاو، نزيك بو ھۆشيان نەمىنى و،
خەريك بو باوەر نەكەن، ئەويش ھەوالى خۆى پىي راگەياندىن.

ئەوسا تاكى و پاكى بۆ ئەو خوايەى بە ژمەر چارەى ئەو نەخۆشەى كرد!!

ئەو داستانەم بۆ ھەندى لە پزىشكان گىراپەو بەو پىيان كرد، گوتيان زرينچكاوى
ژمەراوى لەگەل كەمىك مادەى كىمىياوى بەگاردەھىنرى و، چارەسەرى ئەو جۇرە
ئىفلىجانەى پىي دەكرى.

سا پايە بەرزى بۆ خواى مېھرەبان، ھىج دەردىكى بەبى دەرمان نەناردەو.

دۇستانى خوا گەرامە تدارن

فەرمو ئەو (سەلە) كورى (ئوشەيم) يەكى بو لەوانەى ھاوئلانى پىغەمبەرى
خواى بىنىبو - درودو سلاوى خواى لەسەر كەسكى لە خوا ترسو دىنيا بە كەم
گربو:

لە پېناۋى تېڭۇشان لە رېي خوا بەرەو باکور دەكەوئە رېي، شەوى بەسەر دادى بە مەبەستى نوئزکردن بەرەو دارستانىك دەرواۋ، دەچىتە ناۋ درەختەكان و دەستنوئز دەگرئو، دەستدەكا بە نوئز، شېرىك زۆر بەتاۋ شالۋى بۆ دېنى، لېي نزيك دەبىتەوۋە ئەوئش لەناۋ نوئزدايە، لە دەورى دەخولېتەوۋە، (سىلە)ى كورې (ئوشەيم) دو ركات دەكا ئەوسا سلاۋ دەداتەوۋە، دواى ئەوۋ بە شېرەكە دەئى: ئەگەر فەرمانت پېكرەوۋە فەرمو وەرە بىم خۆ، ئەگەرنا وازم لېبېنە با لە پەرورمردگارم وەپارېمەوۋە. شېرەكە وازى لە (سىلە) هېنا بۆخۆى نوئز بكا، كلكى شوپکردو ئەوئى بەجىھىشت.

دەشتوانى كئىبى (البدایة والنهاية) و جگە لەوئش لە كئىبەكانى مېزو سەرئىج بەدەى، لە نوسراۋو زىاننامەى ھاوۋەلاندا سەرگوزەشتەى (سەفینە)ى خزمەتكارى پېغەمبەرى خوا - درودو سلاۋى خواى لەسەر - باسكراۋە، كە بەخۆى و چەند ھاوۋەئىكى لە كەنارى دەرياۋە دېن، كاتى رېيان دەكەوئە بىابان لە پرىكا شېرىك بە گور بەرەو رويان دى پەلامارىان بەدا، (سەفینە) گوتى: ئەى شېر من ھاوۋەل و خزمەتكارى پېغەمبەرى خواۋو، ئەوانەش ھاورپىي منن ناتوانى زىانمان بىبگەيەنى. شېر پىشتى ھەلكرەو ھەلات، نەرمىيىكى لىۋە ھات نزيك بو ئەو ناوۋەى پركا.

تەنبا كەسىكى نەسەلېن سەرپىچى لەو داستان و روداۋە دەكا، ئەگىنا سوننەت و دانانى خوا لە دروست كراۋەكانىدا شاھەتى بۆ ئەم راستىە دەدەن، ئەگەر لەبەر درېزەكېشان نەبوايە دەمىھە داستانى راستەقىنەم لەو روداۋانە رېز دەكرەن، بەلام ئەوئندە گوتارە كەلكت پىبگەيەنى بەسە بۆئەوۋەى دئىيات بكا، پەرورمردەكارىكى لېزان و پېزان ھەيە ھەموپەناۋ پەسىۋىك بۆۋى ناپەنايە. بېگومان زانىارى و پى ئاگادارى، مېھروسۆزو بەسەر راگەپىشتى خواى بى ھاودەم ھاوتا، بەسەر خەلكى رادەگا: ﴿... مَا يَكُونُ مِنْ تَجَوٍّ لِّلنَّارِ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةَ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ... ھەتا سى كەس بەيەكەوۋە چى بكن، ديارە ئەو چوارەمىنيانە و پىنج بن ئەو شەشەمىنيانە و كەمتر بن و زىدە تر بن، لەھەر كوى بن، ئەو ھەمىشە دەگەلئانە. ﴿۷﴾ المجادلة﴾

ئەوئەندە بەسە، خوا شایەدو پشتو پەنا بئ

بوخاری لە (صحیح) دەکەیدا دەگێرپێتەو: پیاوئ لە (بەنی ئیسرائیل) داوا لە پیاویکی تر دەکا هەزار دیناری بە قەرزی پئ بدا، کابرا دەئ: شایەدت هەیه؟ ئەویش دەئ: تەنیا خوا شایەدمە. دەئ: هیچ پشت بەستیکت هەیه؟ ئەویش گوتی: جگە لە خوا کەسئ نیە پشتی پئبەستم. ئەویش گوتی بەسە خوا پشگیری بئ. دواي ئەو هەزار دینارەکی پئدا، (بەنی ئیسرائیلی) یەکە رۆی و ماوە و کاتیکیان دیاریکرد (بۆ گێرپێتەو قەرزەکە)، چەمکیشیان لەنێواندا هەبوو، لەوکاتەي ماوەي قەرزەکە هەلات، کابرا هات پارەکە بۆ خاوەنی بگێرپێتەو، لەسەر لیواری چەمەکە چاوەرئ بو بەلەمێک بپت لەگەڵیدا سواریئ هیچ بەلەمێکی دەستەنکەوت، شەوی بەسەردا هات و ماوەیەکی زۆر چاوەرئ بو، کەسئ نەبو لەگەڵیدا سواریئ، گوتی: خوايە ئەو کابرایە داوای شایەدی لێکردم جگە لەتۆ کەسئ ترم دەستەنکەوت، داوای پشگیری لێکردم، جگە لەتۆ کەسئ ترم دەستەنکەوت، خوايە ئەو پەيامەي منی پئ بگەيەنە. دواي ئەو دارێکی هینا و هەلئ کۆئ، پارەکەي لەگەل نامەيەکا خستە ناو و فرپئ دایە ناو چەمەکە، بە یارمەتی و کۆمەکی و میهری خۆای بەرزو بئهاوتا دارەکە بە ئاودا رۆی، کابرای خاوەن پارەکەش لەو بەرەو وەستا بو چاوەروانی گێرپێتەو قەرزەکە بو، چەندی چاوەرئ بو کەسئ بەدیارنەکەوت، گوتی: جا بۆچی هەندئ دار بۆ سوتان نەبەمەو ما!؟ گەيشتە ئەو دارەي پارەکەي لەناو دابو، دارەکەي دەستدایئ و بردیەو ما، شکاندی دەبینئ پارەکەو نامەيەکی تێدایە. چونکئ شایەدەکە یارمەتیدا پاکی و گەورەي بۆ ئەو، پشگیری بەلئنی بەجیگەياند، شکۆداری و پایە بەرزئ بۆ ئەو.

﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ... ئەوانەش کە خوا بە پشتیوان دەزانن، با خۆیان بەدەنە دەس خوا. ﴿۱۱﴾ ابراهيم

﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ... ئەگەر ئێوە بپرواتان بە خودا هەیه، خۆتان بە خودا بسپێرن. ﴿۱۲﴾ المائدة

با خۇراكت خەلّل بىن نزاكەت گىرا دەبى

(سەعدى) كۆرى (ئەبى ۋەقاس) كە يەككە لەۋ دە كەسەى مزگىنى بەھەشتيان پېندراۋە، دەرگى بەۋ راستىيە كىرد، پېغەمبەرى خوا - درودو سلاۋى خۋاى لەسەر نزاى بۇكرد دەستى لە ۋەشاندىن راست بىۋ نزاى گىرا بى، ئىنجا ئەگەر نزاى بىكردايە ھەروەگە بەيانى دادى ئاۋا نزاكەتى گىرا دەبو.

عومەرى كۆرى خەتاب - خۋاى لىۋ رازى بىت - چەند ھاۋەللىكى ناردە كوفە، تاۋەگە لەمەپ دادۋەرى (سەعدى) كۆرى (ئەبى ۋەقاس) پىرسىيەر بىكەن، خەللك بە چاكە لىۋى دوان، كاتى ھاتنە مزگەۋتلىكى تىرەى (بەنى عەبەس)، پىاۋى ھەللىسايەۋە گوتى: بۇ دەربارەى (سەعدى) پىرسىيەر لە من ناكەن؟ ئەۋ يەكسانىۋ دادۋەرى لە نىۋان خەللىدا نانۋىنىۋ، لەناۋ خەللكى خۇيدا ناگوزەرىنى.

(سەعدى) گوتى: ئەى خۋايە ئەگەر ئەۋ كابرەيە بۇ ۋوپامايىۋ خۇدەرخستىن ھەستامەتەۋە چاۋى كۆپىركەيىۋ، تەمەنى درىزگەيۋ، دۈچارى دەرود بەللىكەي. كابرا تەمەنى درىز بو، برۆى بەسەر چاۋاندا شۆرۋوبونەۋە، ۋايللىھات لە كۆلنەكانى كوفە پەلى ئەگوتەۋ خۇى بە دىۋارەكانەۋە دەگىرت، دەيگوت: پىرىكى بەر بەلام، نزاى (سەعدى) م لىگىرا بو.

ئەۋەمىيان پەيۋەندى ھەبۈنە لەگەل خۋاى بەرزو تۋانا، دللىابونە بە ۋادەۋ بەللىنىۋ، راستكردنە لەگەللىدا، بەرزو دەستە بالايە ئەۋ خۋايە، پەروەرىنى جىھانە. بە ھەمان شىۋە لە كىتەبى (سىر اعلام النبلاء) دا لەمەپ (سەعدى) ھاتۋە: پىاۋىك ھەللىس جۋىنى بە (عەلى) دا - خۋاى لىۋ رازى بىت. (سەعدى) بەرگى لە (عەلى) كىرد، پىاۋەگەش لەسەر ۋتەى ناشىرن ۋ جۋىندىن بەردەۋام بو، (سەعدى) گوتى: خۋايە تۆ لە جىياتى من بە فرىاي بگەى بەۋەى ھەز دەكەى. ۋشترىك لە كوفەۋە بە خىرايى ھات، خۇى خزانە ناۋ خەللك ۋ گۈلۋى بە ھىچ شتى نەئەدا، ھەتا گەيشتە كابرا، پاشان لە بەردەم ۋ لەبەرچاۋى خەللك بە سەمەكانى پىۋى داكىشا ھەتا كۈشتى.

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ...﴾ بىگومانە ئىمە پىغەمبەرئامان و ئەو كەسانەى كە بىروايان ھىناو، لە ژيانى ئەم دنيايەداو لەو رۆژەشدا كە شاھتەن راست دەبنەو، يارى دەكەين. ﴿۵۱﴾ غافر ﴿۵۱﴾.

منیش ئەو سەرگوزەشتانە بۆيە بۆ تۆ دەگىرمەو، تاوھكو لە ئاستى وادەو بەئىنى پەرورەيتىندا بىروباو پت پتەوتر بى، لىي وەپارىي و ھاوارى بۆ بكەى، دنىبابى ئاورلپىدانەوئى ئەو ئاورلپىدانەوئە، پاك و بىگەردى بۆ ئەو. ئەوئىش لە كىتبە پىرۆزەكەيدا فەرمانت پى دەكاو دەفەرموى: ﴿أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ...﴾ لە بەرم بپارىنەو، ئەوسا بە دەنگتانەو دەيم. ﴿۶۰﴾ غافر ﴿۶۰﴾.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ...﴾ ھەر كاتىكى عەبدەكانم لە مەر من لە تۆ دەپرسن، من نزيكم، ھەر كەس ھانام و مەربىنى، بى وەرامى ناھىلەو. ﴿۱۸۱﴾ البقرة ﴿۱۸۱﴾.

(حەجج) بانگى (حەسەن)ى بەسرايى كرد بۆ ئەوئى ئازارى بدا، (حەسەن) بەرپكەوتو، تەنيا لە ھانا ھاتن و ئاورلپىدانەو دنىبابون بە وادەو بەئىنى خواى لە دلدا بو، ھاناي بۆ پەرورەديارى ھىناو، بە ناوھ بەرزو پىرۆزەكانى لىي پاپايەو ھاوارى بۆ كرد، خوا ويستو نيازى (حەجج)ى كۆپىو، ترسو لەرزى خستە دلەو، ھىشتا (حەسەن) ھەر لە پى بو (حەجج) خوى ئامادە كرديو پيشوازي لىبكا، (حەجج) لەبەر دەرگا راوہستاو، پيشوازي لە (حەسەن) كردو، لەگەل خوى لەسەر تەختى داناو، بە نەرمو نيانى لەگەل دواو بە سۆزەو ھەئس و كەوتى لەگەلدا كردو، بۆنى خوشى لە پيشيدا!!

ئەو مل پى كەچكردنەش تەنيا لە دەستى پەرورەديارى شكۆدارو دەستە بالاىە. بىگومان مېھرو سۆزى خوا بە ھەمو جىھاندا دەگەرئ، جىھانى مرقف و، ئازەل و، دەرپا و شكانىو، بە گيان و بىگيانو، شەوو رۆژى گرتۆتەو، ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يَسِخَّرْ بِحِجْرِهِ وَلَكِنَّ لَّا يَفْقَهُونَ تَسْوِيعَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا...﴾ ھەمو شتەك - بە سوپاسەو.

پاكانەى ئەو دەگا، بەلام ئىوھ پاكانەى ئەوان نابىسن ئەو لەسەر خۆو بە بوردنە.

﴿الْإِسْرَاءُ ۴۴﴾

ئەم ھەوالە بەراستی ھاتو: كە (سولەيمان) پېغەمبەر -سلاوى خواى لەسەر- بەھرى تىگەشتن لە زمانى باندەى پى دراىو، بە مەبەستى نوێژە بارانە خەلگى لەگەل خۆیدا دەباتە دەرى، لەو كاتەى لە مائەوھ بەرو جىى نوێژ دەپوشت بىنى مېرولەيەك دو پىيەكانى بەرزكردۆتەوھ بۆ ئاسمان لە پەرورەندەى بە توانا دەپاړتەوھ داوا لەو خوايە دەگا دەبەخشىو خەلات دەگا، مېھرو سوۆزى دەنوێنىو لە ھانا دى، (سولەيمان) ھەرموى: ئەى خەلگان بگەرپنەوھ نزاو پارانەوھى غەيرى ئىوھ بەستانە.

بە نزاى ئەو مېرولەيە بارانە دارزا، ئەو مېرولەيەى (سولەيمان) - سلاوى خواى لەسەر - لە قسەى ھالى بو، لە كاتىكا سوپاى بى شومارى بە دواى خۆى دادەكيشا، مېرو لە ئامۆزىارى خوشكانى دەگا لە جىھانى مېرولەدا: ﴿... قَالَتْ نَمَلَةٌ يَتَأْتِيهَا الْتَمَلُ أَدْخُلُوا مَسْكَنَكُمْ لَا يَحْطَمَنَّكُمْ سُلَيْمَنُ وَجُودُهُ وَهُوَ لَا يَشْعُرُونَ ۝۱۸﴾ فَنَبَسَّ صَاحِبُكَ مِنْ قَوْلِهَا ... مېرۆچەيەك مېرولەكانى دەنگدا: بچنەوھ ناو كونەكان و! تا سولەيمان و لەشكرى -بەبى ئەوھى پى بچەسىن- دەبەر پى يانودانەبەن، ئىتر كە ئەو ئەمانەى گوت (سولەيمان) بزەى ھاتى. ﴿الْأَنْمَلُ ۱۹﴾

زۆرجاران بەزمىي و ئاورپيدانەوھى خواى بى ھاودەم و ھاوتا بە ساي ئەو جىرو جانەومرە دپتە ئاراوھ.

(ئەبو يەعلى) ئەسەرىكى قودسى دەگپرتەوھ كە خوا دەفەر موى: "سوئند بە دەسەلات و گەورەيى خۆم، ئەگەر پىرى پشت چەماوھو، منالى شىرە خۆرەو، ئازەلى گياخۆر نەبوايە، دلۆپەى ئاسمانم لى دەگرتنەوھ".

هه موشتی به ستایشه وه پاكانه ی په روه ریڼی دهنوینی^{۸۸۲}

له جیهانی بالندهدا په پو سلیمان په رومړندهی خوی دهناسی، بو خوی خوی ملی که چ کرد، بو دروستکاری سهری دانه واند، خوی بهرزو توانا دهربارهی (سوله یمان) دمفه رموی: ﴿وَقَفَّذَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهَٰذِهِدْ أَمْ كَانَ مِنَ الْفٰكٰیِیْنَ ۝۱۰﴾ لَعَنَیْنَهُ عَذَابًا شَدِیْدًا أَوْ لَأَذِیْبَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِیَنِی سُلْطٰنٌ مُّبِیْنٌ ۝۱۱﴾ فَمَكَتْ غَیْرَ بَعِیْدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَاٍ یَقِیْنٍ ۝۱۲﴾ إِنِّی وَجَدْتُ أَمْرًا تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِیْتَ مِنْ كُلِّ شَیْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِیْمٌ ۝۱۳﴾ وَجَدْنَاهَا وَقَوْمَهَا یَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَیْنٌ لَهُمُ الشَّیْطٰنُ أَعْمٰلُهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِیْلِ فَهُمْ لَا یَهْتَدُونَ ۝۱۴﴾ أَلَا یَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِیْ یُخْرِجُ الْحَبَّ فِی السَّمَوٰتِ وَالْأَرْضِ وَیَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۝۱۵﴾ اللَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ ۝۱۶﴾ قَالَ سَتُنْظَرُ أَصْدَقْتُ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكٰذِبِیْنَ ۝۱۷﴾ أَذْهَبَ یَكْتَلِیْ هَٰذَا فَآلَقَهُ إِلٰهُهُمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا یَرْجِعُونَ ... (سوله یمان) چاوی به مه لاند اگیرا، گوئی: چونه په پو سلیمان نابینم، ناخو خوی دزیوته وه؟ له سهر نه مه ده بی سزای زوری پی بدهم، یان ملی هه لده قرتینم، یان به لگه یه کی ناشکرا بو من بین. ماوه ی زوری نه خه یاند، هاتو وتی: من شتی کم ده سکه وتوه که ده سته تو نه که وتبو، وا من له سه باوه هاتوم، دهنگو باسیکی دروستم بو هیناوی. من له وی زنی کم دیوه پاشایه به سه ریانه وهو خاومنی هه مو شتی که و ته ختیکی زور گه وره ی هه یه. دیتم که خو یو هو زه که ی بیجگه له خودا. سو زده دهبه نه بهر خو رو شه یان کرده وه کانی بو خه ملاندون و ریگه ی هه لای نیشان داو و ری دمرناکه ن. ﴿وهی کرده﴾ سو زده بو خودایه که نه بهن که پیواری ناو ناسمانه کان و زه وی ناشکرا ده گاو، جی وهیشیرن و ههر چیکی ناشکرای بکه ن، نه و دهیزانی. نه و خودایه ی که

۸۸۲) نامازمیه بهو نایه ته: ﴿وَإِنْ مِنْ شَیْءٍ إِلَّا یَسْجُدُ بِحَمْدِهِ...﴾ (الإسراء ۱۷)

لەو بە دەر ھېچ شت بۇ پەرستىن نابى و ئەو پەرورمىنى تەختى ھەرە مەزنە. گوتى:
بەم زوانە دەروانىن تا بزانی بە راست بو، یان تۆش ھەر لە درۆزنانى. ئەم نامەیان
بۇ بەرەو بۆیان باویژەو ئەوسا تۆزىك دورکەووەو بنواریە وەلامیان چیه؟ ﴿۲۸﴾ النمل
پەپۆ سلیمانە رۆیشتو، ئەم داستانە دورو درێژەش رۆیداو، ئەو دەرمنجامە
میژویەشى لى کەوتەووە، ھۆی ئەم رۆداوەش ئەو بالئەدیە بو پەرورمىنگارى خۆی
ناسى، ھەتا ھەندى لە زانیان دەلێن: سەیرە! پەپۆ سلیمان لە فیرەوون ژیرو دانائە
بو، لەبەرئەو ھۆی فیرەوون لە ھێمنايیدا بى باومر بو لە تەنگانەدا باومرھێنانى دادى
نەدا، کەچى پەپۆ سلیمانە لە ھێورەيیدا باومردار بو، ئەوسا لە تەنگانەدا باومرکەى
بە کەلکى ھات.

پەپۆ سلیمان گوتى: ﴿أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبَاءَ ...﴾ ھۆی کردووە ﴿سوژدە
بۇ خودایەك نەبەن کە پەنھانى ناو ئاسمانەکان و زەوى ئاشکرا دەکا. ﴿۵۰﴾ النمل
فیرەوونیش گوتى: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي ...﴾ ئەى دیووخان
نشینەکان! ﴿۱﴾ وا نازانم غەیر لە من خوايەکتان ھەبى. ﴿۲۸﴾ القصص .

کەسى بەدبەخت ئەو کەسەيە پەپۆ سلیمانە لەوى ژیرتر بى و، میرو لە بۇ
بەرژەومندى خۆی وریاتر بى.

کەسى کەودەن و مایەپوتیش ئەو کەسەيە رینگا چارەى ژيانى لى تاريك بى و،
ھیواو ئومیدی دابردا بر بى و، ئەندامەکانى سەبارەت بە سودگەیاندن لەکارکەوتو بى،
﴿... هُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ...﴾ دلیان
ھەيە و پێى تى ناگەن، چاویان ھەيە و پێى نابینن، گوێیان ھەيە و پێى نابیسن.
﴿۱۷۹﴾ الاعراف

لە جیھانى ھەنگدا میهرى خودا دەبینرئو، بەھرەو خەلاتى ومیەرچاوان دەکەوئ،
کۆمەکی و ھاریکاری خوا ئەو جانەو ھەرە چۆکەلەو کزو لاوازە دەگرێتەووە، بەوشیو ھە
خوا دەستەمۆی کردووە لە شانەى خۆی دەرەچى و، بەدواى رۆژیدا دەگەرئ، تەنیا
لەسەر شتى پاك و پاراو دەنیشى، شەیداو ئەوینى گولانەو، شیلەیان لى ھەلەدمژئ،

کاتې دهگه پټه وه نه وه ههنگوینه ی هه لگرتوه له جوړه ها رهنگ پټکها توه و جارهی دهر دانی تیایه، له گه پرانه ویدیا سهری لی ناشیوئ و، رپگای ون ناگا، شانهی خوئی پی دوزانی و، خوئی ده شانیه کی تر ناخا، ﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾ (۶۸) ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بَطْنِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ... خوا می شهنگوینی رانه سپارد، که: له کیوان و داران و نه شوینی هه لی دهبه ستن، شوینی ژینی خوت هه لبه سته. پاشان له گشت به رو بوو بزپوت بمژه، نیتر به ملکه چی رپگهی راهینه ری خوت بگره بهر. له دهرونی سیلاویکی هه مه رهنگه دپته دهری، چاره ی بؤ مهردم تیدایه، که له مه شدا بؤ که سانی راده مینن نیشانه یه. ﴿النحل﴾ (۶۹).

ئاسود ه بونی تو به و سهرگوز هشته و داستانه و، په ند لی وهرگر تنی له وه دایه: دنیایی له په نهانه وه میهر و سوزیک هه یه خاوه نه که ی خوایه کی تاک و ته نیایه، تاوه کو ههر له وی بخوازی و، ته نیا داوا له وی بکه یو، خپرو خوشیش ههر له دهر وازه ی ئومیدی نه و جاوه رپگهی، ئاواش حالی بی نه رگپکی شهرعیت له سهر شان دهر وازه ی خوی میهره بانه و دابه زیوی ئاسمانه، نه ویش بریتییه له وه ی گرپوش بؤ خودا به ی، سوپاس و ستایشی بکه ی، کارو فهرمانی خوتی به ته ما که ی، به دلوه روی خوت له و بکه ی. پپو یسته له سهرت دنیا بی جگه له خوا نه و هه مو مروف گه له، نه و جیهانه زه به لاهه، تو زه لیک دادی تو ناده ن، نه وان خو یان هه زارن، هه مو یان ئاتاجی په روهردگارن، ههر له به یانی تا ئیواره رپزی و بزپوی له و ده خوازن، له ش ساخی و ته ندرستیان، کامه رانی و ئاسوده ی یان، پله و پایه و که لوپه لیان، له و خوایه داوا ده که ن، هه مو دروستکراوی مولکی نه وه.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ... ئە ی خه لکینه! ئیوه

به خودا ئاتاجن، ههر خودایه بی نیاز و هیژایه په سندی بدری. ﴿فاطر﴾ (۱۵).

له سهرت پپو یسته به یی گومان و دودلی بزانی، ته نیا خودا سهرتده خاو رپی راستن نیشان نه دا، دهمپارپزی و کاروبارت به رپ نه با، پارپزگاریت لی نه کاو خه لالت ده کا، له سهرت پپو یسته روی دلت ته نیا ئاراسته ی نه و بی، په روه رپن به تاک بناسی و

پەرسشت ھەر بۆ ئەو بى، داواو خواستت ھەر لە ئەو بىو، ئومىدشت ھەر بە ئەو بى، لەسەريشت پىويستە ڤادەى ڤىزى مەوۆف بىناسىو، دلىيا بى دروستکراو ئاتاجى دروستکارە، ئەوہى دوايى دەمىڤ ئاتاجى خوايەكى ھەمىشە زىندە، ھەزارو نەدار ئاتاجى خواي بى نيازە، ھىزو تواناو بى نيازى دەسلەلاتى ڤەھاو ھەمىشە زىندويى تەنیا شياوى خوان. ئەگەر ئەوہ تىگەشتى، ئەوسا بە ساي بەندايەتى و خۆيەك لاگردنەوہ بۆ خواو، خۆ نزيك خستەوہ لە خوا بەختەومرى وەدەست بىنە، ئەگەر داواي لىيوردنت لىکرد لىت دەمورى، ئەگەر بۆ لاي گەڤايەوہ ومرتەگري، ئەگەر لىي پارايەوہ پىت دەبەخشى، ئەگەر ڤۆزىت لى داوا کرد بە شت ئەدرى، ئەگەر داواي پىشت گىريت لىکرد پىشت دەگري، ئەگەريش سوپاست کرد پىترت پى ئەدرى.

بە خواي بەرزو توانا قايل بە

((رضيت بالله ربا، وبالإسلام دينا، وبمحمد ﷺ نبيا... خودام بە ڤەرورمەديارو، ئىسلام بە ئايىنو، (موحەممەد) -دروودو سلاوى خواي لەسەر- بە پىغەمبەر قەبوڵە)).

ئەو ڤەرمودەيە ئەوہ لە ناوہخۆ دەگري، کە ڤەزامەندى لە ڤەرورەندەت بنويى - گەورەيى و بى وىنەيى بۆ ئەو- ئىنجا بە ياساو بەرنامەي قايل بىو، لە قەزاو قەدەرى ڤازى بى، جا ج خوشى بى يا ناخوشى، شىرىن بى يا تال و سوڤرى.

بىگومان ئەوہ ڤاست نىە باوم ڤ بە قەزاو قەدەر تەنیا خوشيەكان بگريتەوہ، بەو شىوہى ھەر لەو کاتە بە قەزاو قەدەر قايل بى کە لەگەل خواست و ئارمەزو گانتدا يەك دەگريتەوہ، ڤوگرزو ناڤايلش بى ئەگەر بەگوڤرەي وىست و ئارمەزوى تۆ ڤوى نەدا، نابى بەندە بەم شىوہىە مامەلە بکا.

کەسانى ھەبون لە ھىمتاييدا بە ڤەرورەدەکاریان قايل بونو، لە کاتى دەردو بەلاش ڤوگرزو بون، لەکاتى ھەبوييدا ملکہ چيون و لە تەنگانەو نەبونيدا لاسار بون، ﴿... فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَهُ فِتْنَةٌ أُنْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ...﴾ ئەگەر

چاگەيەكى توش ھات، بەو ھە خوا دۇنيايە، ئەگەر بەلاشى بەسەر دى، بەرھە پاش

دەگەرپتەوھە دنياش و قيامەتیشى چو. ﴿١١﴾ الحج

عەرەبە لادىيەكان موسلمان دەبون، ئىنجا ئەگەر لە كاتى موسلمانەتياندا خۇ شىيەك روى تى دەگردن وەكو باران بارىن و، گيا شىن بون و، شىر زۇر بون، دەيانگوت: ئەو ھە ئايىنىكى خىردارە. دەستيان بە ئايىنەوھە دەگرت و مل كەچ دەبون. ئەگەر جگە لەمەيان ھاتبايە پىش، وەكو وشكە سالى و، بى بارانەيى و، بى لەومر و، ھەژارى و ھەدارى، ئەو بەرھە دواوھە دەگشانەوھە، پشتيان لە پەيام و ئايىنەكەيان ھەلدەگرد.

كەوايە ئەو موسلمان بونە بۇ ھەوا و ھەوھەس ملەكەچ بونە. چونكى كەسانى ھەن سەبارەت بەو ھە لە خواى بەرزو بى ھاوتايان قايلن، لاى خوا ھەلدەبۇزىرن، تەنيا رەزامەندى ئەويان گەرەكەو، چاويان لە پاداشت و خەلاتى ئەوھە، ھەول و گەريان بۇ دواوژە.

لە راستيدا كەسى خوا بۇ بەندايەتى ھەلى بۇزىرن و، بۇ خزمەت و سود گەياندن بە موسلمانان رىزى لىبنى و جياى كاتەوھە، لەگەل ئەوھى بەو ھەلەبۇزاردن و جياگردنەوھە رىزىلنەنە قايل نەبى، شياوھ بەوھى تا ھەتايە لەناوېچى و، بېراى بېر تىبىچى: ﴿... ءَايِنَا فَاَسْلَخْ مِنْهَا فَاتَّبِعْهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْعَاوِيْنَ ...﴾ نيشانەكانى خۇمان بى بەخشى بو، خۇ لىبواردن، ئەوسا شەيتان وە دوى خۇى دواكەوتە ناو رىزى گومرايان. ﴿١٧٥﴾ الأعراف

﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ ... ئەگەر خودا بىزانىبا خىرىكيان دەباراندايە، كاريكى دەگرد بېيسن. خۇ ئەگەر گوى بىستنىشى بى بدا بان، ھەر رويان لى وەردەگىراو خۇيان دەبوارد. ﴿٢٢﴾ الأنفال

بىگومان رەزامەندى دەروازەى گەورەترىن دىندارىە، ئەوانەى لە پەرورمىنيان نزيك دەكەونەوھە، بە رىنمايى خوا دل شادن، بۇ ھەرمانى ملەكەچن، بۇ ياسا و بەرنامەى گويپرايەلن، لەو دەروازمىە دەردەچن. پىغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - مال و دەستكەوتى شەرى (ھونەين) دابەش گرد، بىرىكى زورى دايە موسلمانە دوايىەكان و سەرگردە عەرەبەكان، ھىچى نەدا بە يارىدەدەران، چونكى

دەيزانى ئەوان رەزامەندى و دلتىيى و باوەرو فەرپو چاگەى زۆريان لەدلتا هەيه، هەرودەگو بلایى گازاندهيان کرد چونکو لە مەبەستەگە ئاگادار نەبون، ئىنجە پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - کۆيکردنەووە و نهيتى ئەم کارەى بۆ رۆن کردنەووە، هەوالى پيدان خۆى لەگەڵ ئەوانە و خۆشى ئەوین، هەر لەبەر ئەوەش ئەو مالهى داووتە ئەو کەسانە دلتیان بۆ ئىسلام رابکيشى، چونكى باوەريان تەواو دانەسەپاوە، بەلام بە يارىدەدەرانى فەرمو: ((اما ترضون ان ينطلق الناس بالشاء و البعير، وتنطلقون برسول الله ﷺ الى رحالكم؟! الانصار شعار، والناس دثار، رحم الله الانصار، وابناء الانصار، وابناء الانصار، لو سلك الناس شعبا وادياً، وسلك الانصار شعباً وادياً لسلكت وادي الانصار و شغب الانصار... بەووە قایل نين خەلکان مەرپو وشتريان لەگەڵە خۆيان دەبەنەووە، ئیوەش پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - بۆ مالى خۆتان دەبەنەووە؟! ئەنسارىەکان دروشمن، خەلکانى تر پەرپۆى سەر دروشمن، خوا سۆزى بۆ ئەنسارىەکان و، پۆلەکانیان و، کورپى کورپەکانیان بنوینى، ئەگەر خەلکان شیوو دۆلايىک بگرنەبەر و، ئەنسارىەکانیش شیوو دۆلايىک بگرنەبەر من ئەو شیو دۆلايى یەى ئەنسارىەکان دەگرمە بەر.

ئەوسا خۆشى و شادی دای پۆشین و، ناخى پەرگەردن، ئارامیان بەسەر داپژاوە، رەزامەندى خوا، پىغەمبەرى خويان و دەست هینا - درودو سلاوى خواى لەسەر - ئەوانەى رەزامەندى خويان گەرەگەو، شەيدای بەهەشتىک پانتايیەگەى بە قەد ئاسمانەکان و زەمینە، ئەگەر بى و لە پى ئەو رەزامەندیەو، لە برى ئەو بەخشش و خەلاتە بى وینەیه دنیايان سەر لەبەرى پى بدرى قەبولیان نیه.

عەرەبىكى دەشتەكى لەبەردەستى پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر -
— موسلمان بو، پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - هەندى مالى پيدا، ئەو گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا، من لەسەر ئەووە پەیمانم بە تۆ نەداوە.

پىغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - فەرموى: ((على ماذا بيعتني؟... ناخو لەسەر جى پەیمانت بى داوم؟

گوتى: لەسەر ئەووە پەیمانم پيداوى تيرىک بە تيرى بەرەو روم بى بە ئیرەم کەوى (ئاماژەى بۆ گەردنى کرد) ئەلیرەش دەریچى (ئاماژەى پشتى ملی کرد).

پيی فەرمو: ((إِنَّ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِصَدَقَتِكَ... ئەگەر لەگەڵ خوا راست بکەى ئەویش بۆت جیبەجیب دەکا. شەر داگیرسا تیرێک بە تیزى بەرەو روی هاتو دای لە گەردنى، بە پەرەمردگارى شادبۆوه ئەو لە خوا رازى بو خواش لەوى رازى بو.

جارێكى تریشیان هەندى سامانى دابەش کرد -دروودو سلاوى خواى لەسەر- دایە ئەوانەى دین گرجو باوەر کال بون، لە جیهانى چاکەکاریدا تەنک دەست بون، نەیدا بە کەسانى شمشیریان لە پێى خوادا کۆل بون، مال و سامانیان کردە قوربانى، لە پیناوى جیهادو بەرگری کردن لە پێى ئیسلاما زامدار بون، دواى ئەو پێغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - لەناو مزگەوتە هەلسایەوه و وتاریکی بۆ خویندەنەوه، مەسەلەکەى روشن کردەوه، پيی وتن: ((إني اعطي اناساً جعل الله في قلوبهم من المزعج والطمع، رادع اناساً لما جعل الله في قلوبهم من الايمان -أو الخير- منهم: عمرو بن تغلب... بۆیه بە هەندى کەسم بە خشیوه چونکى خوا بێئارامى و چاوبرسیى خستۆتە دڵیانەوه، بەشى کەسانیکیشم نەداوه چونکى خوا باوەر - یاخود چاکەى - خستۆتە دڵیانەوه، (عەمرى کورى (تەغلیب) یەکیکە لەوانە)).

ئەوسا (عەمرى کورى (تەغلیب) دەلى: ئەو وتەیم ئەوەندە لا خوێش بو حەزم نەئەکرد بە دنیاو ئەوێ تیاپەتى بېگۆرمەوه.

بە راستى ئەو پازى بونە بە خواى بەرزو توانا، هەلبژاردنى خەلاتى خواپەوه، ھایل بونە بە بېرارى پێغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - بېگومان لە لای ھاوێلێک دنیا بارتەھای وتەپەکی خوێشى پێغەمبەرى خوا -دروودو سلاوى خواى لەسەر- نرخی نیە.

گومان لەویدا نیە پێغەمبەرى خوا -دروودو سلاوى خواى لەسەر- وا دەو بەلێنى کۆشک و تەلارو، ناوچە و ھەرێم، باخ و گوێشەنى بە هیچ کام لە ھاوێلانى نەدا، بەلگە پێغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر- بەلێنى پەزنامەندى، بەھەشت و خەلاتیکى نەبەرپاوى بە یاورانى ئەدا. پيی دەفەرمون: کى ئەم کارە ئەنجام ئەداو بەھەشتى بۆ ھەبى؟

بە يەككى تىرى دىمفەرمو: ئەو ھاورپىيى من بىي لە بەھەشتا؟ چونكى ئەو سامانەى ئەوان بەخشىيان؟ ئەو ئەشكەنجە و پىنجەى كىشايان، ئەو كىردو كۆشەى پىش كەشيان كىرد، تەنیا لە دوا رۆژا وەلامى ئەدرىتەو، سەبارمت بەوۋى دنيا و ئەوۋى تىايەتى بەرابەر ئەو ھەولە بىي وینەيەى پىي ناكىرى، چونكى بىي نىرخ و بىي بايەخە، بىي سەنگو بىي بەھايە.

(تىرموزى) دەگىرپىتەو: كە (عومەر) -خوای لى پازى بىيت- داوا لە پىغەمبەرى خوا دەكا - درودو سلاۋى خوای لەسەر- پىگای پىي بدا بچى عومەر بىيىتەو، ئەوۋىش پىي دىمفەرمو: ((لا تنسنا من دعائك يا اخي... نەى برالە، لە نزاكرىدندا لە بىرمان نەكەى.

ئەوۋى ئەو قەسەى كىرد پىغەمبەرى پىنماكارە - درودو سلاۋى خوای لەسەر-، ئەو پىشەوايە بىي گوناھەيە لا پىرسەنى^{۸۲} قەسە ناكەا، وەلى ئەو دەستەواژەيە، پەيشىكى بە سەنگو پىر بايەخ و بىي وینەيە، دوا بەدواى ئەو (عومەر) گوتى: ئەوۋە وشەيەكە بە دنيا و ئەوۋى تىايەتى نايگۆرپەو.

دەى تۆش بوار بەخۆت بدە بىرکەيتەو، كە پىغەمبەرى خوا -درودو سلاۋى خوای لەسەر- بە تۆ بلى: برالە، لە نزاكرىدندا لە بىرمان مەكە:

ئەو پىزمەندىەى پىغەمبەرى خوا -درودو سلاۋى خوای لەسەر- بەرامبەر پەرومىنى نواند لە باسو لىدوانى خەلكان ژۆراتر بو، ئەو بە ھەبوىي و نەبوىي قايل بو، لە شەپرو لە ئاشتيدا قايل بو، لەكاتى دەسلەت و بىي دەسلەتيدا، لە تەندروستى و نەخۆشيدا، لە تەنگانەو ھىمناپيدا قايل بو.

تالى و سوپىرى و جەرگ سوۆزى بىي دايك و باوكاتى بىيى ئەوسا قايل بو ئەوۋەندە ھەزارو دەست تەنك بو لە جۆرى خورماى خراپى تىر نەخوارد، لە تاۋى برسپىتى بەردى لەسەر سكى پىچا، رپە جۆپىكى لە جۆلەكەيى بە قەرز و مرگرتبو زرىيەكەى بە بارمتە لە لا دانا بو، لەسەر ھەسىر دەخەوت و شوپىنى لە كەلەكەى دەرچوبو، سى رۆزى بە سەرا تىپەريۋە ھىچ خۆراكى نەبوە بىخوا، لەگەل ئەوۋە لە پەرومىردگارى

جيهان قايل بو: ﴿بَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا... مەزنايەتى ھەر بۇ كەسى ئەگەر ھەزكا لەو ھە چاترت دەداتى: باغاتىكت پى دەبەخشى جۇباريان بە بەردا دەرواۋ چەند كۆشكىشت بۇ دادەنى. ﴿۱۰﴾ الفرقان ﴿﴾.

لە كاتى پۈبەپۈبۈنەۋەي يەكەمدە، ئەو پۈژەي لەگەل كۆمەل ۋ دەستەي خوادا پىغەمبەرى خوا - درودو سلاۋى خۋاى لەسەر - لەلایەگەۋە ۋەستا بو، ھەمو دىنياش بە پىادەمپەۋە سۈارەۋە، بە مال ۋ سامان ۋ خۆھەلگىشان ۋ تېر ۋ فیزەۋە لەلایەكى ترەۋە ۋەستابون ۋ دژايەتيان دەگرد، ئەوسا كەش لە خۋاى پەرۋەردىارى قايل بو.

لە ساتى تەنگانەدا، ئەو پۈژەي مامى مردو، (خەدىجە) ى ھاۋسەرى كۆچى دۋايى كرد، بە توندترىن شىۋە ئازاردرا، بە درۋژن لەقەلەم درا، ئابرووشكۆي لەكەدار كرا، بەۋجۈرەي پەيامى راستيان دەشتۈاند، پىيان دەگوت: درۋژنە، سىجىربازە، جادۈگەرە، شاعىرە، شىتە، ئا لەو ساتەدا لە خوا نارەزايى نەنۈاند.

ئەو پۈژەي لە خاك ۋ زىدى، لە يارىگاۋ، جىي گالتهۋگەپى سەردەمى منالىۋ، ھەپەتى لاۋىتى ۋەدەرنرا پۈگرزو ناقايل نەبو، بەرەۋ مەككە ئاۋرى دايەۋەۋە ئەسرىن لە چاۋى تكا، فەرمۈي: ((إِنَّكَ أَحَبُّ بِلَادِ اللَّهِ إِلَيَّ، وَلَوْلَا أَنَّ أَهْلَكَ أَخْرَجُونِي مِنْكَ مَا خَرَجْتَ... بەراستى تۆ بە لای مەۋە خۆشەۋىستىرىن ۋلاتى خۋاى، ئەگەر بەھاتايە ۋ خەلگى تۆ منيان لە تۆۋە دەرەنەناۋايە، دەرناچوم. گازاندەي لە خوا نەگرد لەو ساتەي ناچار كرا مەككە جىبەيلىۋ، بەرەۋ مەدىنە بگەۋىتە پى، كە بە ھەر لايىدا بېرۋىشتايە بەربەستيان لەپى دانا بو، بە ۋلاخى سۈارى پراۋيان ئەنا.

ئەو كاتەي بە مەبەستى بلاۋكردنەۋەي بانگەۋازى بەرەۋ (تائىف) پۈيى، بە ناشىرىنترىن ۋ خراپترىن شىۋە پىشۋازيان لىكردو ۋەلاميان داۋە، ئەۋەندە بەردى پى داكىشرا ھەتا خۋىنى لىچۇرا، ئەو جارەش لە خۋاى خۋى ناقايل نەبو. لە ھەمو جىگاۋ شۈيىنىكدا، لە ھەمو كاتو سەردەمىكدا لە پەرۋەردىنى بە گازاندە نەبو. لە جەنگى (ئوحد) سەرى (پىرۋىزى) قرنجا^{۸۴}، ددانى (پىرۋىزى) شكا، مامى كۈژرا،

هاوڧلانى سەريان بىرا، سوپاگەي تىك شىكىنرا، ئىنجا دەيفەرمو: ((صَفَا ورائي لائىنى على ربي... له دوامه وه ريز بيهستن تاوهكو ستايشى پەرورمردگارم بىكەم)).
 بىباوهرانى هاوبەش پەيداگەر، جولهگە و دوروان له دژى ئەو پەيمانىيان بەست، ئەو نارمزاىي له پەرورمردگارى دەرئەپرى و، له پروياندا و مستاو، كارو فەرمانى دايە دەست خواو پىشتى بە ئەو بەست.

پاداشتى له خوا قايل بونى - درودو سلاوى خواى لەسەر - بوە مايەى خوا لى
 قايل بونى: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى... بەم زوانەش پەرورمردمت چاكەى وا
 هات دەگەل دەگا، رازى دمبى. ﴿اللهى الضحى﴾.

زايە ئەي^{۸۸۵} دۆلى نە خە^{۸۸۶}

پىغەمبەرى بى گوناھ - درودو سلاوى خواى لەسەر - لەو مەككەيەدا، كە جى
 مال و جى حالى بو، جىي رۆلەو خاك و ولاتى بو و دەدرنرا، شار و دەدرو هەترە
 كرا^{۸۸۷}، پەناى بۆ (تايىف) برد لەوئى بە دل رەقى و بە درۆ زانين پيشوازيان لىكردو
 بەخىريان هين، بە ئازاردان و بەرد ليدان، بە وتەى نەشياو جويندان وەلاميان داو.
 فرمىسكى خەمى له چاوان دەتكا، پىيەگانی له خوئنى پاكي هەلچۆرا، دلى بە
 داخى ئەو مەرگەساتە دەسوژا^{۸۸۸}، پەنا بۆ كوئى بيا؟ له كى داوا بك؟ سكالای بۆ كى
 بك؟ لاى كى رازى^{۸۸۹} خوئى بدركيئى؟ بۆ ئەو خوايە هانا دەبا فريادپرەسو
 دەسەلاتدارە، بالادەست و هەرە زالە.

(۸۸۵) چريكه / هاوار.

(۸۸۶) ناوى ئەو دۆلايى يە بو پىغەمبەرى خوا ﷺ نزاى تيدا كرد.

(۸۸۷) دەرئەدەر كرا.

(۸۸۸) دەسوئا.

(۸۸۹) نەيئى.

پېغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - پوى لە ڤوگە ^{۸۹} کردو، خواستى ڤوهو خوا کردو، ستایشى پەرورەینى کرد، چەند ڤستەو دەستەواژەییکی بە جۆش و خرۆش و راستگۆيانە لە دەمی پیرۆزى هەلقولاً، نزاى کردو پاراپیهو، مەزلومیەت و مەینەتیەکەى بۆ خوا خوێ گێراپیهو، پێیدا گرت و ئەسرینی لە چاوان هەلڤشت.

گوێ بگرە بۆ داواکەى پېغەمبەر - درودو سلاوى خواى لەسەر - کە لە دۆلى نەخلە زایەلەى بۆ خوداوەندى پەرورەندەى هەلەدەڤر: ((اللّٰهُمَّ اِنِّى اَشْكُو اِلَيْكَ ضَعْفَ قُوَّتِي وَقِلَّةَ حِيلَتِي وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ، اَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ، رَبِّ الْمُسْتَظْعِفِينَ، وَاَنْتَ رَبِّى، اِلَى مَنْ تَكْلَنِي؟ اِلَى قَرِيبٍ يَتَجَهَّنُّنِي، اَوْ اِلَى عَدُوِّ مُلْكَتِهِ اَمْرِى، اِنْ لَمْ يَكُنْ بَكَ عَلَيَّ غَضَبٌ فَلَا اَبَالِي، غَيْرَ اَنْ عَافِيَتَكَ هِيَ اَوْسَعُ لِي، اَعُوْذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي اَشْرَقَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ، وَصَلَحَ عَلَيْهِ اَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اَنْ يَنْزِلَ بِي غَضَبُكَ، اَوْ يَحِلَّ بِي سَخَطُكَ، لَكَ الْعُتْبَى حَتَّى تَرْضَى، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِكَ... پەرورەردگارا، بێهیزی و کەمدەسەلاتی و بەکەم سەیرکردنم لەلایەن خەلگەوه بە تۆ ڤادەگەیهیینم، تۆ میهرەبانترین میهرەبانانى، پەرورەردگارى بێ چارانی و، پەرورەردگارى منیش، بە کیم دەسپیری؟ بە خزم و کەسێ ڤوی لە من گرژ کردو، یا بە دۆزمنیک کار و فەرمانی منت خستۆتە ژێر دەستی، ئەگەر تۆ لیم تورپە نى باکم نیه، تەنیا ئەوەندە هەیه بەخشنەمى تۆم بۆ من فراوانتر، پەنا دەگرم بەو نورەى تۆ، کە تاریکیەکانى پێ ڤوناک بۆتەوهو، کار و فەرمانى دنیاو دوا ڤۆزى لەسەر دامەزراوه، لەوهى رقی تۆم بەسەردا بێتە خوارى، یاخود تورپەى تۆ بمگرتەوه، هەتا ئەلێى بەسە ڤازى بون بۆ تۆ، هیچ هیژو تواناییکیش نیه مەگەر بە سائى تۆ)).

چەند خەلاتىك بۆكۆمەل و دەستەي يەكەم

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ...﴾ ئەو دەستە خاوەن باوەردەي كەوا لە ژێر دارەكەدا دەگەلتا بونە هاوپەيمان، خودايان لى رازى بوە، دەيزانى چيان لەدەلدايە. سا ئۆقرەو دۇنيايى ناردە سەريان و بە سەرگەوتنىكى نزيك پاداشى دان. ﴿١٨﴾ الفتح ﴿...﴾ ئەو ئامانجەي بىرواداران خواستويانەو، ئەو دەي راستگويان بە شويئيدا وىل بويئەو، براوەو سەرگەوتوان لەسەري سوريونە لە بەدەستەيئانى رەزامەندى خوا گەورەترو بەرزترو، سودمەندو بەهەرپەين تر نيه.

بىگومان رەزامەندى لە هەموئاوات و خواستىك ژۆرپاترو بلىندترە، لە هەمو بەهەرەيەكيش بەهادارتەرە. دەبينين ليرەدا ئايەت دەربارەي رەزامەندى خوا دابەزيوە، كەچى لە شويئىكى ترا باسى لىخۆشبون دەكا: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ ...﴾ هەتا خودا لە هەلەكانى پيشوت و لەو هەلەكانى لەو بەهولاوە توشيان دىي عافوت بكا چاوپوشيت لىبكا. ﴿٢﴾ الفتح ﴿...﴾

لە جىگايەكى تر باس لە تۆبە دەكا: ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ ...﴾ خوا لە پىغەمبەر و ئەوانەي دەربەدەرن و ئەوانەي ياريدەدەرن، خۆش بوە. ﴿١٧﴾ التوبة ﴿...﴾

لەلایەكى ترەوە باس لە چاوپوشى دەكا: ﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنَتْ لَهُمْ ...﴾ خوا بت بەخشى بۆ چ ئيزنت دان؟ ﴿٤٣﴾ التوبة ﴿...﴾

بەلام ليرەدا: چونكى هاووەلان لەژێر دارەكە پەيمانيان بە پىغەمبەري خوادا - درودو سلاوى خواي لەسەر - خواي گەورەش لە رازو نيازبان حالى بو، سەد دەرسەد

رەزەمەندى خۇايران دەدەست ھېنا، ئەوان لەسەر ئەو پەيماناندا ئەو رۆحە خۆشەويستەيان لە پېناۋى رەزەمەندى خۇاى راستەقىنەيان بەخت كەن، بۇ ئەو بو ئەو گيانە بەنرخەيان، ژيان و بونيان بە رەزەمەندى خۇاى تاقانە بفرۆشن، دەيانەويست بمرن بۇ ئەو پەيامى خوا بژي، ئەوان بكوژرېن تاوھكو ئىسلام بىسەپ، ئەوان بېرۇن بەرنامەى خوا بېمىنى.

خۇاى گەورە لەو بىروباومرە توندو تۆلەيانو، ئەو نيازو مەبەستە پاك و پاراوەيان ھالى بو، لە راستىدا شەكەت بون و شەونخونيان كەرد، تېنوبون و بە برسېتى بەرپيان كەرد، ژيانيان تەنگ بو دوچارى دەردوبەلا بون، بەشيان ئەشكەنجە و نازار بو، بەلام خوا لىيان پازى بو.

لە راستىدا دەربەدەر و شاروودەر بون، رەنجيان كېشاو، دورە ولات و شەكەت بون، وەلى خۇايران لى قايل بو.

مال و مەل و سەرەمت و سامان و خانوبەرەيان بەجىھىشت، تالايى لىكجىابونەو دەربەدەريان چەشت، زەحمەتى رېگاو، كۆلەمەرگى كۆچباريان بىنى، كەچى رەزەمەندى خۇايران دەستەبەر كەرد.

ئاخۇ خەلاتى ئەو تىكۆشەرو خۆبەختكارانە لە پېناۋى ئەو دىنەدا: مەر و مالات و وشتر و گا بو؟ ئاخۇ دەستكەوتى ئەو بەرگرى كارو شۆرەشگېرپانە لە پېناۋى ئەو پەيام و بەرنامەدا: كەلوپەل و سامان بو؟ بۇ پېت وايە گېرى دەرونى ئەو چىن و دەستە ھەلەزاردەو ناوازمى، بە پارەو پولى بى نرەو كۆشك و تەلارى بەرزو باخ و باخاتى بى وىنە دەكوژىتەو؟ نەخېر.

رەزەمەندى خوا دەردى سارىژ دەكەردن، لىبوردنى خوا ئاسودەبى بەسەردا دەرژاندن، ئەو دەستەواژە، دەرونى فېنك دەكەردن: ﴿وَجَزَّيْنَهُمَا صَبْرًا جَنَّةً

وَحَرِيرًا ۝ تُتَكَيَّنُ فِيهَا عَلَى الْأَرْبَابِكِ لَا يَرُونَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ۝ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ

ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ۝ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِمَائِهِ مِّنْ فَيْضٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ۝ ۱۵﴾

قَوَارِيرًا مِّنْ فَيْضٍ قَدَرُوهَا نَقِيرًا ... چونكە ئەوان خۇراگر بون، لە پاداشا بەهەشت و

حەرىرى پېدان. لە بەهەشتا لەسەر تەخت پال ئەكەون و نە تىنى تاوئ دەبين،
نە سەرمایى. سىبەرى درەختەکانى بەسەریان شۆربونەو و ميوەکانیان
لەبەردەستە. بە دەفرى ^{۸۹۱} زىو بە چەندین زەرکى ^{۸۹۲} مینا، بەسەریانەو دەگەرپن.
زەرکى زىوین کەپاس بە قاس سازیان داو. ﴿۱۶﴾ الإنسان ۸۸.

با روخسارت گرژ نەبى هەرچەندە تیشكى خۆرت لى ونبى

پیاویك لە تیرەى (بەنى عەباس) كەسیكى دەولەمەند بو، خۆى گەورە
خاووخیزان و مەر و مالات و سامان گەلیكى پى بەخشى بو، ئەو مالا و منالە لە دى
(بەنى عەبەس) لە ناو كەندىك دا، لە خانو بەرمیەكى فراوان دا دەى گوزەراند،
رۆژى كابرا و شترى لى بزر بو بە دوايدا دەگەرپا، هەتا و شترەكەى دۆزیهو و گەراپەو
سێ رۆژى پى چو، ئەو مالا و منالەى لەناو خۆشى و هەبوییدا جیھىلا، نە باوك و
نە منال خەيالى ئەوەیان نەكرد كارەساتیان بەسەردى.

گەورە و كچەك لى خەوتبون، لە مالا و حالىكى خۆشدا پال كەوتبون، باوكەش بە
دواى ونبەكەدا دەگەرپى، لە كۆتا شەودا خۆى گەورە لافاویكى بە لىشاوى بۆ ناردن،
هیچ شتى خۆى لەبەر نەدەگرت، قور و بەردى رادەمالي، خانوبەرەى لە بناغەو
هەلگىشا، هەمو مالا و سامان و خاوو خیزانى لە بن هیئا، لەگەل شەپۆلى ئاو گیانیان
لەدەستدا، دواى هەبونیان هەر ناویان ما، هەروەكو بلی نەبو بن وایان لى هات،
تەنیا لەسەر زمانى خەلك ناویان دەهات.

دواى سێ رۆژان باوكە بەرەو دۆلاى یەكە گەراپەو، گوپیستی هیچ دەنگى نەبو،
هەستى بە بونی كەس نەكرد، نە زیندوى، نە هاودەمى نەهاو دەنگى، جیگا و رېگا
ئاسارى لەسەر پاسارى نەماو، ئەى خواپە گیان!! ئای لەو مەرگەساتە بەرچاو
رەشە!! نە كورە نە كچە نە مالا، نە بارگە و نوین و خیزانە، نە پارەو پۆل، نە مەر و
مالات، نە چیل و چوال، هیچیان دەنگ و رەنگى نیە، بە راستى مەرگەساتە!! سەربارى

(۸۹۱) جام، قاپ.

(۸۹۲) كوپە.

خەمانیش: يەككى لە وشترەكانى ھەللات ھەولیدا بىگريتهوه دەستى بە كلکيهوه گرتو وشتر جوتەيهكى لەدەمو چاوى داو ھەردو چاوى کوپر کرد، ئەویش لەو چولگەيەدا ھاواری لى ھەلسا بە ئومىدى ئەوھى يەككى بە فريای بگا تاوھگو بەرمو شوپنيك دەستى بگريو ھەنسكى بدا، دواى چەند ساتيك لەو رۆژەدا يەككى گوپى لە ھاواری بو، ھاتە لايو دەستى كيشا، بردیە لای خەليفە (وەلید)ى كورپى (عبدالملك) لە ديمەشق، ھەوالى پى راگەيانندو، ئەویش گوتى: حالت چۆنە؟ كابرا گوتى: لە خواى خۆم رازيم.

ئەو موسلمانە، كە ھەلگري يەكتاپەرستى يەو ھەلويستىكى ئاوا سەنگين و گرانبەھا دەنويىن، بو بە پەندو ئاموژ بو ئەوانەى دەيانەوى پەندو ئاموژيارى وەرگرن، پيشەنگە بو كەسانى بەدواى راستيدا دەگەرپن، كە وشەيەكى ئاوا سەنگين و گران بەھا دەرەبەرپ. لە خوا رازيبونيش: شايدە

ئەو كەسەى ملكەچ و رامى دەستى قەدەر نابى، ئەگەر ھەز دەكا با ژير كوئيك لە زەويدا لىبدا يا پەيزەيى بە روى ئاسمان ھەلچن، ئەگەریش دميەوى: ﴿فَلْيَمْدُدْ سَبَبٌ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لَيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يَذْهَبَ كَيْدُهُ مَا يَغِيْظُ ...﴾ با بە پەتيك خوى ھەلواسى تا دەختكى، دەبا بزانی بەم فيلە ئوخەى دلى دى؟ ﴿الحج ۱۵﴾

بەرياران

﴿... فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ...﴾ وەختى لىبراي كاري بكەى، ھەر بەتەماى خوا تىبکەو. ﴿آل عمران ۱۵۹﴾

﴿... إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ...﴾ خودا ئەوانەى خوشدەوى، كە خويان ھەر بەو دەسپيرن. ﴿آل عمران ۱۵۹﴾

زۆر كەس لە ئيمە لەكاتى بەريار دانا دوچارى نىگەرانی و دلەراوكى دەبن، سەرشيوان و شلەزان و دلاو دلى دايندەگرئ، لە ئەشكەنجە و دەرەسەريپكى

بەردەوامدا بەسەر دەبەن. لەسەر بەندە پێویستە پرس و را بکا، فەر و چاکەى کار و پێشەى لە خوا داوا بکا، کەمیکیش بیری لێ بکاتەوه، جا ئەگەر ئەو کاتە نیەت و مەبەستى خۆى یەکلە کردەوه و دەستبەکار دەبێ و کاتى پرس و را نامێنێ و پشت بە خوا دەبەستێ و هەنگاو هەڵدینێ، لەپێناو نەهێشتنى دڵەراوکی و نیگەرانی خۆى یەکلە دەکاتەوه و سەقامگیر دەبێ.

پشتى پێغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - کاتى لەسەر بەر زەك بو، لەمەر جەنگى (نوحود) پرس و راى بە هاوێلان کرد، ئەوانیش پرایان وا بو بچنە دەرئ، پێغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - زڕى یەگەى کردە بەرو شمشێرەگەى هەلگرت.

گوتیان ئەى پێغەمبەرى خوا لەوانەى تۆ بزیمان لێ کرد بى؟ ئەگەر حەز دەکەى لە ناو شار دەمێنێنەوه. فەرموى: ((ما كان لنبي إذا لبس لأمته ان ينزعها حتى يقضي الله بينه وبين عدوه...)) هێچ پێغەمبەرى بۆى نیە کاتى زڕى یەگەى کردەبەرى داىبێتەوه هەتاوهکو خوا لە نێوانى ئەو دوژمنەگەیدا بپاری ئه‌دا.

پێغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - بپاری لەشار دەرچونیدا. بێگومان مەسەلەکە پێویستى بە گومان و دودلى نیە، بەلکە پێویستى بە هەنگاونان و پێداگرتن و دنیابون هەیه، لە راستیدا جەربەزمى و ^{۸۹۲} ئازایەتى و سەرکردایەتى لە بپاریدانا فەراهم دێ.

پێغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - لەمەر جەنگى بەدر راپرسى لەگەڵ هاوێلان کرد: ﴿... وَشَاوَرُهُمْ فِي الْأَمْرِ ...﴾ له کار تەگبیریان پێ بکە. ﴿۱۵۹﴾ آل عمران .

﴿... وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ ...﴾ (ئەوانەش کە): کار گەلێکیان بە راوێژە. ﴿۲۸﴾ الشورى .

ئەوانیش راى خۆیان دەرپری، ئەوسا پێغەمبەرى خوا - درود و سلاوى خواى لەسەر - بپاریداو هەنگاوى نا، بەلای هێچ شتێدا لای نەکردەوه. بێگومان دلاو دلى

مايەى تىكدانى بۆچونو، ساردو سېرى تواناكانو، خۆرانه گىرىو بەزىنو، تىشكان لە رېڭاو، پەرەوازە^{۸۹۴} بونى ھەولەكانە.

ئەو گومانو دودلىيە دەردىكە تەنيا ورە بەرزىو خۆراگىرىو بى ھەلىنانى دەرمانە.

خەلكانى دەناسم سالانىكە سەبارمت بە چەند بېرىارو مەسەلەيەكى كچكەو بى بايەخ ھەنگاو دەنېن و دەكشىنەو، مەن وای بۆ دەچم تەنيا فايرۆسى گومانو دودلىە كارى لەوانو دەوروبەريشان كىردو. ئەوان بۆ خۆيان رېڭا بە تىشكان نشىتى^{۸۹۵} دەدەن گىيان و رۆحيان بى گىرفتار بى ئەوسا دوچارى ھاتن، بۆ خۆيان ئاسانكارى بۆ پىرشوبلاوبونى بىرو ھىزىيان دەكەن، بۆيە لىيان بو بە ميان.

ھەرەكو لە ھەرمودەشا ھاتو: ((كالشاة العائرة بين القطيعين من الغنم... وەكو مەرى نىوان دو مېگەلە نازانى رەگەل كامەيان بىكەوى)).

ئەوان لە تەنگانەدا دەيانگوت: ﴿... لَوْ نَعْلَمُ قَتَالَ لَا تَبْعَنَكُمُ... ئەگەر بىن زانىيا شەرو بەسەردا سەپاوە، ديارە وەدوتان دەكەوتىن. ﴿۱۷۷﴾ آل عمران ﴿۱۷۷﴾.

ئەوان لەگەل خواداو لەگەل خۆشياندا درۆ دەكەن، ئەوان لە تەنگانەدا خۆيان ھەشار دەدا، لە ھىمانايىشدا خۆيان دەردەخست، يەككىيان دەيگوت: ﴿... أَتُذَن لِي وَلَا نَفْتِي... ئىزىمان بدە با نەيەين، نەوەك توشى گوناھان بىن. ﴿۴۹﴾ التوبة ﴿۴۹﴾.

ئەو كەسە تەنيا بېرىارى دۆران و دارمانى دەدا. لە شەرى (ئەحزاب) يشدا دەيانگوت: ﴿... إِنَّ يُونْتَا عَوْرَةً وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ... كەسمان لەسەر مالىەكانمان دانەناوہ ئاگای لىيى، مالىان بى پارىزگار نەبو. ﴿۱۳﴾ الأحزاب ﴿۱۳﴾.

بەلكە تەنيا مەبەستيان ئەووە بو لە ترسى ئەرگى سەرشانىان ھەلىيىن و لە ھەقو راستى خۆيان بدزىنەو.

۸۹۴) پەرەوازە بون.

۸۹۵) دۆران.

وھكو چيا به نهه ژيى

خۆگري و داسەپاوى، ورە بەرزى و نەلەخشاوى: لە سروشتى برپادارانە، ﴿إِنَّمَا
الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ ... خاوەن باوەڕ ئەو کەسانەن کە برپایان
بە خوا و پێغەمبەرى ھەيە و توشى دودلى نەبون. ﴿۱۵﴾ الحجرات.﴾

بەلام دوروان: ﴿... فَهُمْ فِي رَبِّهِمْ يَزِدُّونَ ... لە گومانى خۆياندا
ھاتوچۆيانە. ﴿۱۵﴾ التوبة.﴾

ئەوان پەيمان و بەلەن دەشکێنن، لە برپاردانىيان دودلن، ڕودو دواو پەشت
ھەلەدەکن.

ئەى مەرۆف ئەگەر راستى وھكو مانگى چواردە دەدرەوشايەو، دلت پتر بە لايىکدا
چو، سودو کەلکت لەوێو چاومروان کرد، لە سەرت پيوستە بى دواکەوتن و دودلى
ھەنگاو ھەلێنى.

پياويک لەمەر تەلەقدانى ژنەکەى دودل بو ئەو ژنەى لە دو لاو تالايى پى
ھەلەدەچەشت، چوہ لای کاراشنايىک حالى خوى پى راگەياندا، پى و ت: چەند سالا
لەگەل ئەو ژنەدا بەسەر دەبەى؟
گوتى: چوار سالا.

گوتى: چوار سالا ژھەرى وەسەر دەکەى؟!

بەلێ راستە چاومروانى و خۆراگري و ئارامگري دەبى ھەبى، بەلام تا کەى؟ کەسى
زیتەل و زیرەك دەزانى ئەو کارە چەندى لەبارە، دەشى يا ناشى، سەرى بە کوى دەگا و
نەنجامەکەى ج دەبى، ئینجا با برپارى خوى بدا.

لە ژياننامە و ليکۆلینەوہى بارى خەلکان ئەو پوندەبیتەوہ، کە سەر لیتیکچون و
پەشۆکان لە زۆر لاوہ دوجارى مەرۆف دى، بەلام زۆربەى لەو چوار رینگايەوہ دوجارى
دین:

يەكەم: لە خویندن و ھەلبژاردنی بەشی تایبەتیدا، ماوەیەك ھەروا دەمینیتەو نازانی چ بەشێك پەچاوكا.

چەند قوتابی دهناسم سەبارەت بە پارایی یان لەمەر پەچاوكردنی كۆلیژو بەشەكان، سالانیکیان بەفیرۆ داو، ھەیانە بەر لە تۆمارکردنی ناویان لەناو گوماندا ماوئەتەو، ھەتاكو ئەو ھەلەیان لەدەست داو، كەسانیکیش ھەن سالیك یادو سال دەچنە بەشێكەو، جاری یەكەم كۆلیژی (شەریعە) ھەلبژاردو پاشان دەچیتە كۆلیژی ئابوری، دواي ئەو ھەو ھەو بۆ كۆلیژی (پزیشکی) دەچن، بەو بێنەو بگرەيە تەمەنی خۆی بەرێ دەگا.

گەر بەھاتیە لە سەرھاتو پەرس و رای بکەردایەو کارەگە ھەتسەنگاندایەو فەر و چاکە ھە لە خوا بخواستایە، ئەوسا بێگومان و دودلی دەستبەکار بوایە، کات و تەمەنی دەپاراست و دەستبەھری دەکرد، ئەو بەشە تایبەتیەش، کە دەیەویست بێی دەگەیشت.

دوهم: لە کاری گونجاو، ھەيە نازانی چ کرداری بۆ وی پەسندە، جارتیکیان لەسەر کارێك دادەمەزرێ، پاشان جێی دەھێلێ و بەرەو کۆمپانیایێك دەچن، لەویش دەست ھەلدەگرێ، تەواو خۆی بۆ بازرگانی یەکلادەکاتەو، دواي ھەمو شتێ لە قەل و کۆتران دەبێ و ھەژاری روی تێدەکا، دەچیتە ریزی بێکاران و لەمالی خۆی پال دەکەوێ.

منیش بەوانە دەلیم: ھەرگەسێ دەروازەي پۆزی لێکراو بە ئەو دەروازەيە بەرنەدا، چونکێ خوا پۆزی ئەوی خستۆتە ئەو شوینە، ھەرگەسیکیش دەرگایەکی گرت و بەری نەدا کار ئاسانی و خێرو خۆشی لەوێو پێ دەگا.

سێیەم: لە ھاوسەر ھەلبژاردندا، لە ھەمو شتێ پتر کە گەنجان دوچاری سەر لێتیکچون و پەشۆکان دەگا سەبارەت بە دەست نیشانکردنی ھاوسەر، دەوروبەری ئەو گەنجەش بەشداری لە ھەلبژاردنەکا دەکەن، باوکە ژنیکی پێ پەسندە کورە حەزی پێ ناگا، یاخود دایکی نایهەوێ، لەوانەيە کورە بەدواي ئارەزووی باوکی بکەوێ، ئەوسا ئەو ھەو بۆخۆی دانابو ناییتە دی، ئەو ھەو پێی ناخۆشەو حەزی پێ ناگا پێی گرفتار دەبێ.

ئامۇزگارىشم بۇ ئەوانە ئەودىيە، تەنيا ئەو ھاوسەرى لەرۋى دىن و جوانى و خورەشتى پېيى ھەساۋەن، بە ھاوسەرى بگرن، چونكو مەسەلەى ژنەينان بۇ رۇژەك و دو رۇژان نىيە رېيى تېنچاچى سەرەرۋىيى و ھەلەشەيى تىدا بىرى^{۸۹۶}.

چوارەم: لە مەسەلەى تەلاق سەراسىمەيى و دلاۋدلى پەيدا دەيى، جارى وايە لىكجىابونەۋەى پى چاكە، ھەندى جارىش پىكەۋە زىانى پى باشە، رۇژىكى دىتە سەرى دەستى لى بەردا، رۇژىكى تر و دەيىنى يەكجارى پەيۋەندى بېچىپىنى، نىنجا ھەر خوا بۇ خۇى دەزانى چەندە ماندویتی و شەكەتى گيان و رۇخىدا دەگرى و بىرو ھزرى تىكەدەچى، و، كاروبارى ئالۇز دەيى.

لە راستىدا بەندە لەسەرى پىۋىستە بە بىرپارىكى يەكلاكرەۋە كۇتايى بە تەنگزەى دىرونى بىنى، بىگومان خوا يەك تەمەنى داۋە، ئەو رۇژە دوبارە نايىتەۋە، ئەو كات و ساتە جارىكى تر ناگەرپىتەۋە، جا پىۋىستە ئەو ماۋىيە بە ئاسودىمى بەرى بىكا، بەدەستى خۇى ھەۋلداۋ، ئەو بەختەۋەرىيە بۇ خۇى دەستەبەر بىكا، ئەم ئاسودەبۈنەش بە بىرپاردان دىتە ئاراۋە. بەندەى مۇسلماننىش ئەگەر داۋى پرس و پاۋ داۋى وىستە ھەرى لە خوا، نىيەتى يەكلاكرەۋەۋە بۇيرانە بىرپارىداۋ پىشتى بە خوا بەست، كەسىكى بۇيرو وريى لى دىردەچى.

با ھەنگاۋانانت وەكو تەۋزى شەپۇل بى، ورت وەكو تىخى شەشپىر بى، كۇلنەدانت وەكو بەردەۋامى رۇژگار بى، رۇپىشتن و دەرچونت وەكو دەرکەۋىنى سېندەى بەيان بى، ﴿... فَأَجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ...﴾ ئىۋەش دەگەل شەرىكان و كارى خۇتان بىكەنە يەك و كارسازىيەكى وەھا بىكەن ھىچ دودلى تىدا نەيى. ئەوسا پەلامارم دەن و ماۋەم مەدەن. ﴿۷۱﴾ بۇنى

چى بچىنى ئەۋى دەدورىيەۋە

سەير لەۋە دايە ئىمە دەمانەۋى خەلك نەرمونيان بى كەچى خۇمان رىق ئەستورين، دەمانەۋى ئەۋان دەستكراۋە بن كەچى دەستى خۇمان دمقوچىنين، دەمانەۋى ئەۋان دۇستايەتى و برايەتى بنوئين كەچى خۇمان بى ھەلۋىستين. گوتراۋىشە: كى تەۋاو براى تۆيە.

باجى وتەى برىقەدار

بىگومان بەختەۋەرى ئىمە لەۋەدايە، يەكەم جار ئەركى سەرشانمان بەرامبەر دروستكارمان و، دوهم جاريش بەرامبەر دروستكراۋەكانى جىبەجى كەين، لەگەل خوا پاشانىش لەگەل مروۇقدا ئەركى خۇمان بەجى بىنين.

گومان لەۋەدا نىە كە قسە بى دەسەلاتە ھەمو كەس پى دەۋىرئ و دەتوانئ ھاقو برىقى پى بدا، بەلام گرانتر لەۋە ئەۋەيە لە قائىبىكى زۇر جواندا دابرىزئ و كەردەۋى بەرزو رەۋشتى ناۋازەى لەگەلدا نەبى، ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ...﴾ ئاخۇ ئىۋە، كە فەرمان بە ۋە مەردمە دەدەن چاكەى بكەن، خۇتانى لى ھەلداۋىرن و ھەر خۇش و كىتب خوينەۋەن؟ دەسا چىتانه تى ناگەن؟ ﴿البقرة ۱۷۷﴾.

ئە ۋە كەسەى فەرمان بە چاكە دەكاو خۇشى لىدەۋىرئ، ئەۋەى قەدەغەى خراپە دەكاو خۇشى دەيكا، لە دۋارۋزا فرئ دەدرىتە ناۋ ئاگر - ھەرۋەكو لە فەرمودەى (صحيح) دا ھاتۋە - چۇن گویدرئ بە دەۋرى ئاشدا دەخولیتەۋە، ئەۋىش بە ۋە شىۋەيە بە دەۋرى رىخۇلەكانىدا دەخولیتەۋە، دۆزەخىەكان لىۋ دەپرسن بۇ واتلىھاتۋە، ئەۋىش دەلئ: من فەرمانم بە ئىۋە دەكرد چاكە بكەن و خۇشم نەمدەكرد، ئىۋەم لە خراپە قەدەغە كەردو خۇشم دەمكرد.

جارىڭيان وتار بېژى ناودار (ئەبو موعازى پازى) ھەل ساپەۋە بەخۇى گرىا و خەلگىش گرىا، پاشان گوتى:

**فەرمان بە تەقوا دەكا لاي واىە تەقواكارە
چارەى دەردى لەلايە كەچى خۇى دەردەدارە**

ھەندى لە پېشىنان ئەگەر بيانويستايە خىرو چاكەيى بكن سەرەتا بەخۇيان دەيانكر، ئەوسا فەرمانيان بە خەلك دەكر، ئەوانىش بە دەنگيانەۋە دەھاتن و گوپرايەلئان دەكر.

خويندومەتەۋە، كە لە چاخەكانى مەردايەتيدا كۆمەلە كۆيلەيىك داۋا لە ئامۇزىارنىك دەكەن فەرمان بە خەلكى بكا كۆيلە ئازاد بكن، ويستى بە خەلك بلى بەلام بەرلەۋەى پىيان بلى لە ماۋەيەكى درىژدا ھەندى پارە پولى كۆكردەۋە كۆيلەيەكى پى ئازاد كر، دۋا ئەۋە فەرمانى بە خەلك كر كۆيلە ئازاد بكن، خەلگىش چاۋيان لەۋى كر دو كۆيلە گەلڭيان ئازاد كر.

حەسانەۋە لە بەھەشتە

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ... نَيْمَةٌ جِسْنَاتِي مَرْؤَمَانِ دَهْگَهْل شَهْكَتِي وَدِيهِيْنَا.

﴿ ۴ 》 البلد .

لە (ئەحمەد)ى كورى (خەنبەل)يان پرسى: كەى مرؤ دىھەسىتەۋە؟ ئەۋىش لە ۋەلامدا گوتى: ئەگەر پىت نايە بەھەشت دىھەسىتەۋە.

ئەم دىنايە جىگاي بەلاۋ كارەساتە، جىي كۆلۋى مەرگەساتە، جىگاي خەم و پەژارە، جىي ئازارو ئەشكەنجەيە، جىي شلۇقى و بىزارىيە، ھەتا نەگەيتە بەھەشت حەسانەۋەت بۇ نيە.

ھاۋرپىيەكى خويندەم لە نەجىرىا كە پىاۋىكى سەرپاستو باۋەرپىكراۋ بو، ھەۋالى پىدام، كە دايكى لە سىيەكى كۆتايى شەۋدا بەئاگاي دەھىنا، دەيوت: دايكە

دەمەوئ كەمئ وەحەسەيم. ئەوئش دەيگوت: پۆلە تەنيا لە پېناوئى حەسانەوئەتدا بەئاگات دېنم، كورئ خۆم ئەو كاتەئى چوئتە بەهەشت بچەسپوئە.

يەكئ لە زاناياى پېشىنى، لە ناو سوژدەدا دەخەوت، ھاوئەلانى پېيان گوت: پشو بە گيانئ خۆت بدە. دەيگوت: حەسانەوئى ئەوم گەرەكە.

لە راستيدا ئەوانەئى دەيانەوئ بە سائى وازەينان لە ئەركەكان ھەر لە جېوئە بچەسپنەوئە، تەنيا دەيانەوئ راستەوخۆ سزا بۆ خۆيان دەستەبەر بکەن. گومان لەوئەدانىيە كە حەسانەوئە لە جېبەجئى كەردنى كەردەئى چاك و سود گەيئندا ھەيە، لەوئەدايە كاتەكان لەو شتەدا بەرھەم بېن كە لە خوا نزيكخەرەوئەن.

بئىباوئەران دەيانەوئ ھەر لە دنيا بىسەرەوئىن و پشكى خۆيان پئى بېرئ، بۆيە دەلئىن:
﴿... رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قَطْنَآ قَلَّ يَوْمِ الْحِسَابِ ... ئەئى پەرورەردگارمان بەر لەوئە روژئى قىامەت بئى، پىسولەئى خۆمان بدەيە. ھەندئى لە توئیزەرەوان دەلئىن: مەبەستئى ئەوئايەتە ئەوئەيە پشك و بەشى خۆمان پئى بدەئى لە خىرو خۆشى و پزق و روژئى بەر لە ھاتنى روژئى دوایئ.﴾ (۱۶) ص

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ... ئەوان حەزىيان ھەر لە دنيائى بئى بەقايە.﴾ (۱۷) الإنسان

بىر لە سبەو دواپۆژ ئاگەنەوئە، بۆيە كەردەوئە سەرەنجامەكەئى، ئەوئوئو سبەئى، سەرەتاو گۆتايئى لەدەست دەدەن.

ژيان بەو شېوئەيە پەخساوئە، ئاگامەكەئى دوا بېرانە، تام و چيژئى تفت و تالە، جارە بە رەنگئى خۆئى دەنوئىنئو لە ھىچ بارئىكى خۆئى پاناگريئ، جارە ھەبوئى جارەنەبوئى، جارە تەنگاوى، جارە شېئەيئى، جارە خۆشى جارە ناخۆشى.

فەرەمو ئەوئەش دەرەنجامەكەئى: ﴿ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ لَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ... پاشان دەيانگيرنەوئە بۆ لای خوا، كە سەرورەئى راستەقئىنەئى ھەمويانە، بابزانن فەرمان ھەر بەدەستئى ئەوئە زوتر لە ھەر حيسابگەرئى بە حيسابئى گشت رادەگا.﴾ (۱۸) الأنعام

نەرم و نىيانى يارىدەدەرى بە ئە نجام گەشتنە

چەند وتە و بەلگە لەمەر نەرم و نىيانى رابىران، (لېرەشدا دەلىين)، نەرم و نىيانى ئەو تىكا كارمە لە داواكارىيەكاندا تىكا پەتەنەكرىتەو، دەرگى بۇ سەلماندى ئەو قەسەيە ئەو نمونەيە لە بەرچا و بگرى، ئەگەر ئۆتۆمبىلەك بە رېنگايەكى تەنگەبەردا بېروا ئەملاو ئەولاي ديوار بىو تەنبا يەك ئۆتۆمبىلە تىو، تەنبا بەو شىو، ئەو ئۆتۆمبىلەك دەتوانى پىدا گوزەركا، شۆفېرەكە بە ھىورەيى و ورىايى و خۇپارىزى ئۆتۆمبىلەكە لى بخور، لەكاتىكا ئەگەر بىەوئ بە توندوتىزى بەو رېنگايە تەنگەبەردا تىپەر، خۇى بەملاو ئەولادا دەرگىشىو، پەكى دەرگەو، رېنگەشى ھىچى لى زىادو كەم نابى، ئۆتۆمبىل ھەر ئۆتۆمبىلە، بەلام شىوازەكە جىاوازە، ئەمەيان نەرم و نىانەو، ئەويان توندو تىزە.

ئەو شەتە نەمامەى لەناو ھەوش و ھەسارەكەماندا دەيچىين، ئەگەر بىو جار لەدواى جار ئاوى بەدەين ئاوەكە دەخواتەو، كەلكى لى دەبىين، بەلام ئەگەر بىو ئەو ئاوە بە يەك جار بەو قەبارەيەو بەسەر نەمامەكەدا ھەلپىزى لە رېشەو ھەلپەكەش، ئاوەكە لە روى چەندىتەو ھەريەكە بەلام شىوازەكە جىاوازە.

ئەو كەسەى دەيەوئ بە نەرمى جەلەكانى دابكەن جەلەكانى نادى، بەلام ئەو بە توندى بە ھىزى خۇى بە پەلە جەلەكانى لەبەرەخۇيدا دەپچى، جەلەكانى دوچارى پارچە پارچە بون و ھەلپىن دىن.

نوكتەيەكى وردو سەرنج پاكىش لە داستانى يوسف پىغەمبەردا - درودو سلاوى خاى لەسەر - ھەيە، ئەو كاتەى برايەكانى كراسەكەيان ھىناو، گوتيان گورگ خواردويەتى باومپىان پى نەكرا، لەبەرئەو ھى كراسەكەيان بە نەرم و نىيانى لەبەرداكەند بو، ئەگەر گورگ بىخواردايە كراسەكەى پارچە پارچە دەرگەو، ئاوا بە ساخى نەدەما.

ژيانى ئىمە ئاتاجى نەرم و نىانە، لە ئاستى خۇماندا نەرم و نىان بىن: ((وان نفسك عليك حقا... لە راستىدا مافى خۇت بەسەرەخۇتەو ھەيە)). لە ئاستى

برايەكانماندا سۆز بنوینن: ((إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يَحِبُّ الرَّفْقَ... خَوَا نەرمو مېهرمانە، نەرمو نیانی خوۆشدهوئ له ئافار خێزاندا مېهرمان بین: ((رَفَقاً بِالْقَوَارِيرِ... لهگەڵ شوشان^{۸۹۷} نەرمونیان بن.

ئەو پردانەى تورگەکان لەدار دروستیان کردون و بەسەر روبرەکاندا راپهێشتاون، لە سەرەتای پردهکە نوسراوه: هێواش هێواش. چونکى ئەوەى بە هێواشی بەسەر پردهکە گوزەر دهکا ناکهویتە خوارهوه، بەلام کەسى بە پەله لهوانەیه بکهویتە ناوهندى روبرەکە.

له يادداشت نامه‌کانى وێژمرىكى سوريدا هاتوه، كه له شارى (السلمية)دا نيشتەجى بو، دوجەرخیكى ئاگرى^{۸۹۸} هەبو دەیه‌ویست بهو دوجەرخیه به‌سەر پردی‌کدا تیپه‌رئ كه تورگەکان له دار دروستیان کردبو، ئەوان به مەبه‌ستى ئەوه دروستیان کردبو ئەگەر يەكئ بیه‌وئ به دوجەرخی ناگرینه‌که‌یه‌وه به هێمنى و هێواشی به‌سەريدا بپه‌رێته‌وه، ئەو کاپرايه ده‌ئ: به خێرايى به‌سەر پرده‌کدا رۆيشتم، کاتى له‌سەر پرده‌کە‌وه گه‌يشتمه ناوه‌راستى روبرەکە، ئاورم به لای چه‌پ و راسته‌دا ده‌دايه‌وه هيج گویم به خۆم و دوجەرخی‌که‌مه‌وه بۆ ناو چه‌مه‌که شۆر بومه‌وه... ئەو داستانە هیشتا ماویتی. له هەندى شارەکانى ئەوروپا، له‌سەر دەر‌وازی باخى گولان تابلۆيێك هه‌یه له‌سەرى نوسراوه: له‌سەر‌خۆیه، چونکه ئەوهى به پەله ده‌چێته ژورئ ئەو شینا وردیه سەرنج راکێشه نابینى، ئەو گول و گولاله دله‌رفینه له‌ژێر پێ‌یه‌کانیدا ناپاریزئ، وه‌سەریان ده‌که‌وئ و پانیان ده‌کاته‌وه له‌ناویان ده‌با، سه‌بارمت به‌وهى نەرمو نیانی نه‌نواندوه.

هاوکێشه‌یه‌كى په‌روه‌رده‌ییش هه‌یه ده‌ئ: چۆله‌که وه‌کو هه‌نگ نەرمو نیانی نانوینى. له فهرموده‌شا هاتوه: ((المؤمن كالنحلة، تأكل طيباً و تضع طيباً، وإذا وقعت على عود لم تكسره... ب‌روادار وه‌کو هه‌نگ وایه، پاك ده‌خوات و پاکیش به‌ره‌م دینى، ئەگەر بجێته سەر بۆپه‌ی گولانی‌ش له‌که‌کانى ناشکینى)). گول هه‌ست

۸۹۷) له‌گەڵ خێزانەکاندا نەرم و نیان بن.

۸۹۸) مانتۆر، ماتۆر.

بە ئازار پېڭەياندىنى ھەنگ ناکا، بە ھېۋرەيى شىلە ھەلدەمژىۋ، بە ھىۋاشى داۋاو خواستى پىڭدېنى. بەلام چۆلەكە لەگەل ئەۋەدى لاشەيەكى كزو لاۋازى ھەيە، خەلكى لەخۆى بەخەبەر دېنى، كە دەيەۋى لەسەر گۈلەگەنم بىنىش، ھەركاتىكىش ويىستى بىنىش خۆى بەسەر گۈلەگەنمەكاندا فرى ئەداتە خوارىۋ ئەۋانىش بەسەريەكدا ئەكەون.

ئىستاكەش لەگەل دابى سەربوردەى ئەو وېنە كېشەى ھىندىم ھەر لەيادە، كاتى نىگارىكى جوان لەسەر تابلۇيىك دەنەخشىنى، پوختەى بەسەر ھاتەكە ئەۋە بو: وېنەى گۈلەگەنمىكى كېشابو كە چۆلەكەيىك بەسەريەۋە نىشتىبو، گۈلە گەنمەكە پىر لە دەنك بو، قاچكەكەى راست ھەلچو بو، جوانىش گەشەى كردىبو، پاشا لەسەر دىۋارى دىۋەخانەكەى ھەلىدەۋاسى، خەلكى دەچىتە لايو پىرۋزبایی ئەو تابلۇيەى لىدەكەن و دەستخۆشى لە دەستىرەنگىنى وېنەكېشەكەش دەكەن، كەسىكى ھەزارو نەدارىش دەچىتە لايو لە ناۋەراستى قەرەبالغىەكەۋە ھەلدەستىتەۋەو پەخنە لە تابلۇيەكە دەگرى، دەلى: ھەلەى تىايە خەلگەكە دەكەۋىتە مشتو مېرو، قاۋوقىزى لى ھەلدەستى چۈنكو پىچەۋانەى يەك دەنگى ئەۋان بو، پاشا بە نەرمى بانگى دەكاو، دەلى: ھا جىت پىيە؟

ئەۋىش دەلى: وېنەى ئەو تابلۇيە ھەلەيەو، جىيى خۆى نىە بخرىتە رو.

گوتى: لەبەرچى؟

گوتى: لەبەرئەۋەى وېنەكېشەكە وېنەى چۆلەكەى لەسەر گۈلە گەنمەكە كېشاۋەو، گۈلەگەنمەكەش ھەروا بە راستى و ھەلچويى لىگەپاۋە، ئەۋەش ھەلەيە، لەبەرئەۋەى ئەگەر چۆلەكە لەسەر گۈلەگەنم بىنىش گۈلەگەنم ئەچەمىتەۋەو شۆردەبىتەۋە سەبارەت بەۋەى چۆلەكە گرانەو ئەۋىش بەرگەى ناگرى.

پاشا گوتى: راست دەكەى. تابلۇكەيان دابەزاندىو، ئەو خەلاتەى بە وېنەكېشەكەشيان دابو لىيان سەندەۋە.

گومان لەۋەدانىە كە پزىشكان نەرمو نىانى بە چارەسەر دادەنن، نامۇزىارى خەلكى پى دەكەن لە كارو كەردەۋەو ۋەرگرتن و بەخشىندا نەرمو نىان بن.

سەير دەگەي ئەمەيان نىنۇكى خۇي بەدەستى خۇي ھەلدەكىشى، ئەمەيان بۇ خۇي ددانى خۇي دەشكىنى، ئەوى تریان پاروى لە قورگى دەگىرى چونكى پاروگەي گەورەيە و باش نايچوى.

ئاو ھەندى جار لەسەر خۇيە و جاریش وایە شەپۇل دەدا، جارى وایە زریان سەرگەش دەبى ئەوسا شت بەسەرەيەگدا دەروخىنى.

وتەي كەسانىكى پېشىنىم خويندۆتەو دەلېن: ئامارى تېگەيشتنى پياو كە لە چونەو مال و ھاتنەدمرى، لە پىلاو داگەندىن و، جل لەبەرگەردىن و، سواری ولاخەكەيدا، نەرم و نيانى بنوینى.

بى سۆ پەلە پەل و تالوكەگەردن لە دەست بەكاربون و كارو كىردەمۇدا، بەلېنىدەرن بە توشەتەنى زەرو زيان و، لە دەستدانى بەھرم و قازانچ، چونكە چاكە لەسەر نەرم و نيانى بنيات نراو، ((ما كان الفرق في شيء الا زانه، وما نزع من شيء الا شانه... ھەر شى نەرم و نيانى تىدابی جوان و پاژاودو بەرجاود، لە ھەر شتیدا وەدى نەكرى قىزەون و نابەرچاود.

بىگومان نەرم و نيانى لە ھەلس وگەوتا گيان و دل سەرى بۇ دادەنوین، ناخ و دەرون مى بۇ كەچ دەگەن. نەرم و نيانى لە مرۇفدا كىلى ھەمو بەھرەيەگە، دەرونى سەرپىچى كارو لاسارى بۇ پام دەبى، رىق و كىنەي دلانى پى دەرویتەو، ﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَنْ تُكُونَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَنْ تُقْسِرُوا مِنْ حَوْلِكَ...﴾ لە بەزەيى خودا رايە، كە تۆ ھىندە نەرم و نيانى دەگەلېان، ئەگەر يەكئى دلرەق و توندو تۆسن باي، بىلاوھيان لى دەگردى. ﴿۱۵۹﴾ آل عمران ﴿۱۵۹﴾.

سەرنجىك

(تەھا حوسىن) خۇي وەگو كەسىكى ناديار دادەنى و لەگەلى دەدوى: (وا دەزانى مرۇفكە وەگو خەلكان وەگو ئەوان لەدايك بوەو، وەگو ئەوانىش دەژي، توانا و كاتى لەو شتەدا خەرج دەكا ئەوان كات و تواناى تىدا خەرج دەگەن، بەلام دلى بە كەس

خۇش نابىۋ بە ھىچ شتئ ئۆقرە ناگرئ، كەوتۆتە نىۋانى ئەو، نىۋانى خەلگان و شتى ترەو، پوى دەرەوھى ئەو پەردەيە رەزامەندى و ئارامىيە، پوى ژورەوھى لای خۆى ترسو لەرزو پو گرژيە، دلەپراوئى و نىگەرانيە، لە بىابانئىكى چۆل ھۆلدا بەبئ ھاودەم دەگوزەرىنى، بىابانئىك ھىماي رزگارى لىنىيە، پىگاي دەرپازبونى نىيە بىگرىتە بەر، ئاسۆيەكى شك نابا ھەوئى بۆ بداو پىيى بگا).

شىخى ئىسلام (ئىبن تەيمىيە) دەئى: ((جارى وايە بۆ چەند ساتئىك ھەسانەوھو ئارامىيىكى وا بەسەر دلدا دئ، دەئىم، ئەگەر بەھەشتىەكان لەم خۆشەيدا بەسەرەن، ديارە حالىيان زۆر خۆشە)).

(ئىبراھىم)ى كورپى (ئەدھەم)ىش دەئى: ((ئىمە واين لە ژيانئ ئەگەر پاشاو دەسەلاتدارەكان پىيى بزانن بە زەبرى شمشىر لىمان دەستىن)).

نىگەرانى ھىچ سودت پى ناگەيەنى

مەبەستم لە ھىنانى ئەو جى باسە ئەوئەيە: بگەمە ئەنجامئىك، ئەوئەيە ئەوئەيە، پىۋىستە بەندە نىگەرەن نەبئو، ملكەچى قەدەر بئ، بەو بەشەي خوا بۆى دانائو قايىل بئو، لە ئاھى رابردو زویر نەبئ.

من لە قۇناغى سەرەتايى يەوھ لەنىۋان ھاوئىيەكانمدا ھەزم دەگرد لە يەكەمەكان بىم، لە پىناۋى پىداچونەوھو دەرڭەردن خۆم زۆر ماندو دەگرد، كاتئ كاغەزى تاقى گردنەوھەكانم ئەداۋە دەست، ئەكەوتەم ناو ترسو لەرزو نىگەرەنى سەبارەت بە ئەنجامەكەي، لە مالىھە دوپارە وەلامى پرسىارەكانم ئەدايەوھو، ھەر بۆ خۆشم ھەلەچنىم دەگردو نمرەكانم دائەنا، لە تاوان نىنۆگم بە ددانەكان ئەقەرتاندىن، پاشانىش دەرئەنجامەكە دەرئەكەوتو، جارى واىو دلخۆشى دەگردم، جارى واش ھەبو دلگرانى دەگردم، پۆژئ لە پۆژان بەبىرم نايئ نىگەرەنىم ھەلەي راست كرىبمەوھو، نمرەكانى زياد كرىبم، واى لىكرىبم پلەي يەكەم وەدەست بىنم.

ئاسودەيى لەگەڭ چاوتىرى دايمە

خانەوادەم لە باشور بەجىھىشتو، بەرەو پەيمانگاى زانستى (رېياز) پۇيشتەم، لەگەڭ مامەكانەم دابومو بە سەختى دەمگوزمراندو، لەناو ئەشكەنجەي خويىندىن، كاروبارى ناو مالو، گرفتى ھاتوچۇدا بەسەرم دەبرد، ھەمو بەيانىەك بىست خولەك تا نيو كاتزمىر بەپىيان دەپۇيىشم، نيومرۇيانىش ھەر بەمچەشنە ياخود ماوئەيەكى درىژترىش بەپىيان دەگەرپامەو. لە چىشتلىننى بەيانىان و نيومرۇيان و نيواراندا ھاريكارى ئەوانەم دەکرد، كە لەگەڭياندا دەژيام، مالەووم گەسك دەداو، دەمشوشت، كەل وپەلى ناومالم رېز دەكردەو، چىشتخانەكەم رېك دەخستەو، بە وانەكانىشدا دەچومەو، بەشدارى چالاكى نيو پەيمانگاشم دەکرد، لەگەڭ ئەوئە نمرەيەكى باشم بەدەست دەھىناو، پلەيەكى دل خوشكەرم چىنگ دەكەوت تەنيا دەستە جلىكم ھەبو دەمشوشت و ئوتوم دەكردو لەبەرم دەكردەو، ئەو بەرگەم بەرگى ناومال و قوتابخانە و ئاھەنگو كۆرم بو، چونكى ئەو بىرە پارەى پىم دەدرا كەمبو، كرىي خانوو بژىوئى و پىداوئىستىەكانى ژيانم لەسەر ئەو بىرە پارە بو، تەنيا كەمىك گۆشتمان پى دەكراو بە دەگمەن نەبوايە ميوەمان تام نەدەکرد، ئىمە ھەمىشە بەھۇي پىداچونەو و دەرخرىد و خويىندەو سەرقال بوين و، لە ماوئە مانگى يا خود بىر لە مانگى تەنيا يەكجار دەمتوانى بۇ ھەسانەو بەدەركەوم، نزيكى ھەفدە جۇرى وانەى خويىندەمان ھەبو، وىپراى وانەى ەەرەبى و ئايىنى، وانەى ئىنگلىزى و جەبرو ئەندازەو و جۇرەھا زانستى تىرىشمان پى درابو، لە قۇناغى ناوئەنجىەو كىتپى وىژم لە پەيمانگاى زانستى وەرئەگرت، ھەركاتى دەكەوتەم ناو خويىندەوئەى كىتپى وىژە ھەروەكو بلىي لە ھاوئىشىنانەم دائەبىرام، چونكو تەواو لەگەڭيدا ئاوتەي يەكتر دەبوين.

بۇ سەلماندىنى ئەو قەسەيەشم: لەگەڭ ئەوئە نەدارو تەنك دەست بومو، ماندو شەكەت بوم، حال خوش و ئاسودەش بوم، پىر بە چاوان دەخەوتەم، رەزامەندىم لە دىدا بو، ھەستە نەستەم ھەساو بو، پاشانىش — سوپاس بۇ خوا. ژيانم ھەر بەردەوام بو، خانوبەريەكى فراوانو، خواردنىكى زۆرو، جۇرەھاي بەرگو بۇشاكو،

گۈزەرائىكى باشم ۋە چىڭ كەۋت، بەلەم ئىستاكە ۋە كۈ جارى پېشۇ نىم، كەۋتومەتە ناۋ سەرھالى ۋە تىفتوتالى، ئەۋەش ۋە دەگەيەن، كە ھەبويى نابېتە مايە دىلخۇشى ۋە ئاسودەيى، ھەر لەبەرئەۋە ۋە مەزانە دىل پەستى ۋە خەم ۋە خەمىنى تۆ سەبارەت بەۋەيە دەست تەنكى، ياخود لەمەپ ئەۋەيە لە ژيانندا خۇشگۈزەران نى، لە راستىدا ئەم بۇچۈنە ھەلەيە، چۈنكى زۆربەي ئەۋانەي دەست كورتىن لە زۆربەي ئەۋانەي دەست رۆيشتون خۇشحاتىرن.

پېشېبىنى خراپىترىن چاۋەرۋان كراۋەكان بىكە

من لە يەكەمى ناۋەندى بوم لە پەيمانگاي (ئەبھا) بەۋەپرى توانامەۋە ھەۋلەم دەدا لەسەرئەۋەي لە يەكەمەكان بوم، كېيەركىي پلەي يەكەم دەگرد، لەلەي خۇم ۋە امدانابو پلەي يەكەم بەدەستدېنم ۋە كۆى نمرەكانىشم لە (۹۰) ناپتە خوارى، بەلەم دۋاي ھەۋل ۋە تېكۇشان ۋە پېداچۈنەۋە ۋە شەۋنخونىم پېشېبىنى چ دەكەي؟ ئەنجامەكەي دەرگەۋت بەلەم لەگەل دەرچۈەكان دابوم، لەۋانەي ئىنگلىزى كەۋتم، ئەۋ ۋانەيە بوە ھۆى دۋاكەۋتن ۋە تېشكانم، چۈنكە زۆر لەدلم گران بو، گيانم پېى ھەراسان بو، تېى نەئەگەپىشتم ۋە پېم دەرە نەئەكرا، پارچە ھەۋرىكى رەش ۋە تارىك لە خەم ۋە خەفەت بالى بەسەر داكېشام، چەند شەۋانئ بى خەم بوم ھەۋرىيەكانىشم ئەۋەي بىۋىستايە سەرگۈنەي دەگردم، لەبەرئەۋەي بە ھىچ شېۋەيەك ئەۋە چاۋەرۋان نەدەكرا، بەلگۈ خۇم بۇ پلەي ناياب دانابو لە رېزى يەكەمەكاندا، ھەست ۋە سۆزم كېيەي سەندو، دلم تەنگ بو، سەبارەت بەۋەي ئەۋ كارەم زۆر بەلەۋە گران بو، تىنى زۆر بۇ ھىنام: يەكئ لە مامۇستاكەم قەسى لەگەلدا كەردم ۋە دلى دامەۋە ھانى دام، ئىنجا مەنىش بەۋ دېرە شىعرە دلى خۇم دايەۋە:

ھەرچى گەيشتە تەۋاۋى سەرەۋ لېشرو بەرەۋ خوارە

بەخۇشيان ھەلئەلەتئ ئەۋەي ژىرو ھۇشيارە

دوا بەدوای ئەو ھەركاتى ئەو ھالەى خۆم بەلگە ھىنانەوھم بەو دىرە شىعرە دەھاتەوھ ياد سەرسامى داى دەگرتەم و لە خۆمەوھ پىئەكەنیم، ئەو خەمبارىەم ھىچ دادى نەدام، ئەو نىگەرانیەم ھىچى لە بابەتەكە نەگۆرى، بەلكو ئەگەر بە خەمانم بگردایە نەمدەتوانى ھەول بەدەم و لە دەورى دوەمیش سەركەوتن بەدەست بێنم. بە تۆش دەلیم: خەيالت بۆ ئەو نەچى ئەگەر لەكاتى تیشكانا دلگران بویو پەشوكاى يا داچلەكاى، بە ساي ئەو ھەو ھەو خۆ سەركەوتن بەدەست دىنى، يا پىت وانەبى بوارەكە بە ھەوھەسى تۆ دەپەخسى، نەخىر! بەلكە سەبارەت بەو كارەت تیشكانت چەندبارە دەبیتەوھ. ئەو كاتەى دەربارەى ھەرمودەى پىئەمبەر - درود و سلاوى خواى لەسەر - مەشت و مەرى بپروانامەى (ماجستەرە)م كرد، منیش وەكو خەلكى تر ھەزم دەكرد پەلى نایاب وەدەست بێنم، خەيالىم وابو جوان وەلام دەدەمەوھ بەباشى گەفتوگۆيەكە ئەنجام دەدەم، كەچى لە پرىكا زۆرباشەم بۆ دانرا، زۆر زیاد لە پىويست خەم و خەفەت و دل پەستى دایگرتەم، ھاورىيەكەم دواندىم و پىي وەم: وا دابى ھەر بە ھىچ شىوھى بپروانامەى ماستەرەكەت وەدەست نەھىناوھ، لەبەر ھەر ھۆيەك بى نامەى ماستەرەكەت پەت كراوھتەوھ، جا ئەو كاتە چىت دەكرد؟ دواى ئەو جىاوازی زانستى لە نيوان ئەو دو ئەنجامە چىە؟ كە ھەردوكيان يەك واتا دەگەيىن، ئەويش بپروانامەى ماستەرە؟ وەكەى بەجى بو، ھۆشم ھاتەوھ سەرخۆ و ئاسودە بوم. جا ئەگەر پىشبینى شتىكى ناخۆش و ھاتنە رپى ئاستەنگىكەت كرد، دەرونت لەسەر ھەبۆلكردنى لای ھەرە خراپەكەى رابىنە، پاشان ئەوھندەى لە دەست دى خۆت پزگار كە. بەلام لە پەو روكەوتن^{۸۹۹} و خۆ سەرزەنشتكردن و نىگەرانى، تۆزوقاللىك دادت نادا مەگەر سىنە تەنگى و پەشوى نەبى.

كەلك و سودىش لەو وانەى ماجستىر وەرگرت بەوھى گەفتوگۆى (دكتۇرا)م دواخست، ئەو كاتەى گەفتوگۆيەكەم خستە رو ھەم لە روى زانستى و ھەم لە روى ياساوە گونجاو بو، لە كاتى نىكبونەوھى مەشت و مەپەكە ئامادەباشىم كردبو، وپراى ئەوھى ماوھىەكى بەسەردا تىپەرى بو بەلامەوھ كارىكى گران نەبو، وەكو جارى پىشو ھەراسان نەبوم. ئەوھش واما ن لیدەكا خراپترینى پىشبینىيەكان لەبەرچاو بگرینو،

لەگەل ترسناكترىنى ئەو شتانەى چاومۇي دەگرىن بگوزمىرىن، پاشان لە زىانى خۇماندا چۆك دانەدەين ھەروەكو بلىي ھىچ شتى روى نەدابی وابىن.

ھەر كەسى پىشېبىنى ئەو بەكا لە بازىرگانیەكەى ھەرەس دىنى يا ھەمو سامانى لەدەست دەچى، مەمنونە بە زەرەرىكى كەم لەبەر بچىتە دىرى، ھەر كەسىكىش پىشېبىنى ئەو بەكا بگوزرى، مەمنونى خوا دەبى بە گرتن و بەندىخانە لىي پزگار بى، ئەو ھەلە ئەشكەنجەو نازارى لەلا سوك دەبى.

ئەگەر تۈوانا و تەندروستىت تەواو بو، با دىنيا سالاوى لىيى

ئىمە لە سالى ۱۴۰۰ ك لەسەر سنورى (يەمەن) لە خىۋەتگايەك دابويىن، كە جەنابى شىخ (عبدالعزيز بن باز) بە مەبەستى بانگەوازي كردبويهو، منىش لەگەل مامۇستاي تەفسىرمان لە كۆلىزى (أصول الدين) بەرەو (ئەبەها) پۇشتم، لە گەرپانەوۋەماندا بەرەو خىۋەتگا پىگاي نيوانى (ئەبەها) و (توھامە) مان گرتەبەر كە زۆربەى بەھۋى تەۋەزى ئاومۇڭكان دارما بو، ئەو مامۇستايەش لەگەل ئەۋەدى لە تەفسىر شارەزا بو، بەلام لە لىخورىنى ئۆتۆمبىل كۆلەوار بو، قەبۇلىش نەبو من ئۆتۆمبىلەكە بازۇم، ئەوسا يا دلى بە مەۋە بو يا بە ئۆتۆمبىلەكەى، بەلام خۇزگە لەگەل ئەۋەدى نا شوفىر بو بە ھىۋاشى بىرۇشستايە، وا دەرۋى ھەروەكو بلىي پىشېبرىكى دەگرد، ھەتا خەرىك بو بەرەو ھەلدىرىكمان سەرەو خواركاتەۋە، خۇم توند بە ئۆتۆمبىلەكەيەۋە گرتبو گويمان لىبو جىرەجىرى لىۋە دەھات. ئەۋەدى راستى بى من لەو شەۋەدا لە نيوانى مردن و زىندا ئەگەپامەۋە، بە توندى دو دەستەكان و دو پى و ددانەكانم بەسەريەكەۋە دەگرت و دوايى خاۋ دەبومەۋە، قسەم لەگەلدا دەگردو پىم دەۋت و ئامۇزگاريم دەگرد، ھەروەكو بلىي ھانى ئەدەم پىي لىبىنى و خىراتر بى ئاۋا بو ھەتا گەشستىنە دۆلايىكى فراۋان، لەو كاتەش ئاسمان بارانى لى دەرزا، لە پىرگا توشى لافاۋىكى بە لىشاۋ ھاتىن، ئىمەش بە كەممان زانى، كاتى گەشستىنە ناۋەراستى دۆلايىكە تايەكانى ئۆتۆمبىلمان پۇچون و، وردەۋردەش ئاۋەكە زىادى دەگرد ھەتاۋەكو ھاتە ناۋ ئۆتۆمبىلەكە، بە غار ھەلاتىن و ئۆتۆمبىلەكەمان بە جىھىشت بە زەحمەت لە دۆلايىكە دەرچوين، لە نيۋە شەۋرا

ھەتا بەيانی لە لیواری شیوەگەدا بەبێ خواردن و خواردنەووە لیفو نوین ماینەووە، لەبەرئەووەی ئێمە چاومروانی مەرگمان دەکرد قایل بوین بەووەی تەنیا بگەرێینەووە، وامان دانا هیچ لە گۆرێ نیه لە چاوە ئەووەی چاومروانمان دەکرد لەناوە ئەو لافاوە بەخوڕەدا گیانمان دەرچێ، سوپاسی خوامان کرد لەسەر ئەووەی ئەگەر چی ئەشکەنجەو شەگەتی رێگاوە شەونخویمان بینی، بەلام بە ساخی لێی دەرچوین. لە بەیانیدا بەفریامان گەشتن و بەبێ بەلا گەرێنەووە. بەو بۆنەووە سەربوردەي ئەو کەشتیە جەنگیەي ئەمریکەي ھاتەووە یاد، کە بەشداری لە جەنگی جیھانی یەکەم کرد، ئەووە بو موشەکیکی بەرکەوتووە لە دمریای یابان ژێر ئاوە کەوتووە، سێزدە پۆزان لەژێر ئاودا مایەووە، ئەو سەرنشینەي تیای دابو تەنیا ئاویکی ساردو نانی وشکی لەلا بو، ئەو کاتەي بە زیندویی ھاتەووە سەر دنیا لێیان پرسى: گەورەترین ئەزمون، کە بەدەستت ھێنابێ چی بو؟ لە وەلامدا گوتى: لەو چەند رۆژە ترسناکەدا تێگەیشتم، کە ھەر کەسێ تەندروستی تەواو بێ و نان و ئاوی لەلا بێ، وەك ئەووە وایە ھەموو دنیای لەدەست دابێ.

منیش بە تۆ دەلێم: ناخۆ دنیا چییە؟ مەگەر بریتی نیه لە ھەست و نەستیکی ئاسودەو جەستەيەکی بێ دەرە، مەگەر بریتی نیه لە نانی لە دەمیخەي لە ئاوی نۆشیکەي، لە پۆشاکێ لەبەرکەي، ھەر چیی تر، کە لە دنیا ھەيە، جیگای خۆيەتي سلاوی خوا حافیزی لێ بکەي.

باشە بۆ من و تۆ بەيەگەووە لە ژيانى خۆماندا لێکدانەووەي نەگەين، پرسیار لە خۆمان بکەين: چمان ھەيەو؟ لە چیمان کەمە؟

ئەوسا تێدەگەين پتر لەسەدا ھەشتای نازو گۆزو بەھرەي ژيانمان لەلایەو، کەمتر لەسەدا بیستیش کەمو کوریمان ھەيە، زۆریەي خەلکیش ھەروەكو من و تۆن، مەگەر بە دەگمەن نەبێ، کە جاری وایە بەلاو ناخۆشی لە بەھرەو خەلاتەکان گەورەترە، کەچی من و تۆ لە تاوی کەمو کورێ دەگرین و لە خۆشی ئەووە ھەمانە پێ ناکەين، لە ئاھی نەمانی بەھرەيەك دل گرانیين، ئەو خێرو خۆشیەي دێتە دەستیلمان بە بێ نرخى دەزانين، لە تاوی دەرەو بەلایێك ناخ و ئۆفان ھەلەدەکێشین، کەچی لەسەر ئەو نازو گۆزەي خوا پێی رەوا بینووين ستایشی بۆ نانوینین.

بەر لەوێ گری دوژمنایەتی کلیە بستیئنی بیکوژئەو

من يەك لەبارئ خۆم لەو ژيانە كورت و ئاساییەمدا هەستم كردو هەركاتئ هەوئەم دابئ مافی خۆم بستیئمەو، وەلامی ئەو رەخنە و تەنگ پئ هەلچنە بدمەو، كە دەرەقەم كراو، تەنیا زەرەرم لە قازانجئ پتر بوو، پەشیمانیهكەم گەورەتر بوو، بەو مانایە: من پئەم وابو ئەگەر سەبارەت بەوێ و تەیهكئ نەشیاوم لە كەسێكەو پئ بگا، یا لە رێگای كەسێكەو بپزار بكرئەم، منیش بمرەوئ ساخی بكەمەو بەدوايدا بگەرئەم و لئئ بكۆئەو، مافی زەوتكراوم دەستیئمەو و قەدر و رێزم دەگەرئەو، كەچی هەستم كردو پێچەوانە بوو، ئەوێ بەدوايدا گەرئەو هەلە بوو، بەلكە لەگەل ئەو كەسە پتر لە ئێك دور كەوتوینەو، ناخۆش و ناحەزیشمان هەر ماو و بەردەوام بوو، ئەو لەسەر هەلۆیستی سور بوو، منیش خۆزگەم خواستو بە دواي ئەو مەسەلەیه نەكەوتمايه، یا لئەم نەكۆئیبایەو و لئەم نەپێچابایەو، چاترین و باشترین چارە رێگا: بەخشین و جاوێشینه، ئارامی و خۆراگری و پشت تێكردنە، لەبیركردنی ئەو ئازار و ئەشكەنجەیه، هەر ئەو مانایەش لە نیگای راستی خوا دەفامرئەو: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ... جاو بپۆشە و فەرمان بە كاری چاك بدهو لەو نەزانانە وازیئە. ﴿١١٩﴾ الأعراف.

﴿... وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا...﴾ با جاویان لئ بپۆشن و لە هەلەكانیان ببورن. ﴿٢٢﴾ النور
﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْفَيْضَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ...﴾ ئەوانەش كە رکی خویان دەخۆنەو و لە مەردم جاوێش دەكەن. ﴿١٣٢﴾ آل عمران.

﴿... وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ...﴾ (ئەوانەش) كە لە جەنگەئ تۆرە بونیاندا عەفو دەكەن. ﴿٢٧﴾ الشورى.

﴿... أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ... تَوَّ

ومرامى خرابە بە چاکە بدەو، ئەوساکە سى لەگەل تۆدا دوژمنە، دەبیته دوستى

نزىکت. ﴿۲۲﴾ فصلت.﴾

﴿... وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ... هەر کاتیکیش نەزانەکان بیان

دوینن وەلامى نەرم و نیاڤان دەدەنەو. ﴿۲۳﴾ الفرقان.﴾

کەوايە: ئەگەر لە کەسیکەو و تەيەکی نەشیاوت کەوتە بەر گۆیيان، وەلامى

مەدەو بە دە هەندەى نیتە سەرى، ئەگەر ھۆنراوێکەى نالەبارت بەسەردا ھەلدا، وا

بزانە ھەر نەتبەستو، چونکى ئەگەر تۆش بە ھۆنراوێکە بەرپەرچت دایەو

خەلکان قسەى پێو دەکەن و وێژەران گۆیى بۆ ھەلدەخەن، ئەگەر گوتاریکی دل

سوتینت لە دژ نوسرا روى بۆ ورمەگێرەو لەژێر پێتدا بیپۆشە، وا بزانە جگە لە

تۆى مەبەستە، ئەگەر کەسیکی قین لە دل و رەخنە گر بۆشک و بەلاری لێدای بیئاگایى

لێ بنوینە، وا بزانە قسە لەگەل دیواری ھاوسى یەکەتدا دەکا. ھەر لە کۆنەو

پیشیان گوتویانە: خۆراگرى لە ژیر خاك نانى خەوش و نەنگى یە.

کە دەریا پەر لە ناوێ لێوان لێوى

چ باکی لەوێ بەردى بخرینە نیوى

دەریا لەبەر ئەوێ ناوی زۆر بەدەمى سەگ پیس نابى ھەم ناوێکە پاکەو ھەم

مردارەو بوى حەلāl، پیاوی سەرراست و خۆراگریش ھەروایە، چەنەبازو دەمدراوان

ناتوان ناوی بزپین، ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ... ئەوێ لێت بە ناتۆرە، بۆ

خۆى وەچاخى کۆرمیە. ﴿۲﴾ الكرثر.﴾

ئەوێندە پشت ئەستورە چەپەلکاران ناتوان روخسارى پاکی برۆشین، ﴿... فَإِنَّكَ

بِأَعْيُنِنَا ... ﴿۴۸﴾ الطور.﴾

لە رېزى ھىچ كەس دامەشكىنە

لە ژيانى خۇمدا خورەشتىكم ھەلسەنگاندو ھە تاقىم گردۆتەو، تېشىدا بەھەلە
نەچوم، ئەویش ئەوھىيە: پېدا ھەلدانىكى بەجى و لە جى كار لە خەلگى دەكا، جا
ھەرچەندە لە خوا ترس و دنیا بەكەمگىرین و ھەز لە خۇدەر خستەن نەكەن، بەلام
كاتى گوىيان لە ستايش و پېداھەلگوتەن دەبى كاريان تېدەكا و پېى دلخۆشن، جا
ھەيانە زۆر و ھەيانە كەم.

دانيشتەنم لەگەل زانايانى دیندار و تەقواكار كرده، سەیرم كرد كاتى گوى قولاخى
وتەيەك دەبن ستايش و پياھەلدانى تيايە ھەست و نەستیان نەرم و نيان و ھيۆر دەبو،
كۆلمەكانيان شەبەقى ئەدا. گومان لەو ھەدا نىيە وشەى ناسك كارى خۆى لە دلەكان
دەكا، ئەو بەرھەم و ميرا تە پەوايەى لە پېغەمبەرى پەوا بېژ بېستراو ھەو ھەو تېدايە،
كە ھەر كەسەى قەدر و رېزى خۆى پى بدرى و لە جېگای شياوى خۆى دابنرى،
ئەو ھەش ھەر بەرھەمەكى خوايىيە، كە خەلكان بە ساي تۆو بەختەو ھەزىنە، بەھوى
ھەلسوگەوتى بەرزت دەرونى خۆشت ناسو دەكەى، ﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ وَلَوْ
كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوهُ مِنْ حَوْلِكَ...﴾ لە بەزەيى خودا پايە، كە تۆ ھيئەندە
نەرم و نياني دەگەلەيان، ئەگەر يەك دېرەق و توند و تۆسن باى، بلاوھيان لى دەگردى.
(۱۵۹) آل عمران .

دانەرى كتيبي (كيف تكسب الاصدقاء) لای وایە زیادە پۆيى و تېپەپراندن لە
ستايش و پياھەلدانى خەلكان دەبېتە ھۆى سەرنج پاكىشانيان، بەلام من ئەو بە
باش نازانەم، بەلكە مام ناوئەنجى و سنوردانان لەو بارەو باشە: ﴿... قَدْ جَعَلَ اللَّهُ
لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا...﴾ ديارە خودا بۆ ھەر شىئە ئەندازەيەكى داناو. (۲) الطلاق .

نه ماستاوجياتى و جامه لوسى ^{۹۰۰} كه ده بېته هوۋى له خوځاييېونى بهرامبهر، نه روگرزى و پشت تېكردن، كه بهرامبهره كه وشك ده كاته وه، به لكه خوورېوشتى بهرزو دل فراوانى سهرنجى دلان راده كېشى.

من و تو له دهستان دى لوت بلنډى به سهر خه لكى دابكه ين و، رومان بهرامبهر يان گرژ بى، به لام ئيمه نه وان له دهست دهمين نه وان ئيمه له دهست نادن، چونكه جگه له من و تو كه سيكى تريان دهست ده كه وى باوه شيان بو بگريته وه و، سوزيان بو بنويى و، له روياندا به خنده بى ﴿وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ...﴾
بالت شور كه بو نه و پروادارانه، كه شويىنت كه وتون. ﴿الشعراء﴾ (۲۱۵)

مايه ي به خته ومري ئيمه يه دلى خه لكان به لاي خو ماندا رابكيشين، چونكى نه وان خواهنى سوزو خو شه ويستين، نزاكارو سوپاس كارن، شايه تى ده رانى خوا له سهر زه ويدا نه وان. ﴿...وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا...﴾ بو مهردم قسه ي باش بكهن. ﴿البقرة﴾ (۸۲)
له تهمه نى خو مدا كه سانېكم ناسيو به هره ي ناويته يونيان زانيوه، نه وسا دله كان چه نده تامه زرو بونه له دهوره يان كوښينه وه، گيان و رو حه كان هه روه ك گه لاي شه نكه بى، كه به هوۋى باو بوزان هه لده ومري به سهر ياندا دابارى ون، له ههر شويى دابه زى بن و بهرې كه وتين ديدو سوماى خه لكيان شويى كه وتوه، له روى خه لكدا روخسار گهش بون، زمان پاراوو دل پاك و بى گهر د بون، ئاي له به خته ومري نه وان!! ئاي له ناسودمى خه لكانيش به ساي وان!!

دواى نه وهى خواى گه ورو توانا مو لته تى به به ننده خويدا، به نندهش دمتوانى جيگاي خوۋى له دلى خه لكدا بكاته وه، نه و به هره ميه ش نه به گه نجينه ي قارون و، نه به ملك و دارايى (سوله يمان) و نه به خه لافه تى (هارون رشيد) يش ده كړدى، به لكه به نيه تيكي پاك و راست كړدن له گه ل خوا دا، به هوۋى چا كه ويستى بو خه لكان و خو شه ويستى خوا و پيخه مبه رى خوا - درودو سلاوى خواى له سهر - به سهر زه نشته كړدى هه واو هه وسو به كه م زانين و به سهر روښتنى فراهه م دى.

گومان لەوەدا نیه، کە خووپرەوشتی جوان و پازاوە مروۆف ماندو دەکا، سەبارەت بەوەی پێگاکەى سەرەو ھەوارازە، بەلام بەدخویی و بەدسروشتی ھەکارێکی ئاسانە، سەبارەت بەوەی پێگای سەرەو نشیو، ھەلگەران و ھەواراز چونیش سەخت و گرانی، شۆربونەو و دابەزینی سوک و ئاسانە.

بە ھەمان شیوە تەمى ژيانم چەشتو قازانجێکم لى فەراھەم ھیناوە، کە سودو کەلگى بۆ تۆو خەلکانى تریش ھەبى، ئەویش ئەوھى، پێز لە بەھەرى خەلکان بنیو، دان بە توانایان دابنێ، لەسەر خواست و ئومێدیان ھانیان بدەو، دەست بەسەر ھەول و گۆششیان دانەگریو، کيان و بونیان نەسپیتەو.

ھۆکارێک لەو ھۆکارانەى ژيانى خەلگى تال دەکا، ھەست و ناخیان لىخ دەکا: کەسێکە تەنیا خۆى دیتە بەرچاو، ھەر تەنیا خۆى ئەستێرەى درەخشانو، بورجى بەرزى ئاسمانە، ھەر خۆى ھەلگەوتەى پۆزگارو پیت و فەرى کاتەکانە، جگە لەوى جى سەرزەنشت و رەخنەى، بى کەلک و بى بەھەریە.

لەگەڵ کەسانى داھەستام و دانیشتم بە ھەر حال بە پێى تواناو لىھاتوییان لە چاکەدا ھەولیان ئەدا، منیش وامدەزانى ئەوانە خۆیان دەناسن، خۆیان لى ناگۆرئ و زیاد لە بەرئ خۆیان پى راناکیشن، بەلام کاتى لىیان ویکەوتم، سەیر دەکەم زۆربەیان لایان وایە ھەول و گەریان لە سەروى تێگەیشتنى خەلکانەو، بەرزترە لەوى خەلک بیری لى کردۆتەو.

دەبینم قوتابىەك چەند نامىلکەپێكى چکۆلەى نوسیو دەپەوئ بەپەلە خۆى پێگەپەنئ، لەسەر ئەو ھەولەى سوپاسى دەکەم، سەیر دەکەم زیاد لە پێویست درێژەى پى دەدا، کە ژمارەپەلگى زۆرى لى بلاقراوەتەو، چون خەلک پێشوازی لیکردو، ئەوئەندەو ئەوئەندەى لى فرۆشراو، لە زۆر لاو سوپاسى کراو، فلان و فلان بە پەسندیان داناو، سەرسام بوم بەوەى مروۆف چەندە خۆپەسندە، کردو کۆشى خۆى چەند بەرز دەرخیئ، ئەوانەش، کە دانى پێدانانئ و بە زۆرى سەیر ناکەن و رەخنەى لى دەگرن چەندە دەیانبوغزئ.

گوپبىستى کاسیتى تریش بوم ئەوئەش بە ھەر حال کەسێكى ناسراو و ناو دار نەبو، منیش ویستم، سوپاسى بکەم و ھانى بەدەم تاوگەو لەسەر کارى خۆى بەردەوام

بى، بە تەلەفۇن قىسم لەگەل داگرد، ھەر كە كاسىتەكەم باسكردو ستايشم كرد، ئەو ھەلەى بە ھەلىكى رەخساو زانى، سەرمتا لە خواى تواناو بالادەست پاراپەو بە ھەو كاسىتە سود بە ھەمو خوشك و براپەكى موسلمان بگەيەنئەو بەروبومى گشتگىر بى، ھەرۈەكو بلىى ئەو كاسىتە خۆرھەلاتو خۆرئاواو، ھەمو كۈنو قوژبنىكى گرتىتەو، دواى ئەو پىي وىم، چەند جار نامادەى كۆرەكە بويو چۆن بو، زۆر قىسە تىرىش لەو بابەتە، كە پىشېينى ئەو دەدەرد ئەو قسانە بكا، تىگەيشتم، كە دەرونى مەرۇف چەند ھەندى تواناو بواى خۆى نىرخ و بەھا بۇخۆى دادەنى، بەلەيكە چەند گەورمىە كەسىكى لى راست بى سەنگو رېزى بە كەم ھەلسەنگىنى و بىرخىنى.

گوپىستى وتارىك بومو بۇ خۆم نامادەى كۆرەكە بوم، مەنىش سوپاسى وتارىكەكەم كرد، ئەوسا ھەوالى پىدام كە ژمارمىەكى زۆر نامادەى وتارەكە بو، زۆر گريانى تىدا بو، كەسانىكى زۆرىش لەسەر دەستى ئەو گەپاونەو.

كەواتە وریابە ھەر چۆنىك بى لە پلەو پایەى هیچ كەس دامەشكىنەو، لە قەدرو رېزىان دامەبەزىنەو، سوک و چروکیان سەیر مەكە، ﴿... لَا يَسْخَرُونَ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ﴾ ... با ھىندىكىان گالتە بە ھىندەكان نەكەن، لەوانەيە ئەوانەى گەپیان پىدەدەن، لە گەپدەرەكان باشر بى، ژنىش ھەروا، لەوانەيە ئەوانەى دەبنە گالتەجار، لەوى گالتەیان پىدەكەن پەسندتر بى. ﴿١١﴾ الحجرات

يەكئ لەوانەى تۆ خوشەويست دەكا لەلایەن خەلكانەو، ئەوئەبە ھەرۈ رويان بچى و بايەخيان پىدەى و لەمەر بەھەرۈ توانايان ھانىيان بدەى، ھەر ئەوئەش نەخشەو رېبازى قورئانە: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ...﴾ ئەو كەسانە مەتۆرىنەو دەريانمەكە، كە گشت شەوئەكى و ئىواران ھانا دەبەنەبەر خواى پەرۈمىنيان. ﴿٥٢﴾ الأنعام

﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ... تَوْ هەر دەگەل
ئەوانەبە، كە سەبەینان و ئیواران بۆ دیداری پەرورمەندەیان بە نزان و تەنیا پەزای
ئەویان دەوئ. ﴿۱۸﴾ الکەف﴾.

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿۱﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿۲﴾ وَمَا يَدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَرْجَى ... گەرژ بو، روشی
وەرگێڕ! كە بێ چاوەكە هاتە لای. تۆ چۆزانی! بەشكە وستی پاكبێتەو. ﴿۲﴾ عبس﴾
لە میژودا باسكراوە، كە ئەوێ بۆ هۆی موسلمان نەبونی (جەبەلە)ی كورپی
(نەیهەم) ئەوێ بو سەنگو ریزی خۆی پێ نەدراو، كە پێویست بو بەم شیوەیە
بایەخی پێ نەدرا، بە گومانی خۆی.

(تەها حوسین)یش لە كتیبه كەیدا بەناوی (الایام) دەگێڕتەو: مامۆستایەکی
(ئەزھەر) لە كاتی وەرگرتنیدا تاقی دەكاتەو، ئینجا پێی دەلێ: ئەی كۆڕ سورپەتی
(الكەف) بخوینە ئەو قسە لە گوێچكە (تەها حوسین)دا دەزینگیایەو دەیهەژاندو
دە لەرزاندو ئازاری پێ دەگەیان، دەرمنجامەكە ئەوێ بو بە جوین پێدان و قسە
پێوتن و پەخنەلێگرتن هیژشی كردهسەر (ئەزھەر) و، تا هەتایە روی لەوئ نەكردەو.
كئ هەیه خۆی پێ كەم بێ و هیچ سەنگێك بۆ خۆی دانەنئ؟ كئ هەیه لای وا بێ
هیچ نیە و شیایو باس نیە؟ هیچ كەسێ بەم چەشنە نیە، هەمو كەس خۆی
خۆشەدەوئ، هەمویان بای خۆیان ریزی خۆیان دەگرنو، گشتیان نرخ و بەهای
خۆیان دەوئ.

سەرنج دە كاتئ لە هەر گۆڕو دانیشتنێك یەكئ بدوئ ببنیوتە هیچ كەس بە
وشە (من) راناوی خۆ دواندن، ناوی خۆی هینابی^{۹۱} بلی: گوتەم، دەچوم، رۆبەرۆ
بونەوێم كەرد، پیم گوترا، پەیهەندیم پێوێ كرا. ئاخۆ من و تۆش دەمانەوئ - بەبئ
گۆئ پێدان - ئەو ئارەزوو خواستەنە دايمالینو، رازە دەرونیەكان بنبركەین؟! من لە
پۆلی دودەمی ناومندی بوم لە پەیمانگای (ریاز)، دەستم لە شیعران وەرئەردا و بایەخم
پێ ئەدا، چەند برگەیه كەم لە گۆفاری پەیمانگادا نوسی بو هەندئ لە مامۆستایان

۹۰۱) بەلگە وەكو رېژنیک دەلێن ئیمە واما ن کرد/ وا دەلێن.

سوپاسيان كىردىم، پېم واپو وەكو (ئەبو تەمام) يا (موتەنەبى) ياخود كەمىك لەوان باشتىرم.

جارىكيان پۇلە قوتابىيەك لە پەيمانگايىكى ترەو سەردانىان كىردىن، ئاھەنگىكيان بۇ ساز دراو، داواشيان لە من كىرد ھۇنراوئەك پېشكەشكەم، سەبارەت بەوئەى ھىچ كام لە قوتابيان ھۇنار نەبونو، ياخود وەكو من خوازىارى ھۇنراو نەبون، بۇيە بە تايبەتەى بەملى من داھات ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾... (دنيابو) ئاوتان دەستەكەوت، خوئىكى پاك پەيدا بىكەن و پوخسارو دەستەكانتانى پى بەنەنون^{۹۲}.

﴿النساء﴾ ۴۳ .

ھۇنراوئەكەشم خستە بەرچاوى مامۇستاي وئىرە لە پەيمانگا، بە ھۇنراوئەكەيدا ھەلگوتو، دەرپرېنو وشەكانى بەرز نىرخاند، منىش باومېم كىردو، لام واپو زۆر سەرنج پاكىش و ناوازەو بىوئەيە، بەلام كاتى گەورە بومو، وئىرەم تام كىردو، شىعرم ناسى، بە خۇمو ھۇنراوئەكەشم پىكەنىم. كە ئەمەش يەككە لە بىرگەكانى:

**ئىت بى سلاو ئەى پەيمانگەى خۇشەويستىم
بە خۇشەويستى ئاودەنى ئومىدى ھەستو نەستم**

منو تۆچ مان پىدەپرئ كەسايەتەى خەلگان دابىرپىنن، خۇ ئەوان لە بەرەوپىشچونيان دوا ناكەون، تەنيا خواستو ئارەزويان لىل دەكەينو، نەيارىتىو رىنجاندنىان دەستەبەر دەكەين.

كەوايە تۆ ھەر ئەومندەت لەسەرە ستايشى روى درەوشاودى ژيانى خەلگان بىكەيىو، بە خونەرىتى بەرزياندا ھەللىي، بەھرەو چاكەيان بلاوئىنىو، چاويشت لە خراپەو كەموكوپان بنوقئىنى.

چ بچینی ھەر ئەو دەدوریەو

ھەندئ لە کاراشنایان دەلئین: ئەووی چاو لە ھەلە دەگیڕئ: وەکو میس وایە کە تەنیا لەسەر برینان دەنیشئ، کەسانیکیش ھەن بە وشە (بەلام) گرفتارن ھەر کاتئ باسی یەکیکی لەلا بکری، دەلئ: کەسیکی چاکە بەلام، دواى وشە (بەلام) گوئ بگرە جی بەدوادا دئ: جوین پیدان و وشە ناشیاو زمان دریزی و بەدگوئی و ریسوا گوئی: ﴿وَبَلِّ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٌ... ھاوارە لە ھەرکەسیکی بە تەشەری خوسپکەرە.

﴿۱﴾ الهمزة

﴿هَمَزٌ مَشَاءٌ بَنِيمٍ... ھەر تانە لە خەلک دەداو قسە بۆ ئەم و ئەو دەبا.

﴿۱۱﴾ القلم

﴿وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا... پاشملەش خراپەى یەکتەر مەبیژن. ﴿۱۲﴾ الحجرات

دئیا بە ئاسودەیی من و تۆ بەندە بە ئاسو دەکردنی کەسانی ترو، دلخۆشکردنیان، بەندە بە داننان بە بەھرەو تواناو چاکە کاریان. سەرنجیشم داوہ بە پئی ریزگرتن مان لە خەلک و بایەخ پیدان و دان پیداهێنانمان بە چاکەیان، قەدرو ریزو بایەخ پیدانی ئەوان دەستەبەر دەکەین.

بەگوێرەى پشت تیکردن و خۆ دورخستنەوہو لا لوتیمان، خۆ لادان و پشت ھەلکردن و لاساری ئەوان ھەست پئ دەکەین. ﴿جَزَاءٌ وَفَاءٌ... پاداشیکە ھەمبەر

﴿بە کردەوہیان. ﴿۱۶﴾ البأ

ئەو کەسە زیرەك و دانایە کێیە لە ئیمە دەیەوئ خەلک قەدرو ریزی بگریو، کەچی خۆی ھەز دەکا خەلک بە سوک و چروک بزانی؟!

پئی خۆشە خەلک قوربان قوربانی بۆ بلئو، کەچی ھەول دەدا پئیان لەسەر سەری دابنئ؟! ئەگەر وابئ تەرازوہکە لاسەنگە، ﴿وَبَلِّ لِلْمُطَفِّينَ... ھاوارە لە

سوک فرۆشان. ﴿۱﴾ المطففين

رەنجى خەلگ بەرزىنرخىنە

لە پەيۋەندى كۆمەلەيتىدا ئەۋەم دەستەبەر كىرد، كە ئەۋەى شياۋى ھاۋرىيەكەتە، بەم چەشەنە پېشۋازى لىيىكەى، ھەم خۆت ھەم ئەۋەىش بەختەۋەر دەكەى، بۇ نمونە: بەم ناۋەى پېى خۆشە بانگى بكەى، ئەۋەىش ئەۋ ناۋەىيە پېى ناسراۋە ياخود بە نازناۋ بۆى دانراۋە.

ھىچ كەس لەۋ كەسە رەزا تالۋ ساردو سېتر نىيە، كە بە راناۋى نەزاندىراۋ بانگى براكەى خۆى دەكا، دەلئ: ھۆى لەگەل تۆمە، ياخود ھۆى كابرا. ئاخۇ پېت خۆشە يەكلى لە ئاستى ناۋى تۆدا خۆى گىلكا، يا بە نارپكى ناۋى تۆ ھەلدا، يا نازناۋوت بشيۋىنى؟ پېم وا نىيە پېت خۆش بى!

شېۋازى خۇ گىل كىردن و داشكاندن واتاى دل ئەستورى و رەزاگرانى و ھەست ساردى دەگەيەنى.

چەند جاران كاتى پياۋ ۋەزورى مالى كەۋتۆتەۋە، بىنيۋەتى ھاۋسەرەكەى ناۋ مالى رېك خستەۋە، پوخسارى مالىۋەى رازاندۆتەۋە، بۆن و بە رامى خۆشى بەناۋ مالىدا پېشاندىۋە، كەچى ئەۋانەى ھىچ لەبەرچاۋان نەگرتەۋە، تەنيا بە وتەيەكەش سوپاس و پېزانىنى خۆى دەرەنەبېۋە، لە راستىدا ئەم ھەلئسوكەۋتە داروخاندنى وزەۋە تواناۋ بە با ھەلگىردنى بايەخ پى دانە.

كەۋاتە سەنگو قەدرى جگە لە خۆت بەھەند ھەلگىرەۋ بەرزى رابگەر، سوپاس و پېزانىنت لە ئاھار كىردەى خەلگى دەرېرە، بە نىگارى جوان و رازاۋەدا ھەلېلى، بۆنى خۆشت پى خۆش بىۋ، كارى چاكت پى چاك بى، رەۋشتى بەرزو جوان و، ھۆنراۋەى سەرنج راكېش و، نوسراۋو كىتېى بە پىز، بە پەسند لە قەلەم دە، بۇ ئەۋەى ناۋت لە لىستى ۋەفادار و دىسۆزان و جوامىران تۆمار بىرى.

بارگرانی لاساكارى مەخەرە سەر شانت

لە مەككەدا گویم لە (عومەر ئەباریشە) بو كە ھۆنراوھكەى پيشكەش كرد:
ئەوھى راستى بى ئاوازی خویش و جوان پيشكەش كردن و بەرچاوخستنى سەرنجى
پاكيشام، ھۆنراوھكە و شيوھى دەربرينيشم لەبەر كرد، لەلای خۆمەوھ ھۆنراوھييكيشم
ھەلبەست و لە ئاھەنگيكي پەيمانگای زانستى ھەئسامەوھ ھۆنراوھكە پيشكەشكەم،
ويستم بە پۆشتەى (ئەبا ريشە) خۆم بپۆشم و چۆنى دەر دەبېرى ئاوا دەر بېرم، بەلام
من (ئەبا ريشە) نەبوم، بە گرانی دەرمدەبېرى و بيزار و ساردسې بوم، لە دواى ئەوھ
وازم لە دەمە لاسكەيى ھيئاو، بە گوڤرەى سروشتى خۆم ھۆنراوھم دەخويندەوھ.

دیمەنى ئەو ئىمام و پشوويزەى لە يەكئ لە مزگەوتەكانى شارى (جەدە) كە نويزم
لەدوا كرد، وەكو من بو، لە كاتيك نويزى خەوتنام لەدوا دەكرد، دەيه ويست وەكو
قورئانخوينيكي ناودار قورئان بخوينى، بەلام بەداخەوھ، دەنگ و ئاوازی تيك
نەدەكردەوھ و جياواز بو، جەستەى ئەو پيشوويزە تيك دەھەزاو، دەنگى دەگىراو
ھەناسەى نەئەدا، من لە تاوى ئەو شېرزەيى و نالەباريەى ئەو كە دەيه ويست باريك
ھەلبگرئ لە توانای دانەبى، لەجىي خۆمەوھ ماندووشەكەت بوم، تەواویش دئىابوم
كە خواى بىھاودەم و بىوينە، ھەر كەسەى بەھرە و توانا و سروشتيكي بى بەخشيوھ،
ھىچيان بەھىج ناچن: ﴿... لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا...﴾ بۆ ھەر كۆمەلئيك لە
ئيوھ رپو شوينيكمان داناوھ. ﴿۸۸﴾ المائدة ﴿﴾

تۆ ئەگەر بتەوئ داھينان و پيشكەوتنيك و دەدەست بىنى ھەر ئەوھندەت لەسەرە
بەپىي بەھرە و سروشتى خۆت رپگا بگريەبەر: ﴿قُلْ كُلُّ يَعْمَلْ عَلَى شَاكْرَتِهِ...﴾
بپۆزە: رەفتارى ھەر كەسەى بە پىي ئاكارى خۆيەتى. ﴿۸۹﴾ الإسراء ﴿﴾

ئىنجا دەنگت وە دەنگى كەس مەچوينە، زمانت لە وتوويزدا وەكو ئەوان
مەلەنگينە، وەكو ئەوان دامەنیشە و ھەنگاوت وەكو وان ھەلمينە، بۆئەوھى خۆت
لە چنگى كۆيلايەتى لاساكارى و، خۆ وئ جواندن دەر بىنى و، باجى دەمە لاسكەييش

نەدەي. بېگومان سەرنج راكېشان و رازاندنەو و تام و بۆ پىۋەرگەردى تۆ
لەسەربەخۇيى و داهىيان و گاريگەرى خۇتدا بەرجەستە دەگرى، لەو ودا وەدى دەگرى
بە تەنيا و سەربەخۇ بخەيە بەرچا و پىشكەشكەي.

ئەگەر بارىكت پى ھەلناگرى شانى مەدە بەرى

لە شارى (ئەبھا) وتارى ھەينىم دەخويندەو، زۆربەي وتارەكانىشەم لەمەر
ژياننامەي پىغەمبەرى خوا بو - درودو سلاوى خواي لەسەر - خەلگىش بە شتىكى
ئاسايى يان دەزانى و ئەو پىشنيارەيان لا پەسند بو، جارېك داوام لىكرا باس لە
كىشەي گرانى مارەيى بگەم، لەبەرئەو وەي خەلگ پىۋىستى پى بو، ئەو بابەتەش
پىۋىستى بە نمونە ھىنانەو وەي زىندو باسکردنى روداوى ناو خەلگى بو، منىش
بەزۆرى وايە لەو بابەتەنە چالاك نىم، سەبارەت بەو وەي بەھرە و توانا و چاپوگى من
لە بابەتەي (سىرە) يە بەو وەش ئاسودە و ئارام دەيم، ئەوسا وەلامى داخووزىيەگەم
دايەو وە راسەتەو و تارىكەم لەسەر گرانى مارەيى خويندەو چەند ئايەت و
فەرمودەيەگەم خويندەو بەملا و ئەولادا دەرۋىشتەم، ھەولم ئەدا جۆرەھا بابەت و
باس و خواسى بىنمە ناو، ئەوسا وتارەگەم پىر داپر داپر پارچە پارچە ئەبو،
ئارمەم لى ھەلچۆراو، ئامارى پاشەكشە و ساردبونەو لى ديار بو، گۇتايىم بە
وتارەگە ھىنا، بەلام نەمتوانى ناو نىشانىك لەژىر تىشكى ئاسۋىيەك ھەلژىرم بىخەمە
پال ئەو وتارەم، كە ناوگە وەكو ناوەرۋكى پىر ش و بلاو ساردو سىر بى، دواي وتارەگە
دۇنيا بوم، كە چاكتر وايە بۆ من لەبارەي شتىكەو وە بدویم لىي وريا بىم، لەمەر
بابەتەي و تار بخوينمەو تىدا چالاك بىم، ھەست و نەستى خۇم لەژىر بارى
ماندویتی و شەكەتى خۇ ئازاردان دەرۋىنم. لە پەيامى خواشدا ھاتو: ﴿... أَجْرٌ وَمَا

أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ... منىش مايەي بارگرانى نىم. ﴿۸۶﴾ ص ۸۶.

پىشەوا (عومەر) یش دەلى: خۇ ئازاردانمان لى قەدەغە گراو.

ئىمە ئەگەر كامەرانى و ئاسودەيىمان گەرەك بى، بمانەوئ بەرھەمى جوان بۆ
خەلگان پىشكەشكەين، پىۋىستە ئەو كارو كىردەو مەيە ئەنجامدەين، كە لە تواناماندا

ھەبىئۇ، بەجىي خۇيو لە جىيى خۇي پېمان دەستەبەر بىرى، لە ھەرمودەشدا ھاتوۋە:
((ان الله يحب من احكم اذا عمل عملا ان يتقنه ... خوا لە ئىۋەي دەۋى، ئەگەر
کردارىكتان ئەنجامدا بە رېك وپېكى ئەنجامى دەن)).

لەبەرئەۋەي رېك و پېكى دل و دەرون لە دەردى پەشيمانى رزگار دەكا لە كېشەي
سەرزەنشەتو، گەراندەۋەي راسپاردەكان بۇ لاي خاۋەندىيان ناخو دەرون
دەحەسېنئەۋە.

ئەۋ ژيانەي خۇت بى بەرنامە بەرئ مەكە

رۇزى لە رۇزان دوازە تەفسىرم بەيەكەۋە كۆكرەنەۋە: تەفسىرى: (طبري، ابن
كثير، بغوي، زمخشرى، قرطبي، في الظلال، شنقيطي، رازي، فتح القريب، خازن،
ابي مسعود، قاسمي...) پاشان بېرىمدا رۇزانە ئايەتلىك لە ھەمو تەفسىرەكان
سەرنجەدەم، لە ئايەتى يەكەمەۋە دەست پى بىكەم، ئەوسا دوۋە پاشانىش سىيەم،
بەمچەشەنە ھەتا ھەر دوازە تەفسىرەكە تەۋاۋ دەكەم، دۋاى ئەۋە لە خۇم پىرسى:
باشە جىم لەبىر دەمىنى ھىچ شتى نامىنى، مەگەر واتاى كىتېلىك، كە بەزۇرى وايە
دەيزانەم، بەلام ھەستەم بە بىزارى و بىتواناىي كىردو پاشەكشەم كىرد، ھۆكارى ئەۋە بو
ئەۋ جۇرە رېرەۋەي كىتېب خويندەۋە سەركەۋتو نىە، رېك و پېكى تىدا نىە، بەلكە
پەلەپەل و سەر پىيى يە.

ئاخۇ دەتەۋى بە ھىۋرەيى و ھىۋاشى سودو كەلك وەرگىرى؟

بەھۋى زۇرى چاۋگو سەرچاۋە سەرى خۇت مەشپۇنەۋە بىرو ھىزرت مەپرىشەنە،
ناخو دلت شەكەت مەكە، بەلكە پىۋىستە لەسەرت بەدۋاى پىلان و ھەنگاۋىكى سوك و
ساناۋ سەركەۋتودا بگەپى، كە لە تالۋكە و بىزارى دورتخاتەۋەۋە، سەقامگىرى و
خۇرپاگىرىت پى بېخەشى، با ھەرچەندە بەرھەم و داھاتەكەش كەمبى، ۋەلى كەمى
بەردەۋام بىنەمايەكى رەسەنە.

پەسەندىتىرىن كىردەۋەش بە لاي پىغەمبەرى خواۋە - درودو سالاۋى خىۋاي لەسەر
ئەۋ كىردەۋەيە خاۋەنەكەي لەسەرى بەردەۋام بى، با ھەرچەندە كەمىش بى.

پەرەدان بە نازو گۆزى دنيا ئىۋەي خاۋالاند^{۹۰۳}

دۋاي ئەۋەي بىرە پارەيەكەم كۆكردەۋە، بە گەرمو گورىكى بى ۋىنە بەرەۋە پەرتوك
خانەي گىشتى رۆيىشتم، بىر پارمدا لە ھەموچۆرە كىتەپك نوسخەيەك بىكەم،
لەبەرئەۋەي زۆر شەيداۋ ئەۋىنى كىتەپ بوم، سەر رەفەكانەم پىر لە كىتەپ كىردىۋە لە
ھەمو بۋارىكەۋە، ھەتاۋەكو دەيەھا كىتەپم لە زانستى دەروناسىۋ، وردىاتى (اصول
الفقه)ۋ، كىتەپى بىۋىنەي رۆشنىرى گىشتى كىرى بو، ويستم دەست بە خويندەنەۋە
بىكەم نەمزانى لە كۆيۋە دەست پى بىكەم، كامەيان ھەلبىزىرم كامەيان ھەلبىزىرم،
سەير دەكەم زۆريان يەكتر دوبارە دەكەنەۋە، ئەۋەي لەۋ كىتەپەدا ھەيە لەۋى
ترىشياندا ھەيە، سەيرم كىرد كۆمەلە كىتەپك بە پىي پىۋىست سودم پى ناگەيەنن،
كۆمەلەيىكى تر ۋتەي بى ۋاتاۋ ۋشەي بى مانايان تىدا، چەند سالىكەم بەسەردا تىپەرى
دەيان كىتەپ ھەر لەسەر رەفەي خۇيان بون ۋ يەككىيانم لى نەجۋالاند، تەنيا
ھەبون ۋ رىزىكردن ۋ بەسەريەكدا كەۋتەيان مايەي نىگەرانى من بو، ھەتا ئەۋ كاتەي
لەگەل كۆمەلە زانايەكى ۋرپاۋ دەستەيىك لە پىۋاۋانى دانا دانىشتم، ھال ۋ گوزەرانى
خۇم بۇ باسكردن، بە رىگايەكى راست ۋ دروستيان ئاشنا كىردم، كە ئەۋ كىتەپانەي
چاۋگو سەرجاۋە بىناغەن لە گىشتيان بەھەرپىنتىرن، دەستيان پىۋە بىگرم ۋ سوديان
لى ۋەرگىرم ۋ لىيان ۋەدبەۋەۋ لىيان بىكۆلمەۋە، ئەۋانەي تىرىش ۋازلىيىنم ۋ بۇ بەدۋا
گەپانىك ۋ ھەر شىكى تر ھەلىيان بىگرم. ئەۋسا ئەۋ بۇچونەم لا پەسەند بو، دىلم
ئۆقۇرەي پى گرتو، ھەستە نەستم پىي ئاسودە بو.

جا ئەگەر تۆ پەرتوكخانەيەكت ھەبو، ئارەزۋى خويندەنەۋەۋ سودۋەرگىرتنت ھەبو،
كامە كىتەپى سەرجاۋەۋ سودمەندىرىن كىتەپە خۇيان پىۋە سەرۋالەكەۋ دەستيان پىۋە
بىگرە، بۇ ئەۋەي لە چىنگى زەين بىلاۋى ۋ سەر لى تىكچون ۋ كات بە تالى رىزگارت بى.

(۹۰۳) ئامازمىيە بۇ ئەۋ ئايەتە: ﴿الْهٰكُمُ الْكَافِرُ ۝۱ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۝۲﴾ النكاح: ۱۰۳

﴿الْهَيْكُمُ الْكَائِرُ﴾ ① حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ... شانازیتان بە فرەیی ﴿مَالٍ وَ مَنَالٍ﴾
 ئیوہی بە خۆیەوہ خاقلاند. ② ﴿الْكَائِرُ﴾.

بەو بۆنەوہ چەند قوتابىهكى زانستىم بىر كەوتەوہ دەر بارەى كىتیبى ناوازەو كەم
 وینەیان پرسىار دەگردو، بە دواى نوسراوى نامۇدا دەگەرپان و، ھەمىشە خەرىكى
 كۆكردنەوہى كىتیب بون، كەچى خويندەنەوہيان كەم بو، سەبارەت بە شارمزاىيان لە
 بنچىنەو بنەماى كىتیبان كەم دەرمانەت بون، ھەول و كۆششيان تەنیا دەولەمەند
 كردنى پەر توگخانەكەيان بو، مەبەستيان سەر سوپماندننى كەسانى بو كە ناوى كىتیبى
 واى بۆ بىنن وەكو سمرخ و شامەل بى، ياوەكو گۆگردى سور بى، لەوانىش ھەبو بەوہ
 داخدار بو تەفسىرى (مقاتل)ى كورپى (سولەيمان)ى چنگ ناكەوئ، كەچى تەفسىرى
 ئىبن كەسىرى بە تەواوى نەخويندۇتەوہ، لەوانىش ھەبو ئاخى بۆ كىتیبى (فوائد
 تمام) ھەلدەكیشا كەچى دەر بارەى (فتح البارى) تەنیا ناوہكەيو ناوى دانەر و پەنگى
 بەرگەكەى شارمزا بو، ﴿وَمِنْهُمْ أُمَيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا
 يَظُنُّونَ ...﴾ لەوانىشدا ئى وا ھەن كە نەخويندەن و بىزگە ئارەزو، لە كىتیب
 سەردەرناكەن، ئەمانە ھەر لە خەيالەت و گوماندان. ⑧٨ البقرة ﴿﴾.

خۆت بە كۆپرە پىيان سەرقال مەكە و راستەپى لەبىر مەكە، لەدواى جۆگەلان
 مەرپۆو پشتىش لەسەر و چاوان ھەلمەكە. ماىەى ھۆشمەند و بىر تىزى پە: گرنگتر
 دەست پى بكەى ئەوسا خۆت بە گرنگىەوہ سەرقالكەى، ھەر كەسىكىش بە
 خواست و مەبەستان ئاشنا نەپى پى لى دورو درىژ دەپى و، بارىەرەكەى شەكەت
 دەپى، خۆشى ماندو ھىلاك دەپى و، دەستىشى لە بنى ھەمبانى دەر دەچى.

تاۋەكو ئەۋپەرى ئاسودەيى و ژيان بەسەر بەى

- باۋەر پەۋىنەرى پەژارەيەو، لاپەرى ئەشكەنچەيە، يىلبىلەي چاۋى يەكتاپەرستانو، دلتەۋاي خواپەرستانە.
- ئەۋەى چو چو، ئەۋەى پابرا لەدەست چو، لە دو چوان مەچو، چونكە لەبەرچاۋ نەماو ون بو.
- لەو بەشە پۈزىيەى بۆت دانراۋە، لەو چارەنوسەى ھەر دېتە ئاراۋە پەزامەندى بنوئىنە، ھەمو شتئ بە بېرىارو ھەدەرى خوايە، واز لە بېزارى بېنە.
- ئاگادار بە دل بە يادى خوا دەسرەۋى، تاۋانى پى ھەلدەۋەرى، خواى نەيىنى زانى پى قايل دەبى، دەردى پى سارىژ دەبى.
- چاۋەرپى سوپاسى كەس مەبە، پاداشتى خودات بەسە، كەسى چاۋچنۇك و سېلەكارو رەقەكارە كارت پى نەبى.
- كاتى بەيانىت كەدەۋە چاۋەرپى ئىۋارە مەبە، لە سنورى ئەو پۈژدە ژيان بەسەر بە، كەدو كۆشت لە پىناۋى چاك سازى ئەمپۇژمت دا بىخەرە گەر.
- داھاتو بەلاۋەن ھەتا دى، خۆت بە سبەى سەرقال مەكە، چونكە ئەگەر ئەۋرۇت باش بى سبەينىشت لەبار دەبى.
- دلۋسىنەت لە ھايرۇسى چاۋچنۇكى و رىۋكىنە چاك بىكەۋە، پىكەرى فرى بدە.
- تەنيا بەمەبەستى كارى چاكە لەگەل خەلكدا تىكەل بەو، دانىشتوى مالى خۆت بەو، كەمىك لە خەلكى دور بە.
- باشتىن ھاۋەل كىتەبە، ئىنجا لەگەل كىتەبدا بدوئى، ھاۋرپى زانىست بەو، لەگەل زانايان تىكەل بە.
- بونەۋەر لەسەر ياسا پەخساۋە، تۆش وريا بە ناۋمال و پەرتوكخانەت، بەرگەو پۇشاك و ئەركى سەرشانىت پىك و پىك كە.

- بەرمە دەشت و دەر دەرگە، لە مېرگ و گوئشەنى جوان ورد بەمە، روى خۆت بە لای جوانکاری نەخش و نىگارى وەدیهێنەردا لاکەو.
- لەسەر پىکانت برۆ وەرزى ئەنجام دە، خۆت لە تەمبەلى و سستی بپارێزە، پشت لە بىکاری و بەتالى هەلکە.
- مېژو بخوینەو، بىر لەسەر سورمىنەکانى بکەو، لە سەيرو سەمەرەکانى ورد بەمە، گویت بۆ هەوال و داستانەکانى بگرە.
- ژيانى خۆت نوێ کەو، با شىوازی گوزمرانت هەمە جوړ بى، ئەو ژيانە هەرمەکیەى بە سەرى دەبەى بىگۆرە.
- واز لەو شتانە بێنە کە بە ناگا کەرەوێن وەکو چایە و قاو، وریا بە خۆشت لە خواردنى دوکەل و نىرگە بە دور خەو.
- بە خاوینى پۆشاکت بایەخ بدەو، خۆت بۆن خۆشکە، روکاری خۆت پىک و پىککەو، سیواک و گولۆیش لەبىر مەکە.
- هەندى لەو کتیبانەى دوچارى پەشبینى و بەدبىنى و داروخان و هەرمەس هینانت دەکەن، مەیانخوینەو.
- ئەوەت لەیاد بى کە پەرەمردىارت فرە لىبوردەیهو، ژىوانى تۆى قەبوڵەو، لە بەندەى خۆى چاوپۆشى دەنوینىو، خراپە بە چاکە وەردەگىر.
- لەسەر بەهرەى نایین و ژىرى، تەندروستى و بەرگ و پۆشاک، بىستن و بینایى، رزق و رۆزىو مال و منال و جگە لەمانەش سوپاسگوزارى پەرەمردىارت بە.
- ئاخۆ نەت بىستەو خەلکانى هەن هەست و ژىرى یا تەندروستىيان لەدەست داو، یاخود کۆت بەندى زىندان، یا بەرەلەن یا بەدەست ئىفلىجى گرفتارن؟!
- لەگەل قورئاندا ژيان بەسەر بە، لەبەرىکەو بىخوینەو و لى وەردبەو و گوێى بۆ بگرە، لە راستیدا بۆ لابرەنى خەم و پەژارە گەورەترین چارەسەر.
- پشتت بە خوا بەستەو کار و وەرەت بەوى بىسپەرە، بە فرمانى ئەو ھایل بەو، ھانا بۆ لای ئەو ببە، لە ژىر سایەى ویدا خۆت پەنادەو ئەو بۆ تۆ بەسەو سەروزىادە.

- ئەۋەدى زولمى لىكىردى چاۋپۇشى لى بنوئىنە، ئەۋەدى پەيۋەندى لەگەل پچپاندوى پەيۋەندىيەگە بگەيەنە، ئەۋەدى بىبەشى كىردى پىي بىبەخشە، دىمرحەق بەۋ كەسەى خراپەى لەگەل دا كىردى نەرم و نىانى بنوئىنە ئاسودەيى و كامەرانى وەدەست دىنى.
- ئەۋەدەستەۋاژىيە چەند بارە بگەۋە: (لا حول ولا قوۋە الا باللە) بىگومان دىلت ئۇقپەى پى دىگرى، بارو گوزەرانى دەسازى، بارى سەر شانت سوك دەبى، خۋاى گەۋرە پىي رازى دەبى.
- داۋاى لىخۇشېۋون زۆر بگە، رىزقو رۇزى و مال و منال و زانىستى سودبەخش و ئاسانكارى بەدۋادا دى، دىروى خىرت لى دەبىتەۋە، تاۋانى پى ھەلدەۋەرى.
- لە بەھرە و تۋانا و پوخسارت لە مال و حال و گوزەرانى رەزامەندى بنوئىنە، ھىمىنى و ھەدارىت بەسەردا دىرۇ.
- دىنبايە داۋاى ناخۇشى خۇشى دى، ئازادىش دۋا بەدۋاى چەۋسانەۋە دى، بارو سەردەمىش ھەر لە يەك شىۋەدا راناۋەستى، رۇزگارىش دەستاۋ دەستى پى دەگرى.
- گەشېن بەۋ لە ژىن ھىۋا بىر مەبە، نىەت و گومانى لە ئاستى پەرومردەگارتدا^{۹۰۴} جوان بى و ھەمو خىرو خۇشېك لەۋىيەۋە چاۋەرى كە.
- بەۋەدى خۋا بۆى بىرپار داۋى دىلت بىرەۋى، چۈنكە تۆ بەرژەۋەندى خۇت نازانى، جارى ۋايە بەرژەۋەندى تۆ لە تەنگانەدايە نەك لە ھىمنايى.
- مەينەتى لە خۋات نىزىك دەخاتەۋەۋە ھىرى نراشت دەكا، خۇ پى زۇرى و لوت بلىندى و بە خۇ نازىت لەسەر لائەبا.
- تۆ لە ناخى خۇتدا چەندىن گەنجىنەى پىر بە ھات ھەلگرتۋە، چەندىن سەرجاۋەى بەھرىمىت لەلايەن خۋاۋە بەسەردا ھەلرۇۋە.

- چاگەل لەگەڵ خەلگیدا بنوێنەو، خێرو خوۆشی بۆ مرۆفایەتی پێشکەش کە، تاوەکو بە سای دڵنەوایی نەخوۆشی، پێ بەخشینی ھەژاری، سۆز نواندنی لە نێوانیاندا ھەسانە و مەت چنگ کەوێ.
- خۆت لە بەدگومانی بپاریزە، بیروبۆچونی نەخوۆش و، خەون و خەيالی پرۆپوچ لەبیری خۆت فڕێ.
- دڵنیا بە ھەرتۆ بەربەلانی، ھێج کەس نێە لەخەم پەخسیبی و^{۹۰}، ھێج مرۆفی نێە بێ دەردی سەر بێ.
- گومانە نەبێ دنیا خانوی تاقیکردنەو دەرد و بەلۆ ئازار و ئەشکەنجە، ھەرچۆنێ بێ لەگەڵیدا بگوزمرێنەو لە خوا کۆمەکی بخوازە.
- لەوانە پێشەخۆت پەند وەرگرە کە بە پێرەوی میژودا گوزمیان کرد ئەوانە بێبەش کران، کۆت بەندکران، ئازاردان، بە پەند بران، دوچاری ئەشکەنجە ھاتن و، بەربەلۆ بون و، کوزران.
- بە ھەر کام لەوانە گرفتار بێ، دڵشکاو خاکە سار بێ، پەراگەندەو پەریشان بێ، برسی و بێ نان و ھەژار بێ، دەردەدار و قەرزار بێ، پاداشت لە خوا وەردەگری.
- دڵنیا بە تەنگانە چاو و گۆچکە دەکاتەو، کەفوکۆلی ھەوسان دادەمرێنێ، دلیش زیندو دەکاتەو، پاداشتی بەندە زۆر دەکا، خودا وەبیر دەخاتەو.
- پێشبینی پوداوان مەکەو، چاو لەدوای بەلایان شل مەکە، ملکەچی پرۆپاگەندە مەبەو، ھەوایی نادروست باومر مەکە.
- زۆربە مەترسی چاومرپوانکراو ناییتە دیو، ھەوال گەلیکی ناخوۆشیش بەجێ نابێ، خودا بەسەو، کۆمەکی و چاودێریش لە دەرگانی ئەودا چاوەرێ کە.
- لەگەڵ کەسانێکی پەقە کار و چەپەلکار و چاوتیوہ بو دامەنیشە، چونکو ئەوان گیان و رۆح وێک دینەو، ئەوان نوێنەری پەيامی ناخوۆشی و ھەلگری خەم و پەژارەن.

- بەر لە دەستپېكىردىنى نوپىزى بەگۆمەل ئامادە بە، زۆرىش لەناو مزگەوتىدا بىنەنە، خۇت ۋا رابىنە دەستپېشخەرى لە نوپىز بىكە، تاۋەگۈ بەختەۋەرى دەستەبەرگە.
- خۇت لە تاۋان بېارىزە، چونكە گوناھ چاۋگى مەينەتى ۋە كۆلۈى يە، ھۆكارى كۈلەمەرگىە، دەروازەى بەلابارى ۋە ناخۇشە.
- لەسەر ئەم نىزايە بەردەۋام بە: ﴿...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ... لە غەيرى تۆ ھىچ خۇدايى شىك نابەم، پاكى ۋە بىنەبىيى بۇ تۆيە، مەن لە پىزى ناھەقان بوم.)) نەينەكى سەر سورمىنى تىدايە سەبارت بە رەۋاندەۋى پەرىشانى، ھەۋالىكى پىر بايەخى لەخۇ گرتۈە لە مەر لابرەنى مەينەت بارى. ﴿٨٧﴾ الأنبياء.
- بە ھۆى ۋەتى بىن ۋاتا ۋەسەى بىن مانا كە سەبارت بە تۆ گوتراۋە، ھەراسان مەبە، چونكى خاۋمەكەى نازار دەدا تۆ نازار نادا.
- ۋەتى ناشرىنى دوژمنان ۋە جۈندەنى رەشك پىن بەرانى تۆ، لە پاي سەنگ ۋە پىزى تۆيە، ئامارى ئەۋەيە تۆ ھەى، كەسكى خاۋەن بەھەرى.
- دۇنيابە ئەۋەى بە خراپە لىت دەۋى، چاكەى خۇى بەتۆ دەبەخشى، تاۋانت لى ھەلدەۋەرنى، ناۋو دەنگت پەيدا دەكا، ئەۋەش بەھەمەكە خەلاتت دەكا.
- لە نواندىنى بەندايەتيدا خۇت نازار مەدە، دەست بە سۈننەتەۋە بگەرە، لە خواپەرستى زىادەپۇيى مەنۈينە، مام ناۋمىجىتى ھەلبىزىرە، بەقەد بەرى خۇت پىن راكىشە.
- با يەكتاپەرستىت ھەمىشە پاك ۋە بىگەرد بىن، تاۋەگۈ سىنە ۋە ناخت بىسەرۋى، ئىنجا بە ئەندازەى پاك ۋە پاراۋى يەكتاپەرستى ۋە پاك ۋە بىگەردى ئاسودەيىت بەسەردا دى.
- كەسكى دىروۋى قايم ۋە جەربەزە بە، خۇ راکىرە، تۆ خاۋەنى ۋە ۋەزەيەكى پىروپاگەندەى جەرگ بىرو دلتەزىن ۋەست ۋە مەبەستت لەگۈر نەنن.

- وريا بە كەسكى دەست كراۋە بە، چۈنكى ئۇ كەسكى دەستكراۋە سىنە و ناخى ئاۋەدانە و كراۋە، ئۇەى پۇدو دەست قوچاۋە سىنە تەنگو دىل تاريكە، ھەست و نەستى ئالۇزاۋە.
- بەپۇى خەلكىدا بگەشپۇە خۇشەويستىيان و دەست دىنى، بە نەرمى بياندىۋىنە جىيى خۇت لە دلىاندا دەكەيتەۋە، بىفېزبە لە ناستياندا، بەرپۇزەۋە سەپىرت دەكەن.
- وەرامى خراپە بە چاكە بدەۋە، لەگەل خەلكدا نەرمونيان بە، گرى پقەبەرى بكوژىنەۋە لەگەل نەپاراندا ئاشتەۋايى بنوۋىنە، دۇست و خۇشەويستانت زىادكە.
- گەۋرەترىن دەروازەى بەختەۋەرى پارانەۋەى دايك و باۋكە، ئۇسا ھەۋلدە بە ساي چاكە لەگەلداكردىان نرات بۇ بكەن تاۋەكو ببىتە ھەلەيەكى توندو بەند لە ھەمو ناخۇشەكە بىتپارىزى.
- خەلكت بەۋ پەۋشەى خۇيان ھەبۇل بى، ئۇەى لىيانەۋە پۇئەدا چاۋپۇشى لى بنوۋىنە، دلىاشبە ئا ئۇەىيە دانان و برپارى خوا سەبارەت بە ژيان و نەرىتى خەلكان.
- لەناۋ خەپالدا مەگوزەرىنە، بەلكە لەگەل بەرچاۋ بىنىدا ژيان بەسەر بە، تۇ دەتەۋى خەلك بارىكى وا ھەلگرن كە بۇخۇت بىت ھەلناگرى، دەسا كەسكى دادۋەر بە.
- ژيانىكى ئاسايى بەسەربە، زىادە پۇو سنوربەزىن و لوت بەرز مەبە، ھەر كاتى جەستە ناز و گۇز بەخۇيەۋە ببىنى، گيان و پۇخ خۇى وىك دىنى.
- دەست بەۋ نزاۋ پارانەۋانە بگرە كە بە چەند بۇنەيىكەۋە تايبەت كراۋن چونكى ئۇ نزاينە پارىزگارى لە تۇ دەكەن و دەتپارىزن، ئۇەندە كارسازى و پىنمايەى تىدايە كاروبارى تۇ پىك دەخەن.
- كارەكانت دابەشكەۋ لە يەك كات ئەنجاميان مەدە، بەلكە ماۋە ماۋە ئەنجاميان دەۋ، جار بەجار پشو بدە تاۋەكو بەرھەمەكەت چاك و لەجى بى.

- سەرنجى كەسانى بىدە لە تۆ بەرەو خوارن لەمەر لەشو لارو رەنگو روخسارو، خانوبەرەو، مال و منالو، پلەو پايدە، بۆ ئەو دەى بزانى تۆ لە سەرەو دەى ھەزاران كەسانى.
- دۇنيابە ھەركەسى تۆ ھەئسوكەوتى لەگەندە دەكەى، وەكو دۆست و براو، خزم و كەس و، منالو خىزان، بى كەم و كۆپى نىن، خۆت واپاينە لەگەل گشتيان بگونجى.
- ئەو بەھرى پىت بەخشاو، ئەو زانستەى پى ئاسودەى، ئەو رۆزىەى بەسەرتدا رژاود، ئەو كارو پيشەى شياوى تۆيە لە دەست خۆى مەدە.
- ئاگاداربە ھەستى ھىچ تاكىك و كۆمەئىك برىندار مەكە، با زمانت پاك بى و تەو بەيشت پاك و پاراو بى و، خەلك لە دەست بىو دەى بى.
- بزائە پشو درىژى ماىەى سىپىنەو دەى ھەئەكانەو، نەرم و نىانى داپوشىنى تاوانەو، دلفراوانىش پۆشاكىكى بەر فرەيەو كەم و كۆپى دەشارىتەو.
- ماو دەيەك بوار بەخۆت بىدە كاروبارت ھەئەسەنگىنى و، بەخۆتدا بچىەو، بىر لە دواپۆژت بكەيەو، كارى دنىات رىك و پىككەى.
- پەرتوكخانەى ناو مائەكەت باخىكى بەرھەمدارەو گۆلشەنىكى پىر گۆلزارە، جا لەگەل زانايان و داناياندا، لەگەل وىژمەرەوان و شاعيراندا بە خۆشى تيايدا بگوزەرى.
- رۆزى ھەلال و دەدەست بىنەو لە ھەرام خۆت بپايرە، دەست لەبەر خەلكى پان مەكەو، بازارگانىش چاترە لە ھەرمانيبەرى، بە مالى خۆت مامەئە بكەو ژيانىكى مام ناو دەنجيانە بەسەر بە.
- بەرگىكى ئاسايى بپۆشە، نەو ك پۆشاكى كەسانىكى لوت بلىند، ياخود بەرگى كەسانى داماوو نەدار، وەكو خەلكى ئاسايى بەو بە پۆشتە شان و بالت دەرمەخە.
- رىق دامەگرە چونكە تورپەي ئارمەزو دەورۆژىنى، خوورەوشت دەشیلوینى و ھەئسوكەوت دەروشىنى و، خۆشەويستى تىك دەداو پەيوەندى دەپچرىنى.

- جار بەجار گەشت ئەنجام دە تاوۋەكو ژيانى نوئى بېتەو، جېھان گەلىكى تر بېينەو، دروشم و نىشانەى تازە سەرنج بدەو، شارو شارۋچكەى تر بگەرئ چونكى گەشت و گەران دل خۇشكەرە.
- يادەومرېك لە باخەلى خۇتدا ھەلگرە كاروبارو كاتو ساتى خۇتى پى رېك و پېككەى، وادەو بەلېنت بېنېتەو يادەو، پېشنىارى تېدا تۆماركەى.
- تۆ لە سلاوگردنا دەستى خۇت وەپېش بېخەو، بە خەندەو پېشوازی لە خەلك بگە، بە گەورەشيان بنرخىنە، بۆ ئەوۋى جېى خۇتيان لە دلدا بگەيتەو بە لايانەو خۇشەويست بى.
- متمانەت بەخۇ ھەبى و پشت بە خەلكى مەبەستە، مەزەندەت واپى ئەوان نەپارى تۆنە نەك لە بەرزەوۋەندى تۆنە، لات واپى تەنيا خوات لەگەلدا، بە دۇستانى كاتى ھېمناى ھەلمەخەلەتى.
- كارو پېشەت دوا مەخەو، ئەورۆ بە سبەى بە ئەركەكانت مەكە^{۹۰۶}، خۇت لە وشەى (لەمەودوا) بپاريزە، چونكى ئەو ھېماى تېشكان و دۆرانە.
- سەبارت بە بپاردان دل لەدل مەدە، وريا بە لە نواندى ھەلۆيستدا پاراپى نەنۆنى، بەلگە وە بەرزو يەك بپارېو ھەنگاو بى.
- تەمەنى خۇت لەوۋەدا بەفېرۆ نەدەى لەمەپ رەچاوگردنى تايبەتەندى و كارو پېشەدا ھەر جارە بە لايىدا غاردەى، چونكى ئەو وادەگەيەن ھېچت بە ھېچ نەگردەو.
- بە رەشكەرەمەكانى تاوان دلەت بىسەرەو، وەكو گردەى چاكەو، گارەساتو، تۆبە گردن و، نزاى مۇسلمانان و، سۆزى خواى مېھربان و، تەكا گردنى پېغەمبەرمان، - درود و سلاوى خواى لەسەر -.
- دەستت لە خېر مەگېرەو، ھەرچەندە بە كەمېكىش بى، خېرو چاكە تاوان ھەلدەومرېنى، دل دەسەرەوېنى، خەم دەمەرەوېنى، ھەر و پېت دەبارېنى.

- (موخەممەد)ى پېشەوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - بکە پېشەنگى رېگات، بە راستى ھەر ئەو پېشەرەوى بەختەومرىو، رې نیشاندەرى سەرفرازىيە، بەرەو ئازادى و لوتکە رېنماکارە.
- بېرۇ سەردانى نەخۇشخانە تاوھکو بەھرەى تەندروستى بناسى، بچۇ دیدەنى بەندیخانە ھەتا بەھرەى ئازادى وەدى گەى، سەرىک لە شىتخانە بدە بۇ ئەوہى بە بەھرەى ژىرى ئاشنا بیت، چونکە تۆ لە ناو نازو گۆزى زۆردای بەلام دەرکى پى ناکەى.
- بە شتى کەمبايەخ مەرپوخى، کیشەکە لە خوى گەورەتر مەکە، خۆت بېاريزە لەوہى کارەکان بە دېومزەمە سەیرکەى و زیادەرپوى لە روداوان بکەى.
- کەسىكى سىنە فراوان بە، ئەوہى ئازارت دەدات بېرو بىانوى بۇ بېنەوہ، بە دور بە لەوہى چاو لە تۆلە بگىرې، بۇ ئەوہى بە ئارامى و ھیورەيى ژيان بەسەرەى.
- بە ساي رو گرزى و دل پەستىت دوژمنانت دل خۆش مەکە، ئەوان ھەر ئەوہيان لە تۆ دەوى، گەوايە ئەو ئاواتە گەورەى ھەيانە دەربارەى تالکردنى ژيانى تۆ، مەيھینە دى.
- لەناو ناخى خۆتەوہ کورەى دزەکارى و رڤو کینە سەبارت بە خەلگان و نە ویستى کەسانى تر، ھەلمەگىرسىنە، چونکە ئەوہ ھەمیشە خۆ ئازاردانە.
- لە کۆرپو دانىشتندا گران و سەنگین بەو، تەنیا دەربارەى چاکە بدوى، پروگەش بەو، لەگەل دانىشتوانندا بەرپزبەو، گویت شلکەو، قەسەيان پى مەبەرە.
- وەکو مېش مەبە کە تەنیا لەسەر برىنان دەنىشى، بەدوربە لەوہى باس لە شەرم و ئابروى خەلک بکەىو، دەربارەى خەوش و نەنگىيان^{۹۰۷} بدوى، بە ھەلەيان دلخۆش بى و بەدواى پەلەيان دابگەرپى.
- باومردار سەبارت بە لەدەستچونى دنيا دل گران نابن و، بايەخى پى نادەن، بە ساي کارەساتەکانىشى نالشەژىن، لەبەرئەوہى دنيا بى نرخ و بى بايەخەو کۆتايى دى و دمبرپتەوہ.

- لە ئەوین و دلداری بەدوربە، لە خۆشەویستی حەپام پشت ھەلگە، چونکە مایە نەخۆشی دڵ و نازاری گیانە، بەرەو خواو یادو گۆی رایەلی ئەو رابجەلەکی.
- چاو بەرھەلدان بەرەو حەپام خەم و پەژارەت بەسەردا دینێ و ھەستت دەورۆژینێ، کەسی بەختەومریش ئەو کەسە یە لە پەرورەدیاری بترسی و چاو لە ئابروی خەلک نەگێرێ.
- ژەمەکانی خواردنت پێک و پێک کە، خواردنی بە کەلک بخۆ، زۆر خۆریش مەبە، لەسەر تیریش مەخەو.
- لەکاتی ترسان لە ڕوداوی لای ھەرە خراپەکە پێشبینی بکە، پاشان خۆت وا رابینە قەبۆلت بێ ئەوسا ھەست بە ھێمنی و ھەسانەو دەکە.
- ئەگەر پەت توند بو دەپچرێ، ئەگەر شەو ڕەش ھەلگەرا ڕۆژی بەدوادا ھەلدێ، ئەگەر کارو وەرەمات لێ وێک ھاتەو ھەراوانی لەدواو دە، مەینەتیپیکیش بەسەر دو خۆشیاندا زāl نابێ.
- لە میھری میھربان بێرکەو، میھری بۆ خراپەکاریک نواند سەبارەت بەوێ سەگێکی تێراو کرد، چاوپۆشی لە یەکیک نواند کە سەت کەسی کوشت، دەرگای تۆبە ی لەسەر پشته بۆ کەسانێ ژوانی خۆیان دەرەبەرن، بانگی گاوریەکانی کرد بۆ لای ئەو بگەرێنەو.
- دوای برسێتی تیرییە، دوای تینۆیتی تیراویە، دوای نەخۆشی لەش ساخیە، دوای نەبونی ھەبویی یە، دوای پەژارەش دڵ خۆشیە، ئەو ھش رێسایێکی تا ھەتایی یە.
- بێر لەم سورەتە بکەو: ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ... ئەدی ئیمە تۆمان سینە فراوان نەکرد؟﴾ (الشرح) ﴿﴾. لە تەنگانەدا وەبیرەخۆتی بێنەو، دنیاش بە گەورەترین داودەرمانە لەکاتی ناخۆشیدا.
- سەبارەت بە نزای تەنگانە تۆ لە کوێ خۆت ھەشار داو، کە دەلی: ((لا اله الا الله العظيم الحليم، لا اله الا الله رب السموات، رب الارض رب العرش الكريم... ھیچ پەرستراویکی راستەقینە نیە جگە لە خۆی بەدەسلات و نەرمونیان، پەرستراوی راستەقینە نیە جگە لە پەرورەدیاری ئاسمان و زەوی و تەختی پیرۆز.

- تورە مەنبە ئەگەر تورەش بوى پەنا بگرە بە خوا لە شەيتان و بى دەنگى بنوینەو، جىڭگاي خۆشت بگۆرە، ئەگەر لە پيوە بوى دانىشە، دەستنويز بگرەو، زۆر نزا بکە.
- لەمەر کۆست و بەلا ھەراسان مەنبە چونكى مايەى وزەى دلەو، تامى چاكبونەوہى پى دەجىزى، تىن و توانات پى دەبەخشىو، فىرى ئارام گريت دەكاو، شان و شكۆت بەرز پادەگرى.
- پىدا ھەلچونەوہ بە رابردودا گەوجى و نەفامىيە، وەكو ھارپنەوہى ئاردو برپنەوہى پوشكەى دارە، وەك ئەوہ وايە كۆنەكا بەباكەى.
- لە رودانى كارەساتدا لاى پۆژھەلاتەكەى رەچاوكە، چاوت لە وەرگرتنى پاداشت بى، دلنپاش بە لەوہ ناخۆشتر ھەيە، بە بەلاباران دلەت بدەوہ.
- ئەو بەلايەى بۆ تۆ بى بەسەرتدا ھەلنابرى^{۹۰۸}، ئەوہى بەسەرەتۆش نى سەر دەكاو تۆ ناپىكى، ئەوہى تۆى پى دوچار دەبى قەلەمى لى وشكەوہ بوہ، ناشتوانى لەبەر قەدەرى خوا پابكەى.
- زەرمەندىت بەرەو ھازانچ وەرچەخىنە، لە لىمۆ خۆشاوى شىرىن بسازىنە، مشتى شەكر لەناو ژەھراوى ژيانكەو، لەگەل نالەبارى خۆتدا خۆت لەباركە.
- لە مېھرى خوا ھىوا بر مەبەو، لە سۆزى خوا بى ئومىد مەبە، كۆمەكى خوات لەياد نەجى، چونكى يارمەتى خوا بە پى پىويست دادەبازى.
- ئەوہى پىت ناخۆشە زياتر بەرژەومەندى تىدايە لەوہى پىت خۆشە، تۆ لە پاشەپۆژ ئاگادار نى، چەندىن خۆشى لەژىر تويكىلى ناخۆشىدا سەريان ھەلدا، چەندىن بەھرە لە پاش پەردەى مەينەتيدا ھاتنە ئارا.
- جەلەوى خەيالت توند بگرە بۆ ئەوہى لە دۆلايى كۆلۇيدا دوچارى سەرگەشىت نەكا، ھەول دەبىر لە بەھرەو بەخشش و خەلاتى خەلات كراوت بكەيتەوہ.
- لە شىرو شەپىرپوى پەرتوكخانەكەت و قاوو ھىزى ناو مائەكەت خۆت بەدور بگرە، ھىمنى و ھەدارى و رىكوپىكىش ئامارى بەختەوہريە.

- نوپۇز چاكتىرىن يارمەتيدىمىز لەسەر كارى گران، دمرون بەرەو ئاسۇو لوتكە بەرز دەكاتەو، گەشتو گوزار بە گيان و رۇچ دەكا لە ئاسمانى رۇشنایى و سەرفرازیدا.
- كارى بە سودو بەردار دمرون لە چىنگى خەون و خەيالى پىروپوچو، ھەست و نەستى تاوانكارىو، خواست و ئارمىزى ھەپام دەردىنى.
- بەختەومەرى درەختىكە بە ئاوو ھەواو تويىشو رۇشنایى باوەر بە خواو رۇزى دوايى پرواوە.
- ئەو كەسەى خاوەنى خوو نەرىتىكى ساخ و گونجاوە، رەوشتى بەرزە، ھەم خۇى بەختەومەر كىردووە خەلگانىش بە ساي وى بەختەومەرن، ھەست و نەستىش لەبارو رەخساوە.
- با دلت كەمىك وەھەس چۈنكە دلىش ماندوو شەكەت دەيى، جۇرەھا شىوازى لەگەلدا بەكاربىنەو، زانست گەللىك و چەندىن چەشنى زانىارى بۇ دەستەبەرکە.
- زانست دل دەسەرەوینى، بىرو ھىز بەرەرە دەكا، رۈبەرۈكى والا لە رۈى دمرون دەكاتەو، ئەوسا خەم و خەفەت و دل پەستى لەكۆل دەكاتەو.
- سەرگەوتن بەسەر كۆسپ و تەگەرەداو، زال بون بەسەر ناخۇشەكاندا مايەى بەختەومەرن تام و چىزى رىزگار بون و خۇشى و شادى دەر بازبون بە چەشنىكە ھىچ خۇشەك لەگەلدا بەراورد ناكى.
- ئەگەر خوازىارى وەكو خەلك ئاسودە بى بەم شىوہە ھەل سوكەوتيان لەگەلدا بكە كە پىت خۇشە ھەل سوكەوتت لەگەلدا بكەن، كەل و پەليان بەكەم مەنرخىنەو، لە سەنگو رىزيان دامەبەزىنە.
- ئەگەر مەرفۇخ خۇى بناسىو، ئەو زانستەش كە شىاوى ئەوہ بىزانىو بە جوانترىن شىوہ پىي ھەلستى، تام و چىزى سەرگەوتن و بىرەنەو دەچىزى.
- زانىارى و شارەزايى و تاقىكرەنەو گەرەترىن دەستمايەن، چۈنكە كەيفخۇشى بە سامان ئازەلەنەيەو، ئاسودەبونىش بە زانىارى مەرفۇقەنەيە.

- نه گهر له زنو له مېرد په کيکيان تورېبو با نه وې ترېان بې دمنگ بې، با هر کاميان نه وې ترېانې به که موکوړپه وه قه بول بې، گومان له ودا نيه هيچ کهس بې خه وش نيه.
- هاو نشيني چا کو ئومېده وار بار گرانييت بو سوک دهکا، د مروازې هيو ا ده خاته سهر پست، مېر د مې به دبيني ش دنيا ت له بهر چاوان تاريک دهکا.
- هر په کي خا و د نې هاو سه ر نې کو خانو نېک بې و به نه ندازه ي پيوستې مائي هه بې نه وپه رې خو شگو زمرانې پې پراوه، له وه زېتر ته نيا مايه ي خه م و په زاره يه، نه وسا با سوپاسي خوا بنو نې و قايل بې.
- ((من أصبح منكم آمناً في سربه، معافى في جسده، عنده قوت يومه، هكأنا حيزت له الدنيا.... هر كه سې به دلتيكي نارام و له شيكي ساغه وه به ياني كرده وه، بزوي رويي هه بو، هه روه كو دنيا ي پې برا بې وايه)).
- نا نه وانه ش بنچينه ي په زامه ندين: ((من رضي بالله رباً، وبالا سلام ديناً، و بمحمد ﷺ رسلاً، كان حقاً على الله ان يرضيه... هر په كي قايل بې به وې خوا په روه ردياري بې و، ئي سلام ئا ييني بې و، (موحه ممه د) يش - درود و سلاوي خوا ي له سهر - پيغه مبهري بې، ده بېته هه ق و مافيك به سهر خوا وه قايلي بكا.
- بنه ماي سه ر فراهييه، كه خوا لي ت رازي بې و ده ور وبه ريش پي ت قايل بې و، د مروني شت قايل بې و، كرده ي به ردياري ش فراهه م بي ني.
- خواردن مايه ي به خته و مري يه ك روزه، گه شت و گوزار مايه ي به خته و مري هه فته يه كه، زن هينان مايه ي به خته و مري مانگي كه، مال و دارايي مايه ي به خته و مري سالي كه، به لام با وېر تا هه تايه به خته و مري ده سته بهر ده كا.
- خواردن و خواردنه وه و خه و تن له گه ل زن ماره كړدن نارام و ئا سودم ناكه ن، به لكه كرده وه كامه رانييت بو دني، هر كرده وش بو پله و پايه ي بو جوامي ران له سهر گوي زه وې په يدا كړد.

- ھەر كەسى بۆي بېرەخسى كىتىپ ۋەخوئىنى بېگومان بەختەۋەرد، چوئىكى لە گولشەن ۋە باخى جىھان مېۋە دەچنىۋ، لە دەۋرى سەرسۈرھىنەرەكانى دىنيا دەخولپتەۋە، كات ۋە شوئىيان بەسەر دەكاتەۋە.
- ۋەتوۋىزى گەل دۆستان پەۋىنەرە بۇ خەمان، گالتە ۋە گەپى بى درۆ ھەست ۋە نەست دېئىتەۋە سەرخۇ، گۆل ھەلخست بۇ ھۆنراۋە، زەين چۆش دەداتەۋە.
- خۆت ئەۋ كەسەى بە تېرۋانىنت ژيانى خۆت دەپرەنگىنى، ئەۋسا ژيانىت لە دەرنجامى تېرۋانىن تە، كەۋايە چاۋىلكەى تارىك لە چاۋان مەكە.
- يادى ئەۋانە بىكەۋە خۆشتەۋىن، تەنيا چىركەيىكىش لە ژيانى خۆت بۇ كەسانى تەرخان مەكە ھەز بە چارەيان ناكەى، چوئىكە ئەۋان نە بە تۆۋ نە بە خەم ۋە پەژاردى تۆ ئاشنا نىن.
- ئەگەر خۆت بە كىردەى بەردار سەرقال كىرد ھەست ۋە نەست دەسەرەۋى، دەرونت ئاسودە دەبى، ھىمنى ۋە ھەدارى داتدەپۆشى.
- بەختەۋەرى لە بنەمالە ۋە پەلە ۋە زېرۋ ئالتوندا ۋەدى ناكى، بەلگە لە ئاپىن ۋە لە زانست ۋە خوۋرەۋشت ۋە دەستەبەركىردنى ئەقلى ۋە زىرىدا ۋەدى دەكىرى.
- بەختەۋەرتىن بەندەى خوا بەلەى خواۋە دەستىراۋەرتىنپانە لەمەر چاكەۋە، ئەۋەپانە لە ھەمۋىيان پىر چاكەى بەسەر دۆستانەۋە ھەبىۋ، سەبارەت بەۋە بە جۋانتىن شىۋە سوپاسى بىكىرى.
- ئەگەر بە ساي ئەۋ كات ۋە ساتەى بەردەستت نەخەسىيىتەۋە چاۋەرۋان مەبە خەسانەۋەت لە ئاسۋە بەسەردا بېتەخوارىۋ لە ئاسمانەۋە دابىرۋى.
- سەركەۋەتن ۋە بەرھەمى كىردەۋە ئەۋ فەرو چاكەى پېشكەشى دەكەى سەرنج بىدە، دىلت بى سەرەۋىۋ، سوپاسى خۋاى لەسەر بىكە، بېگومان ئەۋە يەككىكە لەۋانەى سىنە ۋە ناخت فراۋان دەكا.
- ئەۋ خۋايەى خەمى دۋىنىۋى لەكۆل كىردىەۋە خەمى ئەۋرۋ ۋە سەپىنەشت بە تەماى ئەۋە، نىنجا پىشت بەۋى بەستە، ئەگەر ئەۋەت لەگەل دابى لە كى دەترسىۋى؟ ئەگەر ئەۋىش نەپارت بى كىت لە پارە؟.

- لە نىۋانى تۆۋ دەۋلەمەندەكاندا يەك پۇژ ھەيە، بەللام دوينى ئىھوان ھەست بە تامو چىژى ناگەن، سبەينەكەش نە بۇ تۆيەو نە بۇ ئىھوان، بەلكە تەنيا ئەمپۇيان لەبەردەستە، ماۋەى ئەمپۇش چەند كورتە!
- شادمانى ناخو دەرون چاپوك دەكا، دل ئاسودەو ئارام دەكا، ھاسەنگى لە نىۋانى ئەندامانى جەستە دروست دەكا، ھىزو وزە دەستەبەر دەكا، پەونەق بە ژيان دەبەخشى، تەمەن بەھرمەند دەكا.
- دەۋلەمەندى ئاسايشو تەندروستىو خواپەرستى كۆلەكەى بەختەومرين، نە مەردمى بى دەستمايە، نە ترسەنۇك، نە نەخۇش، نە بىباومر چەساۋە نين، بەلكە لە ناخۇشىدا دەگوزمىن.
- ھەر كەسى بە ھاسانى ئاشنابى ئاسودەىى دمرك پى دەكا، ھەر يەكى رىگاي مامناۋەندىتى بگىرتەبەر سەرفرازى بەدەست دىنى، ھەر كەسى ئاسانى ھەلپۇرئ سەرگەۋتن بەشى دەپى.
- تەنيا وشەى: (ئىستا) لە كاتو ساتى پۇژگارىدا ومردەگىرى، لە فەرھەنگى بەختەومرىشدا تەنيا واژەى: (پەزامەندى) ۋەدى دەكرى.
- ئەگەر بە كارەساتىك گرفتار بوى پىشېينى لەۋە خراپتر بكة بارسوكيت بۇ دروست دەپى، بىر لەۋە بكةۋە كە بە خىرايى تىدەپەرئ، گەر بەھاتايە ئەشكەنجەو ئازارى بەلابارى نەبۋايە چاومرپى چەسانەۋەو ھىۋرەپىت نەدەكرى.
- ئەگەر كەۋتە ناو تەنگانە بىرگەۋە چەند جارە دوچارى ناخۇشى ھاتىو خوا دمربازى كرى، لەۋ ھەلەدا ھەست پى دەكەى ئەۋ ۋايەى جارى يەكەم فرىاتكەۋت بۇ جارىكى ترىش لە فرىات دى.
- ئەۋ كەسەى دەرھەق بە پۇژى ژيانى ستەمكارە ئەۋ كەسەيە ماۋەى ئەۋ پۇژە بە فىرۇ بدا لە دانەۋەى مافىك، ياخود بەجىھىئانى فەرزىك، يا دەستەبەر كرىنى جوامىرىك، يا پەيداكرىنى سوپاسىك، يا فىربونى زانستىك، يا گەياندىنى پەيۋەندى خزماتىك، يا ئەنجامدانى چاكەيەك خەرجى نەكا.

- پېۋىستە ھەمىشە كىتېبىكت لەدەست دابى يا لەلات بى، چونكى زۆر كات و سات ھەن بى ھودە بەرپى دەكرىن، كىتېبىش چاترىنى ئەوشتانەيە كاتيان پى دەپاريزىرئو، پۆزگارىيان پى ئاودەدان دەكرى.
- ئەو كەسەى قورئانى دەرڭ كىردو ھەو پۆز دەيخوئىنى، لەناو بېزارى و وەرپىسى و بەتالى نانالى، چونكو ئاسودەيى ھەمو ژيانى ئەوى گرتۆتەو.
- لەخۆتەو ھەو بېرپار مەدە تاوەكو ھەمو بواردەكانى مەسەلەكە تاووتوئى نەكەى، پاشان ھەرو چاكە لە خوا بخوازەو پرس و را بە دۆستان بكە، جا ئەگەر سەرگەوتنت وەدەس ھىنا پىرۆرت بى ئەگەرنا پەشىمانى نىشان مەدە.
- مەردمى ژىر دۆستانى زۆر دەكاو نەيارانى كەم دەكاتەو، بېگومان دۆستىش بە سالىك دروست دەبى و دوزمنىش ھەر بە پۆزىك پەيدا دەبى، جا خۆشى بۆ ئەو كەسەى خوا لە دلى خەلكدا جىي كاتەو.
- بۆ خواستى دىنايىت سنورىك دىارى بدە كە بۆى بگەرپىتەو، ئەگىنا دلت دابىر دابىر دەبى و، سىنەت تەنگو، بارو گوزەرانت وىران و خاپور دەبى.
- پېۋىستە ئەو كەسەى بەھەرى خوا بەسەريەو ھەو دىارە، بە ساي شوكرانە راگىريانكاو، بەھوى خواپەرستى بيانپاريزىرئو، سەبارەت بە ملكەجى نواندن پەنويان بىنى، تاوەكو ئەو بەھرانەى ھەر لەلا بىمىنى.
- ھەر يەككى بە ساي پاريزگارى دىرونى پالاوتە بى، بەھوى باوەر بىروھزرى بىخەوش بى، سەبارەت بە چاكە خوورەوشتى بدرەخشى، خۆشەويستى خواو خەلكىش وەدەسدىنى.
- ئەگەر بىيىنە سەر راستى مرۆڤى تەمبەل دوجارە بە شەكەتى و دل پەستى، وەلى نىشكەرى تىكۆشەر ھەر ئەو دەزانى چۆن دەژىي و، ئاشنايە بە بەختەو ھەرى.
- رابواردن و بەسەرىردنى ژيان چەندىن ئەوئەندەى خۆى بەلاو مەينەتى فەراھەم دىنى، بەلام نەئىنى لەو ھەدايە چۆن ژىرانە دەتوانىن ئەم چىزە دەستەبەر كەين.

- ئەگەر ژن ھەمۇدنىيى لەبەردەست دابىيۇ، چى بېرونامەي جىھانىيە بەدەستى ھىنابى، ھەرچى شىكۆۋ رېزە پىي بەھرەدار بى ھاۋكات لەگەل ئەۋە بى ھاۋسەر بى ھەزارەۋ نەدارە.
- ژيانى كامىل لەۋەدايە لاۋىتى لە خواستەكاندا بەسەربەرى، جوامىرىت لە ھەۋلۋ تەقەلادا خەرجكەي، پىرىت لەبىرگىرنەۋەدا تىپەردەي.
- زىل لە چاۋى خەلگ دامەبىنەۋ كارىتە لە چاۋى خۆتدا فەرامۆشكەي، چونكە تۆ ھىندە عەيىبەت زۆرن تەمەنت بايى راستكردنەۋەي ناكا، كەۋايە سەيرى نەنگى خەلگ مەكە.
- كىتېپىك بىرو ھزرت پوناك بكاۋ، دلۋ ناخت بىسەرۋىنىۋ، سىنەت ۋەحەسىنىۋ، زەمىنت بىنەخسىنى، لە كۆشك ۋاۋەخانە گەلنى سودبەخستىرە.
- چاۋپۇشى ۋاۋەبوردەيى لە خوا دەخۋازم، ئەگەر تۆ ئەم دۋانەت خەلاتكرا ئەۋا ھەرچى ئاسودەيى ھەيە پىت برا.
- گەر خىۋى ھەۋت دەنكە خورماۋ كولىرىيەك ۋاۋە پارچە ھەسىرىك بۋى لە ژورىكدا كىتېبى خواشت ھاۋرئ بۋ، بلى سلاۋ لە دنيا.
- كامەرانى لە قوربانىدان ۋاۋە پىشت ھەلگىردن لە ئارەزۋەكانە، لەۋەدايە دەستت لە خراپە بگىرىۋەۋ لە چاكەدا بەر ھەلدايكەي، لە خۇۋىستى ۋاۋە پەرىستى خۆت بە دورخەي.
- پىكەنىنىك مامناۋەنجى بى سىنە شادۋ گۈشاد دەكاۋ، تىن ۋاۋە وزە بە دلۋ دەبەخسى.
- خواپەرىستى بەختەۋەرىيەۋ، گونجان ۋاۋە چاكبون سەرگەۋەتنە، ھەر كەسىكىش بەردەۋام يادى خواي لەدەم دابىۋ، ھەمىشە داۋاي لىخۇشبون بكاۋ، بەرامبەر خوا خۋى زۆر بە پىۋىست بزانئ ئەۋە يەككە لە پىۋاچاگان.
- چاترىن ھاۋەلۋ دۆست ئەۋ كەسەيە لىي دلىيىي ۋاۋە پىي ئاسودەي، ناخۇشى خۋى لەلا ھەلدەپىزىۋ لە خەمى تۆ بەشدارە، نەپىشت دەپارىزى.

- نەگەى پېشېبىنى بەختەۋەر بونىكى گەۋرەتر بگەى لەۋەى تېيداي، جا ئەۋەى ھەتە بە بىنرخى سەيرگەى، چاۋەرپى ئەۋ بەلاۋ گۆستەش نەگەى كە لە رېدا، جازو بەزو خەمان لەخۆ بارگەى.
- خەيالت بۇ ئەۋە نەۋا ھەمو بەھرەيەكت لە دەستە، بەلگە خوا زۆرى پېداۋى، بەلام گەر لات وابى ھەرچى بەھرەو خەلاتە پېت بېراۋە، ئەۋە خەيالت خاۋە.
- خانوبەرمەگى فراۋان، رۆزى و بژيوى لە ئەندازەو، ھاوسەرپىكى لەبەر دلو، ھاوسىيەكى گونجاۋ.. چەند بەھرەيەكن خەلگانى زۆر پېى نائاشنان.
- ھونەرى لەبېر خۆ بىردنەۋەى ناخۆشى بەھرەيە، يادگردنەۋەى بەھرەى خواش چاگەيە، بى ناگايى نواندن لە ھەلەو پەلەى خەلگان پياۋەتە.
- تامو چيژى چاۋپۆشى خۆشترە لە تۆلەگردنەۋە، خۆ ماندوگردنېش خۆشترە لە بىكارى، چاۋ تيرېش پېر بەھاترە لە مال و سامان، تەندروستېش لە پارەو پوڭ بەھەرپىن ترە.
- تەنپايى لە ھاۋنشىنى خراپ چاترە، ھاۋنشىنى چاگېش باشتەرە لە تەنپايى، گۆشە گېرىش بەندايەتېيەو، بىرگردنەۋەش خواپەرستېيە.
- گۆشەنېشىنى جېھانى بىرو بۆچۈنەگانە، زۆر تېكەلېش نەقامىيە، پىشت بەستىن بە خەلك گەۋجىيە، ھانا ۋەبەردنېشان بەدبەختېيە.
- بەدخويى ئازار دېتنەو، رېق ھەلگرتن ژار خواردنە، باسگردنى خەلك لە پەنادا ناشىرېنەو، چاۋ گېران لە ھەلەى خەلك چاۋشۆرپىيە.
- سوپاس گردن لەسەر بەھرە خەشم و قىن پال پېۋە دەنى، ۋازھېنان لە گوناھ وزەو تېنى دلەگانە، سەرگەۋتن بەسەر نەفسدا خۆشى و شادى پياۋچاگانە.
- نانە وشكەى گەل ھېمنى بە چيژترە لە ھەنگوېنى گەل ترسو لەرز، چادريك لەگەل بەرگى بەرت خۆشترە لە كۆشكى بە دەردو بەلا.
- تامو چيژى زانست بەردەۋامە، ھەمېشە سەربەرزىيە، ناوبانگى ھەر دەمپىنى، تامو چيژى مال و دارايش ھەر سەرپىكە، پلەو رېزى دوا بېراۋەيە، ناۋودەنگى تا سەر نېە.

- ھەسانەۋە لە ژېر سايەى دنيا مئالانەيە، خۆشحال بون بە ساي باومې پيشەى جوامېرانەيە، خزمەتکردنى مال سەر شۆپىيەو، کارکردن لە پېناو خوا سەربەرزى يە.
- پەنجى لە پېناو ھىمەت بەرزى بىخ خۆش و شىرىنە، ماندوبون لە پېناو مەرام ھەسانەۋەيە، ئارەقەى ئىشکردن ميسك و گوللادە، بلابونەۋەى باس بە چاكە خۆشتىرىن بۇن و بەرامە.
- بەختەومریت لەۋەدايە كە قورئانەكەت دلنەۋات بى، كەردەۋەشت ئاۋات بى، ناو مالت مزگەوت بىو، چاۋتېرىت گەنجىنەت بى.
- ئۆقرە گرتن بە خۋاردن و خۆراك و مال و سامان كارى مئالانەيە، ئاسودە بون بە باسى بە چاكە پيشەى گەۋرە پياۋانە، كەردەى چاكەش سەر بلندىيەكە كۆتايى نايە.
- شەو نوپز رەۋنەقى رۆژە، چاكە ويستىن بۇ خەلك نامارى دلپاكىيە، چاۋەپى لېبونەۋەى دەروى خېرىش بەندايەتىيە.
- بەلاۋ مەينەتى جۋار ھونەرى تېدايە: چاۋ لە پاداش بون، ئارامگرى و خۆراگرتن، ناۋودەنگ رۆيشتن بە چاكە، چاۋەپى مېھرى خودا.
- خېرو خۆشى دنياۋ دۋارۋۇزە، كە نوپزت بە كۆمەل بىو، ئەرك و واجبەكانت بە جى بى، موسلمانانت خۆشبوئو، ۋاز لە گوناھان بىنىو، ھەرام نەخۇى.
- ۋىبابە نەبى بە سەر چونكە سەرزانى زۆرە، لەسەر ناۋدەنگ پى دامەگرە چونكە باجى گرانە، بەرچاۋتېرىش لەگەل بى ناۋ دەنگى ئاسودە بونە.
- كات بەفېرپۇدانو، دواخستنى تۆبەو، پشت بەستىن بە خەلگانو، دايك و باوك نازاردانو، بەدەر راۋەركردنى نەينيان، ھىماى گەۋجىو گەلۇرىيە.
- مردنى دل بەۋە دەناسرى، كە خاۋەنەكەى بەندايەتى نەنوپنىو، دەست لە گوناھان ھەلگاۋ، گۆى بە ناۋ رۆيشتىن بە خراپە نەدا، لە سزاي خوا نەترسىو، پياۋچاكانىش بە ھەند ھەلنەگرى.

- ئەو كەسەى لەناو مالى خۆيدا نەحەسىتەووە لە شوپىنىكى تىرىش ئاسودە نابى، ئەوەى مالى و خىزانى خوى خۇشيان نەوى هېچ كەسى خۇشى ناوى، ئەوەش كە ئەمپروى بەهەدەر دەدا سبەپنىشە لەدەست دەچى.
- چوار شتن بەختەومەرى دەستەبەر دەكەن: كىتەپكى سودگەپىن، پۆلەپىكى دەستەومەرە، ھاوسەرىكى لەبەر دل، ھاوشىنىكى بۆ خوا گونجاو، خواى گەورەش وپراى ھەموانە.
- پوختەى ئەو شتانەى ژىرىاران ھەولى بۆ دەدەن، باومپرو زانستو تەندروستىن، ئاسايش و ئازادى و گەنجى و دەولەمەندىن، بەلام كەم وایە ھەمويان بە يەكەوہ بپنە دى.
- ھەر لە ئىستاوہ ئاسودەو ئارام بە تۆ بەلئىنى مانەومت پى نەدراوہ، دلئىا نىت لە ترسو لەرزى پۆزگار بپوہى بىت، سا خەمت بۆ ئىستا نەبى و خۇشى و شادىت بە قەرز بى.
- باومپرىكى راستەقینەو، پەوشتىكى جوان، ژىرى تەواو، لاشەيەكى ساخو، خۇراكىكى بە چپژ باشتىن سەرمايەن لە جىھاندا، جگە لەوانە سەرقالىيە.
- دو بەھرەن كە بىزن: تەندروستى لاشەو، ئاسايشى ولات، دو بەھرەش لەبەرچاون: باسى بە چاكەو زارپۆلەى دەستەومەرە.^{٩٠٩}
- دلئىكى درەوشاوہ فايرۆسى پقو كىنە دەكوژى، دەرونىكى قايل و پەزا جپرو جانەومەرى پكابەرى فرى دەدا.
- ھپورەپى باشتىن پى خۇشكەرە، تەندروستى باشتىن داپۆشەرە، زانست بە چپژتىن خۇراگە، خۇشەويستى بەسودتىن دەرمانەو، عەيب پۆشيش جوانتىن پۆشاكە.
- كامەرانى: پەوپنەرى دەرەسەرىو، لابەرى دوژمنكارىيە، مايەى ئەنجامدانى كەردەى چاكەپەو، سەرگەوتنە بەسەر ھەواو ئارەزوہكاندا.

^{٩٠٩} گوئى پاپەلن گوئى لەمست.

- ئەو پېڭايەى بەرەو مائتە لە ھەمو پېڭايى لە مەترسى دورترە، ئەو پۆژەى کردەى چاگى تېدا ئەنجام دەدەى بە پېتو پېزترين پۆژە، رەشتين کاتو ساتى پۆژگاريش ئەو کاتەيە دژ بە يەگى خراپەيى ئەنجام دەدەى.
- ئەگەر مرقۇڤىك جوینی پېداى ئەوا بزانه لە ئاستى پەروردياريان گەزارەيى^{۹۱۰} دەنوین، ئەو خوايە دەستەبالایەى لە نەبونەووە وەدى ھیناون ئەو جارەش لە بونیدا گومانیان ھەيە، لە برسیتی تیری کردون جگە لەو سوپاس دەگەن، لە ترسو بيم پاراستونی ئەوسا بەرھەلستی دەگەن.
- گۆى زەوى بەسەر سەرتهووە ھەلمەگرە، پېشت وانەيى خەلک منو تۆيان گەرەکە، تەنیا پەسيوو ھەلامەتیک مەرگی منو تۆيان لەبیر دەباتەووە.
- ھیمنى و ھەدارى بژیویى، نیشتمانە، ھەسانەووە ئارامییە، دور لە بەلاو، لە ناخۆشى رزگاربونە، نواندنى ستایشە لە بەرابەرى بەھرەگانو، خواپەرستى یە بە دريژايى پۆژگار.
- ((کن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل... لەو دنيايەدا ھەرودەک کەسیکی نامۆ يا رېبوارئ بگوزمرېنە))، ((وصل صلاة مودع... نوپژ بکە وەکو نوپژى ئەو کەسەى مال ئاوايى لە دنيا دەکا))، ((ولا تکلّم بکلّم تعتذر منه... قسەيەکی وانەکەى بيانوى بۆ بهيئەووە))، ((واجع اليأس من ايدي الناس... ئەووەى لە دەستى خەلک دايە تەواو لىي بى ئوميد بە)).
- دنيا بە کەم بنرخینە خوا خۆشى دەوئى، ئەووەى لە دەستى خەلک دايە بە سوکی سەپر کە خەلک خۆشى دەوئى، بە کەم قایل بەو، کارت بە قورئان بى، تۆشەى کۆچى يەگجەرەکی نامادە کەو لە خوا ترست ھەبى.
- مەردمى بەر رقىو نەويستراو ژيانى نيەو ئەووەى بەرھەلستی بکرى ناسیتەووە، ئەووەى تاوانبارە لە ھیمنايیدا بەسەر نابا، خراپەگارش کەس خۆشى ناوئ، کەسى درۆزنیش بە چاکە باسى ناکریت، مروى بەلین شکینیش بروای پىناکرى.

- ((عجبا لأمر المؤمن إن أمره كله خير وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيرا له... كاری بېروادار سەرسوپمىنە ھەمو كارو ھەرمانى چاكەيە، ئەوھش تەنيا بۇ باوەردار شياو، ئەگەر خوشيەكى پىگەيشت سوپاسگوزارە بە چاكە بۆى دائەنرى، ئەگەريش دوچارى ناخوشىي بو ئارام دەگرى بە چاكە بۆى دەژمىردرى)).
- زەردەخەنە كلىلى بەختەومرى يە، خوشەويستىش دەرگاگەيتى، شادمانى گوئشەنيىتى، باومر پۇشنایى و ھىمنى و ھەدارى شورەكەيتى.
- ئاسودەيى: روخسارىكى پۇشنا پەخشە، باختىكى درەخشانە، ئاويكى شىرن و سازگارە، كتيبيكى سودبەخشە ھاوكات لەگەل دل و دەرونيك بەھرەبزي بى و، پشت لە تاوان و رو لە خير بى.
- مروى لەش ساخ لەسەر بەردىك دەخەوى لای وايە پەپەرى ئاوريشمە، ناننى جۇ دەخوا وادەزانى گوشت و پلاو، لە زنج و كۆلتىك دا نيشتەجىيە پىي وايە كۆشك و تەلارى پاشايە.
- مروى رۇدو قىرچۇك بە ھەژارى دەگوزەرىنى ياخود بە دەولەمەندى دەمرى و بەرى رەنجى بۇ دواى خوى دەبى، پاسەوانى سامانە و ناحەزو دزيوى بەرچاوى خەلگە، لە خوا بە دور دەبى و لە ھەمو جىھان ناوى دەزرى.
- منال لە مال باشترە، تەندروستى لە دەولەمەندى چاترە، ھىمنى لە خانوبەرە بەھەرمين ترە، تاقى كەردنەوھش لە پارە و پول گرانبەھاترە.
- لەمەر شادى سوپاسكار بە، سەبارەت بە خەم ئارامگر بە، با بى دەنگيت تيفكرين بى و، روانينت پەند وەرگرتن بى و، گفتوگۆت يادى خوا بى و، زينت خواپەرستى بى و، لە مەرگ ترست نەبى.
- وەكو ئە و بالندەيە بە لە بەيانى و ئىوارەدا خودا رۇزى بى ئەدا، پشتى بە كەس نابەستى و بايەخ بە سەيىنى نادا، جوئە و سىبەرى سوکەو، ھىچ كەسيش ئازار نادا.

- ھەر يەككى لەگەڵ خەلکا زۆر تىكەل بى بە سوک سەيرى دەگەن، ئەوھى پۇرديان بۆ بنوینى رھى لىدائەگرن، ئەوھى لە ناستياندا نەرمونيان بى بە گەورەى دەگرن، گەس پياوھتياں لەگەلدا بکا خوشيان دەوئ، ئەو گەس چاوى لە دەستى ئەوانە وەبەر کينەيان دەگەوئ.
- گەردون لە گەر دايە، شەوھەکان ھەوال گەليکيان لە خۆ گرتوھو پۇژگار دەستاو دەستى، پى دەگرئ، ناشى لە پەوشى بارودۇخ پابوھستى، خواى دلۇقانىش ھەميشە لە کار دايە...، گەوايە بۆ دلت پەنگى خواردۇتەوھ؟!.
- چۆن زاتى ئەوھ دەگەى لە بەردەم قاپيەى کاربەدەستان ھەلۆھستە بکەى گەچى جلەوى ئەوان بە دەستى پەروەرىنى جىھانە؟! مال و سامان لە گەسيكى نەدار دەخوازى و داوا لە قرچۇكىك دەگەى، سکا لا وەلای زامدارئ دەگەى!!
- لە بەرەبەياندا چەند پەيامىك بەرمو بارەگای خوا پەوانەكە: مەرەگەبى نوسينەكە برىتى بى لە فرمىسك و، كۆلمەكانت لاپەرە بن و، پەيامنیرەكەت گىرا بون بى.. ئەوسا چاومرپى وەلامدانەوھ بە.
- لەناو كرنۇشدا رازى خۆت بۆ خوا بدركينە، چونكى ھەر ئەو بەسەر ئاشكراو نەينىدا ئاگادارە، يا ئەو نەينىە ھەر لە بەينى خۆت و ئەو بى، چونكە خوشەويستى گەليك نەينى تىدايە، خەلكانىش رەشك پى بەرن و خويان بە خاوەن ماف دەزانن.
- پاكى بۆ ئەو خوايەى ئەوھى ملكەجى بۆ دەنوینى سەر بلندى دەگا، ئەوھى خۆى بە ئاتاجى ئەو دەزانئ دەولەمەندى دەگا، ئەو خوايەى لى پارانەوھى قەدرو ریزە، سەر بۆ دانەواندنى سەربەرزىيە، پشت پى بەستنى بى منەتى يە.
- ئەگەر خەمىك يەخەت بگرئ، بە ساي پەزارە بارو گوزمرانت لىخن بى، مەرگەسات پو لە مال و خىزانى كاو جەرگت بېرئ، بى ئومىد مەبە، لەوانەيە خودا دواى ئەوھ كارئ بە ئەنجام بگەيەنئ.
- ئەوھ دەستەواژەيەت لەياد نەجى: ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ...﴾ خوامان بى بەسمانەو چاترين پالېشتمانە. ﴿١٧٢﴾ آل عمران ﴿...﴾ ئەم نزاىە گرى ئاگر

- دادەمرکىنى، نغزۇ لە خىنكان دەردىنى، راستەپى پى دەدۇزىتەو، پەيمان و بەئىنى توندو تۆلى لى وەدى دەگرى.
- خوشى لە تۆ ئەى بالندە: دەچىە گەنارى پوباران، لەسەر چلى درەختان دەنىشى، تامى جۆرەها ميوە دەچىزى، ترسو لەرزت لە پىش نىەو، بەسەر دۆزەخىشدا رانابورى، ئەوسا تۆ لە مرقۇف حال خوشترى.
 - شادمانى ھەلىكى پەخساو، كلۆلى پەشكەرەو، رەق داگرتن گرگرتنە، كات بەتالىش بى ھودە بەسەربردنە، بەندايەتەش بازىرگانىە.
 - دوىنى رابرا، ئەمپۇش بەرەو ئاوابونە، سىپىدەش نەبۆتە ميوانى ژىن، تۆش ئىستاكەت دەستەبەرگەو، لە پىناوى خوادا بەرپىكە، ئەوپەرى قازانچ دەگەى.
 - ئەگەر قەلەم خەمپەوینت بىو، مەرەكەب كانىاوت بى، كىتب ھاودەم ھاوئەلت بى، مالت خاك و نىشتەمان بىو، بىزىويت گەنجىنەو گەوھەر بى، جىى خوى نىە لە ئاھى لەدەستچونىك دلت پەست بى.
 - لەوانىە سەرەتەى كارو وەرام دىگرانى كاو كۆتايى يەكەى دى خوشىكا، ھەرەوگەو ھەورو ھىلىك سەرەتەىيەكەى بروسك و ھەورە ترىشقەىەو دواجارىش رىژنەو نەمەى بارانەىە.
 - داواى لىخۇش بون قىلەكان دەكاتەو، ھەستەكان دەسەرەوینىو، ناپاكى دەپەوینى، سەرەتەى پەيدابونى رۆزى يەو، دەروازەى ئاسانكارىە.
 - شەش شت شىفادەرو چارەسەرن: زانست و خواپەرسىتى دەولەمەندى و پىاوتى چاوپۇشى تەندروستى.
 - ناخۇ كى بى كاتى لىقەوماو ھاوارى بۇ كرد وەلامگۇ بى؟، كاتى نغزۇ ھانای بۇ برد دەھانای بى كە لى پاپاينەو لاپەرى پەژارەبى؟ ئەو كەسە تەنیا خودايە.
 - لە مشتومپى بى ئاكامو، كۆرو كۆبونەو، گالتەو گەپو، ھاوئەلى گىل و نەقام خۆت بەدور بگرە، بىگومان ھاوئەل دەستت دەكىشى، خوى خراپىش رىت پى دەگرى، چاوپىش ھەرەوگەو دزە.

• خۇ ۋازاندنەۋە بە جوان گويگرتن، قەسە بە خەلگ نەبېن، بە نەرمى دوان و، رەۋشتى نەرم و نىان چەند ملوانكەيىكى قەدرو رېزن بەسەر سىنەى جوانمەردانەۋە ھەلۋاسراون.

• خاۋەنى دوچاۋو دو گوي و دو دەست و دو پى و يەك زمانى، خيوى ئاسايش و ھېمنى و باۋەر و ھەلگىرى قورئانى.. ئەى مروڤ كوا بەو بەھرانە دەزانى؟ ﴿فَيَايَ ۙالَاءَ رَيْكُمَا تَكْذِبَانِ ... دەيسا ئىۋە لە كام چاكەى پەرۋەرنەدەو حاشا دەكەن؟﴾
 ﴿الرحمن﴾

• تۆ بەسەر پىيەكانتەۋە گوزەر دەكەيت و چەند كەسەش پى قرتاون، بەسەر قاچەكانتەۋە دەۋەستى كەسانىكىش قاچ بېراون، تۆبە پى چاۋەكانت دەخەۋى خەلگانىكىش لە تاو ئىش و ژان خەو لە چاۋيان تۆراۋە. تۆ تىرو تەسەلى و پىراى تۆش كەسانى برسى و بى نانن.

• لە كەپى و لالى و كويى بە دورى، گويى و بەلەك و شىت نى، بە سىل و نەخۇشى شىر پەنجە گىفتار نى، ئاخۇ سوپاسكارى پەرۋەردىارى؟!

• دەردى ئىمە لەۋەدايە ئىمىرۇمان پىشت گوي دەخەين و بە سبەينى بايەخ دەدەين، ئاخۇ ژىرى و دانايى لەۋەدايە؟!

• خەلگ كە تۈنەت تىدەگىر نىشانەى ئەۋەيە رېزت دەگىر، واى لىدەفامىر تەۋە كە تۆ سەبارمەت بە زانست و زانىارى پلە و پايمە مالىدارى لەۋان بالاترى.

• خۇ پۇشىن بە پۇشتەى خەلگانى ترو، تاۋانەۋە لە قاۋخى وانداۋ، جۈينەۋەى بىنىشتى وان بىنېرگىرەن و سىپىنەۋەى دروشمى كەسايەتە.

• ﴿... قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِيقَهُمْ ... ھەر تىرەيەك جىي ۋەخواردنى خۇى دەزانى، ﴿البقرة﴾﴾

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوَّلٍهَا ... ھەر لايە شوئىنكىيان ھەيە روى تىدەكەن، ﴿البقرة﴾﴾

((رەگەل كەوتە مەبن)) ﴿صَبَّوْاْ وَغَيْرُ صَبَّوْاْ يُسْقَى بِمَاءٍ وَجَلٍ ... پەرزو زەوى و

زارو دارخورماي ليك جوداش، گشت لە يەك ناو پاراو دەبن. ﴿الرعد﴾.

- لەدواي ئەسرين خەندە وەريە، لەدواي پەزارە دل سەرەوينە، لەدواي ناخۆشی خۆشی يە، لەدواي بەلا خەلاتە، ئەوەش راپەرەوێکی نەگۆر و بنەمايەکی گشتگیرە.
- بڕوانە مەگەر ئەوەی دەيبيني بەلا بارنيە، ئەوەی بەرچاوت دەکەوێ کۆست کەوتو دەردەدار نيە، لە هەمو شيوئ نالە و هاوارە، لەسەر هەمو کۆلئ فرميسکە، لە هەمو دۆلايک (بەنو سەعدیک هەيە).
- دەنگی ئەو کەسەي چاکەت دەزميرئ، خۆشترە لە چريکەي بالندەو، سڕودو شەنەي بەري بەيان، خۆشترە لە سەهەندو سيپەري درەختو دەنگو ئاوازي نەي.
- ئەگەر بە ناچاری لەسەر خواردنەوێ ئاوی گەرم سوپاسی خوات کرد، لە کاتی خواردنەوێ ئاوی سازگار هەمو ئەندامیکت دەلئ: خوايە سوپاس.
- هەرزانتري جۆري بەختەوێ کە لە بازاری ژيرياندا هەراچ بکړئ وازەيتانە لە شتئ، کە پەيوەندی بەتۆو نيە، گرانبەهاترين کالā بە لای خەلکەو ئەوەيە بە خەلکەو هۆگر بئو خەلک بە تۆو هۆگر بئ.
- خۆت بەدور بگرە لە پەزارە چونکە مايەي ژين و زارە، بئ توانايي مەنوینە چونکە مردنە، تەمبەل مەبە تەمبەلئ سەرشوړي يە، لە راپايي بەدوربە چونکئ راپايي گەندەلئ يە.
- هاوسئي خراپ لە تەنيايي مرؤ خراپترە، چاکە نواندن لە کۆشک و بالەخانەي بەرز بەرزترە، باسي بە چاکەش سەربەرز يە.
- هەريەکئ خواوێ بەرنامەيەك بئ رپنماي بکا، ژيري هەيئ کاروباري رپک بخا نەژاديکي ببئ پئي سەربلندي بئو، بە شەرم و شکۆ روي سور بئ، بە راستي چەندين بەهەرەو خەلاتي پئ بپراو.

- ھەر يەككە ۋاز لە دۈبەرەكى بېنىۋ، خۇي لە لوت بلىندى بېارىزى، درۋزىن نەبىۋ، بە قەزاۋقەدەر قايل بىۋ، لە ئىرەيى^{۹۱۱} بەدوربى، خوا ۋا دەكا لە دلى بەندەكانى جىي ۋەكا.
- ھەر كەسى دەسەلات ۋە فەرمانرەۋا بە سوک بزانى دىيائى لە دەست دەچى، ئەۋ كەسەش، كە گالتەي بە زانايان بى دىنى دەدۇرپىنى، ئەۋەش كە ھاورپى خۇي بە كەم بنرخىنى پياۋەتى ۋە پىزى نامىنى، ئەۋ كەسە كە خودا بە ھەند ھەنەگرى دىياۋ دۋارۋزى لە دەست دەچى.
- خەلك كە ئاتاجى تۆيە بە ھەرى خوايە سا بىزارى لى مەنۋىنە ئەگىنا دەپتە خەشم ۋە قىن، دلىاش بە خۇستىر پۇزى ئەۋ رۇزىيە خەلك ئاتاجى تۆ بى نەۋەك تۆ ئاتاجى خەلك بى.
- بەر لەۋەى خەۋت بەسەر چاۋدا بى لە خەلك لىبوردنت بى، خەۋت جاران دلى خۇت بە چاۋپۇشى نواندن پاك ۋە پاراۋكە، ھەشت جارانىش دلى خۇت بە تۆزى لىخۇشبون تۆزاۋى كە ئەۋسا كە شىرنایى باۋەر دەچىزى.
- زانست دلىۋەي تەنىيىيە، ھاورپى دەمى بىكەسىيە، پاسەۋان ۋە ئىشكگرى بى ھاۋدەمىيە، ھىماي رىگاي رىنمايىيە، ھارىكارى تەنگانەيەۋ، تۈيشۈي رۇزى دۋايىيە.
- ئەۋ كەسەى خاۋەنى دلىكى كەچ ۋە چاۋىكى بە فرمىسك ۋە دىرونىكى ئاۋەدانە، چ باكى لەۋە دى بەرگ ۋە پۇشاكى دراۋەۋ پىلاۋى لە پى نەۋەۋە.
- پىشت ھەلگىردن لە خواۋ رۈگىردنە دىيا ھۆكارى خەۋ ۋە پەزارىيە، ئەۋەيە ۋا لە مەرۋ دەكا بىخاتە بەندىخانەيىكى تا ھەتايى، نە ئەۋ زىندۋەيە ئومىدت پى بىۋ نە ئەۋ مردۋەشە شىن ۋە ۋاۋەيلاي بۇ بىرى.
- باشتىن دارايى ۋە سامان كانىۋىكى بە خورە لە زەۋىيىكى بە پىتدا، ئەگەر خەۋتى ئەۋ لە شەۋنخونىدا، ئەگەر لەۋى نەۋى ئەۋ ئامادەيە، ئەگەر دىياشت بەجىيەشت ئەۋ لە دۋاى تۆ گەنجىنەيە.

- بەشى خۇت لە بى دەنگى ومىرگەر، چونكە مرۇقى كەمدو بە ھەيىبەت و سامە، مرۇقى بى دەنگ خۇشەويستەو، زمانىش بەلای سەرە.
- خۇشى ژيان برىتييە لە: تۇشەي رۇزى سەل، يا پىكخستى بۇيى، يا چىژ ومىرگرتن بە ھەللى، يا پەرەپىدان بە ژىرىو، رازاندنەوھى دل و دەرون، وىپراي ئەوھە كات بە فيرۇدانە.
- خۇ بەدورگرتن لە تىكەلى، لە مرۇقى پەشك بى بەرو، زمان شىرو، غەيىبەتكارو، رەزا گرانو، لوت بلىندو، خۇبەسند دەتپارىزى، ئەوھەندە قازانچەشت بەسە.
- ناتوانى كامەرانى دەستەبەرگەي سەبارەت بەوھى لە شارىكەوھە بۇ شارىكى تر گەشت و گوزارگەي ھاوگات لەگەل ئەوھى خەمان لەخۇ بارگەي، بەلام كە جار لە دواي جار پەرە بە ھزرت بەدى ئەتوانى خۇت ئاسودەكەي.
- ئەگەر دل ئاوەدان بى دواپۇزى لەلا رۇشن دەبى، شەوى بەلاوھ جەژنو ئاھەنگەو، خەلگى بەلاوھ دۇست و خۇشەويستە، گەلاوھى بە لاوھ گۇشك و بالەخانەي رازاويە.
- ئەوھش لە مېھرو سۆزى خواوھىە لە ئاستى بەندەكانى، كە ھەر كەسى گۇپراپەلى بى دلى دەولەمەند دەكا، ئەگەر تەنيا چەند تىكە نانېكى لە خوان بى لاي وايە دنيای لەبەردەستايە.
- ژيان برىتيە لە: لەش ساخى، گەنج و لاوتى: ئەوھىە تەندروسىت تەواو بى، جوامپىرى لەوھدایە خۇراگر بى، بەخشنەيى: ھىماي تەقوا كارييە، خواپىداويش: ئامارى رەسەنايەتيە.
- دۇپراوترىن كەس ئەو كەسەيە بىھوى لە شكلى و شىوھى خۇيدا نەدىترى، ئەو كەسەش كە لە ئاستى قەزاو قەدەردا روى گرژەو، لە بەشە رۇزى خۇي لالوتە، دل و دەرون تەنگ و تريسكە.
- ئەوھى ھاوھلى مزگەوتە لە قورئان كەلك ومردەگرى، دۇستى راستگوى چىنگ دەكەوى، زانستى سودمەند فير دەبى، سۆزى خواي مېھرەبان و تەھى نەستەقو جوان و تۇبەي يەك جارەكى بى دەپرى.

- ئەو كەسەي بە پۇژو بى چىژ لە خواردن ومردەگرئ، ئەوەي شەونويژى ھەبى خەوى شيرن و خوڭ دەبى، ئەوەي ھەولداو تىبكوڭشى سوپاسكارى زۇر دەبى، ئەوەي پلەو پايشى ھەبى پەشك پى بەرى زۇر دەبى.
- ئەو كاتە بە ئاسودەيى بەسەر دەبەي كە لاشەو ھزرو ھەستو ژيريت لە ھەمو كۆتو زنجيرىك ئازاد بىو، تەنياو بەس بەندەي خودا بى.
- بەختەومر ئەو كەسەيە، ئەو شتە لەبىرە خۇي باتەو كە بە ھىچ چەشنى رپى تىناچى چارەي بكا، ئەو كەسەيە چاكەي لەگەلدا كراوى لەياد نەكا، خراپەي دەرەق كراوى لەبىر دەكا.
- ئەومندەي بەشە پۇژى بۇ دائراوت جىگاي تۇ پىدمزانى تۇ ئەومندە جىگاي وى نازانى، ھەروەكو سىبەر بە دواتەوئەيە، ژيانىشت كۆتايى نايى ھەتا تەواو پۇژى خۆت نەخۇي.
- كەسى نەدار ئەو كەسەيە ئاتاجى دەستى ھەرچۆك بى، ھەژارپى ئەو كەسەيە زۇرى بە كەم سەيركا، مەردمى كويىرىش ئەو كەسەيە عەيبو نەنگى خۇي نەيىتە بەرچاو.
- ھەر كەسى گەيىشتە ئەوپەرى ئاوات با چاوەرپى ئەوپەرى ناخۆشى بى، تەنيا خواناسان نەبى ئەوان سەرمىجاميان پەزمامەندى خواو چونە بەھەشتە.
- شايسەترين كەس بە زۆربونى بەھرە، ھەرە سوپاسگوزاريانە، شياوترينيان بە خۆشەويستى، ئەوئەيانە بەخشندەيەو، پو بە خەندەيەو، لە ئازاردان دەست گەروەيە.
- شادى ئاتاجە بە ھىمنى، مال و سامان ئاتاجە بە بەخشىن، پلەو پايشە ئاتاجە بە يارمەتيدان، گەورەيى ئاتاجە بە ملکہچى.
- تەنيا ماندوبون ھەسانەو وەدەست دىنى، ئاسودەيى دەرک ناکەي ھەتاوەكو كۆشش نەكەي، تەنيا سەبارەت بە خووپەرەشت خۆشەويستى دەستەبەر دەكەي.

- زاپۇلە لە سامان گرینگ ترە، نەرىتى جوان لە پلەو پایە بەرزترە، جەربەزەیی^{٩١٢} لە شارەزایی سودمەندترە، تەقوا کاری لە شکۆداری بەهەرمین ترە.
- ھەرچی بەر گویت کەوئ دلت بەدوای نەگەوئ، خوشەووستیت بۆ ھەمو ھاوئلیک نەبئ، ئارەزوشت بە دوای ھەمو خۆزگەییڭدا وئڵ نەبئ.
- تەنیا لە خەلۆھتدا ئاسودەبیم دەرك پئ کرد، تەنیا لە خواپەرستیدا ھەستم بە ئارامی کرد، تەنیا لە ھەمفاداریدا خوشەووستیم ھەدی کرد، تەنیا لە راست گوئییدا پەیم بە متمانە برد.
- ئەشئ تیکە نانێک لە چەندین خواردن بئ بەشت کا، تەنیا دەربرپنی وشەپەك چەندین نەیارت بۆ دروست کا، تاوانێک لە گەلێک بەھرە بئ بەشت کا، تیلە چاوێک چەند ناھو ھەسرەتێک پێشکەش کا.
- با خوشەووستیت ئەوینداری نەبئ، پکت لە سنور بەدەر نەبئ، ژیانەت رابواردن نەبئ، بێرکردنەووت بۆ ئاخ ھەلکێشان نەبئ، ووستو مەبەستت پلەو پایە نەبئ.
- ھەر کەسە ئاغای مائی خوێە ھێچ کەس بە سوک سەیری ناکا، کەس دەسگرو پێگری نیە، ھێچ زۆردارئ ملی پئ کەچ ناکا، ھێچ رۆدو چاوچنۆکیک دەرگا لە رۆی داناخا.
- ھەر رۆژئ لە نەرمو نیانیت زیاد بکاو، زانستێکت ھێر بکاو، رپئ تاوانت پئ نەداو، پەرە بە ژیریت بداو، وەرە بەرزت پئ بدا پڕ بایەخترین رۆژتە.
- ژیان ھەلیکی پەخساوہ تا لە دەستمان نەداوہ قەدرو رپزی نازانین، تەندروستیش تاجیکە لەسەر سەری لەش ساغانە تەنیا کەسانی دەرەدار دەیبینن.
- کەئ ئەو کەسە ژیانئ ژیانە کە خاوەنی کوپێکی لاسارو، ھاوسەرێکی نالەبارو، ھاوسەرێکی بە ئازارو، ھاوڕێیەکی رەزا گرانو، دەرۆنێکی سەرکەشو، ھەواو ھەووسێکی جەلەوگێشە.

- مافى پەرۋەردىيارت لەسەرە، مافى خۆشت لەسەرە، دوچاۋەكانت مافيان لەسەرە، مافى خاوخىزانىت لەسەرە، مېۋانت ھەقى لەسەرە، جا ھەر خاۋەن مافىك بەشى خۆى پى بدە.
- ھەر كە بەيانى داھات بە تىپروانىن چىژ لە جوانى و گەورەيى و پۇشنایى وەرگەرە، گەشبینى و ھىوات پى دەبەخشى.
- سەرەتای بەيانى لەكيس مەدە چونكە پىت و فەر لەۋىدايە، سا كرددە و كارو، يادو قورئان خوینندنو، خویندەنەۋەو، دەرځ كردنو، كىتیب نوسینو، گەشت و گوزارت لەو كاتەدا ئەنجام بدە.
- كەسىكى مام ناومنجى بە، ھەموار بەپىدا برۆ، دروستكار لە خۆت قايلىكەو، سۆزت بۆ دروستكاروان بنوینە، نوپىژى فەرز بەجىي خۆيو لە جىي خۆى بەجى بىنەو، با زیادە نوپىژىش تۆشەى رپىت بى ئەۋسا كە لە پى شارەزای.
- كار لە جىي ئەۋەدە: كۆتا تەمەنت خىر بىو، وتەو پەيقت رپىك و پىك بىو، كارت لەبارو گونجاو بىو، لە زۆردارى بەدور بىو، دىدەنى خزم و خويشت نەبى.
- چەند وشە ھەن بەھرە لە بن دىنن، چەند ھەلەو تاۋانىك سەرشۆرى بەرھەم دىنن، چەند جار لە تەنبايىدا شىرنایى ۋەدى دەكرى، ئەو كەسەش كە، (بە مەبەستى چاكە) گۆشە گىرە لەو گۆشەگىرىدە سەر بلىندى پى دەبى.
- ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده، والمؤمن من آمنه الناس على دماهم واموالهم))، ((والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه...)) موسلمان ئەو كەسەيە موسلمانان لە دەستو زمانى بى ۋەى بن، برۋادارىش ئەو كەسەيە خەلكان لەمەر خوين و مالىيان لىيان نەترسن))، ((ئاۋارەش ئەو كەسەيە لە قەدەمە كراۋەكانى خوا دور كەوتبىتەۋە)).
- باشترین مالىت ئەۋەدە سودت پى بگەيەنى، باشترین كرددەمت ئەۋەدە سەربەرزتكە، چاترىن خانوبەرەش ئەۋەدە تىيداۋە ھەسى، چاترىن دۆستىشت ئەو كەسەيە ئامۆزىيارت بى.

- ئەگەر يەككى نەبى رۇدېت بى بەرى ديارە تۆ كەسىكى بى خىرى، ئەگەر كەسىش ھاۋەلت نەبى ديارە بى خوورەۋىشتى، ئەگەر ھىچ ئاينىكىشت نەبى ديارە بى پەيرەۋو پىرۇگرامى.
- بە ساي يادگردنەۋى چاكەكانت دەرونت ئاسودە بى، بەھۋى گەپانەومت لە تاوان بىسرەۋى، بە ساي رەۋىشتە بالاكانت خۆت بگەيەنە چلەپۇپەي ژيان.
- قەلەۋى مايەي بى ئاگايى يە، ھورگنى زىرەكى دەتارىنى، زۆر خەۋتن دەبىتە ھۋى كەۋتن. زۆر پىكەنن دىل دەمرىنى، ختوكە (ۋوسسە) ئازارو ئەشكەنجەت بۇ دىنى.
- كاربەدەستى ۋەگو شىر خواردنى منال شىرىنەۋ، دەستبەردارىشى ۋەگو لە شىر تۆراندنى تالە، تامو چىژى پلەۋ پاىە بەھۋى لەسەر كار لادانى لە كۈنەلوتاندا دىتەۋە، كورسىش بە ھەمو لاياندا دەسور.
- گەشتکردن لەگەل خۆشەۋىستانو، دوركەۋتنەۋە لە نەيارانو، پىزگاربون لە چەپۇكى ناحەزانو، بىرگردنەۋە لە پىزگاربون: خۆشى ۋ شادى ژيانن.
- چاكە نواندن مەردمى ئازاد بۇ خۆى دەكاتە كۆيلە، پىاۋەتى دەستى مرۇف دەبەستى، نەرمو نىانى دوژمن لە داخان دەمرىنى، ئارامگرى پۆلى ئاگر دادەمركىنى.
- ئەۋ كاتەى دنيا بە بىنرخ سەير دەكرى لە ھەمو شتى پىتر بى سەنگ دەبى، ئامپىرى پىداۋىستىش ئەگەر پىۋىستىت پى نەبى زۆر بى نىرخ ۋ ھەرزان دەبى.
- ئەگەر خەمى بژىۋى سبەنىت لەبەرە، بۇ بەيانى لى داھانت كى بۆت بەللىنى دەرە؟، كە لە ئاھى رۋداۋى دۋىنى سۋىت دەبىتەۋە، ئاخۇ كى رابردوت بۇ دەگىرپتەۋە؟
- بۋار بۇ رەخسانىكى كەم باشترە لە سامانىكى زۆر، بى دەسەلاتى ھاۋكات لەگەل سەربىلندى، چاترە لە پلەۋ پاىەيەك ھاۋكات لەگەل سەرشۆرى، سستى لەگەل خواپەرسىتى، چاترە لە توندوتىژى ھاۋكات لەگەل سەرىپىچى.

- مەرۋى چاوتىر پاشايە، كەسى زىادە پۇ لاسارە، مەرۋى تورە و ترش شىت و شوارە، ئەو كەسەش كە ھەلپەيە^{۹۱۳} كەسىكى ھەلەشەيە^{۹۱۴}، ئەو ەى رۇدو چاۋچنۇكە زالەو ستەمكارە.
- يادى خوا پەرورەين قايل دەكا، مەرۋى بەختەومر دەكا، شەيتانى دەم كوت دەكا، خەم و پەژارە لادەبا، تەرازو پىر خىر دەكا.
- ئەو كەسە كامەرانە تەمەنى درىژەو كردارى چاكە، ئەو كەسە كارى بەجى و لە جىيە ساماندارەو دەست بەخىرە، ئەو مەردمە پىرۋزە چەندى زانستى زىاد بى پىر لە خوا دەترسى.
- ئەو كەسەى بايەخ بە خەلكى دەدا پاداشتى بەو دەدرىتەو: خەمى خۇى بىر چىتەو، خەلاتى ئەو كەسەى خزمەتكارى خودايە: ئەو ەيە خەلەك لە خزمەتى دايە، وەلامى چاكەى ئەو كەسەش پىشتى لە دونيا بكا: ئەو ەيە بە لىزمە رۇزى بەسەرىدا ھەلدەرۋى.
- ئەگەر تەندروستىت تەواو بى بەھرى كەمىشت پى زۇر بى، ئەگەر تۇبەو پەشىمانى دەرئەبى دەبى تاوانى چوكىش بە گەورە بگرى، ئەگەر پىش دلىكى پاك و پاراوت نەبى خواپەرستى زۇرىشت پى زۇر نەبى.
- دلخۇشبون بە دنيا كارىكى منالانەيە، دلخۇشبون بە ساي ئەو ەى بە چاكەكار ناسراوى كارىكى جوانمەردانەيە، چاوتىرپىن لەو بەھرەو خەلاتەى لە لايەن خواپە پىشەى چاكە كاران و دۇستانى خواپە.
- راستگۇيى دلارامىيە، درۇش گومان و دو دليە، شەرم و شكۇ پارىزگار يە، زانستىش بەلگەيەو، رون كردنەو ەزاندنەو ەيە، بى دەنگىش لى زانىيە.
- شىرنایى زال بون: تالى و سوپرى نارامگرىت لەبىر دەباتەو، تام و چىزى سەر كەوتن ئىش و ژانى چەوسانەومت لە كۇل دەكاتەو، كارى دلسۇزانە ئارەقەى نىو چاوانت دەسپىتەو.

^{۹۱۳} بەتالوكەيە.^{۹۱۴} شەزاو، نارىك، بە ئامانچ نەگەشىتو.

- خۆشترىن شت لە ژياندا خۆشويستنى خودايە، بە تام و چيژترىن بەهرە لە بەهەشتا دىتنى خوايە، بە بەروبووترىن كتيب كتيبي خوايە، دلّسۆزترىن دروستكراوى خوا پيغهەمبەرى خوايە - درودو سلاوى خواى لەسەر -.
- مەردمى خۆشەخت ئەو كەسەيە پەند لە پابردوى وەرگرى و، بەخۆيدا بپتەوه، توپشوى گۆرى لە هەگبەدا بى و، لە ئاشكراو نەينيدا هەستى لەسەر چاوەديرى خوا بى.
- رژدى مايەى سەرشۆريە، چاوبرسيى ريسوايى يە، دەست قوچيى سوکايەتيە، سەرشۆرى بى ئوميدىيە، بى ئاگايى پەردەى (نيوانى بەندەو خوايە).
- ((أحفظ الله يحفظك، أحفظ الله تجده أمامك، تعرف إلى الله في الرخاء يعرفك في الشدة، إذا سألت فاسأل الله، وإذا أستعنت فاستعن بالله... پاريزگارى لە فەرمانى خوا بکە خوا دەتپاريزى، پاريزگارى لە فەرمانى خوا بکە لە جيۆه هەست بە کۆمەكى ئەو دەکەى، لە هيمناييدا خوات لەيادبى ئەو لە تەنگانەدا تۆى لەياد دەبى، سا ئەگەر داوات کرد لە خوا بخوازه، ئەگەر داواى يارمەتيشت کرد پشتت بەوى بپستە)).
- کات و ساتى خۆشگوزەرانيت بکە تۆشەى چاخى بەلا بارييت، تەمەنت لە پيناوى گوى رايەلى پەرەمرديارتا بەرپکە، مالى پەشيش بۆ رۆژى پەش.
- چەندىن جار چيژ وەرگرتن ئەنجامەکەى گەستنى پەنجەى پەشيمانىيە، پاشەپۆژى تاوانيش سەرشۆريە، گوناھيش رەوينەرى بەهرەيەو، پيکەنينيش گريەو شين بەدواى خۆيدا دىنى.
- بە ساي شوکرانە بەهرە خۆ دەگرن، بەهۆى کوفرانەش سەقامگير نابن، دنياش، کە دلخۆشت دەکا رۆژى دى، کە کۆچ بکا، گەر چاکەشت لەگەل بکا فيلّيشت لى دەکا!.
- ساغى و سەلامەتى لە دو گەنجىنان يەکيکە، کەم خواردنيش مايەى تەندروستى لاشەيە، بارسوکيش لەمەر گوناھان حەسانەوى گيان و رۆحە، دورکەوتنەوهشت لە رکهبەرى کات و ساتت دەپاريزى.

- خولەككى ئەشكەنچە بارتەقاي پۇژىكە، پۇژىكىش لە خۇشىدا ئەۋەندەى خولەككىكە، شەۋى شادىش ھەر زۇر كورتەۋ، پۇژى مەينەتەش دورو درىژە.
- نارەھەتى خۇشگوزەرانىت دەخاتەۋە ياد، برسياتىش خواردنت لا خۇشەۋىست دەگا، بەندىخانە ئازادىت لا بە نرخ دەگا، دەردەدارىش شەيداي تەندروسىت دەگا.
- ئەم سى دەرمەنە بە پزىشكى خۇت بزانە: ھەسانەۋە دىگوشادى و پارىزى دانان لە ھەندى خۇراك، خۇشت لەۋ سى دوزمەنە بە دور بگرە: پەش بىنى و خەيالات و بى ئومىدى.
- بەختەۋەرى لەۋەدايە دەرون بگاتە ئەۋپەرى كاملى، سەرگەۋتنىش ئەۋمىيە دەرون بەرھەمى كىردەۋەكانى بدورىتەۋە، قازانچ و سودىش ئەۋمىيە دنيا لە خزمەتى بى و بەرەۋ پوى بى.
- لە پىشى بەرەبەياندا دابنىشەۋ، دو دەستەكانت بەرزەۋەگە، دو چاۋەكانىشت بىكەۋەۋە بلى: پەرۋەردگارا ئەۋ دەستمايە كەمەم لى قەبۇل كەۋ پاداشى تەۋاۋم بى بدە.
- ئازادبۇنىش لە چىنگى ئەشكەنچەۋ ئازارو پىرى بەھەرى خوايە، ھەتاكو تىنو نەبى ئاۋ مەنۇشە، ھەتاكو برسىش نەبى نان مەخۇ، تاۋەكو ماندوش نەبى مەخەۋە.
- ھەر كى ھىمەن و لەسەر خۇ بى بە خۇزگەۋ خواستى دەگا ئەۋ كەسەش كە بە چاكە بايەخ بدا سەرگەۋتنى لى پىرۋزە، پەلەۋ تالۋكەش بى ئاكامە، ئاۋات و خۇزگەۋ نالەجىش دۇرانە.
- خوا جىت بەسەر دىنى پى قايىل بە، ئەۋ بارو گوزەرانەى خوا بۇى ھىنايە ئاراۋە ئاۋات مەخۋازە لە كۇلت بىتەۋە، چۈنكە ئەۋ لە تۇ شارەزاترە بە تۇ، لە تۇ بە بەزەبى ترە بەرامبەر تۇ.
- ھەر بىرپارو فەرمانىكى خوا بى ھودە نىيە، ھەتاكو گوناھو تاۋانىش بەۋ مەرچەى تۆبەۋ پەشىمانى لەدۋا بىۋ، ملكەچى و داۋاى لىخۇشبونى لى بەپاش كەۋىۋ، لوت بلىدى و خۇ پىزۇرى بى بىرەۋى.

- ھەمىشە داۋاي لىخۇشېونت بى، چونكى خۇدا لە شەۋو رۇژدا بەھرەو خەلات گەلىكى ھەن، ئومىد وايە لەو خەلاتانە يەككىت پى بېرىۋ، تا رۇژى دوايى پى ناسودە بى.
- خۇشى بۇ ئەو كەسەي كە بەھرى بەسەردا رۇژا شوكرانەي لەسەر بكا، كاتى تاقى كرايەۋە نارامى لەسەر بگرى، ئەگەر تاۋانى لى رۇدا داۋاي لىخۇشېون بكا، ئەگەر رقى داگرت ھىۋر بىتەۋە، ئەگەر بېيارىشىدا دادوۋرانە بى.
- زمان بونەۋو، گەشەكردنى ژىرىۋ، رۇشنبونەۋەي ھىزرو، لاچونى پەژارەو، كەلك وەرگرتن لە ئەزمونو، بە دەست خستنى بەھرەكان: يەككىن لە سودو قازانجى خويندەنەۋە.
- لە ئاكامى پالاۋتەيىۋ دەرېرىنى پەشىمانىۋ گەرانەۋە لاي خوا، لە ئەنجامى پشت بەستىن بە خواۋ، ئارەزو ھەبون لەۋەي لە لايەن ئەۋەو، ترسان لە سزاۋ جەزەبەي، ھەروا خۇشويستنى - گەۋرەيىۋ شكو بۇ ئەو - دل تۆشەي^{۹۱۵} وەردەگرى.
- دەست لەو نزاىە بەرمەدە: ((يا ذا الجلال و الاكرام))، لەسەر ئەمەشيان بەردەوام بە: ((يا حي يا قيوم برحمتك استغيث)) تاۋەكو دلارامىۋ دلگوشادىۋ سەرگەۋتن وەدەست بىنى.
- ئەگەر يەكك ئازارى داي بىر لە بېيارو قەدەرى خوا بىكەۋە، بەھرەو بەخششۋ خەلاتى چاۋپۇشىۋ نەرمۋننىۋ نارامگرى ۋەيادخەۋە، بزانە ئەو چەۋسىنەرەو ئەتۇش چەۋساۋەي، تۇش لەۋى خۇشحال ترى.
- بېيارى خوا جىبەجىيەۋ، ئەجەلىش نەسەر دەكاۋ نە كورت دەكا، رۇزىش بېيارى لى دراۋە، كەۋايە خەفەتبارى لەپىناۋ چى؟ دەرەدارىۋ ھەژارىۋ بەلابارى پاداشى لەسەر دەدرى خەم و پەژارە بۇچى؟

- لە دنیا بەھەشتىك ھەيە ھەر كەسنى نەچىتە ناوى ناچىتە بەھەشتى دواپۇز، ئەويشيان يادى خداو گوپرايەلى و خوشويستن و دل پىيەو پابەند بون و ئوقپە پىوگرتنى خودايە - پاك و بى گەردى بۇ ئەو -.
- خوا لە ھاوولان رازى بى، چونكە گوپرايەلى فەرمانى ئەويان كردو، لە سنورە ياساخ كراوكانى خويان پاراستو، لە خواى خويان قايل بون، چونكى خوا بە ئاواتى گەيانندن و لە ترس دلىي كرىن.
- ئەو كەسە چۇن دلپەست دەيى كە پەروەرديارىكى بالا دەست و لىبوردەى ھەيى، عەيب پۇش و پۇزى دەريى، ببينىت و ببيسى، ھەرچى كارو فەرمانە بە دەستى ئەو بى؟
- مېھرى خوا فراوانەو دەرگای ئەو لەسەر پىشتە، چاوپۇشى ئەو خەلاتەو، بەخشندەيى بى پىچرانەو، ژىوانى و گەرانەو لى لاگىرا دەيىو، نەرم و نيانى بىسنورە.
- دلگران مەبە چونكە بىرپارى خوا دراوہو، فەرمانى پىادە كراوہو، نوسراوہكە وشك بۆتەوہو، لاپەرە پىچراوہتەوہو، تاوان چاوپۇشى لى كراوہو، پاداشتىش مسۆگەر بوہ.
- با كردەت جوان بىو، ئومىدت سنوردار بى، رو لە كار كەو، لە سنورى پۇزى خۇت دا بىزى، قەدرو پىزى تەمەنت بزانەو، زمانت پاك و پاراو بىو، مەرگىشت لەبەر چاو بى.
- ھىچ شتى ئەوئەندەى كىتیب بە سود نيەو، ئەوئەندەى گۆر ئامۇزىار نيەو، ئەوئەندەى گوناھ مايەى بىزارى نيەو، ئەوئەندەى دنيا بە كەم گرى مايەى شكۆو پايە بەرزى نيەو، ئەوئەندەى چاوتىرى مايەى دەولەمەندى نيە.
- بە ئەندازەى ورە بەرزى و بايەخدان و خۇراگىرەت ژيان نامەت تۆمار دەكرى، شكۆمەندىش ھەروا لە گۆترە دەست ناكەوى، بەلكە بە لىھاتويى و ھەول و قورىانى چىنگ دەكەوى.

- كارو و مرام بە گران مەزانە باری سەر شانت سوک دەبی، با خەمت لە پێناو دواڕۆژدا یەگە خەم بێت^{٩١٦}، بۆ ڕۆژی چاوپێکەوتنی گەل خوای بە توانا ئامادە بە، لە هەموو شتێکی بێ ھودە بە دور بە.
- زۆر ڕۆچون لە شتی حەلال یەکیکە لەوانە ی مەرۆ بیزار دەکا، وەکو قسە ی زۆرو زۆر خواردن و زۆر نوستن، تیکە لاوی بێ ھودە و پیکەنینی زۆر ئەوانەش ھۆکاری پەژارەن.
- لە ناو ئاھو حەسرەتان مەتاوینەو، بە سای گریان و ئاخ و ئۆف خۆتان مەکوژن، بە شین و ڕۆڤو و قور پێوان خۆو تیکە تیکە مەکەن، ﴿لَکَيَّلَاتَاسُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ ... هەتا ئێوە بۆ شتی لە دەست و دەچی خەم نەخۆن.﴾ (٢٣) الحديد.
- خودا بۆ ئێوە بەسە، کارتاتان ڕیکخاو چاوەدێریتان بکا، بەلاتان لەسەر لاداو بتان پارێزی و ترستان نەبی، ﴿... حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنْ أَتَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ...﴾ (ئە ی پیغەمبەر!) بۆ تۆو بۆ باومردارانئ شوینت کەوتون، خودا بەسە. ﴿الأنفال﴾.
- ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا ...﴾ بێ سو خودا و پێرای خۆپارێزانە. دوژمنانیان سەرکوت دەکا، دەردو بەلایان لادەبا، لە ئەشکەنجەو مەینەتی دەیان پارێزی. ﴿النحل﴾.
- ﴿... لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ...﴾ خەمت نەبی! ئێمە خودامان دەگەلە. دەمان بینو و قسەو دەنگمان دەبیسی، بەسەر دوژمندا زالمات دەکا، کار ئاسانیان بۆ دەکا، خەمو دلپەستییمان لائەبا. ﴿التوبة﴾.
- ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ...﴾ ئەدی ئێمە تۆمان سینە گوشار نەکرد؟ ئاخۆ دلکراوەو فراوانمان نەکردو، ڕوگەش و شادو ئاراممان نەکردو، ئاوەدان و حەساوەو دلنیامان نەکرد؟! ﴿١﴾ الشرح.

- ﴿... وَلَا تَلْكَ فِي صَبَقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ...﴾ لەو فیل و فرتانەش کە دەیکەن، دلتەنگ مەبە. ﴿١٢٧﴾ النحل. ئێمە بۆ فیلێ ئەوان بەسین، داوو تەلەی ئەوانت لە رێدا پوچەڵ دەکەینەوه، ئازار و ئەشکەنجە ی ئەوانت لەسەر لادەبەین سا دلت بەنگ نەخواتەوه.
- ﴿... وَلَا تَهْنُوا وَلَا تَحْزَنُوا ...﴾ با سستی ڕوتان تێ نەکاو خەمیش مەخۆن. ﴿١٣٩﴾ آل عمران. ئێوه لە ڕوی باوەرو بەرنامەوه بەرزترن، ئێوه لە ڕوی یاسا و میژودا پایەدارترن، لە ڕوی پشت گیر و ئایدیۆلۆژیه، لە ڕوی داب و نەریت و خوڕەوشتەوه شکۆدارترن.
- ﴿... إِنَّ رَبَّكَ وَسِعَ الْمَغْفِرَةَ ...﴾ پەرورندەت بەخشینی زۆر بەرفرەیه. ﴿٣٢﴾ النجم. لە گوناھباران چا و دەپۆشی، تۆبە و ژێوانی قەبوڵە، هەلە بە کەم دەرخی نی و، تاوانیش دەسپێتەوه، خەتا دادەپۆشی و، ئەوهی بگەرێتەوه لای دەپووری.
- ﴿... وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ...﴾ ناھومێدیش مەبن لە بەزەیی خودا. ﴿٨٧﴾ يوسف. ڕزگاری ئەو نزیکە، بەزەیی ئەو راستەوخۆیە، ئاسانکاری دینی تە دی و، بەخشنەدیی بەر فرەیه و، چاکەشی گشگیرە.
- ﴿... وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ ... (خوا) ھەر خۆی لە گش بە بەزەییەک دلسۆزترە. ﴿١٢﴾ يوسف. چارەسەر دەکاو چاكدەکاتەوه، جیادەکاتەوه و هەلەبژێری، دەپاریژی و سەرپەرشتی دەکا، چا و دەپۆشی و لیبوردەیه، ڕیز لێدەنی و نەرم و نیانی دەنوێنی.
- ﴿... فَإِنَّهُ خَيْرٌ حَفِظًا ...﴾ چاکترین پارێزر خودایە. ﴿٦٤﴾ يوسف. کەسی ون بو دەپاریژی، ئاوارە بوان بۆ ولاتیان دینی تەوه، سەرشیوا و راستەری دەکا، دەرەداران ساریژ دەکاو، نەخۆش چارەسەر دەکا، تەمومژی خەمانیش دەرپوێنی تەوه.

- ﴿... وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا ... هەر خۆتان بە خوا بسپێرن. ﴿٢٣﴾ المائدة ﴿... ڪارو وەرامتان بەوى بسپێرن، ڕازو نیازتان بەوى بگەيێنن، ئەوسا بە کۆمەکی ئەو ھاقیل بنو، بە چاوەدێری ئەو دلارام بن.﴾
- ﴿... فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ ... ھەيچ دور نیە خودا ڕۆژی سەرتان بھا. ﴿٥٢﴾ المائدة ﴿... گری کۆپەرە دەکاتەو، بارگرانی مەینەتیەکان لەبەر دەباتەو، شەوی درێژ دەتاریێن، دل و دەرون دەسەرەوێنێو، بارو گوزەران دەسازێنێ.﴾
- ﴿... لَا تَدْرِي لِمَ لَئِنْ لَمْ يَأْتِ اللَّهُ يُحْدِثْ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ... تۆ چزانێ، لەوانەھە لە پاش ئەمە خوا شتێ تر وەدی بێنێ. ﴿١﴾ الطلاق ﴿... خەم و خەفەت ھەلۆەرپێنێو، پەریشانی بتاریێن، خاکە ساری بپرەوێنێ، گرانباری سوک بکاو، دوران نزیک خاتەو.﴾
- ﴿... كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ... ئەو گشت ڕۆژی بە کاریکەو خەریکە. ﴿٢٩﴾ الرحمن ﴿... مەینەتباری لادەبا، لە گوناھ چاویووشی دەکا، ڕۆژی و بژیوی دەدا، نەخۆش چارەسەر دەکا، بەلاباران تیمار دەکا، دل شکستان دەلاوێنێو، کۆت و زنجیر دەبچرپێنێ.﴾
- دواى ھەزاری مالداری یە، دواى نەخۆشی لەش ساخی یە، دواى خەمباری دلشادی یە، دواى تەنگانە فراوانیە، دواى کۆتەبەندی ئازادی یە، دواى برسی بونێ تیری یە، ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ... خوا زو لە پاش تەنگانە فەرحانی دێنێ.﴾
﴿٥﴾ الشرح ﴿...﴾
- لەمەولا بوار دەگوێرێ، دل و دەرون دەسەرەوێ، ناخ و سینه گۆشاد دەبێ، کارەکە ئاسان دەبێو، گریکۆپەرە دەبیتەو، ھەوری خەمانیش دەرەوێتەو ﴿... فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ... جا ئارامگری باشترە. ﴿٨٢﴾ يوسف ﴿...﴾
- ﴿... وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ لَا يَمُوتُ ... سا تۆ خۆت بدە دەس کەسێ کە ھەر زیندووە نامرێ. ﴿٥٨﴾ الفرقان ﴿... بۆ ئەوێ گوزەرانت باش بێو، حالت خۆش بێ،﴾

مال و سامانت پارىزراو بى، خاوو خىزانىت لەزىر چاوه دىرى بى، پاشەپۇرت گەشەدار بى، دارى خۆزگەت بەرداربى.

• ﴿... حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ... ئىمه هەر خودامان بى بەسمانه و ئەو چاترين پشت و پەنامانه. ﴿١٧٣﴾ آل عمران﴾. ئەم نزاىه گۆست و پەژاردەمان لادەباو، خەمى گەورەمان دەرپوئىنى، تاوانمان هەلەدەرپوئىنى و دلمان دەسازىنى، عەيب و عارمان دەتارىنى.

• ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ... ئىمه يەن گەورەسەرمان خەستى، بەو سەرخەستە بەرچاوه. ﴿١﴾ الفتح﴾. پىنمايىمان کردى و هەلەمانبەزاردى، تۆمان پاراستى و دانمەزناندى، سەرمان خەستى و پىزمان گرتى، بە هەمو شىوێهەكى جوان بە ئەزمونمان گەياندى.

• ﴿... وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ... خواش لەو خەلکەت دەپارىزى. ﴿١٧﴾ المائدة﴾. دوژمن دەستى پىت ناگا، خۆ بە خوازانان دەستیان بەسەرتدا ناروا، چاوى چاوى بيسان کارت تى ناگا، رىق داگران بەسەرتدا زال نابى، زۆردار ريشە کىشت ناگا.

• ﴿... وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ... چاکەى زۆر هیزاو گرنگت لە خواوه دەگەل کراوه. ﴿١١٣﴾ النساء﴾. وەدى هینای رۆزى پىداى، فیری کردى و تیی گەياندى، رپی نیشاندای، کار و وەرمانى سازاندى، پىنمايى کردى و پەندى دادای، تۆى پاراستى و سەرى خەستى، سەرپەرشتى، چاوه دىرى کردى.

• ﴿وَمَا يَكُم مِّن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ... هەر بەهرمێهەك پو تىدەکا لە خواوهیه. ﴿٥٣﴾ النحل﴾. بونەومرى وەدى هیناوه و رۆزى داوه، گوێچکەى داوه و چاوى داوه، لەش ساخى داوه و رپی راستى ديار داوه، ئاوى داوه و نانى داوه، هەوا و هەناسەى بەخشىوه و دەرمانى داوه، بەرگو پۆشاک و خانوبەرەشى بە مرووف رەوا بىنیوه.

- ئەگەر داوات کرد لە خوا بخوازد، ئەوسا کە هەست بە کۆمەگی و هاریکاری و پێنمایی و کارلەجیی دەکە، هەست بە یارمەتی و پرزگاری و سەرکەوتن و دەستگیرویی دەکە.
- پشتمان بە خوا بەست، بە ئایینەکە ی باوەرمان هێنا، بە دواى پەيامبەرى ئەو کەوتین، گویمان بۆ وتەى هەلخست، بە بانگەوازی ئەو کۆبۆینەو، سا خودا لەگەڵمانەو دڵت پەنگی نەخواتەو.
- بێ گومانە خودا کێ حەز بکا سەریدەخا، پلەوپایەى بەرزەکا، سەرپەرشتی کارو وەرامى دەکا دۆژمنى سەرشۆردەکا، نەیارى دەمکوت دەکاو، ئەوێ پیلانى بۆ بگێڕێ سوکی دەکا.
- ((لا حول ولا قوۃ الا بالله...)) هێزو توانا هەر بە خواپە، ویست و دەسلالت و توانا، دەست گیرویی و سەرکەوتن و فریاکەوتن، یارمەتی و کۆمەکی و هێزو وزە تەنیا لە لایەن خواى بە تواناوە دینە ئاراو.
- ﴿اَلَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ عَيْنَيْنِ... ئەدى ئیمە دو دیدەمان پێ نەداوە؟﴾ (٨) البلد. تاوێکو کتیی ئەم گەردونەى پێ سەرنجدا، پەرتوکی نەخش و نیگار وەخوینێ، چیژ لەم دیمەنە جوانانە وەرگرێ، بۆ ئەوەش کە سۆماو بیلبلەى لەناو مێرغوزاری ژياندا وەخولیتەو.
- ﴿وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ... زمانیکیش و دو جوتە لیومان (پێ نەداوە)؟﴾ (٩) البلد. تاوێکو بە راست و پەوانى بدوێ، وتەى سەرنج پراکیش دەرپێ، وشەو دەستەواژەى پێ بەهای بەدەمدابێ، پازی ناو دلی بدرکینێ.
- ﴿... لَیْن شَکَرْتُمْ لَّا زَیْدَنَّکُمْ... ئەگەر شوکرانە بژیر بن، بۆ زیاد دەکەم.﴾ (٧) ابراهیم. نینجا زانست تان بەر فرە دەکا، ژیریتان پان و پۆر دەکا، پیت و فەر دەخاتە رۆژیتان و سەرکەوتن تان مسۆگەر دەکا و خێرو خوشیتان زۆر دەکا.

- ﴿... وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَهَرَ وَبَاطِنُهُ...﴾ به ئاشکراو به نهیئنی بههره گهلی بهسهرتانا رڙاندوه. ﴿٢٠﴾ لقمان ﴿... به گشتی و به تایبهتی، له دنیاو له دوارپۇژدا، له سامان و له خیزاندا، له بههره و گیان و لاشه دا.
- ﴿... وَأَفْوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ...﴾ کاری خوّم به خوا دهسپیرم. ﴿١١﴾ غافر ﴿... سکالای لای ئه و دهگه م، نهینیم لای ئه و ئه درکینم، نیه تم له ئاستیدا چاک دهگه م، پشتم بهوی دمبهستم، له کوّمه کی ئه و دننیا دمبه م، به برپاری ئه و قایل دمبه م.
- ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ...﴾ خودا دمبراره ی عهبدانی به هیانه. ﴿١٩﴾ الشوری ﴿... له هه زاریدا بژیویان ئه دا، له نه بونیدا به فریایان دهگا، که داوای لیخۆشبونیان کرد به شیمانیان قه بول دهگا، ئه گهر نه خویشیش که وتن چاره میان دهگا، ئه گهریش دوچاری گرفتی هاتن به لایان له سهر لانه دا.
- ﴿... لَا تَقْطُطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ...﴾ نابی ئیوه له بهزهیی خوا ناهومی دببن. ﴿٥٣﴾ الزمر ﴿... دهرگای ئه و هه میشه والا یه، په رده له رودا ناخا، گه نجینه ی له بن نایه، ههرگیز په تی ناپچرئ و بههره و خهلاتی کو تایی نایه.
- ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ...﴾ مه گهر خودا بهس نیه که ئاگای له عهبدی خو ی بی؟ ﴿٣٦﴾ الزمر ﴿... خه م و خه فه تی به ته مای ئه وه، له ناحه زان ده پپاریزی، ئه وانه ی پیلانی بو ده گیرن پریان لی ده گری، له وانه ش که ده یانه وئ ئازاری پی بگه یینن په نا ده دری.
- ﴿... فَأَبْغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ...﴾ رۆزی له خوا داوا گهن. ﴿١٧﴾ العنکبوت ﴿... سه رچاوه ی گه نجینه و خه زینه لای ئه وه، ههر خیر و بیرئ هه یه به دهستی ئه وه، ههر خو ی والا دهست و رزگار کارو چاکه کارو زانا و دانایه.
- ﴿... وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ...﴾ ههرکیش برپوای به خودا بی، دلی شارم زای خو ی دهگا. ﴿١١﴾ التغابن ﴿... ناخۆشی له سهر لاده با، چاوپۆشی له گونا ه دهگا، بق و کینه ی دمه روینئ و، رینگای بو رۆشن دهگا و، ههنگا وهگانی ریک دهخا.

- ﴿أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ...﴾ (١١) المائدة ﴿﴾، ئیوه مردوبون گیانی به بهرداگردن، گومرپابون پینوینی گردن، نه داربون تیری گردن، نه زانبون فیری گردن، چه وساو به بون سه ریخستن.
- چهند جاران داواتکردو پیی به خشی، چهند جار تکاتکردو خاتری گرتی، چهندین جار هه له ت کردو چاوپووشی لی کردی، چهندان جار بارگرانی له سه ر سوک کردی، چهند که رهت هاوارت بو کردو وه لای دایه وه.
- ساووت لیدان له سه ر پیغه مبه ری بی هه له - درودو ساوای خوی له سه ر - خه مو به ژاره ده ره وینی و، زامی دل ساریژ ده کا، فره چاکه وه ده ست دینی و، ده روی زانست والا ده کا.
- ده ستان به ره و خواوه به رزکه ن، پازی خو تانی لا بدرکینن و، روی پید او یستی له و بکه ن، پوزی له وی بخوازن و، سکا لای حالتان لای نه و بکه ن، ﴿أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ ... له به رم به پاری نه وه، نه و سا به ده نگتانه وه دیم. ﴿٦٠﴾ غافر ﴿﴾.
- ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ...﴾ یا نه و که سه ی چاتره که هه روه ختی هومید بر او یك له به ری به پاری ته وه ده هانای دی. ﴿٦٢﴾ النمل ﴿﴾. به لا و مهینه تی لاده با و، نه وه ی زه بون و شه که تی ده کا لیی ده ره وینی، خواسته گانی دینی ته دی و، نه وه ی خولیا و نه وینی تی پیی ده به خشی.
- به سای ئابرو و شکوی خو ت چاکه له گه ل هه ژارانی ره وشتا بکه، نه گه ر توانجیان تیگرتی یا جوینیان پیدای یا ئازاریان دای به هه ندیان هه لمه گره چونکه پاداشت له خوا ویه.
- نه گه ر گه شتیارانی ده ری ترسیان پینیش ت هاوار ده که ن: خوا به هاواره، نه گه ر ونبو لاری بو ده نگ هه لده بری: خوا به هاواره، نه گه ر به ندرکرا و خه م دایبگری هاواری لی هه لده ستی و ده لی: خوا به هاواره، نه گه ر نه خو ش وره ی به ردا ده چریکینی و ده لی: خوا به هاواره.

- ﴿اللَّهُ الصَّكْمُ...﴾ خودا يەكى بىي نيازو جى نيازە. ﴿٢﴾ الإخلاص ﴿﴾ گەردون سەرلەبەر ھاناي بۇ دىنى، ھەمو مەردمى بە ھەر پەنگو زمانى لەمەر ھەمو پىداويستىي لىي دەپارپتەو، ھەمو دروستکراوئىکىش ئاتاجى ئەو.
- ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا...﴾ چونکە خودا سەرورەى ئەو کەسانە يە کە باومەريان بىي ھىناو. ﴿١١﴾ حمد ﴿﴾ پەريان بۇ رۇشن دەکا، راستە پەريان نىشان دەدا، پەنماو شارەزايان دەکا، لە گومرپايى لايان دەدا، بە زانست ئاشنايان دەکا.
- ئەى خەلکينە! لەگەل شوشان^{٩٧} نەرمو نيان بن، دلى خەلکان مەشکينىو، سۆزيان بۇ بجولپينىو، ھەستو نەستيان مەوروژپينى، بۇ ھەمو جىھان نمونەى خىرخوازي بنو، چاکەيان لەگەلدا بنوپينى.
- پقت بخووە، لە خراپەو ھەلەى دەرھەق کراوت ببورەو چاو ببۆشە، بىئاگايى لە خەتاگان بنوپينەو، عەيبو نەنگى بشارەو ئەوسا کە خووشەويستەرين کەس دەبى بەلايانەو.
- دەرگاو کليلت ھەبى، ژورپک ھەواى بکپشنى، دلپشت ئاسو دەبىو، تەقواو خواپەرستيت ببى، سەرگەوتن بە شت دەبى.
- زىدە ھەبويى سەرقالىيە، وپراى پپويستى بارگرانىيە، بە پاکی ژيان لەگەل ژيانپکى ئاسايى چاترە لە رابواردنپکى شاھانەو زيادەرپويى.
- ھەستى پيلان گپريت نەبىو، لە دژى خەلکان خووت لە مەکو مەنى، گومانپشت وانەبى خەلک بەتووە سەرقالن، بەلکە ھەريەکەيان بە کارپکەو خەريکەن.
- ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ...﴾ خودا لە ئازارى ئەوان ئەتپارپزى. ﴿١٣٧﴾ البقرة ﴿﴾ فیل و فەرتيان پوچەل دەکاتەو ھەلى دەومشپينى، ھيزو وزەيان تپک دەشکپينىو، تينو توانايان لە بن دپينى، شان و شکوپان دەرپوئينى.
- ﴿فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ...﴾ سا ئۆقرەو دلپايى ناردە سەريان. ﴿١٨﴾ الفتح ﴿﴾ زامو برپينى دلپان ساپژدەکا، گپرى دەرورپان دادەمرکپينى، ناخيان دەحەسپينىو، ھەستو نەستيان دەسازپينى.

- ((الكلمة الطيبة صدقة... وتهى خوښ چاگه يه))، چونکه دلى پي شادده يي و، دمروني پي دسره وي، بريښه كان تيمار دهكاو، رڼو كينه لادهباو، واتاي ناشتي دهگه يه نى.
- ((تبسمك في وجه أخيك صدقة... خه نده لئويت به پوي براكه تدا چاگه يه)). چونكي ږوخسار ناوو نيشانيكه دهخويندريته وهو، ناوينه ي دلّه، سهرمتاي مزگيني و ديده دواني^{٩٨} ناخو دمرونه.
- ﴿أَدْفَعْ بِأَلْيِّ هِيَ أَحْسَنُ... تَوَّ وَهراى خراپه به چاگه بده.﴾ (٩٦) المزمون. نهمه شيان به وه دېن چاو له توله سهندنه وه نه گيږي، هسه خوښو توك نهرم بي، خراپه ي دمرحه ق كراوت پشت گوي خه ي، له هه لسو كهوتا نهرم ونيان بي.
- ﴿مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشَفَى... نهم قورعانن بؤ نه ناردوي كه توشي چهوسانه وه بي.﴾ (٢) طه. به لكه بؤ نه وه ي گيان و ږوحت ناسوده بي و بسره وي، به ساي نه وه بچيته ناو گوشه نى سهر فرازي و، به هه شتي كامه راني به شت بي.
- ﴿... وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ... له م دينه شدا توشي زحمه تي نه كردون.﴾ (٧٨) الحج. به لكه بارسوكي و ناساني يه، له قورسي و گراني به دوره و، له نازارو شه كه تي پاريزراوه.
- ﴿... وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ... گراني ي زنجيريان له سهر لادهبا، كه به وانيان شه ته ك دابون.﴾ (١٥٧) الأعراف. دواى به دېه ختي به ختيار دهبون، دواى شه كه تي هه ساوه بون، دواى ترسو و بيم بي ترسو بون، دواى دل توندى شادمان بون.
- ﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي﴾ (٢٥) وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي... گوتي نه ي پهروه ريني من! پشو دريژترم بكه، كاريشم لي سانا بكه.﴾ (٣٦) طه. نه وسا كه بهر پييه كانم ده بينم، به دل هه ست به رينمايي ده كه م، ده ستم به توند گيرده كه م، له ژيانمدا سهر كه وتن وه ده ست دينم و دواى مه رگيشم ږزگار دېم.

- ﴿وَبَشِّرِ الصَّالِحِينَ...﴾ لەبەریشت ھاسان دەکەین، ھەتا ھاسانترین پێگە پەیدا بکەي. ﴿الْأَعْلَى﴾ جا پەر بە دڵ بەندایەتی پەرورمێنت دەکەو، لەناخەوێ گۆپراپەلی دەکەو، لە پێناویدا بەراستی گۆشش دەکەي، ئەوسا کە سزای ئەم پێیە شیرینەو، تالایی یەکەي ھەنگوینە.
- ﴿لَا يَكْفِيكَ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَشَعَهَا...﴾ خوا ئەرکی لە توانا بەدەر، بەسەر کەسدا ناسەپێنێ. ﴿البقرة﴾ بەدەر لە توانا ئەرکی نەخستۆتە سەرشان، بەلکە بەپێی تواناو، بە ئەندازەي لێھاتوویی، بارتەقاي وزە فەرمانی داو.
- ﴿... رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا...﴾ ئەي پەرورمێرمان! ئەگەر شتیکمان لەبیر چو لێمان مەگرە. ﴿البقرة﴾ ئێمە جاری وایە بە جۆلە دەکەوینو، جاری واشە بێناگاین، زەینمان دەپرشیتو، ھۆشمان لای خو نامێنێ، سا چاوەرپێی سۆزی تۆین پەرورمێرمان.
- ﴿... أَوْ أَخْطَأْنَا...﴾ یا (ئەگەر) تیا بەھەلە چوین (لێمان مەگرە). ﴿البقرة﴾ ئێمە بێ ھەلە نینو لە گوناھانیش بەدور نین، وەلێ چاومان لە ھابیەي تۆیەو، ھومێدیمان بە سۆزی تۆیە.
- ﴿... رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ...﴾ ئەي پەرورمێرمان! ھەمو لامان! ئەرکی وامان بێ مەسپێرە کە لەتوانامان بەدەر بێ. ﴿البقرة﴾ نەوێک بێتوانایی بمانگرێو، دڵو دەرونمان کپ بێ، بەلکە لە سەرمان سوک کە ھەرودەکو کردت، لەسەریشمان سانا بکە ھەرودەکو وەلامت داينەو.
- ئێمە ھەلە بارو تاوانبارین، کەمو کوری لە ئێمەيەو گوناھمان لێ پوئەدا، تۆش خودایەکی لێبوردەو بەخشندەي، دلۆفان و دە ھەندەي، ﴿... وَأَعْفُ عَنَّا...﴾ بمانبەخشە. ﴿البقرة﴾

- لە ژێر سایەى سۆزى تۆدا بەختەومەرىن، بە هىواو ئومىدەوارىن، سەيارەت بە مېهرى تۆيە کردەوهمان گىرا دەبىو، گوزەرانمان لەبار دەبى، ﴿... وَأَرْحَمَنًا ...﴾
و مەبەر بەزەمى خۆتمان بخە. ﴿٥٦١﴾ البقرة.
- ((بعثت بالحنيفية السمحة... من به ناينىكى پاك و پاراوهوه نيرراوم)). تەنگو چەلەمەو فاقو بريقى تيدا نيه، ئەشكەنجەو بارگرانى تيدا نيه، بەلكو خوورەوشتەو لەگەڵ سروشتدا گونجاوه، سوک و سانايەو زيا دە پۆي تيدا نيه.
- ((اياکم والغلو... وريا بن سنور مەبەزین)). بەلگە شوین (سوننەت) بکەون و دەستی پێوە بگرن، سەر و گوێی بۆ زیاد مەکەن، ئاسانکار بن و توندی مەکەن، مامناو منجى بن و سنور بەزینی مەکەن، چۆنە بەم شیوەیە پەپرەوى لێبکەن.
- ((امتي أمة مرحومة... ئۆمەتى من ئۆمەتیکە بەزەمى بۆ نوێندراوه)). پەرەمردیاری سەرپەرشتیارە، پێغەمبەرى گەورەى پێغەمبەرانی، ئایینی جوانترینی ئایینانە، ڕێکترین پەپرەوو بەرنامەى هەیهو باشتترینی ئۆمەتانە.
- ((ذاق طعم الإيمان من رضي بالله ربا، وبالإسلام دينا، وبمحمد ﷺ رسولا... ئەو کەسەى خودای بە پەرەمردیارو، ئیسلامی بە ئایینو، (موحەممەد)ی بە پێغەمبەر قەبوڵە تامی باومەرى چەشتو، ئا ئەم سیانە بنەمای ڕەزامەندیو بنچینەى سەرفرازین)).
- لە ڕوگرژی خۆت بەدور بگرە، چونکە دەروازەى خەم و پەژاریەو، مایەى دابردابربونى دڵ و پڕشوبلاوبونى هۆشو، تێکچونى گوزەران و بەفەرپۆچونى تەمەنە.
- ڕەزامەندی هێمنی و هەدارى دەبارانیو، خەسانەووەو سەرەوتن دەهێنێو، ئارامی و ئاسودەیی بە دڵ دەبەخشێو، ژيان و گوزەران دەڕەنگێنێ.
- ڕەزامەندی دڵ دەپاریزێ لە گەندەلێو لە ناپاکى، لە گرژى و لە ناخۆشى، لە گازاندەو لە گلەیی، لە جارسی و هەراسانى و بێزارى.
- هەر کەسێ بە خوا قایل بێ دلی پڕ دەکا لە باومەرو ڕۆشنایی، لە خۆشەویستی و دڵنیایی، لە چاوتیرو ڕەزانوینی، لە هێمنی و دەوڵەمەندی، لە تۆبەو پەشیمانی.

- ئەى ھەژاراي نەدار: جوان ئارام بگرە، تۆ ھەساوھى لە دەستى پاوھ پارەو، خزمەتى سامان و داگردنى پۆل و دراو، لە پاسەوانى و نۆكەرى مال، زەحمەتى و نارەحەتى لىپرسىنەوھى خوداوەند.
- ئەى ئەو كەسەى چاوەكانت لە دەست داوھ: مژدە بى بەھەشت لە پاى نرخى چاوى تۆيە، دۇنيابە لە برى ئەوھ خوا پوناكى خستۆتە ناو دلت، لە بىنىنى شتى ناحەزو چاوپىكەوتنى شتى پروپوچ و نالەبار پارىزراوى.
- ئەى دەرەواری بەلابار: گەر خوا يار بى لە گوناھان پاك بویتەوھو، لە تاوان دوركەوتیەوھ، نەفسى گەورەت نزم بو، لوت بلىندىت نەوى بو، نەفس و ھەوات داشكايەوھو، دلت ئاو درايەوھ.
- بۆچى بىر لە شتى نەبو دەكەيتەوھو ئەوھى ھەيە سوپاسى لەسەر ناكەى، بەھرى بەردەست لەياد دەكەى، حازرى بە ناحازر دەدەى، چاو لە مالى خەلك دەبەرى ئەوھى بەردەستىشت بە ھەند ھەلناگرى.
- ((كن في الدنيا كأنك غريب... ھەرەكو كەسىكى نامۆ لە دنيايدا بگوزەرىنە)). تەنيا تىكە ناننىك و ھومە ئاويك، بەرگو پۆشاك و چەند رۆژانىكى كەم و چەند شەويكى بەھەژمار بەشى تۆيە، ئىتر زيان كۆتايى دى و ئەو گۆرەى دەولەمەندترین كەس و ھەژارتەين كەس لى دەنىژرى جياوازيان لەنيواندا ناكرى.
- پاشا لە تەنىشت خزمەتكار، سەرگرە لە ھاوسى جوتيار، شاعىرى ناودار لەگەل ھەژارى بى كەس و كار، دەولەمەند لەگەل پەككەوتەو بىچارەو نەدار، لە گۆر دەنرىن، وەلى لەناو گۆردا بەپى كردهوھى ھەمەجۆر و پلەى دواړۆ ھەلاویر دەكرىن.
- ئەگەر رۆژىكى نوئ سەرى لى ھەلىناى بلى بەخىر بى ئەى ميانى بەرپز، ئەوسا بەھوى جىبەجى كردنى ئەرك و واجبى سەرشات، بە نوئ كردهوھى تۆبە لە گوناھەكانت پىشوازي لىبكە، نەكەى ئەو رۆژم بە تاوان و خەم و خەفەت ناشىرىنكەى، چونكە ئەوھى چو ناگەرپتەوھ.

- لە چەقە خانەکان^{٩٢٠} خۆت بە دور بگرە، چونکە ھەر بە نرخیکى ھەرزان دینی لى دەفرۆشئو، پیاوھتى لە دەست دەدرئ، لەویدا ئابرووشکۆ لەزیر پیی بى ئابرواندا دەکەوئ.
- کات تێدەپەرئو، خۆر دەخولیتەووە، مانگ دەرواو، باو زریان ھەلەدەکا، تەنیا پېشبرکى لە ئارادایە، کاروانى ژيان لەسەر تۆ راناوھستى تۆش مەوھستە، ﴿سَاقُوا ... بېشبرکى بکەن. ﴿١١﴾ الحديد﴾.
- ﴿وَسَارِعُوا ... پەلەبکەن. ﴿١٣٢﴾ آل عمران﴾ . بە گوپ بەرەو لوتکە ھەنگاو بنئ، سەربەرزى بۆ ئەو کەسە یە بۆ بەرزایى سەردەکەوئ، سەرکەوتن بەو دەستەبەر ناکرئ لەسەر کاسەو لەگەنى زێر دەور بدرئ، بەلگە فرمیسک و خوین و شەونخونى و شەکەتى و ماندویتی و برستى و رەنجى دەوئ.
- ئارەقەى کرێکارى بۆن خۆشترە لە بۆن میسكى پالکەوتوئ، ھاشەى ھەناسەى ماندو شەکەت خۆشترە لە ئاوازی گۆرانى تەمبەلئ، کولیرەى برسى و بى نانى بەچێژترە لە گوشت بەرخى خوا پێداوئ، ﴿وَسَارِعُوا ... پەلەبکەن. ﴿١٣٢﴾ آل عمران﴾.
- ئەو جوین و توانجەى لە دەمى رەشک پى بەرانەو^{٩٢١} دەرھەق بە کەسانى لێھاتوو بەھەرەمەندان دەگوترئ ھەر وەکو بلیى دەنگى تەقەى خۆشى یەو، چۆن بلیى بى بەرامبەر ریکلامیکن گوزارشت لە سەرکەوتن دەدەن.
- سەرکەوتن و پېشکەوتن ھەقى بە بنەمالەو ناوودەنگ و ناستى دەستکەوت و راھینان نیە، بەلگە ئەو کەسەى خاوەنى ورەپیکى بە تەوژم و ناخیکى دەوڵەمەندو، ئارامیکى جوانە، بە مەرامى بەرزى دەگا.

^{٩٢٠} شوینى چەقەچەق.^{٩٢١} لە دەمى ھەسودانەو.

- لە تاوی ناخۆشیەکان ترس نەتگري بزانە شیر پەلاماری مینگەلێک نیچیر دەدات و نرکەى لیوہ نایى، لە دواى خواست و مەبەستت بېزار مەبە، بزانە درندە نیچیرەکەى لەناو ناگریش بى دەردینى.
- ھەر بە قسەى خۆت مەکە لەمەر کاروبارى زیانت، بەلگە پرس و پات ھەبى چونکە بۆچونى دوان لە ئى یەکیک بەھیزترە، چۆن ئەگەر دو پەت لێک بەلێن بە ھیزو توندو بەندترن.
- ھەر پەخنەیک رۆى تیکردى بە دوژمنایەتى مەزانە، بەلگە بى گویدانە مەبەستى خاوەنەکەى کەلکى لى وەرگرە، چونکە تۆ راستکردنەومت زیاتر بپویستە لە پێداھەلگوتنت.
- ھەر کى لە مەبەستى خەلک تى بگا دەحەسیتەو، بە ساي بەدگۆى ئەوان ھەراسان نابىو، بە ستایش کردنیشیان بالى لى نایى، چونکە ئەوان بە کولێک ھەلەدچن، بە فۆیک دەنیشینەو، بە پێى ئارەزو دەجولێن.
- لات وانەبى بەلاو کۆست لە گەشتن بە خواستەکان ریت لى دەگرن، چەندین کەسى بەھرمەند ئەگەر چى کەر و کوپروشەت و خوار بون، بەلام بە مەرام گەشتن، کەواتە لاشە دەور نابینى بەلگە وەرە غیرەت جیبى دەگرى.
- ئومیدا وایە کە خودا لیت دەگریتەو بەزەمى پیت دابیئەو، ئەگەر لە خواست ریت پى دەگرى چاکە و قازانجى بۆت بوى، کە لە مەبەستت دوات دەخا یارمەتیت بدات، چونکە ئەو لە تۆ لەمەر بەرژەوھندى تۆ شارەزاترە.
- ئەگەر پەزارەبى بۆ مێوانت وا بزانە پارچە ھەوریکى کەمە لە ھاوینداو دەرەوێتەو، با گرمەى نەتترسینىو، ھەورە تریشقەى نەتتوقینى، جار وادەبى بارانەى بۆت ببارینى.
- ھەفتەى جارێک بە خۆت و خاوو خیزانت گەشتى بکە، چونکە پتر چاویان دەکاتەو، زیانتان نوێ دەکاتەو، بى ئومیدى و بېزارى پى دەرەوێتەو.
- ھەر کى لە مالى خۆى ئاسودە نەبى لە ھیچ شوینى ناحەسیتەو، دانیاش بە شیاوترین جیگا بۆ دلارامى و ھیورەمى و دورى لە ئاستەنگ و ناخۆشى مالى خۆتە.

- زانستو پۇشنىبىرى شىكۆۋ پىزى ھەر دەمىنى، بە تايىبەت بۇ ئۇ كەسانەى
فىركارى خەلگۈ دانەرى كىتىن، بەلام قەدرو پىزى پلەو پاىە خۇى پاناگرىو،
وگكۈ كەفى سەر ئاۋە.
- بىرو زەين ئەگەر وەگەر نەخرى بەرەو خانەى مەرگەسات دەچى، ئەۋسا
ئەشكەنجەو ئازار رادەكىشى، جا ھەروا بەرەلداى مەكە بەلكە لە شتى سود
بەخشا بەكارى بىنە.
- يەكلى لەۋانەى حال دەشۋىنىۋ دل رەق دەكا تىكەل بونە لەگەل خەلگداۋ، گوى
گرتنە لە گوتەى پىروپوجيانو، زۆر مانەۋدە لەناۋيان، ھىچ شتىكىش ئەۋمەندەى
بەسەرىدن لەگەل بەندايەتىۋ زانستدا بەردار نىە.
- باشتىن پىگا كە بىگرىە بەر پىگى مەزگەۋتە، بى كىشەترىن پى پىگى چۈنەۋە
مالتە، ناخۇشتىن راۋەستان ئەۋدەىە لەبەردەم دەسەلاتدار رادەۋەستى،
گەرەترىنۋ چۈنەيتىش گىرۋش بىرنە بۇ خۋاى تۆلەسىن.
- گوى ھەلخست بۇ قورئان بە دەنگىكى خۇش، يادکردنى خوا بە دلىكى نامادە،
بەخشىن لە مالىكى ھەلال، نامۇزىارى كىردن بە زمانىكى پاراۋ سقرەۋ خوانى
دەرون، باخو گۆشەنى دلن.
- خورەۋشتى جوانو جوامپىرانە، لە روخسارى جوانو چاۋى رەشۋ كۆلمى سور
جوانترە، چۈنكە جوانىۋ شۇخو شەنگى ناۋەكى لە جوانى دەركى بەرچاۋترە.
- كىردەى چاكە لە دەرنجامى خراپ دەتپارىزى، ھىزو وزەى زىرى لە خلىسك
پىبىردنى ھەۋاۋ ھەۋەس دەبىتە بەربەست، چەكۋشى ئەزمون لە ھەزار
نامۇزگارى بەھىزترە.
- ئەگەر ھەزاران مەردەم بىنى كە سەرقالى گالتەۋ گەپۋ تەمەن بەفىرپۇدانن،
سوپاسى خوا بىكە لەسەر ئەۋ بەھرى پىت بىراۋە، چۈنكە بىنىنى بەربەلايان
شادىە بۇ دورە بەلايان.
- ئەگەر كەسىكى بى باۋەرپ بىنى سوپاسى خوا بىكە كە مۇسلمانى، ئەگەر چاۋت
بە خراپەكارى كەۋت سوپاسى خوا بىكە كە تەقۋا كارى، ئەگەر كەسىكى نەقامت
دەت سوپاسى خوا بىكە كە دەزانى، ئەگەر كەسىكى دەردەدارت بىنى سوپاسى خوا
بىكە كە دورە دەردى.

- خۆر لە بەرزەوھەندى تۆ دروست كراوه ئەوسا خۆت بە تىشكەكەى پاگكەرەو، با لە پېناوى تۆدا ھاتۆتە ئاراوه جا كەلك لە ھەواكەى وەرگەر، چۆم و روبار لە ھازانجى تۆ پەخساوھ سا چيژ لە ئاوەكەى وەرگەر، ميوە و بەروبوم لەبەر خاترى تۆ وەدى ھىنراوھ دەى تۆش تامى لى وەرگەر، سوپاسى ئەو خوايە بەرزو بى ھاوتايەش بنويئە كە چاكەى لەگەلدا نواندوى.
- كەسى نابينا بە ھىواى ديتنى نىگارى جوانە، مەردمى نەبىسەريش بە ئومىدى بىستە، ئەوھى لە جيگا كەوتوھ خولىاى ئەوھىيە چەند ھەنگاوى ھەئىنى، لال و بى زمانىش شەيداي دەربرپىنى چەند وشەيپكە، كەچى تۆ دەبىنى و دەبىسى و دەپۆيو دەوژى.
- پيئ وانەبى كەس لە ژياندا بى كيشەيە، ھەيە خانوبەرەى ھەيە بى ئۆتۆمبىلە، ھاوسەرى ھەيە بى كارو ئيشە، گەدەى ساغە و ھەزى لە خواردنە بى خواردنە، جۆرەھا خواردنى لەلایە پارىزى بۆ دانرايە.
- مزگەوت بازارى دواپۆژە، كتيب لەگەل تەمەندا ھاوپرپە، كەردەوھ دلئەواى ناو گۆرە، پەوشت بەرزى ئاتاجى گەورەيى و پېزە، بەخشنەدەيش جوانترين پۆشاكە.
- خۆت لە كتيبى خوانەناسان بەدور بگرە، چونكە نىازيان گلاوھ و دل پيس و ليخن دەكەن، ژاربان تىدايە و گيان دەكيشن، پەلەيەكن دل دادەپۆشن، ھىچ شتيكىش ئەوھەندەى نىگاي خوا بۆ تۆ گونجاو نيە، دەرونت پاك دەكاتەوھو، دەردى تۆ تيمار دەكا.
- لە كاتى تورەبوندا برپار مەدە نەوھك پەشيمانى بتيگرى، چونكى كەسى تورە راستى لەدەست دەداو، ھۆشى لەكن نامىنىو، تيفكرين دەدۆرپىنى.
- پەژارە ون بو ناگيرپتەوھ، ترس داھاتو ناگونجپىنى، نىگەرانى سەرگەوتن بەرھەم نايپىنى، بەلكە دلى رازى و دەرونى ساغ دو بالى بەختەوھرين.
- ھەتا پېز لە خەلكان نەگرى لىيان مەخوازە پېزت بگرن، لەمەر ئەو تيشكانەى دوچارەت ھاتوھ خەلك سەرزەنشت مەكە، بەلكە خۆت بە تاوانبار بزانە، ئەگەر ھەزىش دەكەى خەلك پېزت بگري بۆ خۆت پېزى خۆت بگرە.

- ئەگەر خاوەن كۆلىت^{٩٢} دۇنيا بى رۇزى دى كۆشك و بالە خانەكان دەروخىن پىويستە بە كۆلىتەكەى قايىل بى، ئەگەر خاوەن پوشاكيدا دراو گومانى لەوەدا نىيە كە رۇزى دى بەرگى ئاورىشم دادمېزى جىگای خۆيەتى لە بەرگە دادراوەكەى گازاندەى نەبى.
- ھەر كەسئ ھەرچى ئارەزوى بىيەوئ بەدواى كەوئ، دلى دابردابې دەبى، كاروبارى لەبار دەچى، خەم و پەژارەى زۆر دەبى، چونكە دەرون ھەلخەلەتتەنەرەو ھەر فەرمانى بە خراپەيەو خواستەكانى بى سنورە.
- ئەى ئەو كەسەى زارۆلەت لەدەست داو: خودا كۆشكى سوپاسگوزارى لە بەھەشتا بۆت داناو، ئەى ئەو كەسەى لە دنياىدا بەشت بپراو: بەشى تۆ وا لە بەھەشتى تا ھەتايى چاوەروانە.
- بالئە لەناو ھىلانەيدا رۇزى بۆ نابارى، شىر لەناو لانەيدا بژيوى نايىتە بەردەم، مېرولە لەناو كۆنەكەيدا دانەوئەى بۆ ناپزى، بەلگە ھەر كاميان بە شوين بژيوياندا دەگەرپن، دەسا تۆش ھەولت بە ھەولت ئەوان بىئەوەى بەوان بپراو بە تۆش دەبې.
- ﴿... يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ...﴾ ھەر ھەرايەك لە دژى خۆيان دەزانن. ﴿٤﴾
النافقون ﴿٥﴾. لە چاوەروانى ھەمو بەلایەك دان، بەر لە ھاتنى مەرگيان دەمرن، پيشبىنى ھەمو كارەساتىك دەكەن، لە گشت خەيال و جموجۆل و دەنگىك دەترسین، چونكە ناخيان پېرشوبلاو دەو دليان بەتالە.
- ئەگەر خودا تۆى لەسەر بارو حالەتەك جىگىر كردى جگە لەمە داخواز مەكە چونكە ئەو لە بارەى تۆ زانايە، ئەگەر ھەزارى كردى نەئىي خۆزگە دەولەمەندى دەكردم، ئەگەر نەخۆشى كردى نەئىي خۆزگە چارەى دەكردم.
- ئومىد وایە لە دواكەوتنى گەشتەكەتدا بەرژەومەندى ھەبى، لە نەبونى ھاوسەرەدا فەر و پیت ھەبى، لەوەى فەرمان بەریت بۆ نەپەخساوە قازانجت بى، چونكە خوا دەزانى تۆش نازانى.

- بەرد لە درەخت بەھێزترە، ئاسنیش لە بەرد بەھێزترە، ئاگریش لە ئاسن بەھێزترە، باش لە ئاگر بەھێزترە، وەلئ یاومریش لە بای سەخت بەھێزترە.
- ھەر بەلایی دوچارت بئ وانیەکەو لەیاد ناکرئ، ھەر ئاستەنگئ گە دێتە رپیت لەناو بیرتدا ھەلەدەگیرئ، بۆیە لەناو ھزردا دەبێتە پەياممیکى تا ھەتایی و پشنگوئ ناخرئ.
- سەرکەوتن چەند تەنۆکیکە لە دەرنجامی ئەشکەنجە و ئازار و زامو برین و مەرگەساتدا پالئوراو، دۆرانیش چەند دلوپیکە لە ئاکامی سستی و تەمبەلئ و بئ توانایی و شل و خاویدا پارزئراو^{٩٢٢}.
- ئەو کەسەى سورە لەسەر پەیداگرتنى ناوو دەنگیکى کاتى و، ھەول ئادا ناوى بەرز رابگیرئ، نایەوئ زانستى بەسود و کردەوئى چاکە دەستەبەر بکا، تەنیا کەسێکى ساویلکە و بئ ورەيە.
- ((يا بلال، اقم الصلاة، ارحنا بها... (بێغەمبەرى خوا درود و سلّوى خواى لەسەر- دەفەرموئ) ئەى بلال، قامەت بۆ نوێژ دابەستن بکەو، بە سائ نوێژمان ھەسینەو))، چونکە نوێژ دابارینی ئارامى یە، روبرارى ھیمنى و ھەدارى یە، نزە بایپیکى پاڪ و فینکە، بەسەر دەروندا ھەلەدەکا، گری ترس و کلۆلئ کپ دەکا.
- ئەگەر سەرپېچى پەرورەدیارت نەکردو، دەرھەق بە کەس ستمەت نەکرد، پڕ بە چاوەکانەت بڤەو، خوئى لە خوئ بەشیکی گەورەت پئ براو، ھیچ نەیاریکت نیە و ھەولت بە فیرو نەداو.
- خوئى لەوئى کە شەو دەخەوئ خەلک بۆ دەپارێتەو، قور بەسەریش بۆ ئەو کەسەى کاتئ شەو دەکاتەو خەلک نزاى لئ دەکا، مژدە بۆ ئەو کەسەى جیگای خوئ لەدلى خەلکدا کردۆتەو، دۆرانیش بۆ ئەو کەسەى زمانەکان نەفرەتى لئ دەکەن.
- ئەگەر لە دادگای دنیا دادەوەریت دەرك پئ نەکرد داواکەت بەرەو دادگای دواړوژ بەرزگەو چونکە لەوئ فریشتە شایەتن، داواکە پارێزراو، داد پرسیش خواپەکی ھەرە دادوەرە.

- ﴿فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ...﴾ سا ئىۋە يادى من بىكەن، تا منىش لەبىرتان نەكەم. (١٥٢)
- البقرة ﴿ئەگەر يادى خودا ھەر ئەۋەندە سودى ھەبى بەسە، ئەگەر ھەر ئەۋەندە ھازانجەى ھەبى كە خوداش يادى تۆ بىكا بەسە، ئاى لەو شكۆۋ رېزە، لەو گەۋرەيى و سەر بەرزىيە
- مژدەت لىيى.. دەستىۋىژ گرتن بەشىكە لە باۋەر، تاۋان ھەلدەۋەرپىن، بە تەۋاۋى گوناھان دەشۋرپىن، خاۋىت دەكاتەۋە ئامادەت دەكا بۆ چاۋپىكەۋتن لەگەل ئەۋ خۋايەى زالە بەسەر ھەمو دەسەلاتىكا.
- خۆشى لەخۆت نۆيژ تاۋانى راپەردو دەسپىتەۋە، ئەۋانەى ئىستاش رەشەدەكاتەۋە داھاتوش دەسازپىن، خاۋنەكەى لە كۆتەندى دەكاتەۋە، بىلبىلەى چاۋەكانە.
- ئەۋ كەسەى بۆ ئەۋە تىدەكۆش خەلك پىزى بگرى و رەخنەى لى نەگرى، بە زۆرى ۋايە لە بەدبەختى و چارمەشىدا دەگوزمىن، گەرانىش بەدۋاى خۆدەرخستەن و ناۋودەنگدا لەگەل بەختەۋەرىدا تىكدەگىرپىن.
- تەنیا تىروانىن و لىكۆلىنەۋە دەر بارەى ھونەرى شادى بەس نى، بەلكە پىۋىستى بە جومجۇل و كەردو كۆش ھەيە ۋەكو ئەۋەى ھەمو رۆزى ماۋەيى بەپى برۆى، يا گەشت بىكەى، يا بەرەۋ شۋىنى دىگىر بچى.
- زۆر جارەن مېشولە بەلا رېشى شىر دەپى، دىيەۋى ھەراسانى بىكا ئەۋىش ھىچ بايەخى پى ناداۋ روى بۆ لا ناكاتەۋە، چۈنكە سەبارەت بە مەبەستىكى گەۋرەتر سەرقالە.
- لەمەردەى بەدبىن خۆت بىپاريزە، چۈنكە تۆ گۈلى پىشان دەدەى ئەۋ دىكەكەت پىشان دەدا، تۆ ئاۋى بۆ دىنن ئەۋ شتى پىست بۆ لەناۋ دەردپىن، تۆ بە روناكى خۆردا ھەلدەلىي ئەۋ بىزارى لە گەرمايەكەى دەردەپى.
- ئاخۇ بە راستى بەختەۋەرىت گەرەكە؟! دور بەدۋاى دامەپۇ، ھەر لە خودى خۆتدا ۋەدى دەكرى، لە داھىنانى بىرو ھەزرت، لە بۆچۈنى جوانتو، ۋىستى گەشپىنت، لەۋ دىلەتدا كە بە چاكە رۆشن بو، ۋەدى دەكرى.

- بەختە وەمىرى گوللاۋو بۇنى خۇشە تۆ ناتوانى بە دەۋرى خۇتدا بېپىرشىنى، ئەگەر لەپىشدا چەند دۆلۇپىك بەسەرەخۇتدا ھەلنەپۇتى.
- دەردى ئىمە لەۋەدايە پۇژانە پىر لە سەت كەپت لە غەيرى خوا دەترسىن: دەترسىن بەدوا كەۋىن دەترسىن ھەلە بىكەين، دەترسىن پەلە بىكەين، دەترسىن ھالان تورە بى، دەترسىن فىسار ھەلىسى.
- خەلگانىكى زۆر لايان وايە ھەرچى خۇشى يە لە بەين دەچى، بەلام ھەرچى خەم و پەژارەيە جىگىر دەبى، ئەۋان باۋەر بە مەرگى شادى دەكەن، كەچى لە مەرگى پەرىشانى سەرىپچى دەكەن.
- كەسانىك لە ئىمە ۋەكو ماسى كۆپر وايە لەناۋ دەريادا دەخولتەۋە لاى وايە لە جامىك ئاۋ دايە، ئىمە لە جىھانى باۋەردا لەدايك بوين كەچى باۋەشمان لە كىۋى مەينەتى ۋ كۆلۋى ۋ دزايەتى ۋ ترس داۋە.
- ژيان خۇشە، بەلام ئەۋ خەلات ۋ ديارى يە پىۋىستى بە يەكى ھەيە شياۋى بى، ئەۋانەش كە ژيان بۇيان پىدەكەنى ۋ ئەۋان دەگرىپ، ژيان بۇيان دەگرزىتەۋە ئەۋاننىش ددانىان جىر دەكەنەۋە شايستەى ژيان نىن.
- راپوچىيەك كۆتۈرك دەخاتە ناۋ ھەفەس ئەۋىش دەست دەكا بە ئاۋاز خويندن راپوچى گوتى: ئىستاكەى ۋەختى خويندە؟! ئەۋىش گوتى: ھەر سات لەدۋاى سات رزگارى بەرپۋەيە.
- بە كەسىكى دانايان گوت: بۇ ناچىە لاى پاشا بە تورەگە ئالتون دەبەخشى؟ گوتى: ترسم لەۋە ھەيە ئەگەر تورە بو سەرم بېرپىنى، لەناۋ يەكى لەۋ تورەگانەدا بە ديارى بۇ ھاۋسەرگەم بىنپىر!!
- باشە بۇچى گوتت بۇ ھەپەى سەگان دەگرى بۇ ئاۋازى بولبول گوت ھەلناخەى؟! بۇچى تارىكى شەۋ دەبىنى، سەيرى جوانى مانگو ئەستىرەگان ناكەى؟! بۇ لە تاۋى زانى پىۋەدانى ھەنگ ھاۋار دەكەى، كەچى شىرنایى ھەنگۋىن لەياد دەكەى!؟

- باۋگە ئادەم لە سەرپېچى تۆبەى كرد ئەوسا پەرۋەردىياري پېنمايى گىردو ھەلىبىزاردو بەرزى كرد، پېغەمبەرۈ شەھىدو پياۋچاك و زانا گەلىكى لە پىشتى ئەو خولقاند، واى لېھات لە سەردەمى پېش تاوان پاىە بەرزتر بو.
- نوح پېغەمبەر (سلاۋى خۋاى لەسەر - بە نالەو ھاۋارەۋە چىرىكەى ھەلپى: خۋاى بەخشندە ھاۋارە، خۋاى دلۇقان ھاۋارە، بە قەد چاۋتروكانى كۆمەگى خوا گەىشتە جى، ۋەكو بوركان لافاۋ ھەلسا، سەرگەۋتو بەسەر دۈژمندا زال بو، بەلام ئەۋانەى بىباۋەر بون سەرشۆپرو نغۇ بون.
- يونس پېغەمبەر - سلاۋى خۋاى لەسەر - لە ناخى دەرياۋە لەناۋ سى تارىكايى دابو، راستەۋخۇ بە پەلە پەيامىكى بەرزكردەۋە، دان پىداھىنان بە تاوان و داۋاى لىيوردنى تىدا بو، چونكە پەيامىكى راستگۇيانە بو ھەرۋەكو خىرايى تىشكى خۇر كۆمەكى گەىشتە جى.
- داۋد پېغەمبەر - سلاۋى خۋاى لەسەر - بە ساي فرمىسكى ھەلەكانى سىرپەۋە، پۇشاكى تۆبەكردنى سىي كىردەۋە، چونكە كوتالەكەى لەناۋ مەنبەردا چىرا بو، بەرگىرۋەكەش كەسىكى دەس پاك بو، پاككردنەۋەى ئەو پۇشاكەش لە پېش بەرەبەيان دابو.
- كاتى كارو ۋەرامت لەسەر گران بو، پەژارە تەنگى پى ھەلچى، بى ئومىدى پوى تىكردى، چاۋمىپى پىزگارى بە.
- ئەگەر دەتەۋى خوا كىۋلىت لەكۆلكاتەۋە كەم تا زۇرىك ئومىدت لە ھەمو دروستكراۋى بىرە، ھىۋات بە ھىچ كەس نەبىۋ، بە غەيرى خوا دلىت ۋابەستە نەبى.
- دىرونت ۋەكو ئەو شەلمەنى يە ۋايە كە پەرداخەكەى بە رەنگى خۇى دەرەنگىنى، جا ئەگەر دىرونت ئاسودەۋ قايىل بو جوانى ۋ خوشبەختى ۋ شادمانى ھەست پىدەكەى، ئەگەرىش رەشپىن ۋ تەنگو تروسك بو بەدبەختى ۋ خراپە ۋ ناشىرىنى ۋەدى دەكەى.
- ئەگەر گوپراپەلى خوا بوى، بە بىۋىت قايىل بوى، لەمەر لەدەستچۈكە دلىتەۋا بوى، ئەۋا بە ھەرچى خواستى چاكەيە گەىشتىۋ، بەسەر مەبەستت پاكەىشتى.

- ھەر كى باخى يادو باومرى لە سىنەدا بى، گوئشەنى زانست و ئەزمونى لەلا بى، جىي خۇي نىە سەبارمت بە لەدەستچونى دنيا ھەراسان بى.
 - ھەر كەسى شادمانى بۇ ئەو دەخا ھەتا كورە بىزبەكەى دىتەو، يا خانويىك پىكىدىنى، ياخود لەسەر كارىكى شياودا دەمەزى، ئەو كەسە تەنيا بە تراويلكە سەرى شىواو ھە زىندە خەونان ھەلخەلەتاو.
 - بەختەومرى لەو دەپە: زۆر لىكدانەومت نەبى، بە پروپاگەندەى ترسناك باومر نەكەيو، پشت لە پىشبينىيەكان ھەلگەى.
 - خەندە لىوى: جادويىكى ھەلەو، سەرەتاي خۇشەويستى يەو، راگەياندىنى براپەتەى يە، پەيامىكى راستەوخۇيە ناشتى و تەبايى وەخۇ ھەلگرتو، خىرو چاگەيىكى قەبول كراو، ماناى ئەو دەگەيەنى خاوەنەكەى كەسىكى قايل و دلارام و خۇراگرە.
 - داوات لى دەكەم لە شىرەزەيى و شلۇقى و بىسەرەوبەرى بەدوربە، ھۆكارەكەى بۇ وازەينان و پشتتەيكردن لە رىكەوپىكى دەگەپتەو، چارەسەرىشى ئەوئە مەرو بەرنامەيەكى جوانى ھەبى راستىتى و راھىنانى تىدا وەدى بكرى.
 - ئەگەر دوچارى تەنگەزە بەلەيىك ھاتى دلخۇشە بەھەر رۇزىك لەو ناخۇشەدا بەسەرى دەبەى، چونكە ئەو بەلەيە كورت دەپتەو ھە سوک دەبى، چونكە ناخۇشى تەمەنىكى ھەيە وەكو تەمەنى مەرقە زياتر نىە.
 - پىويستە تۆ لەمەر خواستى دنيايى سنورىكت ھەبى نەيبەزىنى، بۇ نمونە چاوت لە خانويىك ھەبى لىي دانىشى، ئۆتۆمبىللىك پىت لە ەرزى بكتەو، بەلام بەرھەلەدانى ھەواو ھەوەس بەسەر ھەر شتەدا كە ھەزەدا ماىەى بەدبەختى يە.
 - ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْدِيرٍ...﴾ ئىمە جىسانى مەرومان دەگەل خەمان وەدى ھىنا.
- ﴿١﴾ البلد. نەخشە دانانى خوايە بۇ ئەو مەرقە گۇرەنكارى بەسەردا نايى، ھەر لە ھەول و رەنج و ئەشكەنجەدايە، پىويستە دان بەو دابىنى چى لەبارە دايەو، لەگەل ئەو زىانەيدا بگوزمىنى.

• ئەو كەسەي رۇژگارى خۇي لە گالتەو گەپو راپوگەردن بەسەر دەبا وادەزانى خۇي بەختەوەر دەگا، نازانى لە دەرەنجام نرەكەكەي ئەوئەيە ھەمیشە دل پەستو بەردەوام و غەمگین دەبى، چونكى ھاوسەنگى نىوانى ئەركەكان و راپوارەنى بشتگوى خستەو.

• ھەرچى لە ژياندا پىويست نىە لە خۇتى بەدور بگرە، ھەتا ئەو كاغەزانەي بە زيادە لە گىرفانت دايە، يا لەناو پەرتوگخانەكەت دايە، لەبەرئەوئەي ھەر شتى لە پىويستى بەدەربى -جا لە ھەر بوارىك بى- زيانبەخشە.

• ھاوەلان بەختەوەرترین كەس بون چونكە ھەرچى بەسەر دلپاندا دەھاتو ختوكەي لە دەروندا دروست دەكردن و كەمبايەخ بو تايادا قول نەدەبونەو، بەلكە ئەوان بايەخيان بە بنەمايەكان دەداو، بە خواستى بالا سەرقال بون.

• پىويستە لە ئەنجامدانى بەندايەتى بە وردى بايەخ بەدى، لە زانستى بى تىگەيشتنو، نوپىزى بى ترسو، قورئان خویندىنى بى تىفكريندا ھىچ سودو كەلك نىە.

• ﴿... وَالطَّيِّبَتُ لِلطَّيِّبِينَ ... كَيْش پاكى بۆ پاكەن. ﴿۱۶﴾ النور﴾

كردارو گوشتارى پاك، ھاوسەرى پاك و خونەرىتى پاك شياوى كەسانى ھەلبەرزاردەو پاكە، بۆ ئەوئەي بە ساي ئەو بەيەك گەيشتنە بەختەوئەرى پاستەقینەو ئۆقەرەگىرى و بە ئاكام گەيشتن بىتە ئاراو.

• ﴿... وَالْكَاظِمِينَ الْفَيْضَ ... ئەوانەش كە ركى خۇيان دەخۆنەو. ﴿۱۷﴾ آل عمران﴾
رەقيان لەناو سىنە دەننەوئە شۆپنەواريان لى بەديار ناكەوئە جوپن نادەن و تەي نەشياو دەرنابەرن و خەلك ئازار نادەن و دوژمنايەتى ناكەن، بەلكە پى لە نەفسى خۇيان دەننەو چاو لە تۆلە ناگىرن.

• ﴿... وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ... ئەوانەش كە لە مەردم چاوپۆشى دەكەن. ﴿۱۸﴾ آل عمران﴾

ئەوانىش ئەو كەسانەن چاوپۆشى و لىبوردەيى دەردمەرن، ئەوانەي ئازاريان داون ئازاديان دەكەن و داواي تۆلەكردنەوئە ناكەن و بەخشينيان پادەگەيەنين،

نەك ھەر رەقى خۇيان بىخۆنەو و بەس بەلگە نەرم و نىيانى و چاوپۇشيان لى بەدى دەكرى.

● ﴿... وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ... خوا چاكە كارى خۇش دەوین. ﴿١٣٢﴾ آل عمران ﴿١٣٢﴾.

ئەمانىش ئەوانەن دەرھەق بەوانەى سىتەمیان لىكردون چاوپۇش بەلگە و پراى ئەوھش بە سامان و پلە و پاىە و جوامىريان چاكەيان لەگەلدا دەكەن نەباريان خرابە دەنوینى ئەوانىش چاكە دەنوین، بۇيەش پلەى چاكەكارى گەرەترىن پلە و پاىەىە.

● دەقا و دەق ئەو كارە ديارى بكە، گە بەختە و مەرت دەگا. ئەو ھالەت و بوارانەى بە و پەرى بەختە و مەرت دەگەيىن لىستىكىان لى تۆمار بكە: ئاخۇ دواى چاوپىكە و تەن لەگەل كەسىكى تايبەت ئاسودەى؟ يا خود دواى رۇيشتەت بۇ شوپىنىكى تايبەت؟ يا دواى جىبەجى كەردنى كارىك بە تايبەت؟ ئەگەر بە شوپەىەكى سادە ئەزمونىكى باشت بە ئەنجام گەياند، لەنا و لىستەكەتدا بنوسە. دواى ھەفتەىەك ھەست پىدەكەى لىستىكت پىكردۆتەو و لەو بۇچونانەى بەختە و مەرت دەكەن.

● لەسەر ئەو كارانەى دلخۇشكەرن پى دابگەرە: دواى ئەوھى ئەو كارانەى بەختە و مەرت دەكەن پىيان ئاشنا بوى، ھەرچى كار و فەرمانى ترە لەبىرى خۇتدا و مەدرىيان بىنى.

ئەوسا ئەو شتانەى ئاسودەت دەكەن و ئەوانەش كە لە بەختە و مەرى بەدورت دەخەن لە يەكتر ھەلاویريان بكە. بۇ ئەوھى ھەولەدانەت لەپىنا و بەختە و مەرىدا لە ئەنجامى ئەزمونىكى دلخۇشكەر بى لە خودى خۇيدا.

● تا ئەو ساتەى تۆ لەسەر راستە شەقامى خواى، خۇت پى قەبول و راست بى: زۆر گرنگە بگەپە ئەو ئاستەى مەمانەت بە خۇت ھەبىو، لە خۇت قایل بىو، ئەو رەخنەش كە بەرەو روت دەپىتەو و پاىەخى پى نەدەى، لەراستىدا بەختە و مەرى لەو دلەدا نامىنى كە ھەست بە ھەلەو دۆران بكاو گومان و دو دللى تىدا بى.

- خىزمەتى خەلكان بىكەۋ كىردەى چاگە ئەنجام بىدە: بە تەنبايى و بە لاجەپى مەژىي، چۈنكە تەنبايى چاۋگى كەساسى يە، ئەۋ كاتەش كە تىكەل بە خەلگەۋ خاۋو خىزانى دەبى ھەرچى خاگەسارى و مەينەتبارى و كىۋلى ھەيە نامىنى، ئەۋ كاتەش كە خىزمەتەك پىشكەش دەگەى. ئەگەر لە ماۋەى دو ھەفتەشدا خىزمەتى خەلگە بىكەى ۋەگە چارەسەرىكى چۈنبايى تەينەتى دانراۋە.
- ھەمىشە خۇت سەرقالكە: پىۋىستە - بە زىتەلى و وريايى - ھەۋلدەى پىر تواناكانت بەگەر پىخەى. ئەگەر خۇت بە رەنپەنبايى كارى سەرنچراكىش سەرقالكەى، زياتر خۇت بەختەۋەر دەگەى، تەمبەلىش گەشە بە مەينەتى دەدا.
- دىزايەتى كەساسى و كىۋلى بىكە: كاتى كارو ۋەرامىك بىزارى كىردى، ھەلسە بە ئەنجامدانى كىردەۋمەكى لاشەيى كە خەزى پىدەگەى ھەست دەگەى بارى ھۇش و دىرونىت دىتەۋە سەرخۇ. دەشتوانى خۇت بە كارىكەۋە خەرىكەى كە لەپىشدا خۇت پىۋە خەرىك دەكرىد ھەست بە ئاسودەيى دەكرىد، ۋەگە ئەۋەى خۇ لەسەر ئەنجامدانى ۋەرزىكى تايىبەت رابىنى، يا لەگەل دۇستانت گەشت بىكەى.
- بىنومىد مەبە لەسەر ئەۋەى كارىكت بە تەۋاۋى پى ئەنجام نەدرارۋە: دەبى بزانى گەۋرە پىاۋان بى كار نابىن. كەسانى ھەن ۋا دەزانى ھەتا ھەمو كارىكان بە ئەنجام نەگەپىنن مەمانەيان بەخۇ نىە بەختەۋەر نابىن. ئەۋ كەسەى ھەستىش بە بەرپەرسىيارىتى دەگا دەتۋانى بەبى سستى نواندىن ئەندازەيىكى گونجاۋ لە كارەكانى ئەنجام بىد، لە ھەمان كاتىشدا لەبەرئەۋەى كەمتەرخەمى نانوپىنن دەتۋانى چىژ لە خۇشى ژيان بىبىن.
- لەمەر بەرپەرەكانى ۋە رەۋبەروپونەۋەدا زىادە رۇيى مەكە: دىنبايە ھەر دىرەقەت بۇ دەمىنى، بە تايىبەتىش ئەۋ كاتەى لەسەر كىدارىك پىشپىكى لەگەل يەكى ئەنجام دەدەى بى ئەۋەى ھەل ۋەرجىكت بۇ خۇت رەخساندىن تىيدا ۋەحەسىۋو ۋچان بىدەى.
- ھەست و نەست كۆتەند مەكە: كىكرىنى ھەست دەبىتە ھۇكارى ئالۋىزى، دەبىتە بەرپەستى ھەستكىرنىش بە بەختەۋەرى. ھەست و نەست سەركوت مەكە. بەلگە بە شىۋازىكى گونجاۋ ئەۋ ھەستە دەرپە كە بە وزەى دىرون لە ناخەۋە ھەلپىۋلى.

- بارى ھىچ كەس مەخە ئەستۆى خۇت: زۆر جاران خەلك بە ساي كۆپرەومرى كەسكى تەرەست بە بارگرانى، ھەناسە ساردى، تاوانبارى دەگەن، ئەگەر چى بۇ خۇيان لەو كەساسى يە بە دورن. بېنەوہ يادت كە ھەمومرۇقى لەمەر خۇى بەرپرسىارە، سۆز نواندن و ھارىكارىش مافدارىتى و سنورى ھەيە. ئەوہش بزائە كە مرو بە وىزدانى خۇى دىزانى، ﴿... وَلَا نَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى...﴾ ھىچ كەس بارى گرانى ھىچ كەسكى تەر ناگرىتە كۆل. ﴿الأنعام﴾.
- بى چەندو چون بېيارى خۇت بدە: ئەو كەسەى بۇ ماومەكى دورو درىز بېيارەكانى خۇى دوا دەخا، ئەوا چەند كاتو ساتىك و چەند رۇژىك و چەند مانگىك لە ماوہى بەختەومرى خۇى دوا دەخا. ئەوہشت لەبىرنەچى شتىكى بەلگەنەويستە كە دەرگردنى بېيار لە ئىستاوہ ئەوہ ناگەيەنى كە لىي پاشگەز نەبىتەوہ، ياخود تاووتوي نەكەى.
- پىزى خۇت بزائە: لەو كاتەى دىتەوئ بەرەو كارىك ھەنگاو بنىي ئەو پەندە وميادخەوہ پەندى لى وەرگرە، كە دەلى: ((پەحمەتى خوا لەو كەسە بى پىزى خۇى دىزانى)) بۇ نمونە ئەگەر تەمەنت گەيشتە پەنجا سالى ويستت وەرزشىك ئەنجامدەى، بىر لە پۇشتىن، ياخود يارى تىنس، يا مەلەوانى بكەوہ، بىر لە يارى تۇپى پى مەكەوہ، بەردەوامىش ھەولەدە گەشە بە لىھاتويت بدەى.
- بزائە چۆن خۇت دىناسى: بەلام خۇ ھەلگوتان بۇ ھەللوشىنى^{۹۴} ژيان بىئەوہى بوار بۇ خۇت پەرخسىنى لە پىناوى ئەوہى ئەركى سەرشان و كارو وىرامت لە ژياندا راستكەيتەوہ، ئەوہيان ئەوپەرى گەوجى و نەقامى يە. ئا ئەوانە كەسانىكن نە بە تواناي خۇيان دىزانى، نە خۇيان دىناسن.
- لە ژيانى كەردەيى خۇتدا بە وىزدان بە: ئەگەر توانىت بەشيك لە كاتت كار بكە، (ئىغرىقى) يەكان باومېريان واىە كە مرو ناتوانى مروفايەتى خۇى بېارپىزى، ئەگەر كاتى بەتال و بىئىشى بدۇرپىنى.

- بۇ روبەروبوئەۋەدى مەترسىيەكان ئامادەبە: تاكە رېڭا بۇ خۆشگوزمرانى بەلاماردانى ئەۋ شتە ترسناكيانەى ژيانە كە چاۋەرپى دەكرېن، فېر نابى ھەتا ئەۋ كاتەى بە ۋرەيىكى بەرزەۋە روبەروۋى ترسناكيەكان نەببەۋە، بۇ نمونە ھەۋلدە خۆت فېرى مەلەۋانى بكەى بۇ ئەۋەى روبەروۋى مەترسى خنكان بببەۋە.
- ھىچ گرى كۆپرەۋىى نىە مەگەر رۇژى دى بكرېتەۋە، ھىچ كۆت و زنجىرى نىە مەگەر رۇژى دى بېچرې، ھىچ دورىك نىە مەگەر رۇژى دى نرىك بېتەۋە، ھىچ ونبوىك نىە مەگەر رۇژى دى بگەرېتەۋە..بەلام ئارامگرىتى دەۋى.
- ﴿... اَسْتَعِينُوا بِالْصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ...﴾ پەنا بەرنە بەر نوپزان و خۇراگر بن.

﴿البقرة ١٥٣﴾

- ئارامگرى و نوپز تۆشەى رېڭاۋ سوتەمەنى ژيانن، كلىلى رزگارى و دەرۋازەى ئومىدن، ھەر كەسكىش لەسەر نوپز بەردەۋام بىۋ ھەمىشە ئارامگر بى، مژدەى بىبە بە سەرگەۋتنىكى نرىك و رزگار بونىكى ئاشكراۋ بەيانىدانىكى راستەقىنە.
- بىلال ھەلاقەكراۋ داركارى كراۋ ئازار دراۋ راكېشراۋ فرى درا كەچى وىردى سەر زمانى: يەك خوا يەك خوا بو، چونكە ئەۋ ۋانەيە فېر كرابو: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ...﴾ بېژە ئەۋ خودايە تاكە. ﴿١﴾ الإخلاص ﴿﴾.

كاتى چوۋ ناۋ بەھەشت ئەۋ رەنجەى كېشای بە كەمى نرخاندى، ئەۋەى كە بېشكەشى گرد پېى ھەرزان بو، چونكە ئەۋ كالايەى لەپای ئەۋ رەنجەدا بە چەندان پلە لە نرەكەى گرانتر بو.

- دىنا جىە؟ مەگەر برىتى نىە لە پۇشاكىك ئەگەر گرانبەھا بو تۆ خزمەتى دەكەى ئەۋ خزمەتت ناك؟ يا برىتى نىە لە ھاۋسەرىك كە ئەگەر جوان بېت خۆشەۋىستببەكەى دلت ئازار دەدا؟ يا برىتى نىە لە سامانىك كە ئەگەر زۆر بو دەببە پاسەۋانى؟.. ئا ئەمەيە خۆشى يەكەى دەبى ناپرەحتەى يەكەى چۆن بى؟
- ھەمو ھۆشمەندان بە ساي زانست و مال و سامان و پلەۋ پاىە ھەۋلى دەستەبەر كىردنى بەختەۋەرى دەدەن، بەلام ئەۋەى لە ھەمويان پتر كەلك لە بەختەۋەرى ۋەردەگرى ئەۋ كەسەيە خاۋەن باۋەرە، چونكە بەختەۋەرى ئەۋ لە ھەمو حالەتېكدا بەردەۋامە ھەتا بە پەرۋەردىارى دەگاتەۋە.

- بەختە وەمىرى لەو ھەدايە دەروىن لەو نەخۆشيانە پارىزراوېى كە گرىئ لە دل دەدەن وەكو: گومان و دو دلى و پارايى و ھەوا و ئارمىز و گلەيى و گازاندە و نارەزايى.
- زىريارترىن كەس ئەو ھەيانە لە ھەمويان زۆرتر پاسا و بۆ خەلگى دىنيتەو، كەردار و گوشتاريان بە جوانترىن شىوہ لىك دەداتەو، ھەر ئەويشە خۆى و خەلك دەخەسنىتەو.
- لەمەر ئەو ھى پىت دراوہ چاوتىر بە، بە بەشى خۆت قايل بە، ئەو بە ھەر و خەلاتەى پىت دراوہ رەنئوى پىنە، وزە و توانات لە شتى بە سودمەند بە كارپىنە، لەسەر ئەو ناز و گۆزەش كە پىت رەوا بىنراوہ ستايشى خواى لەسەر بنوينا، ﴿... فَخَذْ مَا آتَيْنَكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ ...﴾ چەم پىداى، وەمىرى بگرەو لە شوكرانە بژىران بە. ﴿الأعراف﴾.
- رۆژى سەرتاسەر تەنيا بە قورئان خوينا، يا تىفكرين، يا دەرخەردن، يا كەتب نوسين بەسەر مەبە، بەلگە چەندىن شىوہ كەردار رەچا و بكەو، كەردارى ھەمە جۆرى تىدا ئەنجام بەد، بەم چەشنە دەرونت كارا تر دەبى.
- نويز كەردن كارەكان رىك دەخات ئەوسا لە دواى ھەمو نويزى كاريكى سودمەند ئەنجام بەد.
- ئەو ھى پەرورەديار بۆ بەندەى خۆى ھەلدەبژىرى خىرو چاكەى لەو ھەدايە، چونكە ھەر ئەو لەمەر بەرژەو ھەندى بەندە لە بەندە شارمەزاترە، ھەر ئەو بە بەزمى ترە سەبارەت بە بەندە لەو داىكەى لىي پەيدا بوە، بەندە ھەر ئەو ھەندەى لە دەست دى بە فەرمانى پەرورەديارى قايل بى، كار و فەرمانى بەوى بسپىرىو، كۆمەگى پەرورەديار دروستكار و سەرپەرشتياري خۆى بەسى بى.
- لەبەرئەو ھى بەندە بېھىزو بى دەسەلاتە نازانى لەودىوى جىھانى ناديار چى ھەيە، ئەو تەنيا روكارى كاران دەبينى. بەلام ناوەرۆكى كارەكان ھەر پەرورەديار پىي ئاگادارە، چەندىن ناخۆشى بون بە خۆشى، چەندىن بەلا بون بە خەلات. خىرو خۆشى لەناو ناخۆشيدا شاراو ھەيە.

• باوكە ئادەم لە دارەكەى خواردو سەرپېچى پەرورەدىارى كرد ئەویش بۆ سەر زەوى دابەزانە، ئەگەر تەنیا روگارى ئەو مەسەلەىە سەرئەج بەدى دەبىنى ئادەم خوشى و نازو گۆزى بەهەشتى بەجێهێشتو خۆى دوچارى گێشە و بېشەى دنیا کرد، بەلام سەرەنجامى ئەو کارە پاشەپۆژىكى گەورەو خێرو خوشيىكى بى وینە بو، بېگومان خودا تۆبەى قەبۆل کردو رېنوينى کردو هەلبێژاردو، کردى بە پېغەمبەر، لە پىشتى ئەو چەندىن پېغەمبەر و زاناو شەهید و پیاوچاكو خواپەرست و خێرخوازو تىكۆشەرى خولقاند، پاكو بېگەردى بۆ خوا ئەو دو ئایەتە جەندە لىك جىاوازن: ﴿... أَسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا ... (گوتمان: ئادەم!) خۆتو ژنت، لە بەهەشت بنو، هەرچى لە هەر شوێنى دەيخۆن نۆشى گيانو. ﴿٢٥﴾ البقرة﴾، ﴿ثُمَّ اجْنِبْهُ رَبُّهُ، فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ... پاشان پەرورەدىارى، ئەوى هەلبێژاردو پەژيوانى قبۆل کردو رېنى نیشاندا. ﴿١٢٢﴾ طه﴾.

بارو گوزەرانى يەكەمجارى دامەزران و خواردن و خواردنەوه بو، زۆربەى خەلکانیش ئەوانەى هیچ خەميان لەبەر نىيە و پاشەپۆژيان گەرەك نىە حالو گوزەرانىان بەو شێوەى، بەلام بارو گوزەرانى ئادەم دواى ئەوهى خوا هەلبێژاردو رېنمايى کردو کردى بە پېغەمبەر حالەتێكى زۆر گرنگەو، پلەو پایەىكى بەرزو بەرپۆر و پیرۆزە.

• بزانه داود پېغەمبەر - سلاوى خواى لەسەر - دوچارى هەلەپىك هات پەشيمانى دەربرى و گريانى هات، خواى گەورە گەورەترین بەهرەى لەگەڵ دانواند، وەكو بەندەيىكى گوپراپەلێ ملكەچى لە خوا ترسى خۆ بە كەمزان خواى پەرورەدىارى خۆى ناسى، كە هەر ئەوێش مەبەستە لە بەندايەتیکردندا، بېگومان يەكێ لە پایەكانى خواپەرستى ئەوهى تەواو بۆ خواى بەرزو توانا ملكەچ بى.

پرسیارىشيان لە ئىبن تەيمىيەى شىخى ئىسلام کرد دەربارەى ئەو فەرمودەى پېغەمبەرى خوا - درودو سلاوى خواى لەسەر - كە دەفەر موى: ((عَجَبًا لِلْمُؤْمِنِ لَا يَقْضِي اللَّهُ لَهُ شَيْئًا إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ... حَالِي بِرَوَادَار سەر سوپمێنە، خوا هەر برپارێ بدار لەمەر ئەو بە بەرژمەندى تەواو دەبى. گوتيان: ناخۆ ئەو فەرمودەى ئەو برپارەش دەگريتهوه كە بەندە دوچارى گوناھ دەبى؟ گوتى: بەلێ، بەو

مەرجهى ئەو تاوانە پەشيمان بونەووە تۆبەکردن و داواى لىخۆشبون و ملکه چى بەدواوە بى.

ئەوێ رۆن و لەبەرچاوە ئەوێ توشهاتنى بەندە بە گوناھ ناخۆش و نالەبارە، بەلام ئەگەر ئەو مەرجانەى رابردوى تىدا بى ناوەرۆکەگەى بەرژەوهندى و چاکەيە.

• ئەو بەهرى خوا لەگەل (موحه مەد) پىغەمبەرى خوادا نواندى درودو سلاوى خواى لەسەر- رۆن و لەبەرچاوە، چونکە هەرچى ئەشکەنجە و ئازارى هاتە رى بو بە مايەى خۆشى و شادى، کاتى گەلەگەى بە درۆيان زانى، دزايەتريان کردو سەرپىچيان کرد، بە ساي ئەو جيهادو تىکۆشان بەرپا بو، هەول درا دىنى خواى سەرکەوئ و قوربانى لە پىناودا درا، ئەو جەنگانەى خودا پىغەمبەرەگەى تىدا سەرخست، چەند خاڤ و ولات ئازاد کرا، چەندىن باوەردار بە پلەى بەرزى شەهیدى گەشتن و بەهەشتى پان و بەرىن بو بە شوپيان، گەر بهاتايەو بى باوەردار ئاوا بەرەلستيان نەکردايە ئەو خىرو بىرە زۆرەو سەرکەوتنە بى وپنەيە نەدەهاتە ئاراو، کاتى پىغەمبەرى خوا درودو سلاوى خواى لەسەر- لە مەگەووە شاروهدەر کرا ئەگەر پوى دەرەگى سەرنج بدرئ کارىكى ناخۆش بو، بەلام ناوەرۆکەگەى پرى سەرفرازى و بەهرەو چاکە بو، بە ساي ئەو گۆچکردنە دەولەتى ئىسلامى پىکەيناو چەندىن ياريدەدەرى پەيدا بو، باوەردارو بى باوەردانىش لەيەك جىابونەو، ئەو کەسەى لەگەل باوەردەگەى راستى کردو تىکۆشاو جيهادى کرد لەگەل درۆزان لىك هەلاویر کران. ئەو کاتەش کە پىغەمبەرى خوا درودو سلاوى خواى لەسەر- بەخۆيو هاوەلانى لە جەنگى (نوحود) تىشکان ئەگەر پوى دەرەوێ وەخوینىن زەرەر و زيانى تىدا بو ناخۆش بو، بەلام قازانچ و بەرژەوهندى وای لى بەدەرکەوت کە باس ناکرئ، وەکو ئەوێ: هەندئ لە مۆسلمانان خۆپەسنديان لەدندا دروست بو بەهۆى ئەو سەرکەوتنەى لە جەنگى بەدر بەدەستيان هينا بو جا ئەو خۆپەسندىيان لەدندا نەما، پشت بەخۆ بەستن و تەنيا برپاواو متمانە بەخۆبونيان نەما، خوا چەندان شەهیدى لە ناو مۆسلماناندا هەلبازاردو بە پلەى شەهیدى گەياندن، وەکو حەمزەى سەردارى شەهيدان و، موسەبى پەيامنیرى ئىسلام و، عەبدوللای کورى عەمر باوکى ئەو

جابىرى كە خۇدا قىسەى لەگەلدا كىردو جگە لەمانەش، دووپرەكانىش لەم جەنگەدا بەدىار كەوتىن، نەينىيان بە دەر پاورم كراو، ئابرويان چو، ريسوا كىران... زۆر حالەتو بواری تىرى ئەو پېغەمبەرە بەراورد كە - درودو سلاوى خۇاى لەسەر - كە روگارىيان ناپەحەتى بوەو، ناومرۆگىشيان خېرو خۇشى بۆ موسلمانان تېدا بوە.

● ھەر كەس بىزنى خۇدا خراپەى بۆ بەندەى خۇى ناوى بەلاو مەينەتى لەسەر سوكو ئاسان دەبن، پېشېنى مېھرى خوا دەكاو، ئەوەى بەسەرى ھاتو بە مزگېنى دەزانى، متمانەى بە سۆزو بەخشندەىى و چاكەوىستى خوا پتەو دەبى، لەو ساتەدا پەرىشانى و ھەراسانى و سېنە تەنگى نامېنى و، كارو وەرامى بە پەرومردىارى بالا دەسپېرى، ئەوسا پوى گرژ نابى و گازاندەى نابى و ناپەزا نابى، بەلگە ھەتا ئەو كاتەى پاشەپۇزى بۆ روناك دەبىتەو، تەم و مزی كلۆلى دەپوئەتەو، ئارام دەگرى و سوپاسى خوا دەنوئى.

● پېغەمبەر نوح - سلاوى خۇاى لەسەر - لە رېگای بانگەوازىدا نۆ سەدو پەنجا سال ئازار درا، كەچى بە ھومېدى پاشەپۇزى لە پىناوى بلاو كىردنەو، بانگەوازى بۆ رېبازى يەكتاپەرسى بە شەو و پۇز بە نەينى و ئاشكرا كۆلى نەدا، ھەتاوەكو پەرومردىارى سەرىخست و دوژمنىشى بە لافاوى لەناو برد.

● ئىبراھىم پېغەمبەر - سلاوى خۇاى لەسەر - خراپە نېو ئاگر، خۇدا ئاگرى بەسەردا كىردە ساردېكى بى زىان و، لە دەستى نەمروود گەلەكەى پاراستى و رېزگارى كىردو، خوا بەسەرىدا زال كىردن، بۆ تا ھەتايەش دېنەكەى لە زەمىندا جېگىر كىرد.

● موسا پېغەمبەر - سلاوى خۇاى لەسەر - فېرەون ھەولتى لەناو بىردىندا چەندىن پىلانى بۆ گېردا، جۆرەھا نەخشەى ئازارو دەردەسەرى بۆ كېشرا، كەچى خوا بەسەر فېرەونىدا زال كىردو دار ەساكەى پى بەخشى كە جادوەگانى ھەللوشى، بە ساي دەرناساىك (موجىزمىك) دەرياي بۆ لەت بو پىيدا قوتار بو، بە يارمەتى خۇدا دوژمنەكەشى سەرشۆرو نغرو بو.

- پېڭەمبەر عيسا - سلاوى خىواي لەسەر - بەنى ئىسرائىلىيەكان دژايەتتيان كردو، سەبارەت بە داىكى پاكي و ئابروو شكۆو پەيامەكەى نازار دراو، ويستيان بيكوژن، خوا بەرەو لاى خۆى بەرزى كردهووە بە كۆمەكى خۆى سەريخستو، دوژمنانيشى بە سەرشۆرى گەرانەووە.
- پېڭەمبەرى ئىمە (موحەممەد) - درودو سلاوى خىواي لەسەر - جولهگەو فەلەو موشريكهكان نازارياندا، جوړەها ئەشكەنجەى بينى، بە دروژنيان لەفەلەمداو بەرهنگارى بونەو، جوپنى پى دراو وتەى نەشياوى بەرامبەر گوترا، بەرپەچيان دايەووە، گالتهيان پى كردو بە سوک سەير كرا، بە شىتو شاعىرو جادوگەرو سىجر بازو قسە هەلبەست تۆمەتبار كرا، وەدەرنراو دژايەتيكراو هاوولانى كوژراو شويىنگەوتوانى بە پەند برا، لەمەر ئابروى خيژانى تۆمەتبار كرا، چەندىن شيوەى مەينەتى پى چيژرا، بە پەلاماردان ترسيژرا، چەندىن قوناغى تالو سوپى تىپەردا، هەژار بو برسى و بى نان بو، سەرو روخسارى دەخوين هاتو زامدار بو، ئەبو تاليبي مامى لەدەستدا كە پالپشتى بو، خەديجەى هاوسەرى بەجىي هيشت كە دلنەواى بو، لەگەل هاوولانىدا لە شيوپىكدا گەمارۆ درا هەتا واى لىهات گەلاى داريان دەخوارد، لە ژيانى خويدا مەرگى كچهكانى بينى، لەبەر دەستيدا ئىبراهيمى رۆلەى گيانيدا، لە جەنگى (ئوحود) تيشكا، لاشەى حەمزەى مامى تىكەتيكە كرا، چەند جار هەولى تىرۆر كردنى درا، لەبرسان بەردى لەسەر سگى پىچا، جارى وابو قەسبى خراپو نانى جو نەبو بيخوا، خەمو خەفەتى چەژتو كاسەى ئەشكەنجەى نوش كرد، لەگەل هاوولانىدا زۆر بە توندى ترسو لەرز دايگرت، خەريك بو دليان ژير هەلبى، چەند جار لەدزى بەرژەوهندى ئەو بارودۆخەكە دەرپەخسا، بە فېرو فيشالى لوت بلندانو لاسارى ستمەكارانو بى شەرمى و گەزارەيى ئەعراپەكان تافى كرايەو، بە خۆپەسندى دەولەمەندانو، رقى و كينەى جولهكانو، داوو تەلەى دووېروان، خراپو وەلامدانەووى خەلكان، دلئى ئىشا، پاشان سەرمەنجاميش هەر بو ئەو بو، سەرگەوتن هاوپەيمانى بو، بردنەووە هاوشانى بو، ئەوسا خوا دينەكەى زال كردو، بەندەى خۆى سەرخستو، هەر خۆى ريزى كۆمەلانى كوفرى پەرتو پيوار كرد،

- نەیارانی سەر شۆپرو پيسوا کردو دەمکوت کرد، ﴿... وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ...﴾
- خوا لەسەر کاری خۆی زālە، بەلام زۆریەى ئەم مەردمە لى نەزانن. ﴿٢١﴾ یوسف.
- بېروانە ئەبویەکر بەرگەى ئەشکەنجەو ئازاری گرت، لە پیناوی دینەکەیدا گرانی بە سوک هەلگرت، مال و سامان و پلە و پایەى بەخشیو، ئەوەى گرانه و ئەوەى هەرزانه لە پێى خوادا خەرجی کرد، هەتا نازناوی راستگۆی دەستەبەر کرد.
 - عومەرى کورپی خەتاب دواى ئەوەى ژيانیکى پېر جیهادو تیکۆشان و قوربانیدان و دەست تەنکی و دنیا بەکەمگری و دادەومری کردن لەنیوان خەلکدا تۆمار کرد، لە ناو میجرابدا لاشەیان خەلتانی خوین کرد.
 - عوسمانی کورپی عەفان لە کاتی خویندنی قورئان سەر بېردرا، لە پیناوی پەيامو بیروباوەریدا گیانی کردە قوربانى.
 - عەلى کورپی ئەبو تالیب دواى ئەوەى چەند هەلۆیستی مەردانەو شکۆو ریزو بەهای نواندو قوربانیداو نمونەى بەرگری و فیداکاری و راستگۆیى بو لەناو مزگەوتا تیرۆر کرا.
 - حوسێنى کورپی عەلى بە شمشیری سەتەم و تاوان کوژراو، خوا بە پلەى بەرزى شەهیدی گەياند.
 - سەعیدی کورپی جوبەیر زانای لە خوا ترس بە دەستی حەجاج کوژراو ئەو تاوانەى کەوتە ئەستۆ.
 - (ئیبین زوبەیر) لەسەر دەستی حەجاجی کورپی یوسفی سەتەمکار لەناو حەرەمدا خوا بە پلەى بەرزى شەهیدی گەياند.
 - پێشەوا ئەحمەدى حەنبەل لەسەر هەق و راستی دارکاری گراو خرایە بەندیخانە، بە ساي ئەوە بو بە رێبەرى ئەهلى سوننەو جەماعە.
 - (واسیق) پێشەوا ئەحمەدى کورپی نەسرى خوزاعی بانگەوازکار بو سوننە، دەکوژی، هەر سەبارت بە گوتنى قسەى هەق.
 - ئیبین تەمیمەى شیخی ئیسلاام بەند کراو لە خاوو خیزان و دۆستان و کتیبەکانى قەدەغە کرا، خوا ناوودەنگی بلأوکردهوه بە هەمو جیهاندا.

- پېشەوا ئەبو حەنەيفە لەلایەن ئەبو جەعفەرى مەنسور دارگارى كرا.
- سەعیدی كۆرى موسەییەب زانای خواناس، لەلایەن كاربەدەستی مەدینە فەلاقە كرا.
- مالیكى كۆرى ئەنەس پېشەواى (دارول هیجرە) لەلایەن فەرمانرەواى مەدینەو و ئازار درا.
- پېشەوا (عبدالله)ى كۆرى عەون زانای فەرمودەناس لەلایەن بیلالى كۆرى (ئەبو بورده) شولاقەى لێدراو ئازار درا.
- ئەگەر لەسەرى برۆم ئەوانەت بۆ ریزكەم كە بە لێدان و کوتان و كوشتن و ئازاردان و وەلانان و زیندانى كردن بەر بە لا بون، درێژەى دەكێشێ و ئەو هەویرە ئاوى زۆر دەوێ، بۆیە بەومندەى كۆتایی پێ دێنم.

لە بەروارى ٢٠٠٥/١٠/٨ دەستم كرد بە وەرگێڕانى

لە بەروارى ٢٠٠٦/٩/٦ كۆتاییم پێ هێنا

ئاومەرۈك

- ۵ پېشەكى وەرگىز
- ۸ ئەم كىتپە
- ۹ پېشەكى چاپى دوھ
- ۱۱ پېشەكى چاپى يەكەم
- ۱۵ خواپە ھاوار
- ۱۸ بىر كەوھو سوپاس گوزار بە
- ۲۰ لە دوا چوان مەچو
- ۲۱ ھەر ئەو رۇژە ئىستات رۇژە
- ۲۴ خۇت بە داھاتو سەرقال مەكە
- ۲۵ جگە لەورۇ سەرقال بونت دارمان و ھىنانى ھەرسە
- ۲۶ ((لە رەخنە بەھىزتر بە))
- ۲۷ (چاومرئى سوپاسى كەس مەكە)
- ۲۹ (چاكە شادى بەخشى دلانە)
- ۳۱ بەنەنجام دانى كاری لە بىكارى دەست ھەلگەرە
- ۳۲ (رەنگەلگەوتە مەبە)
- ۳۳ قەزاو قەدەر
- ۳۵ (دلىيا بە ناخۇشى خۇشى لە دواپە)
- ۳۷ لە لىمۇى ترش خۇشاوى شىرىن بسازىنە
- ۳۸ (ھەر خواپە پەنای بى پەنايانە)
- ۴۱ با مالت نارام گە بى
- ۴۲ (پاداش لە خواومپە)
- ۴۴ ھەر باومر زپانە
- ۴۶ ھەنگوین دەرىپنەو شانە مەشكىنە
- ۴۸ ھەر بە يادى خوا دلان دەگەشپنەوھ
- ۵۰ بە قازانجى كەس چاويان ھەلنايى
- ۵۱ ژيان ومكو خۇى بىرخىنە
- ۵۲ بە گىرۆدميوان دلت بىدوھ
- ۵۵ (ورىاي نوپۇز بە..نوپۇز)
- ۵۶ بەسە خوا ياورمرمان بى
- ۵۸ بەسەر زەوىدا گەشت و گوزار كەن
- ۵۹ بە نارامگرتن خۇت بلاوینەوھ
- ۶۱ (گوئ زەوى بەسەر، سەرتەوھ ھەلمەگرە)

- بە شتى كەم بايەخ مەرۋىخى ٦٢
- لە بەشى خوا پىداوت پەزىمەندى بنوئىنە لە گىشت كەسىن زىنگىن ترى ٦٤
- (ئەو يەھەشتە ومپادخەو پانتايپەكەى بارتەقاي ئاسمانەكان و زمويه) ٦٦
- ئىيمە بە نەتەومىيەكى مام ناومندى خولقاوين ٦٨
- (خەم و پەزارە نە سودمەندە، نە بە پىنى ياساى خواپەسندە) ٧٠
- ھەلۈستەپەك ٧٦
- رو بە خەندە بە ٧٨
- ھەلۈستەپەك ٨٧
- بەرھەمى رەنج ٨٨
- (بەھرەى زانين) ٩٢
- ھونەرى شادى ٩٥
- ھەلۈستەپەك ١٠٠
- بەرگەى شەپۆلى ھەست و سۆز ١٠١
- بە ساى پىتخەمبەرى خوا ﷺ ھاوەلان بەختەومر بون ١٠٣
- بىزىزارى لە زيان مەنوئىنە ١٠٧
- نىگەرەن مەبە ١٠٩
- ھەلۈستەپەك ١١٣
- "پەرومردگارت ئى بوردمىھ و لىبوردىمى بەرومدمىھ" ١١٤
- خەمبار مەبە، ھەموشتى قەزاوقەدرى خواپە ١١٨
- خەمگىن مەبە، گەش بىن بە ١٢١
- ھەلۈستەپەك ١٢٢
- (دۆش دامەمىنە و ژىوانى بۆ خواى بەخشندە بنوئىنە) ١٢٣
- (خەمگىن مەبە، ھەمىشە خوات لە ياد بى) ١٢٥
- دلگىر مەبە و لە مېھرى خوا نانومىد مەبە ١٢٧
- لەمەر ئەو نازارەى پىت گەپپوھ پەرۋش مەبە و لە ھەئەى دەرھەقى كراوت چاوپۆش يە ١٢٧
- لە رابردو دل پەست مەبە، لە ناز و گۆزى زومند داي ١٢٨
- ھەر شتى شىباوى خەم نەبى بۆ دەبىن دلت بوى پەست بى ١٢٩
- دلگىر مەبە، خەم لە بىر يە ١٣١
- (كە تۆ چاوت لە پاداشتى خوا بى، بە نەيارانى جوامىرەت دلت پەست نابىن) ١٣٢
- (بە گازاندەى گازنەمكاران دل گران مەبە) ١٣٣
- لە ئاھى ھەزارى مەئالە، جارى واپە ئەدارى ئاسودىمىي حالە ١٣٤
- لە داخى چاومروان كراوى ھەراسان مەبە ١٣٥
- بە پەرخنەى چەپەلكاران و چاوتچۇكان چۆك دانەدەى ١٣٦
- ھەلۈستەپەك ١٣٨
- (دل لە دل مەدە ئەوھيان ھەلۈزىرە خوا بوى داناوى) ١٣٩
- (بىزىزارى لە ھەلس و كەوتى كەس مەنوئىنە) ١٣٩

- (نەۋەي لە تاۋى داخدارى، بزانە سەنگى چەندە) ١٤٠
- (با دلت گەردئ نەگري، ھەتا روت لە چاگە بئ) ١٤٢
- بىم بىستى وشەيەكى نەشياو دل گران مەبە، رۇدى ڤايرۇسىكى دېرىنە ١٤٤
- ھەلۇستەيەك ١٤٦
- ئارامگرتن و خۇراگري رىگان بۇ بەختەومرى ١٤٧
- لە مەر ھەلۇستى خەلگان دل پەست مەبە، بزانە لەگەل پەرومىندا چۇن ١٤٩
- بە نەبونى مەنالە ١٤٩
- دەشئ لە برى دل پرى، ئەم ھۇكارانە لەبەرچاو بگري ١٥٠
- مەچوھ ڤاۋغى كەسىكى تر ١٥١
- گۆشەنشینی و داھاتە سود بەخشەکانی ١٥٢
- لە تەنگانە خۇ گر بە ١٥٥
- ھەلۇستەيەك ١٥٦
- بەو بىنچىنانەي بەختەومرى دلنەۋايى خۆت بکە ١٥٧
- كە ئەو شەش دەرمانە چارەسازمت لەبەر دەستە بۇ دلت پەستە؟ ١٥٩
- بە ساي تۈنج و پەلارئ، يا نەشكەنجە و نازارئ، يا گوتەي ريسواكارئ، يا ستمى ستم كارئ، خەم
بەسەرتا نەبارئ ١٥٩
- مات و كز دامەمىنە، ھەلۇستى جوان بىنۆينە، ڤەدرو رېز بەدەست بىئە ١٥٩
- گەر كۆستى داپلۇسى، خەم و خەفەت داپلۇشى، يا ئەستەنگى بىئە رىت، با دلت ناسودە بىت نەك
پەست و پر لە خەم بىت ١٦٠
- دل گران مەبە، دۆست و خۆشەويستانىكت ھەن خەمیان لە لا بەبا كەى ١٦٠
- ریزداری و پایەداری باشترە لە مال دارى ١٦١
- ھەلۇستەيەك ١٦٢
- چاترين ھاۋدەم كىتپە ١٦٢
- * چەند وتەيى دەربارەى سودى كىتپە* ١٦٥
- بەرى درەختى خويندەنەو: ١٦٧
- دلت ھەراسان نەبئ، خەلگى بە ئاكارى بەرزت ناشايە و چاگەى تۆى لە چاۋدايە ١٦٨
- ھەلۇستەيەك ١٦٨
- خەمبار مەبە چۈنكو جگە لەم ژيانە ژيانىكى تر چاۋمىرئمانە ١٦٩
- چەند گوتەيەكى جىھانى دەست كەوتى ئەزمون ١٧٠
- دامەمىنە، دەربارەى دۆينى و ئىمرۆو سبەى بە پرسیار خۆت بدۆينە ١٧٢
- ھەلۇستەيەك ١٧٣
- خەمناك مەبە چۈنكى خەمىنى تىن و توانا تىك دەشكىنى و جەستەدا دادەۋەشىنى ١٧٤
- بەھەمان شىۋە خەمناكى برىنى گەدە پەيدا دىكا! ١٧٥
- با ھەندىك لە شۆينەۋارى خەمناكىت بۇ باس كەم: ١٧٥
- ناخۇ پەزارەو رىق ھەلگرتن كاريان چيە؟ ١٧٦
- لە رەخنەى بىيات نەرو دل سۆزانە نىگەران مەبە، بەلگو بە دلىكى ھراۋانەۋە و مرى بگىرە ١٧٨

- دىستەوسان و دودۇن دامەمىنە، بەلگە دەستىبەكار بەو كاتىپىكۇشەو لە بەتالى دامەگوزمىنە..... ۱۷۹
- زۆربەى ھەوالى بلاو كراو لە راستى بەدورە..... ۱۸۰
- نەرم و نىانى لە خلىسك بىردن دەتپارىزى..... ۱۸۱
- ئەۋەى چو ناگەمپىتەۋە..... ۱۸۲
- ژيانى دنيا شياۋى خەم لەسەر خواردن نىە..... ۱۸۳
- ھەلۋىستەپەك..... ۱۸۴
- لە سۇنگەى ئەۋە كە باۋمىردارى وا مەزانە بەلا بارى..... ۱۸۵
- بۇ شتى كەم بايەخ ھەراسان مەبە، ھەر دنيا ئەۋەندە نايىنى..... ۱۸۸
- پەرىشان مەبە ئەگەر چى شەپۋلى ستەم ھىرىشت بۇ سەر بىنى..... ۱۸۹
- جىھان بەو شىۋە پەخساۋە..... ۲۲۲
- چەپەلگاران چەندە زۆر بىن سەرساميان لى مەمنوئىنە بەلام چاگەكاران ئەگەرچى كەم بىن بە زۆريان
بىنرخىنە..... ۲۲۹
- ئەگەر تەنيا تىكە نانايك و لويچىك ئاۋت ھەبى و بەرگى ھەبى شەرم و شكۆت داپىۋىشى ئىتر خەم و
خەمىنى بىن ناۋى..... ۱۹۱
- بە كارساتى داخدار مەبە كە سەرمىجامەكەى خۇشىە بە ساي بەلايى چۆكەندەدەى كە بەرمە
خەلات و مەردەچەرخى..... ۱۹۲
- ھەلۋىستەپەك..... ۱۹۵
- زۆر جارن زىيانبارى سودمەندە..... ۱۹۶
- باۋمىر گەۋرەترىن دەرمانە..... ۱۹۹
- خەمبار مەبە...خاۋا ۋەلامى بىن باۋمىرچىكى ناچار دەداتەۋە چ جاكى باۋمىردارىكى يەكتاپەرست؟..... ۲۰۰
- خەمگىن مەبە ژيان زۆر لەۋە كورت ترە، كە تۆ بىرى لى دەكەپتەۋە..... ۲۰۲
- ئەگەر بابى ئەۋەندەت ھەبى چاۋت لە دەستى كەس نەبى جىنى خۇى نىە دلت پەست بى..... ۲۰۳
- لەۋەى بەردەستت پەزماھەندى بىنۋىنى خەم و پەزارەت نامىنى..... ۲۰۴
- رۇزگار دەستاۋدەستى بىن دەكرى..... ۲۰۷
- دەكرى لەم زەمىنە بەر ھراۋانەى خاۋادا ۋەدەر كەۋى..... ۲۰۹
- ھەلۋىستەپەك..... ۲۱۰
- لە دۋايىن ساتەكانى تەمەنت دا ناھومىد مەبە..... ۲۱۱
- با خەمناكى نەتگىر گەر كىتۋېر مەرگ يەخت بگىر گۈيىبىستى ئەم داستانەش بەشە..... ۲۱۲
- لە ئاھى كارساتان مەشلەزى تۆ لە نەيىنى و سەرمىجامى كاران تىناگەى..... ۲۱۳
- خەمبار مەبە دنيا ھەندەى نايەنى تۆى لە پىناۋدا دايىمىنى..... ۲۱۶
- تۆ باۋمىر بە خاۋا ھەبە خەمناك مەبە..... ۲۱۷
- ھەلۋىستەپەك..... ۲۱۸
- دل پەستى ناۋى ئەگەر بە ئىسلام ئاشناى..... ۲۲۰
- ھەندىك لە ھۆكارى بەختەۋەرى..... ۲۲۴
- خەمبار مەبە بەر لە بىرانى ماۋەى ژيانى نامىرى..... ۲۲۶

- ٢٢٧ پايەندى ئەو نزاىە بن (يا ذا الجلال والاكرام)
- ٢٢٨ سى رۆز لە ژيانى مۇسلىماندا ومگو چەژنەوانە
- ٢٢٣ سەرنجىك
- ٢٢٣ ھەر كەسى لە بەدكارى بىرسى
- ٢٢٤ ھەئس و كەوتت لەگەل خەلكدا جوان بى
- ٢٢٥ خەمبار مەبە، پىت دەئىم بۆ
- ٢٢٦ ئاكامى زيانبارى تاوان:
- ٢٢٧ بە دواى رۆزى دابگەپى و چاۋ برسى مەبە
- ٢٢٩ (اهمنا الصراك المسقىم... نهنى رينمايه
- ٢٤٠ ھەر كەسى خوش گوزەرانى گەرەك بى با ئەو دە خونچە گولانە بىچى:
- ٢٤٤ تى پروانىنىك
- ٢٤٥ خەمبار مەبە و لەگەل خەيال پەفتار مەكە
- ٢٥٠ خەمبار مەبە بە ئەومى تۆ لە پىناويدا خەمبارى كۆتايى دى
- ٢٥١ ھەلۆستەپەك
- ٢٥٢ ماتەمىنى دات نەگىرئ ئەگىنا بەرمو بەدبەختى دىمكەوپە رى
- ٢٥٩ (داۋى لى خوشبون گىرئ كۆپرە دمكاتەوہ
- ٢٦١ خەلك نەبارى تۆپە ئەك لە بەرژومىندى تۆپە
- ٢٦٢ مان بە فىرۆ مەدە "ئەومى دەست يگىرئەوہ ھەزار نابى"
- ٢٦٤ ھەر بە خوا پەيوومىندى بىستە
- ٢٦٤ چەند ھۆكارىكى دئشادى
- ٢٦٧ خوا بىرپارى خۆى داوہ
- ٢٦٧ تام و چىزى نازادى
- ٢٦٨ سوفيانى سەورى سەرىنى گن بو
- ٢٦٨ بە بەئىنى بەدگۆيان باومر مەكە
- ٢٦٩ وتەى نابەجى و جوين پى دان زىانت پى ناگەپەيىن
- ٢٧٠ نەخش و نىگارى ئەم گەردونە ومخوئەوہ
- ٢٧٢ چاۋ برسىتى بى سودە
- ٢٧٢ تەنگزە تاوانت رەش دمكاتەوہ
- ٢٧٣ خوا بەسمانە و باشتىن پالېشتانە
- ٢٧٤ كەرستەى بەختەومرى
- ٢٧٥ باجى بەرپرسىارىتى
- ٢٧٦ دەى بۆ نوپز نامادە بە
- ٢٧٩ بەخشندىمى شادى دلە
- ٢٨١ رىق دامەگرە
- ٢٨٢ چەند دوعاۋ نزاى بەيانيان
- ٢٨٤ ھەلۆستەپەك

- قورنان..كتىبى بىرۆزە ٢٨٥
- لەسەر بە دەست ھىنانى ناو و دەنگ سور مەبە ٢٨٦
- خوش گوزەرانى ٢٨٧
- بەلاو مەينەتى لە بەرژەومەندى تۆيە ٢٨٨
- بەندايەتى گوى دىرانەو مل كەچانە ٢٨٨
- لە سازادەيى وە بەرمو دارتاشى ٢٨٩
- يەكئ لە ھۆكارى دەردە سەرى و خاكە سارى دانىشتە لەگەل پەزاگرانان ٢٩١
- بۆ ئەوانەى بەلا بارن ٢٩٢
- ديمەنى يەكتاپەرستى ٢٩٤
- ھەلۆستەيەك ٢٩٩
- بە دەرو دەرون بايەخ بەدە ٣٠٠
- پەنا بۆ خوا ببە ٣٠٣
- ھەر بە خوا پشت ديمەستم ٣٠٤
- لەسەر سئ شتان يەك دەنگن ٣٠٥
- ئەوەى دەت چەوسىنيتەو بەدە دەس خوا ٣٠٦
- كىسراو پىرە ژنىك ٣٠٧
- خۆ بە گەم بىنى جارى وايە مايەى تۆكمەيى و تەواويە ٣٠٨
- دەرفىجام سەلماندىان ٣١٣
- چەند ساتئ لەگەل گەلۆران ٣١٤
- باومەر پىنگاى رزگارىە ٣١٧
- گاومرگانىش پايە پاين ٣٢٠
- ويستىكى پۇلاين ٣٢١
- سروشى خواپسك ٣٢٢
- لە بژيوى خۆت پەلەى مەكە، ماومى بۆ ديارى كراوہ ٣٢٤
- لە ناو كەردەى بەردارمەو ھۆل بەوہ ٣٢٥
- لە ژيانى خۆت دا چەند كات و ساتىكى بايەخدارت ھەيە ٣٣٠
- سەرنجىك ٣٣٥
- كەردەى جوان پىنگاى بەختەومرە ٣٣٥
- زانستى سود بەخش و زانستى زيان بەخش ٣٣٦
- زۆر بىر كەوہ و زۆر ورد بەوہ ٣٣٩
- دەرونت سەر زەنشت كە ٣٤٠
- لە ژيانى رۆژانەماندا سئ ھەلە دوبارە دەبيتەوہ ٣٤٠
- ورياي خۆتان بن ٣٤١
- دۆستايەتى بېرەخسینە ٣٤٢
- بەو زەمىنەدا بھوليۆوہ نىشانەو بەلگەى دەسەلاتى خوا وەخوينەوہ ٣٤٤
- لەگەل بىدارانى شەو بىدار بەوہ ٣٤٥

- ھەلۈستەيەك..... ٢٤٦
- بەھەشت سەرمایەى تۆيە..... ٢٤٦
- خۆشەويستى راستەقىيە..... ٢٤٧
- ھەلۈستەيەك..... ٢٤٩
- بارى خۆت گران مەكە شەرىعت سوك و ئاسانە..... ٢٤٩
- بىنەماى دىل گوشادى..... ٢٥١
- ورياي ئەوين بە..... ٢٥٢
- ماقى برايتى..... ٢٥٥
- نەپنى لە گوناھدا..بەلام گوناھيش نەنجام نەدەى!..... ٢٥٦
- بە دواى رۆزى دايگەرئو پۇدو چاۋچىۋىكىش مەبە..... ٢٥٦
- ھەلۈستەيەك..... ٢٥٧
- ئىسلام نايىنكى سانايە..... ٢٥٨
- ترست نەبى تۆ پايە يەرزىتى..... ٢٥٩
- لە جوار شتان خۆت بە دور بگرە..... ٢٦١
- بە پەرومردگارت دلت بىسرموئ..... ٢٦٢
- ئارامى دامركانى نازارو ناسۆرى دىرونەو ھىۋرە بونە..... ٢٦٢
- دو وشەى بەھادار..... ٢٦٢
- لە بەرھەمەكانى بەلاۋ مەينەتى..... ٢٦٤
- زانست پىنمايى و چارسەرە..... ٢٦٥
- ئومىد وايە سەرنىجام خىرو خۆشى بى..... ٢٦٥
- بەختەومرى بەھرميەكى خوايىيە..... ٢٦٥
- خەلگ بە چاكە لىت بدوئ تەمەن درىزيە..... ٢٦٦
- سەرچاۋەى لاۋاندىنەۋەو شىۋەنەكان..... ٢٦٧
- سەرنىچىك..... ٢٦٨
- خوايەكى ئەۋەندە مېھرىبانە ستەم و زۆرى لە كەس ناكا..... ٢٦٨
- بە دەستى خۆت مېزۋى خۆت بنوسە..... ٢٧٠
- گوى بۇ وتەى خوا ھەلخە..... ٢٧١
- ھەمويان بە دواى بەختەومرىدا دىگەرئىن بەلام..... ٢٧٦
- ھەلۈستەيەك..... ٢٧٨
- يا بەھەشتە، يا دۆزەخ..... ٢٧٩
- واتاي خۆش گوزمرانى..... ٢٨١
- كەوايە بەختەومرى كامەيە؟!..... ٢٨٤
- ھەر وتەى پاك بۇ لاي خوا بەرزە بىتەۋە..... ٢٨٧
- پەرومردگارى تۆ بەم شىۋمىيە گەلانى ستەم كار لە ناو دىبا، بىن گومان گرتتى ئەو توند ئىش و توند
- نازارە..... ٢٨٩
- ھەلۈيىستى ستەم ئى كراۋان..... ٢٩٠

- ۳۹۰ وتىم: مەن لەبەر دەرگا
- ۳۹۱ پىئويستە ھاۋەلىكت ھەبى
- ۳۹۱ ھېمىنى خوازراۋىكى شەرىى و ژىرىيە
- ۳۹۲ چەند كەسى خاۋەن شىكۆ بونە پەنچەپۇ
- ۳۹۵ دەستەبەر كەردىنى كەردى چاكە تانجى سەرى ژيانى بەختەۋەرانەيە
- ۳۹۸ مانەۋەو خۇشگوزمرانى لەۋىتە نەۋەك لېرە
- ۳۹۹ نەيارانى بەرنامەى خوا
- ۴۰۲ لە نىرخ و يەھىاى دنيا
- ۴۰۴ كىلىلى بەختەۋەرى
- ۴۰۵ ھەلۋەستەيەك
- ۴۰۶ چۈنپان دىگوزمراند؟
- ۴۰۷ چەند وتەى كاراشنايان دىرپارەى نارامگرى
- ۴۱۰ نىمەت پاكى بەرامبەر خوا بى ئومىلت ناكە
- ۴۱۱ كەسى نارامگر باشترىن بەرھەم و دەست دىنى
- ۴۱۳ سەرنچىك
- ۴۱۴ ئەگەر دەست كورت و نابوت بوى پەرۋش مەيە، سەنگ و رېزى تۆشتىكى ترە
- ۴۱۵ خەم ھەلەمگەر، دۇنيا بە دىۋانى لە سونگەى كىتپ خۇيىنلەۋە پەرە بە بەھرە و تواناكانت بەدى
- ۴۱۶ سەخلىم مەيە، دروست كراۋە سەرسورھىنەركانى خوا لەم گەردونەۋە خۇيىنەۋە
- ۴۲۴ خوايە ھاۋارە خوايە ھاۋارە
- ۴۲۶ دىل گران مەيە پۇژگار ھەر جارە بە پىشى خۇى دىۋىنى
- ۴۲۶ نەم دۋانە لە سەر پەروندەى خۇيان كېشەيانە
- ۴۲۷ خەمىنى تۆ دۋىمىنت دىل خۇش دەگا
- ۴۲۸ گەش بىنى و پىشى بىنى
- ۴۳۱ دىگىر مەيە ئەى مەۋف
- ۴۳۴ ھەلۋەستەيەك
- ۴۴۱ بەروبوۋى گەيۋى پەزانۋىنى
- ۴۴۲ ئەۋەى بېزىرى دىرپى ناپەزىيە و دەست ھىنا:
- ۴۴۳ سودو قازانچى قايىل بون:
- ۴۴۴ لەگەل پەرومىگارت دا بەرپەركانى مەكە:
- ۴۴۵ بىرپارىكى تىپەريو فەرمانىكى دادۋەرانە:
- ۴۴۵ لە ناھايلى ھىچ داھاتىك بەدەست نايە:
- ۴۴۶ بى بەللى لە پەزانۋىنى دايە:
- ۴۴۷ ناھايلى دىروازەى گومان و دۋ دلىيە:
- ۴۴۸ پەزانۋىنى دارابى و ئاسودىيە:
- ۴۴۹ سوپاس گوزارى بەرھەمى پەزانۋىنىيە:
- ۴۴۹ بى باۋەرى بەرھەمى ناھايلىيە:

- ۴۵۰ ناھايىلى داۋو تەلەي شەيتانەۋە.
- ۴۵۱ رەزانوۋىنى ھەۋا ھەمۇس دەرۋوۋىنى؛
- ۴۵۱ تىرپامانىك
- ۴۵۲ چاۋپۇشى لە ھەلەي دۇستان
- ۴۵۴ بە ھەل زانىنى كات بە تالى و تەندروستى لە پىناۋى خواپەرستى
- ۴۵۵ خوا دۇستى بىرۋادارانە
- ۴۵۶ خىداي پەروەردىنى تەخت، زۇر پاكىزە لە ھەرچى ئەۋان بۇي دەللىن
- ۴۵۸ چەند ھىمايەك لە رىگاي تويۇمران
- ۴۶۱ پلەۋ پاچە تاقي كىرەنەۋىيە
- ۴۶۲ گەنجىنەي بى بن
- ۴۶۲ ورميەك سەرى لە چل چرا دەدا
- ۴۶۴ خويىننەۋەي ئاۋموزو ژىرپىيەكان
- ۴۶۴ گەر نەخۇش كەۋتم خوا چاكەم ئەكەتەۋە
- ۴۶۷ ھۇشتان لەسەر خۇ بى
- ۴۶۷ تەفەنگ بە تارىكى ۋە مەنن
- ۴۶۸ بىرپارى خۇت بدەۋ ھەنگاۋ ھەللىنە
- ۴۶۹ ژيان ھەر بىرىتى نىيە لە دنيا
- ۴۷۰ لوزمو، تەزۋى كارمبا چارسەرىكى كاتىيە، تاكو چەخماخەي رىزگارى لى بىدا
- ۴۷۲ تۇ لەگەل مېھرىبان ترين كەسدا سەۋدا دەكەي
- ۴۷۳ ژيان ھەمۇي شەكەتەيە
- ۴۷۴ سەرنىچىك
- ۴۷۵ مام ناۋىنجىتى ھۇكارى رىزگار بونە
- ۴۷۶ مروۇ ج نەرىتىكى تىدا زالە بەۋە دەناسرى
- ۴۷۷ بەم شىۋىيە رەخساۋى
- ۴۷۷ زىرەكى پىۋىستى بە خۇ پەرەنلەۋە ھەيە
- ۴۷۹ خۇت ۋەرازىنە بونەۋەر بە رازاۋە دەبىنى
- ۴۸۱ بە سەركەۋىتىكى نىزىك مۇدە بدە
- ۴۸۲ تۇ لە كىنە ھەلگىرتن بەرزىتى
- ۴۸۳ تىرپوانىنىك
- ۴۸۴ زانىست كىلىلى ئاسانكارىيە
- ۴۸۴ ھەمۇ شتى بە خۇي خويىش يە مانا
- ۴۸۵ دل فراۋان ترين كەس
- ۴۸۶ ھىۋاش. ھىۋاش
- ۴۸۷ كە سەبارەت بە سوپاس كىردن لەسەر زۇرى دەستەۋسانى لەسەر كەمى چۇن دەتۋانى
- ۴۸۸ سى تابىلۇ
- ۴۸۹ ھەلۋەستەيەك

- ئەى خەلگىنە ئاسودە بىن..... ٤٩٠
- چاگە كارى بەربەستى توشەتەن بە خراپەيە..... ٤٩١
- چەند پشۇ دانىك يارىدە دەرى رېگا بېرىن..... ٤٩٢
- ھەلۈستەيەك..... ٤٩٦
- لەمۈرگەي سۇما لەم گەردۈنەدا..... ٤٩٧
- ھەنگاۋان بە نەخشە..... ٤٩٧
- تەكەت ئى دىگەم بىي بەرنامە بەسەر مەنبە..... ٤٩٩
- سەنگى تۆ لە خورمۇۋىشتو باۋمېرت دايە..... ٥٠٠
- ئەۋانە چەند ئاسودە بون..... ٥٠٣
- ئەۋانەش چەند چارە پەش بون..... ٥٠٤
- سەرنجىك..... ٥٠٤
- زەردەخەنەيەك لەسەرەتاۋە..... ٥٠٦
- تېرەمانىك..... ٥١٠
- لە كەسايەتى كەسىكى تەردا نە تۈپى تەۋە..... ٥١١
- دىل گۈشراۋان چاۋمېرتى مېھرى خۇدان..... ٥١٢
- بە كام كەردمۈە ئاسودە دەستى پېۋە بىگەر..... ٥١٣
- ھەريەك لەم دو دەستەيە بەشى خۇيان ۋەردمىگرن..... ٥١٤
- ھەر كەسى باۋمېر بە خوا بېنى پى راستى نىشان ئەدا..... ٥١٦
- بەرنامە ۋە پەيام مام ناۋەنجىيە..... ٥١٨
- نە ئەمىيان ۋە ئەۋيان..... ٥٢٠
- سەرنجىك..... ٥٢١
- دۆستانى خوا كىن؟..... ٥٢٢
- خوا لە ئاستى بەندەي خۇيدا مېھرىبانە..... ٥٢٣
- خوا لە شۈپنىكەۋە رۇزى بۇ بەندەي دەنېرئ دەركى پى ناكا..... ٥٢٥
- ھەر خوايە بارانئ دەبارېنئ..... ٥٢٦
- خوا چاترى پى دا..... ٥٢٨
- ئەگەر داۋات كەرد لە خوا بىخۋازە..... ٥٢٩
- خوا دەربارەي بەندەكانى دلۇفانە..... ٥٣٠
- لە تەنگانەدا كىن لە فرىامان دىن؟..... ٥٣٢
- سەربوردەي مەرگ..... ٥٣٣
- چەركەيى لېي دۋا ناكەۋن ۋە پېش ناكەۋن..... ٥٣٤
- ھەرچى پەناي بۇ بەرن لە غەيرى خوا، بەر پىۋارە..... ٥٣٥
- جارى وايە دەردە، دەبېتە دەرمانى لاشە..... ٥٣٧
- دۆستانى خوا كەرامەت دارن..... ٥٣٧
- نەۋەندە بەسە، خوا شايدەۋ پىشتو پەنا بى..... ٥٣٩
- با خۇراكت حەللەل بىن نزاكەت گىرا دەبى..... ٥٤٠

- ٥٤٣ ھەمو شتێ بە ستایشەوہ پاکانہی پەرورمێنی دمنوێنی.
- ٥٤٦ بە خوای بەرزو توانا قایل بە
- ٥٥٢ زایەلەئە دۆلێ نەخلە.....
- ٥٥٤ چەند خەلاتیک بۆ کۆمەل و دەستەئە پەکەم.....
- ٥٥٦ با روخسارت گرز نەبێ ھەرچەندە تیشکی خۆرت ئی ون بێ.....
- ٥٥٧ بڕیار دان
- ٥٦٠ وەکو چیا بە نەھەژنی
- ٥٦٣ چی بچینی ئەوی دمدوریەوہ
- ٥٦٣ باجی وتەئە بڕیقەدار
- ٥٦٤ ھەسانەوہ لە بەھەشتە
- ٥٦٦ نەرم و نینانی یاریدەدەری بە ئەنجام گەشتنە
- ٥٦٩ سەرنجیک
- ٥٧٠ نیگەرانی ھیچ سودت پێ ناگەبەنێ.....
- ٥٧١ ئاسودمیی لەگەڵ چاوتیری داہە
- ٥٧٢ پێشبینی خراپترین چاومروان کراوەکان بکە
- ٥٧٤ نەگەر تواناو تەندروستیت تەواو بو، با دنیا سلاوی ئی بێ.....
- ٥٧٦ بەر لەوہی گری دوژمنایەتی کلێ بەستینی بیکوژنەوہ
- ٥٧٨ لە ریزی ھیچ کەس دامەشکینە
- ٥٨٤ ج بچینی ھەر ئەوہ دمدوریەوہ
- ٥٨٥ رەنجی خەلک بەرز بئرخینە.....
- ٥٨٦ بارگرانی لاساکاری مەخەرە سەر شانت
- ٥٨٧ ئەگەر باریکت پێ ھەلناگرت شانی مەدە بەرئ.....
- ٥٨٨ ئەو ژیانەئە خۆت بێ بەرنامە بەرئ مەکە
- ٥٨٨ ناخۆ دمتەوئ بە ھیورمیی و ھیواشی سودو کەلک وەرگری؟.....
- ٥٨٩ پەرمەدان بە ناز و گۆزی دنیا ئیوہی خاھلاند.....
- ٥٩١ تاوەکو ئەو پەری ئاسودمیی و ژبان بەسەر بەی.....
- ٦٦٣ نێومرۆک

برینیه لہ ز موندہ زیندوہ کان و نمونہ گنہ کان و ہندوسہ برہ
دلرفینہ کان و ، ندرہ بی ہرزو و تہی بہ نرخی پیادہ مزنہ کان
لہ یغہ مہران و ہادہ دن و سونیکہ و توان و زانایان و ،
دانایان و ہوشمہ ندان ، لہ پورہ لوت و پورہ لوت و ،
نہوانی ہاستہ قینہ یان مہ بہ ست بودہ . تادلنہ واپی نہ و کہ سانہ
بیت ، کہ تودشی کارہ سات و نہ ہامہ تی و بہ شس بینی بودن
لہ ریانی مرد قاپہ تیدا .

نوسینگی ته فیسر
یو څو څو ورو ورو ښکېښت